
UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 16 02 03 005 8

גאנץ אמעריקא

דיא געשיכטע פון אלע לענדער אין דער נייער וועלט

פון

פיליפ קראנץ

פערפאַסער פון „קולטור געשיכטע“, „אמעריקא בעפאָר קאָלומבוס“, „געשיכטע פון דער
גרויסער פראנצויזישער רעוואָלוציאָן“, א. ז ו.

אין צוויי בענדער

מיט 125 בילדער און לאַנדקאַרטען, מיט אַן אינדעקס און מיט אן הקדמה פון
א ל כ ס נ ד ר ה אַ ר ק אַ ו ו י

צווייטער באנד

דיא געשיכטע פון דיא רעפובליקען פערו, באָליוויאַ, טשילי, עקוואַדאָר,
קאָלאָמביאַ, ווענעצועלאַ, ארגענטינא, אורוגוואַי, פאַראַגוואַי,
בראַזיליען, האַיטי, סאן דאָמינגאָ און קובאַ.

ארויסגעגעבען פון
עדיוקיישאָנאל קאָמיטע פון ארבייטער רינג
175 איסט בראָדוויי
נ י ו י אָ ר ק
1915

ALL AMERICA

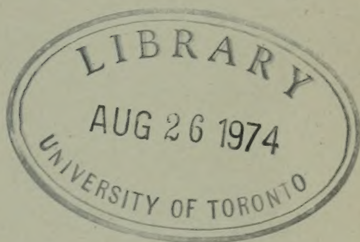
HISTORY OF ALL THE COUNTRIES IN THE NEW WORLD

By

PHILIP KRANTZ

IN TWO VOLUMES.

175 EAST BROADWAY,
New York.

אינהאַלט פון צווייטען באנד

די געשיכטע פון ארגענטינא:

די געשיכטע פון פאראגוואי:

די געשיכטע פון בראזיליען:

די געשיכטען פון די רעפובליקען אין וועסט אינדיען:

בילדער און לאַנד־קאַרטען פון צווייטען באַנד

פערו

Peru

ערשטער קאפיטעל.

דיא אינקא אימפעריע

מיר וועלען יעצט נאָכפאָלגען דיא וועגען פון דיא שפּאַנישע קאוואַליערען און אַוואַנטוריסטען, וועלכע ווערען געוועהנליך גערופען קאָנקוויסטאַדאָרעס (ערָאָבערער), נאָך זיד־אַמעריקאַ. דער ערשטער און דער וויכטיגסטער פון דיזע וועגען פאַנגט זיך אָן אין דער שטאָדט פּאַנאַמאַ, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען, וויא מיר ווייסען עס שוין, אין 1519. פון דאָרטען האָט זיך עס פראַנציסקאָ פּיזאַראָ אַ לאָז געטהאָן, אַ יאָהר צעהן נאָך דעם אויבען־בעשריבענען טראַגישען טויט פון באַלבאָאַ, צו פּערו, וואו עס האָט זיך געפונען דיא גרעסטע און ציוויליזירטעסטע פון אַלע אינדיאַנער מלוכות.

דיזער גרעסטער פון דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס נאָך הערנאַנדאָ קאָרטעץ, דעם ערָאָבערער פון מעקסיקאָ, וועמען ער האָט געזוכט נאָכצואַהמען, וויא ווייט ער האָט עס געקענט, איז געבאָרען געוואָרען מיט אַ יאָהר צוואַנציג פאַר דיא ענטדעקונג פון אַמעריקאַ אין דער שפּאַנישער פּראָווינץ עסטראַמאַדורא, וואו עס זיינען אויך געבאָרען געוואָרען באַלבאָאַ און פיעלע אַנדערע שווערד־העלדען. פון זיינע יונגע יאָהרען ווייסט מען כמעט גאָר ניט. ער איז געוועזען דער אונ־געזעצליכער זוהן פון אַן אַדעלמאַן מיט׳ן נאָמען גאָנזאַלאָ פּיזאַרא, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אַלס פאָלקאָווניק (קאָלאָנעל) אין שלאַכטען אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם בעריהמטען שפּאַנישען גענעראַל גאָנסאַלוואָ דע קאָרדאָוואַ אין זיד־איטאַליען. נור זיין פאָטער האָט זיך אפּנים גאַנץ ווענין געזאָרגט וועגען איהם. מען דערצעהלט, אַז פראַנציסקאָ איז אין זיינע אינגעלשע יאָהרען געוועזען אַ פּאַסטוך. יעדענפאַלס איז עס זיכער, אַז ער האָט קיין בילדונג גע־קראָגען. ער האָט אפילו ניט געקענט לעזען און אונטערשרייבען זיין אייגענעם נאָמען. אָבער אַלס שווערד־העלד האָט ער געהאַט ווענינ גלייכע צו זיך אין זיין צייט.

ער האָט אפּנים געהערט צו דיא ערשטע גליקזוכער אין דער נייער וועלט. מען ווייס, אַז ער האָט אנטהייל גענומען אין דיא עקספּעדיציעס פון אַלאָנזאָ דע אָכעדאַ און פון באַלבאָאַ. אונטער פּעדראָ אַריאַס דע אַווילאַ, דעם גובערנאַ־

טאָר פון דאריען און גרינדער פון דער שטאָדט פאַנאַמאַ, האָט פיזאראָ געקראָגען אַ "רעפּאַרטיעמענטאָ" און האָט אָנגעפאַנגען צו בעשעפטיגען זיך מיט פיה־צוכט. אָבער ער איז ניט געשאַפען געוואָרען צו אַזאַ פריעדליכע בעשעפטיגונג און איבערהויפּט צו בלייבען אַ לענגערע צייט אויף איין אָרט. ער האָט זיך

פראַנציסקאָ פיזאראָ

אַרומגעטראָגען נאָך באַלבאָאַ'ס טויט מיט פּלענער צו ערָאָבערען דיא געהיימ־ניספאָלע זידליכע על־דאָראַדאָס. אָבער ער איז געווען צו אָרים זיי דורכצוּ־פיהרען. ערשט אין 1522 האָט ער געקראָגען אין פאַנאַמאַ צוויי מיטהעלפער, אַ גלח מיט'ן נאָמען הערנאַנדאָ דע לוק און אַן אַדעליגען שווערד־העלד מיט'ן נאָמען דיעגאָ דע אַלמאַגראָ. זיי האָבען געשלאָסען אַ קאָנטראַקט, אַז זיי זאָלען

זיך צוטהיילען גלייך מיט אַלעם, וואָס עס וועט זיי געלינגען צו עראָבערען אין זיד־אַמעריקאַ. זייערע ערשטע פערזוכען האָבען זיך אָבער טרויעריג געענדיגט. אַלע צוזאַמען האָבען זיי ניט געהאַט גענוג מיטעל צו אָרגאַניזירען אַזאַ עקספּע־דיציע, וואָס זאָל קענען צוציהען אַ היבשע צאָהל פון דיא שווערד־העלדען, וועל־כע האָבען אַלײן מעהר אויסגעוואַנדערט פון שפּאַניען צו זוכען גאָלד אין דער נייער וועלט. ניט אַכטענדיג אויף אונגעהייערע שוויריגקייטען, אויף שרעק־ליכע געפאַהרען און אויף הונגער, האָט פּיזאַראָ דאָך דערגרייכט אין 1527 מיט אַ הייפעלע אַוואַנטוריסטען ביז צום פּאָרט טומבעז אין נאָרד פון פערו, וואו ער האָט שוין געקענט קריעגען גענויערע בעריכטען וועגען דיא גרויסע און רייכע אימפּעריע פון דיא אינקאַס, דיא "זונען־קינדער".

דיא אויסקינפטע וואָס פּיזאַראָ האָט געקראָגען אין טומבעז האָבען איהם געצייגט, אַז אָהן גרעסערע מיטעל און מעהר מיטהעלפער וועט ער גאָר נישט קענען אויפטהאָן אין אַזאַ גרויסער אימפּעריע. אַזוי וויא דער גובערנאַטאָר פון פּאַנאַמאַ האָט זיך ענטזאַגט צו שטיצען דיזע אונטערנעהמונג, האָט פּיזאַראָ בעשלאָסען צו ווענדען זיך דירעקט צום קעניג נאָך הילפע. אין זומער פון 1528 איז ער דאַרום אָבגעפאָהרען פון פּאַנאַמאַ נאָך שפּאַניען, וואו ער האָט ניט נור געהערט זעהר פיעל וועגען דיא העלדענטהאַטען פון הערנאַנדאָ קאָרטעז בייַ דער עראָבערונג פון מעקסיקאָ, זאָנדערן האָט אויך געהאַט אַ געלעגענהייט צו זעהען דיזען גרויסען קאָנקוויסטאַדאָר, וועלכער איז אָנגעקומען מיט טרי־אומף אין שפּאַניען ענדע 1527, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דער געשיכטע פון מעקסיקאָ. אַזוי האָט עס צופעליג פּאַסירט, אַז דיא צוויי גרעסטע קאָנקוויס־טאַדאָרעס האָבען זיך צוזאַמענגעטראָפען אין זייער פאַטערלאַנד, איינער אין פולען גלאַנץ נאָך דער צערשטערונג פון דער גרעסטער אינדיאַנער אימפּעריע אין נאָרד־אַמעריקאַ, דער אַנדערער אין דער ערוואַרטונג צו צושטערען דיא גרעס־טע אינדיאַנער אימפּעריע אין זיד־אַמעריקאַ.

דער קעניג, קאַרל דער פינפטער, האָט גראַדע גינסטיג אויסגעהערט פּיזאַ־ראָ'ס פּלאַן, און אין 1529 איז אונטערגעשריעבען געוואָרען אין טאָלעדאָ, וואו עס האָט זיך דאַמאָלס געפונען דער קעניגליכער הויף, דער בעריהמטער קאָנ־טראַקט, וועלכער האָט בעשטימט דיא פּליכטען און פּריווילעגיעס פון פּיזאַראָ. מיט דער געשריעבענער קעניגליכער ערלויבניס אין האַנד האָט פּיזאַראָ שוין געקענט אָרגאַניזירען אַ שטאַרקע עקספּעדיציע. אַ סך שווערד־העלדען זיינען דאַן צוגעשטאַנען צו איהם, דאַרונטער אויך זיינע ברידער, וועלכע האָבען גע־שפּיעלט זעהר וויכטיגע ראָלען אין דער צייט פון דער עראָבערונג פון פּערו.

פּיזאַראָ האָט גערעכענט, אַז עס וועלען גענוג זיין עטליכע הונדערט שווערד־העלדען מיט איינִיגע קאַנאָנען און פּערד אייַנצונעהמען דיא אינקאַ־אימפּעריע אַזוי וויא דאָס איז גענוג געווען פאַר קאָרטעז'ן איינצונעהמען דיא אַצטעקען־

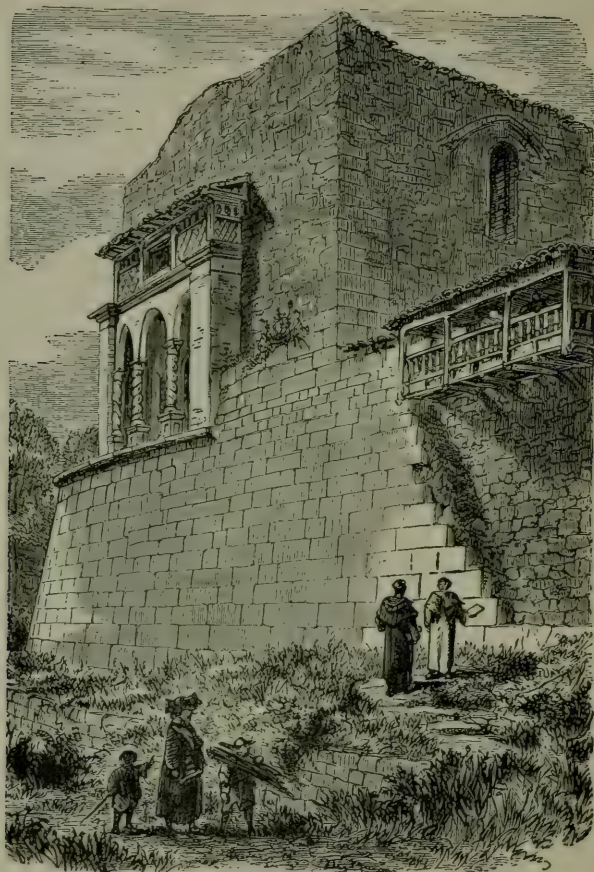
אימפּעריע. דיא רעזולטאַטען האָבען געצייגט, אַז ער האָט קיין טעות ניט געהאַט אין דיזע רעכנונגען. ווען ער איז אָנגעקומען אין 1530 צוריק פון שפּאַניען נאָך פּאַנאַמאַ, איז עס בעשלאָסען געוואָרען צווישען דיא דריי שותפים, אַז ער זאָל גלייך אָבפאָהרען נאָך פּערו מיט דיא אַוואַנטוריסטען, וועלכע ער האָט מיטגעבראַכט פון דער היים און וועלכע ער האָט צוגעצויגען אין פּאַנאַמאַ און דאַריען, און אַז אַלמאַגראָ זאָל נאָכפאָלגען אַזוי שנעל, וויא עס וועט איהם געלינגען צו קריעגען נאָך שווערד־העלדען אין ניקאַראַגוא און אין אַנדערע פּונקטען פון צענטראַל אַמעריקאַ.

דיא ווינטען זיינען געוועזען אַזעלכע גינסטיגע, ווען פּיזאַראָ מיט אונגעפעהר אַ פּאָאָר הונדערט שווערד־העלדען האָבען זיך אַ לאָז געטהאָן אויף עטליכע שוואַכע און קליינע זעגעל־שיפען, וועלכע מען האָט דאַן געקענט אויפבויען אין פּאַנאַמאַ, אַז אין דרייצעהן טעג איז עס זיי געלונגען פאַרבייצושווימען דיא געפעהרליכע ברעגען וואָס ציהען זיך כמעט אָהן האַפענס אַ מייל 700 צום זיד פון פּאַנאַמאַ ביז צו דער היינטיגער רעפּובליק עקוואַדאָר, וועלכע איז דאַן געוועזען אַ טהייל פון דער אינקאַ־אימפּעריע. אין 1531 האָבען זיי געלאַנדעט אין טומבעז און זיינען אַזוי צוגעקומען צו דער נאָרדליכער פּראָווינץ פון פּערו גופא.

דיא אינקאַ־אימפּעריע האָט צו דער צייט פון קאָלומבוס'עס רייזע דערגרייכט איהר העכסטע שטופע. זיא האָט זיך געצויגען איבער דיא העכסטע פּלאַטאָס פון זיד־אַמעריקאַ אַ מייל 3000 אין דער לענג, מייסטענס צום זיד פון עקוואַטאָר. נור אין קיין פּונקט איז זיא ניט ברייטער געוועזען פון 400 מייל. איהר שטח, אונגעפעהר אַ מיליאָן סקווער מייל, איז היינט פערנומען פון דיא רעפּובליקען פּערו, באָליוויאַ, עקוואַדאָר און טהיילווייז פון דיא רעפּובליקען טשילי און אַרגענטינע. דיא בעפעלקערונג איז דאַן געוויס געוועזען גרעסער, וויא היינט אויף דעם זעלבען שטח. היסטאָריקער פון פּערו שאַצען דיא בעפעלקערונג פון דער אינקאַ־אימפּעריע צווישען 10 און 20 מיליאָן נפשות. איהר אַלטע הויפּט־שטאָדט מיט'ן נאָמען קוזקאָ האָט זיך געפונען אויף אַ פּלאַטאָ וואָס איז 13,000 פוס הויך איבער'ן ים.

דער צענטער פון דער פּערואַנער ציוויליזאַציאָן איז געוועזען אַרום טיטיקאַקאַ, דיא גרעסטע לעיק (אָזערע) אין זיד־אַמעריקאַ און איינע פון דיא העכסטע אויף דעם ערד־קוגעל. ווען אייגענטליך דיזע ציוויליזאַציאָן האָט זיך אָנגעפאַנגען, ווייס מען ניט און מען וועט עס וואַהרשיינליך קיין מאָל ניט דערגעהען. מען האָט געפונען הורבות פון זעהר אַלטע טעמפּלען און אויסגעגראָבען פערשיעדענע זאַכען, וועלכע זיינען שטומע עדות פון אַ גרויס־אַלטע קולטור אויף דיא פּלאַטאָס פון דיא אַנדעסען־בערג, וואו דיא שפּיצען זיינען בעדעקט מיט אייביגען אייז אפילו אונטער דעם סאַמע עקוואַטאָר. עס פערשטעהט זיך, אַז אַזאַ פערהעלטניסמעסיג הויך־ציוויליזירטע מלוכה, וויא דיא שפּאַניער האָבען

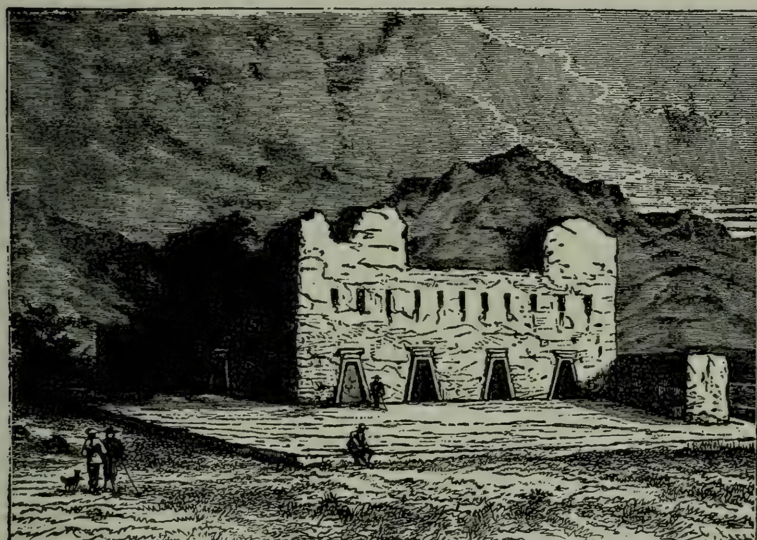
געפונען אין פערו בשעת זיי זיינען צוגעקומען צו איהרע ברעגען (אין מאנכע הינ־
זיכטען איז דיא קולטור פון דיא אינקאס געווען א העכערע זאגאר פאר דיא שפא־
נישע און בכלל פאר דיא אייראפעאישע איז מיטעלאלטער), איז געווען דער רע־

א וואנד פון דעם זונען־טעמפעל אין קוצקא.

זולטאט פון א קולטורעלער ענטוויקלונג אין פערלויף פון יאהרהונדערטע. מלוכות
זיינען דארטען אויפגעקומען און געפאלען, נייע קריעגערישע שטאמען און פעל־
קער האבען בעהערשט אדער פערי‍אגט דיא אלטע, וועלכע זיינען ביסלעכווייז

געוואָרען פריעדליכע אקערבויער. אזוי האָט עס פּאַסירט אין דער אַלטער וועלט אויך אין היסטאָרישע צייטען און אַזוי איז עס געווים געוועזן דער פּאַל אין דער נייער וועלט, נור אין אַ קלענערער מאָס, ווייל ניט נור זיינען דאָ דיא בעפעלקערונגען געוועזן קלענער, זאָנדערן דיא געגענדען וואו ווילדע שטאַמען האָבען געקענט שטייגען אויף אַ קולטור־לייטער און וואו עס האָבען געקענט אויפקומען מלוכות, זיינען געוועזן זעהר בעשרענקטע צוליעב קלימאטישע און בכלל פיזישע בעדינגונגען, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דיא ערשטע קאפּיטלעך אין דיזען בוך.

חורבות פון אַ זונען־טעמפּעל אויף אַן אינזעל פון לעיק טיטיקאקא.

מאַנכע פון דיא חורבות פון דיא אַלטע טעמפּלען אַרום טיטיקאקא צייגען, אַז זיי האָבען געקענט געבויט ווערען נור אויף'ן בעפעהל פון הערשער מיט אַזאַ אונבעשרענקטער מאַכט וויא דיא פּרעה'ס. ווען מען נעהמט נאָך אין בעטראַכט, אַז ביז צו זייער צוזאַמענשטויס מיט דיא שפּאַניער האָבען דיא פּערואַנער גאָר ניט געוואוסט פון אייזען און גאַנץ ווייניג פון קופּער, קען מען זיך פאָרשטעלען, וויא פיעל שקלאַווען עס האָבען געמוזט צוזאַמענגעטריעבען ווערען צו בויען אַזעלכע טעמפּלען און פּאַלאַצען.

דיא אינקאַס זעלבסט האָבען געהערט צו אַ קריעגערישען שטאַם, וואָס האָט

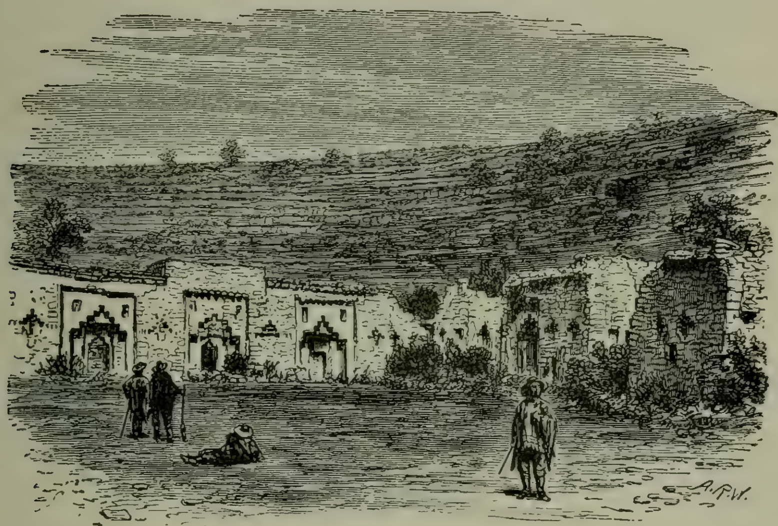
זיך ארייגגעריסען אין דיא געגענדען ארום טיטיקאקא און קוצקאָ ניט זעהר לאַנג צוריק פאַר דיא לעצטע הערשער דאָרטען — דיא שפּאַניער. איינינע בעריכטען וועגען דיא אינקאַ־אימפּעריע פיהרען צום שלוס, אַז זיא איז געגרינדעט גע־וואָרען אויף דעם פּלאַץ פון אַ פריהערער אונגעפעהר אַ יאָהר 400 פאַר דיא ערשיינונג פון דיא שפּאַניער דאָרטען. דער אָנפאַנג פון דיזער אימפעריע איז אַרומגערינגעלט, וויא געוועהנליך, מיט וואונדער און לעגענדען, פון וועלכע מען קען אַרויסקריגען עפּעס אַ קערענדעל פון אַ ווירקליכע פּאַסירונג ערשט נאָך לאַנגע און גרינדליכע פאָרשונגען פון געלעהרטע אַרכעאָלאָגען, לינגוויסטען און היסטאָריקער.

דיא מיטגליעדער פון דעם הערשענדען אינקאַ־שטאַם האָבען זיך געהאַלטען פאַר דיא "קינדער פון דער זון" און זיינען אַלס אַזעלכע פערעהרט געוואָרען פון דיא מאַסען אַקערבויער אויף דעם גרונד פון אַ לעגענדע וועגען אַ הימלישע פּאָאַר, מאַנקאָ קאַפּאַק און מאַמאַ עלאָ, ברודער און שוועסטער און צוגלייך אויך מאַן און פרוי, וואָס דיא זון, ריכטיגער דער זונען־גאָט, האָט אַרונטערגעשיקט אויף דער ערד צו בעלעהרען און ציוויליזירען דיא ווילדע מענשען. דיזע פּאָאַר, פון וועלכע דיא אינקאַס האָבען עס געפיהרט זייער אָבשטאַמונג, האָט צוערשט געגרינדעט דיא שטאָדט קוצקאָ, וואָס בעדייטעט "נאָפּעל" און וואָס דיא פּע־רואַנער האָבען אָנגענומען פאַר דעם מיטעלפּונקט פון דער ערד. אַזוי וויא דער פונדאַמענט פון דער רעליגיאָן דאָרטען איז בעשטאַנען אין אַ פערגעטערונג פון דער זון אַלס דעם אָנפאַנג פון לעבען, האָט מען אויך פערגעטערט איהרע קינדער און שטעלפערטרעטער אויף דער ערד אין דיא פּערזאָנען פון דיא קעניגע און פון דער גאַנצער פאַמיליע פון אינקאַס.

דיא פּערואַנער אימפּעריע איז בכלל געווען אַ טהעאָקראַטישע. דיא מערק־ווירדיגע קאָמוניסטישע איינפיהרונגען וועגען דיא פּערטהיילונג און בעאַרביי־טונג פון פעלדער זיינען אייגענטליך געווען אַ רעזולטאַט פון דער הערשאַפט פון דיא פּריעסטער, וועלכע האָבען אַלע געהערט און געמוזט געהערען צום אינ־קאַ־שטאַם. אין דיא הענד פון דיא מיטגליעדער פון דיזען שטאַם זיינען געווען קאָנצענטרירט דיא פּאָליטישע מאַכט, דיא עקאָנאָמישע מאַכט און דיא רעלי־גיעזע מאַכט. אין דער אַלטער וועלט האָבען אויך עקזיסטירט טהעאָקראַטישע מלוכות, דאַרונטער ספּעציעל דיא אידישע מיט איהרע כהנים און מיט דיא קאָ־מוניסטישע איינפיהרונגען פון שמיטה און יובל, אָבער אין ערגעץ, מיט אויס־נאַהמע סיידען פון דער יעזואיטישער הערשאַפט אין פּאַראַגוואַי, וויא מיר וועלען עס שפּעטער זעהען, איז וואַהרשיינליך דיא טהעאָקראַטיע ניט געווען אַזוי שטאַרק וויא אין פּערו אונטער דער הערשאַפט פון דיא אינקאַס. עס איז ניט איבערטריבען צו זאָגען, אַז יעדער שריט פון אַ פּערואַנער איז געווען רעגולירט

פון זייער רעליגיאָן, וועלכע האָט זיך ביסלעכווייז דערהויבען פון דער געוועהנלי־
כער פערעהרונג פון נאַטור־קרעפטע, פון אַ גראָבען געצענדיענסט, ביז צום בע־
גריף פון איין גאָט אַלס שעפפער פון דער וועלט.

דאָס לאַנד איז בעטראַכט געוואָרען אַלס קהל'שע אייגענטהום. פאַקטיש
האָט עס געהעהט צום אינקאַ־קעניג אַלס פערטרעטער פון דעם זונען־גאָט אויף
דער ערד און אַלס פאָטער פון פאָלק. דיא פעלדער זיינען פון צייט צו צייט
פערטהיילט געוואָרען צווישען שטאַמען און פאַמיליען נאָך אַ געוויסער סיסטעם
און מאָס. יעדער איינער האָט געמוזט אַרבייטען נאָך זיינע קרעפטע און פע־

דער קלויסטער פון דיא בתולות פון דער זון.

היגקייטען אונטער דער אויפפאַסונג פון דיא בעאַמטע, פריעסטער און עלטסטע
פון דיא געמיינדען גופא. דיא פראָדוקטען, סאַי פון אַקערבוי, סאַי פון פיה־
צוכט, זיינען וויעדער פערטהיילט געוואָרען נאָך אַ געוויסער סיסטעם. איין
חלק האָט געהערט צום קעניג און זיינע בעאַמטע, אַ צווייטער חלק — צו דיא
פריעסטער אַלס מעשר און אַ דריטער חלק — צום פאָלק. ווען עס פלעגט
טרעפען אַן אונגערעטעניס אין איין אָרט, פלעגט מען אַהין צושטעלען דיא
נויטיגע פראָדוקטען פון דיא זאַפּאַסען אין אַנדערע ערטער, פון דיא רעגיערונגס־
שפייכלער. אַנשטאָט שריפטען (פון אַן אַלפאַבעט און שריפטקונסט בכלל האָ־

בען דיא פערואַנער גאָר ניט געוואוסט) פלעגען זיך דיא בעאַמטע און פריעסטער בענוצען מיט קאָלירטע שנירלעך און קניפּלעך, דיא זאָ־גענאַנטע קוויפּוס.

דיא בעאַמטע, וועלכע האָבען אויפגעפּאַסט, אַז דיא חלוקה פון דיא פעל־דער און פּראָדוקטען זאָל אויסגעפיהרט ווערען לויט דיא מנהגים, פאַרשריפטען און דיא אינטערעסען פון כלל, האָבען אויך געזאָרגט, אַז מען זאָל בעאַרבייטען וואָס בעסער אַלע שטיקער לאַנד אין דיא טהאָלען לעבען טייכען און אויף דיא בערג, וועלכע האָבען נור געטויגט פאַר אַקערבוי, און אַז מען זאָל אויך גראָבען קאַנאַלען פאַר דיא איריגאַציאָן (קינסטליכע בעוואַסערונג) פון פעלדער און וועגען און בריקען פאַר דעם פערקעהר צווישען דיא שטעדט און פּראָווינצען. פון דיא טהאָלען, וואו עס האָט זיך געפונען אַ פעטער באָדען, פלעגען דיא פע־רואַנער אַקערבויער שלעפּען ערד אין קערב צו בעדעקען דיא זייטען פון שטיי־נערנע בערג. זיי האָבען געזוכט צו אוטיליזירען יעדען אָרט ניט בלויז פאַר אַקערבוי בכלל, זאָנדערן אויך פאַר דיא פּאַסענדסטע פּראָדוקטען. זיי האָבען אויפגעטהאָן וואונדער אויף דיא הויכע פּלאַטאָס, וואו דער קלימאַט איז אַ מע־סיגער אונטער דעם עקוואַטאָר, און אין דיא טהאָלען פון דיא שטראָמען, וועלכע רייסען זיך אַרונטער פון דיא בערג, וואָס זיינען אייביג בעדעקט מיט אייז, אין אָבגרונדען און שניידען דורך דיא הייסע און זאַמדיגע ברעגען ביים פּאַסיפישען אָקעאַן, דיא וויסטעניסען, וואו עס פאַלט נאָך ווייניגער רעגען וויא אין זאַהאַרא. ביז היינט צו טאָג בענוצען זיך דיא שפּאַניער מיט דיא וועגען, קאַנאַלען און רעזערוואוארען, וואָס זיינען נאָך געבליבען פון דיא אינקאַ־צייטען.

דיא פערשפּרייטונג פון דער הערשאַפט פון דיא אינקאַס פון קוצקאָ צום זיד און נאָרד האָט זיך געצויגען אין פערלויף פון דריי הונדערט יאָהר פאַר דיא שפּאַנישע עראָבערונג. דיא גרעסטע פון דיא אינקאַ־קעניגע זיינען געווען: יופּאַנקווי, וועלכער האָט בעזיעגט אין 13טען יאָהר־הונדערט דיא פערבונדענע טשאַנקאַ־שטאַמען אין דיא טהיילען פון פערו, וואָס ציהען זיך צום נאָרד פון קוצקאָ, און וועלכער האָט געקראָגען דעם טיטול פּאַטשאַקוטעק, וואָס עס מיינט "רעפאָרמאַטאָר פון דער וועלט", און נאָך איהם הואינאַ קאַפּאַק, וועלכער האָט איינגענומען דיא מלוכה פון דיא קאַראַ־שטאַמען אין דיא געגענדען, וואו עס געפינט זיך היינט דיא רעפּובליק עקוואַדאָר מיט דער אַלטער הויפּט־שטאָדט קוויטאָ.

הואינאַ קאַפּאַק, וועלכער האָט פערשפּרייט זיין מלוכה צום נאָרד ביז קאָ־לאָמביאַ און צום זיד ביז דיא קאַלטע געגענדען פון טשילי און אַרגענטינאַ, איז געשטאָרבען אין 1526 אין קוויטאָ, אונגעפעהר מיט אַ יאָהר פאַר דער ערשטער לאַנדונג פון פּיזאַראָ אין דעם פּאָרט פון טומבעז. פאַר זיין טויט האָט ער

צוטהיילט זיין ריזיגע אימפעריע צווישען צוויי פון זיינע זיהן מיט דיא נעמען הואסקאר און אטאהואלפא. הואסקאר איז געווען דער עלטעסטער זוהן און אויך דער געזעצליכער יורש נאך אלע דינים פון דיא אינקאס, ווייל זיין מוטער

פערואנער קריעגער אונטער דיא אינקאס.

איז געווען א אינקא־פרינצעסין. אטאהואלפא'ס מוטער איז אבער געווען דיא טאכטער פון דעם בעזיעגטען קעניג פון קוויטא. הואסקאר האט דערפאר גע־קראגען ניט נור דעם גרעסטען און עלטערען הלק פון דער אימפעריע מיט דער

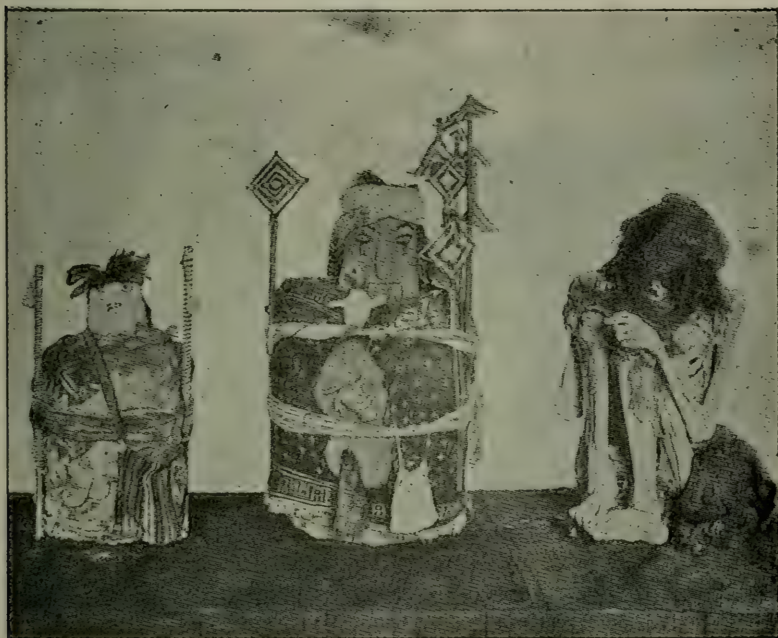
הויפט־שטאָדט קוצקאָ, זאָנדערן איז איך בעטראַכט געיוען פאַר דעם אויבער־האַר אין די נאָרדליכע פּראָווינצען מיט דער הויפט־שטאָדט קוויטאָ, וועלכע הואינאַ קאַפּאַק האָט איבערגעלאָזען פאַר אַטאַהואַלפּאַ.

אינקא הואסקאר דער דרייצעהנטער.

דיא ברידער האָבען זיך אָבער ניט געקענט אויסגלייכען וועגען דיא ירושה. אַ מחלוקה וועגען דיא פּראָווינצען ביי דיא גרענעצען האָט געפיהרט צו אַ לאַנגען און בלוטיגען בירגער־קריעג, וואָס האָט זיך געענדיגט צו גונסטען פון אַטאַהואַלפּאַ, וועמעס הויפט־קאָמאַנדיר קוויזקוויז האָט אין אַלע שלאַכטען בעזיעגט דיא מחנות, וואָס הואַסקאַר האָט געגען איהם אַרויסגעשיקט אונטער דער קאָמאַנדע פון זיין אינגערען ברודער הואַנקאַ אוקווי. שליסליך, נאָך אַ שלאַכט לעבען קוצקאָ, וואו הואַסקאַר׳ס גענעראַלען האָבען צוזאַמענגעקליבען אַן אַרמעע פון 70,000 מאַן, איז דיזער אינקאַ אַליין געפאַנגען געוואָרען. דאַן האָט זיך דיא אַלטע הויפט־שטאָדט גלייך אונטערגעגעבען צו אַטאַהואַלפּאַ׳ס זיעגרייכען גענעראַל קוויזקוויז און דיא וויכטיגע אַנהענגער פון הואַסקאַר, וועלכע האָבען געהאַט דעם שלים־מזל אַריינצופאַלען אין דיא הענד פון דיא זיעגער, זיינען אויסגעשלאַכטעט געוואָרען.

דיא אינקא־קעניגין קאיא הואנא.

אטאהואלפא אליין איז אין פערלויף פון דיא פיער יאהר, וואס דיזער ביר־גער־קריעג האט זיך געצויגען, פערבליבען אין דיא נארדליכע פראווינצען. ווען ער האט געקראגען דיא נאכריכט, אז זיין גענעראל קוויזקוויז האט געפאנגען הואסקאר׳ן און איינגענומען דעם צענטער פון דער אינקא־מלוכה, האט ער זיך א לאז געטהאן מיט א קליינער ארמעע פון קוויטא נאך קוצקא, אום זיך צו קרוינען אלס דער הערשער איבער דער גאנצער פערואנער אימפעריע. נור ווען

פערואנער מומיעס.

ער איז צוגעקומען צו דער שטאדט קאכאמארקא, האט ער געקראגען דיא ער־שטוינענדע בשורה, אז א פאאר הונדערט ווייסע מענשען מיט בערד, מיט אונ־געהייערע חיות צום רייטען און מיט אויסערארדענטליכע געוועהר האבען גע־לאנדעט ביי דיא ברעגען פון טומבעז. מען קען זיך פארשטעלען, וואס פאר אן איינדרוק דיזע בשורה האט געמאכט אויף דעם אינקא הערשער מיט זיינע ראטהגעבער. מען האט זיך דאן דערמאנט אן דיא געשיכטען, אז מיט עטליכע

יאָהר פריהער איז אַ שיף געשוואומען לעבען דיא ברעגען פון עקוואדאָר און נאָרד־פערו מיט אונבעקאַנטע מענשען, וואָס האָבען זיך אָבגעשטעלט אין איי־ניגע ערטער צו בעטען שפייז און צו שטעלען פראַגען. נאָך אַ בעראַטהונג פון

שטאָפען איינצוואוויקלען דיא פערואנער מומיעס.

דעם אינקאַ מיט זיינע מיניסטאָרען און גענעראַלען איז עס געבליבען צו שיקען שלוחים אויסצופרעגען די פרעמדע, וואס זיי ווילען און צו וואָס זיי זיינען געקומען.

צווייטער קאַפּיטעל.

דיא שפּאַנישע עראָבערונג

מיר ווייסען שוין, ווער דיזע פרעמדע זיינען געווען. אַטאַהואַלפּאַ האָט בעשלאָסען צו וואַרטען אין קאַכּאַמאַרקאַ אויף אַן אַנטוואָרט פון דיזע פרעמדע צו זיינע שלוחים. ווען עס איז אָנגעקומען דיא אַנטוואָרט פון פּיזאַראָ, אַז ער דאַנקט פאַר דיא פריינדליכע אויפנאַהמע און אַז ער וועט באַלד אַליין קומען אין קאַכּאַמאַרקאַ צו זעהען דעם גרויסען אינקאַ, האָט אַטאַהואַלפּאַ, וועלכער איז נאַטירליך געווען נייגעריג צו זעהען אַזעלכע אויסערגעוועהנליכע מענשען, בעשלאָסען ווייטער צו וואַרטען דאָרטען. איהם האָט זיך געווים ניט גע'חלומ'ט אַז דיזע בעגעגענים וועט זיך ענדיגען מיט זיין געפאַנגענשאַפט און הינריכטונג און אַז אַנשטאָט איהם מיט זיין זיעגרייכער אַרמעע וועלען אַריינקומען אין דער הויפּט־שטאָדט קוצקאָ אַ הייפעלע שפּאַניער אונטער דער קאָמאַנדע פון פּיזאַראָ.

דער פּלאַן וואָס פּיזאַראָ האָט אויסגעאַרבייט, ווען ער האָט אָנגעפאַנגען זיין בעריהמטען מאַרש פון דעם פּאָרט פּאַיטאַ נאָך קאַכּאַמאַרקאַ (אַ שטרעקע פון אַ 200 מייל) איז געווען אַזאַ געוואַגטער, אַז עס גלויבט זיך גאָר ניט וויא אַזוי מען האָט איהם געקענט אויספיהרען. דעם 15טען נאָוועמבער 1532, ווען פּיזאַראָ איז אָנגעקומען אין קאַכּאַמאַרקאַ, איז זיין "אַרמעע" בעשטאַנען פון 183 מאַן מיט 62 פערד און 2 קליינע קאַנאָנען. אָט מיט דיזער הייפעלע שווערד־העלדען האָט ער עס בעשלאָסען צו פאַנגען דעם אונבעשרענקטען און פערגעטערטען הערשער פון אַ ריזיגער אימפּעריע!

מען דאַרף אָבער ניט מיינען, אַז פּיזאַראָ צוזאַמען מיט דע סאָטאָ און אַנדערע זיינע אַדיוטאַנטען, וועלכע האָבען איהם מוטהיג געהאָלפען אין דיזער געוואַגטער אונטערנעהמונג, האָבען ניט איבערלעגט און אַרומגעטראַכט יעדען שריט זייערען פון דעם מאָמענט, ווען זיי האָבען אָנגעפאַנגען דעם מאַרש נאָך קאַכּאַמאַרקאַ ביז זיי איז געלונגען צו פאַנגען אַטאַהואַלפּאַ'ן און דורך דעם צו בעהערשען פאַקטיש דיא פּערואַנער אימפּעריע. פּיזאַראָ איז גראַדע געווען אַ זעהר פּראַקטישער מאַן, ניט וועניגער אויסגערעכענט, וויא העלדענמוטהיג. ער האָט זיך זעהר געשיקט בענוצט מיט דיא אינערליכע שטרייטען און פיינד־

ליכקייטען פון דיא פערואַנער נאָך אַ זעהר בלוטיגען בירגער־קריעג, וויא אויך מיט דעם צוטרויען און דיא נאַכלעסיגקייטען פון אַטאַהואַלפּאַ, נור בעזאָנדערס מיט דער פערגעטערונג פון אַן אינקאַ. זיין רעכנונג, אַז וויא נור עס וועט איהם געלינגען צו פאַנגען אַטאַהואַלפּאַ׳ן, וועט ער ניט נור געזיכערט זיין געגען דיא אַטאַקעס פון דיא פערואַנער, זאָנדערן ער וועט אויך קענען בעקומען מאַסען גאָלד און זילבער און געווינען שליסליך פאַר זיין פאָטערלאַנד דיזע אימפּעריע, וועלכע איז געוועזען גרעסער און רייכער פאַר דיא אַצטעקישע — האָט זיך אַרויס־געוויזען אַ גאַנץ ריכטיגע.

וויא נור אַטאַהואַלפּאַ האָט געלאָזט וויסען, אַז ער וועט אַריינקומען אין שטאָדט און אויפנעהמען דיא פרעמדע, האָט פּיזאַראָ זיך גענומען צוגרייטען איהם צו פאַנגען. דיא שפּאַניער האָבען געקראָגען פאַר זייער לאַגער אַן אָפען־נעם פּלאַץ, אַרומגערינגעלט מיט סאָלידע ווענט און הייזער פון שטיינער. ווען אַטאַהואַלפּאַ איז געבראַכט געוואָרען אויף אַ טראָגבעטעל, אַרומגערינגעלט פון פּרינצען, גענעראַלען און דיענער, אַלע אונבעוואַפּענט, אין דיזען פּלאַץ אַזוי וויא אין אַ פאַסטקע, איז ער בעגעגענט געוואָרען בלויז פון פּיזאַראָ און עטליכע אַנדערע שווערד־העלדען. אַלע איבריגע זיינען געוועזען אויסגעשטעלט אין זייער פולער בעוואַפנונג, מיט זייערע פאַנצירען, שווערדען און ביקסען, הינטער דיא ווענט און אין דיא הייזער, אַז זיי זאָלען זיך ניט וואַרפען אין דיא אויגען. דיא פערד זיינען געשטאַנען אָנגעזאָטעלט לעבען דיא געפאַנצירטע רייטער, און דיא קאַנאָנען זיינען געוועזען אָנגעלאָדען.

דער ערשטער פון דיא שפּאַניער, וואָס איז צוגעגאַנגען צום אינקאַ, איז געוועזען אַ גלח מיט׳ן נאָמען וואַלווערדע. אַטאַהואַלפּאַ איז געלעגען אָנגעבויגען אויף דעם טראָגבעטעל, וואָס איז אויפגעהויבען געוואָרען אויף דיא פּלייצעס פון דיא טרעגער, און האָט מיט נייגיריגקייט געוואַרט, וואָס דיא פרעמדע וועלען האָבען צו זאָגען. דער גלח האָט זיך געשטעלט אַנטקעגען איהם מיט אַ צלם אין איין האַנד און מיט דער ביבעל אין דער אַנדער האַנד און האָט אָנגעהויבען צו ריידען, וויא עס איז געוועזען אָבגעמאַכט אויף דעם קריעגס־ראַטה פון פּיזאַראָ און זיינע לייטענאַנטען. אַן אינדיאַנער יונגע האָט איבערזעצט דעם גלח׳ס ווערטער, וויא פיעל ער האָט עס געקענט. ווען דער אינקאַ האָט פון אייניגע ווערטער פערשטאַנען, אַז דיא פרעמדע פערלאַנגען גאָר פון איהם, דעם אַלמעכ־טיגען הערשער אויף דער ערד, אַז ער זאָל אַנערקענען אַלס אויבערהאַר אַ פרעמ־דען קעניג און זאָל אָננעהמען אַ פרעמדען גלויבען, איז ער נאַטירליך געוואָרען איבערראַשט און האָט מיט פעראַכטונג אַ שליידער געטהאָן דיא ביבעל, וועלכע דער גלח האָט איהם געשפּאַרט אין האַנד.

דאַן האָט דער גלח געגעבען דעם סיגנאַל צו דער אַטאַקע מיט דעם אויס־רוף: ״פאַלט אָן, קאַסטיליאַנער — איך נעהם פון אייך אַראָב דיא זינד!״

א בעטויבענדע שיסעריי האט גלייך פערהילכט דעם פלאץ. דיא אינדיאנער זיינען געבליבען צוטומעלטע און דערשראקענע. זיי האבען אבער ניט פער־לאזען זייער אינקא. ווען דיא שווערד־העלדען האבען זיך ארייגעשניטען מיט זייערע פערד אין דער אונבעוואפענטער סוויטע, וועלכע האט ארומגערינגעלט דעם אינקא, האבען דיא אינדיאנער זיך געווארפען אין פערצווייפלונג אויף דיא שפאנישע רייטער און זיך אנגעשטרענגט ארונטערצושלעפען זיי. דיא פערואנער סאלדאטען, וועלכע זיינען געשטאנען ארום דיזען פלאץ, האבען פרו־בירט זיך אריינרייסען, ווען זיי האבען דערהערט דיא שיסעריי און דיא פער־צווייפעלטע געשרייען אינוועניג; אבער דיא קאנקוויסטאדארעס האבען זיך אויך פערזארגט פון דיזער זייט. דיא קאנאנען און ביקסען האבען געפייערט גלייך אין דיא געדיכטע מאסען און געטויטעט הונדערטע. דיא וואס האבען געהאט פיס, זיינען זיך דאן צולאפען אין טויטשרעק.

אט אזוי איז עס אטאהואלפא פלוצלונג אריינגעפאלען אין פיזארא'ס הענד. וויא פיעל פערואנער עס זיינען אומגעקומען ביי דיזער פעררעטהערישער אטא־קע פון דיא גאטספארכטיגע שפאנישע שווערד־העלדען מיט דער בענטשונג פון א גלח אין נאמען פון דער "רעליגיאן פון ליעבע" — דאס בלייבט אונבעקאנט. דיא אפפער דארף מען צעהלען אין דיא הונדערטע, ווייל דיא שפאניער האבען געשאסען און געשניטען רעכטס און לינקס, אום ארויפצוואגען וואס מעהר שרעק אויף דיא אינדיאנער און צו צייגען זייער מערדערישע גבורה. דער רע־זולטאט איז יעדענפאלס געווען, אז דיא פערואנער האבען גאר מורא געהאט צו פרובירען ארויסרייסען מיט געוואלט זייער געפאנגענען אינקא פון דיא שפאנישע הענד.

אום צו קענען ארויסקריעגען וואס מעהר גאלד און צו האלטען לייכטער אין צוים אטאהואלפא'ן און זיינע גענעראלען און אנהענגער, האט פיזארא אנ־געפאנגען צו פיהרען א זעהר קונציגען דיפלאמאטישען שפיעל. דער אונווי־סענדער שווערד־העלד, וואס האט ניט געקענט אונטערשרייבען זיין אייגענעם נאמען, האט ארויסגעוויזען גרויסע פעהיגקייטען אויך אלס דיפלאמאט. אין זיינע געשפרעכען מיט דעם געפאנגענעם אינקא, ווענען ער האט העפליך בע־האנדעלט אלס קעניג און צו ווענען ער האט צוגעלאזען זיינע מיניסטארען, גענעראלען און העפלינגע, האט פיזארא גענומען אריינווארפען ווערטער מכח אן אויסגלייך און שלום מיט הואסקאר'ן. אטאהואלפא האט זיך דאן אזוי דערשראקען, טאמער וועט זיין ברודער, וואס איז געבליבען אין געפאנגשאפט אין קוצקא אונטער דער אויפפאסונג פון זיינע גענעראלען און וועכטער, זיך ארויסרייסען פון געפענגניס און זיך ארויפכאפען צוריק אויף'ן טראן מיט דער הילפע פון דיא שפאניער, אז ער האט געשיקט אין געהיים א בעפעהל איהם צו טויטען.

ווען דיזער מערדערישער בעפעהל איז אויסגעפיהרט געוואָרען, האָט פּי־זאַרראָ אָנגעפאַנגען צו שפּיעלען דיא ראָלע פון אַ מאַן, וואָס קען גאָר ניט פערטראָגען אַזעלכע פערברעכען, און אַטאַהואַלפּאַ, וועלכער האָט אָנגעפאַנגען צו שרעקען זיך אַלץ מעהר פאַר זיין אייגענעם טויט דורך שפּאַנישע הענד, האָט איין מאָל אין אַ געשפּרעך מיט פּיזאַראָ'ן אויסגערופען: "איך וועל אָנפּילען דיזען צימער מיט גאָלד אַזוי הויך, וויא איך קען עס דערגרייכען, אויב איהר וועט מיך נור פריי לאָזען". אין זיין טרויעריגער בעקאַנטשאַפט מיט דיא שפּאַניער האָט דער אינקאַ גלייך בעמערקט, וויא זיי זיינען געווען גייציג און וויא פאַר גאָלד זיינען זיי געווען קאַפּאַבל צו ריזיקירען אַלעס אין דער וועלט. פּיזאַראָ האָט זיך גלייך אָנגעכאַפּט אָן דיזען פאָרשלאַג, אָבער ער האָט געשטעלט דיא בעדינגונג, אַז דאָס גאָלד זאָל צוגעשטעלט ווערען פאָרויס אין קאַכאַמאַרקאַ.

אַטאַהואַלפּאַ, וועלכער האָט נאָך אַלץ געטרויט פּיזאַראָ'ן אויף'ן וואָרט און האָט אויך קיין בעסערע ברירה ניט געהאַט, האָט אָנגענומען דיזע בעדינגונג. זיי האָבען דאַן געשלאָסען אַ פאָרמעלען קאָנטראַקט, און דער אינקאַ האָט געהייסען אויפהערען אַלע פאָרבערייטונגען צו אַ קריעג מיט דיא שפּאַניער און צוזאַמענקלייבען וואָס שנעלער גאָלד אין דיא טעמפּלען און פּאַלאַצען פאַר זיין אויסקויפונג.

פּיזאַראָ האָט זיך בענוצט דערמיט, אום צו שיקען עקספּעדיציעס אין לאַנד און אונטערצוויאָגען דיא פּערואַנער צו זאַמלען דעם געלען מעטאַל. ארום דער צייט (אין פעברואַר 1533, ארום דריי מאָנאַט נאָך פּיזאַראָ'ס איינטריט אין קאַכאַמאַרקאַ) איז אָנגעקומען אַלמאַגראָ מיט אונגעפעהר אַזוי פיעל שווערד־העלדען, וויא פיעל פּיזאַראָ האָט געהאַט אונטער זיין קאָמאַנדע. דיא שפּאַנישע קרעפטע זיינען אַזוי פערדאָפּעלט געוואָרען.

עס האָט גענומען לענגער, וויא אַטאַהואַלפּאַ האָט עס גערעכענט, אָנצו־פּילען דעם צימער מיט גאָלדענע זאַכען ביז דעם בעשטימטען צייכען אויף דער וואַנד דאָרטען, אָבער שליסליך האָבען דיא פּערואַנער געבראַכט נאָך קאַכאַמאַרקאַ דיא בעשטימטע מאָס. דאָס האָט בעטראָפען אין מאָדערנע געלד ארום פיער און אַ האַלב מיליאָן פונט סטערלינג. אַ פינפטעל דערפון איז גע־שיקט געוואָרען צום קעניג אין שפּאַניען, און דאָס איבריגע איז צוטהיילט גע־וואָרען צווישען דיא שווערד־העלדען לויט זייער אָבמאַך צווישען זיך. יעדער איינער פון זיי האָט געקראָגען גענוג צו זיין גערעכענט פאַר אַ רייכען מאַן זיין גאַנצען לעבען.

אָבער אַטאַהואַלפּאַ איז אַלץ געבליבען אַ געפאַנגענער. פּיזאַראָ האָט גאָר ניט אָנגעהויבען צו דענקען וועגען האַלטען וואָרט און ארויסלאָזען פון שטייג אַזאַ גאָלדענעם פויגעל. ער האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אַז וויא נור אַטאַהואַלפּאַ

וועט קריעגען פרייע פליגעל, וועלען זיך צוזאַמענקלייבען אונטער זיין קאָמאַנדע ריזיגע מחנות צו פעריאָגען דיא פרעמדע. אָבער אזוי וויא פיזאַראָ האָט ניט געקענט און אויך ניט געוואָלט האַלטען דעם אינקאַ לעגגער אין געפאַנגענשאַפט, האָט ער בעשלאָסען צו שיקען איהם אויף יענער וועלט. צו דיזען צוועק האָט ער זיך בענוצט מיט דער ערמאָרדונג פון דעם אינקאַ הואַסקאַר. אַטאַהואַלפּאַ איז איבערגעגעבען געוואָרען צו אַ געריכט פון פיזאַראָ'ס אַדיוטאַנטען אויף דיא קלאַגען, דאָס ער האָט געהייסען ערמאָרדען זיין ברודער און האָט קאָנספּירירט געגען דיא שפּאַניער, און איז גלייך פעראורטהיילט געוואָרען צום טויט. דיזער טויט־אורטהייל איז אויך באַלד אויסגעפיהרט געוואָרען אויף אַן עפענטליכען פּלאַץ אין קאַכאַמאַרקאַ, ארום ניין מאָנאַט נאָך דעם פּאַטאַלען טאָג, ווען אַטאַ־הואַלפּאַ איז געפאַנגען געוואָרען דאָרטען.

אזוי איז פיזאַראָ פּטור געוואָרען פוןביידע שטרייטענדע אינקאַס. עס זיינען נאָך אָבער פערבליבען זייערע ברידער און אַנדערע מיטגליעדער פון דער קעניגליכער פּאַמיליע. אום ניט צו געבען צייט דיא פּערואַנער אויסצוקלייבען אַ נייעם אינקאַ און צו אָרגאַניזירען שטאַרקע אַרמעען, האָבען זיך דיא שפּאַניער אַ לאָז געטהאָן צו פערכאַפּען וואָס שנעלער דיא הויפּט־שטאָדט קוצקאָ. דאָס איז זיי געלונגען, נאָכדעם וויא אַטאַהואַלפּאַ'ס גרעסטער גענעראַל קוויזקוויז האָט ניט געקענט זיי איבערהאַקען דעם וועג, דעם 15טען נאָוועמבער 1533, פּונקט אַ יאָהר נאָך זייער אָנקומען אין קאַכאַמאַרקאַ.

מאַנקאָ קאַפּאַק, דער נעכסטער ברודער פון הואַסקאַר און דער געזעצליכער טראָנפאָלגער, איז געקומען מיט זיינע העפלינגע און ראַטהגעבער אין שפּאַנישען לאַגער לעבען קוצקאָ, אום צו שליסען אַ בונד מיט פיזאַראָ'ן געגען אַטאַהואַל־פּאַ'ס פּאַרטיי און אַרמעע. פיזאַראָ האָט איהם אויפגענומען מיט גרויסען אויסווערטיגען רעספּעקט און האָט איהם נאָך פערזיכערט, אַז דער גאַנצער צוועק פון זיין מאַרש פון קאַכאַמאַרקאַ נאָך קוצקאָ איז גאָר געווען צו פּערטיליגען דיא געגנער פון דעם געזעצליכען קעניג.

דיזער לעצטער אינקאַ האָט אזוי טהייער בעצאָהלט פאַר זיין גלויבען אין פיזאַראָ'ס פערשפּרעכונגען, וויא אַטאַהואַלפּאַ. ווען ער האָט מורא געהאַט פאַר דעם אַלטען גענעראַל קוויזקוויז, וועלכער האָט אונערמידליך צוזאַמענגעקליבען מחנות געגען דיא שפּאַניער און האָט עטליכע מאָל פּרובירט זיי אָבשניידען דעם וועג צוריק צום ים (אין איין האַפען האָט פיזאַראָ איבערגעלאָזען אַ געוויסע צאָהל שווערד־העלדען, אום צו בעשיצען זיין צוריקטריט אין פּאַל פון אַ נידער־לאַגע אויף'ן וועג פון קאַכאַמאַרקאַ נאָך קוצקאָ), האָט ער אָנגענומען אַלע בע־דינגונגען פון דיא שפּאַניער, דאַרונטער אויך דיא אַנערקענונג פון דעם שפּאַ־נישען קעניג פאַר זיין אויבערהאַר; אָבער ווען דיזער גענעראַל האָט זיך געמוזט

צוריקציהען אַלץ ווייטער צום נאָרד ביז קוויטאָ, האָט דער אינקאַ זיך ארומגע־זעהען, אז ער איז נור א ווערקצייג אין פיזאראָ'ס הענד.

דיא שפּאַניער האָבען גלייך גענומען קאָמאַנדעווען אזוי וויא עס וואָלט גאָר קיין אינקאַ ניט עקזיסטירט. זיי האָבען אומגעוואַנדעלט דיא זון־טעמפּלען אין קירכען און קלויסטערס, האָבען ניט געאַכטעט אפילו אויף דיא הייליגסטע קברים פון דיא פּערואַנער אין זייער יאָגענים אַרויסצוקריעגען וואָס מעהר גאָלד. זיי האָבען אויך פערכאַפּט דיא פּאַלאַצען פון דיא מיטגליעדער פון אינקאַ־שטאַם. זיי האָבען פּערלאַנגט אינדיאַנער טרעגער, דיענער און סאָלדאַ־טען אין דיא עקספּעדיציעס, וואָס זיי האָבען אַלץ מעהר אָרגאַניזירט, אום וואָס שנעלער און בעסער אויסצופיהרען זייערע ערָאָבערונגס־פּלענער אין דיא ווייטעסטע פּראָווינצען פון דער פּערואַנער אימפּעריע.

פיזאראָ האָט אַרויסגעצייגט אויך אַדמיניסטראַטיווע פעהיגקייטען. אום צו פערשטאַרקען זיינע פּאָזיציעס און צו זיין אין שטענדיגע פערבינדונגען מיט פּאַנאַמאַ, דעם צענטראַל־פּונקט פון זיין פערקעהר מיט שפּאַניען און מיט דער אויסערער וועלט בכלל, האָט ער אויסגעקליבען אַ טהאָל ביי דיא ברעגען אין מיטעלסטען טהייל פון פּערו און האָט דאָרטען געגרינדעט דיא שטאָדט לימאַ, וועלכע איז געוואָרען דער צענטער פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין זיד־אַמעריקאַ און וועלכע בלייבט עד היום דיא הויפּט־שטאָדט פון דער פּערואַנער רעפּובליק. פון דיזען פּאָרט האָבען דיא שפּאַניער געקענט צוקומען פערהעלט־ניסמעסיג לייכט און שנעל צום טהאָל פון כאַאוכאַ אויף דעם פּלאַטאָ, פון וואַ־נען עס האָט זיך געצויגען דער אַלטער פּערואַנער וועג נאָך קוצקאָ. זיצענדיג אין לימאַ, וואוהין עס זיינען אָנגעקומען אַלץ מעהר שווערד־העלדען פון שפּאַניען און פון דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס ביי דיא אַטלאַנטישע ברעגען, וואָס ווייטער עס זיינען פערשפּרייטעט געוואָרען בעריכטען וועגען דיא גרויסע אינדיאַנער אימ־פּעריע מיט איהרע אויסעראָרדענטליכע גרויסע אוצרות, האָט פיזאראָ געקענט בעהערשען דיא וויכטיגסטע טהיילען פון דיזער אימפּעריע.

דיא פּערואַנער, וועלכע האָבען זיך ניט נור אויסגעצייכענט מיט דער איי־זערנער געדולד פון דער רויטהויטיגער ראַסע, זאָנדערן זיינען אויך אין פערלויף פון דור־דורות געוועהנט געוואָרען צו בלינדע געהאָרכזאַמקייט, האָבען געפּאָלגט דיא בעפעהלען פון זייערע נייע הערשער און האָבען געשלעפּט דעם נייען יאָך. אָבער מאַנקאָ קאַפּאַק און דיא העכסטע אַריסטאָקראַטיע פון דעם אינקאַ־שטאַם האָבען זיך אַלץ מעהר אַרומגעזעהען, אז זייער אייגענע מלוכה געהט שנעל צו גרונד אונטער דער קאָמאַנדע פון דיא שפּאַנישע שווערד־העלדען, און זיי האָבען

גענומען זוכען מיטעל, וויא אזוי מען קען פטור ווערען פון דיא פרעמדע. אין 1536 האָט זיך מאנקאָ קאפאק ארויסגע'גנב'עט פון זיין פאלאַז אין קוצקאָ און האָט ארויסגעלאָזען א סיגנאל צו אַן אלגעמיינען אויפשטאנד.

דער מאָמענט איז גראַדע געווען א גינסטיגער פאר דיזען אויפשטאנד. פראנציסקאָ פיזאראָ האָט זיך דאַן געפונען אין לימא, און אלמאגראָ, וועלכער האָט זיך מיט איינינע מאָנאטען פריהער א לאָז געטהאָן מיט א קאָמפּאַניע פון א 500 אוואנטוריסטען צו פערנעהמען דעם זידליכען טהייל פון דער פערואַנער אימפּעריע לויט זיין פריהערדיגען אָבמאַך מיט פיזאראָ'ן אין פאנאמא, האָט אלין געזוכט גאָלד אין דיא ווילדערניסען פון טשילי. אין קוצקאָ זיינען בלויז פערבליבען א פאָאָר הונדערט שפאניער אונטער דער קאָמאנדע פון פּי־זאראָ'ס דריי ברידער. דיזע הייפעלע שווערד־העלדען האָבען ניט נור אויס־געהאַלטען דיא אטאַקעס פון דיא מאסען אינדיאנער, וועלכע האָבען פּלוצלונג ארומגערינגעלט און בעלאגערט דיא הויפּט־שטאָדט, זאָנדערן האָבען אויך צו־ריק געבאַנגען א וויכטיגע פּאָזיציע און פעריאָגט דיא בעלאגערער אזוי ווייט, אז זיי (דיא שפאניער) האָבען געקענט בעקומען פּראָוויאנט אין דיא ארומיגע דערפער. דיא אינדיאנער, וועלכע האָבען געזעהען, וויא הילפלאָז זיי זיינען געגען דיא פרעמדע מיט זייערע פייערשיסענדע געוועהר און פערד, האָבען דאַן פערלאָרען דעם מוטה. דער אינקא האָט אָבער דאָך ניט אויפגעגעבען דיא בע־לאגערונג פון קוצקאָ אין דער האָפנונג אויסצוהונגערען דיא שרעקליכע פרעמדע. אין פערלויף בון עטליכע מאָנאט זיינען דיא שפאניער געבליבען אזוי איינ־געשלאָסען אין קוצקאָ.

פראנציסקאָ פיזאראָ האָט אלין ניט געקענט קומען צו הילפע זיינע ברי־דער, פון וועלכע איינער איז געטויטעט געוואָרען אין א שלאכט מיט דיא פע־רואנער. ער האָט ניט געהאַט גענוג קרעפטע דערצו. דיא פערואנער האָבען זאָגאר פּרובירט צו בעפאלען לימא גופא; אָבער דיא שפאנישע קאוואלעריס־טען האָבען געמאכט א קורצען סוף פון זייער מחנה אויף'ן וועג. פיזאראָ האָט זיך געווענדעט נאָך הילפע אין פאנאמא און אין אלע שפאנישע קאָלאָניעס פון צענטראל אמעריקא. אין לימא האָט ער קוים געקענט צוזאמענקלייבען א קאָמ־פּאַניע בון 250 שווערד־העלדען. מיט דיזער הייפעלע האָט ער פון דעסטוועגען זיך א לאָז געטהאָן צו בעפרייען דיא בעלאגערטע אין קוצקאָ.

אין דעם מאָמענט, ווען דיא לאגע פון דיא שפאניער אין פערו איז געווען אזאַ געפעהרליכע, האָט פיזאראָ געקראָגען הילפע פון אַן אונערוואַרטעטער זייט. אלמאגראָ האָט זיך צוריקגעקעהרט אין 1537 פון טשילי, ווייל ער האָט דאָרטען

גאָר קיין גאָלד ניט געפונען. ווען מאַנקאָ קאַפּאַק האָט דערהערט, אַז פון צוויי זייטען מאַרשירען געגען איהם שפּאַנישע שווערד־העלדען, האָט ער אין פער־צווייפלונג אויפגעגעבען דעם קאַמפּף און איז אַנטלאָפען מיט אַ קליינער צאָהל פון זיינע טרייעסטע דיענער אין דיא ווילדעסטע בערג־געגענדען צום נאָרד פון קוצקאָ, וואו ער האָט זיך געקענט פיהלען זיכער מיט זיין לעבען.

דאָס איז געווען דער סוף פון דער אינקאָ אימפּעריע. דיא פּערואַנער האָבען דאַן אויפגעגעבען אפילו דיא האָפנונגען צו געווינען צוריק זייער אונאַבהענגיגקייט און צו פערטרייבען דיא פרעמדע הערשער, וועלכע זיינען געווען אַזוי גרויזאַם וויא מוטהיג און גייציג און וועלכע זיינען שנעל געוואַקסען אין צאָהל דורך איינוואַנדערונג.

דריטער קאפיטעל.

דיא מחלוקות, שלאַכטען און אויפשטאַנדען פון דיא שווערד־העלדען

ווען דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס האָבען צושטערט דיא הערשאַפט פון דיא אינקאַס, האָבען זיך אָנגעפאַנגען אין זייערע אייגענע רייהען ביטערע שטרייטען, וועלכע האָבען געפיהרט צו מאָרדען, שלאַכטען, אויפשטאַנדען און בירגער־קריעג. דיא שטרייטען האָבען זיך אָנגעהויבען, ווען אַלמאַגראָ און זיינע אנ־הענגער האָבען זיך ארומגעזעהען, אַז זייער חלק פון דער פּערואַנער אימפּעריע איז ניט נור אַ גאָלדלאָזער, זאָנדערן פשוט אַ זעהר אָרימער און ווענינ בע־פעלקערטער. קיינער האָט ניט געוואוסט אויף ריכטיג, וואו עס פאַנגען זיך אָן און וואו עס ענדיגען זיך דיא טעריטאָריעס, וועלכע קאַרל דער פינפטער האָט איבערגעגעבען צו פּיזאַראָ'ן און אַלמאַגראָ'ן.

אַלמאַגראָ האָט בעהויפּטעט, אַז דיא געגענדען צווישען קוצקאָ, אַרעקוויפּאַ און לעיק טיטיקאַקאַ דאַרפען אריינגערעכענט ווערען אין זיין חלק, אָבער פּיזאַראָ האָט גאָר ניט געוואָלט הערען דערפון. זיינע אַנהענגער האָבען איהם דאַן געהייסען פערכאַפּען מיט געוואַלט דיא פּרוכטבאַרע און געדיכט בעפעל־קערטע טהאָלען דאָרטען. נאָך דער פליטה פון דעם לעצטען אינקאַ איז אַל־מאַגראָ גראַדע צוגעקומען צו קוצקאָ פריהער פאַר פראַנציסקאָ פּיזאַראָ. אַזוי וויא דיא פּאָאָר הונדערט שווערד־העלדען אונטער דער קאָמאַנדע פון הערנאַנדאָ פּיזאַראָ אין קוצקאָ זיינען געווען אויסגעמאַטערט נאָך דעם לאַנגען קאַמפּף געגען דיא פּערואַנער מחנות, האָבען זיי זיך ניט געקענט ווערען געגען אַן אַטאַקע פון אַלמאַגראָ'ס קאָמאַנדע פון אונגעפעהר 500 אַוואַנטוריסטען. דערצו נאָך איז דער אָנפאַל פון דיא לעצטע געווען אַ פּלעצליכער. פראַנציסקאָ פּי־זאַראָ'סביידע ברידער זיינען אַזוי געפאַנגען און איינגעשפּאַרט געוואָרען, און אַלמאַגראָ האָט זיך באַלד אַ לאָז געטהאָן געגען פּיזאַראָ'ס אַנהענגער, וועלכע האָ־בען מאַרשירט פון לימאַ נאָך קוצקאָ, און האָט זיי בעזיעגט נאָך אַ קורצען צוזאַ־מענשטויס. דיזע אַטאַקעס האָבען נאַטירליך אויפגעבראַכט אין העכסטען

גראַד דיא פּיזאַראָס און זייערע אַנהענגער, און פראַנציסקאָ פּיזאַראָ האָט געשוואָרען זיך אָבצורעכענען דערפאַר מיט אַלמאַגראָ'ן ביי דער ערשטער געלעגענהייט. אָבער זאָ לאַנג אַלמאַגראָ האָט געהאַלטען אין געפאַנגענישאַפט פראַנציסקאָ'ס צוויי ברידער, האָט דער לעצטער מורא געהאַט אָנצופאַנגען אַ קריעג און האָט בעשלאָסען אָבצונאַרען זיינע געגנער מיט צוזאָגונגען. פראַנציסקאָ פּיזאַראָ האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אַז דיא שווערד־העלדען אונטער אַלמאַגראָ'ס קאָמאַנדע זיינען אַזוי גרויזאַם, וויא ער אַליין, און אַז זיי וועלען אָהן שום צערעמאָניעס אומברייגגען זיינע ברידער, ווען נור זיי וועלען עס ווינשען אָדער געפינען פאַר צוועקמעסיג. דאַרום האָט ער אָנגעשטרענגט אַלע זיינע דיפּלאָמאַטישע פעהיגקייטען פריהער אַרויסצוקריגען זיינע ברידער פון אַלמאַגראָ'ס הענד. דאַרום האָט ער זיך ניט געדונגען לאַנג, ווען אַלמאַגראָ האָט פערלאַנגט ניט נור קוצקאָ, זאָנדערן אויך אַלע פּערואַנער פּראָווינצען צום זיד פון לימאַ. אָבער וויא נור זיינע ברידער זיינען בעפרייט געוואָרען, האָט פּיזאַראָ צוזאַמענגעקליבען אַלע זיינע קרעפטע אין לימאַ און האָט זיך ענטזאַגט פון זיין אָבמאַך מיט אַלמאַגראָ'ן. זיינע שווערד־העלדען האָבען זיך ווידער אַ לאָז געטהאָן אויף דעם וועג פון לימאַ נאָך קוצקאָ, וואוהין אַלמאַגראָ האָט זיך צוריקגעצויגען. דיא פּיזאַריסטען זיינען געוועזען עטוואָס וועניגער אין צאָהל פאַר דיא אַלמאַגריסטען, וועלכע זיינען נאָך געשטיצט געוואָרען פון מחנות פּערואַנער, וואָס האָבען בעזאָנדערס געהאַסט פּיזאַראָ'ן, אָבער דערפאַר זיינען זיי געוועזען בעסער בעוואַפענט און דיסציפּלינירט. ווען עס איז געקומען אין אַפּריל 1538 צו אַ שלאַכט לעבען קוצקאָ, האָבען דיא פּיזאַריסטען געזיעגט. דיא פערביסענסטע פון אַלמאַגראָ'ס אונטערשטיצער, וועלכע האָבען געקעמפּפט מיט אַ ווילדער פערצווייפלונג, זיינען דאַן אויסגעשלאַכטעט געוואָרען. אַלמאַגראָ אַליין איז אַנטלאָפען מיט אַ טהייל פון זיין קאַוואַלעריע. אָבער ער איז באַלד געפאַנגען געוואָרען. מען האָט איהם איינגעשפּאַרט אין דער זעלבער געפענגניס, וואו ער האָט געהאַלטען הערנאַנדאָ און גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ און וואו מען האָט איהם אין אַ פּאָאר מאָנאַט אַרום דערשטיקט.

פראַנציסקאָ פּיזאַראָ איז דאַן ווידער אַריין אין קוצקאָ אַלס טריאומפאַטאָר. ער איז פאַקטיש געוואָרען דער זעלבסטהערשער איבער דער גאַנצער פּערואַנער אימפּעריע, וואו נור דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס האָבען געקענט דערגרייכען אין זייער יאָגענים נאָך גאָלד און זילבער. זיין ברודער גאָנזאַלאָ איז אַוועק נאָך קוויטאָ, אום צו זוכען דיא עלדאָראַדאָ אין דיא געגענדען, וועלכע ציהען זיך פון דיא אַנדעסען אַרונטער צו דיא שטראָמען פון דעם ריזיגען טייך אַמאַזאָן און וועלכע בלייבען עד היום אין זייער אורשפּרונגליכער ווילדקייט, בעוואָהנט פון אייניגע פון דיא ווילדעסטע שטאַמען פון זיד־אַמעריקאַ. דיזע עקספּעדיציע האָט זיך געענדיגט זעהר טרויעריג פאַר דיא געוואַגטע אַוואַנטו־

ריסטען, אָבער זיא האָט געפיהרט צו דער ענטדעקונג פון אמאזאָן און צו דער בעריהמטער רייזע פון עטליכע שפּאניער אונטער דער לייטונג פון איינעם מיט׳ן נאָמען אָרעלאנא איבער דיזען טייך ביז זיין מינדונג אָדער אריינגוס אין אַט־לאנטישען ים. הערנאנדאָ פּיזאראָ איז אוועק זוכען דיא ערעלע מעטאלען אין דיא הויכע געבירגיגע געגענדען צום זיד־אָסט פון קוצקאָ און טיטיקאקא, וועלכע בילדען היינט דיא רעפּובליק באָליוויא און וועלכע זיינען בעזאָנדערס רייך אין זילבער־מינען. איינער פון פּיזאראָ׳ס אדיוטאנטען מיט׳ן נאָמען וואלדיוויא האָט זיך א לאָז געטהאָן אויף אַלמאגראָ׳ס וועג צו עראָבערען טשילי.

פראנציסקאָ פּיזאראָ, אלס גענעראל־גובערנאטאָר, האָט ארומעגרייזט איבער די פּראָווינצען פון דער ריזיגער אימפּעריע און האָט געגרינדעט שטעדט אין סטראַ־טעגישע פּונקטען לעבען דיא פּרוכטבארע טהאָלען און אין דיא דורכגעגנגע צווי־שען דיא בערג. ער האָט אויך אויפגעפּאַסט, אז דיא פערטהיילונג פון דיא גיטער זאָל אויסגעפיהרט ווערען מיט וואָס וועניגער רייסערייען צווישען זיינע אנהענגער. דיא קאָנקוויסטאדאָרעס האָבען איינגעפיהרט אין פּערו דיא סיס־טעם פון רעפּארטימיענטאָס אזוי וויא אין מעקסיקאָ און בכלל אין אלע שפּא־נישע קאָלאָניעס. דיא בעסערע, דאָס הייסט דיא פרוכטבארערע און מעהר בע־פעלקערטע געגענדען פון דער אינקא אימפּעריע, זיינען צוטהיילט געוואָרען צווישען דיא שווערד־העלדען, און דיא אינדיאנער זיינען מעהר אָדער וועניגער פערשקלאַווט געוואָרען. עס איז אזוי דאָרטען געשאַפען געוואָרען א פעאָדאלע סיסטעם, וועלכע איז נאָך פּאַקטיש ניט אָבגעשאַפט געוואָרען אין גאַנצען ביז היינט צו טאָג. דיא קרעאָלען בעזיצען אלץ מאַסען לאנד, און דיא אינדיאנער זיינען פאַקטיש פּעאָנען (קנעכט), אָבוואָהל אין טהעאָריע, על פּי קאָנסטיטוציאָן זיינען זיי פריייע און פולבערעכטיגטע בירגער.

אַלמאגראָ׳ס אנהענגער זיינען אָבער געבליבען ניט נור אָהן רעפּארטי־מיענטאָס, זאָנדערן האָבען פּשוט געליטען נויט. זייער האַס צו פּיזאראָ איז דארום אלץ געשטיגען. אייניגע פון זיי האָבען זיך אָבגעטראָגען נאָך שפּאניען, אום ניט נור צו רעטען זייערע אייגענע ביינער, זאָנדערן אויך צו פערקלאָגען דיא פּיזאראָס פאַר דעם קעניג. דיזע קלאגען האָבען געפיהרט דערצו, אז קארל דער פינפטער האָט געשיקט א הויכען בעאַמטען מיט׳ן נאָמען וואקאַ דע קאַסטראָ אַלס גובערנאטאָר צו אונטערזוכען, וואָס עס טהוט זיך אין ניי־קאַסטיליען, וויא מען האָט דאַן אָנגעפאַנגען צו רופען פּערו. אָבער איידער דיזער קעניגליכער שליח איז אָנגעקומען אין לימאַ, איז שוין פּיזאראָ געוועזען טויט. דאָס האָט פּאַסירט אין 1541. אַלמאגראָ׳ס אנהענגער האָבען ענדליך גענומען ראַכע פון זייער הויפּט־שונא. אונטער דער פיהרונג פון איינעם פון אלמאגראָ׳ס אדיוטאנ־טען מיט׳ן נאָמען כואן דע לאַ ראדאַ, וועלכער איז אויך געוואָרען דער אָפּעקון און ראטהגעבער פון אַלמאגראָ׳ס יונגען זוהן, זיינען דיזע אוואנטוריסטען,

וועלכע זיינען געווען אויסער זיך, וואָס דיא פּיזאַריסטען האָבען אַלע רייכטהי־מער פערכאַפּט פאַר זיך און זיי איבערגעלאָזען אין אַרמוטה, פלוצלונג בעפאַלען דאָס הויז אין לימאַ, וואו פּיזאַראָ איז געזעסען מיט אַ צוואַנציג פון זיינע נעהנטסטע אונטערשטיצער ביי אַ מיטאָגשפּייז. און האָבען איהם ערמאָרדעט נאָך אַ קורצען געפעכט. אייניגע פון פּיזאַראָ'ס פריינד, וועלכע האָבען פּרובירט פערטרייבען דיא אָנגרייפער, זיינען אויך ערמאָרדעט געוואָרען.

אזוי האָט געענדיגט זיין לעבען דער עראָבערער פון פערו, וואָס האָט גע־בראָכען זיינע שבועות, ווען ער האָט געהייסען אומברענגען דעם אינקאַ אטאַ־הואַלפּאַ און זיין אַלטען פריינד אַלמאַגראָ. אָבער דיזער מאָרד האָט ערשט געפיהרט צו אַ רייהע פון נייע מאָרדען, בלוטיגע צוזאַמענשטויסען און אויפ־שטאַנדען. וויא נור עס איז בעקאַנט געוואָרען, אַז פּיזאַראָ איז דער'הרג'עט געוואָרען פון דיא אַלמאַגריסטען אָדער וויא מען האָט זיי גערופען אין לימאַ "דיא חברה פון טשילי", האָבען זיך זיינע אַדיוטאַנטען און נעהענטערע פריינד געזוכט צו בעהאַלטען. אַנדערע אונצופריעדענע זיינען צוגעשטאַנען צו דיא פערשווע־רער, וועלכע האָבען צוטהיילט צווישען זיך אַלע אוצרות, וואָס זיי האָבען נור געקענט געפינען אין דיא הייזער פון זייערע שונאים, און וועלכע האָבען אויך פערכאַפּט אַלע שיפען אין פאָרט, אום מען זאָל ניט קענען גלייך אריבערשיקען דיא נאַכריכט נאָך פּאַנאַמאַ.

דער יונגער אַלמאַגראָ, וועמעס מוטער איז געווען אַן אינדיאַנערין, האָט זיך דאַן ערקלערט פאַר דעם גובערנאַטאָר פון פערו און האָט זיך אַ לאָז געטהאָן מיט אַ טהייל פון זיינע אַנהענגער נאָך קוצקאַ, וואו ער האָט געהאָפט צו בעקומען נענוג קרעפטע געגען פּיזאַראָ'ס אַנהענגער. אָבער צו דער צייט איז שוין דער קעניגליכער שליח, וואַקאַ דע קאַסטראָ, וועלכער האָט געליטען שיפבּרוך לעבען דיא ברעגען פון קאָלאָמביאַ און האָט געהאַט איבערצוקומען זעהר גרויסע שווי־ריגקייטען ביז ער האָט געקענט דערגרייכען קוויטאָ און דיא נאָרדליכע פּראָ־ווינצען פון דער פערואַנער אימפּעריע, אויך געווען אויפ'ן וועג נאָך קוצקאָ. אַלע אַנהענגער פון דיא פּיזאַראָס זיינען צוגעשטאַנען צו דיזען געזעצליכען פער־טרעטער פון דער שפּאַנישער קרוין. אין גואַמאַנגאַ, אַ שטאָדט ניט ווייט פון קוצקאָ, האָבען זיך ביידע מחנות צוזאַמענגעטראָפען אין 1542. דיזע שלאַכט האָט זיך געענדיגט מיט אַ שרעקליכער נידערלאַגע פאַר דיא אַלמאַגריסטען. פון דיא צוועלף הונדערט שווערד־העלדען אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם 22־יעהריגען אַלמאַגראָ האָבען קוים פינף הונדערט געקענט זיך אָבטראָגען פון שלאַכטפעלד מיט גאַנצע ביינער. אַלמאַגראָ'ן איז געלונגען צו אַנטלויפען נאָך קוצקאָ, אָבער מען האָט איהם דאָרטען שנעל געפאַנגען און געקעפּט אַלס מורד במלכות אויף דעם בעפעהל פון וואַקאַ דע קאַסטראָ, וואָס האָט פערנומען פראַנ־ציסקאָ פּיזאַראָ'ס פּלאַץ אַלס גענעראַל־גובערנאַטאָר.

דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס זיינען גאָר ניט געוועזן צופריעדען, וואָס דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט ניט ערנאַנט איינעם פון זיי, ספּעציעל איינעם פון פּיזאַראָ'ס ברידער, פאַר דעם גענעראַל־גובערנאַטאָר; אָבער זיי האָבען וויא עס איז געדולדעט דעם קעניגליכען שליח. עס קען זיין, אַז עס וואָלט שוין ניט געקומען צו נייע שלאַכטען און אויפשטאַנדען, ווען קאַרל דער פינפטער וואָלט ניט אַרויסגעלאָזען אין 1542 דעם בעריהמטען בעפעהל וועגען ענקאָמיענדאַס אָדער רעפּאַרטימיענטאָס, וואָס איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען ″נייע געזעץ″. דער צוועק פון דיזען בעפעהל איז געוועזן צו שיצען און רעטען פון אונטערגאַנג דיא פערשקלאַוטע אינדיאַנער. דיא צורופען פון דעם בעריהמטען גלח לאַס קאַזאַס (זעה דיא געשיכטע פון מעקסיקאָ) אין נאָמען פון מענשליכקייט געגען דיא שרעקליכע האַנדלונגען פון דיא שווערד־העלדען און אַוואַנטוריסטען האָבען געפונען אַ סימפּאַטישען אָבקלאַנג אין גאַנץ שפּאַניען און בעוואָגען דיא רעגיערונג צו נעהמען שטרענגע מיטעל צו בעשיצען דיא אונגליקליכע אינדיאַנער. וואָס מען זאָל ניט זאָגען וועגען דיא שפּאַנישע רעגיערונג אין יענע צייטען, נור דאָס מוז מען צוגעבען, אַז זיא האָט, אויף'ן פּאַפּיער וועניגסטענס, געהייסען מענשליך בעהאַנדלען דיא איינגעבאָרענע אין דער נייער וועלט. שוין ווען קאָלומבוס האָט אונטערנומען זיין צווייטע רייזע, האָט איהם דיא שפּאַנישע רעגיערונג געהייסען ″בעהאַנדלען דיא אינדיאַנער גוט און ליעבליך″. דיא אַוואַנטוריסטען זיינען אָבער געווען אַזוי גרויזאַם וויא גייציג. זיי האָבען גאָר ניט געדענקט וועגען פאָלגען דיא גוטע און פרומע רעקאָמענדאַציאָנען פון דער רעגיערונג און פון דער קירכע. דערצו נאָך האָבען זיי געוואוסט, אַז דיא רעגיערונג איז צו ווייט און איז ניט אין שטאַנד צו קאָנטראָלירען זייערע האַנדלונגען אין דיא קאָלאָניעס. זיי האָבען זיך דאַרום אויך ערלויבט צו פערשקלאַווען, צו בערויבען און אויסצושלאַכטען דיא אינדיאַנער עפּעס אַזוי וויא דיא שפּאַנישע רעגיערונג וואָלט גאָר ניט עקזיסטירט.

אום דורכצופיהרען דיא ″נייע געזעץ″ אין פּערו, האָט דיא רעגיערונג געשיקט אַן אַלטען, זעהר שטרענגען און עהרליכען ביוראָקראַט מיט'ן נאָמען בלאַסקאָ נוניעז דע וועלאַ מיט דער פאָלמאַכט פון אַ וויצע־קעניג. אָבער אין 1544, נאָך איידער ער איז אָנגעקומען אין קוצקאָ, האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד פון די שווערד־העלדען אונטער דער קאָמאַנדע פון גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ. זיי האָבען ערקלערט, אַז זיי וועלען אונטער קיינע אומשטענדען ניט אָבגעבען דיא גיטער, וועלכע זיי האָבען ערוואָרבען מיט זייערע שווערדען, און ניט פריי לאָזען דיא אינדיאַנער, וועלכע זיי האָבען אַלץ מעהר געיאָגט אין דיא זילבער־מינען.

פון זיין זייט האָט דער נייער וויצע־קעניג געהאַנדעלט צו שטרענג און צו ראַש. ער האָט ניט נור געסטראַשעט מיט שטרענגע שטראָפען יעדען איינעם,

וואָס וועט צווינגען אַן אינדיאַנער צו אַרבייטען געגען זיין ווילען, זאָנדערן האָט אויך געוואָלט אַרונטערזעצען דיא מיטגליעדער פון דער קעניגליכער אודיענציאַ (העכערער געריכט) און זאָגאַר איינגעשפּאַרט אין געפענגניס זיין פאָרגעננער, דעם גענעראַל־גובערנאַטאָר וואַקאַ דע קאַסטראָ, אויף דעם פערדאַכט, דאָס דער לעצטער האָט אין געהיים אונטערשטיצט דיא רעבעליאָן אין קוצקאָ. שליסליך האָט דע וועלאַ אַזוי ווייט אויפגעבראַכט געגען זיך דיא מעסיגע פּאַרטיי און אפילו דיא רעגיערונגס־בעאַמטע, אַז דיא ריכטער האָבען ענטשיעדען איהם צו אַרעסטירען און צוריקשיקען נאָך שפּאַניען. דאַן האָט גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ געקראָגען אַלץ מעהר אונטערשטיצער און איז פּאַקטיש געוואָרען דער אויבערהאַר, אָבוואָהל אַלע האָבען געפיהלט, אַז דאָס שמעקט מיט האָכפערראַטה און אַז קיין פערוואַלטונג אין דיא קאָלאָניעס קען ניט עקזיסטירען אַ לענגערע צייט אָהן דער אַנערקענונג פון דער שפּאַנישער רעגיערונג.

דיא קאַפּיטאַנען פון דיא שיפען האָבען ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן מיט דעם אַרעסטירטען וויצע־קעניג, וועמען זיי האָבען געזאָלט אַוועקפיהרען אַהיים. זיי האָבען זיך געפונען צווישען צוויי פייערען. זיי האָבען דאַרום איהם אַרונטערגעלאָזען אין טומבעז, פון וואַנען ער איז צוגעקומען מיט דער הילפע פון פּיזאַראָ'ס געגנער ביז קוויטאָ. דאָרטען האָט דע וועלאַ געקראָגען שטיצע פון דעם גובערנאַטאָר פון קאָלאָמביאַ, וועלכער האָט איהם צוגעשיקט אַ פינף הונדערט שווערד־העלדען. אָבער גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ האָט איהם ניט געגעבען גענוג צייט צוזאַמענצוקלייבען מעהר קרעפטע און האָט זיך אַ לאָז געטהאָן נאָך קוויטאָ אַזוי שנעל, וויא דאָס איז נור מעגליך געוועזען. אין אַ שלאַכט ניט ווייט פון קוויטאָ אין יאַנואַר 1546 איז דיא מחנה פון וויצע־קעניג ניט נור בעזיעגט געוואָרען, זאָנדערן ער אַליין איז געטויטעט געוואָרען.

דריי יאָהר האָט נאָכדעם געדויערט דיא הערשאַפט פון גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ. דאָס זיינען געוועזען גאָלדענע יאָהרען פאַר דיא אַוואַנטוריסטען. זיי האָבען געקענט טהאָן מיט דיא אינדיאַנער וואָס זייערע גרויזאַמע הערצער האָבען נור געגלוסט. דיא יעניגע וואָס זיינען געבליבען טריי צום קעניג, דיא לאָיאַליסטען, זיינען אונבאַרמהערציג אויסגעראָטעט געוואָרען פון דיא רעבעלען, ספּעציעל פון גאָנזאַלאָ'ס בעריהמטען אַדיוטאַנט קאַרבאַכאַל. אין דיזער צייט זיינען ענטדעקט געוואָרען דיא זילבער־מינען פון פּאָטאָזי אין באָליוויאַ, דיא רייכסטע אין דער וועלט, און דיא גאָלד־פעלדער אין עקוואַדאָר. דיא פּיזאַריסטען האָבען געטריעבען דיא אונגליקליכע אינדיאַנער אין דיא מינען, וואו זיי פלעגען פאַלען פשוט וויא פליעגען.

אָבער, עס פערשטעהט זיך, אַז דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט ניט געקענט דולדען אַזעלכע האַנדלונגען, אָבוואָהל פּיזאַראָ אַליין און אויך דיא מייסטע פון זיינע אַדיוטאַנטען האָבען געלייקענט, אַז זיי ווילען ניט אַנערקענען דיא הער־

שאַפט פון זייער קעניג און אַז זיי בלייבען ניט טריי צו זייער פאַטערלאַנד. עס איז יעדענפאַלס אַ פאַקט, אַז גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ האָט ענטזאַגט צו ער־קלערען זיך פאַר אַ קעניג פון פּערו, וויא איינינגע פון זיינע אַדיוטאַנטען האָבען עס איהם געראַטהען צו טהאָן. אַ גלח מיט'ן נאָמען פּעדראָ דע לאַ גאַסקאַ איז דאַן אויסגעקליבען געוואָרען פון דער שפּאַנישער רעגיערונג צו מאַכען אַ סוף פון דער רעבעליאָן און איינצופיהרען דיא "נייע געזעץ". דאָס איז געווען אַן אויסעראָרדענטליכער מענש. ער האָט זיך פריהער אויסגעצייכענט אַלס אינקוויזי־טאָר. ווען ער איז אָנגעקומען אין פּאַנאַמאַ, האָט ער ערקלערט, אַז ער איז נור גע־שיקט געוואָרען צו אונטערזוכען, וואָס עס טהוט זיך אין פּערו און צו פיהרען צו פריעדען. ער האָט פּאַנאַנדערגעלאָזען בעריכטען, אַז ער וועט רעקאָמענדי־רען דיא אָבשאַפונג פון דיא "נייע געזעץ", און האָט פערזיכערט, אַז ער האָט דיא ערלויבניס אָבצולעגען זייער דורכפיהרונג אויף אַ צייט. אין דער זעלבער צייט אָבער האָט ער צוזאַמענגעקליבען קרעפטע אין דיא קאָלאָניעס פון צענ־טראַל־אַמעריקאַ.

דורך זיינע פערזיכערונגען און פערשפּרעכונגען איז עס איהם געלונגען צוצוציהען ניט נור דיא שווערד־העלדען, וועלכע האָבען געוואָלט בלייבען טריי צו דער שפּאַנישער רעגיערונג, זאָנדערן אויך אַזעלכע, וואָס האָבען מורא גע־קראָגען פאַר דיא רעזולטאַטען פון דער רעבעליאָן אונטער דער פיהרונג פון גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ. דיא אַלמאַגריסטען און אַלע אַנדערע שונאים פון דיא פּי־זאַראָס האָבען דאַן אויפגעהויבען דעם קאָפּ. דיא רייהען פון דיא פּיזאַריסטען זיינען דאַרום אַלץ קלענער געוואָרען. פּעדראָ דע לאַ גאַסקאַ האָט ארויסגע־שיקט פון פּאַנאַמאַ שיפען מיט בריעף צו דיא קאָמאַנדירען און איינוואָהנער פון דיא שטעדט ביי דיא ברעגען פון פּערו, אַז אַלע וועלען אַמניסטירט און בעלוינט ווערען, אויב זיי וועלען בלייבען טריי צום קעניג.

איידער דער שלויער גלח איז צוגעקומען צו קוזקאָ האָבען דיא לאָיאַליסטען און אַנטי־פּיזאַריסטען צוזאַמענגעקליבען זייערע קרעפטע אין דיא געגענדען אַרום טיטיקאַקאַ, אונגעפעהר אַ טויזענד מאַן, און האָבען זיך בעריהמט, אַז זיי אַליין וועלען אין שטאַנד זיין צו בעזיעגען דיא פינף הונדערט רעבעלען, וועלכע זיינען אַלץ געבליעבען טריי צו גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ. דאָס איז זיי אָבער ניט געלונגען. זיי זיינען גאָר בעזיעגט געוואָרען פון דיא פּיזאַריסטען אין אַ פערצווייפעלטער שלאַכט ניט ווייט פון דיא זידליכע ברעגען פון טיטיקאַקאַ. דיא מחנה פון פּעדראָ דע לאַ גאַסקאַ איז אַלץ מעהר געוואַקסען, וואָס נעהנטער ער איז צוגעקומען צו קוזקאָ. איינינגע פון גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ'ס אַדיוטאַנטען האָבען דאַן געראַטהען אָבצוטרעטען נאָך דיא ווייטערע געגענדען פון באָליוויאַ און דאָרטען אויסוואַרטען און זיך בעפעסטיגען. אָבער ער האָט זיך ענטזאַגט דערפון און האָט זיך אַ לאָז געטהאָן מיט זיין געוועהנליכען מוטה געגען דיא

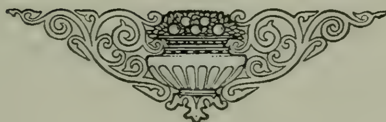
פיעל מאָל גרעסערע רעגיערונגס־אַרמעע. ער האָט נאָך אַליין ניט אויפגעגעבען דיא האָפנונג צו בעזיעגען זיינע געגנער. אָבער דיזעס מאָל האָבען איהם דיא מייסטע פון זיינע אַנהעננגער פערלאָזען אויף'ן שלאַכט־פעלד. מען דערצעהלט, דאָס ווען ער האָט דערזעהן, וויא פיעלע פון זיינע אָפיציערען האָבען דעזערטירט און וויא זיינע סאָלדאַטען האָבען זיך אונטערגעגעבען אָהן אַ שאָס, האָט ער אַ פרעג געטהאָן איינעם פון זיינע אַדיוטאַנטען: "וואָס זאָלען מיר יעצט טהאָן, ברודער כואן?" — "לאָמיר אָנפאַלען אויף אונזערע שונאים און שטאַרבען וויא רוימער", האָט יענער געענטפערט. — "ניין, לאָמיר בעסער שטאַרבען וויא קריסטען!" האָט גאָנזאַלאָ אויסגערופען און האָט גענומען רייטען צו דער פאָזיציע פון דיא לאָיאַליסטען, וואו ער האָט זיך אַליין אונטערגעגעבען.

דער אַלטער אינקוויזיטאָר האָט דאַן אַרויסגעצייגט זיין גרויזאַמקייט. ער האָט געהייסען איבערגעבען אַלע אָנפיהרער פון דיזער רעבעליאָן צו אַ פעלד־געריכט, וואָס האָט זיי גלייך פעראורטהיילט צום טויט. גאָנזאַלאָ פיזאַראָ, וועלכער איז אַלט געווען 46 יאָהר און איז געווען איינער פון דיא מוטהיגסטע און פעהיגסטע קאָנקוויסטאַדאָרעס, איז הינגעריכטעט געוואָרען צוזאַמען מיט זיינע קאַפּיטאַנען אויף'ן שלאַכטפעלד ניט ווייט פון קוצקאָ אין 1548.

מיט איהם איז געפאַלען דיא הערשאַפט פון דיא פיזאַראָס און פון דיא ערשטע קאָנקוויסטאַדאָרעס. זייערע גיטער, דיא ענקאָמיענדאָס, צוליעב וועלכע דיא רעבעליאָן האָט זיך אָנגעפאַנגען, זיינען קאָנפיסצירט געוואָרען. דיא גע־פעננגניסע זיינען איבערפילט געוואָרען מיט פיזאַריסטען, פון וועלכע אייניגע זיינען הינגעריכטעט געוואָרען, אַנדערע זיינען פערקריפעלט געוואָרען און מאַנכע פערשמיסען געוואָרען ביז'ן טויט. אָבער דאָך האָט דער גרויזאַמער גלה ניט געוואַגט אויסצופיהרען דיא "נייע געזעץ". ער האָט געזוכט אַלערליי תירוצים, אום צו געווינען צייט. ווען דיא שווערד־העלדען, וועלכע האָבען איהם פון אָנפאַנג אָן געהאָלפען צו אונטערדריקען פיזאַראָ'ס אויפשטאַנד, האָבען גענומען פערלאַנגען דיא פערשפּראָכענע גיטער אַלס בעלוינונג, האָט ער זיך אַזוי דער־שראָקען, אַז ער האָט זיך פשוט ארויסגע'גנב'עט פון קוצקאָ און איז אוועק דורך אַ זייטיגען וועג נאָך לימאַ, וואו ער האָט זיך געפיהלט זיכערער מיט זיין איי־גענעם לעבען. ווען ער האָט ערהאַלטען פון מאַדריד אַ בעפעהל, אַז ער זאָל מעהר ניט אָבלייגען דיא דורכפיהרונג פון דיא "נייע געזעץ" און אַז יעדע גע־צוואונגענע אַרבייט פון אינדיאַנער מוז אויפהערען, האָט ער עס געהאַלטען אין געהיים אַזוי לאַנג, ביז ער האָט געקענט רעזיגנירען, איבערלאָזען דיא פערוואַל־טונג צו דיא מיטגליעדער פון דער אודיענציאַ און זיך אָבטראָגען אויף אַ שיף.

פאַר זיין אָבפאָהרען אין 1550 האָט ער אָנגעזאָגט, אַז דער לעצטער קע־ניגליכער בעפעהל זאָל פערעפענטליכט ווערען, ווען ער אַליין וועט זיך שוין געפינען ווייט פון דיא פערואַנער ברעגען. ער האָט אַזוי איבערגעלאָזען פערו

וויא אַ שיף אָהן אַ רודער. דיא געזעץ געגען דיא פערשקלאַוואונג פון אינדיאַ־נער זיינען אַלץ געבליבען טויטע בוכשטאַבען. דיא שווערד־העלדען האָבען ניט אויפגעהערט צו טרייבען אונבאַרמהערציג דיא איינגעבאָרענע אין יאָך. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט דאַן געשיקט דאָן אַנטאָניא דע מענדאָזאַ אַלס וויצע־קעניג, אָבער אין עטליכע מאָנאַט נאָך זיין אָנקומען אין לימאַ אין 1551 איז ער געשטאָרבען, און עס האָבען זיך ווידער אָנגעפאַנגען אויפשטאַנדען, וועלכע האָבען זיך געצויגען אַ יאָהר פינף. דער גרעסטער פון דיזע אויפשטאַנדען איז געווען אונטער דער קאָמאַנדע פון איינעם פון דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס מיט'ן נאָמען זשיראַן. אין 1554 האָבען דיא שווערד־העלדען, וועלכע האָבען גע־קעמפּפט פאַר זייערע פּריווילעגיעס און רעכטע פון עראָבערער איבער דיא אינ־דיאַנער, בעזיעגט דיא מחנה, וואָס דיא מיטגליעדער פון דער קעניגליכער אודי־ענציאַ האָבען צוזאַמענגעקליבען, אָבער עטליכע מאָנאַט שפּעטער איז זשיראַן ניט נור בעזיעגט געוואָרען, זאָנדערן אויך געפאַנגען געוואָרען. ענדע 1554 איז זשיראַן הינגעריכטעט געוואָרען אין לימאַ צוזאַמען מיט זיינע וויכטיגסטע אַדיוטאַנטען. דאָס האָט אָבגעשוואַכט דיא רעבעלען און געהאָלפען דעם נייען וויצע־קעניג, מארקיז דע קאַניעטע, וועלכער איז אָנגעקומען אין לימאַ אין 1555, צו רעגיערען אין פערלויף פון זעקס יאָהר מיט אַן אייזערנער האַנד.

פערטער קאַפּיטעל.

דיא קאָלאָניאַלע צייט

אַזוי זיינען פאַריבער דיא ערשטע צוואַנציג יאָהר פון דער שפּאַנישער הערשאַפּט אין פּערו. פון דיא ערשטע קאָנקוויסטאַדאָרעס זיינען כמעט אַלע אומגעקומען אין זייערע בלוטיגע שטרייטען. עס זיינען אָבער ביסלעכווייז צוגעקומען נייע אַוואַנטוריסטען, נייע גאָלד־זוכער און נייע אונטערדריקער פון דיא אינדיאַנער. ווען מאַרקיז דע קאַניעטע, איינער פון דיא העכסטע שפּאַנישע אַריסטאָקראַטען און, מען מעג זאָגען, איינער פון דיא נאָבעלסטע מענער פון זיין צייט, איז געשיקט געוואָרען נאָך פּערו אַלס וויצע־קעניג, האָבען זיך שוין דאָרטען געפונען אַרום אַכט טויזענד שפּאַניער, פון וועלכע אַרום פינף הונדערט האָבען בעזעסען גרויסע רעפּאַרטימיענטאָס און געהערשט איבער דיא אינדיאַנער וויא אונבעשרענקטע טיראַנען:

דיזער וויצע־קעניג האָט געזוכט צו בעשיצען דיא פּערואַנער וויא ווייט מעגליך. ער האָט פערבאָטען דיאָ ווייטערע איינוואַנדערונג פון שפּאַניער און האָט אַרויסגעשיקט דיא אונרוהיגע אַוואַנטוריסטען. ער האָט אויך אָרגאַניזירט עקספּעדיציעס נאָך טשילי און אַנדערע ווייטע פּראָווינצען, אום פּטור צו ווערען פון דיא אונצופריעדענע און ניט־בעשעפטיגטע שווערד־העלדען. פון דער אַנדער האַנד האָט ער געזאָרגט, אַז דיא אינקאַ־אַריסטאָקראַטען און קאַסיקס זאָלען וואָס שנעלער איבערנעהמען דיא שפּאַנישע קולטור צוזאַמען מיט'ן קאַטאָליציזם און זאָלען בלייבען פערוואַלטער און ריכטער פון דיא אַקערבויער אין זייערע דיסטריקטען. ער האָט עס אַזוי ווייט געבראַכט, אַז סאַירי טופּאַק, דער געזעצליכער יורש פון דעם לעצטען אינקאַ מאַנקאָ קאַפּאַק, האָט אונטערשריעבען, אַז ער ענטזאַגט זיך פון זיין קרוין און אַז ער נעהמט דערפאַר אָן אַ פּענסיע און אַ שטיק לאַנד אין דעם טהאָל פון יוקאַי, וואו ער איז אין אַ יאָהר צוויי נאָכדעם געשטאָרבען פון אַ געבראָכענע האַרץ. אָבער אין גאַנצען דורכפיהרען דיא "נייע געזעצן" האָט דיזער וויצע־קעניג ניט געקענט און אויך ניט געוואַגט. דיא אינדיאַנער זיינען אַלץ געבליבען לייבקנעכט, פּאַנסטשיזניקעס.

איינער פון דיא רעזולטאַטען פון דיזער ליבעראַלער פּאָליטיק איז געוועזן,

אַז דער שטראָם פון דיא ערדלע מעטאַלען וואָס האָט זיך געצויגען זייט דיא עראָבערונג פון פּערו נאָך שפּאַניען, איז אַלץ שוואַכער געוואָרען. אויף'ן טראָן איז דאַן געזעסען פיליפּ דער צווייטער, וועלכער איז געווען אַזוי שטאָלץ, איינגעשפּאַרט און פאַנאַטיש וויא גייציג. פאַר זיינע מלחמות מיט פראַנקרייך און ענגלאַנד, וואָס האָבען רואינירט שפּאַניען, האָט ער בעדאַרפט האָבען מאַסען גאָלד. ער האָט דאַרום בעשלאָסען צו שיקען אַן אַנדער וויצע־קעניג. שליסליך האָט ער געפונען אין דער פּערזאָן פון דאָן פראַנציסקאָ דע טאָלעדאָ איינעם וואָס איז געווען נאָך זיין האַרץ. דיזער וויצע־קעניג, וואָס איז אָנגעקומען אין לימאַ אין 1569, האָט עס איינגעפיהרט דיא סיסטעם פון קאָלאָניאַלע פּערוואַלטונג, וועלכע האָט בעזאָנדערס פיעל בייגעטראָגען צו דער אָבשאַפונג פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין דער נייער וועלט. זיין סיסטעם איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען ״ליבראָ דע טאַסאָס״, וואָס עס מיינט: דאָס בוך פון רעגולאַציאָנען.

נאָך דיזע רעגולאַציאָנען זיינען דיא שפּאַניער פּאַקטיש געבליבען אַ פּריווילעגירטע קאַסטע און דיא אינדיאַנער — זייערע לייבקנעכט. פּערו איז צוטהיילט געוואָרען אין אַ פופציג אַדמיניסטראַטיווע דיסטריקטען אונטער דער הערשאַפט פון קליינע שפּאַנישע טיראַנען מיט דעם נאָמען קאָרעזשידאָר. יעדער ערוואַקסענער אינדיאַנער האָט געמוזט צאָהלען אַ בעשטימטען קאָפּשטייער. דערפאַר זיינען זיי בעפרייט געוואָרען פון אַ בעדייטענדען טהייל פון זייער אַרבייט פאַר זייערע הערשער. דיא קאַסיקס זיינען געווען פעראַנטוואָרטליך פאַר דיא קאָלעקציאָן פון דיזען שטייער. זיי האָבען אָבער אויך געמוזט שיקען אַ זיעבענטען טהייל פון דיא אינדיאַנער נאָך דיא שטעדט, וואו יעדער איינער פון דיא שפּאַניער האָט געהאַט דאָס רעכט זיי צו נעהמען צו דער אַרבייט. אין דיא געגענדען, וואו עס האָבען זיך געפונען מינען, האָבען דיא קאַסיקס געמוזט אויסקלייבען אַ געוויסען טהייל פון דיא אינדיאַנער און זיי שיקען אין דיזע מינען, פון וואַנען זיי פלעגען זיך שוין לעבעדיגע ניט צוריקקעהרען. דיא קאָרעזשידאָרס און דיא אַריסטאָקראַטישע לאַנד־בעזיצער פלעגען אין דער פּראַקטיקע נאָך איבערשטייגען דיזע גרויזאַמע רעגולאַציאָנען. מאַסען אינדיאַנער פלעגען געטריעבען ווערען מיט געוואַלט אין דיא מינען אויף פאַלשע בעשולדיגונגען, אַז זיי בעהאַלטען זיך און אַז דיא קאַסיקס שטעלען ניט אויס ריכטיג דיא ליסטען פון דיא אונגליקליכע, וואָס פלעגען אויסגעקליבען ווערען פאַר דיזע שרעקליכע אַרבייט.

אויף דעם גרונד פון דיזע שטייער און ליסטען האָט מען אויסגערעכענט, אַז אין אַ יאָהר פערציג נאָך דער שפּאַנישער עראָבערונג איז דיא צאָהל פּערואַנער געווען אַרום אַכט מיליאָן. מען ווייס, אַז אין דער אומגעגענד פון פּאָטאָזי האָבען דיא קאַסיקס צוגעשטעלט אין 1573 עלף טויזענד פּעאָנען פאַר דיא

זילבער־מינען; אָבער מיט אַ הונדערט יאָהר שפּעטער האָט מען שוין ניט גע־קענט צוזאַמענטרייבען דאָרטען מעהר פון אַ זעכצעהן הונדערט אונגליקליכע פאַר דיא זעלבע גיהנם'דיגע אַרבייט. אין דיא פּראָווינצען, וואו עס האָבען זיך, צום גליק פון דיא איינגעבאָרענע, ניט געפונען מינען, איז דיא בעפעלקע־רונג ניט אַזוי שנעל אויסגעשטאָרבען, וויא אין דער מינען־געגענד פון פּאָטאָזי, אָבער טאָלעדאָ'ס שרעקליכע סיסטעם האָט עס געפיהרט דערצו, אַז אין פערו גופא האָבען זיך געפונען מיט צוויי הונדערט און צוואַנציג יאָהר שפּעטער (לויט אַ פאָלקס־צעהלונג וואָס איז געמאַכט געוואָרען דאָרטען אין 1793) בלויז 1,076,977 נפשות, פון וועלכע 617,700 זיינען געווען ריינע אינדיאַנער, 241,255 מעסטיזאָס, 136,311 שפּאַניער, 40,337 נעגער און 41,404 מולאַטען. אין דער גאַנצער אינקאַ־אימפּעריע, וועלכע האָט געצעהלט אין איהרע גוטע צייטען אַרום צוואַנציג מיליאָן נפשות, האָבען זיך צו ענדע פון דער שפּאַנישער הערשאַפט געפונען אַרום פיער מיליאָן נפשות! דיזע ציפער זאָגען מעהר פאַר אַלע פּירושים איבער דער שפּאַנישער קאָלאָניאַלער סיסטעם.

ווען טאָלעדאָ איז אָנגעקומען אין קוצקאָ, האָט ער בעשלאָסען אויסצוראָ־טען צוזאַמען מיט דער קעניגליכער אינקאַ־פאַמיליע אויך אַלע פעסטליכקייטען און רעליגיעזע צערעמאָניעס, וועלכע דיא פריהערע גובערנאַטאָרען און וויצע־קעניגע האָבען געדולדעט. ער האָט געהאַנדעלט פּונקט פערקעהרט וויא מארקיז דע קאַניעטע. ער האָט געהייסען פאַנגען דיא אינקאַ־פּרינצען, וועלכע האָבען זיך אַרומגעשלעפּט אין דיא וועלדער פון ווילקאַבאַמבאַ. ווען דיא שפּאַניער האָבען געפאַנגען דעם לעצטען אינקאַ, אַ אינגעל מיט'ן נאָמען טופּאַק אַמאַרו, האָט טאָלעדאָ געהייסען איהם קעפּען אויף אַן עפענטלי־כען פּלאַץ אין קוצקאָ גופא. אויך האָט ער געהייסען אָרויפשטעקען דיזען קרוינ־פּרינץ'ס קאָפּ אויף אַ פּיקע לעבען דעם עשאַפאָט אום וואָס מעהר איינצושרע־קען דיא פערואַנער, וועלכע האָבען שוין סיי וויא סיי אויפגעגעבען יעדע האָפ־נונג אָראָבצושליידערען פון זיך דעם שרעקליכען שפּאַנישען יאָך. אַלע צערע־מאָניעס, וואָס האָבען נור געקענט דערמאָנען אָן דיא רעליגיאָן און פיהרונג פון דיא אינקאַס, זיינען שטרענג פערבאָטען געוואָרען, און פיעלע מיטגליעדער פון דיא אַריסטאָקראַטישע פאַמיליען זיינען אומגעבראַכט געוואָרען.

צווישען טאָלעדאָ'ס נאָכפאָלגער, דיא וויצע־קעניגע, וועלכע דיא שפּאַנישע רעגיערונג פלעגט ניט לאָזען זיך אָנוואַרעמען לאַנג אויף זייערע פּלעצער, האָבען זיך געפונען אויך אַזעלכע, וואָס האָבען גענוכט צו פערבעסערען דיא לאַגע פון דיא אינדיאַנער, אָבער זיי האָבען שוין ניט געקענט אָבשאַפען דיזע פערניכ־טענדע סיסטעם און האָבען בכלל ניט געקענט איינפיהרען גוטע און דויערענדע רעפאָרמען. עס איז געגאַנגען אַלץ ערגער און ערגער. יעדער נייער וויצע־קעניג פלעגט מיטברענגען זיינע פערוואַנדטע און פריינד, וועלכע האָבען נור געזוכט

וואָס שנעלער אָנצוזאַמלען רייכטהימער. זיי פלעגען ניט נור פערכאַפּען דיא בעסטע רעגיערונגס־פּלעצער, זאָנדערן אויך קוקען פון אויבען אראָב אויף דיא קרעאָלען. עס איז אַזוי ענטשטאַנען אַ פיינדשאַפט צווישען דיא הערשער גופא. דיא איינגעבאָרענע ווייסע, דיא קינדער פון דיא פריהערע שפּאַנישע איינוואָהנער, זיינען געוואָרען אַלײן מעהר אונצופריעדען מיט זייער מוטערלאַנד און ספּעציעל מיט דיא נייע שפּאַנישע איינוואַנדערער. דיזע אונצופריעדענהייט איז עס געווען דיא וויכטיגסטע אורזאַכע פון דיא אויפשטאַנדען געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט אין אָנפאַנג פון ניינצעהנטען יאָהרהונדערט, וויא מיר האָבען עס שוין געזעהען אין מעקסיקאָ און וויא דאָס האָט זיך מעהר אָדער וועניגער ווידערהאָלט אין פּערו און בכלל אין זיד־אַמעריקאַ.

דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט איינגעפיהרט אין איהרע קאָלאָניעס אַזאַ האַנדעלס־סיסטעם, וואָס האָט זיי אַלײן מעהר פערארימט און געמאַכט דיא שטייער־לאַסט אונערטרעגליך. יעדער האַנדעל מיט אויסלאַנד איז געווען שטרענג פערבאָטען. מען האָט איינגעפיהרט אָבצאָהלונגען אויף אַלערליי סחורות, אויף עקספּאָרטס אַזוי וויא אויף אימפּאָרטס. דיא קאָמפּאַניע פון קאַדיקס וואָס האָט געהאַט דעם מאָנאָפּאָל אין דעם האַנדעל צווישען שפּאַניען און דיא קאָלאָניעס, ספּעציעל פון זיד־אַמעריקאַ, פלעגט שרעקליך בערייסען דיא קרעאָלען. אונטער אַזאַ עקאָנאָמישער סיסטעם וואָלטען דיא קאָלאָניעס ניט געקענט זיך ענטוויקלען און וואַקסען, ווען אפילו דיא פּאָליטישע סיסטעם וואָלט געווען אַ בעסערע און פרייערע. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט נור געזוכט אַרויסצוקריעגען וואָס מעהר געלד פאַר זיך פון דיא קאָלאָניעס. זיא האָט זיך גאַנץ ווייניג געקימערט וועגען געבען עפּעס צוריק דערפאַר. אַ פינפטעל פון דיא פּראָדוקטען פון דיא מינען און אַ צעהנטעל פון דיא פּראָדוקטען פון אַקערבוי האָבען געהערט צו דער קרוין. דאָס איז געווען אויסער פערשיעדענע אָבצאָהלונגען און שטייער אויף יעדער זאַך, אויף יעדער אונטערנעהמונג, אויף יעדען געשעפט.

לימאַ איז אויך געוואָרען דער צענטער פון האַנדעל צווישען זיד־אַמעריקאַ און שפּאַניען. אַלע סחורות וואָס פלעגען געשיקט ווערען צוערשט דורך פּאַנאַמאַ פלעגען נאָכהער געבראַכט ווערען נאָך לימאַ, פון וואַנען מען פלעגט זיי שוין טראַנספּאָרטירען ווייטער נאָך דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס ניט נור ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן, זאָנדערן אויך איבער דיא אַנדעסען־בערג נאָך פּאַראַגוואַי און אפילו נאָך בוענאָס ערעס.

צו אַלע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע צרות זיינען נאָך צוגעקומען רעליגיעזע. דיא גלחים האָבען זיך אַ נעהם געטהאָן צו דיא נשמות פון דיא אונגליקליכע אינדיאַנער, וועלכע מען האָט מיט געוואַלט בעקעהרט צום קריסטענטהום און געטריבען אין דיא קירכען, וואו מען פלעגט זיי צווינגען צו צאָהלען וואָס מעהר

פאר יעדען גאָטעסדיענסט און פאר יעדע זאך. דיא פראנציסקאנער און יעזו־איטען האָבען עס "געבילדעט" דאָס פאָלק. זיי האָבען געריסען פון טויטע און לעבעדיגע, אלץ לשם שמים. זיי האָבען אויך איינגעפיהרט דיא אינקוויזי־ציאָן נאך דעם היימישען מוסטער. מען ווייס בעשטימט, אז צווישען 1581 און 1776 האָט מען אין לימא פערברענט 59 "אפיקורסים". פון דער אינקווי־זיציאָן האָבען אָבער מייסטענס געליטען דיא שפאניער. דיא אינקוויזיטאָרען האָבען צו גוט געוואוסט, אז צווישען דיא אינדיאנער קענען זיך ניט געפינען אפיקורסים. דיא פערואנער האָבען אזוי בלינד געגלויבט דיא קאטאָלישע גלחים וויא פריהער דיא אינקא־פריעסטער.

ענדערונגען צום בעסערען האָבען זיך אָנגעפאנגען אין פערו און אין דיא אנדערע שפאנישע קאָלאָניעס אין אָנפאנג פון אכצעהנטען יאָהרהונדערט, ווען א צווייג פון דיא בורבאָנען (דיא פראנצויזישע קעניגליכע פאמיליע) איז ארויף אויף דעם שפאנישען טראָן. ענגלישע און פראנצויזישע האנדעלס־שיפען האָבען דאן געקראָגען דיא ערלויבניס אריינצוקומען אין דיא פאָרטען פון דיא שפאנישע קאָלאָניעס אונטער געוויסע בעדינגונגען. דיא שפאנישע רעגיערונג האָט ענד־ליך איינגעזעהען, אז זיא פערליערט אלץ מעהר דורך דיא מאָנאָפּאָלען און פערשיעדענע האנדעלס־בעשרענקונגען, ווייל פון איין זייט האָט עס געשטערט דיא קאָלאָניעס זיך צו ענטוויקלען און פון דער אנדער זייט האָט עס געפיהרט צו א פערמעהרונג פון שמוגלעריי.

זיא האָט אויך אין אָנפאנג פון 18טען יאָהרהונדערט איינגעזעהען, אז עס איז זעהר שווער, פּשוט אונמעגליך צו פערוואלטען פון לימא גרויסע און ווייטע געגענדען אין זיד־אמעריקא. אין 1740 איז דארום געשאפען געוואָרען דאָס וויצע־קעניגטהום פון ניי־גראנאדא, צו וועלכער עס האָבען געהערט דיא טעריטאָריעס פון דיא יעצטיגע רעפּובליקען קאָלאָמביא, ווענעצועלא און עק־וואדאָר. דיא הויפט־שטאָדט פון דיזען וויצע־קעניגטהום איז געוועזען באָגאָטא, וועלכע איז פערבליבען דיא הויפט־שטאָדט פון קאָלאָמביא. אין 1776 איז געשאפען געוואָרען דאָס וויצע־קעניגטהום פון בוענאָס ערעס, וואָס איז בע־שטאנען פון דיא טעריטאָריעס צווישען דיא אנדעסען אין מערב, טיטיקאקא אין נאָרד און דעם אטלאנטישען אָקעאן אין מזרח (היינט געפינען זיך דאָרטען ארגענטינא, באָליוויא און פאראגוואי). דורך דיזע ענדערונגען איז דאָס וויצע־קעניגטהום פון פערו געבליבען אונגעפעהר אזוי גרויס וויא היינט דיא רע־פּובליקען פערו און טשילי.

אלס צייכענס פון אויפלעבונג אין פערו גופא, אין דיזען צענטער פון דער שפאנישער הערשאפט, אין דער צווייטער העלפט פון 18טען יאָהרהונדערט דארפען אויך בעטראכט ווערען: דיא אויסווייזונג פון יעזואיטען אין 1767 און דער אויפשטאנד פון פערואנער אין 1780 אונטער דער פיהרונג פון א געווי־

סען טופאַק אַמאַרו, וועלכער האָט געשטאַמט פון דער קעניגליכער אינקאַ־פאַמי־ליע. וויא רייך דיא יעזואיטען זיינען דאָרטען געווען, קען מען שליסען פון דעם פאַקט, דאָס בלויז אין דער נאַכבאַרשאַפט פון לימאַ האָבען זיי בעזעסען 5000 נעגער־שקלאַווען און גיטער, וואָס זיינען געשאַצט געווען העכער פון צוויי מיליאָן דאָלאַר און וואָס זיינען קאָנפיסצירט געוואָרען בשעת מען האָט זיי פעריאָגט.

טופאַק אַמאַרו'ס אויפשטאַנד האָט זיך געצויגען אַ יאָהר דריי. דאָס איז געווען דיא לעצטע און אויך דיא גרעסטע אָנשטרענגונג פון דיא אינדיאַנער ארונ־טערצושליידערען פון זיך דעם שפּאַנישען יאָך. אין פערו גופא, אין דיא מי־טעל־פּונקטען פון דער אינקאַ־אימפּעריע, זיינען דיא אינדיאַנער שוין געווען אַזוי נידערשלאָגען, אַז זיי האָבען גאַנץ ווייניג אַנטהייל גענומען אין דיזען אויפשטאַנד. דיא שפּאַנישע קאָמאַנדירען האָבען זאָגאַר געברויכט דיזע אינ־דיאַנער אַלס סאָלדאַטען צו אונטערדריקען דיא רעבעלען, וועלכע האָבען זיך נור געקענט האַלטען אַ לענגערע צייט אין דיא ווילדע בערג־געגענדען פון באָלי־וויאַ. דיא קרעאָלען האָבען זיך דערשראָקען פאַר דעם אויפשטאַנד פון דיא אינדיאַנער אַזוי וויא דיא שפּאַניער און זיי האָבען דארום מיטגעהאָלפען צו מאַכען אַ קורצען סוף פון טופאַק אַמאַרו'ס נאַכפאָלגער.

דיזער אויפשטאַנד איז אונטערדריקט געוואָרען מיט ווילדע גרויזאַמקייטען. אָבער דאָס בלוט פון דיזע אינדיאַנער איז דאָך ניט פערגאָסען געוואָרען אומ־זיסט. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט געשיקט אַ פעהיגען וויצע־קעניג איינצו־פיהרען וויכטיגע רעפאָרמען. טאָלעדאָ'ס אויסצעהרענדע סיסטעם איז כמעט אין גאַנצען אָבגעשאַפט געוואָרען אַ יאָהר צעהן נאָך טופאַק אַמאַרו'ס רעבעליאָן. מען האָט טאַקע אָנגעפאַנגען צו זאָרגען אויך פאַר דיא אינטערעסען פון דיא אינדיאַנער. וואָס אָנבעלאַנגט צו דיא קרעאָלען, האָט מען זיי בעוויליגט מעהר זעלבסט־פערוואַלטונג אין דיא שטעדט און פּראָווינצען.

אָבער עס איז שוין געווען צו שפּעט. דאָס איז געווען דיא צייט פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט געפונען אַן אָבקלאַנג אין אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס. אידעען פון פרייהייט האָבען זיך געטראָגען אין דער לופטען. צווישען דיא קרעאָלען, וועלכע זיינען שוין לאַנג געווען אונצו־פריעדען מיט דער הערשאַפט פון דיא שפּאַניער, האָט זיך אָנגעפאַנגען אַזאַ רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג, וועלכע האָט געפיהרט און האָט געמוזט פיהרען צו פאָלשטענדיגע פּאָליטישע אונאַבהענגיגקייט, וויא מיר וועלען עס באַלד זעהען.

פינפטער קאפיטעל.

דער קאַמפף פאַר אונאַבהענגיגקייט

דער רעוואָלוציאָנערער שטורם, וואָס האָט אויסגעבראָכען מיט אַ גוואַלדי־גער קראַפט אין דער קאָלאָניאַלער אימפּעריע פון שפּאַניען אַלס רעזולטאַט פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן און פון דיא נאַפּאָלעאָנישע מלחמות, האָט געטראָפען פּערו מיט עטליכע יאָהר שפּעטער וויא דיא אַנדערע קאָלאָניעס אין זיד־אַמעריקאַ. אין פּערו האָט זיך אויך דיא שפּאַנישע הערשאַפט געהאַל־טען לענגער און פעסטער וויא אין דיא אַנדערע קאָלאָניעס, און מען מעג זאָגען, אַז דער סוף פון דיזער הערשאַפט איז געקומען, ווען דיזע עלטעסטע שפּאַנישע קאָלאָניע האָט געוואונען איהר אונאַבהענגיקייט מיט דער הילפע פון דיא רע־וואָלוציאָנערע פיהרער און סאָלדאַטען פון דיא אַנדערע קאָלאָניעס.

דיא שפּאַניער האָבען נאַטירליך קאָנצענטרירט זייערע קרעפטע אין לימאַ. דערצו נאָך איז דער וויצע־קעניג אַבאַסקאַל, וועלכער איז אָנגעקומען אַהין אין 1806, געוועזען אַ זעהר פעהיגער און ענערגישער קאָמאַנדיר. ער האָט אָרגאַני־זירט אַן אַרמעע, וועלכע איז בעשטאַנען ניט נור פון שפּאַניער, זאָנדערן אויך פון קאָנסערוואַטיווע און לאָיאַלע קרעאָלען און מעסטיזאָס, ניט רעכענענדיג דיא אינדיאַנער, וועלכע מען פלעגט פון אַלע זייטען טרייבען מיט געוואַלט צו פערגיסען זייער בלוט אין דיא שלאַכטען פון זייערע הערען. ער האָט אויך בע־צייטענס אַרעסטירט דיא רעוואָלוציאָנערע אָנפיהרער, פון וועלכע אייניגע זיינען הינגעריכטעט געוואָרען און דיא אַנדערע איינגעשפּאַרט געוואָרען אין געפענג־ניסע און פערשיקט געוואָרען אין דיא קאַלטע און פייכטע געגענדען פון טשילי. דיא אויפשטאַנדען, וועלכע האָבען אויסגעבראָכען אין דיא אומגעגענדען פון קוצקאָ און טיטיקאַקאַ, זיינען אונטערדריקט געוואָרען נאָך אַ שרעקליכער אויס־שלאַכטונג אין 1816.

אַבאַסקאַל האָט געמיינט, אַז ער האָט שוין טאַקע געמאַכט אַ סוף פון יעדען ווידערשטאַנד אין פּערו. דיא לאַגע פון דיא רעוואָלוציאָנערען אין זיד־אַמעריקאַ איז איבערהויפּט געוועזען אַ זעהר טרויעריגע אין 1816. זייערע אָנ־שטרענגונגען האָבען זיך געענדיגט אונגליקליך. מיט אויסנאַהמע פון אייניגע

פּונקטען אין אַרגענטינאַ, ספּעציעל אין בוענאָס ערעס, און אין באָליוויאַ און ווענעצועלאַ, האָבען דיא קעמפּפער געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט איבעראַל פערלאָרען. אַבאַסקאַל האָט דאַרום זיך צוריקגעצויגען נאָך שפּאַניען. זיין פּלאַן האָט פערנומען אַ פעהיגער גענעראַל מיט'ן נאָמען פענזועלאַ, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט ביי דער אונטערדריקונג פון דעם אויפשטאַנד אין באָליוויאַ און האָט געמאַכט פּאָרבערייטונגען צו אַ לאַנגען און שווערען מאַרש איבער דיא אַנדעסען, אום צו דערשטיקען דיא רעוואָלוציאָנערען אין זייער שטאַרקסטען און וויכטיגסטען נעסט: אין בוענאָס ערעס גופא. אָבער אין דעם איז ער געשטערט געוואָרען דורך אַ פּאַסירונג, וועלכע האָט שליסליך געפיהרט צום זיעג פון דיא רעוואָלוציאָנערען. דאָס איז נעמליך געווען דער בעריהמטער מאַרש פון דער אַרגענטינער רעוואָלוציאָנערער אַרמעע נאָך טשילי אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל סאַן מאַרטין, וועלכער פערנעהמט דעם נעכסטען פּלאַץ נאָך דעם ליבעראַטאָר באָליוואַר, דעם זאַ־גענאַנטען וואַשינגטאָן פון זיד־אַמערי־קאַ, און וועלכער פערדיענט דעם ערשטען פּלאַץ אין דער געשיכטע פון דעם קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט אין זיד־אַמעריקאַ.

אין פערלויף פון צוויי יאָהר האָט דיזער אַרגענטינער העלד געקליבען און מושטירט אַ רעוואָלוציאָנערע אַרמעע, וואָס זאָל זיין אין שטאַנד צו פיהרען שלאַכטען מיט רעגעלמעסיגע שפּאַנישע סאָלדאַטען. סאַן מאַרטין איז געווען דער זוהן פון אַ קאַפּיטאַן פון דער שפּאַנישער אַרמעע און האָט געקראָגען אַ מיליטערישע בילדונג אין מאַדריד גופא. ער האָט זיך אַזוי אויסגעצייכענט אין דעם קריעג געגען נאַפּאָלעאָן, דאָס דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט איהם דערפאַר בעלוינט מיט דעם ראַנג פון אַ לייטענאַנט־קאָלאָנעל. דאָס האָט אָבער ניט געענדערט זיינע ליבעראַלע מיינונגען. אין 1812, ווען ער האָט זיך צוריק געפונען אין זיין געבורטס־לאַנד, האָט ער אָנגעבאָטען זיין שווערד אין דיענסט פון דער רעוואָלוציאָנערער כונטאַ אין בוענאָס־ערעס. ער איז דאַן געוואָרען דער קאָמאַנדיר פון דער רעוואָלוציאָנערער אַרמעע, וועלכע האָט געקעמפּפט געגען דיא שפּאַניער און לאָיאַליסטען אין דיא טהיילען פון פּערו, וואָס געהע־רען יעצט צו דער רעפּובליק באָליוויאַ. דיזע ערפאַהרונג האָט איהם אָבער גע־פיהרט צום שלוס, אַז דיא רעוואָלוציאָן קען זיין ערפאָלגרייך נור אין דעם פאַל, ווען מען וועט צוערשט קענען פעריאָגען דיא שפּאַניער פון טשילי און נאָכהער דאָרטען אָרגאַניזירען אַן עקספּעדיציע געגען לימאַ און אַנדערע פּאָרטען און פעסטונגען פון דיא שפּאַניער ביי דיא ברעגען פון פּערו.

אום דורכצופיהרען דיזען גרויסען מיליטערישען פּלאַן, האָט סאַן מאַרטין גע'פועל'ט ביי דער רעוואָלוציאָנערער רעגיערונג אין בוענאָס ערעס, אַז מען זאָל איהם בעשטימען פאַר דעם גובערנאַטאָר פון דער פּראָווינץ קויאָ, וועלכע ציהט זיך ביי דיא גרענעצען פון טשילי. דאָרטען האָט ער געדולדיג געקליבען

סאָלדאַטען און געזאַמעלט מאַטעריאַלען פאַר אַן אָנפאַל אויף דיא שפּאַניער אין טשילי. אין אָנפאַנג פון 1817, ווען ער האָט שוין געהאַט אונטער זיין קאָמאַנדע אַ געשולטע און דיסציפּלינירטע אַרמעע פון אַ פיער טויזענד אַרגענ־טינער און טשיליאַנער רעוואָלוציאָנערען מיט אַ טויזענד פערד און אויך מיט אַרטילעריע, האָט ער זיך אַ לאָז געטהאָן איבער דיא אַנדעסען־בערג, וואו אפילו דיא דורכגעננגע זיינען אַרום 13 טויזענד פוס הויך איבער דער אָבערפלעכע פון ים. דיזער היסטאָרישער מאַרש איז געווען אַזא שנעלער, טראָץ דיא גרויסע און געפעהרליכע שוויריגקייטען אויף אַ וועג איבער אַזעלכע הויכע און ווילדע בערג מיט שרעקליכע אָבגרונדען, אַז דיא שפּאַנישע קאָמאַנדירען האָבען ניט געהאַט געננג צייט אַרויסצושיקען אַנטקעגען אַ שטאַרקערע אַרמעע. אין אַ שלאַכט לעבען טשאַקאַבוקאָ אין טשילי זיינען דיא שפּאַניער אַזוי בעזיעגט געוואָרען פון סאַן מאַרטין׳ס אַרמעע, אַז אַ רעוואָלוציאָנערע רעגיערונג האָט שוין געקענט עטאַבלירט ווערען אין דער הויפּט־שטאָדט סאַנטיאַגאָ דע טשילי. סאַן מאַרטין איז דאַן געוואָרען דער הויפּט־קאָמאַנדיר פון דיא רעוואָלוציאָנערע קרעפטע פון טשילי און אַרגענטינאַ און האָט אָנגעפאַנגען צו אָרגאַניזירען זיין לאַנג־געפּלאַנעוועטע עקספּעדיציע נאָך פערו. אַלס פעהיגער קריעגס־פיהרער האָט ער בעצייטענס איינגעזעהען, אַז דער רעוואָלוציאָנערער קאַמפּף וועט זיין אַ געוואונענער, וויא נור עס וועט געלינגען צו ברעכען דיא מאַכט פון דיא שפּאַניער אין פערו און ספּעציעל טאַקע אין לימאַ און אַז דאָס קען מען דער־גרייכען נור דאַן, ווען מען וועט אויך קענען בעהערשען דאָרטען דעם ים אָדער וועניגסטענס אָבהאַקען דעם וועג פון שפּאַנישע שיפען צו פערואַנער פּאָרטען.

אָבער גענעראַל פענזועלאַ, וועלכער האָט פערנומען אַבאַסקאַל׳ס שטעלע אַלס וויצע־קעניג פון פערו, האָט אויך ניט געדרעמעלט. ער האָט אָרגאַניזירט אַ נייע אַרמעע געגען סאַן מאַרטין. לעבען דעם טייך מאַיפּאָ איז אין אַפּריל 1818 פאָרגעקומען צווישען דיזע צוויי אַרמעען אַ שלאַכט, וועלכע האָט זיך געענדיגט מיט אַ פאָלשטענדיגען זיעג פאַר דיא רעוואָלוציאָנערען און האָט גע־פיהרט צו דער גרינדונג פון דער רעפּובליק טשילי.

נאָך דער שלאַכט ביי מאַיפּאָ האָט שוין סאַן מאַרטין געקענט פאָרטזעצען אָהן בעזאָנדערע שטערונגען זיינע פאָרבערייטונגען צו אַן אַטאַקע אויף פערו. דיא רעגיערונגען פון אַרגענטינאַ און טשילי האָבען בעוויליגט געוויסע סומען צו קויפען שיפען און אויך צו דינגען ערפאַהרענע מאַטראָזען אין אייראָפּאַ און אין יונייטעד סטייטס. אין דער פערזאָן פון לאָרד קאָטשרעין, אַן אַדעליגען אַוואַנטוריסט פון שאָטלאַנד, האָט סאַן מאַרטין געפונען אַ טיכטיגען אַדמי־ראַל. אָבוואָהל דיא שפּאַניער האָבען געהאַט אין פערו 17 שיפען מיט 330 קאַנאָנען געגען אַ האַלב דוצענד שיפען מיט 180 קאַנאָנען, וואָס סאַן מאַרטין און לאָרד קאָטשרעין האָבען געקענט צוזאַמענקלייבען נאָך אַלע זייערע אָנ־

שטרענגגונגען, דאָך האָט סאַן מארטין געקענט לאַנדען אַן ארמעע פון 4500 אַרגענטינער און טשיליאַנער אין סעפּטעמבער 1820 אַ הונדערט מייל צום זיד פון לימאַ. לאָרד קאָטשרעין האָט אַרויסגעיאָגט אַזאַ שרעק אויף דיא שפּאַנישע שיפּס־קאַפּיטאַנען מיט זיינע געוואַגטע און געשיקטע אַטאַקעס, אַז זיי האָבען געהאַלטען זייערע שיפען אונטער דעם שוץ פון דיא קאַנאָנען אין קאַלאַאָ, דעם פּאָרט פון לימאַ. דיא רעוואָלוציאָנערע ארמעע האָט דאַרום געקענט לאַנדען אָהן שום שטערונגען פון דיא שפּאַנישע שיפען.

סאַן מארטין האָט אָבער ניט געוואַגט צו מאַרשירען גלייך נאָך לימאַ, וואו דער וויצע־קעניג האָט אַלץ פערגרעסערט זיין ארמעע. אונטער דער קאָמאַנדע פון שפּאַנישע אָפיציערען האָבען זיך דאַן געפונען אין פּערו וועניגסטענס אַ צוואַנציג טויזענד סאָלדאַטען. אָבער דיא אינדיאַנער, וועלכע מען האָט געצוואונגען צו דיענען אין דיא רייהען פון דיא לאָיאַליסטען, האָבען נור געוואַרט אויף אַ געלעגענהייט צו אַנטלויפען. דיא רעוואָלוציאָנערען אין פּערו האָבען פון זייער זייט זיך אַ הויב געטהאָן געגען דיא שפּאַניער, וויא נור עס איז בעקאַנט געוואָרען, אַז סאַן מארטין׳ס ארמעע האָט געלאַנדעט. ווען סאַן מארטין האָט געשיקט אַן אָבטהיילונג פון זיין ארמעע, אום אָבצושניידען דיא שפּאַניער איינינגע וועגען נאָך לימאַ, זיינען צוגעשטאַנען ניט נור אונצופריעדענע קרעאָלען, זאָנדערן אויך אינדיאַנער, וועלכע האָבען בכלל מעהר סימפּאַטיזירט מיט דיא רעוואָלוציאָנערען וויא מיט דיא לאָיאַליסטען. סאַן מארטין מיט דעם הויפּט־טהייל פון זיין ארמעע האָט זיך דערווייַלע אַריבערגעצויגען אויף שיפען נאָך הואַטשאָ, אַ פּאָרט אונגעפעהר 70 מייל צום נאָרד פון לימאַ, וואו ער האָט בעשלאָסען צו וואַרטען ביז דער אויפשטאַנד וועט ווערען אַזוי שטאַרק, אַז דער וויצע־קעניג וועט געצוואונגען זיין אָבצוטרעטען פון לימאַ און צו בעפעסטיגען זיך אין מיטען לאַנד. אַזוי האָט עס טאַקע פּאַסירט אין עטליכע מאָנאַט אַרום. ווען דער וויצע־קעניג האָט דערזעהען, וויא ער ווערט אַלץ מעהר אַרומגערינגעלט אין לימאַ, וואו דיא אונצופריעדענע מיט דער שפּאַנישער הערשאַפט זיינען אויך אַלץ צאָהלרייכער געוואָרען, האָט ער בעשלאָסען צוזאַמענצוקלייבען אַלע זיינע קרעפטע, אום צו מאַרשירען איבער דיא בערג און צו האַלטען זיך אין מיטען לאַנד אַזוי לאַנג, וויא עס וועט נור מעגליך זיין. וויא ריכטיג עס זיינען געווען סאַן מארטין׳ס רעכנונגען, אַז וויא נור דער וויצע־קעניג וועט ניט קענען קריגען הילפע דורך׳ן ים, וועט מוזען קומען אַ סוף צו דער שפּאַנישער הערשאַפט, האָט זיך אַרויסגעוויזען ווייא נור אדמיראַל קאָטשרעין האָט פּעריאָגט דיא שפּאַנישע שיפען און בעהערשט דעם וועג פון פּאַנאַמאַ נאָך לימאַ און אַנדערע פּאַסיפישע פּאָרטען פון זיד־אַמעריקאַ.

דעם 6טען יולי 1821 האָבען דיא שפּאַניער אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל לאַ סערנאַ פערלאָזען לימאַ, דעם גרעסטען צענטער פון זייער

הערשאפט אין זיד־אמעריקא, ווייל זיי האבען מורא געהאט צו בלייבען דארטען אין גאנצען אבגעשניטען פון דער וועלט און זיך דארום מוזען אונטערגעבען פשוט צוליעב הונגער. זיי זיינען אוועק אויף'ן וועג נאך קוצקא, איבערלאזענדיג א גארניזאן בלויז אין דער פעסטונג פון פארט קאלאא אין פאל טאמער וועט דאך קענען אנקומען א פלאטע מיט פערשטערקונגען פון שפאניען.

א פאאר טעג נאך דיזער צוריקציהונג פון דיא שפאניער איז דיא רעוואלוציאנערע ארמעע אונטער סאן מארטין'ס קאמאנדע אריין מיט טריאומף אין לימא. א פראוויזארישע רעגיערונג איז גלייך עטאבלירט געווארען אונטער דער דיקטאטור פון סאן מארטין מיט דעם טיטול פראטעקטאר. דעם 28טען יולי 1821 איז פראקלאמירט געווארען דיא אונאבהענגיגקייט פון פערו. אבער דיא לאגע פון דיא רעוואלוציאנערען בכלל און פון זייער רעגיערונג אין לימא בפרט איז דאך געוועזען א זעהר ביטערע. דיא שפאניער האבען ניט נור פערשטארקט זייערע פאזיציעס אין דיא געגענדען ארום קוצקא און טיטיקאקא, וואו זיי האבען געצוואונגען, וויא געוועהנליך, דיא אינדיאנער צו שפייזען זיי און אויך צו דיענען מיליטעריש, זאנדערן האבען זיך ארונטערגעלאזען פון דיא בערג צו בעפאלען לימא גופא. סאן מארטין האט זיך געפונען צווישען פערשיעדענע פייערן. די קרעאלען פון פערו האבען געקוקט אויף איהם ווי אויף אן אויסלענדער. זיי האט פערדראסען, וואס ארגענטינער און טשיליאנער האבען אנגעהויבען צו פיהרען דיא רעדעל אין זייער לאנד. עס האבען זיך דארום אנגעפאנגען אינערליכע רייסערייען.

סאן מארטין האט זיך דאן געווענדעט צו דער הילפע פון דיא רעוואלוציאנערען אין נארד, נעמליך פון קאלאמביא, ווענעצועלא און עקוואדאר אונטער דער קאמאנדע פון באליוואר, דעם גרעסטען פיהרער אין דעם קאמפף געגען דיא שפאנישע הערשאפט אין זיד־אמעריקא. צו דער צייט איז באליוואר שוין געוועזען זיעגרייך אין ניי־גראנאדא און ווענעצועלא, וויא מיר וועלען עס זעהען, ווען מיר וועלען איבערגעבען דיא געשיכטע פון דיזע צוויי רעפובליקען. צוזאמען מיט זיין בעסטען לייטענאנט, גענעראל סוקרע, האט ער אין 1822 אויך בעזיעגט דיא שפאניער און לאיאליסטען אין עקוואדאר, זא דאס ער האט שוין געקענט קומען מיט א טהייל פון זיין קאלאמביאנער ארמעע צו העלפען דעם ארגענטינער גענעראל געגען דיא שפאניער אין פערו, וועלכע האבען זיך דאן געפונען אונטער דער קאמאנדע פון א זעהר פעהיגען פראנצויזישען גענעראל מיט'ן נאמען קאנטעראק. ווען באליוואר איז אנגעקומען אין לימא, האט ער ניט נור איבערגענומען אין גאנצען דיא קאמאנדע איבער אלע רעוואלוציאנערע קרעפטע דארטען, זאנדערן אויך דיא רעגיערונג. דיזער ליבעראטאר האט געהאט א ריזיגע אמביציע. ער האט געשטרעבט צו פערבינדען אלע שפאניש־שפרעכענדע לענדער אין זיד־אמעריקא אין איין רעפובליק אונטער זיין דיק־

טאַטור. סאַן מארטין וועלכער האָט ניט געקענט שטימען מיט באָליוואר'ן און האָט אויך ניט געוואָלט שטערען דעם בעפרייאונגס־קאַמפּף, האָט ניט נור פריייוויליג רעזיגנירט פון זיין אַמט, זאָנדערן האָט זאָגאר פערלאָזען פּערו. דערמיט האָט ער געצייגט אַ נאָבעלעןביישפּיעל, אַז דיא אינטערעסען פון פאָלק שטעהען ביי איהם העכער פאַר זיינע אייגענע. לײדער איז דיזער ביישפּיעל ניט נאָכגעפאָלגט געוואָרען פון אַנדערע גענעראַלען און פיהרער אין דעם בע־פרייאונגס־קאַמפּף געגען שפּאַניען, אויך ניט פון באָליוואר'ן.

ערשט אַ יאָהר נאָך זיין אָנקומען אין פּערו האָט באָליוואר געקענט אָר־גאַניזירען אַזאַ שטאַרקע אַרמעע, וואָס זאָל קענען אַטאַקירען דיא שפּאַניער אונטער גענעראַל קאַנטעראַק'ס קאָמאַנדע אין דיא געגענדען אַרום קוצקאָ און טיטיקאַקאַ. דיא לעצטע און בלוטיגסטע פון דיא שלאַכטען וואָס זיינען גע־פאָכטען געוואָרען אין פּערו צווישען דיא רעוואָלוציאָנערע און שפּאַנישע אַר־מעען, איז פאָרגעקומען אין איאַקוטשאָ (אַ שטאָדט אונגעפעהר אין מיטען צוויי־שען לימאַ און קוצקאָ) דעם 9טען דעצעמבער 1824. ניט נור זיינען דאָרטען דיא שפּאַניער בעזיעגט געוואָרען, זאָנדערן דער וויצע־קעניג גופא איז פער־וואונדעט און געפאַנגען געוואָרען. פון דער לאָיאַליסטישער אַרמעע זיינען 1400 מאַן געפאַלען טויט אויף דעם בעריהמטען שלאַכטפעלד פון איאַקוטשאָ, 700 זיינען פערוואונדעט געוואָרען און אַרום 4000 געפאַנגען געוואָרען, דאַ־רונטער 14 גענעראַלען צוזאַמען מיט גענעראַל קאַנטעראַק און 568 אָפיצירען. פון דער רעוואָלוציאָנערער זייט זיינען דאָן געטויטעט געוואָרען 300 און פער־וואונדעט געוואָרען 600.

דיזע נידערלאַגע איז געוועזען דער טויטקלאַפּ פאַר דיא שפּאַנישע הערשאַפט אין פּערו, וואו דער קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט האָט זיך געצויגען אַרום צוואַנציג יאָהר, לענגער וויא אין אירגענד וועלכער אַנדערער שפּאַנישער קאָלאָניע אין זיד־אַמעריקאַ. גענעראַל סוקרע, וועלכער האָט קאָמאַנדירט דיא רעוואָלו־ציאָנערע אַרמעע אין דער שלאַכט ביי איאַקוטשאָ, איז אַריין אין קוצקאָ, פון וואַנען ער האָט זיך אַ לאָז געטהאָן צו פעריאָגען דיא לעצטע שפּאַנישע באַטאַ־ליאָנען אין דעם זידליכען טהייל פון באָליוויאַ.

זעקסטער קאפיטעל.

דיא ערשטע פופציג יאָהר פון אונאַבהענגיגקייט

נאָך דער זיעגרייכער שלאַכט ביי אַיאַקוטשאָ איז באָליוואַר געוואָרען אויך דער דיקטאַטאָר פון פערו. ער איז דאַן געוועזן זעהר פּאָפּולער ביי דיא מאַסען אין גאַנ׳ז זיד־אַמעריקאַ. דיא קרעאָלען פון פערו זיינען אפילו גאָר ניט געווען צופריעדען, וואָס איבער זייער לאַנד הערשט ווידער אַ פרעמדער, אָבער זיי האָבען גאָר נישט געקענט אויספיהרען געגען איהם ביז 1826, ווען ער האָט געפונען פאַר נויטיג צוריקצוקעהרען זיך נאָך קאָלאָמביאַ. דער ליבעראַטאָר האָט זיך אַלי׳ן אַרומגעטראָגען מיט זיין גראַנדיאָזען און טרוימערישען פּלאַן צו גרינדען דיא פעראייניגטע שטאַאטען פון גאַנ׳ז זיד־אַמעריקאַ ניט רעכנענדיג דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס אין בראַזיליען. איהם איז שוין געלונגען צו פערבינדען ווענעצועלאַ, ניי־גראַנאַדאַ און עקוואַדאָר אונטער דעם נאָמען דיא פעראייניגטע שטאַאטען פון קאָלאָמביאַ, פון וועלכע ער איז געוואָרען דער ערשטער פּרעזידענט, פאַקטיש דער דיקטאַטאָר.

אום אויך צוצוציהען פערו, האָט ער צוזאַמענגערופען אין 1825 אַ קאָנגרעס אין לימאַ. דאָס איז נור געווען אַ צערעמאָניע פון זיין זייט. ער האָט זאָגאַר פאָרגעשלאָגען צו רעזיגנירען פון זיין אַמט אַלס דיקטאַטאָר; אָבער אַזוי וויא דיא אַרמעע איז געווען אין זיינע הענד, האָבען דיא מיטגליעדער פון דיזען קאָנגרעס מורא געהאַט איינצורייסען זיך מיט איהם און האָבען איהם אָפיציעל געבעטען צו פערבלייבען וייטער דער הויפּט פון דער פערואַנער רעפּובליק. ער האָט זיך ניט געלאָזט לאַנג בעטען און האָט אַרומגערייזט איבער׳ן לאַנד, וואו ער איז איבעראַל אויפגענומען געוואָרען מיט פריידע. ווען ער איז צוגעקו־מען צום פּלאַטאָ וואָס ציהט זיך צום זיד־אָסט פון טיטיקאַקאַ, אין דער געגענד וואָס האָט געטראָגען דעם נאָמען אויבערשטע פערו, האָט ער דאָרטען געשאַפען אַ נייע רעפּובליק און אַ נייע נאַציאָן. דאָס איז דיא רעפּובליק באָליוויאַ (דאָס לאַנד פון באָליוואַר). דיזער טהייל פון דער אינקאַ אימפּעריע האָט אַזוי פער־עוויגט דעם נאָמען פון דעם ליבעראַטאָר, וועלכער האָט אַליין אָנגעשריעבען

איהר קאָנסטיטוציאָן און האָט אָנגעשטעלט גענעראל סוקרע אלס איהר פרע־זידענט.

באָליוואר האָט דאַן דערגרייכט דיא העכסטע שטופע פון זיין גדולה. דיזער וואשינגטאָן פון זיד־אמעריקא האָט גערעכענט, אז ער וועט באלד ווערען דער הערשער איבער אַן אימפעריע, וואָס וועט זיך ציהען פון ווענעצועלא און קאָ־לאָמביא אין נאָרד ביז טשילי און ארגענטינא אין זיד. אָבער דיא שטרעבונג פון דיא קרעאָלען, וועלכע זיינען געוואָרען דיא הערשער אויף דעם פלאַץ פון דיא שפאניער, זיינען גראדע געווען געגען א גרויסע רעפובליק מיט א צענטרא־ליסטישער רעגיערונג, וויא באָליוואר האָט עס פּרובירט דורכפיהרען. אין יע־דער פון דיא שפאנישע קאָלאָניעס, וועלכע זיינען געווען פערוואלטעט אין פער־לויף פון צוויי און א האלב יאָהרהונדערטע פון וויצע־קעניגע אָדער גענעראל־גובערנאַטאָרען, איז ענטשטאַנען, מעג מען זאָגען, א בעזונדערע נאציאָן, וואָס האָט פערלאנגט זעלבסטפערוואלטונג און געוואָלט בלייבען אונאבהענגיג. דיא שפּראך און דיא רעליגיאָן זיינען געווען דיא זעלבע אין דער ריזיגער קאָלאָניא־לער אימפעריע פון שפאניען, אָבער צו דער צייט פון דעם קאמפף פון אלע קאָלאָניעס פאר פּאָליטישע אונאבהענגיגקייט, האָבען זיך דיא איינוואָהנער פון פּערו, טשילי, עקוואדאָר, ארגענטינא, ווענעצועלא, קאָלאָמביא א. ז. וו. אזוי ווייט אונטערשיידעט איינע פון דיא אַנדערע, אז אונטער איין רעגיערונג האָ־בען זיי שוין אויף קיין פאל ניט געקענט בלייבען.

באָליוואר׳ס פּאָליטישע געביידע איז דארום צופאלען געוואָרען נאך איי־דער זיא איז פערטיג געוואָרען. דער ליבעראטאָר האָט געמוזט פערלאָזען פּערו, וייל עס האָבען זיך אין 1826 אָנגעפאנגען אזעלכע רייסערייען צווישען ווע־נעצועלא און ניי־גראנאדא, וואָס האָבען זיך טאקע געענדיגט שפּעטער מיט זייער אָבזונדערונג אין צוויי רעפּובליקען. ער האָט זיך געאיילט אָנצוקומען אין באָגאָטא, דיא הויפּט־שטאָדט פון קאָלאָמביא, אום צו קענען ווייטער אָנ־האלטען זיין הערשאפט דאָרטען. אָבער אין עטליכע מאָנאט נאך זיין אָברייזע. פון לימא האָט זיך אויך געמוזט צוריקציהען זיין גענעראל לארא, וועמען ער האָט דאָרט איבערגעלאָזען אלס קאָמאנדיר איבער זיינע קאָלאָמביאנער סאלדא־טען. די אינערליכע שטרייטען צווישען די פּערואנער פארטייען און פיהרער זיינען אלץ העפטיגער און ביטערער געוואָרען. באלד נאך דער אָברייזע פון די קאָלאָמבי־אנער סאָלדאטען אין 1827 האָט אויסגעבראָכען א קאמפף צווישען דיא גענע־ראלען סאנטא קרוז און לאמאר וועגען דיא פּרעזידענטשאפט. געזיעגט האָט לאמאר. דער קאָנגרעס וואָס איז צוזאמענגערופען געוואָרען צו בעשטימען דיא קאָנסטיטוציאָן פון דער פּערואנער רעפּובליק און צו ערוועהלען א פּרעזידענט, האָט אין אויגוסט 1827 געשטימט מיט א גרויסער מאַיאָריטעט פאר גענעראל לאמאר, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אין דער שלאכט ביי איאקוטשא. אָבער ער

איז ארונטערגעזעצט געוואָרען אין צוויי יאָהר ארום נאָך דער מלחמה, וועלכע ער האָט פערפיהרט מיט קאָלאָמביא און וועלכע האָט זיך געענדיגט זעהר אונ־גליקליך פאַר פערו.

דאָס איז געווען, מעג מען זאָגען, דער אָנהייב פון דיא פערוויסטענדע מלחמות, וועלכע פלעגען אויסברעכען פון צייט צו צייט צווישען דיא יונגע רע־פובליקען אין זיד־אמעריקא וועגען דיא גרענעצען פון זייערע טעריטאָריעס. פרעזידענט לאַמאַר האָט געשיקט אַן ארמעע צו פערכאַפּען באָליוויאַ, אום דער־מיט ניט נור צו פערגרעסערען און פערשטאַרקען פערו, זאָנדערן אויך אָבצו־שוואַכען קאָלאָמביא און בעזאָנדערס צו צערשטערען באָליוואַר'ס אמביציעזע פּלענער צו בעהערשען גאַנץ זיד־אמעריקא. אָבער וויא נור דער ליבעראַטאָר האָט זיך דערוואוסט דערפון, האָט ער געשיקט אַן ארמעע נאָך עקוואדאָר, וועל־כע האָט בעזיעגט לאַמאַר'ס ארמעע.

דער רעזולטאַט דערפון איז געווען אַ בירגער־קריעג, וואָס האָט זיך געצוי־גען ביז 1844. נאָך לאַמאַר'ס נידערלאַגע האָט איינער פון זיינע גענעראַלען מיט'ן נאָמען גאַמאַרא, וועלכער האָט זיך אויך אויסגעצייכענט אין דער שלאַכט ביי איאַקוטשאַ, פערכאַפּט דיא רעגיערונג אין זיינע שטאַרקע הענד. עס האָט געהייסען, אַז ער איז אויסגעוועהלט געוואָרען פון אַ קאָנגרעס אין לימאַ אין 1829 אַלס פּרעזידענט, אָבער ער האָט אַזוי וועניג געוואוסט פון אַ קאָנסטי־טוציאָנעלער רעגיערונג, וויא דיא אַנדערע גענעראַלען פון זיין צייט אין דער לאַטיינישער אמעריקא, און איז פאַקטיש געווען דיקטאַטאָר. זיינע געגנער און אַלע אַנדערע אַמביציעזע גענעראַלען האָבען אָבער ניט געוואָלט דולדען זיין דיקטאַטור. עס האָבען זיך אָנגעפאַנגען אויפשטאַנדען און פּראָנונסיאַ־מענטאָס. זאָ־גענאַנטע פּרעזידענטען האָבען זיך געביטען כמעט יעדעס יאָהר ביז 1845, ווען גענעראַל ראַמאָן קאַסטילאַ איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר. דיא אָפיציערען און גענעראַלען, וועלכע האָבען אַנטהייל גענומען אין דער שלאַכט ביי איאַקוטשאַ, האָבען געהאַלטען, אַז נור זיי האָבען פערדיענט צו פיהרען דיא גרענדע אין דער רעפובליק און צו פערנעהמען דיא בעסטע רעגיערונגס־פּלעצער. אין דיזער בעזאָנדערס אונרוהיגער צייט פון דער פערואַנער רע־פובליק, וועלכע האָט זיך נאָך אייגענטליך עד היום ניט בערוהיגט אין גאַנצען, איז דער קאַמפּף פאַר דיא דיקטאַטור געפיהרט געוואָרען בעזאָנדערס צווישען דיא גענעראַלען גאַמאַרא, סאַנטאַ קרוץ און סאַלאַווערי. אין דיזע בירגער־קריעגען האָבען זיך געוועהנליך בעטהייליגט דיא קרעאָלען. דיא אינדיאַנער, וועלכע בילדען אויך היינט דעם בויערן־קלאַס, האָבען זיך פריייוויליג ניט גע־מישט אין דיא שטרייטען און שלאַכטען פון זייערע ווייסע הערן און האָבען אין אַלגעמיינען קיין אַנטהייל ניט גענומען אין דער פערוואַלטונג פון לאַנד.

דיא קרעפּלען פּלעגען אָבער צווינגען מיט געוואַלט דיא אינדיאַנער צו דיענען אין זייערע אַרמעען.

גענעראַל סאַנטאַ קרוז, וועלכער איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר אין באָלי־וויא, האָט אין 1836 בעזיעגט כמעט אַלע זיינע געגנער, דאַרונטער אויך גענע־ראַל גאַמאַראַ. ער האָט זיך דאַן ערקלערט פּאַר דעם פּראָטעקטאָר פון פּערו און באָליוויאַ צוזאַמען. אָבער צו זיין הערשאַפט איז געקומען אַ שנעלער סוף דורך אַן אַטאַקע פון טשילי. דיא אַריסטאָקראַטיש־קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי, וועלכע האָט דאַן געפיהרט דיא גרענדע אין טשילי, האָט געוואָלט צייגען איהר מאַכט אויך אין פּערו און בכלל אין אַלע לענדער ביי דיא ברעגען פון פּאַסי־פישען אָקעאַן. ווען מיר וועלען קומען צו דער געשיכטע פון טשילי, וועלען מיר זעהען, אַז אין 1831 איז דיא ליבעראַלע פּאַרטיי דאָרטען בעזיעגט געוואָ־רען און אַז איהר פיהרער פרעירע איז אַנטלאָפען נאָך פּערו, וואו ער האָט גע־זוכט הילפע ביי דיא ליבעראַלען. דיא טשיליאַנער רעגיערונג האָט העפטיג פּראָטעסטירט געגען דיא האַנדלונגען פון דער פּערואַנער רעגיערונג צו גונסטען פון דיא ליבעראַלע רעבעלען אין טשילי און האָט געשיקט אָהן שום וואָרנונג שיפען, וועלכע האָבען געפאַנגען דיא פּערואַנער שיפען אין קאַלאַאָ. עס האָט זיך אַזוי אָנגעפאַנגען דיא ערשטע מלחמה צווישען דיזע צוויי רעפּובליקען, וועלכע זיינען, וויא מיר וויסען עס, געווען טהיילען פון דער אינקאַ־אימפּעריע און האָבען זיך אויך אַ לענגערע צייט געפונען אונטער דער פערוואַלטונג פון דיא זעלבע שפּאַנישע וויצע־קעניגע.

דיא טשיליאַנער רעגיערונג האָט דאַן געשיקט סאָלדאַטען צו שטיצען דיא קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי אין פּערו און דיא געגנער פון סאַנטאַ קרוז, וועלכער האָט זיך קוים געקענט רעטען מיט גאַנצע ביינער. גענעראַל גאַמאַראַ איז דאַן (אין 1839) ווידער געוואָרען פּרעזידענט, אָבער פון אַלע זייטען האָבען זיך אויפגעהויבען גענעראַלען, וועלכע האָבען געקליבען מחנות צו מאַכען פּראָנונ־סיאַמענטאָס. דיא אַנהענגער פון גענעראַל סאַנטאַ קרוז, וועלכער האָט זיך אָבגעטראָגען נאָך אייראָפּאַ, האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען אין באָליוויאַ, פון וואַנען זיי האָבען געוואָלט זיך אַ לאָז טהאָן נאָך קוצקאָ. גענעראַל גאַמאַראַ, וועלכער האָט בעשלאָסען ניט צו געבען זיי צייט אויסצופיהרען זייער פּלאַן, האָט אין איילענעם אָנגעפאַנגען אַ מאַרש נאָך באָליוויאַ, אָבער אין אַ זעהר בלוטיגער שלאַכט אין 1841 איז ער געטויטעט געוואָרען און דיא מייסטע פון זיינע אָפיצירען זיינען געפאַנגען געוואָרען.

נאָך גענעראַל גאַמאַראַ'ס טויט איז דיא לאַגע אַלץ ערגער געוואָרען. פּרע־זידענטען און דיקטאַטאָרען האָבען זיך נאָך שנעלער געביטען וויא פריהער. נור ענדליך איז אויפגעקומען אַ דיקטאַטאָר, וואָס האָט זיך אויסגעצייכענט ניט בלויז אַלס אַ מוטהיגער גענעראַל, זאָנדערן אויך אַלס אַ פעהיגער אַדמיניסטראַ־

טאָר און שטאַטס־מאַן. דאָס איז געווען גענעראַל ראַמאָן קאַסטילאַ, וועלכער האָט זיך אויך אויסגעצייכענט אין דער שלאַכט ביי איאַקוטשאָ, נור ער האָט זיך אַליין צוריקגעהאַלטען פון מאַכען אַ פּראָנונסיאַמענטאָ אין זיין אייגענעם נאָמען. ער האָט זיך ערוואָרבען אַ נאָמען אַלס אַן ענערגישער און עהרליכער מאַן. דארום זיינען צו איהם צוגעשטאַנען פיעלע, וויא נור ער איז אַרויסגע־טראָטען צו מאַכען אַ סוף פון דעם אונענדליכען בירגער־קריעג און איינצופיהר־רען אָרדנונג. אויך דיזעס מאָל האָט ער אייגענטליך געשטיצט דעם געזעצליך ערוועהלטען פּרעזידענט מענדעז געגען זיינע געגנער. נאָכדעם וויא קאַסטילאַ

גענעראַל ראַמאָן קאַסטילאַ

האָט בעזיעגט אין 1844 דיזע געגנער און איז אַריין מיט טריאומף אין קוזקאָ, האָט ער צוערשט ערקלערט אַלגעמיינע אַמניסטיע און באַלד נאָכדעם אַרויפ־געזעצט צוריק גענעראַל מענדעז אויף דעם פּרעזידענטען־שטוהל, אָבער אין צעהן מאָנאַט אַרום, ווען מענדעז'עס געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט, איז גענעראַל קאַסטילאַ כמעט איינשטימיג ערוועהלט געוואָרען פון קאָנגרעס אַלס פּרעזידענט.

דיזער גרויסער מאַן פון פּערו האָט געהערשט מיט אַן אייזערנער, אָבער אויך מיט אַן עהרליכער האַנד. מען האָט פאַר איהם מורא געהאַט, אָבער מען האָט איהם אויך געאַכטעט. ער האָט געהאַלטען אין צוים דיא אַמביציעזע

גענעראלען, וועלכע האבען אלץ אויסגעקוקט אויף א געלעגענהייט צו מאכען א פראנונסיאמענטא, און האט אויך איינגעפיהרט רוהע און ארדנונג, וויא ווייט דאס איז דאן מעגליך געווען נאך אזוי פיעל רעוואלוציאנען און קאנטר־רעוואלוציאנען. דיא מאסען פון פאלק האבען איהם געשטיצט געגען דעם מי־ליטערישען טהייל פון דיא קרעאלען, וואס האט ארויסגערופען און געפיהרט דיא אויפשטאנדען אין דיא צוואנציג יאהר נאך דער שלאכט ביי איאקוטשא.

דערצו נאך איז גענעראל קאסטילא זעהר פיעל געהאלפען געווארען דורך דיא מיליאנען, וועלכע האבען אנגעפאנגען צו פליסען אין זיין רעגיערונגס־קאסע פון דיא גואנא און ניטראטען מינען, מיט וועלכע עס זיינען אויסער־ארדענטליך רייך דיא וויסטעססטע געגענדען פון זיד־אמעריקא ביי דיא ברעגען פון פאסיפישען אקעאן. ווען מען האט אויסגעפונען, וואס פאר טהייערע מאטעריאלען עס געפינען זיך דארטען פאר דיא בעמיסטיגונג פון פעלדער, האבען זיך אהין א לאז געטהאן שיפען פון אויראפא. דיא וויסטעססטע און כמעט גאר ניט בעוואהנטע טהיילען פון פערו זיינען מיט אמאל געווארען דיא טהייערסטע. דיא ניטראטען און גואנא האבען צוגעשטעלט און שטעלען צו מעהר גאלד וויא אפילו רייכע גאלד־מינען. דיא טאקסע אויף דיזע בעמיסטי־גונגס־מאטעריאלען האט געהאלפען גענעראל קאסטילא ניט נור צו דעקען אלע קאסטען פון א בעדייטענדער ארמעע און פון דער רעגיערונג, זאנדערן אויך צו ערלייכטערען דיא שטייער־לאסט פון דיא אינדיאנער אקערבויער, צו צאהלען רעגעלמעסיג דיא שטאאטס־שולדען, צו בויען דיא ערשטע אייזענבאהן צווישען לימא און קאלאא און צו עטאבלירען א ליניע פון דאמפף־שיפען ביי דיא ברע־גען פון פאסיפישען אקעאן.

גענעראל קאסטילא האט רעגיערט וויא א דיקטאטאר, נור ווען זיין גע־זעצליכער 6־יעהריגער טערמין האט זיך געענדיגט, האט ער פרייוויליג רעזיג־נירט. אויף זיין פלאץ איז ערוועהלט געווארען גענעראל עטשעניק, וועלכער האט אבער ניט לאנג זיך געהאלטען. דיזער גענעראל האט זיך אזוי געפיהרט, אז עס האט אויסגעבראכען אן אויפשטאנד געגען איהם, און קאסטילא האט זיך ווידער געמוזט אריינמישען, אום צו עטאבלירען ארדנונג און פריעדען. נאך עטליכע שלאכטען, וועלכע האבען זיך געענדיגט צו גונסטען פון גענעראל קאסטילא, האט גענעראל עטשעניק געמוזט מאכען פליטה פון פערו. קאס־טילא איז דאן ווידער געווארען דיקטאטאר. אין דער צייט פון זיין צווייטער דיקטאטור, פון 1855 ביז 1862, ווען ער האט זיך צוריקגעצויגען פון פאלי־טישען לעבען, האט ער אלץ מעהר געשטעלט אויף א פעסטען באדען דיא רע־פובליק. אין 1860 האט ער דורכגעפיהרט א קאנסטיטוציאן, וועלכע פער־בלייבט עד היום אין קראפט. דיא רעגיערונג, וואס ער האט איינגעפיהרט, איז א צענטראליסטישע. דער פרעזידענט האט א צו גרויסע מאכט. דאס

לאנד איז צוטהיילט אין פראווינצען, וועלכע ווערען פערוואלטעט פון פרעפעק־טען אדער גובערנאטארען, וואס ווערען ערנאנט פון פרעזידענט. נור אזעלכער וואס קען לעזען און שרייבען און וואס צאהלט געוויסע שטייער אדער בעזיצט אייגענטהום, איז בערעכטיגט צו שטימען. דאס מיינט, אז דער גרעסטער טהייל פון דיא פערואנער בלייבען אהן שטימרעכט. שקלאווערייי און אלע ספעציעלע אבצאהלונגען פון אינדיאנער זיינען פערבאטען געווארען (איז פערו האט עקזיסטירט שקלאווערייי ביז 1855).

קאסטילא'ס פלאן האט פערנומען גענעראל סאן ראמאן, זיינער אן אל־טער פריינד. ער איז אבער געשטארבען אין זעקס מאנאט נאך זיין ערוועהלונג אלס פרעזידענט, און דער וויצע־פרעזידענט פעזעט האט אהן שום שטערונגען געקענט זיך זעצען אויף דעם פרעזידענטען־שטוהל. גענעראל פעזעט האט אבער ניט געקענט ענדיגען דעם געזעצליכען טערמין צוליעב א צוזאמענשטויס מיט שפאניען. אין דער צייט פון זיין לאנגער הערשאפט האט קאסטילא אויך גע־זוכט צוצוציהען עמיגראנטען פון אייראפא און פון אזיען (א סך כינעזער זיינען דאן אריבערגעבראכט געווארען צו ארבייטען אויף דיא בוימוואל און צוקער־פלאנטאציעס אין דיא טהאלען). גראדע האט עס פאסירט, אז איינינע פון דיא שפאנישע איינוואנדערער זיינען בעפאלען און געטויטעט געווארען פון פערואנער אין א שטרייט אויף א פלאנטאציע. דיא שפאנישע רעגיערונג האט דאן פערלאנגט, אז דיא מערדער זאלען בעשטראפט ווערען און אז דיא פע־רואנער רעגיערונג זאל ניט נור בעטען ענטשולדיגונג, זאנדערן אויך בעצאה־לען דריי מיליאן דאלאר שאדענערזאץ. ווען דיא פערואנער־רעגיערונג האט צוריקגעוויזען אזעלכע פארדערונגען, האט שפאניען געשיקט קריעגס־שיפען, וועלכע האבען פערכאפט דיא בעסטע גואנא אינזלען. פרעזידענט פעזעט האט זיך דאן געווענדעט צו דער הילפע פון טשילי, אבער דיא שפאניער האבען געסטראשעט צו באמבארדירען דיא פארטען, און ער האט זיך דערשראקען און נאכגעגעבען אלע שפאנישע פארדערונגען. דאס האט ארויסגערופען אזעלכע פראטעסטען אין גאנצען לאנד, אז גענעראל פעזעט האט געמוזט רעזיגנירען. גענעראל פראדא איז דאן געווארען דיקטאטאר און האט פון איין זייט ער־קלערט קריעג צו שפאניען און פון דער אנדער זייט געשלאסען א בונד מיט טשילי, וועלכע האט בעשלאסען צו העלפען דיא פערואנער געגען דיא שפאנישע אטאקע. אין 1866, ווען א שפאנישע פלאטע האט גענומען באמבארדירען קאלאא, האבען דיא קאנאנען פון דיזער פעסטונג אזוי גוט געענטפערט, אז איינינע שיפען זיינען שטארק צושעדיגט געווארען און קיין לאנדונג פון שפא־נישע סאלדאטען האט ניט געקענט געמאכט ווערען. דיא שפאנישע פלאטע האט זיך דאן אבגעטראגען, און דאס איז געוועזן דער סוף פון דיזער קורצער מלחמה.

ביי דער באָמבאַרדירונג פון קאַלאַאָ זיינען אָבער ביז 2000 פּערואַנער געטוי־טעט און פערוואונדעט געוואָרען.

ווען דיא געפאַהר פון דער שפּאַנישער אַטאַקע איז פאָריבער, האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ רייסעריי וועגען דעם, וואָס גענעראַל פּראַדאָ איז ניט געווען דער געזעצליכער פּרעזידענט. נאָך דיא פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן האָט דער צווייטער וויצע־פּרעזידענט, אַ גענעראַל מיט׳ן נאָמען קאַנסעקאָ, בעראַפט פערנעהמען דעם פּלאַץ פון אַ פּרעזידענט. קאַסטילאַ האָט דאַן ווידער אָרגאַניזירט אַן אַרמעע צו שטיצען דיא קאָנסטיטוציאָן און דעם גע־זעצליכען פּרעזידענט, אָבער דיא אָנשטרענגונג איז געווען צו שטאַרק פאַר זיינע יאָהרען (ער איז שוין אַלט געווען 70 יאָהר) און ער איז געשטאָרבען אויף׳ן וועג. גענעראַל פּראַדאָ האָט פון דעסטוועגען געמוזט אָבטרעטען דעם פּלאַץ צו גענעראַל קאַנסעקאָ. ווען עס האָט זיך געענדיגט קאַנסעקאָ׳ס גע־זעצליכער טערמין, האָט דער קאָנגרעס אויסגעקליבען פאַר פּרעזידענט אין 1868 אַ גענעראַל מיט׳ן נאָמען באַלטאַ, וועלכער האָט טהיילווייז נאָכגעפאָלגט דעם גוטען ביישפּיעל פון גענעראַל קאַסטילאַ און האָט בעזאָנדערס געזאָרגט פאַר דיא אויפבויאונג פון אייזענבאַהנען. דיא גרויסע איינקינפטע, וואָס דיא פּערואַנער רעגיערונג האָט געהאַט פון דיא גואַנאָ און ניטראַטען מינען, האָט גענעראַל באַלטאַ פערברויכט אויף אייזענבאַהנען און אַנדערע גרויסע און קאָסט־באַרע אונטערנעהמונגען. אייזענבאַהן־ליניעס, וואָס האָבען צוזאַמען זיך גע־צויגען 2000 מייל, זיינען אויפגעבויט געוואָרען, וואָס עס האָט געקאָסט אַרום 40 מיליאָן פונט סטערלינג. אונטער זיין אַדמיניסטראַציאָן איז ערעפענט גע־וואָרען אין לימאַ אַן אינטערנאַציאָנאַלע אויסשטעלונג. דאָס לאַנד האָט אויפ־געלעבט, אָבער איז אויך אַריינגעקראָכען אין אַזעלכע גרויסע חובות, וועלכע האָבען געפיהרט און געמוזט פיהרען צו אַ באַנקראָט. דיא אויסגאַבען האָבען וויט איבערגעיאָגט דיא איינגאַהמען, און דיא פריינדע פון פּרעזידענט און דיא בעאַמטע בכלל האָבען אין אַ קורצער צייט אָנגעזאַמעלט גרויסע עשירות דורך דיזע קאָסטבאַרע אונטערנעהמונגען.

אין 1872, ווען עס האָט זיך געענדיגט גענעראַל באַלטאַ׳ס געזעצליכער טערמין, איז אויסגעוועהלט געוואָרען צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון פּערו אַ ציווילנער פּרעזידענט אין דער פּערזאָן פון דאָן מאַנועל פּאַרדאָ, וועלכער האָט געלייסטעט זיין בעסטעס אויסצומיידען אַ באַנקראָט דורך אַ פערקלענערונג פון דיא אויסגאַבען און דורך בעסערע רעכנונגען און פיהרונגען אין דער רע־גיערונג. ער האָט אויך געזוכט צו פערשפּרייטען בילדונג אין פאָלק. דיא פי־נאַנציעלע לאַגע איז אָבער אַלץ ערגער געוואָרען דורך דיא אויסצעהרונג פון דיא גואַנאָ פּלעצער. עס איז שוין ניט געווען מיט וואָס צו צאָהלען אפילו

דיא פראָצענטען פון דיא שטאַאטס־שולדען, און אין 1876 איז פּאַרדאָ, וועלכער ווערט גערעכענט פאַר דעם בעסטען פרעזידענט וואָס פערו האָט געהאַט, געצוואונגען געווען צו רעזיגנירען.

דאַן איז געקומען דער פינאַנציעלער קראַך, און באַלד נאָכדעם האָט גע־פאָלגט דיא מלחמה מיט טשילי, וועלכע האָט זיך געענדיגט זעהר אונגליקליך פאַר פערו, וויא מיר וועלען עס זעהען אין נעכסטען קאַפּיטעל.

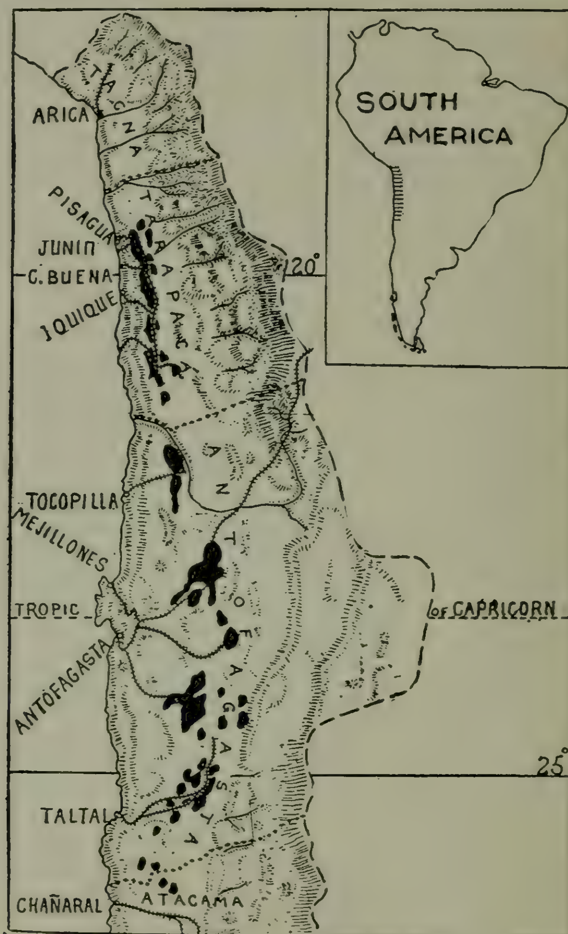
זיעבעטער קאַפּיטעל:

דיא אורזאַכען און רעזולטאַטען פון דער מלחמה מיט טשילי

דעם 5טען אַפּריל 1879 איז טשילי אַרויס מיט אַן אָפּיציעלער קריעגס־ערקלערונג געגען פּערו. איהר אויסרייד פאַר דיא וועלט איז געווען, אַז פּערו האָט זיך פערבונדען מיט באָליוויאַ געגען איהר. דער אמת איז אָבער געווען, אַז זיא האָט שוין אַ לענגערע צייט פריהער געזוכט אַ געלעגענהייט צו פערכאַפּען דיא פּערואַנער פּראָווינץ טאַראַפּאַקאַ, וועלכע איז אונערמעסליך רייך מיט איהרע ניטראַטען. פון דיא וויסטעניסען ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן, וויסטעניסען וואו עס פאַלט גאָר קיין רעגען ניט, איז אַ שמאָלער פּאַס, וואָס ציהט זיך אַרום 350 מייל, אונגעהייער וויכטיג פאַר דיא גאַנצע מענשהייט און אַן אונערשעפּפליכער קוואַל פון רייכטהום פאַר זיינע בעזיצער דערמיט, וואָס דאָרטען געפינען זיך אַזעלכע ניטראַט־זאַלצען, וועלכע זיינען נויטיג פאַר דיא בעמיסטיגונג פון פעלדער און פאַר פערשיעדענע אינדוסטריען.

דער נאָרדליכער טהייל פון דיזער ניטראַט־געגענד, אונגעפעהר 150 מייל לאַנג, האָט געהערט צו פּערו און טראָגט דיא נעמען טאַראַפּאַקאַ און טאַקנאַ. דער זידליכער טהייל, דיא געגענד מיט'ן נאָמען אַטאַקאַמאַ, איז פערנומען געוואָרען פון באָליוויאַ, אום צו האָבען אַ צוטריט צום אָקעאַן. מען וואָלט זיך היינט אַזוי װעניג געקימערט וועגען דיזע רעגענלאָזע מדבריות וויא פריהער, ווען מען וואָלט דאָרטען ניט ענטדעקט אַזעלכע טהייערע מינעראַלען וויא דיא ניטראַטען. נאָך דיזער ענטדעקונג זיינען דיזע וויסטעניסען געוואָרען ניט נור טהייערער פאַר אַלע פרוכטבאַרע פּראָווינצען פון דער אינקאַ־אימפּעריע, זאָנדערן אויך טהייערער פאַר דיא גאָלד און זילבער־מינען, וועלכע געפינען זיך אין אַלע קאָרדילערען און אַנדעסען. דיא ענערגישע און אינדוסטריעלע טשיליאַנער, דיא זאָ־גענאַנטע "יענקים" פון זיד־אַמעריקאַ, האָבען זיך אַ לאָז געטהאָן אַהין און אָנגעפאַנגען צו עקספּלואַטירען דיא ניטראַט־מינען, ווערענד דיא באָליוויאַנער זיינען זיך געבליבען אויף זייערע הויכע בערג־געגענדען. דיא רעגיערונג

פון טשילי האָט גענומען פערלאַנגען דיא פראָווינץ אַטאַקאַמאַ. זיא האָט ער־
קלערט, אַז איהר טעריטאָריע דאַרף זיך ציהען צום נאָרד ביז פערו. באָליוויא

דיא שווארצע פלעקען אויף דיזער לאַנדקאַרטע פון דיא וויסטע נאָרדליכע טשיליאַנער פראָווינצען, וועלכע האָבען פריהער געהערט צו פערו און באָליוויא, שטעלען פאָר דיא ערטער, וואו עס געפינען זיך דיא ניטראַט־מינען. וואָס פאַר א טהייל פון גאַנץ זיד־אַמעריקא עס פער־נעהמען דיזע פראָווינצען, ווערט פאָרגעשטעלט אויף דער לאַנדקאָרטע פון . זיד־אַמעריקאַ (אויבען צו דער רעכטער האַנד) דורך שטריכעלעך.

האָט זיך געפונען איז אַזאַ לאַגע, אַז אין 1866 האָט זיא ניט ווילענדיג אָבגע־טראָטען אַ טהייל פון איהרע ניטראַט־געגענדען צו טשילי. אזוי וויא דיא שטרייטען צווישען דיזע צוויי רעפּובליקען האָבען זיך אַלין ניט געענדיגט, און טשילי האָט אַלץ מעהר געפאָרדערט און פערכאַפּט אויף דעם פשוט'ן גרונד, דאָס זיא איז שטאַרקער, האָט באָליוויאַ געזוכט שטיצע ביי פּערו, וועלכע האָט אויך אָנגעפאַנגען צו שרעקען זיך פאַר טשילי'ס מאַכט. אזוי איז עס פּערו, וועלכע האָט אַליין געוואָלט קאָנטראָלירען דיא ניטראַט־מינען, אריינגעשלעפּט געוואָרען אין דיא רייסערייען און אין דער מלחמה צווישען פּערו און באָ־ליוויאַ אין 1879.

ווען דיא טשיליאַנער רעגיערונג האָט זיך דערוואוסט, אַז אין 1872 האָבען פּערו און באָליוויאַ געשלאָסען אַ געהיימען בונד, האָט זיא אָנגעפאַנגען זיך צו־צוגרייטען צו אַ מלחמה מיט זיי און האָט זיך בעזאָנדערס אַ נעהם געטהאָן צו פערשטאַרקען איהר פלאָטע, ניט אַכטענדיג אויף אַלע קאָסטען. אין אָנפאַנג פון 1879, ווען דער קאָנגרעס פון באָליוויאַ האָט פערגרעסערט דיא טאַקסע אויף דיא ניטראַטען, טראָץ אַלע פּראָטעסטען פון דיא טשיליאַנער קאָמפּאַניעס אין אַטאַקאַמאַ, האָט דיא טשיליאַנער רעגיערונג געשיקט קריעגס־שיפען, וועל־כע האָבען אָהן שום צערעמאָניעס פערכאַפּט אַלע באָליוויאַנער פּאָרטען. דאָס איז געווען דער אָנפאַנג פון דעם זאָ־גענאַנטען ניטראַטען־קריעג, וואָס האָט זיך געצויגען אַרום דריי יאָהר און האָט זיך געענדיגט מיט אַ פאָלשטענדיגען זיעג פון טשילי.

דיא באָליוויאַנער און אויך דיא פּערואַנער האָבען פערלאָרען כמעט אַלע שלאַכטען, פון וועלכע אייניגע זיינען געווען שרעקליך בלוטיגע. צוערשט האָט טשילי, אַ דאַנק איהר אויבערמאַכט אויף'ן ים, ניט נור פערכאַפּט אַלע פּאָרטען אין דיא ניטראַטען־פּראָווינצען פון באָליוויאַ און פּערו, זאָנדערן האָט אויך בלאָ־קירט ערפאָלגרייך דיא ברעגען פון גאַנץ פּערו, אפילו דעם הויפּט־פּאָרט קאַלאַאָ. אין דיזער מלחמה האָט זיך ווידער אַרויסגעוויזען, אַז ווער עס בעהערשט דיא ים־וועגען צו פּערו, דער האַלט אין זיינע הענד דיזע מדינה. וויא נור דיא בעסטע און גרעסטע פּערואַנער שלאַכט־שיף "הואַסקאַר", וועלכע האָט זיך בע־זאָנדערס אויסגעצייכענט אין דער ערשטער ים־שלאַכט מיט אַ טשיליאַנער פלאָטע, איז צושטערט געוואָרען עטליכע מאָנאַט שפּעטער אין אַן אַנדער ים־שלאַכט, האָבען דיא טשיליאַנער געקענט לאַנדען סאָלדאַטען, וואו נור זיי האָבען געוואָלט, און באָמבאַרדירען אונגעשטערט אַלע פּערואַנער פּאָרטען.

וואָס אַנבעלאַנגט צו באָליוויאַ, איז זיא פון אָנפאַנג אָן געווען הילפלאָז אויף'ן ים געגען טשילי. איהרע פּאָרטען זיינען סאַי וויא סאַי געווען בעזעצט פון טשיליאַנער אַרבייטער אין דיא ניטראַט־מינען. דערצו נאָך איז עס איבער־הויפּט זעהר שווער צוצוקומען פון דיא אַנדעסען אין באָליוויאַ צו דיזע ניטראַט־

געגענדען. דיא טשיליאַנער וואָלטען דאַרום געקענט האַלטען אונגעשטערט דיא באָליוויאַנער פּאָרטען און ניטראַט־מינען אין אַטאַקאַמאַ, ווען מען וואָלט ניט געקענט צוקומען אַהין פון דיא פּערואַנער ניטראַט־געגענדען אין נאָרד. נור אין אָנפאַנג פון 1880 האָט געלאַנדעט אַן אַרמעע פון 14 טויזענד טשיליאַנער אין פּערו צום נאָרד פון דיא פּערואַנער פּאָזיציעס אין דער ניטראַט־פּראָווינץ טאַקנאַ, אום אָבצושניידען דעם וועג דיא פּערואַנער אַרמעען. מיט דער הילפע פון זייערע קרופּ־קאַנאָנען האָבען דיא טשיליאַנער שנעל בעזיעגט דיא אַרמעען פון דיא פּערואַנער און באָליוויאַנער לעבען דעם פּאָרט אַריקאַ און האָבען פערנומען אויך דיא ניטראַט־געגענדען פון פּערו. דיא לאַגע פון פּערו איז געוואָרען אַ פערצווייפעלטע. אַלע איהרע פּאָרטען זיינען געווען בלאָקירט, דיא ניטראַט־פּראָווינצען האָבען זיך געפונען אין דיא הענד פון טשיליאַנער, וועלכע האָבען אויך געשיקט סאָלדאַטען צו בעפאַלען דיא שטעדט אין מיטען לאַנד און צו פערוויסטען דיא פרוכטבאַרע טהאָלען ביי דיא ברעגען פון דיא טייכען.

דיא רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס האָט אָנגעבאָטען צו העלפען מאַכען שלום; אָבער אַזוי וויא טשילי האָט פערלאַנגט ניט נור דיא פּערואַנער ניטראַט־פּראָווינצען טאַקנאַ און טאַראַפּאַקאַ, זאָנדערן אויך אַ קאָנטריבוציע, האָט זיך דיא פּערואַנער רעגיערונג ענטזאַגט, און דיא מלחמה איז ווייטער פּאָרטגעזעצט געוואָרען. אום צו צווינגען דיא פּערואַנער רעגיערונג, וועלכע האָט זיך דאַן געפונען אונטער דער דיקטאַטור פון גענעראַל פּיעראָלאַ, נאָכצוגעבען, האָט דיא רעגיערונג פון טשילי בעשלאָסען צו אַטאַקירען לימאַ גופא. ענדע 1880 האָט געלאַנדעט אַ גוט אָרגאַניזירטע און שטאַרק בעוואַפענטע אַרמעע פון 26 טויזענד טשיליאַנער ניט ווייט פון לימאַ. געגען דיזער אַרמעע, וועלכע האָט זיך אַ לאָז געטהאָן צו דער הויפּט־שטאָדט פון פּערו, האָט גענעראַל קאַסערעס, דער הויפּט־קאָמאַנדיר פון דער פּערואַנער אַרמעע, געקענט צוזאַמענקלייבען נור אַ קליינע צאָהל רעגעלע באַטאַליאָנען. דיא בעפעלקערונג האָט זיך אָבער אויפגעהויבען אין מאַסען געגען דעם פרעמדען שונא און האָט אין איילענים זיך בעפעסטיגט אין געוויסע סטראַטעגישע פּונקטען. דיזע מיליץ האָט אָבער ניט געקענט אויס־האַלטען דיא אַטאַקעס פון דער רעגעלער טשיליאַנער אַרמעע. אין דער שלאַכט ביי טשאָרילאָס, אַ פּלאַץ עטליכע מייל צום זיד פון לימאַ, זיינען 4000 פּערואַנער אומגעקומען און עבען זאָ פיעל געפאַנגען געוואָרען. דיא טשיליאַנער אַרמעע האָט דאַן אויך פערלאָרען 3000 מאַן. נאָך דעם איז שוין דער וועג צו לימאַ געווען אָפען פאַר דיא זיעגרייכע טשיליאַנער אַרמעע, וועלכע איז אַהין אריין דעם 17טען יאַנואַר 1881.

דיא איינוואָהנער פון לימאַ, וועלכע האָבען געמוזט צאָהלען אַ מיליאָן דאָ־לאַר אַ מאָנאַט קאָנטריבוציע צו זייערע זיעגער, האָבען דאַן, מיט דער צושטי־מונג פון דער טשיליאַנער רעגיערונג, אויסגעקליבען גענעראַל גאַרסיאַ קאַלדעראָן

פאַר דעם פראָוויזאָרישען פרעזידענט, אום צו פערהאַנדלען וועגען דיא פריע־דענס־בעדינגונגען. נור ווען דיא טשיליאַנער האָבען דיא ערשטע זאַך פערלאַנגט דיא ניטראַט־געגענדען און ער האָט מורא געהאַט נאָכצוגעבען, האָבען זיי איהם גאָר געשיקט אַלס געפאַנגענעם נאָך זייער הויפּט־שטאָדט און גענומען אַליין ווירטהשאַפטען אין לימאַ און אין אַנדערע פערואַנער פּאָרטען, וואו זיי האָבען פערכאַפּט דיא צאָל־אַמטען (קאָסטאָם־האַוזעס) און קאָנפיסצירט אַלע אָבצאָה־לונגען אויף אימפּאָרטירטע סחורות. אַזוי האָט עס זיך געצויגען אַ יאָהר צוויי ביז גענעראַל איגלעזיאַס איז געוואָרען פּרעזידענט פון דער פערואַנער רעפּובליק און אַ פריעדענס־אָבמאַך, וואָס טראָגט דעם נאָמען טראַקטאַט פון אַנקאָן, איז אונטערשריעבען געוואָרען אין 1883.

נאָך דיזען טראַקטאַט האָט פּערו אָבגעטראָטען אין גאַנצען דיא פּראָווינץ טאַראַפּאַקאַ צו טשילי. וואָס אַנבעלאַנגט צו דער פּראָווינץ טאַקנאַ מיט דעם פּאָרט אַריקאַ, איז עס אָבגעמאַכט געוואָרען, אַז אין פערלויף פון צעהן יאָהר זאָל זיא זיך געפינען אונטער דער פערוואַלטונג פון טשילי און נאָכהער זאָלען דיא איינוואָהנער דאָרטען ענטשיידען דורך אַן אָבשטימונג, צו וועלכער רעפּוב־ליק זיי ווילען בעלאַנגען. אַזאַ אָבשטימונג איז נאָך עד היום ניט פאָרגעקומען און וועט וואַהרשיינליך ניט פאָרקומען אויך אין דער צוקונפט. שוין דרייסיג יאָהר זיינען פּאָריבער נאָך דעם טראַקטאַט פון אַנקאָן, און טשילי בעהערשט נאָך אַלץ דיא פּראָווינץ טאַקנאַ, וועלכע ווערט אַלץ מעהר בעזעצט פון טשיליאַ־נער אַרבייטער און הענדלער.

דיזע מלחמה, וועלכע האָט געקאָסט אַלע דריי רעפּובליקען זעהר פיעל בלוט און געלד, האָט זיך אַזוי געענדיגט מיט אַ גרויסען נצחון פאַר טשילי. באָליוויאַ איז אין גאַנצען אָבגעשניטען געוואָרען פון ים, און פּערו האָט פער־לאָרען איהרע ניטראַט־אוצרות. טשילי האָט ניט נור בעדייטענד פערגרעסערט איהר טעריטאָריע, זאָנדערן האָט אויך פערנומען דיא גאַנצע ניטראַט־טעריטאָ־ריע, פון וועלכער זיא שעפּט אונגעהייערע רייכטהימער. 75 פּראָצענט פון טשי־לי׳ס עקספּאָרט בעשטעהט פון סאָדיום ניטראַט (אין דער האַנדעלס־וועלט טראָגט דיזע זאַלץ דעם נאָמען טשיליאַנער ספּיאַלטער) און ברענגט איין דער רעגיערונג איבער 20 מיליאָן דאָלאַר אַ יאָהר.

וויא נור דיא טשיליאַנער סאָלדאַטען האָבען אין 1885 פערלאָזען פּערו, האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד געגען פּרעזידענט איגלעזיאַס. דיזער אויפ־שטאַנד האָט זיך געענדיגט דערמיט, וואָס איגלעזיאַס האָט געמוזט רעזיגנירען און וואָס גענעראַל קאַסערעס איז אין 1886 רעגעלמעסיג אויסגעוועהלט געוואָ־רען פאַר פּרעזידענט אויף פיער יאָהר. דיזער דיקטאַטאָר האָט געהאַט אַ זעהר שווערע אויפגאַבע. דיא שטאַאַטסקאַסע איז געווען פּוסט. דיא בעפעלקערונג איז פּעראָרימט און פערקלענערט געוואָרען דורך דיא שרעקליכע מלחמה מיט

טשילי. דיא דערפער און פלאנטאציעס אין דיא פרוכטבארע טהאלען זיינען פערברענט און צושטערט געווען. דיא איינקינפטע פון דיא גואנא און ניטראט־מינען זיינען פערשוואונדען, און דיא חובות האבען געדריקט דאס פאלק און געסטראשעט מיט דער אריינמישונג פון אויראפעאישע רעגיערונגען, וועלכע האבען נאטירליך געשטיצט דיא פארדערונגען פון זייערע בירגער וואס האבען אלץ דרינגליכער געפארדערט וועניגסטענס פראצענטען אויף זייערע קאפיטא־לען. וויא ווייט ער האט נור געקענט, האט גענעראל קאסערעס איינגעפיהרט

גענעראל קאסערעס

עקאנאמיעס אין דער פערוואלטונג און האט אנגעהאלטען ארדנונג אין לאנד. דיא קרעדיטארען, בעזאנדערס דיא ענגלישע, זיינען טהיילווייז בערוהיגט גע־ווארען דערמיט, וואס מען האט זיי איבערגעגעבען דיא נאציאנאלע אייזענבאהן־ליניעס און געגעבען פעטע קאנצעסיעס אויף מינען, גואנא־אינזלען, וועלדער און פעלדער.

דער טערמין פון גענעראל קאסערעס האט זיך פריעדליך געענדיגט, און אין 1890 איז אויסגעוועהלט געווארען פאר פרעזידענט סעניאר בערמודעז,

וועלכער האט פארטגעזעצט דיא פאליטיק פון זיין פארגענגער. ער איז אבער געשטארבען אין 1893, און זיין פלאן איז פערכאפט געווארען פון דעם צווייטען וויצע־פרעזידענט, וועלכער איז געשטיצט געווען פון גענעראל קאסערעס. דאס האט אויפגעבראכט דעם ערשטען וויצע־פרעזידענט, וועלכער איז בערעכטיגט געווען צו דער פרעזידענטשאפט אויף דעם גרונד פון דער קאנסטיטוציאן, און דער רעזולטאט דערפון איז געווען א נייער שרעקליכער בירגער־קריעג, וואס האט זיך געצויגען ארום צוויי יאהר. דער קאמפף איז געפיהרט געווארען צווי־שען דיא אנהענגער פון דעם געוועזענעם דיקטאטאר־פרעזידענט פיעראלא און פון דעם נייען דיקטאטאר־פרעזידענט קאסערעס, וועלכער האט צוזאמענגערופען א קאנגרעס אין לימא אין 1894 און האט זיך "געלאזט" אויסוועהלען פאר פרעזידענט נאך דעם שטייגער פון אלע דיקטאטארען אין דיא לאטיינישע רע־פובליקען. ווען זיינע געגנער האבען זיך ארייגגעריסען אין לימא, זיינען דארטען פארגעקומען אין פערלויף פון צוויי טעג אזעלכע בלוטיגע געשלעגען אין די גאסען, אז ארום 3000 נפשות זיינען געפאלען טויט אדער פערוואונדעט פוןביידע זייטען. אזעלכע שוידערליכע סצענען האט אפילו דיא פיעל־געפרופטע הויפט־שטאדט פון פערו ניט געזעהן, וויא אין דער נאכט פון 18טען מערץ 1895, ווען דיא אנהענגער פון ביידע פארטייען האבען זיך געפיהרט וויא ווילדע חיות. ענדליך האבען זיך דיא אויסלענדישע געזאנדטע אריינגעמישט צו מאכען א סוף פון דיזער שוידערליכער בלוטפערגיסונג און צו בעוועגען גענעראל קאסערעס צו רעזיגנירען און צו פערלאזען פערו.

דאן איז פיעראלא געווארען דער געזעצליך־ערוועהלטער פרעזידענט. ער האט געזעהען צו בערוהיגען דאס לאנד און דורכצופיהרען ליבעראלע רעפארמען, דארונטער אויך וועגען ציוויל־הייראטען, וואס עס האט אויפגערודערט דיא קאטאלישע קירכע דארטען געגען איהם.

אין 1899, ווען זיין געזעצליכער טערמין האט זיך געענדיגט, איז אויסגע־וועהלט געווארען רעגעלמעסיג סעניאר ראמאניא, א ציוויל־אינזשעניר, וואס האט געזארגט פאר דיא אינטערעסען פון פאלק און וואס האט ווידער פריעדליך גע־קענט אבטרעטען זיין אמט אין יאהר 1903 צו סעניאר קאנדאמא, וועלכער איז גע־שטארבען דעם נעכסטען יאהר. דאן איז אויסגעוועהלט געווארען אהן רוהע־שטערונגען אלס פרעזידענט סעניאר כאזע פארדא, וועלכער האט אויך געענדיגט פריעדליך זיין טערמין, אבוואהל זיינע געגנער האבען געמאכט אין 1908 א פער־זוך איהם צו ערמארדען.

דאס לאנד בערוהיגט זיך אפילו אלץ מעהר, און דיא לאגע פון פאלק פער־בעסערט זיך אויך מיט יעדען יאהר. אבער פאליטישע אויפשטאנדען און פראָ־נונסיאמענטאס האבען נאך פון דעסטוועגען אין גאנצען ניט אויפגעהערט. אין מאי 1909 האבען זיך אנגעפאנגען אונרוהען אין דער הויפט־שטאדט גופא.

סעניאָר ליגיאַ, וועלכער איז ערוועהלט געוואָרען פאַר פּרעזידענט אין סעפּטעמ־בער 1908, איז געצוואונגען געווען, אום צו רעטען זיין לעבען, צו אונטערשרייבען אַ דאָקומענט, אַז ער גיט איבער דיא קאָמאַנדע איבער דער אַרמעע צו זיינע פּאָליטישע געגנער. אין 1912, ווען עס איז געקומען צו דיא וואַהלען פון אַ נייעם פּרעזידענט, איז דער פּאַרטיי־קאַמפּף געוואָרען אַזוי שאַרף און געפעהרליך, דאָס מען האָט זיי נאָך אַ בעשלוס פון קאָנגרעס אָבגעלייגט אויף אייניגע מאָ־נאַטען. סעניאָר גילערמאָ עדואַרדאָ בילינגהורסט, וועלכער איז געווען וויצע־פּרעזידענט אין 1908 און בירגערמייסטער פון לימאַ זייט 1909, איז ערשט אין אויגוסט 1912 ערוועהלט געוואָרען אויף 4 יאָהר אַלס פּרעזידענט.

אין דיא לעצטע פּאָאַר יאָהר האָט פּערו פריעדליך געשליכטעט איהרע גרענעץ־שטרייטען מיט קאָלאָמביאַ און בראַזיליען און אויך מיט עקוואַדאָר. דיא בעציהונגען מיט טשילי ווערען אויך פריעדליכער. וויכטיגע אינערליכע רעפאָרמען ווערען אַלץ מעהר דורכגעפיהרט, און דיא פינאַנציעלע לאַגע פער־בעסערט זיך אַזוי, אַז דער לעצטער בודזשעט פון דער רעגיערונג האָט זיך גע־שלאָסען מיט אַן איבערשוס פון אַרום אָנדערטהאַלב מיליאָן דאָלאַר — אַ זעל־טענע פּאַסירונג ניט נור אין פּערו, זאָנדערן אויך אין דיא מייסטע אַנדערע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען. דאָס גיט זעהר גוטע האָפנונגען אויף אַ גוטער צוקונפט פאַר דיזע פיעל־געפּרופטע רעפּובליק, וועלכע איז געבליבען מיט אונ־געפעהר אַ דריטעל פון דער טעריטאָריע פון דער פּערואַנער אימפּעריע אונטער דיא לעצטע אינקאַס.

* * *

ווען איך האָב אַזוי געשלאָסען דיזע געשיכטע האָט גאַנץ אונערוואַרטעט פּאַסירט אַ פּראָנונסיאַמענטאָ אין לימאַ נאָך דעם גאַנץ אַלטען מוסטער. אַ טויזענד מיליטערישע פערשווערער אונטער דער קאָמאַנדע פון אַ קאָלאָנעל מיט'ן נאָמען בענאַווידעס זיינען פּלוצלונג בעפאַלען אין מיטען פון דער נאַכט פון 4טען פעברואַר 1914 דעם פּרעזידענט'ס פּאַלאַץ און נאָך אַ קורצען קאַמפּף מיט דער וואַך דאָרטען, איז זיי געלונגען צו פאַנגען פּרעזידענט בילינגהורסט און צו צווינגען איהם צו רעזיגנירען. גלייך נאָך דעם האָט מען איהם אַוועקגעפיהרט אין דער מיליטערישער פעסטונג פון דעם פּאָרט קאַלאַאָ, וואו מען האָט איהם געהאַלטען געפאַנגען ביז דעם 18טען פעברואַר, און מען האָט איהם אַרויפגע־זעצט אויף אַ שיף און טראַנספּאָרטירט נאָך פּאַנאַמאַ, אום ער זאָל ווייטער אַליין מאַכען אַ רייזע נאָך אייראָפּאַ אויף דעם שטייגער פון פיעלע אַנדערע געפאַלענע דיקטאַטאָרען, דאַרונטער אויך דעם עקס־פּרעזידענט ליגיאַ, וועמען ער האָט מיט עטליכע מאָנאַט פריהער געצוואונגען צו פערלאָזען דאָס פאַטערלאַנד.

דיזע איבערקעהרענים איז אויסגעפיהרט געוואָרען ניט נור זעהר שנעל, בלויז אין איין שטונדע, זאָנדערן אויך פערהעלטניסמעסיג בלוטלאָז. סך הכל

זיינען אין דעם געשלעג געטויטעט געוואָרען אַ 25 פּערזאָן, דאַרונטער אויך גע־נעראַל וואַרעלאַ, וועלכער איז צוגלייך געוועזן פּרעמיער, קריעגס־מיניסטער און פלאָטען־מיניסטער. אַזוי וויא דער קאָנגרעס אין לימאַ האָט גלייך אַנערקענט דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ אונטער דער פיהרונג פון קאָלאָנעל בענאַווידעס אַלס דיא פּראָוויזאָרישע רעגיערונג, ביז דיא נייע וואָהלען, איז עס ניט געקומען צו רוהעשטערונגען און בלוטפערגיסונגען אין לאַנד. בענאַווידעס בלייבט דער־ווייל דיקטאַטאָר און ער וועט שוין וואַהרשיינליך אויסגעוועהלט ווערען אַלס פּרעזידענט, אויב עס וועט איהם נור געלינגען צו האַלטען דעם רעגיערונגס־רודער אין זיינע הענד ביז נאָך דיא נעכסטע וואַהלען. נור ווער קען איבערהויפּט פּאָרויסזאָגען, וואָס עס קען פּאַסירען מיט אַ רעגיערונג אין פּערו אָדער אין אַן אַנדער שפּאַניש־שפּרעכענדער רעפּובליק?

באָליוויאַ
Bolivia

דיא געשיכטע פון באָליוויא

מען רעכענט, אז צו דער צייט פון דער שפּאנישער עראָבערונג האָבען זיך אויף דיא הויכע פּלאַטאָס פון דיא אנדעסען צום זיד־אָסט פון טיטיקאַקאַ געפונען וועניגסטענס אַכט מיליאָן אונטערטאַנען פון דיא אינקאַס. היינט געפינען זיך דאָרטען העכסטענס אַ פיערטעל פון דיעזער צאָהל. דיעזע פּלאַטאָס זיינען דיא בעוואָהנטעסטע טהיילען פון דער גרויסער אינלענדישער רעפּובליק, וועלכע טראָגט דעם נאָמען פון איהר גרינדער, דעם ליבעראַטאָר באָליוואַר, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דער געשיכטע פון פּערו. אין דיא קאָלאָניאַלע צייטען זיינען דיעזע געבירגיגע געגענדען געווען אַ טהייל פון פּערו אונטער דעם נאָמען טשאַרקאַס (נאָך דעם נאָמען פון דער גרעסטער אינדיאַנער שטאָדט דאָרטען) אָדער אויבערסטע פּערו. זייער געשיכטע איז דאַרום פערבונדען מיט דער געשיכטע פון דער אינקאַ־אימפּעריע און פון דער שפּאנישער הערשאַפט אין פּערו ביז נאָך דעם קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט.

אין דיא אויגען פון דיא שפּאַניער האָבען דיעזע געגענדען געקראָגען א גרויסע בעדייטונג נאָך דער ענטדעקונג פון דיא בעריהמטע פּאָטאָזי זילבער־מינען אין דער נאַכבאַרשאַפט פון טשאַרקאַס אין 1545. פון דיא פּאָטאָזי־מינען האָט שפּאַניען ארויסגעשלעפּט צוויי ביליאָן אונצעס זילבער. פון אַלע זייטען האָבען זיך געריסען אַהין שפּאַניער, אום וואָס שנעלער רייכער צו ווערען דורך דיא ארבייט פון דיא אונגליקליכע אינדיאַנער, וועלכע מען האָט געטריבען וויא בהמות צו גראָבען אין דיא בערג. מען האָט נאַכהער געפונען אנדערע גרויסע מינען פון זילבער און אויך פון גאָלד און בליי אין דער פּראָווינץ, וואָס טראָגט עד היום דעם נאָמען אָרוראָ, און אין דער נאַכבאַרשאַפט פון טיטיקאַקאַ. וויא פיעל שפּאַניער עס האָבען דאָרטען געזוכט זייער גליק און וויא פיעבערהאַפט מען האָט געגראָבען דאָרטען אין דיא בערג, קען מען שליסען פון דיא אונגעפעהר צעהן טויזענד מינען, וועלכע זיינען געבליבען אַלס שטומע עדות פון דער אמאָליגער טהעטיגקייט.

אין פערלויף פון דיא צוויי און א האַלב יאָהרהונדערטע פון דער שפּאַנישער הערשאַפט האָבען דיא אינדיאַנער פון באָליוויאַ געשלעפּט געדולדיג דעם שווערען יאָך, מיט אויסנאַהמע בלויז וועהרענד דעם אויפשטאַנד אונטער דער פיה־

רונג פון טופאק אמארו, וועלכער האט געשטאמט פון דער קעניגליכער אינקא פא־מיליע. וועגען דיעזען אויפשטאנד, וועלכער האט זיך געצויגען פון 1780 ביז 1782, איז שוין געשריעבען געווארען אין דער געשיכטע פון פערו. דא וועלען מיר נור צוזעצען, אז ער האט זיך בעזאנדערס פערשפרייט אין באליוויא. נאך דער גרויליכער היגריכטונג פון דיעזען לעצטען אינקא, וואס איז געפאנגען געווארען פון א שפאנישער מחנה, איז דער אויפשטאנד פון דיא אינדיאנער פארטגעזעצט געווארען אונטער דער פיהרונג פון טופאק אמארו'ס א שוועסטער־קינד, וועלכער האט זיך נאכהער אונטערגעגעבען, פערלאזענדיג זיך אויף דעם צוזאג פון דיא שפאנישע בעאמטע, אז מען וועט איהם בעגנאדיגען. אבער דיא שפאניער האבען ניט געהאלטען זייער ווארט און האבען איהם געשמידט אין קייטען און געטריבען צוזאמען מיט 90 מיטגליעדער פון דיעזער אינקא־פאמיליע, פרויען און קינדער אריינגערעכענט, איבער דיא בערג פון באליוויא נאך לימא, פון וואנען מען האט זיי אריבערגעשיקט נאך שפאניען, וואו זיי זיינען אויסגעשטארבען אין א געפענגניס.

דיא רעזולטאטען פון דיעזען אויפשטאנד זיינען געווען פון איין זייט, אז דיא שפאנישע רעגיערונג האט גענומען איינפיהרען דיא רעפארמען, פאר וועל־כע טופאק אמארו האט געאפפערט זיין לעבען, און פון דער אנדער זייט, אז דער האס צו דיא שפאניער איז נאך ביטערער געווארען. פון דעסטוועגען האָ־בען זיך דיא שפאניער לענגער געהאלטען אין באליוויא געגען דיא רעוואלוציא־נערען, וויא אפילו אין פערו. אהן דער הילפע פון דיא ארגענטינער רעוואלו־ציאנערען וואלטען דיא קרעאלען פון באליוויא געבליבען הילפלאז געגען דיא שפאנישע סאלדאטען. פון 1809 ביז 1825 איז באליוויא געווען דאס הויפט שלאכטפעלד פאר און געגען דיא שפאנישע הערשאפט אין זיד־אמעריקא. אין דיעזער צייט, מעג מען זאגען, האבען שלאכטען גאר ניט אויפגעהערט דארטען, ספעציעל אין דיא געגענדען ארום טיטיקאקא. ניט נור יעדע שטאדט, זאנדערן אפילו יעדעס דערפעל איז דארטען געפאנגען און בערויבט אדער פערברענט גע־ווארען פון דיא רעוואלוציאנערען אדער פון דיא שפאניער מיט דיא לאיאליס־טען, וועלכע פלעגען אויסשלאכטען איינע דיא אנדערע מיט שוידערליכע גרויזאמקייטען. דיא אינדיאנער האבען דאן מייסטענס געזוכט צו בלייבען נייטראל אין דיעזען קאמפף צווישען זייערע ווייסע הערשער; אבער פון ביידע זייטען פלעגט מען זיי פאנגען אלס רעקרוטען און צווינגען צו נעהמען אנטהייל אין דיא שלאכטען. א טהייל פון דיא אינדיאנער, ספעציעל דיא מעסטיזאס, פלעגען העלפען דיא רעוואלוציאנערען אין דער האפנונג, אז נאך דער אבשאפונג פון דער שפאנישער הערשאפט וועט אויך זייער לאגע פערבעסערט ווערען.

דיא אורזאכען פון דער רעוואלוציאן אין באליוויא זיינען געווען דיא זעלבע וויא אין פערו און אין אלע אנדערע שפאנישע קאלאניעס. דיא קרעאלען

דאָרטען האָבען שוין אין 1809, אַ קורצע צייט נאָך דער נאַפּאָלעאָניישער אי־בערקעהרענים אין שפּאַניען, פערכאַפּט דיא רעגיערונגס געביידען אין דער הויפּט־שטאָדט לאַ פּאַז און אויך אין טשאַרקאַס און ארונטערגעזעצט דיא שפּאַנישע בעאַמטע. אָבער דיא וויצע־קעניגע פון לימאַ און בוענאָס ערעס האָבען שנעל צוגעשיקט שפּאַנישע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען דערשטיקט אין בלוט דיעזען אויפשטאַנד. נור אַזוי שנעל וויא דיא רעוואָלוציאָנערען פון ארגענטינע האָבען געקענט ארונטערזעצען דעם וויצע־קעניג אין בוענאָס ערעס, האָבען זיי געשיקט אין 1810 אַ מחנה נאָך באָליוויאַ אונטער דער קאמאנדע פון גענעראל באלקארסע. אָנפאנגס האָט דאָרטען דיא רעוואָלוציאָנערע ארמעע בעזיעגט דיא שפּאַנישע אַרמעע, אָבער נאַכהער האָבען זיך אָנגעפאנגען שטרייטען צווישען דיא רעוואָלוציאָנערען, ספּעציעל צווישען דיא אַרגענטינער, וועלכע האָבען געוואָלט איינפיהרען אַ צענטראַליסטישע רעגיערונג און קאמאנדעווען איבער באָליוויאַ און דיא באָליוויאַנער, וועלכע האָבען אליין געוואָלט פערוואַלטען זייער לאַנד, און דיעזע שטרייטען האָבען געבראַכט דערצו, אַז ניט נור האָבען דיא שפּאַניער געזיעגט אין אַ שלאַכט לעבען טיטיקאקאַ אין 1811, זאָנדערן, אַז דיא אַרגענטינער אַרמעע האָט געמוזט זיך אָבטראָגען פון באָליוויאַ.

דיא זיעגרייכע שפּאַנישע ארמעע האָט זיך דאַן אַ לאָז געטאָן נאָך אַרגענ־טינע צו פערכאַפּען בוענאָס ערעס. ווען דאָס וואָלט געלונגען דיא שפּאַניער, וואָלט עס געווען אַ טויט קלאַפּ פאר דיא רעוואָלוציאָן אין גאַנץ זיד־אמעריקאַ, נור אויפ'ן וועג, אין דער שלאַכט לעבען טוקומאַן, איז דיא שפּאַנישע אַרמעע בעזיעגט געוואָרען פון דיא אַרגענטינער אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראל מאנועל בעלגראַנאָ, וועלכער פערנעהמט איינע פון דיא העכסטע פּלעצער אין דער געשיכטע פון דער אַרגענטינער רעפּובליק.

אין 1813 האָבען דיא אַרגענטינער ווידער געשיקט אַן ארמעע צו שטיצען דיא באָליוויאַנער, וועלכע האָבען אַליין ניט אויפגעגעבען דעם קאמפּף געגען דיא שטאַרקערע שפּאַנישע באַטאַליאָנען. אָבער אין דער געגענד פון פּאָטאָזי איז דיעזע אַרמעע ווידער בעזיעגט געוואָרען פון דיא שפּאַניער. דיא פיהרער פון דער רעוואָלוציאָן אין אַרגענטינע האָבען דאַן גענומען אָרגאַניזירען אַ נייע אַרמעע צו אַטאַקירען דיא שפּאַניער אין זייערע שטאַרקסטע פעסטונגען אויף דיא פּלאַטאָס פון באָליוויאַ. אַזוי וויא באָליוויאַ געפינט זיך צווישען אַרגענ־טינע און פּערו, האָבען דיא רעוואָלוציאָנערען זיך געפונען אין שטענדיגער גע־פאהר בעפאַלען צו ווערען פון דיא שפּאַניער, וועלכע האָבען דאָרטען צוזאַ־מענגעקליבען זייערע קרעפטע. נור אויך אין 1815, ווען אַן אַרגענטינער אַרמעע האָט דערגרייכט ביז צו דער הויפּטשטאָדט פון באָליוויאַ און האָט זיך פעראייניגט מיט אַלע רעוואָלוציאָנערע קעמפּפער דאָרטען, האָבען דיא שפּאַ־ניער געהאט אַזאַ זיעג, אַז גאַנצע זיעבען יאָהר נאָכדעם האָבען דיא באָליוויאַנער

רעוואָלוציאָנערען ניט געקענט אויפהייבען א קאָפּ געגען זייערע אונטער־דריקער.

אין 1816 האָט עס אויסגעזעהען אזוי וויא דיא בעוועגונג אין זיד־אַמעריקא געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט איז אינגאַנצען אונטערדריקט געוואָרען. דאָס איז געוועזען דיא ערגסטע און פינסטערסטע צייט פאַר דיא רעוואָלוציאָנערען ניט נור אין באָליוויא, אין פּערו און אין אַלע לענדער פון דער אינקא־אימפּעריע, זאָנ־דערן אויך אין אַרגענטינע, אורוגוואי, ווענעצועלא און קאָלאָמביא, וויא מיר ווערען עס שפּעטער זעהען. אָבער מיר ווייסען שוין פון דער פריהערער געשיכ־טע, וואָס פאַר אַן ענדערונג עס איז פאָרגעקומען נאָך דעם זיעג פון סאַן מאַרטין'ס אַרמעע ביי טשאַקאַבוקאָ אין טשילי. אונטער דער קאָמאַנדע פון דיעזען אַרגענטינער העלד האָבען דיא אַרגענטינער רעוואָלוציאָנערען דאָך אויסגעפיהרט צו ברעכען דיא מאַכט פון דיא שפּאַניער אין זייערע גרעסטע נעס־טען פון אונטערסטע און אויבערסטע פּערו.

נאָך דער גרויסער שלאַכט ביי איאַקוטשאָ, וועלכע האָט אין גאַנצען גע־בראָכען דיא שפּאַנישע קרעפטע אין פּערו, וויא מיר ווייסען עס שוין פון א פאָריגען קאַפּיטעל, האָט גענעראַל סוקרע, איינער פון דיא וויכטיגסטע און פעהיגסטע גענעראַלען פון דעם ליבעראַטאָר באָליוואַר, זיך אַ לאָז געטהאָן מיט זיין זיעגרייכער אַרמעע נאָך דער הויפּטשטאָדט פון באָליוויא, אום צו פּריאָגען דיא לעצטע שפּאַנישע קרעפטע, וועלכע האָבען זיך נאָך געהאַלטען אין אייניגע באָליוויאַנער שטעדט און בעזאָנדערס אין דער פּראָווינץ פּאָטאָזי אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל אָלאַניעטאָ, וועלכער האָט זיך דאָרטען געהאַלטען מיט אַ 2000 מאַן ביז מערץ 1825, ווען ער איז טויטליך פערוואונדעט געוואָרען אין אַ צוזאַמענשטויס מיט אייניגע פון זיינע אייגענע סאָלדאַטען.

גענעראַל סוקרע איז פאַקטיש געוואָרען דער דיקטאַטאָר דאָרטען. ער האָט צוזאַמענגערופען פערטרעטער פון דיא פּראָווינצען פון אויבערסטע פּערו צו בע־שטימען, אויב זיי ווילען בלייבען פערבונדען מיט אַרגענטינע, אָדער עטאַבלירען אַ בעזונדערע רעפּובליק. אין אויגוסט 1825 האָבען זיך דיעזע פערטרעטער פער־זאַמעלט אין דער שטאָדט טשוקוויסאַקאַ און האָבען געשטימט צו גונסטען פון אַן אייגענער רעפּובליק. אין דער זעלבער צייט האָבען זיי אויך בעשלאָסען צו געבען זייער רעפּובליק אַ נאָמען באָליוויאַ לכבוד דעם בעפרייער באָליוואַר, וועלכער האָט פאַר איהר פערפאַסט אַ קאָנסטיטוציאָן נאָך זיין געשמאַק, וויא דאָס איז ערקלערט אין דער געשיכטע פון פּערו.

דיעזע קאָנסטיטוציאָן האָט זיך אָבער אַזוי ווייניג געהאַלטען, וויא גענע־ראַל סוקרע, וועלכער איז ערוועהלט געוואָרען אַלס פּרעזידענט אויף זיין גאַנ־צען לעבען. אויפשטאַנדען האָבען אויסגעבראָכען געגען זיין דיקטאַטור אין פערשיעדענע ערטער. ער האָט זיך אייגענטליך געהאַלטען מיט דער הילפע פון

זיינע 2000 קאָלאָמביאַנער סאָלדאַטען. צו ענדע פון 1827 האָט ער געמוזט פערלאָזען באָליוויאַ צוזאַמען מיט זיינע קאָלאָמביאַנער סאָלדאַטען, און עטליכע מאָנאַט שפּעטער איז צוזאַמענגערופען געוואָרען אַ קאָנגרעס, וואָס האָט גע־ענדערט באָליוואר'ס צענטראַליסטישע קאָנסטיטוציע און אויסגעקליבען פאַר פּרעזידענט גענעראַל סאַנטאַ קרוז, וועלכער האָט אָנגעשטרענגט זיינע קרעפטע צו עטאַבלירען רוהע און אָרדנונג אין דיעזען לאַנד, וואָס האָט בעזאָנדערס גע־ליטען אין דער צייט פון דעם לאַנגען און שרעקליך־בלוטיגען קאַמפּף געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט.

ביז 1835 האָט באָליוויאַ געלעבט אין פריעדען אונטער דער דיקטאַטור פון דיעזען פעהיגען גענעראַל, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אַלס אַדמיני־סטראַטאָר. אָבער אין דיעזען יאָהר האָט ער זיך אריינגעמישט אין דעם אינער־ליכען קאַמפּף פון פּערו און האָט דערמיט אריינגעשלעפּט באָליוויאַ אין אַ נייע רייהע פון אויפשטאַנדען און שלאַכטען. ווען ער האָט בעזיעגט אין 1836 דעם פּערואַנער דיקטאַטאָר, גענעראַל גאַמאַראַ, און האָט זיך ערקלערט פאַר דעם פּראָ־טעקטאָר פון פּערו, איז טשילי ארויסגעטראָטען צו גונסטען פון גענעראַל גאַמאַראַ, וויא מיר וועיסען עס שוין פון דער פּערואַנער געשיכטע. נאָך אַ קאַמפּף וואָס האָט זיך געצויגען דריי יאָהר איז גענעראַל סאַנטאַ קרוץ בעזיעגט און פּעריאָגט געוואָרען, און גענעראַל גאַמאַראַ איז געבליבען פּרעזידענט פון פּערו, וועהרענד אַ גענעראַל מיט'ן נאָמען וועלאַסקאָ איז געוואָרען דער הויפּט פון אַ פּראָוויזאָ־רישער רעגיערונג אין באָליוויאַ.

דיא אַנהענגער פון גענעראַל סאַנטאַ קרוץ זיינען אָבער געבליבען גענוג שטאַרק אין באָליוויאַ צו געווינען צוריק דורך אַ רעוואָלוציאָן דיא פּאָליטישע אויבערמאַכט און צו מאַכען איינעם פון זייערע פיהרער, גענעראַל באַליוויאַן, פאַר דעם פּרעזידענט. דער פּערואַנער דיקטאַטאָר, גענעראַל גאַמאַראַ, האָט זיך געוואָלט בענוצען מיט דיעזע אינערליכע אונרוהען אין באָליוויאַ, אום צו פערכאַפּען דיא רייכע באָליוויאַנער פּראָווינץ לאַ פּאַז; אָבער אין 1841 ווען ער האָט בעלאַגערט דיא הויפּטשטאָדט פון באָליוויאַ, איז זיין אַרמעע בעזיעגט גע־וואָרען פון גענעראַל באַליוויאַן'ס אַרמעע און ער אַליין האָט דערביי פערלאָרען זיין לעבען. גענעראַל באַליוויאַן, וועלכער איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר און האָט געהערשט אין באָליוויאַ ביז 1848, האָט דאַן געוואָלט בעפאַלען פּערו. אָבער פון איין זייט איז טשילי ארויסגעטראָטען געגען דיעזע אַטאַקע און פון דער אנדער זייט האָט דער פעהיגער פּערואַנער דיקטאַטאָר־פּרעזידענט, גענעראַל קאַסטילאַ, אונטערגעהעצט באַליוויאַן'ס געגנער צו אַן אויפשטאַנד, וואָס האָט זיך געענדיגט מיט זייער זיעג און מיט דער דיקטאַטור פון גענעראַל בעלזו, וועמען עס איז געלונגען צו פערבלייבען אין מאַכט גאַנצע זיעבען יאָהר.

דיעזער דיקטאַטאָר איז געווען אַ טיראַן אָהן שום בילדונג. ער האָט זיך

געשטיצט אויף דיא נידריגסטע טהיילען פון דיא מאסען, פון וועלכע ער האט געשטאמט, און האט געקוקט צווישען דיא פינגער אויף דיא באנדיטען, וועלכע האבען זיך שרעקליך פערמעהרט דורך דיא שטענדיגע אונרוהען און מלחמות. ער האט זיך אויך גאר ניט געקימערט וועגען דיא זיכערהייט פון אויסלענדער און האט זיך אויסגעלאכט פון אלע אינטערנאציאנאלע געזעצע און פון דיא פראטעסטען פון דיא אויסלענדישע פערטרעטער. ער האט זאגאר געהאט דיא חוצפה צו הייסען אלע געזאנדטע און קאנסולען זיך אבטראגען פון זיין לאנד, פיהלענדיג זיך זיכער געגען אלע גרויסמעכטע דערמיט, וואס עס איז אזוי שווער צו צוקומען צו דיעזע הויכע בערג־געגענדען. דיא ענגלישע רעגיערונג האט דאן ערקלערט, אז זיא קוקט גאר ניט אויף באליוויא וויא אויף א ציווי־ליזירטע מדינה.

אין 1857 האט אבער גענעראל בעלזו געפונען פאר נויטיג אליין צו רעזיג־נירען, נור ער האט איבערגעלאזען אויף זיין פלאץ זיין איידים, א גענעראל מיט'ן נאמען קארדאווא, געגען וועמען עס האט באלד אויסגעבראכען א רע־וואלוציאן, וועלכע האט זיך געענדיגט מיט א נידערלאגע פאר איהם. דאקטאר כאזע לינארעס, א געלערנטער און ענערגישער מאן, וועלכער האט אנגעפיהרט א ביטערן קאמפף געגען דיא גענעראלען בעלזו און קארדאווא, איז דאן געווארען דער דיקטאטאר; אבער ער האט געהאנדעלט ניט פיעל בעסער פאר זיינע פארגענגער. ער האט אויך צוטהיילט דיא בעסטע פלעצער אין דער רעגיערונג צווישען זיינע פריינד און נאכשלעפערס. אנפאנגס האט ער פרובירט דורכפיה־רען אייניגע פון דיא פערשפראכענע רעפארמען, אבער ער האט דערמיט קיינעם ניט צופרידענגעשטעלט און האט אויפגערעגט געגען זיך דיא ארמעע און אפילו זיינע אייגענע מיניסטארען. איידער ער האט געענדיגט זיין געזעצליכען טערמין אלס פרעזידענט האט אויסגעבראכען אן אויפשטאנד, וואס האט געפיהרט צו א שרעקליכען בירגער־קריעג אין פערלויף פון דריי יאהר. ווען לינארעס איז ארונטערגעזעצט געווארען אין 1861, האבען דיא פיהרער פון דעם אויפשטאנד אויסגעקליבען אלס פרעזידענט א גענעראל מיט'ן נאמען מאריא דע אטשא. באלד אבער האט זיך צוברענט אזא שרעקליכער קאמפף צווישען דיעזע פיהרער, אז דיא רעגיערונגען פון פערו און פון טשילי האבען גענומען פערהאנדלען וועגען א צוטהיילונג פון באליוויא.

נור דיא דיקטאטור איז אין 1865 ארייננעפאלען אין דיא הענד פון א גע־נעראל מיט'ן נאמען מעלגארעכא, וועלכער האט זיך בעריהמט געמאכט מיט זיינע טיראנישע פיהרונגען, אבער וועלכער האט דאך געקענט אויסהאלטען אלע אטאקעס פון זיינע געגנער ביז 1871 און אויך פערבעסערען דיא פינאנציעלע לאגע און לאזען בויען אן אייזענבאהן־ליניע ביז צו דער אזערע טיטיקאקא. גענע־ראל מעלגארעכא האט זיך אנפאנגס געפיהרט אזוי וויא עס וואלט גאר קיין

קאָנסטיטוציע ניט עקזיסטירט, אָבער נאָכהער האָט ער איינגעפיהרט זיין איי־
גענע קאָנסטיטוציע. ער האָט זיך ארומגערינגעלט מיט שפּיאָנען און מיט אַזאַ
לייב־גוואַרדיע, וואָס האָט בלינד געפאָלגט אַלע זיינע ווילדע קאַפּריזען. מען
דערצעהלט וועגען איהם, אז איין טאָג, ווען ער איז געווען בעזאָפען, וויא גע־
וועהנליך, האָט ער געהייסען די סאָלדאַטען אין זיין פּאַלאַץ שפּרינגען פון די
פענסטער, אום צו צייגען אַ געזאַנדטען, וויא גוט זיי זיינען דיסציפּלינירט און
וויא בלינד זיי פיהרען אויס יעדען בעפעהל זיינעם. די סאָלדאַטען האָבען
טאַקע געפאָלגט, און פיעלע פון זיי האָבען זיך צובראָכען די הענד און די
פיס, שפּרינגענדיג; אָבער דעם דיקטאַטאָר האָט עס געריהרט וויא די וואַנד.
ענדליך האָט אַ רעוואָלוציאָן אונטער דער לייטונג פון גענעראַל מאָראַלעס
געמאַכט אַ סוף פון מעלגאַרעכאָ'ס דיקטאַטור. אָבער דיעזער גענעראַל איז ער־
מאָרדעט געוואָרען דעם נעכסטען יאָהר נאָך זיין ערוועהלונג אַלס פּרעזידענט,
און וויעדער האָבען זיך אָנגעפאַנגען בלוטיגע געשלעג און פּראָנונסיאַמענטאָס,
וועלכע האָבען זיך געצויגען ביז 1876, ווען גענעראַל דאַזאַ איז געוואָרען
דיקטאַטאָר.

צו דיעזער צייט זיינען די בעציהונגען צווישען טשילי פון איין זייט און
באָליוויא מיט פּערו פון דער אנדער זייט געוואָרען אַלץ פיינדליכער. געגען די
שטייגענדע פאָדערונגען און פשוט פערכאַפּונגען פון טשילי אין די ניטראַט־
געגענדען פון באָליוויא האָבען די באָליוויאַנער פּרעזידענטען געפונען פאַר
נויטיג צו זוכען די שטיצע פון פּערו. ווען גענעראַל דאַזאַ איז געוואָרען דיק־
טאַטאָר, האָט ער ארויפגעלעגט אַ טאַקסע פון 10 סענט אויף יעדע 100 קילאָ־
גראַם פון ניטראַטען, וועלכע זיינען עקספּאָרטירט געוואָרען פון דער פּראָווינץ
אַטאַקאַמאַ. ער האָט ערקלערט, אַז אויב די עקספּאָרטערס וועלען זיך ענט־
זאָגען צו צאָהלען דיעזע טאַקסע, וועט ער קאָנפיסצירען אַלע זייערע זאַפּאַסען
פון די ניטראַטען. אַלס אַנטוואָרט אויף דיעזע פאָרדערונגען פון דעם באָלי־
וויאַנער דיקטאַטאָר האָט די טשיליאַנער רעגיערונג געשיקט אין 1879 אַ
פלאָטע, וואָס האָט פערכאַפּט אַנטאָפאַגאַסטאַ און די אַנדערע פּאָרטען פון
באָליוויא.

גלייך נאָך דער ערשטער נידערלאַגע פון דער באָליוויאַנער אַרמעע אין
דיעזער ניטראַטען־מלחמה, וועלכע האָט זיך געענדיגט זיעגרייך פאַר טשילי,
וויא מיר וועלען עס שוין פון דער פּערואַנער געשיכטע, האָט גענעראַל דאַזאַ
געמוזט אָבטרעטען פּלאַץ צו אַן אַנדער דיקטאַטאָר, צו גענעראַל נאַרציסאָ קאַמ־
פּעראָ, וועלכער איז נאָכהער אויסגעוועהלט געוואָרען געזעצליך אַלס פּרעזי־
דענט. אזוי וויא די ניטראַטען־מלחמה איז אין 1880 געפיהרט געוואָרען
מייסטענס אויפ'ן ים צווישען טשילי און פּערו, האָט באָליוויא, וועלכע האָט ניט
געהאַט אַ פלאָטע, ניט געקענט נעהמען אַן אַנטהייל. דאָס האָט געהאָלפען אבי־

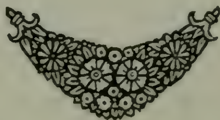
סעל דעם פּרעזידענט קאַמפּערא צו אָרגאַניזירען אַ נייע לאַנד־אַרמעע און אויך דורכצופיהרען אייניגע רעפאָרמען. ווען פּערו האָט פערלאָרען דיא שלאַכט ביי טשאָרילאָס אין 1881 און דיא זיעגרייכע טשיליאַנער זיינען אריין אין לימא, האָט באָליוויאַ געמוזט זיך אונטערגעבען און זיך געזעגענען אין גאַנצען מיט איהר ניטראַט־פּראָווינץ אַטאַקאַמאַ און אפילו מיט איהר צוטריט צום ים.

באָליוויא איז אזוי געוואָרען אַן אינלענדישע רעפּובליק. עס איז פאַראַן בלויז נאָך איין רעפּובליק אין דער נייער וועלט, וואָס האָט קיין דירעקטען צו־טריט צום ים — דאָס איז פּאַראַגוואַי, אָבער זיא האָט פון אָנפאַנג אָן קיינע פּאָרטען ניט געהאַט. עס בלייבט אַ פראַגע אויב באָליוויאַ האָט זעהר פיעל פער־לאָרען דורך דעם, וואָס זיא איז אַזוי מיט געוואַלט אָבגעשניטען געוואָרען פון ים. עס איז גראַדע געוואָרען רוהיגער דאָרטען, און דיא פּרעזידענטען בייטען זיך רעגעלמעסיג, יעדענפאַלס אָהן פּראָנונסיאַמענטאָס און בלוטפערגיסונגען. דער קאַמפּף צווישען קלעריקאַליזם און ראַדיקאַליזם, וואָס האָט זיך ארויסגע־וויזען אויך אין באָליוויא אזוי ביטער און בלוטיג וויא אין אַלע אַנדערע שפּאַני־שע קאָלאָניעס, איז אַלץ שוואַכער געוואָרען. דיא קאָנסטיטוציאָן איז געענ־דערט געוואָרען אין אַ דעמאָקראַטישער ריכטונג, און דיא עקאָנאָמישע לאַגע האָט זיך אויך פערבעסערט. דיא פּראָדוקציאָן פון זילבער, וועלכע איז עד היום דיא וויכטיגסטע אינדוסטריע אין דיעזער רעפּובליק (באָליוויאַ פערנעהמט דעם דריטען פּלאַץ צווישען דיא זילבער־פּראָדוצירענדע לענדער אין דער וועלט) איז געשטיגען און האָט געגעבען דער רעגיערונג מיטעל צו בויען אייזענבאַהנען ביז צו איהרע מערב'דיגע גרענעצען, פון וואַנען זיא האָט אייגענטליך אַ פרייען האַנדעלס־וועג צום פּאַסיפישען אָקעאַן דורך איינעם פון דיא פּאָרטען אין אַטאַ־קאַמאַ, וואָס טשילי האָט פערכאַפּט, און ביז צו איהרע מזרח'דיגע גרענעצען, פון וואַנען זיא האָט ווידער אַ פרייען האַנדעלס־וועג צום אַטלאַנטישען אָקעאַן דורך בראַזיליען (נעמליך דורך דעם טייך מאַדעיראַ, וואָס פאַלט אריין אין אמאַזאָן).

דיא פּרעזידענטען פון באָליוויאַ האָבען אַלץ געזוכט צו קומען צו אַן אויס־גלייך מיט טשילי וועגען אַ פּאָרט. אין 1895 איז געשלאָסען געוואָרען אַ האַנ־דעלס־אָפּמאַך צווישען ביידע רעפּובליקען, און אום צו פערבעסערן זייערע בעציהונגען, האָט דיא רעגיערונג פון טשילי שליסליך פערשפּראָכען צו געבען באָליוויאַ אַ פּאָרט, ווען עס וועט זיך ענדיגען דיא שטרייטפּראַגע צווישען טשילי און פּערו וועגען דיא פּראָווינצען טאַקנאַ און אַריקאַ. אָבער דאָס איז גע־בליבען אַ פּאַפּירענער צוזאַג. דיא רעגיערונג פון טשילי האָט זיך ענטזאַגט אָפּ־צוטרעטען אירגענד וועלכען פּאָרט צו באָליוויאַ, ווען זיא האָט זיך דערוואוסט, אַז באָליוויאַ און אַרגענטינע האָבען געשלאָסען אַ געהיימען אָפּמאַך. דיעזע רע־פּובליקען האָבען אַלע געהאַט לאַנגע און ביטערע שטרייטען וועגען זייערע גרע־

נעצען. ניט איין מאָל האָט עס געהאַלטען ביי אַ מלחמה צווישען טשילי און אַרגענטינע וועגען געוויסע גרענעץ־טעריטאָריעס, וויא מיר וועלען עס זעהען, ווען מיר וועלען קומען צו זייערע געשיכטען. אָבער וויא נור דיעזע גרענעץ־שטרייטען זיינען געשליכטעט געוואָרען דורך אַ שיעדס־געריכט, האָט שוין באָליוויא ניט געקענט האָפען אויף דער שטיצע פון אַרגענטינע און געמוזט נאָכ־געבען אַלעס וואָס טשילי האָט פערלאַנגט. נאָך זייער לעצטען אָפּמאַך, וואָס איז געשלאָסען געוואָרען אין 1905, האָט באָליוויא זיך ענטזאַגט פון אירגענד וועלכע פּרעטענזיעס אויף אַ פּאָרט ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן, נור דערפאַר האָט דיא רעגיערונג פון טשילי פערשפּראָכען צו בויען אויף איהרע קאָסטען אַן אייזענבאַהן־ליניע פון דעם פּאָרט אַריקאַ ביז לאַ פּאַז (דיא הויפּט־שטאָדט פון באָליוויא) און צו געבען דיא באָליוויאַנער אַ פרייען האַנדעלס־וועג צו געוויסע טשיליאַנער פּאָרטען.

דיעזען פערשפּרעך האָט דיא רעגיערונג פון טשילי געהאַלטען, און ביידע רעפּובליקען לעבען דערווייליע אין פריעדען. דיא בעפעלקערונג פון באָליוויאַ, וועלכע בעשטעהט מייסטענס פון אינדיאַנער (אַ העלפט זיינען ריינע אינדיאַנער, וואָס געברויכען אויך זייער אייגענע שפּראַך, און אַ פיערטעל זיינען געמישטע אינדיאַנער, מעסטיזאָס), בעשעפטיגט זיך מיט אַקערבוי און פיהצוכט, ספּעציעל פון די היימישע לאַמאַס און אַלפּאַקאַס און פון ציגען און שעפּסען, וואָס די שפּאַ־ניער האָבען אימפּאָרטירט באַלד נאָך דער ערָאָבערונג פון דער אינקאַ־אימפּעריע. די קרעאָלען, וועלכע בילדען אונגעפעהר צוועלף פּראָצענט פון דער בעפעלקערונג, בלייבען אַלץ דיא רעגיערער און הערשער. זיי וואַקסען אָבער ניט אין פּראָ־פּאָרציע צו דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג, ווייל דיא איינוואַנדערונג פון איירָאָפּאַ איז אַ זעהר שוואַכע נאָך דיעזע הויכע בערג־לענדער, צו וועלכע עס איז נאָך אַלץ שווער צוצוקומען. שטאַרקער וועַרט אַלץ אין צאָהל און אויך אין איינפלוס דער קלאַס פון מעסטיזאָס אָדער בכלל דער געמישטער, וואָס וועט מיט דער צייט פערנעהמען דעם פּלאַץ פון דיא ווייסע און פון וועלכען עס וועט זיך אויסבילדען אַ נייע און קרעפטיגע נאַציאָנאַליטעט.

טשילי

Chili

ערשטער קאפיטעל.

דיא שפאַנישע עראָבערונג און הערשאַפט

אין קיין טהייל פון דער נייער וועלט האָבען דיא שפּאַניער ניט אָנגעטראָפען אַזאַ הארטנעקיגען און לאַנגען ווידערשטאַנד פון דיא אינדיאַנער וויא אין טשילי. דיא זידליכע געגענדען פון טשילי זיינען אייגענטליך קיין מאָל ניט איינגענומען געוואָרען פון דיא שפּאַניער, אָבוואָהל זיי האָבען ניט אויפגעהערט צו שיקען אהין ארמעען געגען דיא אַראוקאַניער און דיא אַנדערע קריעגערישע שטאַמען, וועלכע האָבען זיך פערבונדען געגען דיא ווייסע.

דער נאָמען טשילי שטאַמט פון א וואָרט, וואָס בעדייטעט אין דער קוויטשוא־שפּראַך (דאָס איז געווען דיא פערשפּרייטעסטע און ענטוויקעלטעסטע שפּראַך אין דער אינקאַ־אימפּעריע, דיא שפּראַך פון דיא אינקאַס גופא, וועלכע ווערט נאָך עד היום געשפּראָכען פון פיעלע אינדיאַנער שטאַמען אין באָליוויא און פּערו): שנעע. מיט דיעזען נאָמען האָבען דיא אינקאַס בעצייכענט דיא קעלטערע געבירגיגע געגענדען צום זיד, וואו מען זעהט פון אַלע זייטען שפּיצען מיט אייביגען אייז. דיא טעריטאָריע וואָס דיא רעפּובליק טשילי פערנעהמט יעצט, נאָך איהר זיעגרייכער מלחמה מיט פּערו און באָליוויא, ציהט זיך וויא א לענטע ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן. איהר לענג, אָנפאַנגענדיג פון איהרע גרענעצען מיט פּערו אין נאָרד, ביז קעיפּ האָרן, דעם זידליכסטען פּונקט פון דער נייער וועלט, איז 2661 מייל, וועהרענד איהר ברייט איז פון 46 ביז 228 מייל. אין דיעזער הינזיכט האָט טשילי קיין גלייכען צו זיך ניט אין דער וועלט.

דיעזע לאַנגע און שמאָלע מדינה איז קלימאַטיש צוטהיילט אין דריי גאַנץ פערשיעדענע געגענדען: דיא נאָרדליכע, וועלכע איז א הייסע רעגענלאָזע וויסטעניס און וועלכע איז אַזוי וואונדערבאַר רייך אין ניטראַטען; דיא צענטראַלע, וועלכע ענטהאַלט זעהר פּרוכטבאַרע און געדיכט־בעפעלקערטע טהאָלען מיט דער הויפּטשטאָדט סאַנטיאַגא און דעם הויפּט פּאָרט וואַלפּאַראַיזאָ, און דיא זידליכע, וועלכע איז שוין א צופיעל רעגענדיגע און קאַלטע און דערפאַר זעהר ווענינ בעפעלקערטע עד היום. דער הויפּט רייכטהום פון דער זידליכער

פּייכטער געגענד בעשטעהט אין וועלדער, וועלכע האָבען אויסגעצייכענט גע־דיענט דיא ווילדע אינדיאַנער שטאַמען אין זייער שטענדיגען קאַמפּף געגען דיא שפּאַניער. מען האָט אויסגעמאָסטען, אז בלויז 40 טויזענד סקוועער מייל פון טשילי, וואָס דאָס איז אונגעפעהר א זיעבעטעל פון איהר גאַנצע טעריטאָריע, טויג פאר אַקערבוי. דאָס איבעריגע בעשטעהט פון בערג, וואָס זיינען מייס־טענס נאַקעטע, פון וויסטעניסען (ספּעציעל דיא ניטראַט־פּראָווינצען אַטאַ־קאַמאַ, טאַראַפּאַקאַ און טאַקנאַ, וואָס טשילי האָט פערכאַפּט ביי באָליוויאַ און פּערו, וויא מיר וועלען עס שוין פון דיא פאָריגע קאַפּיטלעך), און פון וועלדער, אַזערעס און אייז־פעלדער אין דיא קאַלט־פּייכטע געגענדען צום זיד. ארום דריי־פינפטעל פון דער טעריטאָריע פון טשילי איז זעהר געבירגיג, מיט מאַסען שפּיצען, וועלכע זיינען איביג בעדעקט מיט אייז.

מיט א הונדערט יאָהר פאר דער שפּאַנישער עראָבערונג איז טופּאַק יופּאַנקווי, איינער פון דיא גרעסטע און פעהיגסטע אינקאַ־הערשער, צוגעקומען מיט זיינע אַרמעען ביז צו דיא פרוכטבאַרע צענטראַלע טהיילען פון טשילי. ווייטער צום זיד, אין דיא רעגענדיגע געגענדען, האָט ער זיך אָנגעשטויסען אויף דיא ווילדע קריעגערישע שטאַמען, וועלכע האָבען שפּעטער אויך פער־צאַמט דעם וועג דיא שפּאַנישע קאָנקוויסטאַדאָרעס. טופּאַק יופּאַנקווי'ס זוהן האָט געשיקט עקספּעדיציעס צו פערשפּרייטען און צו בעפעסטיגען דיא אינקאַ־הערשאַפט דאָרטען, אָבער דאָס איז איהם און זיינע נאָכפאָלגער געלונגען נור ביז דעם טייך מאַולע, וואו עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דיא טעריטאָריע פון דיא ווילדע און זעהר קריעגערישע אַראוקאַניער שטאַמען. דיא צענטראַלע געגענדען פון טשילי, וואָס זיינען אויך דאַמאָלס געווען געדיכט בעפעלקערט און קולטי־ווירט פון אַקערבויער, האָבען שנעל איבערגענומען דיא ציוויליזאַציאָן פון דיא אינקאַס, אָבער זיי זיינען געבליבען אונטער דער פערוואַלטונג פון דיא איינ־געבאָרענע קאַסיקס. דיא קאָמוניסטישע פּערואַנער סיסטעם איז קיין מאָל ניט איינגעפיהרט געוואָרן אין טשילי און דיא אַקערבויער דאָרטען זיינען מייסטענס געווען קליינע און פרייע לאַנדבעזיצער.

ווען אַלמאַגראָ האָט זיך נאָך דער עראָבערונג פון פּערו א לאָז געטאָן נאָך טשילי אין דער האָפנונג צו געפינען עלדאָראַדאָס, האָט ער אַנשטאָדט גאָלד און זילבער געפונען אויפ'ן וועג אַלץ ווייטער צום זיד קריעגערישע שטאַ־מען, וועלכע האָבען איהם געצוואונגען צו פערקירעווען צוריק. דיא רעזולטאַטען פון אַלמאַגראָ'ס צוריק־קומען נאָך קוצקאָ וועיסען מיר שוין פון דער פּערואַנער געשיכטע. ווען פּיזאַראָ איז געוואָרן דער הערשער פון פּערו, האָט ער געשיקט אין 1540 דעם בעריהמטען שווערד־העלד פּעדראָ דע וואַלדיוויאַ צו עראָבערן און צו בעזעצען טשילי. וואַלדיוויאַ'ס עקספּעדיציע איז בעשטאַנען פון א פּאָאַר

הונדערט שפּאניער און פון אַ גרויסער צאָהל אינדיאַנער, וועלכע זיינען מייס־טענס געווען דיא לאַסט־טרעגער.

ווען וואַלדיוויאַ איז צוגעקומען צום גרויסען טהאָל פון טשילי, דיא בעסטע, פרוכטבאַרסטע און געדיכט־בעפעלקערטסטע אַקערבוי־געגענד, האָט ער דאָרט געגרינדעט דיא שטאָדט סאַנטיאַגאָ, וועלכע איז געוואָרן און בלייבט דיא הויפּטשטאָדט פון דיזער מדינה. דיא פרידליכע אַקערבויער, וועלכע זיינען געוועהנט געוואָרן צו דער אינקאַ־הערשאַפט, האָבען זיך ניט געוועהרט געגען דיא נייע עראָבערער. אָבער ווען וואַלדיוויאַ האָט זיך אַ לאָז געטאָן ווייטער צום זיד, איז דער ווידערשטאַנד פון דיא אינדיאַנער אַלץ גרעסער און שטאַרקער געוואָרן. אום אָנצוהאַלטען דיא שפּאַנישע הערשאַפט האָט ער געגרינדעט שטעדט אין געוויסע סטראַטעגישע פונקטען ביי דיא ברעגען פון ים, וועלכע זיינען געוואָרן וויכטיגע פּאָרטען פון טשילי, אונטער דיא נעמען לאַ סערענאַ, קאָנסעפּסיאָן, ווילאַ ריקאַ, וואַלדיוויאַ און אַנגאָל. אָבער אין 1553 האָבען זיך דיא אַראוקאַניער שטאַמען פעראייניגט מיט אַנדערע און האָבען ניט נור צו־שטערט דיא מייסטע פון דיא זידליכע שפּאַנישע בעזעצונגען, זאָנדערן האָבען אויך בעזיעגט און אויסגעשאָכטען דיא שפּאַניער נאָך אַ גרויסער שלאַכט.

מיט עטליכע מאָנאַט פאַר דיזער נידערלאַגע האָט וואַלדיוויאַ, וועלכער האָט אַלץ געקראָגען פערשטערקונגען פון פּערו און אויך פון שפּאַניען, אַזוי פעסט געגלויבט, דאָס איהם איז שליסליך געלונגען אויף איינצונעהמען דיא וואַלד־געגענדען פון דיא אַראוקאַניער, אַז ער האָט געשיקט איינעם פון זיינע אַדיוטאַנטען נאָך מאַדריד מיט אַ ביטע צו בעעהרען איהם מיט דעם טיטול מאַרקיז און צו בעלוינען מיט דעם אַמט פון גובערנאַטאָר אויף זיין גאַנצען לעבען. אַרום דיזער צייט האָט ער אויך אַרויסגעשיקט אַן עקספּעדיציע צו עראָבערן דיא לענדער אויף דער מזרח זייט פון דיא אַנדעסען. דיזע עקספּע־דיציע האָט עס געפיהרט צו דער גרינדונג פון דער קאָלאָניע מענדאָזאַ, וועלכע האָט געלעגט דעם פונדאַמענט פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין דיא גע־גענדען פון אַרגענטינאַ. ער האָט אויך אויסגעשטאַטעט אַן עקספּעדיציע צו דעם וואַסער־דורכגאַנג פון מאַגעלאַן, אום צו קומען אין דירעקטע פערבינדונגען דורך'ן אָקעאַן מיט שפּאַניען.

אָבער דיא אַראוקאַניער, וועלכע האָבען ביסלעכווייז געלערנט וויא צו פיהרען אָהן ביקסען שלאַכטען מיט דיא שפּאַניער, האָבען זיך פערבונדען אונטער אַ נייעם טאָקווי (הויפּט קאָמאַנדיר אויף זייער שפּראַך), וועלכער האָט צוזאַמענגעקליבען אַ מחנה פון צעהן טויזענד מאַן. ווען וואַלדיוויאַ איז אַרויס מיט איינינע הונדערט שפּאַניער און אַ 5000 אינדיאַנער (מייסטענס פון דיא שטאַמען וואָס זיינען געווען בלוטיגע שונאים פון דיא אַראוקאַניער) האָט דער אַראוקאַניער נאַפּאָלעאָן זעהר געשיקט מאַנעווורירט צו צוקומען וואָס נעהענ־

טער צו דיא שפאניער אזוי, אז וואס ווענינער פון זיינע סאלדאטען זאלען פאלען פון דיא שפאנישע קאנאנען און ביקסען. וויא נור דאס איז איהם געלונגען, האבען דיא אראוקאניער געמאכט א קורצען סוף מיט זייערע לאנגע פיקעס און העק פון דער שפאנישער מחנה. זעהר ווענינע פון דיא שפאנישע שווערד־העלדען האבען געקענט זיך רעטען דורך אנטלויפען ריי־טענדיג אויף זייערע פערד. וואלדיוויא אליין איז געפאנגען געווארן, ווען ער האט פרובירט אנטלויפען. אז מען האט איהם געבראכט צושלעפען פאר דעם טאקווי, האט ער געבעטען צו שענקען איהם דאס לעבען און געשווארען, אז דער־פאר וועט ער זיך צוריקציהען מיט אלע שפאניער פון טשילי, אבער אן אינדיא־נער פיהרער האט איבערגעשניטען זיינע רייד מיט א האק אין קאפ.

דיא שפאנישע קאלאניסטען האבען דאן געזוכט רעטונג אין צוויי פאר־טען, וועלכע זיי האבען בעפעסטיגט און וועלכע דיא אינדיאנער האבען ניט געוואוסט וויא איינצונעהמען. אונטער דער פיהרונג פון א יונגען טאקווי מיט׳ן נאמען לאוטארא, וועלכער איז פריהער געפאנגען געווארן און מיט געוואלט געטויפט געווארן פון וואלדיוויא אליין און וועלכער איז צוריק אנטלא־פען צו זיינע לאנדסלייט, האבען דיא אראוקאניער בעזיעגט און אויסגעשלאכ־טעט עטליכע עקספעדיציעס, וואס דיא שפאניער האבען ארויסגעשיקט פון סאנטיאגא און פון לימא. דיזער לאוטארא איז שפעטער געפאלען טויט אין איינער פון דיא שלאכטען מיט דיא שפאניער, אבער זיינע מחנות האבען ניט אויפגעהערט צו קעמפפען ווייטער מיט א ווילדען מוטה פאר זייער פרייהייט און דיא אונאבהענגיגקייט פון זייער לאנד.

פערציג יאהר נאך דעם טויט פון וואלדיוויא האבען זיך געצויגען שרעקליך ווילדע און בלוטיגע שלאכטען צווישען דיא אראוקאניער און דיא שפאניער, וועלכע פלעגען אלץ געשיקט ווערן פון דיא וויצע־קעניגע אין לימא. נאך יעדער נידערלאגע האבען דיא אראוקאניער אלץ מעהר געלערנט, וויא צו אטא־קירען און צו בעזיעגען דיא שפאנישע סאלדאטען. ווען דיזע אינדיאנער פלעגען פערלירען א שלאכט, פלעגען זיי זיך צולויפען אין דיא וועלדער און אויסווארטען אויף א געלעגענהייט צו בעפאלען פלעצליך א שפאנישע קאלא־ניע אדער אן אבטיילונג פון דער שפאנישער ארמעע. קיין מאל זיינען דיא שפאניער ניט זיכער געווען אפילו אין דיא בעפעסטיגטע פארטען צום זיד פון טייך מאולע געגען אן אטאקע פון דיא ווילדע אינדיאנער. צו ענדע פון 16טען יאהרהונדערט, נאך אלע מיליטערישע אנשטרענגונגען פון דעם וויצע־קעניג מענדאזא און פון זיין זוהן, וועלכער האט עטאבלירט פארטען און פעס־טונגען אזוי ווייט צום זיד, וויא דער גרויסער און וויכטיגער אינזעל טשילאע, האבען זיך דיא אראוקאניער ווידער ארגאניזירט אונטער דעם טאקווי פאי־לאמאטשו, וועלכער האט ניט נור בעלאגערט און צושטערט אלע שפאנישע

בעזעצונגען אין אראוקאניא גופא, זאנדערן האט אויך פערברענט קאנסעפ־סיאן און א פאאר אנדערע שטעדט און פארטען הונדערטע מיילען צום נארד פון דיזער געגענד. דיא שפאניער זיינען דאן ניט זיכער געווען אפילו אין זייער הויפטשטאדט סאנטיאגא. פאילאמאטשו האט נאך בעוויזען צו נעהמען מיט שטורם דיא שטאדט וואלדיוויא, וואו ער האט געפאנגען אויסער דיא איינוואהנער, אויך ביקסען, קאנאנען און פערשיעדענע זאכען, וואס זיינען ווערטה געווען מיליאנען. אין 1603 זיינען דיא שפאניער געבליבען אין דיא געגענדען צום זיד פון טייך ביא־ביא (דאס איז געווען דער נארדליכער גרע־נעץ פון אראוקאניא) בלויז מיט דער ציטאדעל פון פארט וואלדיוויא.

אזוי וויא דיזער קאמפף האט אויך געמאכט א חורבן אין דער קאסע פון וויצע־קעניגטהום אין לימא, האט דיא שפאנישע רעגיערונג בעשלאסען צו זוכען פרידליכע וועגען צו קומען צו אן אויסגלייך מיט די מוטהיגע אראוקאניער. אין 1612 האט מען געמאכט א פערזוך צו שיקען אין אראוקאניא יעזואיטישע מיסיאנערען, אום אויך צו פערהאנדלען וועגען פריעדען; אבער ערשט אין 1640 איז אונטערגעשריעבען געווארן דער זאגענאנטער אפמאך פון קווילין, נאך וועלכען דער טייך ביא־ביא איז געווארן דער גרענעץ צווישען דיא שפא־נישע פאסעסיעס אין טשילי און דיא געגענד פון דיא אראוקאניער שטאמען, וועלכע האבען אזוי פאקטיש געוואונען זייער אונאבהענגיגקייט.

ביז צו דער צייט פון דעם אלגעמיינען קאמפף געגען דיא שפאנישע הער־שאפט אין זיד־אמעריקא אין אנפאנג פון 19טען יאהרהונדערט איז דער פריע־דענס־אפמאך פון קווילין געבראכען געווארען נור דורך מלחמות אין 1655, אין 1723 און אין 1766. דיא לעצטע מלחמה האט זיך געענדיגט מיט א פריעדענס־אפמאך, אז דיא אראוקאניער האבען געקראגען זאגאר דאס רעכט צו האבען זייערן א געזאנדטען און פערטרעטער אין דער הויפטשטאדט סאנ־טיאגא.

נור דאס וואס דיא וויסע האבען ניט געקענט אויספיהרען מיט זייערע שווערדען און קאנאנען, דאס האבען זיי שליסליך אויסגעפיהרט מיט זייער ציוויליזאציאן. ביסלעכווייז האבען אויך דיזע ווילדע, אבער זעהר קרעפטיגע און פעהיגע אינדיאנער איבערגענומען דיא פיהרונגען און זיטען פון דיא שפאניער און האבען זיך אויך צומישט מיט דיא וויסע, זא דאס זיי זיינען שליסליך צוגעשטאנען צו דער טשיליאנער נאציאן. ערשט אין 1882 זיינען דיא אראוקאניער געווארן בירגער פון טשילי.

אזוי וויא פון איין זייט האט מען אלץ געהאט צו פיהרען קריעג מיט דיא ווילדע אינדיאנער און פון דער אנדער זייט האט מען אין טשילי ניט געפונען גאלד אדער זילבער, האבען דיא שווערד־העלדען און גאלד־זוכער קיין חשק ניט געהאט צו קומען אהין. דאס האט געלעגט א בעזונדערן שטעמפעל

אויף דעם כאראקטער פון דיא טשיליאנער און אויף דער געשיכטע פון זייער לאנד. דיא יעניגע פון דיא איינוואנדערער, וואס זיינען דארטען פערבליבען, האבען זיך טאקע געמוזט בעשעפטיגען מיט אקערבוי. דער צענטראלער טהייל פון טשילי, וואס איז בעריהמט מיט זיינע פראכטפאלע און פרוכטבארע טהאלען, איז וויא צוגעמאסטען פאר אייראפעאישע קאלאניסטען. דארטען געפינען זיך אויך היינט דריי פערטעל פון דער בעפעלקערונג פון טשילי.

דיא שפאנישע רעגיערונג, וועלכע האט, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דער געשיכטע פון פערו, פערוועהרט דיא איינוואנדערונג אפילו פון איהרע אייגענע אונטערטאנען אין פערו, באליוויא און עקוואדאר, האט געהאנדעלט גאנץ אנדערס וועגען טשילי. זיא האט גאר אליין אויפגעמונטערט און אונטערשטיצט דיא באסקען און אנדערע ענערגישע בויערן פון נארד־שפאניען צו עמיגרירען נאך טשילי, און צו גרינדען דארטען אמת'ע אקערבוי־קאלאניעס. אזוי איז אין טשילי געשאפען געווארן א קלאס פון אייראפעאישע פארמערס, וועלכע האבען ענטוויקעלט דאס לאנד און נאטירליך אויך געווירקט אויף דער גאנצער בעפעלקערונג.

דיא רואינירענדע קאלאניאלע סיסטעם, וואס דיא שפאנישע רעגיערונג האט אנגעהאלטען אונגעפעהר 200 יאהר אין דער נייער וועלט, איז אויך פערבליבען אין קראפט אין טשילי. מען האט ניט ערלויבט שיפען צו מאכען דיא רייזע פון טשיליאנער פארטען ארום קעיפ הארן אדער דורך דעם מאגעלאן וואסערוועג. דער האנדעל צווישען טשילי און שפאניען (אירגענד וועלכע קאמערץ מיט אנדערע נאציאנען איז בכלל פערבאטען געווארן) האט געמוזט געפיהרט ווערן דורך פערו אדער ארגענטינע. דער האנדעל איז דאן יעדענפאלס געוועזען זעהר קליין דארטען. דער הויפט־רייכטהום פון טשילי איז בעשטאנען אין אקערבוי־פראדוקטען, וועלכע האבען אויך ניט געפעהלט אין דיא אנדערע קאלאניעס און אין שפאניען גופא. דיא שפאנישע רעגיערונג האט פערבאטען אפילו צו קולטיווירען אליוו־בוימער און וויינגערטנער. דיא אינדיאנער אקערבויער, וועלכע זיינען פערשקלאוט געווארן (אין אייניגע ערטער פלעגט מען זיי פשוט פערקריפלען, אז זיי זאלען ניט קענען אנטלויפען...), האבען גאר ניט געברויכט אייראפעאישע ארטיקלען, אבער אויך דיא שפאנישע גוטבעזיצער און קאלאניסטען האבען זיך מייסטענס בעגנוגענט מיט דיא זאכען, וועלכע מען פלעגט שאפען אויפ'ן ארט. דיא קינדער פון דיא קאנקוויסטאדארעס און פון דיא הויכע שפאנישע בעאמטע, וועלכע האבען פערכאפט גרויסע גיטער אין דיא פרוכטבארע געגענדען און האבען איינגעפיהרט דיא זעלבע רעפארטימיענטא־סיסטעם, וויא אין פערו און אין אלע אנדערע שפאנישע קאלאניעס מיט א געדולדיגער אינדיאנער בעפעלקערונג, און וועלכע בילדען אויך היינט דיא אריסטאקראטיע אין דיזער רעפובליק, זיינען

מייסטענס פערבליבען אין לאנד און זיינען דארום געקומען אין נעהענטערע בעציהונגען מיט דיא אנדערע קלאסען, וועלכע האבען זיך אלץ מעהר צוזאמענגעמישט און צוזאמענגעשמאלצען אין איין נאציאנאליטעט.

דיא צאהל פון פול־בלוטיגע אינדיאנער איז היינט זעהר קליין אין טשילי, סך הכל א 50,000, דארונטער אויך דיא ווילדע פון דעם גרויסען אינזעל טיערא דעל פועגא (פייערלאנד). דיא ווייסע, וואס זייער צאהל איז אלץ פערגרעסערט געווארן דורך איינוואנדערונג פון אייראפעאישע לענדער, אויסער שפאניען, זיינען ניט נור דיא הערשער, זאנדערן אויך, מעג מען זאגען, דיא מאיאריטעט. דיא מעסטיזאס בילדען אונגעפעהר א העלפט פון דער בעפעלקערונג אין טשילי.

ווען מען נעהמט דאס אין אנבעטראכט, זעהט מען,ווארום דיזע פערהעלטניסמעסיג קליינע און ווייניג בעפעלקערטע רעפובליק האט געקענט אזוי שנעל און ענטשיעדען בעזיעגען פערו און באליוויא צוזאמען און ווערן, זא צו זאגען, א גרויסמאכט אין זיד־אמעריקא.

אין 18טען יאהרהונדערט, זייט אויפ'ן שפאנישען טראן זיינען ארויף דיא בורבאנען, איז דיא עקאנאמישע לאגע אין טשילי געווארן אלץ בעסער. מען האט דאן ערלויבט האנדעלס־שיפען צו פאהרען דירעקט ארום קעיפ הארן, און פראנצויזען האבען געקראגען דיא פריווילעגיע צו לאנדען און צו האנדלען אין טשיליאנער פארטען. דיא גובערנאטארען וועלכע האבען שוין ניט געהאט צו פיהרען שטענדיג א בלוטיגען קאמפף מיט דיא אראוקאניער און אנדערע ווילדע אינדיאנער שטאמען, האבען זיך געקענט אבגעבען צו א פערשפרייטונג פון האנדעל און אינדוסטריע און אויך פון בילדונג. עס זיינען אויפגעקומען נייע שטעדט און פארטען. אין 1747 איז אויך געגרינדעט געווארן אן אוניווערסיטעט אין סאנטיאגא. אין דיא ערשטע קאלאניאלע יאהרען האט מען אפילו פערבאטען צו אימפארטירען ביכער פון שפאניען. דיא בילדונג איז געלעגען אויסשליסליך אין דיא הענד פון גלחים, ספעציעל פון יעזואיטען, און זיי האבען נור געזארגט צו פערגרעסערן זייער איינפלוס און צו מאכען רייכער און מעכטיגער דיא קירכע.

דיא שטעדט האבען ביסלעכווייז געקראגען זעלבסטפערוואלטונג. אין דיא קאבילדאס (דער שפאנישער ווארט פאר מוניציפאליטעטען אדער שטאדט־פערוואלטונגען) האבען געהערשט דיא קרעאלען; אבער דיא אלגעמיינע פערוואלטונג איז געלעגען אין דיא הענד פון געבארענע שפאניער, וועלכע פלעגען זיך נאכשלעפען נאך יעדען נייען גענעראל־גובערנאטאר און וועלכע האבען געוועהנליך נור געהאט איין צוועק: צו ווערען וואס שנעלער רייך אויף דער רעכנונג פון דיא קאלאניעס. דיא קרעאלען, וועלכע זיינען געוועזן בעזאנדערס

שטאַרק און צאָהלרייך אין טשילי צוליעב דיא אויבען־געבראַכטע אורזאַכען, האָבען אַלץ פּראָטעסטירט געגען אַזאַ אָרדנונג. זיי האָט נאַטירליך פערדראָסען, וואָס דיא בעסטע און פעטסטע רעגיערונגס־פּלעצער ווערן פערטהיילט צווישען געבאָרענע שפּאניער, און זיי האָבען זיך יעדענפאלס געהאלטען פעסט צוזאַמען אין דיא קאַבילדאָס, וועלכע זיינען אין אַלע שפּאנישע קאָלאָניעס געוואָרן דיא צענטערס פון דער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהר־הונדערט.

צווייטער קאפיטעל.

פון דעם אויפשטאַנד געגען שפּאַניען ביז דעם קריעג מיט פּערו

צו דער צייט פון דעם אויפשטאנד געגען דיא שפּאַנישע רעגירונג האָט טשילי געצעהלט ארום אַ האלבען מיליאָן נפשות. דיא אורזאכען פון דיזען אויפשטאנד, וואָס האָט געפיהרט און געמוזט פיהרען צו אַ קאמפּף פאר פאָל־שטענדיגע פּאָליטישע אונאַבהענגיגקייט, זיינען שוין ערקלערט געוואָרן אין דיא געשיכטען פון מעקסיקאָ און פּערו, דיא וויכטיגסטע און גרעסטע צענטערס פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין דער נייער וועלט. דיזע אורזאכען זיינען געוועזן דיא זעלבע אין אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס, אָבער ניט אין יעדער פון זיי איז דיא רעוואָלוציאָנערע שטימונג אָדער דער קלאַס פון דיא קרעאָלען געוועזן גלייך שטארק. אין טשילי איז גראדע דיא רעוואָלוציאָנערע פּארטיי ניט געוועזן זעהר שטארק אין אָנפאנג. אַ בעדייטענדער טהייל פון דיא קאָ־לאָניסטען איז געוועזן צוגעבונדען צו דער שפּאַנישער קרוין. דיא שפּאַניער זיינען אויך זעהר פיעל געשטיצט געוואָרן פון דיא אַריסטאָקראַטישע לאַנד־בעזיצער אין טשילי. זיי האָבען צוזאַמען געבילדעט דיא לאָיאַליסטישע פּאר־טיי, מיט וועלכער דיא רעוואָלוציאָנערען האָבען געהאַט צו פיהרען אַ לאַנגען און ביטערן קאמפּף. דיא פּאָלקס־מאַסען, וועלכע זיינען געוועזן אונוויסענד און אָבגעשניטען איינע פון דיא אַנדערע דורך לאַנגע שטרעקען איבער הויכע בערג און טיעפע טהאָלען, זיינען מייסטענס געוועזן גלייכגילטיג צו דער רע־וואָלוציאָנערער בעוועגונג.

דאַרום האָט דיא רעוואָלוציאָן אויסגעבראָכען אין טשילי עטוואָס שפּע־טער וויא אין דיא מייסטע אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס, ערשט נאָכדעם וויא עס איז אָנגעקומען אַ פּערטרעטער פון דער רעוואָלוציאָנערער כונטאַ פון בוענאָס ערעס און האָט אויפגעפּאָדערט דיא בירגער פון סאַנטיאַגאָ צו פּאָלגען דעם ביישפּיעל פון זייערע אַטלאַנטישע ברידער און אַרונטערזעצען זייער גענעראַל־גובערנאַטאָר. דעם 18טען סעפּטעמבער 1810 האָט טאקע דער גע־

נעראַל־גובערנאַטאָר רעזיגנירט, וויא דיא קאַבילדאָ פון סאַנטיאַגאָ האָט עס פערלאַנגט, און דיזער טאָג ווערט געפייערט אַלס אַ נאַציאָנאַלער יום טוב אין טשילי, אַלס דער אָנפאַנג פון אונאַבהענגיגקייט, אַזוי וויא דער 4טער דזשולאַי אין יונייטעד סטייטס.

אַ כונטאַ פון זיעבען אָנגעזעהענע בירגער פון סאַנטיאַגאָ האָט יענעם טאָג איבערגענומען דיא פערוואַלטונג פון לאַנד אין נאָמען פון קעניג פערדינאַנד דעם זיעבעטען, וועמען נאַפּאָלעאָן האָט אַרונטערגעזעצט פון טראָן, וויא מיר ווייסען עס שוין פון פאָריגע קאַפּיטלעך אין דיזען בוך. איינער פון דיא ערשטע און וויכטיגסטע אַקטען פון דיזער כונטאַ איז געוועזען צו עפענען דיא פאָרטען פאַר דיא האַנדעלס־שיפען פון אַלע נאַציאָנען, וואָס עס האָט נאָך דעם ערשטען יאָהר איינגעבראַכט פיער מאָל מעהר איינקונפט וויא פריהער. דער קאָנגרעס וואָס איז צוזאַמענגערופען געוואָרן אין אַפּריל 1811 האָט אָבגעשטימט אַ גאַנצע רייהע פון רעפאָרמען, וויא דיא אָבשאַפונג פון שקלאַ־ווערייַ, דיא רעאָרגאַניזירונג פון דיא געריכטען, דיא זעלבסטפערוואַלטונג פון שטעדט, דיא פרייהייט פון האַנדעל, א. ז. וו.

אָבער דאָס האָט באַלד געפיהרט צו אַ ביטערן קאַמפף צווישען דיא ראַדי־קאַלען, וועלכע זיינען שטאַרקער געוועזען אין דיא זידליכע פראָווינצען מיט זייער הויפּטשטאָדט קאָנסעפּסיאָן, און דיא קאָנסערוואַטאָרס, וועלכע זיינען מייסטענס בעשטאַנען פון דיא אַריסטאָקראַטישע לאַנדבעזיצער אין דיא צענט־ראַלע פראָווינצען מיט דער הויפּטשטאָדט סאַנטיאַגאָ. מיט דיזען אינערליכען קאַמפף, וואָס איז געפיהרט געוואָרן אין פערלויף פון אַ פּאָאַר יאָהר בעזאָנ־דערס צווישען דיא ראַדיקאַלע כונטאַ פון קאָנסעפּסיאָן אונטער דער לייטונג פון דר. ראָזאַס, און דיא קאָנסערוואַטיווע כונטאַ אונטער דער לייטונג פון גענעראַל קאַררעראַ, וועלכער איז געוואָרן דער מיליטערישער דיקטאַטאָר, האָט זיך בענוצט גענעראַל אַבאַסקאַל, דער פעהיגער און ענערגישער וויצע־קעניג פון פּערו, וויא נור איהם איז געלונגען צו אונטערדריקען דיא רעוואָלוציאָנערען אין פּערו און אין באָליוויאַ. ער האָט געשיקט אַן אַרמעע פון 4000 סאָלדאַטען, וועלכע איז צוערשט צוריקגעשטויסען געוואָרן פון 12,000 פּאַטריאָטען אונ־טער דער קאָמאַנדע פון דעם דיקטאַטאָר קאַררעראַ, אָבער וועלכע האָט שליסליך אַזוי געזיעגט אין דער שלאַכט ביי ראַנקאַגואַ אין 1814, אַז גענעראַל קאַררעראַ האָט געמוזט אַנטלויפען פון סאַנטיאַגאָ און זוכען רעטונג מיט אַ הייפעלע פון זיינע נאַכפאָלגער אין אַרגענטינע און אַז גענעראַל בערנאַרדינאָ אָ'היגינס, איינער פון דיא וויכטיגסטע קעמפּפער פאַר דיא אונאַבהענגיגקייט פון טשילי, האָט אויך געמוזט זיך אָבטראָגען מיט אַנדערע פּאַטריאָטען נאָך מענדאָזאַ, אַרגענטינע, וואו זיי האָבען פערשטאַרקט דיא אַרמעע, וועלכע סאַן מאַרטין האָט אָרגאַניזירט, וויא מיר ווייסען עס שוין, צו פעריאָגען דיא שפּאַניער פון

טשילי און פון פערו גופא. גענעראל אָ׳היגינס, דער טשיליאַנער פּאַטריאָט מיט אַן אירלענדישען נאָמען, איז געווען דער זוהן פון אַן איינגעוואַנדערטען אָרימען אירלענדער, וועלכער איז אָנפאַנגס רייך געוואָרן פון האַנדעל אין

גענעראל בערנארדינאָ אָ׳היגינס

טשילי, האָט זיך נאָכהער אויסגעצייכענט אין אַן עקספּעדיציע געגען דיא אַראוקאַניער און האָט שליסליך זיך דערדיענט צו ווערן דער גענעראל גובער־נאַטאָר פון טשילי און זאָגאַר דער וויצע־קעניג פון פערו.

אַרום דריי יאָהר נאָך דער נידערלאַגע פון דיא טשיליאַנער רעוואָלוציאָ־

נערען ביי ראַנקאַגוא האָבען דיא שפּאַנישע גענעראַלען געהערשט אין טשילי מיט אייזערנע הענד. דיא אַלטע אָרדנונג איז צוריק איינגעפיהרט געוואָרן און אַ סך פּאַטריאָטען זיינען הינגעריכטעט געוואָרן. אָבער אויף דער מזרח־זייט פון דיא אַנדעסען, סך הכל אַ 150 מייל פון סאַנטיאַגאָ, האָט סאַן מאַר־טין זיך אַלײן בעסער צוגעגרייט צו אַן אַטאַקע אויף דיא שפּאַניער אין טשילי. בערנאַרדינאָ אָ'היגינס איז געוואָרן זיין רעכטע האַנד און האָט זיך זעהר אויסגעצייכענט אין דער בעריהמטער שלאַכט ביי טשאַקאַבוקאָ, וועלכע האָט ענטשיעדען דעם שיקזאַל פון טשילי און דערלאַנגט אַ טויטקלאַפּ דיא שפּאַניער אין גאַנץ זיד אַמעריקאַ, וויא מיר וועלען עס שוין פון דער געשיכטע פון פּערו.

ווען סאַן מארטין איז אַריין אין סאַנטיאַגאָ מיט זיין זיעגרייכער אַרמעע פון אַרגענטיניער און טשיליאַנער רעוואָלוציאָנערען, האָט ער צוזאַמענגערופען אַן אסיפה פון דיא אָנגעזעהענע בירגער, וועלכע האָבען איהם איינשטימיג אויסגעקליבען פאַר דעם גובערנאַטאָר פון טשילי. ער האָט זיך אָבער ענטזאַגט פון דיזען כבוד. זיין אַמביציע איז געווען, וויא מיר ווייסען עס שוין, צו ברעכען דיא שפּאַנישע מאַכט אין פּערו גופא. דאָס איז געווען אַן אויסערגעוועהנליכער מאַן אין זיינע שטרעבונגען און אויף האַנדלונגען. ער איז געשטאַנען מיט פיעלע קעפּ העכער פאַר אַלע אַנדערע רעוואָלוציאָנערען און גענעראַלען אין זיד־אַמעריקאַ, אפילו פאַר דעם ליבעראַטאָר באָליוואַר. נור ווען ער האָט זיך ענטזאַגט, האָט ער אָנגעוויזען אויף זיין פריינד און אַדיוטאַנט בערנאַרדינאָ אָ'היגינס אַלס דעם ריכטיגען מאַן אויף דעם ריכטיגען פּלאַץ. זיין ראַטה איז אָנגענומען געוואָרן, און אָ'היגינס איז געוואָרן דער הויפּט פון דער טשיליאַנער רעפּובליק, מען מעג זאָגען, איהר ערשטער דיקטאַטאָר.

אָבער זיין דיקטאַטור האָט ניט לאַנג אָנגעהאַלטען. דיא אַנהענגער פון קאָרערא האָבען אויסגעקוקט אויף אַ געלעגענהייט צו מאַכען אַ רעוואָלוציאָן נאָך דעם אַלגעמיינעם מוסטער אין דער שפּאַניש־שפּרעכענדער אַמעריקאַ. אָ'היגינס איז שנעל פערהאַסט געוואָרן פאַר זיינע דיקטאַטאָרישע האַנדלונגען. דיא קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי האָט שטענדיג אינטריגירט געגען איהם, אָבער אַפילו דיא ליבעראַלען און ראַדיקאַלען, וועמעס פיהרער ער איז פריהער געווען, זיינען אַרויסגעטרעטען געגען איהם אין 1823 אונטער דער קאָמאַנדע פון גע־נעראַל פרעירע, זאָ דאָס ער איז געצוואונגען געווען צו רעזיגנירען.

אין פערלויף פון זיעבען יאָהר נאָך דיזער פּאַסירונג האָבען זיך געביטען צעהן רעגיערונגען מיט נאָך מעהר גרעסערע און קלענערע דיקטאַטאָרס אין דיא פּראָווינצען און מיט דריי קאָנסטיטוציעס. שטרייטען און קאָנפליקטען זיינען פאָרגעקומען ניט נור צווישען דיא פּאַרטיי־פיהרער און אַמביציעזע גע־נעראַלען, זאָנדערן אויך צווישען פערשיעדענע פּראָווינצען און שטעדט. דיא גאַנצע רעפּובליק האָט זיך דאַן געהאַלטען אויף היהנערשע פיסלעך. דער אַלטער

קאמפף צווישען דיא צענטראלע געגענדען, וואו דיא אַריסטאָקראַטישע פאַמי־ליען און גרויסע גרונדבעזיצער האָבען געפיהרט דיא גרענדע און האָבען אָר־גאַניזירט אַ שטאַרקע קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי מיט דער הילפע פון דיא גלחים, און דיא זידליכע געגענדען, וואו עס איז אויפגעקומען אַ קלאַס פון קליינע גרונד־בעזיצער, קאָלאָניסטען און הענדלער, וואָס האָבען געקעמפפט פאַר ליבעראַלע רעפאָרמען און פאַר אַ דעמאָקראַטישע רעפּובליק — דיזער קאַמפּף איז געוואָרן אַליץ שאַרפער, און מען מעג זאָגען, אַז ער האָט זיך נאָך עד היום ניט גע־ענדיגט. דערצו נאָך האָבען דיא ווילד־געבליבענע אינדיאַנער זיך אויפגעהוי־בען געגען דיא ווייסע, און דיא אַנהענגער פון דער שפּאַנישער הערשאַפט, דיא לאָיאַליסטען, האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען אויף דעם גרויסען און פּרוכט־באַרען אינזעל טשילאָע און דאָרטען אָנגעפאַנגען אַ קאָנטער־רעוואָלוציאָן.

גענעראַל פרעירע, וועלכער האָט פערנומען אָ׳היגינס׳עס פּלאַץ, האָט גע־פיהרט אַ ביטערן קאַמפּף מיט דיא קלעריקאַלען און אַריסטאָקראַטען. ער האָט געזוכט דורכצופיהרען ראַדיקאַלע רעפאָרמען דורך דעם קאָנגרעס, וואָס ער האָט צוזאַמענגערופען און בעהערשט. אין 1824 האָט ער פערטריבען דעם ביסקופּ פון סאַנטיאַגאָ און אַרויסגעלאָזען בעפעהלען צו קאָנפיסצירען דיא גיטער פון דער קאַטאָלישער קירכע. דאָס האָט אַליץ מעהר אויפגערעגט דיא קאָנסער־וואַטיווע פּאַרטיי, וועלכע האָט געפונען אַ זעהר פעהיגען פיהרער אין דער פּערזאָן פון פּאָרטאַלעס וואָס איז פאַקטיש געוואָרען דער דיקטאַטאָר נאָך אַ גרוי־סער נידערלאַגע פון דיא ליבעראַלען אין דער שלאַכט ביי לירקאַי אין אַפּריל 1830, ווען אַרום צוויי טויזענד מאַן זיינען געפאַלען פון ביידע זייטען. גענע־ראַל פריעטאָ, וועלכער איז צוגעשטאַנען צו דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי, איז דאַן אויסגעוועהלט געוואָרען אַלס דער פּרעזידענט פון דער פּראָוויזאָרישער רעגיערונג, און גענעראַל פרעירע איז אַנטלאָפען נאָך פּערו צוזאַמען מיט איי־ניגע אַנדערע גענעראַלען און פיהרער פון דער בעזיעגטער ליבעראַלער פּאַרטיי.

דיא רעזולטאַטען פון דעם זיעג פון דער קאָנסערוואַטיווער אַרמעע אין דער בלוטיגער שלאַכט ביי לירקאַי זיינען געווען זעהר וויכטיגע פאַר טשילי און, מען מעג זאָגען, פאַר גאַנץ זיד־אַמעריקאַ. גענעראַל פריעטאָ און זיינע קאָנסער־וואַטיווע נאָכפאָלגער, מאַנועל בולנעס און מאַנועל מאָנט, האָבען זיך אַרויס־געוויזען פאַר זעהר פעהיגע רעגיערער. יעדערער פון זיי איז אויסגעוועהלט גע־וואָרען צו צוויי טערמינען פון פינף יאָהר. צוזאַמען האָבען זיי געפיהרט דיא רעפּובליק אין רוהע און אָרדנונג, וויא ווייט דאָס האָט זיך נור געלאָזען אין 19טען יאָהרהונדערט אין אַ שפּאַניש־שפּרעכענדער רעפּובליק, גאַנצע דרייסיג יאָהר. דיא ליבעראַלען, וועלכע האָבען נאַטירליך געזוכט צו מאַכען אַ סוף פון דער הערשאַפט פון דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי, האָבען אין דיזער צייט דריי מאָל ארויסגערופען אויפשטאַנדען, אָבער זיי זיינען יעדעס מאָל

ישנעל און ענטשיעדען בעזיעגט געוואָרען. דאָס לאַנד האָט זעהר פיעל פּראָגרעסירט דורך דיזע רוהע. דיא בעפעלקערונג איז געוואַקסען אויף דורך איינוואַנדערונג פון נאָרדליכע אייראָפּעאישע לענדער, ספּעציעל פון דייטשלאַנד. דער האַנדעל איז געשטיגען און אינדוסטריען האָבען זיך אָנגעפאַנגען צו ענטוויקלען. דורך דעם זיינען אויך געוואַקסען דיא איינקינפטע פון דער רעגיערונג, וועלכע האָט ניט נור געקענט צאָהלען דיא שולדען אין אויסלאַנד, זאָנדערן אויך בויען אייזענבאַהנען, פּאָרטען און שיפען.

אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון גענעראַל פּריעטאָ מיט זיין הויפּט־

טשיליאַנער קאָסטיומען אין 1840

מיניסטער פּאָרטאַלעס איז אויסגעאַרבייט און אָנגענומען געוואָרען דיא קאָנסטיטוציאָן, וועלכע איז פערבליבען אין קראַפט מיט ווענינע ענדערונגען ביז היינט צו טאָג אין טשילי. דאָס איז א זעהר קאָנסערוואַטיווע, צענטראַליסטישע און אריסטאָקראַטישע קאָנסטיטוציאָן; אָבער מען מוז צוגעבען, אז זיא האָט זעהר פיעל מיטגעהאָלפען צו פערבעסערן און צו פערשטאַרקערן דיעזע רעפּובליק. אלגעמיינעס שטימרעכט עקזיסטירט נאָך דאָרטען אלץ ניט. דיא פּאָליטישע מאַכט ליגט מייסטענס אין דיא הענד פון גרונדבעזיצער. אָבוואָהל גענעראַל פּריעטאָ איז געוואָרען פּרעזידענט דורך א מיליטערישע רעוואָלוציאָן, האָט ער פון דעסטוועגען ניט געוואָלט זיך פיהרען וויא א דיקטאַטאָר. דער

קאָנגרעס האָט איהם דארום אויסגעוועהלט אין 1836 פאר פרעזידענט א צוויי־טען מאָל.

אין דיעזער צייט האָט גענעראל פרעירע בעקומען שטיצע פון דיא ליבע־ראלען אין פערו און באָליוויא, ספּעציעל פון גענעראל סאנטא קרוז, וועלכער איז א קורצע צייט געווען דער דיקטאטאָר פון דיעזע צוויי רעפּובליקען, וויא דאָס איז געשילדערט אין דער אָביגער געשיכטע פון פּערו. איהם איז געלונגען צו אָרגאניזירען אן עקספּעדיציע אין פּערו און צו לאנדען מיט געוועהר אויף דעם אינזעל טשילאָע; אָבער דער אויפשטאנד דאָרטען איז שנעל אונטער־דריקט געוואָרען פון דער טשיליאנער רעגיערונג, וועלכע האָט דערפאר אָנגע־פאנגען געגען סאנטא קרוז א קריעג, וואָס האָט זיך געענדיגט אונגליקליך ניט נור פאר דיעזען דיקטאטאָר, זאָנדערן אויך פאר פערו. שוין דאן האָט זיך ארויס־געוויזען, אז טשילי איז שטארקער פאר איהרע צוויי נאָרדליכע שכנות—פּערו און באָליוויא צוזאמען.

אונטער דער אדמיניסטראציאָן פון גענעראל בולנעס, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אין דער מלחמה געגען סאנטא קרוז און וועלכער האָט רעגיערט צעהן יאָהר אָהן אינערליכע אונרוהען, איז דער אויסלענדישער האנדעל מערק־ווירדיג שנעל געוואקסען, וואָס עס האָט איהם געגעבען דיא מעגליכקייט ניט נור צו דעקען דיא קאָסטען פון דיעזער מלחמה, זאָנדערן אויך צו שטעלען דיא פינאנצען אויף א פעסטען באָדען און צו פערגרעסערן דיא אויסגאבען אפילו אויף פאָלקסבילדונג. דיא ענטדעקונגען פון גאָלד אין קאליפאָרניא און אין אויסטראליען זיינען געווען א גוטע זאך פאר טשילי דערמיט, וואָס עס איז דאָרטען געעפענט געוואָרען א מארקעט פאר טשיליאנער ווייץ. אין דער זעל־בער צייט האָבען דיא זילבער־מינען פון קאָפּיאפּאָ אין טשילי גופא געליפערט מיליאָנען. וואלפאראיזאָ איז דאן געוואָרען א זעהר גרויסער און וויכטיגער האנדעלס־פּאָרט, און דיא ערשטע ליניע פון דאמפף־שיפען אויף דעם פּאסיפי־שען אָקעאן איז דאָרטען אָרגאניזירט געוואָרען פון דעם אמעריקאנער אינזשע־נער וויליאם וועילרייט.

נאָך גרעסערע פאָרטשריטע האָט טשילי געמאכט אונטער דער צעהן־יעה־ריגער אדמיניסטראציאָן פון פּרעזידענט מאנועל מאָנט, וועלכער איז פריהער געווען מיניסטער אונטער פּרעזידענט בולנעס און וועלכער איז אויך געווען דער פעהיגסטער פיהרער פון דער הערשענדער קאָנסערוואטיווער פּארטיי. אָבער באלד נאָך זיין ערשטער וואהל אין 1851 האָבען ליבעראלען אָנגעפאנגען א רעוואָלוציאָן אין זייער אלטען צענטער, אין דער פּאָרט־שטאדט קאָנסעפּסיאָן, אָבער זיא האָט זיך שנעל געענדיגט נאָך דער זעהר בלוטיגער שלאכט ביי לאָנקאָמילא, ווען דיא קאָנסערוואטיווע ארמעע האָט געזיעגט. אזוי וויא פּרע־זידענט מאָנט האָט ניט נור ערקלערט אן אלגעמיינע אמניסטיע נאָך דיעזען

זיעג, זאָנדערן ער האָט אויך געזוכט צו געווינען אויף זיין זייט דיא מעסיגערע ליבעראַלען דורך אייניגע רעפאָרמען. האָט מען אין א קורצער צייט ארום פער־געסען אָן דיזען אויפשטאַנד, דורך וועלכען עס זיינען אומגעקומען פיער טוי־זענד מאַן און מיליאָנען דאָלארס זיינען פערלאָרען געגאַנגען.

צו ענדע פון זיין צווייטען טערמין האָט פרעזידענט מאָנט אָנגעפאַנגען צו האַנדלען אַלץ מעהר דיקטאַטאָריש און איז אויך געקומען אין א צוזאַמענשטויס מיט'ן קאָנגרעס. דיא ליבעראַלע פאַרטיי איז דארום אַלץ שטארקער געוואָרען, און אין דיא זידליכע פראָווינצען האָט ווידער אויסגעבראָכען א רעוואָלוציאָן. אין פערלויף פון פיער מאָנאַט האָט זיך דאַן געצויגען א בירגער־קריעג, וועלכער האָט זיך געענדיגט מיט אַ נייער נידערלאַגע פאר דיא ליבעראַלען. אָבער דיא זיעגרייכע אריסטאָקראַטען האָבען זיך דאַן ארומגעזעהען, אז זייערע בעזיעגטע געגנער געפינען דאָך אַלץ מעהר אַנהענגער אין לאַנד און אז עס איז דארום נויטיג צו קומען צו אַן אויסגלייך מיט זיי, אום אויסצומיידען ווייטערע אויפ־שטאַנדען און בלוטפערגיסונגען. דער רעזולטאַט דערפון איז געווען, דאָס ווען מאָנט'ס צווייטער טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1861, איז אויסגעוועהלט געוואָרען פאר פרעזידענט אַן אונפּאַרטייאישער מאַן אין דער פערזאָן פון א זעהר אנגעזעהענעם אַריסטאָקראַט מיט'ן נאָמען כאָזע פערעז, וועלכער האָט אָנגעפאַנגען זיין אַדמיניסטראַציאָן מיט אַן ערקלערונג פון אַלגעמיינע אַמניסטיע און האָט געזוכט צו מאַכען פשרות צווישען דיא קאָנסערוואַטיווע און ליבעראַלען אַפילו וועגען דיא קאַטאָלישע קירכע. אונטער זיין צעהן־יעהריגער אַדמיני־סטראַציאָן, וויא אויך פון זיינע נאָכפאָלגער, דיא פּרעזידענטען פעדעריקאָ עראַזוריץ און אַניבאַל פּינטאָ, וועלכע האָבען שוין געדיענט בלויז צו איין טערמין, ווייל דיא ליבעראַלען האָבען דורכגעפיהרט אַן אַמענדעמענט צו דער קאָנסטיטוציאָן, אַז מעהר וויא איין טערמין זאָל קיינער ניט קענען זיין פּרעזידענט פון דער רעפּובליק, — איז אַלץ שטארקער געוואָרען דיא מעסי־גע ליבעראַלע פאַרטיי, וועלכע האָט צוגעצויגען אויך אַ סך פון דיא מעסיגע קאָנסערוואַטיווע און יונגע אַריסטאָקראַטען. דיא ליבעראַלען האָבען אויך, נאָך אַ לאַנגען קאַמפּף מיט דער קאָנסערוואַטיווער פאַרטיי אין קאָנגרעס, דורכגע־פיהרט, אַז ווער עס קען נור לעזען און שרייבען זאָל האָבען שטימרעכט.

אין 1865 איז טשילי אַריינגעשלעפּט געוואָרען אין אַ מלחמה מיט שפּאַ־ניען, וויא דאָס איז ערקלערט אין דער געשיכטע פון פּערו. דיא שפּאַנישע רע־גיערונג האָט געשיקט אַ פלאָטע, וועלכע האָט בלאָקירט דיא פּאָרטען פון טשילי און האָט באָמבאַרדירט דעם פּאָרט וואַלפּאַראַיזאָ און צושטערט דאָרט כמעט דיא גאַנצע שטאָדט. דיא רעגיערונג פון טשילי, וועלכע האָט זיך מוטהיג אָנגענו־מען פאַר פּערו געגען שפּאַניען, האָט פון דעסטוועגען ניט נאָכגעגעבען דיא שפּאַנישע פאָרדערונגען. דאָס איז בכלל געווען אַן אונזינניגע מלחמה, בע־

זאָנדערס פון דער שפּאַנישער זייט, און שפּאַניען האָט שליסליך גאָר נישט אויס־געפיהרט מיט איהרע קריעגסשיפען, אויסער דיא פערניכטונג פון אייגענטהום און דיא פערגיסונג פון בלוט אין דיא פּאָרטען פון פּערו און טשילי.

ארום דיעזער צייט האָט שוין טשילי געצעהלט איבער צוויי מיליאָן נפשות. די דייטשע קאָלאָניזאַציאָן אין די זידליכע פּראָווינצען איז אַלץ גרעסער געוואָרען, ווייל דיא רעגיערונג האָט ניט נור געגעבען געניג לאַנד אונענטגעלטליך צו איינ־וואַנדערער, זאָנדערן האָט אפילו געצאָהלט זייערע רייזע־קאָסטען. דיא שנעלע פּערמעהרונג פון ווייסע קאָלאָניסטען אין דיא זידליכע פּראָווינצען האָט ארויס־גערופען אַן אויפשטאַנד פון דיא אַראַוקאַניער אין 1868. דיעזע ווילדע שטאַמען האָבען אָנגעהויבען צו בעפאַלען דיא בעזעצונגען פון דיא ווייסע אין דיא ערטער ארום זייער אַלטע טעריטאָריע. נור נאָך עטליכע נידערלאַגעס און צוזאַמענשטוי־סען מיט דיא ווייסע, האָבען זיי געבעטען צו שליסען ווידער פריעדען מיט דער רעגיערונג, וועלכע האָט יעדענפאַלס אויסגעבויט קליינע פעסטונגען ביי דיא גרענעצען פון אַראַוקאַניא, אום צו האַלטען אין צוים דיא ווילדע אינדיאַנער.

נאָך דער מלחמה מיט שפּאַניען האָט דיא רעגירונג פון טשילי זעהר ענער־גיש זיך אַ נעהם געטאָהן צו שאַפען אַ גרויסע פלאָטע, אום צו פערטהיידיגען די לאַנגע ברעגען פון לאַנד. דיא אויפבויאונג פון אייזענבאַהן־ליניעס צו פערבינ־דען דיא פּאָרטען מיט דיא וויכטיגסטע שטעדט איז פּאָרטגעזעצט געוואָרען אַלץ ווייטער. אין אָנפאַנג פון דיא זיעבעציגער יאָהרען, ווען עראַזוריז איז געווען פּרעזידענט, האָט מען אויך אַלץ פּערמעהרט דיא צאָהל פון קריעגסשיפען און פון ים־סאָלדאַטען פאַר דיא מלחמה מיט פּערו צוליעב דיא ניטראַט־געגענדען.

דריטער קאפיטעל.

דער לעצטער בירגער־קריעג און דיא לעצטע גרענעץ־שטרייטען

דיא אורזאכען און דיא רעזולטאטען פון דער ניטראט־מלחמה זיינען שוין ערקלערט געוואָרען אין דיא געשיכטען פון פערו און באָליוויאַ. מיר וועלען עס דאָ ניט ווידערהאָלען. דיעזע מלחמה, וועלכע האָט גרעסער געמאכט טשילי מיט א טעריטאָריע פון אונגעפעהר 100,000 סקוועער מייל, וואו עס געפינען זיך דיא אויסערגעוועהנליך רייכע ניטראט־מינען, איז געפיהרט געוואָרען אונטער דעם פרעזידענט אַניבאַל פינטאָ, וועלכער איז רעספעקטירט געווען פון אַלע פאַרטייען. זיין טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1881, ווען דיא מלחמה מיט פערו איז נאָך ניט געווען אין גאַנצען צו ענדע, און זיין פּלאַץ האָט גענומען דאָמינגאָ סאַנטאַ מאַריא, אויך א ליבעראַל. אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון דיעזען פרעזידענט איז געשלאָסען געוואָרען פריעדען מיט פערו און באָליוויא, אָבער עס האָבען זיך אָנגעפאַנגען אינערליכע שטרייטען.

די ליבעראַלע רעפאָרמען, וועלכע ער האָט גענומען דורכפיהרען אַלץ מעהר, האָבען אַרויסגערופען אַ פייערדיגע אָפּאָזיציע פון דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי און בעזאָנדערס פון דיא קלעריקאַלען אָדער קירכען־פּאַרטיי. דיא גלחים האָבען געדונערט געגען איהם, ווייל ער האָט געוואָלט דורכפיהרען אַ ליבעראַלען געזעץ וועגען ציוויל־הייראַטהען, ציוויל־שיידונגען, ציוויל־מעטריקעס, א. ז. וו. אונטער דער לאַנגער הערשאַפט פון דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי האָט דיא קאַטאָלישע קירכע אָנגעהאַלטען אַלע איהרע אַלטע פּריווילעגיעס. קיין חתונה האָט ניט געקענט זיין א געזעצליכע, אויב אַ רעליגיעזע צערעמאָניע איז ניט פאָרגעקומען אין א קאַטאָלישער קירכע. דיא קאַטאָלישע גלחים האָבען געפיהרט דיא רייסטערס פון געבורטען און טויטען, וויא אונטער דער שפּאַנישער הערשאַפט. זיי האָבען אויך קאָנטראָלירט אַלע בעערדיגונגס־פּלעצער. אין 1865 האָט פרעזידענט פערעז דורכגעפיהרט אַפילו אַן אמענדעמענט צו דער קאָנסטיטוציאָן וועגען פרייהייט פון עפענטליכען גאָטעסדיענסט פאר ניט־קאַטאָליקען; אָבער

דאָס איז פּאַקטיש געבליבען אַ טויטער בוכשטאַב ביז דער ליבעראַלער פּרעזי־דענט סאַנטאַ מאַריאַ האָט אָנגעפאַנגען אַ ביטערן קאַמפּף מיט דער קאַטאָלישער קירכע, אום צו געווינען אויף זיין זייט די ראַדיקאַלע און אַנטי־קלעריקאַלע פּאַרטייען. דער הויפּט־קעמפּפער פאַר דיזע וויכטיגע ציוויל־רעפאָרמען, וועלכע זיינען שטענדיג פערלאַנגט געוואָרען פון די ליבעראַלען, איז געווען דער פּרעמיער באַלמאַסעדאַ, אַ פייערדיגער ראַדיקאַל און בריליאַנטענער רעדנער, וועלכער איז געוואָרען פּרעזידענט, ווען סאַנטאַ מאַריאַ'ס טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1886.

די ליבעראַלע פּאַרטיי איז דאַן צושפּאָלטען געוואָרען צוליעב דיזע רעפאָרמען. די מעסיגע ליבעראַלען האָבען זיך אַרומגעריסען מיט די ראַדיקאַלען און אַנטי־קלעריקאַלען און האָבען אונטערשטיצט די מעסיגע קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי אין קאָנגרעס. דיזע רייסערייען האָבען שליסליך געפיהרט צו איינער פון די מערקווירדיגסטע רעוואָלוציאָנען אין דער געשיכטע פון טשילי און, מען מעג אויך זאָגען, פון אַלע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען. ווען באַלמאַסעדאַ האָט פערנומען סאַנטאַ מאַריאַ'ס פּלאַץ, טראָץ דער שטאַרקער און ביטערער אָפּאָזיציע פון די קאָנסערוואַטאָרס, קלעריקאַלען און אַ טהייל פון די ליבעראַלען אין קאָנגרעס, האָט ער געזוכט צו קריעגען אַ מאַיאָריטעט דורך פשרות מיט זיינע געגנער. איהם איז טאַקע געלונגען צוזאַמענצושטעלען אַ מי־ניסטעריום פון די פיהרער פון כמעט אַלע פּאַרטייען, וואָס מען רופט אויף דעם פּאַרלאַמענטאַרישען לשון אַ קאָאַליציאָנס־מיניסטעריום.

די גלחים האָבען אָבער געקעהרט וועלטען געגען די "אפּיקורסים", וועלכע האָבען געוואָגט איינצופיהרען ציוויל־הייראַטהען און דערצו נאָך אוועקצונעהמען ביי זיי די ווירטהשאַפט איבער די בית־עולם'ס. זיי האָבען אַריינגעלעגט אין חרם דעם פּרעזידענט מיט אַלע זיינע מיניסטאָרען. זיי האָבען זיך ענטזאָגט צו פּראַווען די רעליגיעזע צערעמאָניעס פאַר אַזעלכע, וואָס האָבען חתונה געהאַט נאָך דעם ציוויל־געזעץ אָדער האָבען פערשריעבען די געבורטען פון קינדער אין די ציוויל־רייסטערס. זיי האָבען אויפגעהעצט די פרויען, אויף וועלכע די קאַטאָלישע קירכע שטיצט זיך בעזאָנדערס אין אַלע לענדער. דער קאַטאָליציזם איז אַזוי שטאַרק איינגעוואָרצעלט געוואָרען אין טשילי, וויא אין אַלע אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען. אַלע אַנדערע געזעלשאַפט־ליכע פּראַגען זיינען דאַן פערגעסען געוואָרען. מען האָט נור געשטריטען און געשטורמט וועגען די בעציהונגען צווישען שטאַאַט און קירכע בכלל און וועגען די נייע "גאָטלאָזע" געזעץ בפרט.

באַלמאַסעדאַ, דער הויפּטפיהרער פון די אַנטי־קלעריקאַלען, איז ערקלערט געוואָרען פון די גלחים פאַר דעם אַנטי־קריסט, פאַר דעם טייפעל אַליין. ווען אָבער דיזער ענערגישער קעמפּפער פאַר ליבעראַלע רעפאָרמען און פאַר אַ דע־

מאָקראַטישער קאָנסטיטוציאָן האָט זיך פערזיכערט מיט א מאַיאָריטעט אין קאָנגרעס האָט ער אָנגעפאַנגען צו פיהרען זיך אַלץ מעהר וויא א דיקטאטאָר. דערצו נאָך האָט ער גענומען שטיצען זיינע נעהענטערע פריינד און טרייעסטע אנהענגער ניט נור מיט דיא בעסטע אַמטען, זאָנדערן אויך מיט זעהר פעטע

פרעזידענט באַלמאַסעדא

קאָנטראַקטען צו בויען אייזענבאַהנען, דאָקס, שיפען, פאָלקסשולען און נייע פעסטונגען אין פערשיעדענע פּאָרטען. דיא עקאָנאָמישע לאַגע פון טשילי איז גראַדע געווען א זעהר גוטע. דיא רעגיערונגס־קאַסע איז געווען פול. דיא איינ־קינפטע פון דער רעגירונג זיינען פערדאָפּעלט געוואָרען דורך דיא עראָבערונג פון דיא ניטראַט־געגענדען. באַלמאַסעדא האָט דאַרום געקענט שליידערן מיט

מיליאָנען און דורך דעם אויף קריעגען אַלײן אַ גרעסערע דיקטאַטאָרישע מאַכט. פון דער אַנדער האַנד האָט עס נאַטירליך אַלײן מעהר אויפגעבראַכט זיינע שונאים, וועלכע זיינען געוואָרען שטאַרקער אויך אין קאָנגרעס.

טראָץ דעם וואָס באַלמאַסעדאַ האָט אָנגעשרויפט אַלע מאַשינען פון דער רעגירונג צו געווינען אַ מאַיאָריטעט אין קאָנגרעס ביי דיא וואַהלען אין 1888, איז דאָס איהם ניט געלונגען. דעם נעכסטען יאָהר איז דיא פּאָליטישע לאַגע געוואָרען אַזוי געפעהרליך, אַז עס האָט געהאַלטען ביי אַן אויסברוך פון אַ בירגער־קריעג. דיא אָפּאָזיציע האָט געהאַט אַ מאַיאָריטעט אין קאָנגרעס, און באַלמאַסעדאַ האָט ניט געקענט צוזאַמענשטעלען אַ מיניסטעריום נאָך דיא פאָר־שריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן. דאַן איז באַלמאַסעדאַ ענטשיעדען אַרויס־געטראָטען געגען דעם קאָנגרעס. ער האָט ערקלערט, אַז אַלס פּרעזידענט האָט ער גאָר דאָס רעכט אָנצושטעלען פאַר א מיניסטער, וועמען ער וויל נור, און אז דער קאָנגרעס האָט אין דעם גאָר קיין דעה ניט צו זאָגען. מיט אַנדערע ווערטער הייסט עס, אַז ער האָט בעשלאָסען אָבצושאַפען מיט זיין דיקטאַטאָרי־שער מאַכט דיא סיסטעם פון אַ פעראַנטוואָרטליכעם מיניסטעריום, וויא דאָס איז איינגעפיהרט דאָרטען נאָך דעם אַלגעמיינען קאָנסטיטוציאָנעלען מוסטער פון אייראָפּאַ.

עס איז איבעריג צו זאָגען, אז דער קאָנגרעס האָט פייערדיג פּראָטעסטירט געגען דיעזע דיקטאַטור. ביי דער ערשטער געלעגענהייט האָט דיא אָפּאָזיציע דערפאַר אויסגעפיהרט, אז מען זאָל לאָזען דיא רעגיערונג אָהן געלד פאַר דיא אויסגאַבען. אין 1890 האָט זיך דער קאָנגרעס ענטזאַגט אָבצושטימען דעם ביודזשעט. דאַן האָט באַלמאַסעדאַ ווידער פּרובירט מאַכען אַ פּשרה מיט זיינע פּאָליטישע געגנער און האָט אויסגעקליבען אַזעלכע מיניסטאָרען, וועלכע האָבען געקענט רעכענען אויף דער שטיצע פון דער מאַיאָריטעט פון קאָנגרעס. אָבער דיעזעס מיניסטעריום איז אין עטליכע מאָנאַט אַרום צופאַלען געוואָרען צוליעב אינערליכע רייסערייען. אַזוי וויא באַלמאַסעדאַ האָט געוואָלט, אז זיין פריינד קלאַודיאָ וויקוניאַ זאָל פערנעהמען זיין פּלאַץ, ווען זיין טערמין וועט זיך ענדיגען, האָט ער איהם געמאַכט פאַר דעם פּרעמיער גאָר אָהן דער צושטימונג פון קאָנגרעס. דערצו נאָך האָט באַלמאַסעדאַ אַרויסגעלאָזען אַ בעפעהל, אז דער ביודזשעט פון 1900 זאָל זיין גילטיג פאַר דעם נעכסטען יאָהר.

דיעזע דיקטאַטאָרישע האַנדלונגען האָבען שוין אַרויסגערופען אַ גרויסען אויפשטאַנד. דיא פּרעזידענטען פון סענאַט און פון דער דעפּוטירטען־קאַמער האָבען אַרויסגעלאָזען אַ פּראָקלאַמאַציאָן, אין וועלכער זיי האָבען ערקלערט, אז מען דאַרף ניט פאָלגען דעם פּרעזידענט, ווייל ער האַנדעלט ניט קאָנסטיטוציאָ־נעל, און האָבען ערנאַנט קאַפּיטאַן מאָנט פאַר דעם הויפּט־קאָמאַנדיר פון דער

פלאָטע, וועלכע האָט אויך רעבעלירט. עס האָט זיך אזוי אָנגעפאנגען א קורצער, אָבער שרעקליך בלוטיגער בירגער־קריעג.

דיא הויפטמאַכט פון דער קאָנסטיטוציאָנעלער אָדער קאָנגרעסיסטישער פארטיי איז בעשטאנען אין דער פלאָטע. באלמאסעדא האָט דערפאר זיך גע־שטיצט אויף דער ארמעע. ער האָט ערקלערט דיא פיהרער פון דער אָפּאָזיציע אין קאָנגרעס און קאפיטאן מאָנט פאר פעררעטהער און האָט צוזאמענגעקליבען אַן ארמעע פון 40,000 מאַן. אין יוני 1891 האָט ער מיט זיין דיקטאטאָרישער מאכט בעפוילען אויסצו־וועהלען א פרעזידענט, און דיא אויסוואהל איז נאטיר־ליך געפאלען אויף דעם מאַן, וואָס ער האָט געשטיצט, נעמליך אויף זיין פריינד און הויפט־מיניסטער וויקוניא. מיט זיין שטארקער ארמעע האָט ער אָבער נור געקענט הערשען אויף דער יבשה. אויף'ן ים איז ער געבליבען מאכטלאָז, ווייל דיא מייסטע קריעגסשיפען זיינען קאָמאנדירט געוועזען פון זיינע געגנער, וועלכע האָבען זיך צוזאמענגעקליבען אין דער ניטראט־פראָווינץ טאראפאקא. זיי האָ־בען אָבער ניט געהאט גענוג געוועהר. אום צו קריעגען געוועהר אין יונייטעד סטייטס, האָבען זיי געשיקט דיא שיף "איטאטא" נאָך קאליפאָרניא. אויף דעם בעפעהל פון דער וואשינגטאָנער רעגירונג אין נאָמען פון נייטראליטעטס־געזעץ איז אָבער דיעזע שיף פערהאלטען געוואָרען אין סאַן דיעגאָ. נור איהר איז דאָך געלונגען זיך ארויסצוגנב'ענען מיט א לאדונג פון געוועהר. דאַן האָט דיא וואשינגטאָנער רעגירונג געהייסען ארויסשיקען א קרייצער נאָכצויאָגען און צו פאנגען דיעזע שיף, וועלכע האָט אזוי געבראָכען דיא נייטראליטעט פון יונייטעד סטייטס. דיא "איטאטא" איז טאַקע געפאנגען געוואָרען פון דעם אמעריקאנער קרייצער און צוריק געבראכט געוואָרען נאָך סאַן דיעגאָ, קא־ליפאָרניא.

דיא קאָנגרעסיסטען האָבען אָבער אין דיעזער צייט געקראָגען געוועהר פון איירָאָפּא אויף ענגלישע קאָנטראבאנדע שיפען, זאָ דאָס אין אויגוסט 1891 האָבען זיי שוין אויך געקענט צוזאמענקלייבען אַן ארמעע פון צעהן טויזענד מאַן אין דעם גרויסען ניטראט־פּאָרט איקוויק, וואו עס האָט זיך געפונען זייער פראָוויזאָרישע רעגיערונג אונטער דער לייטונג פון קאפיטאן מאָנט. דיעזע ארמעע האָט געלאנדעט אין א פלאַץ א מייל צוואנציג צום נאָרד פון וואלפא־ראַיזאָ און האָט זיך א לאַז געטאָהן צום אָרט, וואו דיא ארמעע פון דעם דיקטא־טאָר האָט זיך בעפעסטיגט. אין דער זעהר בלוטיגער שלאכט דאָרטען, וואָס טראָגט אין דער געשיכטע פון טשילי דעם נאָמען דיא שלאכט ביי קאָנקאָן, האָ־בען געזיעגט דיא קאָנגרעסיסטען. באלמאסעדא איז אזוי צוקאָכט געוואָרען נאָך דיעזער נידערלאגע פון זיין ארמעע, אז ער האָט געהייסען ארעסטירען יעדען איינעם, וואָס מען האָט נור געקענט פערדעכטיגען אין סימפאטיע מיט זיינע פּאָליטישע געגנער. דערמיט האָט ער זיך, זעלבסטפערשטענדליך, אלץ

מעהר פערהאסט געמאכטביים פאלק, אפילו צווישען אנטי־קלעריקאלען. דיא זיעגרייכע ארמעע פון דיא קאנגרעסיסטען איז גלייך אוועק אויף'ן וועג צו דער הויפטשטאדט סאנטיאגא. באלמאסעדא האט צוזאמענגעקליבען זיינע לעצטע קרעפטע אין א פלאץ מיט'ן נאמען פלאסילא, און דארטען איז דעם 28טען אויגוסט געפאכטען געווארען דיא לעצטע שלאכט פון דיעזען בירגער־קריעג. דיא קאנגרעסיסטען האבען וויעדער געזיעגט און זיינען דריי טעג שפעטער אריין מיט טריאומף אין סאנטיאגא.

נאך זיין נידערלאגע ביי פלאסילא, ווען זיינע בעסטע קאמאנדירען זיינען געטויטעט געווארען, האט באלמאסעדא פערלארען אירגענד װעלכע האפנונג צו געווינען דעם קאמפף. ער איז דאן אוועק זוכען שוץ אין דעם אמבאסאד פון ארגענטינע. דארטען איז ער געבליבען אין בעהעלטעניס ביז דעם 18טען סעפ־טעמבער, ווען עס האט זיך געזאלט ענדיגען דער געזעצליכער טערמין פון זיין פרעזידענטשאפט. אין יענעם טאג האט ער זיך דערשאסען נאכדעם וויא ער האט אנגעשריבען א בריעף, אז ער האט בעשלאסען צו ענדיגען זיין לעבען מיט זיינע אייגענע הענד, ווייל ער קען ניט ערווארטען אן אונפארטייאישען געריכט פון זיינע געגנער. מיט דיעזען זעלבסטמארד האט זיך געענדיגט דער בלוטיגס־טער בירגער־קריעג אין דער געשיכטע פון טשילי. אין דיזע שלאכטען זיינען 10,000 לעבענס פערלארען געגאנגען, און דיא קאסטען האבען איבערשטיגען פופציג מיליאן דאלאר.

צו דיזער צייט איז עס שיער ניט געקומען צו א מלחמה צווישען טשילי און יונייטעד סטייטס. גראדע האט עס בעדארפט פאסירען, אז דיא מאטראזען פון דער אמעריקאנער קריעגסשיף "באלטימאר", וועלכע האט זיך געפונען אין פארט פון וואלפאראיזא צו בעשיצען אמעריקאנער בירגער אין פאל פון נויט, האבען זיך צושלאגען, ווען מען האט זיי ארונטערגעלאזען אויפ'ן ברעג, מיט טשיליאנער מאטראזען אין א שענק. אין דיזען געשלעג פון בעזאפענע מאט־ראזען איז איינער פון דיא אמעריקאנער דער'הרג'עט געווארען און עטליכע אנ־דערע זיינען שווער פערוואונדעט געווארען. דיא וואשינגטאנער רעגיערונג האט געפונען נאך דיא בעריכטען פון דעם קאפיטאן פון "באלטימאר" און פון דעם קאנסול דארטען א בעליידיגונג פאר יונייטעד סטייטס אין דיזען געשלעג און האט געפאדערט שאדענערזאץ פאר דיא אפפער. דיא טשיליאנער רע־גירונג האט זיך אנפאנגס ענטשיעדען ענטזאגט נאכצוגעבען דיעזע פאדערונג פון דער אמעריקאנער רעגיערונג. זיא האט ערקלערט, אז דאס איז געווען א גאנץ געוועהנליכער געשלעג צווישען בעזאפענע מאטראזען און אז קיין נאציא־נאלע בעליידיגונג אדער אויסברוך פון האס צו אמעריקאנער איז דערביי גאר ניט פארגעקומען. אבער שליסליך, ווען דיא וואשינגטאנער רעגירונג האט זיך ענטשיעדען ענטזאגט אויסצוהערען אירגענד וועלכע ערקלערונגען און תירוצים

וועגען דיזע מעשה, האָט דיא רעגירונג פון טשילי בעצאָהלט דיא 75,000 דאָלאַר ענטשעדיגונג, וואָס מען האָט פון איהר פערלאַנגט. נור א געפיהל פון פיינדשאַפט צו יונייטעד סטייטס, צו דיא "יענקים", איז לײדער דאָן בע־זאָנדערס שטאַרק איינגעוואָרצעלט געוואָרען אין טשיליאַנער פאָלק. אין דער גאַנצער לאַטײנישער אַמעריקאַ קוקט מען אלץ מיט פיינדליכע און פערדעכט־ליכע אויגען אויף יונייטעד סטייטס, ווייל מען גלויבט דאָרטען, דאָס דיא מעכטיגע נאָרד־אַמעריקאַנישע רעפּובליק זוכט נור אונטער דער מאַסקע פון דער מאָנראָו־דאָקטרין צו פערכאַפּען דיא טעריטאָריעס און יעדענפאַלס צו בעהער־שען דיא פעלקער פון דיא שוואַכע רעפּובליקען פון צענטראַל און זיד־אַמעריקאַ. אָבער אין טשילי איז דער האַס צו דיא "יענקים" שטאַרקער וויא אין דיא אַנ־דערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען.

ווען דיא זיעגרייכע קאָנגרעסיסטישע פּאַרטיי האָט אָרגאַניזירט אין סאַנ־טיאַגאָ א פּראָוויזאָרישע רעגירונג, האָבען זיך אָנגעפאַנגען דיא וואַהלען פאַר א נייעם קאָנגרעס און פאַר א נייעם פּרעזידענט. קאַפּיטאַן מאָנט, וועלכער איז אויך געוואָרען דער הויפּט פון דיעזער פּראָוויזיאָרישער רעגירונג, האָט זיך ענטשיעדען ענטזאָגט צו געברויכען אירגענד וועלכען רעגירונגס־איינפלוס אין דיעזע וואַהלען. ער האָט ערקלערט, אז ער ווינשט צו הערען דיא אונאַבהענגיגע און פרייע שטימע פון פאָלק. עס קען אָבער זיין, אז ער האָט אין דיזען פאַל אזוי גרויסמוטהיג געהאַנדעלט, ווייל ער האָט געוואוסט, אז ער וועט סאַי וויא סאַי קריעגען דיא מאַיאָריטעט, וויא עס האָט זיך טאַקע ארויסגעוויזען. יעדענ־פאַלס איז עס זיכער, אז צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון טשילי איז דאַן פאָרגעקומען אַן אמת פרייע אויסוואַהל פון א פּרעזידענט.

קאַפּיטאַן מאָנט האָט בעוויזען, אז ער איז ניט בלויז א פעהיגער קריעגס־פיהרער, זאָנדערן אויך א פעהיגער אדמיניסטראַטאָר. ניט נור האָט ער זיך ענטזאָגט צו פערפאָלגען דיא באַלמאַסעדיסטען, ער האָט נאָך איינינגע פון זיי געזוכט אריבערציהען אויף זיין זייט, וואָס עס איז איהם אויך געלונגען. ער האָט ערקלערט אַלגעמיינע אמניסטיע, און דיא אַנטלאָפענע אָפיצירען פון דער באַלמאַסעדיסטישער אַרמעע האָבען זיך באַלד בענוצט דערמיט. עס איז אזוי שנעל איינגעפיהרט געוואָרען אָרדנונג אין גאַנצען לאַנד. אָבוואָהל געזיעגט האָט איינענטליך דיא קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי, פון וועלכער קאַפּיטאַן מאָנט איז געווען איינער פון דיא הויפּטפיהרער, דאָך האָט ער דורכגעפיהרט אזאַ וויכטיגע דעמאָקראַטישע רעפאָרמע, וויא האָום־רול (זעלבסטפערוואַלטונג) אין דיא שטעדט.

אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון דיזען פּרעזידענט זיינען פאָרטגעזעצט געוואָרען דיא אַלטע און אָנגעפאַנגען געוואָרען נייע עפענטליכע ארבייט, וויא דיא בויאונג פון אייזענבאַהנען, דאָקס, שיפען א. ז. וו. ער האָט אויך רעאָר־

גאַניזירט דיא אַרמעע און דיא פינאַנצען. אין 1895 האָט ער איינגעפיהרט דעם גאָלד־סטענדערד און געשטעלט דעם קרעדיט פון דער רעפּובליק אויף א פעסטען פונדאַמענט (דאַן האָט זיך גראַדע בעזאָנדערס געקאָכט אין יונייטעד סטייטס וועגען דיא זאָגענאַנטע "פרייע זילבער געלד"). ווען זיין געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט דעם 18טען סעפּטעמבער 1896, איז זיין פּלאַץ פערנומען געוואָרען פון סיניאָר פעדעריקאָ עראַזוריין, וועלכער איז אויסגעוועהלט געװאָרען מיט דריי מאָנאַט פריהער לויט דיא פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן. דיזער זוהן פון א פריהערען פּרעזידענט האָט ארויסגעצייגט גרויסע פעהיגקייטען אַלס אדמיניסטראַטאָר און שטאַאַטסמאַן. ער האָט שוין ניט געהאַט איבערצוקומען גרויסע שוועריגקייטען אין אינערליכע אַנגעלעגענהייטען. אָבער דערפאַר זיינען אויפגעקומען אויסלענדישע שוויריגקייטען. צו דיא סכסוכים מיט פּערו וועגען דיא ניטראַט־פּראָווינצען טאַקנאַ און אַריקאַ (זעה דיא געשיכטע פון פּערו) זיינען צוגעקומען מחלוקות מיט אַרגענטינע וועגען אַנדערע גרענעצען. אין 1896 האָבען אַפּילו טשילי און ארגענטינע געשלאָסען אַן אָפּמאַך, אַז דיא שטרייטען וועגען זייערע גרענעצען זאָלען געשליכטעט ווערען דורך א שיעדס־געריכט; אָבער דיזער אָפּמאַך איז פּאַקטיש געבליבען א טויטער בוכשטאַב. פון ביידע זייטען האָט מען גאָר גענומען זיך צוגרייטען צו א קריעג.

דיזער גרענעץ־שטרייט, וויא דיא מייסטע אנדערע צווישען דיא רעפּובליקען פון זיד־אַמעריקאַ, איז געװען דער רעזולטאַט פון דיא שלעכטע לאַנדקאַרטען פון דיא פּראָווינצען אין דיא צייטען פון דער שפּאַנישער הערשאַפט. לאַנד איז געװען איבערגענוג פאַר אַלע קאָלאָניעס, און מען האָט זיך װעניג געקימערט אַפילו וועגען גאַנץ גרויסע שטרעקען. אין קאָלאָניאַלע צייטען האָט עס, נאַטירליך, ניט אויסגעמאַכט, אויב, למשל, דיא געגענדען פון פּאַטאַגאָניע װעלען צוגערעכענט ווערען צו אַרגענטינע אָדער צו טשילי. אָבער ווען דיזע צוויי קאָלאָניעס זיינען געװאָרען זעלבסטשטענדיגע רעפּובליקען, איז עס געװען נאַטירליך, אַז יעדע פון זיי זאָל פערלאַנגען א גרעסערען טהייל פון אַזעלכע געגענדען, וואָס זיינען פריהער ניט געװען גענוי בעשטימט און אָבגעגרענעצט.

ענדליך, נאָך דיפּלאָמאַטישע פערדרעהענעסען אין פערלויף פון צוויי יאָהר, ווען עס האָט זיך אויך אָנגעפאַנגען א פינאַנציעלער קריזיס אין דיעזע צוויי פאָרטגעשריטענסטע רעפּובליקען פון זיד־אַמעריקאַ (ניט רעכענענדיג דיא פּאָרטוגעזישע בראַזיליע) צוליעב דיא קריעגס־געפאַהר, האָט דיא טשיליאַנער רעגיערונג געשטעלט אַלס אַן אולטימאַטום דיא פאָדערונג, אַז דער אָבמאַך פון 1896 וועגען א שיעדס־געריכט זאָל טאַקע אויסגעפיהרט ווערען אין דער פּראַקטיק. דאַן האָט דיא אַרגענטינער רעגירונג ניט געוואָלט אַרויסטרעטען

פאַר דער וועלט אַלס אַזעלכע, וואָס זוכט נור קריעג און ענטזאַגט זיך פון אַרביטראַציאָן, און האָט אָנגענומען דעם אולטימאַטום פון טשילי.

זייער שטרייט וועגען דיא מזרח־גרענעצען פון דער געוועזענער באָליוויאַ־נער פּראָווינץ אַטאַקאַמאַ איז איבערגעגעבען געוואָרען צום שיעדס־געריכט פון דעם אַמעריקאַנער געזאַנדטען אין בוענאָס־ערעס. זיין ענטשיידונג איז אָנגענומען געוואָרען אָהן שום טענות פון ביידע צדדים אין 1899. אָבער זייער שטרייט וועגען דיא זידליכע גרענעצען אין פּאַטאַגאָניע, וואָס איז איבערגעגעבען געוואָרען צום שיעדס־געריכט פון ענגלאַנד, האָט זיך ניט געענדיגט אַזוי שנעל און רוהיג. אַן ענגלישע קאָמיסיע האָט צוערשט געהאַט צו אונטערזוכען אַלע זייערע שטרייטפּונקטען. דאָס האָט נאַטירליך גענומען צייט, און אין דיזער צייט האָט זיך ווידער פּאַנאַנדערגעפלאַקערט אַזאַ רייסערייי צווישען ביידע רעפּובליקען, אַז זיי האָבען אָנגעפאַנגען צו מאָביליזירען זייערע אַרמעען און עס האָט געהאַלטען גאַנץ נאָהענט פון אַ מלחמה. שליסליך האָבען זיי בע־שלאָסען צו פערלאָזען זיך אויף דער ענטשיידונג פון ענגלישען קעניג לויט דעם רעפּאָרט פון דער ענגלישער אונטערזוכונגס־קאָמיסיאָן. אין 1902 האָט דער ענגלישער קעניג בעקאַנט געמאַכט זיין ענטשיידונג, און ביידע רעפּובליקען האָבען איהר ניט נור אַנערקענט, זאָנדערן האָבען אויך געשלאָסען אַ נייעם אָבמאַך, אַז אין דער צוקונפט, ווען עס וועט ווידער פאָרקומען עפּעס אַ שטרייט צווישען זיי, זאָל עס איבערגעגעבען ווערען צו אַ שיעדס־געריכט פון ענגלאַנד אָדער פון דער שווייץ. דאָס האָט פערזיכערט און וועט אויך אין דער צוקונפט פערזיכערן דעם פריעדען צווישען דיזע צוויי פאָרטגעשריטענסטע און שטאַרקסטע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען אין זיד־אַמעריקאַ.

איהרע גרענעץ־שטרייטען מיט באָליוויאַ און פּערו האָט טשילי אויך גע־ענדיגט אָהן ווייטערע שטערונגען פון פריעדען, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דיא אָביגע געשיכטען פון דיזע צוויי רעפּובליקען. אין 1900 האָט עס געהאַל־טען דערביי, אַז עס זאָל געשלאָסען ווערען אין זיד־אַמעריקאַ אַ בונד פון עט־ליכע רעפּובליקען געגען דיא אַמביציעס פון טשילי; אָבער דיא רעגיערונג פון טשילי האָט ערקלערט, אַז זיא מיינט ניט ביי קיינעם צו כאַפּען און קיינעם ניט אָנצוגרייפען, און אויך דיזע קריעגס־וואָלקענס אויף דיא אַנדעסען זיינען צערשטרייט געוואָרען.

אין דיא לעצטע יאָהרען מאַכט טשילי זעהר שנעלע און גרויסע פּאָרט־שריטע. פריעדען הערשט אינערליך און אויסערליך. דיא וואַהלען פון פּרע־זידענטען קומען פאָר רעגעלמעסיג און רוהיג. עס זעהט אויס, אַז אין דיזער רעפּובליק פון די "זידליכע יענקים" איז מען שוין אין אמת'ן פּטור געוואָרען פון דיא דיקטאַטורען, אויפשטאַנדען און פּראָנונסיאַמענטאָס, וועלכע זיינען געווען דיא גרעסטע צרה פון דער גאַנצער לאַטיינישער אַמעריקאַ אין 19טען

יאָהרהונדערט און פון וועלכע פיעלע שפאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען (בע־זאָנדערס דיא פון צענטראל אַמעריקא) ליידען נאָך עד היום.

דיא פּרעזידענטען אין טשילי האָבען פערלאָרען זייער פריהערע מאַכט. זיי זיינען מעהר בעשרענקט פון דער קאָנסטיטוציאָן און, וואָס עס איז וויכ־טיגער, זיי זיינען געצוואונגען אַליין מעהר צו פאָלגען איהרע פאַרשריפטען און צו רעכענען זיך מיט דער מאַיאָריטעט אין קאָנגרעס און מיט דער עפענטליכער מיינונג.

היינט איז וואַלפּאַראַיזאָ, דער גרעסטער פּאָרט פון טשילי, אויך פער־בונדען מיט בוענאָס־עראָס, דעם גרעסטען פּאָרט אין דער נייער וועלט נאָך נ״ו יאָרק, דורך איין אייזענבאַהן־ליניע, וועלכע שניידט דורך דיא אנדעסען־בערג און פערבינדעט דיא געגענדען ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן מיט דיא געגענדען ביי דיא ברעגען פון אַטלאַנטישען ים. דיזע טראַנס־אַנדעסען־אייזענבאַהן, א וואונדער פון דער היינטיגער אינזשענער־קונסט, איז פון בע־זאָנדערס גרויסער וויכטיגקייט פאר דיא עקאָנאָמישע און אויך פּאָליטישע ענט־וויקלונג פון טשילי.

עקוואדאר

Ecuador

דיא געשיכטע פון עקוואַדאָר

צו דער צייט פון דער שפּאַנישער עראָבערונג זיינען דיא געבירגיגע געגענדען פון עקוואַדאָר געוועזען אַ טהייל פון דער אינקאַ־אימפּעריע (זעה דיא געשיכטע פון פּערו). אַטאַהואַלפּאַ, וועלכער איז געוועזען דער זוהן פון דעם זיעגרייכען אינקאַ הואַינאַ־קאַפּאַק און פון דער טאָכטער פון דעם בעזיעגטען קעניג פון קוויטאָ, איז געוואָרען דער הערשער פון דיעזע געגענדען. אָבער לאַנג־לאַנג פאר דיא אויבער־הערשאַפט פון דיא אינקאַס האָבען עקזיסטירט דאָרטען מלוכות. עס זיינען געבליבען אויף דיא פּלאַטאָס שטומע עדות פון דיזע מלוכות אין דיא חורבות פון טעמפּלען, פּאַלאַצען און פעסטונגען. מען איז דערגאַנגען נאָך פאָרשונגען פון אַרכעאָלאָגען, אז דיא מלוכה וואָס דיא אינדיאַנער שטאַמען מיט'ן נאָמען קוויטוס האָבען געגרינדעט אין דער געגענד ארום דער שטאָדט קוויטאָ, האָט עקזיסטירט ניט וועניגער פון צוועלף הונדערט יאָהר.

דער גרעסטער טהייל פון דער היינטיגער בעפעלקערונג פון דיזער רעפּובליק, וועלכע האָט געקראָגען איהר נאָמען צוליעב איהר געאָגראַפּישע פּאָזיציע (קוויטאָ ליגט אונגעפעהר אַ מייל פופצעהן צום זיד פון עקוואַטאָר), בעשטעהט פון אינדיאַנער, וואָס שטאַמען פון דיא קוויטוס און קאַראַס, דיא אמאָליגע הערשער דאָרטען. א גענויע פאָלקסצעהלונג איז נאָך עד היום ניט געמאַכט געוואָרען אין דיזער רעפּובליק. מען נעהמט געוועהנליך אָן, אז דאָרטען געפינען זיך אַרום אַנדערהאַלבען מיליאָן נפשות, פון וועלכע עכט־ווייסע זיינען בלויז הונדערט טויזענד. דיזע מינאָריטעט הערשט אָבער היינט און האַלט פאַקטיש אין קנעכטשאַפט דיא מאַסען אינדיאַנער אזוי וויא אין דיא קאָלאָניאַלע צייטען. דיא צאָהל פון נעגער איז דאָרטען אַ גאַנץ קליינע. זיי געפינען זיך נור אין דיא הייסע און פייכטע געגענדען ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפישען אָקעאַן, וואו זיי האָבען זיך טהיילווייז צוזאַמענגעמישט מיט אינדיאַנער.

דיא טעריטאָריע פון עקוואַדאָר בלייבט צוטהיילט צווישען אַ געוויסע צאָהל ווייסע פּאַמיליעס, וועלכע בילדען דאָרט דיא הערשענדע אריסטאָקראַטיע אַזוי וויא אין דיא צענטראַלע טהיילען פון טשילי. זיי שטאַמען פון דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס און פון דיא שפּאַנישע בעאַמטע, וועלכע האָבען פערכאַפּט דיא בעסטע טהיילען פון לאַנד און פערשקלאַוט דיא אינדיאַנער. דיא שפּאַנישע קאָלאָ־

ניאַלע סיסטעם, מיט וועלכער מיר זיינען שוין בעקאַנט פון דיא פריהערע קאַפּיטלעך, איז אויך איינגעפיהרט געוואָרען אין עקוואַדאָר. דיא שפּאַניער האָבען אָבער געקענט זיך בעזעצען נור אויף דיא האָכלענדער, וואו דאָס קלימאַט איז מעסיג אפילו אונטער דער עקוואַטאָריאַלער זון, ספּעציעל אויף דעם פּלאַטאָ ארום קוויטאָ, וואו עס געפינט זיך אויך היינט דער גרעסטער טהייל פון דער בעפעלקערונג. דיא פּאַסען לאַנד צווישען דיא אַנדעסען און דיא ברעגען פון פּאַסיפיק זיינען זעהר פרוכטבאַרע, אָבער צו פייכטע. דיא רעגענלאָזע און וויסטע ברעגען הייבען זיך אָן צום זיד פון עקוואַדאָר און ציהען זיך ביז וואַלפּאַראַיזאָ, טשילי. דיא אורזאַכען דערפון ליגען אין דעם קאַלטען שטראָם

אינדיאַנער אין עקוואַדאָר.

אויף דעם פּאַסיפישען אָקעאַן, אין דיא טרוקענע ווינטען און אין דיא הויכע בערג, וועלכע שניידען איבער דעם וועג דיא וואַרימע און פייכטע ווינטען, וואָס בלאָזען פון אַטלאַנטישען ים און לאָזען אַרונטער זייער פייכטקייט אין דיא געגענדען צום מזרח פון דיא אַנדעסען. דיא ברעגען פון עקוואַדאָר זיינען זעהר געדיכט בעוואַקסען מיט טראָפּישע וועלדער. אַזוי וויא דיא אַנדעסען הייבען זיך דאָרט אָן זעהר נאָהענט פון ים און עס געפינען זיך ביי דיזע ברעגען זעהר וועניג האַפענס פאר שיפען, בלייבען זיי עד היום זעהר שיטער בעפעל־קערט. מען מעג זאָגען, אז פון פּאַנאַמאַ ביז פּערו איז פאַראַן נור איין גוטער האַפען, און דאָס איז גוואַיאַקוויל, דער גרעסטער פּאָרט פון עקוואַדאָר. ניט רעכענענדיג דעם גאָלף פון גוואַיאַקוויל, זיינען דיא ברעגען פון עקוואַדאָר אַזוי

שיעף און ניט־צוגענגליך, וויא דיא פּאַסיפישע ברעגען פון קאָלאָמביאַ, וועלכע האָבען נאָך אַלץ ניט קיין גוטע האַנדעלס־פּאָרטען. אין פּיזאַראָ׳ס צייט זיינען דיזע ברעגען גאָר ניט געווען בעוואָהנט, מיט דיא אויסנאַהמע פון אייניגע גאַנץ ווילדע שטאַמען. פּיזאַראָ האָט דארום געקענט לאַנדען און קריעגען שפּייז ערשט אין דער נאַכבאַרשאַפט פון דעם גאָלף פון גוואַיאַקוויל.

דאָס גיט אונז אַ נאַטירליכע און איינפאַכע ערקלערונג, וואָרום דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס האָבען אויסגעלאָזען אויף זייער וועג פון פּאַנאַמאַ צום זיד דיא ברעגען פון קאָלאָמביא און פון עקוואַדאָר און האָבען אָנגעפאַנגען דיא ער־אָבערונג פון דיזע לענדער ערשט נאָכדעם, וויא זיי האָבען צושטערט דיא אינקאַ־אימפּעריע און איינגענומען פּערו. אונטער דער הערשאַפט פון דיא אינקאַס זיינען אויך אויסגעלעגט געוואָרען וועגען איבער דיא טהאָלען און בערג, וואָס ציהען זיך פון דיא שטעדט אין פּערו ביז צו דיא שטעדט אין עקאַוודאָר. מיט דיעזע וועגען האָבען זיך עס דיא שפּאַניער בענוצט אין זייערע עקספּע־דיציעס.

דער נעהענטסטער און לייכטסטער וועג צו צוקומען פון ים ביז קוויטאָ איז איבער דיא בערג וואָס ציהען זיך פון דעם פּאָרט גוואַיאַקוויל. היינט איז דיזער זעהר וויכטיגער פּאָרט פערבונדען דורך אַן אייזענבאַהן מיט קוויטאָ און מיט אַנדערע שטעדט אויף דיא פּלאַטאָס, וואָס צושפּרייטען זיך אויף אַ הויכקייט פון אַכט ביז צעהן טויזענד פוס איבער דער פּלעכע פון ים און וואָס זיינען אַרומ־גערינגעלט מיט שפּיצען, וועלכע בלייבען אייביג בעדעקט מיט אייז אונטער דער עקוואַטאָריאַלער זון. פריהער אָבער האָט מען אהין געקענט פאָהרען נור אויף מוילטהיערען.

דיא ערשטע שפּאַניער, וואָס האָבען דורכגעשניטען אַ וועג צווישען דיא געדיכט־בעוואַקסענע בערג פון גוואַיאַקוויל ביז דיא פּלאַטאָס, האָבען זיך גע־פונען אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם קאָנקוויסטאַדאָר אַלוואַראַדאָ, מיט וועמען מיר האָבען זיך בעקענט אין דער געשיכטע פון מעקסיקאָ. דיזער וויכטיגסטער אַדיוטאַנט פון הערנאַנדאָ קאָרטעז האָט זיך אויף זיין אייגענער רעכנונג אַ לאָז געטאָהן פון פּאַנאַמאַ נאָך זיד־אַמעריקאַ, ווען מען האָט געקראָגען נאַכריכטען וועגען פּיזאַראָ׳ס העלדענטהאַטען און אוצרות אין פּערו. ער האָט געלאַנדעט ניט ווייט פון גוואַיאַקוויל און האָט אָנגעפאַנגען אַ מאַרש איבער דיא אַנדעסען ביז ער האָט זיך דורכגעהאַקט אַ וועג צום פּלאַטאָ אַרום דער אַלטער אינדיאַנער שטאָדט ריאָבאַמבאַ.

אָבער ווען אַלוואַראַדאָ איז אַהין צוגעקומען, האָט ער זיך שוין צוזאַמענגע־שטויסען מיט אַנדערע קאָנקוויסטאַדאָרעס, וועלכע האָבען דערגרייכט פון פּערו אַלץ ווייטער צום נאָרד ביז קוויטאָ. דער ערשטער שפּאַנישער עראָבערער פון דער אַלטער קוויטאָ־מלוכה איז געווען סעבאַסטיאַן דע בענאַלקאַזאַר, איינער

ביז פיזארא'ס לייטענאנטען. נאך דער הינריכטונג פון אטאהואלפא (זעה דיא געשיכטע פון פערו) האט דארטען אויסגעבראכען א בלוטיגער קאמפף צווישען איניגע אינדיאנער שטאמען וועגען דיא אויבערהערשאפט. איינער פון דיזע שטאמען האט גערופען צו הילפע דיא שפאניער, וועלכע האבען זיך געפונען אין א נארדליכען פארט פון פערו אונטער דער קאמאנדע פון בענאלקאזאר. אנשטאט צו העלפען איין אינדיאנער קאסיק געגען אן אנדערן האבען דיא שפאניער פערנומען דאס גאנצע לאנד. צו ענדע פון 1533 איז בענאלקאזאר געווארען דער אויבערהאר אין קוויטא. אלמאגרא האט זיך אין דער זעלבער צייט אויך אהין א לאז געטאהן מיט זיינע שווערד־העלדען, אבער אויפ'ן וועג האט ער אנגעטראפען אלווארארא'ס עקספעדיציע. אום פטור צו ווערען פון דיעזען גאנץ אונערווארטעטען קאנקורענט, האט אלמאגרא איהם אנגעבאטען א סומע פון הונדערט טויזענד דאלאר, אום ער זאל זיך צוריקציהען פון זיד־אמעריקא. אלווארארא האט זיך ניט געלאזט פיעל בעטען, און דיעזער מסחר איז געשלאסען געווארען. דיא קאנקוויסטאדארעס פון פערו זיינען אזוי פטור געווארען פון א ווירקליך געפעהרליכען קאנקורענט, וועלכער איז דאמאלס געווען דער גובערנאטאר פון גוואטעמאלא.

אין עקוואדאר האבען אבער דיא קאנקוויסטאדארעס קיין גאלד און אפילו קיין זילבער־מינען ניט געפונען. דיא אנדעסען דארטען זיינען גראדע ארעמער אין מעטאלען, וויא אין אנדערע טהיילען פון זיד־אמעריקא. דיא פלאטאס זיינען אבער וויא צוגעמאסטען פאר קאלאניעס פון אייראפעער. בענאלקאזאר האט צוטהיילט דיזע פרוכטבארע געגענדען צווישען זיינע סאלדאטען און האט פערשקלאפט דיא אינדיאנער אקערבויער. ער האט אויך געשיקט עקספעדיציעס צו פערנעהמען דיא ווייטערע געגענדען. מיט א מחנה פון 150 שפאניער און 4000 אינדיאנער האט ער זיך ארונטערגעלאזען פון דיא אנדעסען און זיך דורכגעשניטען א וועג דורך דיא טראפישע וועלדער ביז צום ברעג, וואו ער האט געגרינדעט דעם פארט גוואיאקוויל. ווען ער האט זיך צוריקגעקעהרט נאך קוויטא און האט זיך א לאז געטהאן פון דארטען ווייטער צום נארד, אום צו עראבערן דיא געגענדען, וועלכע בילדען יעצט דעם זידליכען טהייל פון דער רעפובליק קאלאמביא, זיינען אינדיאנער בעפאלען גוואיאקוויל און האבען צושטערט דארטען דיא שפאנישע קאלאניע. פיזארא האט דאן געשיקט פערשטערקונגען אויף שיפען פון לימא, און א נייער שפאנישער פארט איז אויפגעבויט געווארען אין גוואיאקוויל; אבער דיא אינדיאנער האבען ווידער חרוב געמאכט דיא שפאנישע בעזעצונג. ערשט ווען פיזארא האט געשיקט נאך אמאל פערשטערקונגען אין 1537 אונטער דער קאמאנדע פון זיין אדיוטאנט ארעלאנא, האבען דיא שפאניער געקענט פערבלייבען אין דעם ארט, וואו עס געפינט זיך היינט דער גרעסטער און בעסטער פארט צווישען פאנאמא און לימא.

אין דער האָפנונג צו געפינען אַזאַ עלדאָראַדאָ וויא פּערו אין דיא אונבעקאַנ־טע געגענדען צום מזרח פון קוויטאָ, האָט גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ, וועלכער איז גע־שיקט געוואָרען פון זיין ברודער אַלס דער גובערנאַטאָר פון דיא פּראָווינצען צום נאָרד פון פּערו, אָרגאַניזירט אין 1541 איינע פון דיא גרעסטע און שטאַרקסטע עקספּעדיציעס פון אַוואַנטוריסטען אין יענע צייטען. אָבער וואָס ווייטער זיי האָבען מאַרשירט, אַרונטערלאָזענדיג זיך פון דיא אַנדעסען־בערג אין מזרח־זייט, אַלץ שווערער איז עס געוואָרען דורכצושניידען אַ וועג דורך דיא טראָפּי־שע וועלדער. עס איז געוואָרען אַלץ הייסער און פייכטער. עס האָט גערעגענט כמעט אָהן אויפהער, און אויסער אונענדליכע וועלדער אויף דיא בערג און אין דיא טיעפע טהאָלען, וואו עס האָבען געשטראָמט טייכען פון דיא בערג, האָט מען גאָר נישט געזעהען אַרום זיך. דיא רעגענדיגע און געדיכט־בעוואַקסענע געגענדען, וועלכע ציהען זיך אין מזרח־זייט פון דיא אַנדעסען, וואו עס פאַנגען זיך אָן דיא טייכען, וועלכע פאַלען אַריין אין דעם מעכטיגען אַמאַזאָן־טייך, טראָגען אויף שפּאַניש דעם נאָמען מאָנטאַניאַס. טהיילען פון דיעזע ריזיגע טראָפּישע געגענדען זיינען נאָך עד היום אונבעקאַנט. אין מאַנכע ערטער דאָר־טען האָט נאָך אַ פּוס פון אַ ווייסען ניט געטראָטען. אין דיא מאָנטאַניאַס שלע־פּען זיך אַרום אינדיאַנער שטאַמען, וואָס זיינען היינט אַזוי ווילד וויא לאַנג־לאַנג פאַר קאָלומבוס׳עס רייזע. דיעזע אינדיאַנער זיינען צוטהיילט אין קליינע שבטים, וועלכע שטעהען אויף דער נידריגסטער שטופע און פון וועלכע איינינע זיינען נאָך קאַניבאַלען (מענשענפרעסער). דיא מייסטע פון זיי געפינען זיך אין דיא סילוואַסען, וויא מען רופט דיא וואַלדיגע געגענדען אין דעם טהאַל פון אַמאַזאָן און פון דיא טייכען, וואָס פאַלען אין איהם אַריין.

ווען גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ מיט זיינע שווערד־העלדען זיינען צוגעקומען צו דיא סילוואַסען, זיינען זיי געווען אויסגעמאַטערט, אָבגעריסען און אויך אויסגע־הונגערט. זייער געוועהר איז פערראָסט געוואָרען פון דער פייכטקייט, זייערע קליידער זיינען צוריסען געוואָרען אויפ׳ן וועג צווישען דיא טראָפּישע וועלדער, זייערע שפּייז־זאַפּאַסען זיינען אויסגעגאַנגען און נייע האָבען זיי ניט געקענט קריעגען, ווייל אין ערגיץ האָבען זיי ניט געטראָפען אַפילו אַ סימן פון אינדיאַנער דערפער. גאָנזאַלאָ האָט דאַרום בעשלאָסען צו שיקען פאָראויס איינינע שווערד־העלדען אונטער דער קאָמאַנדע פון אָרעלאַנאַ צו קריעגען שפּייז. אָרעלאַנאַ האָט זיך געהאַלטען ביי דיא ברעגען פון אַ שטראָם, וואָס איז אַלץ ברייטער געוואָרען ביז מען האָט שוין געקענט זיך שיפען אויף איהם. זיי האָבען דאַן אויפגעבויט שיפלעך, אויף וועלכע זיי זיינען געשוואומען אַלץ ווייטער מיט׳ן שטראָם. אָבער זיי האָבען אַלץ ניט געטראָפען אירגענד וועלכע בעזעצונגען ביי דיא ברעגען. זיי זיינען אַזוי זעהר ערוויייטערט געוואָרען פון דעם אָרט, וואו גאָנזאַלא פּיזאַראָ האָט געוואַרט אויף זיי. אויסרעכענענדיג,

אז ער וועט שוין ניט זיין אין שטאנד צוריקצוקעהרען זיך געגען דעם שטראָם, האָט אָרעלאַנאַ בעשלאָסען צו שווימען וויטער אויף גאָט'ס בעראָטה, ביז עס וועט איהם ענדליך געלינגען אָנצוטרעפען עפּעס אַ שטאָדט אָדער צו דערגרייכען דעם ים.

דער טייך, אויף וועלכען ער איז אזוי געשוואומען ארום טויזענד מייל, טראָגט היינט דעם נאָמען נאַפּאָ און דיענט אַלס גרענעץ צווישען עקוואַדאָר און קאָלאָמביא. דיעזער טייך פאַלט שליסליך אריין אין אמאזאָן, און ווען אָרע־לאַנאַ מיט זיין הייפעלע אוואַנטוריסטען, וועלכע האָבען, זעלבסטפערשטענדליך, זעהר פיעל געליטען אויף דיזען לאַנגען וועג אין רעכטען מיטען פון דיא סיל־וואַסען, זיינען וויטער געשוואומען מיט'ן שטראָם פון דיזען מעכטיגסטען פון אַלע טייכען אויף דעם ערד־קוגעל, זיינען זיי צוגעקומען צו דיא ברעגען פון אטלאַנטישען אָקעאַן, וואו זיי האָבען אויפגעבויט אַ זעגעל־שיף, אויף וועלכער זיי זיינען ענדליך געקומען נאָך שפּאַניען. אזוי איז עס דער אמאַזאָן־טייך ענטדעקט געוואָרען.

וואָס אַנבעלאַנגט צו גאָנזאַלאָ פּיזאַראָ, האָט ער געוואַרט עטליכע טעג אויף אָרעלאַנא. נאָכהער האָט ער אָנגעפאַנגען צו שלעפּען זיך מיט דיא לעצטע כחות צוריק צום פּלאַטאָ, וואו ער האָט שוין געקראָגען גענוג שפּייז ביי דיא אינדיאַנער. אַ סך פון זיינע בעגלייטער זיינען אומגעקומען אויף'ן וועג פון קראַנקהייטען און הונגער. ווען גאָנזאַלאָ איז צוגעקומען צו קוויטאָ, האָט ער זיך דערוואוסט, אז זיין ברודער פראַנציסקאָ איז ערמאָרדעט געוואָרען אין לימאַ פון דיא אַלמאַגריסטען. ער האָט גלייך זיך אַ לאָז געטאָהן נאָך פּערו. וואָס עס האָט מיט איהם וויטער פּאַסירט, דאָס וויסען מיר שוין פון דער פּערו־אַנער געשיכטע.

אין פערלויף פון דיא צוויי און אַ האַלב יאָהרהונדערטע, וואָס עקוואַדאָר האָט זיך געפונען אונטער דער שפּאַנישער הערשאַפט, זיינען דאָרטען פּאָר־געקומען זעהר ווייניג בעמערקענסווערטהע ענדערונגען. עקוואַדאָר איז געווען אַ טהייל פון דעם פּערואַנער וויצע־קעניגטהום. דיא הייפעלעך שפּאַניער, וואָס האָבען פערנומען דיא פעלדער פון דיא אינדיאַנער און אומגעוואַנדעלט דיא אינדיאַנער אין קנעכט, האָבען איינגעפלאַנצט דאָרטען אַזוי וויא אין אַנדערע טהיילען פון דער אינקא־אימפּעריע זייער רעליגיאָן, שפּראַך און ציוויליזאַציאָן, וויא וויט נור זיי האָבען עס געקענט. דיא בעסטע זאַך, וואָס דיא שפּאַניער האָבען געטאָהן פּאַר עקוואַדאָר און בכלל פּאַר זייערע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט איז געווען דיא איינפיהרונג און קולטיווירונג פון דיא ניצליכע פלאַנצען און חיות פון דער אַלטער וועלט. דיא הויכע פּלאַטאָס זיינען אויסגעצייכענט פּאַר אַלע איירָאָפּעאישע תבואות און פרוכטען. אין דיזע לענדער, וואו מען מאַכט דורך אַלע קלימאַטען אין פערלויף פון עטליכע שטונדען, ווען מען הויבט

זיך פון די הייסע טהאָלען ביי דיא ברעגען פון ים ביז דיא אייז־בעדעקטע שפּיצען פון דיא אַנדעסען, וואַקסען פלאַנצען פון דיא טראָפּישע, מעסיגע און אייז־קאַלטע געגענדען.

אין אָנפאַנג פון 18טען יאָהרהונדערט זיינען דיא מייסטע פּראָווינצען פון דער היינטיגער רעפּובליק עקוואַדאָר געוואָרען אַ טהייל פון דעם וויצע־קעניג־טהום פון ניי־גראַנאַדאַ (היינט מייסטענס דיא געגענדען פון דער רעפּובליק קאָ־לאָמביאַ) מיט דער הויפּטשטאָדט באָגאָטאַ. דיזע אַדמיניסטראַטיווע ענדערונג איז געמאַכט געוואָרען, ווייל פון קוויטאָ ביז באָגאָטאַ איז אַ העלפט וועג וויא פון קוויטאָ ביז לימאַ (דער אַלטער אינקאַ־וועג צווישען דיזע צוויי שטעדט איז אַרום צוועלף הונדערט ענגלישע מייל). דער נאַטירליכער און בעסטער האַנ־דעלס־וועג פאַר קוויטאָ און דיא אַנדערע שטעדט אויף דיא פּלאַטאָס פון עקוואַ־דאָר איז אָבער ביז צום פּאָרט גוואַיאַקוויל. דיא לאַגע פון אַלע איינוואָהנער אין דיזע פערוואָרפענע געגענדען, פון דיא קרעאָלען און מעסטיזאָס אַזוי וויא פון דיא אינדיאַנער, האָט זיך גאָר ניט געביטען דורך אירגענד וועלכע אַדמיני־סטראַטיווע ענדערונגען. דיא אַריסטאָקראַטישע גוטבעזיצער און גלחים האָבען געהערשט. דיא מאַסען זיינען געבליבען אַזוי אונוויסענד און פערגרעבט וויא אין דיא צייטען פון דיא אינקאַס. נור אַ קליינער טהייל פון דיא קרעאָלען האָט געקענט לעזען און שרייבען.

דיא רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג איז דאַרום דאָרטען געווען שוואַכער וויא אין אַנדערע זיד־אַמעריקאַנישע קאָלאָניעס. דער אויפשטאַנד, וואָס האָט זיך אָנגעפאַנגען אין קוויטאָ, ווען מען האָט בעקומען דיא נאַכריכט וועגען דיא אַרונטערזעצונג פון פערדינאַנד דעם זיבעטען אין 1809, אַזוי וויא דאָס האָט דאַן פּאַסירט אין דיא הויפּטשטעדט פון אַלע אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס, האָט געפונען אַ זעהר שוואַכען אָפּקלאַנג אַפילו צווישען דיא קרעאָלען, וועלכע זיינען געווען און געבליבען עד היום פיהרער פון אַלע רעוואָלוציאָנען אין דער לאַטיינישער אַמעריקאַ. עס איז ניט געווען שווער פאַר דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ אין קוויטאָ אויסצופיהרען דעם פּלאַן אַרונטערצוזעצען דעם שפּאַנישען גובערנאַטאָר און צו אַרעסטירען דיזע שפּאַנישע בעאַמטע; אָבער דיא שפּאַ־ניער צוזאַמען מיט אַ טהייל פון דיא קרעאָלען אין אַנדערע שטעדט פון עקוואַ־דאָר, דאַרונטער אויך פון גוואַיאַקוויל, האָבען זיך פערבונדען אין האָבען נאָך איניגע בלוטיגע צוזאַמענשטויסען בעזיעגט דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ פון קוויטאָ. אַלע ווייטערע פערזוכען פון דיא פּאַטריאָטען צו עטאַבלירען זייער אייגענע רעגיערונג זיינען דורכגעפאַלען. דיא לאָיאַליסטען צוזאַמען מיט דיא שפּאַניער האָבען געזיעגט כמעט אויף אַלע פּונקטען. דיא אינדיאַנער זיינען געבליבען אַזוי גלייכגילטיג אין עקוואַדאָר, וויא אין באָליוויאַ, פּערו און בכלל אין אַלע אַנדערע טהיילען פון דער אינקאַ אימפּעריע. פון ביידע זייטען פּלעגט

מען זיי אָבער טרייבען מיט געוואַלט צו דיענען אין דיא אַרמעען פון זייערע ווייסע הערען.

דיא שפּאַניישע גענעראַלען האָבען קאָמאַנדעוועט און גרויזאַם פּערפאָלגט די פּאַטריאָטען אין גאַנצען לאַנד. אין פערלויף פון ניין יאָהר איז קוויטאָ געווען א צענטער פון דער שפּאַניישער הערשאַפט. פון דאָרטען פלעגט דער שפּאַנישער גובערנאַטאָר ארויסשיקען עקספּעדיציעס צו פעריאָגען דיא רעוואָלוציאָנערען פון פערשיעדענע ערטער, וואו זיי האָבען זיך נאָך געקענט האַלטען וויא עס איז. דיא לאַגע פון דיא רעוואָלוציאָנערען איז אין דיזער צייט געווען אַ פּער־צווייפעלטע אין גאַנץ זיד־אַמעריקא, וויא מיר ווייסען דאָס שוין פון דיא גע־שיכטען פון פּערו, באָליוויאַ און טשילי.

ביז דעם בעריהמטען מאַרש פון דיא אַרגענטינער און טשיליאַנער רעוואָ־לוציאָנערען אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל סאַן מאַרטין איבער דיא אַנ־דעסען און זייער זיעג ביי טשאַקאַבוקאָ אין טשילי האָט עס אויסגעזעהען אזוי וויא שפּאַניען וועט ווייטער הערשען. ווען סאַן מאַרטין האָט אויסגעפיהרט אין 1820 זיין פּלאַן צו ברעכען דיא מאַכט פון שפּאַניען אין לימאַ גופא (זעה דיא געשיכטע פון פּערו), איז ער אויך געקומען אין פערבינדונגען מיט דיא רעוואָ־לוציאָנערען אין עקוואַדאָר, וועלכע האָבען דאַן, נאַטירליך, געקראָגען מעהר מוטה צו קעמפּפען ווייטער. אין אָקטאָבער 1820 איז דיא פּאַטריאָטען געלונגען צו פערכאַפּען גוואַיאַקוויל און צו שיקען אויך אַ מחנה צו העלפען זייערע ברידער אין קוויטאָ. דיא שפּאַניער האָבען דאַן אפילו ווידער געזיעגט, אָבער דיא רע־וואָלוציאָנערען האָבען שוין געקענט קריעגען הילפע פון קאָלאָמביא, וואו באָ־ליוואַר האָט געוואונען אין 1819 דיא וויכטיגע שלאַכט ביי באָיאַקאָ, וויא מיר וועלען עס זעהען אין אַ נעכסטען קאַפּיטעל.

סאַן מאַרטין פון איין זייט און באָליוואַר פון דער אַנדער זייט האָבען אויך אַרויסגעריסען עקוואַדאָר פון שפּאַנישע הענד. גענעראַל סוקרע, דער פעהיגס־טער פון דיא רעוואָלוציאָנערע גענעראַלען נאָך סאַן מאַרטין, האָט געלאַנדעט אין 1821 אין גוואַיאַקוויל מיט 1700 פון דיא בעסטע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען געקעמפּפט אין באָליוואַר׳ס אַרמעען אין קאָלאָמביא און ווענעצועלאַ. אין דער זעלבער צייט האָט באָליוואַר אַליין אָנגעפאַנגען אַ מאַרש איבער דיא בערג פון באָגאָטאַ נאָך קוויטאָ. סאַן מאַרטין האָט צוגעשיקט 1200 סאָלדאַטען צו העל־פען גענעראַל סוקרע צו מאַרשירען פון גוואַיאַקוויל נאָך קוויטאָ, אום צו אַטאַ־קירען דיא שפּאַניער דאָרטען פון אַלע זייטען. אין אַן אָרט לעבען דעם גרויסען וואולקאַן פּיטשינטשאַ, אויף אַ הויכקייט פון 10,200 פוס איבער דער אָבער־פלעכע פון ים, האָבען זיך דיזע רעוואָלוציאָנערע אַרמעען צוזאַמענגעשטויכען מיט דער שפּאַנישער, און דעם 24טען מאַי 1822 איז עס געקומען צו אַ שלאַכט,

וועלכע האָט זיך געענדיגט מיט אַ גרויסען זיעג פאר דיא רעוואָלוציאָנערען און וועלכע האָט אויך געפיהרט צו דער אונאבהענגיגקייט פון עקוואדאָר.

ביז 1830 איז אָבער עקוואדאָר געווען אַ טהייל פון דער רעפּובליק קאָלאָמביא, וועלכע האָט דאַן איינגעשלאָסען אונטער דער דיקטאַטור פון באָליוואר אויך ווענעצועלאַ און ניי־גראַנאַדאַ. דער ליבעראַטאָר צוזאַמען מיט זיין געגעראַל סוקרע האָבען געקענט אויספיהרען אַלעס וואָס זיי האָבען געוואָלט אין עקוואדאָר אַזוי וויא אין באָליוויאַ (זעה די געשיכטע פון באָליוויאַ). עס האָט זיך אָבער שנעל אַרויסגעוויזען, אַז מען קען ניט צוזאַמענשמעלצען דיזע קאָ־

קאָסטיומען פון דיא איינגעבארענע לעבען קוויטאַ

לאָניעס אין איין רעפּובליק. באָליוואר'ס פּאָזיציע איז געוואָרען אַלץ שוואַכער אפילו אין זיין געבורט־לאַנד ווענעצועלאַ, וועלכע האָט זיך אָבגעטהיילט אין 1830 פון ניי־גראַנאַדאַ. דיא אַמביציעזע פּלענער פון דעם ליבעראַטאָר צו גרינדען אַ גרויסע זיד־אַמעריקאַנישע אימפּעריע זיינען צופאַלען געוואָרען דורך דיא שטרעבונגען פון דיא קרעאָלען צו אָטאָנאָמיע און אונאַבהענגיגקייט אין דיא קאָלאָניעס, וועלכע שטעלען צוזאַמען היינט דיא טעריטאָריעס פון דיא שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען אין זיד־אַמעריקאַ.

דיא געשיכטע פון עקוואדאָר אַלס אַן אונאַבהענגיגע רעפּובליק פאַנגט זיך אייגענטליך אָן פון 1830, ווען זיא האָט זיך אָבגעטהיילט פון קאָלאָמביא. דיזע

געשיכטע איז אזוי פול מיט רעוואָלוציאָנען און דיקטאַטורען, וויא דיא געשיכטען פון דיא אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען. איהר ערשטער פּרעזידענט, גענעראַל כואַן כאָזע פלאָרעס, איז פאַקטיש געווען איהר דיקטאַטאָר א יאָהר פופצעהן. ער האָט געהאַט צו קעמפּפען מיט אַנדערע אַמביציעזע גענעראַלען, וועלכע האָבען פערכאַפּט, אייניגע שטעדט און פּרובירט איינפיהרען זייערע רע־גירונגען. אויסער דעם איז דאָרטען אַלץ אָנגעפיהרט געוואָרען דער זעלבער ביטערער קאַמפּף צווישען דיא קלעריקאַלען און ליבעראַלען, וויא אין אַלע אַנ־דערע לאַטיינישע רעפּובליקען.

אונטער דער לייטונג פון זייער בעסטען און געבילדעטסטען פּאַרקעמפּפער ראָקאַפוענטע האָבען דיא ליבעראַלען געמאַכט אין 1835 אַן אויפשטאַנד, וועל־כער האָט שליסליך געפיהרט צו דער פעריאָגונג פון דעם דיקטאַטאָר פלאָרעס. ראָקאַפוענטע, וועלכער איז דאַן געוואָרען פּרעזידענט, האָט איינגעפיהרט א ליבעראַלע קאָנסטיטוציאָן און האָט אויך פּרובירט האַנדלען וויא א קאָנסטיטו־ציאָנעלער פּרעזידענט. אָבער ווען זיין געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1839, איז גענעראַל פלאָרעס ווידער געוואָרען דיקטאַטאָר און האָט זיך געלאָזט אויסוועהלען א דריטען מאָל אין 1843. אין דער זעלבער צייט האָט ער אויך געצוואונגען דעם קאָנגרעס אָנצונעהמען א נייע קאָנסטיטוציאָן—פון 1830 ביז 1909 האָט מען דאָרטען פאַבריצירט ניט וועניגער פון עלף קאָנסטיטוציאָ־נען—אום צו פערלענגערען דעם טערמין פון א פּרעזידענט אויף אַכט יאָהר.

דיעזע דיקטאַטאָרישע האַנדלונג האָט אַרויסגערופען א פערצווייפעלטען אויפשטאַנד פון דיא ליבעראַלען, וועלכע האָבען צוזאַמענגעקליבען זייערע קרעפטע אין גוואַיאַקוויל. גענעראַל פלאָרעס האָט זיך דאַן אַרונטערגעלאָזען פון דיא בערג מיט אַן אַרמעע צו פעריאָגען דיא ליבעראַלען, אָבער ער איז בעזיעגט געוואָרען און איז געצוואונגען געווען צו פערלאָזען דאָס לאַנד. דער מולאַט ראָמאַן ראָקאַ, וועלכער איז דאַן געוואָרען פּרעזידענט, האָט געזוכט צו מאַכען פּשרות צווישען דיא פערביטערטע ליבעראַלען און קלעריקאַלען, אָבער דאָס איז איהם וועניג געלונגען. אונטער זיין אדמיניסטראַציאָן איז געשלאָסען געוואָרען אַן אָפּמאַך מיט קאָלאָמביא וועגען זייערע גרענעצען, אַן אָפּמאַך מיט ענגלאַנד וועגען דיא אָבשאַפונג פון שקלאַווערייי און א האַנדעלס־אָפּמאַך מיט בעלגיען.

אין 1849, ווען עס איז געקומען דיא צייט צו ערוועהלען א פּרעזידענט נאָך אַלע פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן, האָבען זיך אָנגעפאַנגען ביטערע שטרייטען, וועלכע האָבען געפיהרט צו א נייעם אויפשטאַנד. נאָך א פּראָנונסיאַ־מענטאָ פון גענעראַל אורבינאַ, וועלכער האָט אַרויסגעשטעלט א געוויסען דיעגאָ נאָבאָאַ אַלס זיין קאַנדידאַט פאַר פּרעזידענט, איז דער לעצטער טאַקע אויסגע־וועהלט געוואָרען פון קאָנגרעס אין 1850. אָבער ווען ער האָט, צו דער ערגערניס און ערשטוינונג פון דיא ליבעראַלען, צוריקגערופען דיא פעריאָגטע יעזואיטען

און אויך געשיקט סאָלדאַטען צום גרענעץ פון קאָלאָמביא צו העלפען דאָרטען דיא בעזיעגטע קאָנסערוואַטאָרס, האָט גענעראַל אורבינא געמאַכט א נייע פּראָנונסיאַמענטאָ, דיזעס מאָל שוין דירעקט פאר זיך אַליין און האָט פעריאָגט נאָבאָא׳ן. דיזער דיקטאַטאָר האָט איינגעפיהרט א נייע ליבעראַלע קאָנסטיטוציאָן — דיא זעקסטע אין דיא ערשטע 22 יאָהר פון דער אונאַבהענגיגקייט פון עקוואַדאָר — און האָט טאַקע געהאַנדעלט וויא אַ ראַדיקאַל און אַנטי־קלעריקאַל. ווען זיין טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1856, האָט ער אויסגעפיהרט, אז זיין פריינד פראַנסיסקא ראָבלעס זאָל פערנעהמען זיין פּלאַץ און פאָרטזעצען זיין ליבעראַלע פּאָליטיק. צוזאַמען האָבען זיי אויסגעהאַלטען אַלע קאָנסערוואַטיווע אַטאַקעס ביז 1859, ווען עס איז געקומען צו אַ קריעג מיט פּערו. אין דער צייט ווען זיי האָבען זיך געפונען לעבען דיא גרענעצען פון פּערו מיט אַן ארמעע, האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד פון זייערע פּאָליטישע געגנער אין דער פּראָווינץ קוויטאָ. דיא גלחים האָבען ניט נור געהעצט דעם עולם געגען דיזע אפּיקורסים, וואָס האָבען געוואָלט איינפיהרען רעפאָרמען נאָך דעם פראַנצויזישען מוסטער (ראָבלעס האָט טאַקע איינגעפיהרט דיא פראַנצויזישע אָדער מעטרישע סיסטעם פון וואָגען און מאָסען), זאָנדערן האָבען אויך געשאַפען געלד און געוועהר פאר דיא קאָנסערוואַטיווע ארמעע.

אונטער דער פיהרונג פון דר. מאָרענאָ, א פּראָפעסאָר פון כעמיע, איז עס נאָך איינינע שלאַכטען געלונגען דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי צו זיעגען און צוזאַמענצורופען אין 1861 אַ קאָנגרעס, וועלכער האָט נאַטירליך אויסגעפיהרט דעם וואונש פון דיא זיעגער. דר. מאָרענאָ איז דאַן געוואָרען פּרעזידענט, אָבער אויסער דעם וואָס ער האָט אויפגערייצט אפילו דיא מעסיגע פוןביידע פּאַרטייען מיט זיינע רעאקציאָנערע האַנדלונגען צו גונסטען פון דיא גלחים, וויא דיא צוריקרופונג פון יעזואיטען און דיא פאָלשטענדיגע אונאַבהענגיגקייט פון דער קאַטאָלישער קירכע אין פאָלקסשולען (זיין אָפּמאַך מיט דעם פּאַפּסט וועגען פאָלקסבילדונג האָט ארויסגערופען אונצופריעדענהייט און פּראָטעסטען אין גאַנץ זיד־אמעריקא), האָט ער זעהר פיעל פערלאָרען אפילו אין זיין איינענער פּאַרטיי, ווען מען איז דערגאַנגען, אז אין א קאָרעספּאָנדענץ מיט אַ פראַנצויזישען דיפּלאָמאַט האָט ער זיך ערקלערט צו גונסטען זאָגאר פון אַ פראַנצויזישען פּראָטעקטאָראַט איבער עקוואַדאָר. מען האָט איהם דאַן פון אַלע זייטען פערדאַמט אַלס אַ פעררעטהער, און דיא ליבעראַלען פון קאָלאָמביא, וועלכע האָבען געזיעגט אין דעם בירגער־קריעג דאָרטען אין 1863, האָבען געפונען פאַר נויטיג צו שיקען אַן אַרמעע צו "בעפרייען זייערע ברידער אין עקוואַדאָר פון דעם טהעאָקראַטישען יאָך פון פּראָפעסאָר מאָרענאָ".

דיזער זעהר פעהיגער מאַן האָט דאַן גענומען זיך פיהרען וויא אַ דיקטאַטאָר און האָט געשיקט אַן אַרמעע געגען זיינע אינלענדישע און אויסלענדישע

שונאים, אָבער אין 1865, ווען דיזע אַרמעע איז בעזיעגט געוואָרען, האָט ער רעזיגנירט. זיין איינפלוס איז אָבער נאָך אַלץ געווען גענוג גרויס, אז איינער פון זיינע אַנהעננער איז געוואָרען פּרעזידענט. אין פערלויף פון פופצעהן יאָהר, ביז 1875, ווען ער איז ערמאָרדעט געוואָרען, האָט ער געשפּיעלט דיא הויפּט־ראָלע אין עקוואדאָר. אין 1869 האָט ער געמאַכט אַ פּראָנונסיאַמענטאָ און האָט ווידער פערכאַפּט דיא רעגירונג אין זיינע הענד, און דעם נעכסטען יאָהר האָט ער "זיך געלאָזט אויסוועהלען" פון קאָנגרעס אויף אַ טערמין פון זעקס יאָהר. זיין פּאָליטיק איז דיא גאַנצע צייט געבליבען אַ קלעריקאַלע. ער האָט אַלץ גע־זוכט צו פערשטאַרקען דיא מאַכט פון דער קאַטאָלישער קירכע און זיין אייגענע דיקטאַטור.

דר. מאָרענאָ'ס לאַנגע הערשאַפט האָט אַזוי געבראַכט אין פערצווייפלונג דיא ליבעראַלען, אַז איינינגע פון זיי האָבען בעשלאָסען פּטור צו ווערען פון איהם איינפאַך דורך אַ מאָרד. אָבער נאָך דיזען מאָרד, וועלכער איז בעגאַנגען געוואָרען פון עטליכע יונגע קרעאָלען אין מיטען העלען טאָג אויף אַ הויפּט פּלאַץ פון קוויטאָ, האָט זיך ניט געפונען אַן ענערגיישער פיהרער וואָס זאָל קענען פער־נעהמען זיין פּלאַץ. עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ ביטערער קאַמפּף צווישען דיא אַמביציעזע גענעראַלען פון ביידע פּאַרטייען. אין 1877 איז גענעראַל ווינטע־מילאַ, אַ פיהרער פון דיא ראַדיקאַלען, ערקלערט געוואָרען פאַר דעם פּרעזי־דענט. ער האָט גלייך געענדערט דיא קאָנסטיטוציאָן אין אַ ליבעראַלען גייסט און האָט זיך אַ נעהם געטאָהן צו פערפאָלגען דיא קלעריקאַלען. אָבער ווען זיין געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט, האָט ער געוואָלט הערשען אַלס דיק־טאַטאָר. דאָס האָט אַרויסגערופען אַן אויפשטאַנד געגען איהם פון אַלע זייטען. דיא מעסיגע קאָנסערוואַטאָרס און מעסיגע ליבעראַלען האָבען זיך פערבונדען געגען איהם און האָבען געזיעגט אין 1883, ווען ער האָט געמוזט אַנטלויפען פון גוואַיאַקוויל נאָך פּערו. דר. קאַמאַניאָ, אַ ליבעראַל, איז דאַן ערוועהלט גע־וואָרען אַלס פּרעזידענט. איהם איז וויא עס איז געלונגען צו ענדיגען דעם גע־זעצליכען טערמין פון פיער יאָהר און אויך איבערצולאָזען זיין אָרט אָהן רוהע־שטערונגען צו זיין נאָכפאָלגער דר. אַנטאָניאָ פלאָרעס, וועלכער האָט ווידער פריעדליך געענדיגט זיין טערמין אין 1892.

דאָס זיינען געווען יאָהרען פון פערהעלטניסמעסיגע רוהע אין עקוואדאָר. אונטער דער אדמיניסטראַציאָן פון דר. לואי קאָרדעראָ, וועלכער איז אויסגע־וועהלט געוואָרען פאַר פּרעזידענט אין 1892, האָבען זיך אָבער אָנגעפאַנגען שטרייטען און בלוטפערגיסונגען, וועלכע האָבען זיך נאָך אייגענטליך ניט גע־ענדיגט ביז היינט צו טאָג. דער אָנפאַנג פון דיעזע אונרוהען איז געקומען דורך אַן אויסלענדישע פּאַסירונג. אין 1894, ווען יאַפּאַן האָט געפיהרט מלחמה מיט כינאַ און האָט זיך גענויטיגט אין קריעגסשיפען, האָט זיא געקויפט ביי

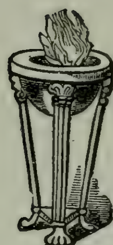
טשילי דעם קרייצער "עסמעראַלדאַ". דיא טשיליאַנער רעגיערונג האָט אָבער געוואָלט אָנהאַלטען נייטראַליטעט לפנים און אויסמיידען אירגענד וועלכע אינ־טערנאַציאָנאַלע פערדרעהעניסען דורך אַזאַ מסחר. זיא האָט דאַרום טראַנס־פערירט דעם קרייצער צו דער רעגירונג פון עקוואדאָר, און ווען ער איז אָנגעקומען אין אַ פּאָרט פון דיא גאַלאַפּאַגאָס אינזלען, וועלכע געהערען צו עקוואדאָר (זייער נאָמען קומט פון דיא ריזיגע טשערעפּאַכעס דאָרטען; זיי ליגען אויפ'ן פּאַסיפישען אָקעאַן 580 מייל צום וועסט פון דיא ברעגען פון עקוואדאָר, פער־נעהמען צוזאַמען קנאַפּע 3000 סקווער מייל, אָבער צעהלען העכסטענס 2000 נפשות), האָבען יאַפּאַנעזער אויפגעהאַנגען זייער פלאַג און זיינען אָבגעשוואו־מען נאָך יאַפּאַן.

פּרעזידענט קאָרדעראָ האָט דאָ געהאַנדעלט איינפאַך אַלס אַן אַגענט צווי־שען צוויי רעגירונגען, נאַטירליך ניט אומזיסט, און דאָס האָט אַרויסגערופען אַ שטורם פון פּראָטעסטען געגען איהם אין גאַנצען לאַנד, וואָס האָט באַלד געפיהרט צו אַן אויפשטאַנד אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם ליבעראַלען גענעראַל אַלפּאַראָ, וועלכער האָט אין 1883 געמוזט אַנטלויפען נאָך אַן אומגעלונגענעם אויפשטאַנד און בלייבען נאָכדעם אין אויסלאַנד. ווען דיא אַרמעע, וועלכע פּרעזידענט קאָרדעראָ האָט געקענט צוזאַמענקלייבען, איז בעזיעגט געוואָרען, האָט ער זיך אָבגעטראָגען פון עקוואדאָר, און גענעראַל אַלפּאַראָ איז געוואָרען דיקטאַטאָר.

דיא קלעריקאַלען האָבען אָבער ניט נור אינטריגירט געגען גענעראַל אַלפּאַראָ, ווען ער האָט אָנגעפאַנגען דורכצופיהרען ליבעראַלע רעפאָרמען, זאָנ־דערן האָבען אויך אָרגאַניזירט אויפשטאַנדען. נור איהם איז דאָך געלונגען צו ענדיגען זיין געזעצליכען טערמין אין 1901 און אויך איבערצוגעבען זיין אַמט צו גענעראַל לעאָנידאַס פּלאַזאַ, וועלכער האָט נאָך ענערגישער פּאָרטגעזעצט דיא אַנטי־קלעריקאַלע פּאָליטיק. אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון גענעראַל פּלאַזאַ זיינען ענדליך דורכגעפיהרט געוואָרען אַזעלכע ליבעראַלע רעפאָרמען וויא ציוויל הייראַטהען און שיידונגען. דיא גרינדונג פון נייע קלויסטערס איז אין גאַנצען פערבאָטען געוואָרען, און דיא גיטער פון דיא אַלטע קלויסטערס זיינען ערקלערט געוואָרען פאַר נאַציאָנאַלעם אייגענטהום.

ווען דער געזעצליכער טערמין פון גענעראַל פּלאַזאַ האָט זיך געענדיגט אין 1905, האָבען דיא קאָנסערוואַטיווע און קלעריקאַלע פּאַרטייען אויסגעפיהרט מיט דער הילפע פון דיא מעסיגע ליבעראַלען, אַז איינער פון זייערע רייהען, דער באַנקיר ליזאַראָ גאַרציאַ, זאָל ערוועהלט ווערען אַלס פּרעזידענט; אָבער גענעראַל אַלפּאַראָ האָט באַלד געמאַכט אַ נייעם אויפשטאַנד, וועלכער האָט זיך געענדיגט דערמיט, דאָס ער איז ווידער געוואָרען דיקטאַטאָר.

דער קאַמפּף צווישען דיא קאָנסערוואַטיווע און ליבעראַלע פּאַרטייען, וועלכער האָט געפיהרט צו אַזוי פיעל רעוואָלוציאָנען און בלוטפערגיסונגען, איז נאָך אַלץ ניט צו ענדע אין דער גאַנצער לאַטיינישער אַמעריקאַ און בעזאָנדערס אין אַזעלכע רעפּובליקען, וויא עקוואַדאָר, וואו דיא גרויסע מאַיאָריטעט בעשטעהט פון אינדיאַנער, וועלכע ווערען אָנגעפיהרט פון דיא גלחים. אָבער דער ליבעראַליזם זיעגט ביסלעכווייז און דיא רעדער פון פּראָגרעס דרעהען זיך אויך אין דיא פערוואָרפענסטע ווינקעלעך פון דער אינקא אימפּעריע.

קאלאמביא

Colombia

דיא געשיכטע פון קאָלאָמביא

דיא טעריטאָריע פון דער היינטיגער רעפּובליק קאָלאָמביא, א טעריטאָריע וואָס איז נאָך אַלײן צוויי און א האַלב מאָל גרעסער פאַר שפּאַניען, ליגט אין דעם נאָרד־וועסטליכען ווינקעל פון זיד־אַמעריקא, צווישען עקוואַדאָר צום זיד־וועסט און איהר פריהערע פּראָווינץ און היינטיגע רעפּובליק פּאַנאַמאַ צום נאָרד־וועסט. איהרע נאָרדליכע ברעגען, וועלכע ווערען בעשווענקט פון דעם קאַריבעאישען ים (דאָס איז א גרויסער בוזים פון אַטלאַנטישען ים, אייגענטליך דיא זידליכע העלפט פון מעקסיקאַנער גאָלף), זיינען בעזוכט געוואָרען פון קאָלומבוס'ן אַליין אין 1502 (זעה דיא געשיכטע פון צענטראַל אמעריקא). דיא ערשטע שפּאַנישע בעזעצונג לעבען דיזע ניעדריגע, פייכטע און זעהר אונגעזונדע ברעגען איז געווען אין דעם גאָלף פון דאַריען, פון וואַנען באַלבאָא איז צוגעקומען צום גאָלף פון פּאַנאַמאַ (זעה דיא געשיכטע פון פּאַנאַמאַ) און האָט דערמיט געעפנעט א וועג פאַר פראַנציסקאָ פּיזאַראָ און פאַר דיא אַנדערע קאָנקוויסטאַדאָרעס אין זיד־אַמעריקא.

צו דיא געבירגיגע געגענדען, דיא פּלאַטאָס פון דיא אַנדעסען־בערג אין קאָלאָמביא, האָבען דיא שפּאַנישע שווערד־העלדען געקענט צוקומען מיט א יאָהר צוואַנציג שפּעטער דורך דעם טייך מאַגדאַלענא, וואָס דיענט אויך אַלס א וועג צום ים פאַר דיא הויפּטשטאָדט באָגאָטאַ. אויף דיעזע האָכלענדער, וועלכע זיינען זעהר פּרוכטבאַרע און זיינען אויסגעצייכענט פאַר אייראָפּעאישע קאָלאָניסטען, האָבען דאַן געלעבט אינדיאַנער שטאַמען, וועלכע האָבען זיך געפונען אונגעפעהר אויף דער זעלבער שטופע פון קולטור וויא דיא אַצטעקען און פּערואַנער. דיא וויכטיגסטע פון דיזע שטאַמען, דיא טשיבטשאַס, האָבען געלעבט אין שטעדט און בעאַרבייטעט דיא פעלדער אויף דיא הערליכע פּלאַטאָס פון באָגאָטאַ און טונכאַ, וואו עס איז געוואָרען דער צענטער פון דיא שפּאַנישע עראָבערער אין דיזען טהייל פון זיד־אַמעריקא. מאַנכע פון דיזע שטאַמען זיינען נאָך ניט אונטערגעגאַנגען, אַנדערע האָבען זיך כמעט אין גאַנצען צו־מישט מיט דיא שפּאַניער און בילדען היינט דעם קלאַס פון מעסטיזאָס, פון וועלכע עס בעשטעהט דיא מאַיאָריטעט פון דער קאָלאָמביאַנער בעפעלקערונג. דער פּראָצענט פון דיא ווייסע איז דאָרטען פערהעלטניסמעסיג א קליינער. מען

רעכענט, אז ניט מעהר וויא איינער פון צעהן איז טאקע אַ ווייסער אין דער קאָלאָמביאַנער רעפובליק. אזוי וויא קאָלאָמביאַ האָט שוין לאַנג אויפגעהערט צו זיין אַן איינוואַנדערונגס־לאַנד אפילו פאר שפאַניער און דיא ראסען־מישונגען געהען דאָרטען אָן אַלין מעהר אָהן שום שטערונגען, מעג מען אָננעהמען, אז מיט דער צייט וועט דיא קאָלאָמביאַנער נאַציאָנאַליטעט בעשטעהען פון מעסטיזאָס, וועלכע וועלען זיין נעהענטער צום טיפ פון אינדיאַנער, וויא צום טיפ פון אייראָפּעער.

דער ערשטער פון דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס, וואָס האָט דערגרייכט ביז באָגאָטאַ, איז געוועזען כימענעץ דע קוועזאדא. מיט אַ קאָמפּאַניע פון 800

אַ וועג איבער דיא אַנדעסען־בערג.

אַוואַנטוריסטען און מיט 100 פערד איז ער אין 1536 ארויס פון דעם פּאָרט סאַנטאַ מאַרטאַ, ניט ווייט פון דער דעלטאַ פון מאַגדאַלענאַ, דעם גרעסטען און וויכטיגסטען פון דיא קאָלאָמביאַנער טייכען, און האָט אָנגעפאַנגען אַ זעהר שווערען מאַרש איבער דיא בערג. עס האָט גענומען מאָנאַטען ביז דיזע אַוואַנטוריסטען האָבען זיך דורכגעהאַקט אַ וועג אין דיא געדיכטע טראָפּישע וועלדער דאָרטען. אַ סך פון זיי זיינען אומגעקומען פון מיעדקייט, פיעבערס, הונגער און אויך פון שטענדיגע געשלעג מיט דיא ווילדע אינדיאַנער אין דיזע וועלדער. ווען זיי האָבען זיך דערשלאָגען צום טהאָל פון דעם טייך אָפּאָן, וואָס פאַלט אריין אין מאַגדאַלענאַ אַ מייל 300 פון דיא ברעגען פון ים, האָבען זיי בעשלאָסען צו הייבען זיך ווייטער איבער דיא בערג ביז זיי האָבען ענדליך דערגרייכט דיא

פּלאַטאָס אַרום באָגאָטאַ. וויא שווער עס איז געווען דורכצוברעכען זיך אַ וועג אין דיזע פערוואָרפענע ערטער אויף דיא אַנדעסען, קען מען זיך פאָרשטעלען פון דעם ביילייגענדען בילד פון אַ בערג־וועג דאָרטען אין אונזערע צייטען.

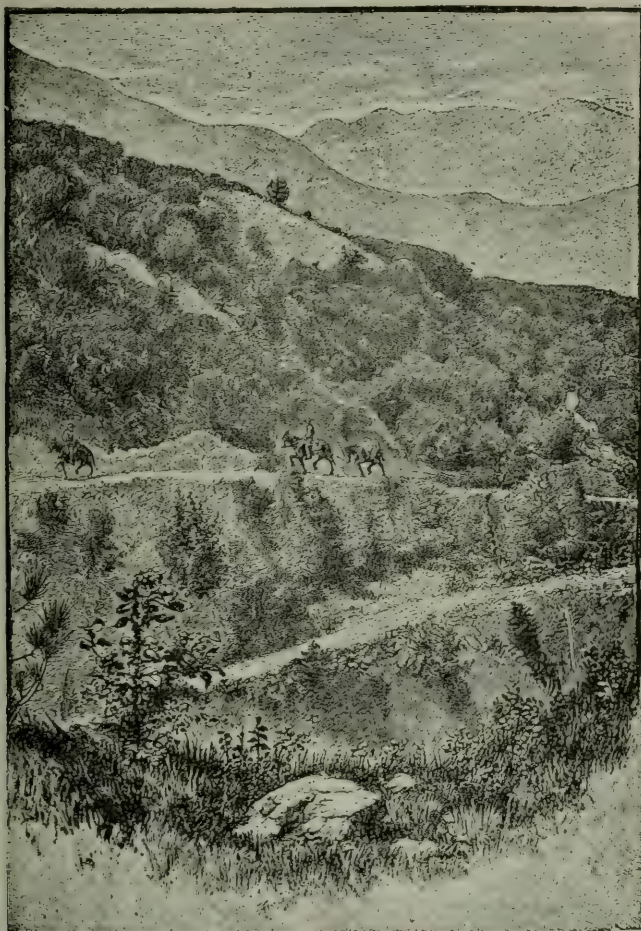
ווען קוועזאַדאַ איז צוגעקומען צום פּלאַטאָ, וואו עס האָט זיך געפונען דיא מלוכה פון דיא טשיבטשאַס, איז ער געבליבען בלויז מיט אַ פערטעל פון זיין קאָמפּאַניע. דיא אַנדערע זיינען אומגעקומען אויף דעם שרעקליכען און געפעהרליכען וועג. אָבער מיט דיזער הייפעלע שווערד־העלדען האָט ער אין עטליכע מאָנאַט איינגענומען דיזע מערקווירדיג פּרוכטבאַרע און וואונדערשעהנע האָכלענדער און בעהערשט דיא האַלב־ציוויליזירטע אינדיאַנער, וועלכע זיינען געווען אַזוי ווענינ קריעגעריש, אַז זיי האָבען גאָר קיין אַרמעע ניט געהאַט. דיא שפּאַניער האָבען געהאַט צו פיהרען אַ לאַנגען און ביטערן קאַמפּף גראָדע מיט דיא ווילדע אינדיאַנער, ספּעציעל מיט דיא שטאַמען, וועלכע האָבען זיך אַרומגעשלעפּט אין דיא טראָפּישע וועלדער, אין דיא טיעפע טהאָלען פון דיא טייכען און ביי דיא ברעגען פון ים. אין אַן אָרט, וואו עס איז אַמאָל געשטאַנען דיא הויפּטשטאָדט פון דיא טשיבטשאַס, האָט קוועזאַדאַ געגרינדעט אין 1538 דיא שטאָדט באָגאָטאַ, וועלכע איז געוואָרען ניט נור דיא הויפּטשטאָדט פון דיזער געגענד, זאָנדערן אויך אַ גרויסער צענטער פון שפּאַנישער קולטור אין זיד־אַמעריקאַ.

באָגאָטאַ, צו וועלכער עס איז נאָך אַלץ זעהר שווער צו צוקומען, ווייל זיא איז נאָך ניט פערבונדען דורך אַן אייזענבאַהן מיט אירגענד וועלכען פּאָרט, ליגט אויף אַ פּלאַטאָ, וואָס איז אַרום 9000 פוס הויך איבער דער אָבערפלעכע פון ים און ציהט זיך 60 מייל אין דער לענג און 30 מייל אין דער ברייט (דיזע שטיק פלאַכע לאַנד איז דער גרונד פון אַן אַמאָליגער אָזערע, וואָס איז מיט מיליאָנען יאָהרען צוריק אויסגעטריקענט געוואָרען). היינט לעבען דאָרטען אַרום 150,000 נפשות. אין דיא צייטען, ווען קוועזאַדאַ האָט זיך אַהין אַריינגעריסען, האָט דאָרטען זיך געפונען, רעכענט מען, אַ בעדייטענד גרעסערע בעפעלקערונג.

עטליכע מאָנאַט נאָך קוועזאַדאַ׳ס ערָאָבערונג זיינען אָנגעקומען אין באָגאָטאַ צוויי אַנדערע שפּאַנישע עקספּעדיציעס: איינע אונטער דער קאָמאַנדע פון בענאַלקאַזאַר, דעם ערָאָבערער פון קוויטאָ (זעה דיא געשיכטע פון עקוואַדאָר), און דיא אַנדערע פון ווענעצועלאַ. פון דריי פערשיעדענע זייטען זיינען אַזוי דיא גאָלד־זוכער און קאָנקוויסטאַדאָרעס אָנגעקומען כמעט גלייכצייטיג אין איינעם פון דיא פערוואָרפענסטע ווינקעלעך פון דיא אַנדעסען, ווייל זיי האָבען געהערט פון דער מלוכה פון דיא טשיבטשאַס און האָבען ערוואַרטעט צו געפינען דאָרט אַזאַ עלדאָראַדאָ וויא אין פּערו.

אַזוי וויא קוועזאַדאַ איז אָנגעקומען אַהין דער ערשטער און ער האָט פּאָרשלאָגען זיינע קאָנקורענטען גרויסע סומען, אַז זיי זאָלען איהם לאָזען אַליין;

אויף'ן פעלד אין דיזען לאַנד, וואָס ער האָט אַ נאָמען געגעבען ניי־גראַנאַדאַ
לכבוד דיא שפּאַנישע פּראָווינץ גראַנאַדאַ, וואו ער איז געבאָרען געוואָרען,

דיא אנדעסען לעבען באגאטא

זיינען זיי פריעדליך געקומען צו אַן אויסגלייך. קוועזאַדאַ האָט דאַן איבערגע־
לאָזען זיין ברודער אַלס גובערנאַטאָר פון ניי־גראַנאַדאַ, און ער אַליין איז צוזאַמען

מיט בענאַלקאזאר און פעדערמאַן (דעם אַנפיהרער פון דיא אַוואַנטוריסטען, וועלכע זיינען געקומען אויף אַ געוויסען וועג פון ווענעצועלאַ) אַוועקגעפאָהרען אויף איין שיף נאָך שפּאַניען, מיטפיהרענדיג אַ מאַסע גאָלד, וואָס זיי האָבען אָנגערויבט אין דיא אינדיאַנער מלוכות.

אין 1539 האָט עס פּאַסירט, אז אַ פּאָרטוגעזער קאַפּיטאַן מיט'ן נאָמען מעלאָ איז צוגעקומען צו דער מינדונג פון מאַגדאַלענא און איז געפאָהרען אַלץ ווייטער אויף דיזען טייך, אום אויסצופאָרשען דיא געגענד און אויסצוגע־פינען נייע וועגען. דיזע רייזע איז געווען פון דער גרעסטער וויכטיגקייט פאַר ניי־גראַנאַדאַ, ווייל זיא האָט געצייגט, אַז מאַגדאַלענא קען דיענען אַלס אַ גוטער און זיכערער וועג פאַר שיפען ביז אַ פונקט ניט ווייט פון באָגאָטאַ. דיא שפּאַניער האָבען זיך באַלד בענוצט מיט דיזער ענטדעקונג. פון דיא הויכע פּלאַטאָס האָבען זיי אין געוויסע ערטער אויסגעלעגט וועגען אַרונטער דיא בערג ביז צו דיא ברעגען פון דיזען טייך, אויף וועלכען זיי פלעגען שוין קענען שיפען ביז דיא פּאָרטען פון קאַריבעאישען ים. דאָס איז אויך היינט דער וויכטיגסטער האַנדעלס־וועג פון קאָלאָמביאַ. דער מאַגדאַלענאַ־טייך מיט זיינע צופלוסען, ספּעציעל מיט דעם גרויסען צופלוס קאַוקאַ, דיענט אַלס אַן ארטעריע פאַר דיא פרוכטבאַרע פּלאַטאָס, וועלכע זיינען אָבגעטהיילט איינע פון דיא אַנ־דערע דורך טיעפע טהאָלען און צו וועלכע עס איז אַזוי שווער צוצוקומען.

פון אַלע זייטען האָבען זיך אַ לאָז געטאָהן אוואַנטוריסטען צו זוכען גאָלד אין דיזע פרוכטבאַרע געגענדען, וואו דיא איינגעבאָרענע האָבען בעזאָנדערס גערולדיג געטראָגען דעם יאָך און וואו דער קלימאַט איז איינער פון דיא אַנ־גענעהמסטע און געזינדעסטע אין דער וועלט פאַר אייראָפּעער. צו דיזער צייט זיינען נאָך דיא גאָלד־פעלדער פון האאיטי ניט געווען אויסגעשעפּט און עס האָבען געפעהלט שקלאַווען אפילו פאַר דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס דאָרטען. דיא שוואַכע אינדיאַנער שטאַמען אין דיא וועסט־אינדישע אינזלען זיינען אויס־געשטאָרבען מיט אַ שוידערליכער שנעלקייט אונטער דיא בייטשען פון דיא שפּאַנישע גאָלד־זוכער, וויא מיר ווייסען עס שוין פון פריהערע קאַפּיטלען. דיא אַוואַנטוריסטען זיינען דאַרום געצוואונגען געווען ניט נור צו זוכען נייע גאָלד־מינען אַנדערשוואו, זאָנדערן אויך נייע שקלאַווען פאַר דיא אַלטע מינען.

דיא ערשטע שפּאַנישע בעזעצונגען ביי דיא ברעגען פון קאָלאָמביאַ און אויך פון ווענעצועלאַ זיינען אייגענטליך געווען פונקטען פאַר עקספּעדיציעס צו פאַנגען אינדיאַנער און זיי צו פערקויפען אַלס שקלאַווען אין האאיטי און קובאַ. דיזע עקספּעדיציעס האָבען נאַטירליך געמוזט אריינדרינגען אַלץ טיע־פער אין לאַנד, אום צו קענען פאַנגען נייע אָפּפער. דיא קאַריבען און דיא אַנדערע ווילדע אינדיאַנער שטאַמען, וועלכע האָבען זיך ארומגעשלעפּט אין דיא געגענדען ביי דיא ברעגען פון קאַריבעאישען ים, פלעגען זיך צולויפען וואו

דיא אויגען האָבען זיי געטראָגען. ווען נור זיי פּלעגען דערשמעקען, אז דיא שרעקליכע ווייסע מענשען מיט זייער פייערשיסענדען געוועהר דערנעהענטערן זיך. וואָס טיעפער דיא שפּאַנישע יעגער נאָך אינדיאַנער שקלאַווען פּלעגען אריינ־קריעכען אין דיא וועלדער און בערג פון קאָלאָמביא און ווענעצועלאַ, אַלין מעהר האָבען זיי געהערט וועגען דיא האַלב־ציוויליזירטע אינדיאַנער שטאַמען אויף דיא הויכע פּלאַטאָס.

דיא ערָאָבערונג פון דיזע פּלאַטאָס איז אָנגעפיהרט געוואָרען בעזאָנדערס פון צוויי פּאַרטען, נעמליך: סאַנטאַ מאַרטאַ, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען ניט ווייט פון מאַגדאַלענאַ טייך אין 1525 טאַקע מיט דעם צוועק צו פאַנגען אינדיאַנער פאַר דיא גאָלד־מינען אין האַאיטי, און קאַרטאַגענאַ, וואָס ליגט אויך ניט ווייט פון מאַגדאַלענאַ טייך און וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1533. אַזוי וויא מען האָט גראָדע געפונען גאָלד ניט ווייט פון דעם פּראַכט־פּאָלען פּאָרט פון קאַרטאַגענאַ, האָבען זיך אַהין אַ שאָט געטאָהן אַוואַנטוריסטען פון אַלע זייטען. אונטער דער קאָמאַנדע פון אַ שווערד־העלד מיט'ן נאָמען הערעדיאַ האָבען זיך דיא גאָלד־זוכער אַ לאָז געטאָהן פון קאַרטאַגענאַ צו דיא ווילדע ערטער, וואו דער טייך קאַוקאַ פאַלט אריין אין מאַגדאַלענאַ און פון וואַנען זיי האָבען נאָך גרויסע געפאַהרען און שוועריגקייטען דערגרייכט ביז צו די אונגעהייער רייכע גאָלד־מינען פון דער געגענד, וועלכע בילדעט היינט דיא פּראָווינץ אַנטיאָקוויאַ פון דער קאָלאָמביאַנער רעפּובליק. פון דיא מינען אין אַנטיאָקוויאַ האָט מען ארויסגעצויגען גאָלד אין ווערטה פון הונדערטע מיליאָ־נען. מען האָט דערצעהלט, אַז יעדער איינער, וואָס האָט אַנטהייל גענומען אין הערעדיאַ'ס עקספּעדיציע, האָט געקראָגען אויף זיין חלק מעהר גאָלד, וויא דיא קאָנקוויסטאַדאָרעס פון מעקסיקאָ און פּערו.

אַרום דעם מיטען פון 16טען יאָהרהונדערט, אַ יאָהר זעכציג נאָך דער ענט־דעקונג פון אַמעריקאַ, זיינען דיא פּלאַטאָס פון ניי־גראַנדאַ געווען פערנומען און צוטהיילט צווישען דיא שפּאַנישע אַוואַנטוריסטען, און דיא האַלב ציווילי־זירטע אינדיאַנער זיינען פערשקלאַווט געוואָרען, וויא אין פּערו און מעקסיקאָ. דיא ווילדע אינדיאַנער שטאַמען, וועלכע האָבען זיך ניט געלאָזט פערשקלאַ־ווען, זיינען מעהרסטענטהיילס אויסגעראָטעט געוואָרען אין צוזאַמענשטויסען מיט דיא שפּאַניער אָדער זיינען זיך צולאָפען אַלין ווייטער אין דיא טראָפּישע וועלדער און זומפּען, וואו דיא שפּאַניער האָבען זיי ניט געקענט דערגרייכען און וואו זיי בלייבען נאָך עד היום אין זייער ווילדער אונאָבהענגיגקייט.

דיא אַנפיהרער פון דיעזע אַוואַנטוריסטען אין דיא פערשיעדענע בעזעצונ־גען אויף דיא פּלאַטאָס און אין דיא פּאָרטען האָבען אָבער באַלד אָנגעפאַנגען אַרומצוררייסען זיך וועגען דיא חלוקה, וועגען דיא גרענעצען פון זייערע טערי־טאָריעס. דאָס איז געווען דער אָנהייב פון דעם קאַמפּף פאַר לאָקאַלע אָטאָ־

א שיפעל פון אינדיאנער אויף'ן מאגדאלענא־טייך.

נאָמיע, פאַר די אונאַבהענגיגקייט פון די פּראָווינצען, וואָס האָט געקאָסט אזוי פיעל בלוט אין 19טען יאָהרהונדערט, זייט מען האָט דאָרטען אָבגעשאַפט די שפּאַנישע הערשאַפט. אין 1545 האָט די שפּאַנישע רעגירונג געשיקט אַ הויכען בעאַמטען צו אונטערזוכען די לאַגע אין דיזע פערוואָרפענע ערטער. זיא האָט אויך געזוכט איינצופיהרען אַזעלכע געזעצע וויא אין פּערו צו בעשיצען די אונגליקליכע אינדיאַנער, וועלכע די קאָנקוויסטאַדאָרעס האָבען אונ־בּאַרמהערציג געיאָגט אין די מינען. אָבער דיזע הומאַנע געזעצע זיינען אויך אין ניי־גראַנאַדאַ געבליבען טויטע בוכשטאַבען. די קאַבילדאָס (שטאָדט־פערוואַלטונגען) האָבען געקענט טאָהן, וואָס זיי האָבען געוואָלט אין דיזע גע־גענדען, צו וועלכע עס איז אויך היינט שווער צוצוקומען. די מאַכט פון דעם שפּאַנישען קעניג מיט זיינע גובערנאַטאָרען איז מייסטענס געווען אויפ׳ן פּאַפּיר.

אום צו האָבען מעהר קאָנטראָל איבער דיזע געגענדען, האָט די שפּאַנישע רעגירונג בעשלאָסען צו שיקען אַהין אַ בעזונדערן גענעראַל־גובערנאַטאָר מיט דער מאַכט פון אַ וויצע־קעניג. די הויפּטשטאָדט פון ניי־גראַנאַדאַ איז גע־וואָרען באָגאָטאַ. ביז 1731 זיינען אויך מאַנכע פּראָווינצען, וועלכע געהערען היינט צו דער רעפּובליק ווענעצועלאַ, געווען אַ טהייל פון ניי־גראַנאַדאַ, נור אזוי וויא עס איז זעהר שווער צו צוקומען פון די ווענעצועלער ברעגען צו באָגאָטאַ, האָט די שפּאַנישע רעגיערונג געפונען פאַר נויטיג צו לאָזען די מזרח׳דיגע פּראָווינצען פון ניי־גראַנאַדאַ אונטער אַ בעזונדערער אדמיניסטראַ־ציאָן מיט דעם אַלגעמיינעם נאָמען ווענעצועלאַ.

ווענען די שפּאַנישע הערשאַפט אין ניי־גראַנאַדאַ אין פערלויף פון די צוויי און האַלב הונדערט יאָהר ביז דעם קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט איז ניטאָ וואָס ספּעציעלעס צו זאָגען. די זעלבע רואינירענדע עקאָנאָמישע סיסטעם, די זעלבע פּאָליטישע אונטערדריקונגען, די זעלבע שלעכטע אדמיניסטראַ־ציאָן, די זעלבע מאַכט פון דער קאַטאָלישער קירכע, די זעלבע פערשקלאַ־וואונג פון די אינדיאַנער אין ניי־גראַנאַדאַ וויא אין פּערו, באָליוויאַ, עקוואַ־דאָר א. ז. וו. די אורזאכען, וועלכע האָבען אַרויסגערופען אויפשטאַנדען אין אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס באַלד נאָך דער איבערקעהרענים אין שפּאַניען גופא דורך די פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן און נאַפּאָלעאָנישע מלחמות, האָבען אויך גלייכצייטיג געווירקט אין ניי־גראַנאַדאַ. צוערשט זיינען אָרגאַניזירט געוואָרען רעוואָלוציאָנערע כונטאַס אין קאַרטאַגענאַ און אין אַנדערע פּאָרט־שטעדט און נאַכהער אין באָגאָטאַ, וואו עס האָבען זיך נאַטירליך געפונען מעהר שפּאַנישע בעאַמטע און וואו דער וויצע־קעניג אַמאַר איז גראַדע געווען זעהר פּאָפּולער.

דער ערשטער קאָנגרעס וואָס איז צוזאַמענגערופען געוואָרען אין באָגאָטאַ

אויף דער איינלאַדונג פון דער דאָרטיגער רעוואָלוציאָנערער כונטא אין 1811, האָט נור פערטראָטען א קליינעם פראָצענט אפילו פון דער ווייסער בעפעל־קערונג. קאַרטאַגענאַ און אנדערע פראָווינצען האָבען זיך ענטזאַגט צו שיקען פערטרעטער צו דיזען קאָנגרעס. צווישען דיא פיהרער פון דיא פערשיעדענע שטעדט און פראָווינצען האָבען זיך אָנגעפאַנגען שטרייטען, וועלכע האָבען געפיהרט צום ערשטען בירגער־קריעג צווישען דיא קרעאָלען. דער קאַמפף האָט זיך בעזאָנדערס צופלאַקערט צווישען די צענטראַליסטען, וואָס זיינען געווען בעזאָנדערס שטאַרק אין באָגאָטאַ אונטער דער לייטונג פון א יונגען און זעהר פעהיגען קרעאָל מיט'ן נאָמען נאַרינאָ, און דיא פעדעראַליסטען, וועלכע זיינען געווען בעזאָנדערס שטאַרק אין קאַרטאַגענאַ. נאַרינאָ, וועלכער מעג גערעכענט ווערען פאַר דעם ערשטען דיקטאַטאָר פון ניי־גראַנאַדאַ, איז אָנפאַנגס בעזיעגט געוואָרען אין א שלאַכט מיט דיא פעדעראַליסטען, אָבער נאַכהער האָט ער זיי בעזיעגט, ווען זיי האָבען בעלאַגערט באָגאָטאַ.

ווען דיא שפּאַנישע גענעראַלען, וועלכע האָבען זיך נאַטירליך בענוצט מיט דיזע אינערליכע רייסערייען און זיינען אויך געשטיצט געווען פון דיא לאָיאַליסטען אין דיא רייהען פון דיא קרעאָלען, זיינען צוגעקומען פון קוויטאָ ביז צו אַנטיאָקוויאַ און האָבען אָנגעפאַנגען א מאַרש צום פלאַטאָ פון באָגאָטאַ, האָבען זיך דיא שטרייטענדע פאַרטייען פעראייניגט געגען דעם אלגעמיינעם שונא. דיא רעוואָלוציאָנערע אַרמעע, וועלכע נאַרינאָ האָט צוזאַמענגעקליבען, האָט בעזיעגט אין יאַנואַר 1814 דיא שפּאַנישע אַרמעע, אָבער ווען דיא שפּאַניער האָבען געקראָגען פערשטערקונגען, האָבען דיא רעוואָלוציאָנערן געליטען א שטאַרקע נידערלאַגע; נאַרינאָ אַליין איז געפאַנגען געוואָרען. צו דיזער צייט איז דיא רעוואָלוציאָנערען אין ניי־גראַנאַדאַ געקומען צו הילפע דער גרעסטער העלד פון דעם בעפרייאונגס־קאַמפף, באָליוואַר אַליין, וועלכער האָט געמוזט אַנטלויפען פון זיין געבורטס־לאַנד ווענעצועלאַ נאָך דיא זיעגען דאָרטען פון דיא שפּאַניער מיט דיא לאָיאַליסטען אין 1813. ער האָט אָבער דאָן ניט געקענט פיעל העלפען דיא פּאַטריאָטען געגען דיא שפּאַניער און אויך ניט פערבינדען ענגער דיא צענטראַליסטען פון באָגאָטאַ מיט דיא פעדעראַליסטען פון קאַרטאַגענאַ. ער איז זאָגאַר געצוואונגען געווען אוועקצופאָהרען נאָך דעם אינזעל דזשאַמאַיקאַ אונטער דעם ענגלישען שוץ, וואו ער האָט אויסגעוואַרט אויף א גינסטיגערע צייט צו אַטאַקירען ווידער דיא שפּאַניער.

דאָס זיינען בכלל געווען דיא ערגסטע יאָהרען פאַר דיא רעוואָלוציאָנערען אין אלע שפּאַנישע קאָלאָניעס, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דיא געשיכטען פון פערו, טשילי, באָליוויאַ און עקוואַדאָר. ביז 1819 האָבען דיא שפּאַניער געהערשט מיט אן אייזערנער האַנד אויך אויף דיא פלאַטאָס פון ניי־גראַנאַדאַ.

אין פריהלינג פון 1815 איז מאַרשאַל מאָרילאָ, איינער פון דיא פעהיגסטע שפּאַנישע גענעראַלען אין זיין צייט, אָנגעקומען מיט צעהן טויזענד וועטעראַנען פון שפּאַניען. ער האָט צוערשט געלאַנדעט אין ווענעצועלאַ, וואו ער האָט געקראָגען פערשטערקונגען פון דיא לאָיאַליסטען, און נאַכהער האָט ער מיט אַן אַרמעע פון 8000 מאַן און מיט פיעלע קריעגסשיפען אַטאַקירט מאַגדאַלענא, וואו עס האָט זיך געפונען דיא עלטעסטע און שטאַרקסטע פעסטונג אין זיד־אַמעריקאַ. נאָך אַ בעלאַגערונג, וועלכע האָט זיך געצויגען איבער פיער מאָנאַט און וועלכע האָט אומגעוואַנדעלט דיזע האַנדעלס־שטאָדט אין אַ בית עולם, זיינען דיא שפּאַניער אַריין אין פּאָרט און אין דער פעסטונג פון קאַרטאַגענא. נאָך דיא רעכנונגען פון דיא קאָלאָמביאַנער היסטאָריקער זיינען ביי דיזער בעלאַגערונג אומגעקומען ביז 6000 פּערזאָן פון הונגער און קראַנקהייטען.

דיא שפּאַנישע קאָמאַנדירען, וועלכע זיינען אין דיזער צייט געווען זיעגרייך כמעט אויף אַלע פונקטען אין זיד־אַמעריקא, האָבען געזוכט צו פאַנגען דיא פיהרער, וועלכע זיי פלעגען אָהן שום צערעמאָניעס אומברענגען. מאַרשאַל מאָרילאָ האָט בעפוילען, אז מען זאָל קיין גנאַדע ניט צייגען צו דיא העכערע רעוואָלוציאָנערע אָפיצירען און אויך צו דיא פיהרער פון דיא רעוואָלוציאָנערע קונטאַס. ווען ער איז אַריין מיט טריאומף אין באָגאָטאַ, האָט מען אויף זיין בעפעהל הינגעריכטעט 125 פּאַטריאָטען, דאַרונטער אויך דעם בעוואוסטען געלעהרטען קאַלדאַס, מיט וועמען ניי־גראַנאַדאַ האָט בעזאָנדערס שטאָלצירט. אַפּילו פרויען האָבען דיא בלוטיגע שפּאַנישע קאָמאַנדירען ניט געשאַנעוועט. איינע פון זיי מיט'ן נאָמען פּאָליקאַרפּאַ סאַלאַבריעטאַ, וועלכע איז בעריהמט ניט אַזוי מיט איהר רעוואָלוציאָנערען מוטה וויא מיט איהר שעהנהייט, איז הינגעריכטעט געוואָרען צוזאַמען מיט זיעבען מענער. דאָס איז דיא נאַציאָנאַלע העלדין פון קאָלאָמביאַ. זיא ווערט בעזונגען אין פיעלע פּאָלקסליעדער אונטער דעם נאָמען לאַ פּאָלאַ.

נור אין 1819, ווען מאַרשאַל מאָרילאָ צוזאַמען מיט זיינע לייטענאַנטען, צווישען וועלכע עס האָט זיך אויסגעצייכענט גענעראַל סאַמאַנאָ מיט זיינע מיליטערישע פעהיגקייטען אַזוי וויא מיט זיין גרויזאַמקייט, האָבען געגלויבט, אַז זיי האָבען שוין אונטערדריקט דיא רעוואָלוציאָנערע בעוועגונגען אין ניי־גראַנאַדאַ, וויא אויך אין עקוואַדאָר און ווענעצועלאַ, האָבען זיי געקראָגען דיא נאַכריכט, אַז באָליוואַר האָט געלאַנדעט מיט אַ נייער אַרמעע אין אַ פּאָרט פון ווענעצועלאַ. דיא אַרמעע פון דעם ליבעראַטאָר איז דיזעס מאָל בעשטאַנען ניט בלויז פון רעוואָלוציאָנערע קרעאָלען, זאָנדערן אויך פון געדונגענע ענגלישע סאָלדאַטען, וועלכע האָבען געקענט אויסהאַלטען דיא אַטאַקעס פון דיא בעסטע שפּאַנישע וועטעראַנען. צוזאַמען האָבען זיי געצעהלט אַרום דריי טוי־

זענד מאַן. מיט דיזער אַרמעע האָט עס באָליוואַר בעשלאָסען אויסצופיהרען זיין געוואַגטען פּלאַן ארויפצוקלעטערן אויף דיא בערג, וואָס ציהען זיך פון ווענעצועלאַ ביז דעם פּלאַטאָ פון באָגאָטאַ, און דאָרטען צו אַטאַקירען דיא שפּאַניער, וועלכע האָבען זיך געפונען אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל סאַמאַנאָ. דיזער וועג איז געווען אַ זעהר שווערער און געפעהרליכער, אָבער באָליוואַר האָט דערגרייכט זיין ציעל. מיט זיינע שנעלע בעוועגונגען האָט ער צומישט דעם שפּאַנישען קאָמאַנדיר, וועמען גענעראַל סאַמאַנאָ האָט אַרויסגעשיקט אַנטקעגען מיט אַ מחנה פון 3000 מאַן, מייסטענס לאַיאַליסטען. אין אַ פּלאַץ מיט'ן נאָמען באָיאַקאַ האָבען זיךביידע אַרמעען צוזאַמענגעשטויסען אין אָוגוסט 1819, און דיא רעוואָלוציאָנערן האָבען געהאַט דאָרט אַ גרויסען זיעג.

דיא שלאַכט ביי באָיאַקאַ האָט ענטשיעדען דעם שיקזאַל ניט נור פון ניי־גראַנאַדאַ, זאָנדערן אויך פון ווענעצועלאַ און עקוואַדאָר. גענעראַל סאַמאַנאָ, וועלכער איז דאַן געבליבען מיט אַ הייפעלע סאָלדאַטען אין באָגאָטאַ, האָט זיך אָבגעטראָגען פון דאָרטען מיט אַזאַ איילעניס, אַז ער האָט זאָגאַר איבערגע־לאָזען דיא אַרכיוועז און אויך געלד אין שאַצאַמט. ער איז אַוועק צוריק נאָך קוויטאָ. באָליוואַר איז אַריין מיט טריאומף אין באָגאָטאַ נאָך אַ שנעלען דרייטעגיגען מאַרש פון דעם שלאַכטפעלד פון באָיאַקאַ. ער איז געוואָרען דער פּרעזידענט, פּאַקטיש דער דיקטאַטאָר פון גאַנץ ניי־גראַנאַדאַ, מיט אויסנאַהמע בלויז פון דער פּראָווינץ פּאַסטאָ, וועלכע האָט זיך דיא גאַנצע צייט אויסגע־צייכענט מיט איהר טרייהייט צו שפּאַניען.

אָבוואָהל באָליוואַר איז אַליין געווען אַ צענטראַליסט און האָט געפּלאַ־נעוועט זאָגאַר צו פערבינדען אַלע שפּאַניש־שפּרעכענדע לענדער אין איין רע־פּובליק אונטער זיין דיקטאַטור, דאָך איז ער געצוואונגען געווען צו מאַכען קאָמפּראָמיסען מיט דיא פעדעראַליסטען. אין דער שטאָדט קוקוטאַ ביים גרענעץ פון ווענעצועלאַ איז אין אָנפאַנג פון 1821 צוזאַמענגערופען געוואָרען אַ קאָנגרעס פון פערטרעטער פון דיא פּראָווינצען פון ניי־גראַנאַדאַ און פון ווע־נעצועלאַ. דיא מאַיאָריטעט איז דאָרט געווען געגען דיא צענטראַליסטישע אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע באָליוואַר האָט געוואָלט איינפיהרען. מען האָט איהם אַפילו אויסגעוועהלט פאַר פּרעזידענט, אָבער מען האָט פון איהם פערלאַנגט, אַז ער זאָל איבערגעבען דיא אַדמיניסטראַציאָן צו אַן אנדערן, ווען נור ער וועט איבערנעהמען דיא קאָמאַנדע איבער דער אַרמעע. דערמיט האָבען דיא פיהרער אין דיזען קאָנגרעס געוואָלט אויסמיידען אַ מיליטערישע דיקטאַטור.

באָליוואַר האָט אָבער ניט געקענט פערבלייבען אַ לענגערע צייט אין באָגאָטאַ. ער האָט געמוזט קומען צו הילפע דיא רעוואָלוציאָנערען אין ווענע־

צועלאַ, אין עקוואַדאָר און אויך אין פּערו (זעה דיא געשיכטע פון פּערו). אין 1821 האָט ער געוואונען דיא וויכטיגע שלאַכט ביי קאַראַבאָבאָ אין ווענעצועלאַ און דעם נעכסטען יאָהר האָט ער אָנגעפאַנגען אַ מאַרש צום זיד איינצונעהמען דיא לאָיאַליסטישע פּראָווינץ פּאַסטאָ און פון דאָרטען ווייטער צום זיד נאָך קוויטאָ און אַנדערע שטעדט פון עקוואַדאָר, וואו זיין גענעראַל סוקרע האָט געוואונען דיא וויכטיגע שלאַכט לעבען דעם וואולקאַן פּיטשינטשאַ (זעה די געשיכטע פון עקוואַדאָר).

אין דער צייט וואָס דער ליבעראַטאָר האָט געפיהרט שלאַכטען געגען דיא שפּאַניער, איז דיא רעגירונג פון ניי־גראַנאַדאַ געלעגען אין דיא הענד פון דעם וויצע־פּרעזידענט סאַנטאַנדער, וועמען ער האָט אַליין אויסגעקליבען און געלאָזען אויף זיין פּלאַץ אין באָגאָטאַ. דיזער שטעלפערטרעטער איז אָבער געוועזען אַ ליבעראַל און האָט אויך געזוכט דיא שטיצע פון דיא פעדעראַליסטען, אום צו צושטערען דיא צענטראַליסטישע און דיקטאַטאָרישע פּלענער פון דעם ליבעראַטאָר. דיא ליבעראַלע פּאַרטיי איז דאַן אַלין אָפענער ארויסגעטראָטען געגען באָליוואַר׳ן, וועלכער האָט גענומען שטיצען דיא גלחים און האָט ניט דערלאָזען דורכצופיהרען אזעלכע רעפאָרמען, וויא דיא אָבשאַפונג פון שקלאַווערייא און פון טויט־שטראַף. דיא אַנהענגער פון סאַנטאַנדער, מייסטענס פעדעראַליסטען און ליבעראַלען, האָבען געזוכט פערשיעדענע מיטעל וויא פטור צו ווערען פון באָליוואַר׳ס דיקטאַטור. אָבער דאָס איז זיי ניט געלונגען ביז 1829, ווען ווענעצועלאַ האָט זיך אָבגעטהיילט פון פערבאַנד, וויא מיר וועלען עס זעהען אין דער געשיכטע פון דיזער רעפּובליק.

נאָך באָליוואַר׳ס טויט אין 1830, ווען עקוואַדאָר האָט זיך אויך אָבגעריסען פון פערבאַנד, איז ניי־גראַנאַדאַ געבליבען אַליין און האָט זיך קאָנסטיטואירט צו ענדע פון 1831 אַלס אַ בעזונדערע רעפּובליק. דער קאָנגרעס וואָס איז צוזאַמענגערופען געוואָרען דעם נעכסטען יאָהר אין באָגאָטאַ, האָט אויסגעאַרבייט אַ פעדעראַליסטישע קאָנסטיטוציאָן און ערוועהלט פאַר פּרעזידענט פראַנציסקאָ סאַנטאַנדער, וועלכער איז געוועזען דער פעהיגסטער ליבעראַלער פיהרער און דערצו אויך אַן אויסגעצייכענטער אַדמיניסטראַטאָר. ער האָט געזוכט צו פערקלענערען דיא חובות פון לאַנד און דיא אַרמעע, וועלכע איז זעהר פערמעהרט געוואָרען אונטער באָליוואַר׳ס קאָמאַנדע. ער ווערט גערעכענט פאַר דעם אמת׳ן גרינדער פון דער רעפּובליק ניי־גראַנאַדאַ, וועלכע האָט מיט אַ יאָהר דרייסיג שפּעטער געקראָגען דעם נאָמען "דיא פעראייניגטע שטאַאַטען פון קאָלאָמביא", דעם נאָמען וואָס זיא טראָגט אויך היינט.

ווען סאַנטאַנדער האָט געענדיגט זיין געזעצליכען טערמין פון פיער יאָהר, האָט אויסגעבראָכען אַזאַ ביטערער קאַמפּף צווישען דיא פעדעראַליסטען און

צענטראַליסטען, אז עס איז געקומען צו אַ בירגער־קריעג, וואָס האָט זיך גע־צויגען ביז 1841 און האָט זעהר פיעל אָבגעשוואַכט דיא יונגע רעפּובליק. אין דער צייט פון דיזען בירגער־קריעג האָט אויך דיא פּראָווינץ פּאַנאַמאַ רעוואָל־טירט און זיך ערקלערט אונאַבהענגיג. שליסליך האָבען געזיעגט דיא צענטראַ־ליסטען אונטער דער פיהרונג פון גענעראַל מאָסקווערא און זיין איידים, גענע־ראַל העראַן, וועלכע האָבען אונטערדריקט דעם אויפשטאַנד אויך אין פּאַנאַמאַ און זיינען געוואָרען דיקטאַטאָרס. אונטער דער אדמיניסטראַציאָן פון גענעראַל מאָסקווערא האָט מען אין 1849 אָנגעפאַנגען צו בויען דיא פּאַנאַמאַ אייזען־באהן און איינגעפיהרט דאַמפּף־שיפען אויף דעם מאַגדאַלענא טייך.

אָבער אזוי וויא אונטער דיא דיקטאַטורען פון דיזע צוויי גענעראַלען האָט מען ניט נור צוריקגערופען דיא יעזואיטען און איבערגעגעבען דיא פאָלקס־בילדונג אין גלח'שע הענד, זאָנדערן מען האָט אויך איינגעפיהרט אַ בעזאָנדערס צענטראַליסטישע קאָנסטיטוציאָן, האָבען דיא פעדעראַליסטען, וועלכע זיינען אויך געוואָרען אַלץ הייסערע ליבעראַלען און אַנטי־קלעריקאַלען, ארויסגערופען אונרוהען און שליסליך אויסגעפיהרט, אַז דער קאָנגרעס זאָל אויסוועהלען פאַר פּרעזידענט גענעראַל כאָזע לאָפּעז, איינעם פון דיא ליבעראַלע פיהרער.

ווידער האָט מען דאַן געענדערט דיא קאָנסטיטוציאָן אין אַ פעדעראַ־ליסטישען גייסט. דאָס לאַנד איז צוטהיילט געוואָרען אין קלענערע אָטאָנאָמע פּראָווינצען נאָך דיא פאָרדערונגען פון דיא לאָקאַלע פיהרער. דיא פּראָווינצען, וועלכע זיינען אומגעוואַנדעלט געוואָרען אין סטייטס לויט דעם מוסטער פון יונייטעד סטייטס, האָבען זאָגאר געקראָגען דאָס רעכט ארויסצוטרעטען פון נאַציאָנאַלען פערבאַנד און זיך ערקלערן אונאַבהענגיג. מיט דיזען רעכט האָ־בען זיך טאַקע בענוצט דיא פּראָווינצען פּאַנאַמאַ און אַנטיאָקוויאַ אין 1856 און זיינען אויף אַ קורצער צייט געוואָרען זעלבסטשטענדיגע רעפּובליקען.

אונטער דער ראַדיקאַלער אַדמיניסטראַציאָן פון גענעראַל לאָפּעז זיינען אויך דורכגעפיהרט געוואָרען וויכטיגע אינערליכע רעפאָרמען, וויא דיא גענצ־ליכע אָבשאַפונג פון שקלאַווערייִ, דיא איינפיהרונג פון ציוויל הייראטהען און וועלטליכע פאָלקסשולען, דיא אַבטהיילונג פון שטאַאַט און קירכע, דיא אָב־שאַפונג פון טויטשטראַף פאַר פּאָליטישע פערברעכער, א. ז. וו. ווען דיא גלחים האָבען אָנגעפאַנגען צו העצען דיא פערפינסטערטע מאַסען געגען דיא "גאָט־לאָזע" ליבעראַלען, האָט פּרעזידענט לאָפּעז פערטריבען פון לאַנד איניגע בישקופען.

אין 1857 האָט אָבער דיא קאָנסערוואַטיווע פּאַרטייִ אויסגעפיהרט, אז דער קאָנגרעס זאָל אויסקלייבען פאַר פּרעזידענט איהר קאַנדידאַט, אַן אַד־וואָקאַט מיט'ן נאָמען מאַריאַנאָ אָספּינאָ; אָבער דיא ליבעראַלען האָבען פּראָ־

טעסטירט, אז דיא וואהלען זיינען ניט געווען געזעצליכע, און האבען ארויס־גערופען אן אויפשטאנד אין איינינע פראווינצען. דיזער אויפשטאנד האט גע־פיהרט צו א נייעם בירגער־קריעג, וועלכער האט זיך געצויגען ביז 1861, ווען דיא ליבעראלען האבען געשטורמט און געפאנגען באגאטא. גענעראל מאסקווערא, וועלכער האט זיך דאן ערקלערט פאר א מעסיגען ליבעראל, איז ווידער גע־ווארען דיקטאטאר. ער האט צוזאמענגערופען א קאנגרעס ווידער צו ענדערן דיא קאנסטיטוציאן. נאך דיזער קאנסטיטוציאן זיינען עס ארגאניזירט געווארען "דיא פעראייניגטע שטאאטען פון קאלאמביא".

אבער אין דיא זיד־וועסטליכע פראווינצען האבען געזיעגט דיא קאנסער־וואטארס און קלעריקאלען, און זייער פיהרער ארבאלעדא האט זיך פערבונדען מיט דר. מארענא, דעם קאנסערוואטיווען דיקטאטאר פון עקוואדאר (זעה דיא געשיכטע פון דיזער רעפובליק). אין 1862 איז אבער ארבאלעדא ערמארדעט געווארען, און זיין נאכפאלגער האט בעשלאסען צו קומען צו אן אויסגלייך מיט דעם דיקטאטאר מאסקווערא. דעם נעכסטען יאהר איז צוזאמענגערופען געווארען א קאנווענציאן פון דיא פיהרער פון אלע פארטייען, און עס איז אויס־געארבייט געווארען א נייע קאנסטיטוציאן, אבער גענעראל מאסקווערא איז פערבליבען דיקטאטאר. ער איז אבער ניט אין שטאנד געווען איינצופיהרען רוהע און ארדנונג אין דיא פראווינצען, וועלכע האבען אלץ ניט אויפגעהערט צו רעבעלירען. אין איין פראווינץ האבען געפיהרט דיא רעדעל דיא ליבעראלען און פעדעראליסטען, און אין אן אנדערער האבען געהערשט דיא צענטראליסטען און קלעריקאלען. גענעראל מאסקווערא אליין איז ארעסטירט געווארען פון זיינע זיעגרייכע געגנער און איז פערשיקט געווארען נאך אויסלאנד אויף צוויי יאהר. אלס פרעזידענט איז דאן אויסגעקליבען געווארען דער ליבעראלער פיהרער גוטיערעז, וועלכער האט קוים אויסגעהאלטען א פאר יאהר. איין דיקטאטאר האט געפאלגט נאך אן אנדערן ביז 1876, ווען עס איז רעגעלמעסיג אויסגעוועהלט געווארען א פרעזידענט מיט'ן נאמען פארא, וועלכער האט גע־קענט אבטרעטען זיין פלאץ געזעצליך צו גענעראל טרוכילא.

אין 1880 איז ארויף אויפ'ן פרעזידענטען שטוהל א מאן וואס האט גע־שפיעלט א בעזאנדערס וויכטיגע ראלע אין דער געשיכטע פון דיא ווייטערע רעוואלוציאנען און קאנטר־רעוואלוציאנען אין דיזער בעזאנדערס פיעל געפלאג־טער רעפובליק. דאס איז געווען סעניאר ראפאעל נוניעז, וועלכער האט אנ־געפאנגען אלס ליבעראל און געענדיגט אלס קאנסערוואטאר. ער איז געווען עטליכע מאל דיקטאטאר. אין 1892 איז ער ערוועהלט געווארען אלס פרע־זידענט אויף א טערמין פון 6 יאהר, אבער ער איז געשטארבען אין 1895, ווען דיא ליבעראלען האבען ארויסגערופען א נייעם אויפשטאנד געגען זיין רעגיערונג.

צו דיא אינערליכע צרות דורך דיא אונאויפהערליכע אויפשטאַנדען און בירגער־קריעגען אין פערלויף פון גאַנצען 19טען יאָהרהונדערט, זיינען נאָך צוגע־קומען אויסערליכע צוליעב דיא גרענעצען (מאַנכע פון דיא גרענעץ־שטרייטען פון קאָלאָמביא האָבען זיך נאָך עד היום ניט געענדיגט) און ספּעציעל צוליעב דיא פּערדרעהעניסען מיט דעם פּאַנאַמאַ קאַנאַל. זייט דיא פראַנצויזען האָבען געקראָגען אַ קאָנצעסיע צו גראָבען אַ קאַנאַל דורך דעם איסטהמוס פון פּאַ־

פּרעזידענט ראַפאַעל נוניעז.

נאַמא, האָבען זיך אָנגעפאַנגען ביטערע רייסערייען צווישען דיא פיהרער פון די פערשיעדענע פּאַרטייען אויף מכח דיא מיליאָנען, וואָס קאָלאָמביאַ האָט דער־פאַר געקראָגען. דאָס איז געוועזן אַ זעהר פעטער ביסען פאַר דיעזע פיהרער; אָבער ער האָט זיך שליסליך אין גאַנצען ארויסגעגליטשט פון זייערע הענד דורך זייערע שטרייטען.

וואָס עס האָט פּאַסירט מיט דיזען קאַנאַל, איז שוין דערצעהלט געוואָרען אין דער געשיכטע פון יונייטעד סטייטס און אויך פון דער ניי־געשאַפענער

רעפובליק פאנאמא. מיר ווילען עס דאָ ניט ווידערהאָלען. עס זעהט אָבער אויס, אז דער פערלוסט פון דיעזער וויכטיגסטער פראָווינץ, פון אזא שמאלין־גרוב וויא דיא אייזענבאהן און דער קאנאל אין דעם איסטמוס פון פאנאמא, האט גראדע געווירקט צום גוטען פאר קאָלאָמביא. דיא שטרייטענדע פארטייען זיינען געלאסענער געוואָרען. מען קען ניט זאָגען, אז־דיא צייט פון רע־וואָלוציאָנען איז שוין דאָרטען אין גאנצען פאָריבער, אָבער זייט 1904, ווען גענעראל ראפאעל רעיעס איז ערוועהלט געוואָרען פרעזידענט, איז דיא אינער־ליכע רוהע נאָך ניט געשטערט געוואָרען. דיעזער גענעראל האָט געכאפט דעם שניט ביי דעם בעריהמטען מעקסיקאנער דיקטאטאָר פאָרפיריאָ דיאַז וויא צו פיהרען דיא פיעל־געפרופטע רעפובליק און האָט זיך אַרויסגעוויזען פאר א גוטען אדמיניסטראטאָר.

ווענעצועלא

Venezuela

ערשטער קאפיטעל.

דיא שפאַנישע הערשאַפט און דער קאַמפף פאַר אונאַבהענגיגקייט

ווען אלפאָנסאָ דע אָכעדאָ איז פאַרביינגעשוואומען אין 1499 דיא נאָרד־ליכע ברעגען פון זיד־אַמעריקאַ, צו וועלכע קאָלומבוס איז צוגעקומען אין דער צייט פון זיין דריטער רייזע אין 1498, האָט ער, פאָהרענדיג אלץ ווייטער אויף דעם קאריבעאישען ים צו מערב־זייט, פערקירעוועט צום זיד אין דעם גרויסען גאָלף פון מאַראַקאאיבאָ, וואו ער האָט געפונען רייהען הייזער, וועלכע דיא אינדיאַנער האָבען געבויט אויף סוואַיעס אָדער פאַליעס לעבען דיא זומפּיגע ברעגען. ער האָט דארום דיזען אָרט אַ נאָמען געגעבען וועגעצועלאַ, וואָס עס מיינט "קליינע ווענעציע", און דיזער נאָמען איז נאַכהער פערבליבען פאַר דיא גאַנצע געגענד צווישען דעם גאָלף פון מאַראַקאאיבאָ אין מערב און דיא מינדונג פון דעם גרויסען טייך אָרינאָקאָ אין מזרח.

דער וועסטליכער טהייל פון דער רעפובליק וועגעצועלאַ ווערט דורכגע־שניטען פון אַ צווייג פון די אַנדעס־בערג, וועלכע ציהען זיך פון קאָלאָמביא און דערגרייכען ערטערווייז כמעט ביז דיא סאַמע ברעגען פון קאַריבעאישען ים. דיזע רייהע בערג, וואס טראָגען דעם נאָמען סיעראַ נעוואדאַ דע מערידאַ, ענטהאַלט איינגע זעהר פרוכטבאַרע פלאַטאָס, וואו עס געפינען זיך איינגע פון דיא עלטעסטע שפאַנישע בעזעצונגען אין זיד־אַמעריקאַ. איינע פון אזעל־כע שטעדט, מערידאַ, ליגט דאָרטען אויף אַ פלאַטאָ, וואָס איז 5400 פוס הויך איבער דער אָבערפלעכע פון ים און וואָס געפינט זיך לעבען אַ שפּיץ 15,420 פוס הויך איבער דער אָבערפלעכע פון ים. פון דיזע בערג שטראָמען פיעלע צופלוסען צום אָרינאָקאָ און עס ציהען זיך אויך צווייגען צו מזרח און צו מערב. אויף איינער פון דיזע מזרח'דיגע צווייגען, וועלכע ציהען זיך גאַנץ נאָהענט און פאַראַלעל צו דיא ברעגען פון קאַריבעאישען ים, געפינט זיך אויך קאַראַקאַס, דיא הויפטשטאָדט פון וועגעצועלאַ. דיזע געבירגיגע געגענדען, וועלכע ענטהאַלטען הערליכע און העכסט פרוכטבאַרע פלאַטאָס און טהאָלען, זיינען געווען בעפעלקערט פון איינגע האַלב־ציוויליזירטע אינדיאַנער שטאַמען

אין קאָלומבוס'עס צייט און זיינען אויך היינט פיעל געדיכטער בעוואָהנט פאר דיא אנדערע געגענדען פון ווענעצועלא.

וואָס ווייטער צום מזרח פון דער סיערא נעוואדא דע מערידא ווערט דאָס לאַנד אַלץ פלאַכער ביז עס ווערט אומגעוואַנדעלט אין דיא בעריהמטע סטעפּעס, גענאַנט ליאַנאָס, אין דעם טהאָל פון אָרינאָקאָ און פון זיינע הונדערטע צופלוסען, וועלכע שניידען דורך דעם גרעסטען טהייל פון ווענעצועלא אין אלע ריכטונגען. דער זידליכער טהייל פון ווענעצועלא, וואָס נעהענטער ער קומט צו דיא גרענעצען פון בראזיליען, ווערט ווידער איבערגעהאַקט מיט רייהען בערג, וועלכע זיינען בעוואַקסען מיט געדיכטע טראָפּישע וועלדער.

דיא ערשטע פּערמאַנענטע שפּאַנישע בעזעצונגען ביי דיא ברעגען פון ווענעצועלא זיינען ענטשטאַנען אזוי וויא אין קאָלאָמביא דורך דיא פּיראַטען, וואָס האָבען זיך געיאָגט נאָך אינדיאַנער, אום זיי צו פערקויפען פאר שקלאַווען אין האאיטי און קובא. דיא וויכטיגסטע פון דיזע בעזעצונגען איז געווען קאָראָ, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1527 אויף א שמאָלען פּאָס לאַנד, וועלכער טהיילט אָפּ דעם קאריבעאישען ים פון דעם מאראקאאיבאָ גאָלף. דיא פּאָזיציע פון דיזען פּאָרט איז א זעהר סטראַטעגישע. דיא פּיראַטען און אוואַנ־טוריסטען, וועלכע האָבען איהר אויסגעקליבען, האָבען פון דאָרטען לייכט געקענט צוקומען ניט נור צו אנדערע פּאָרטען, זאָנדערן אויך אריינדרינגען טיעף אין לאַנד און דערגרייכען ביז צו דיא פּלאַטאָס פון דיא אנדעסען. עס איז גראדע פיעל לייכטער ארויפצושטייגען פון דיא ווענעצועלער ברעגען ביז צו דיא האָכלענדער און אלע פּלאַטאָס אויף דער סיערא נעוואדא דע מערידא, וויא פון דיא ברעגען פון קאָלאָמביא צו דיא פּלאַטאָס פון דיא אנדערע אנדעסען־צווייגען.

דער פּאָרט קאָראָ איז דארום געוואָרען דער קאָלאָניזאַציאָנס־פּונקט פון דיא שפּאַניער אין ווענעצועלא. פון דאָרטען האָבען זיי זיך צושפּרייט אַלץ ווייטער און האָבען ארום דעם מיטען פון 16טען יאָהרהונדערט פערנומען דיא בעסטע און שעהנסטע געגענדען און פערשקלאַווט דאָרטען דיא אינדיאַנער אקערבויער, וויא אין פּערו, קאָלאָמביא א. ז. וו. אין 1567 איז געגרינדעט געוואָרען קאראקאס אויף א פּלאַטאָ, וואָס ציהט זיך לעבען דיא ברעגען פון קאריבעאישען ים אויף א הויכקייט פון אונגעפעהר 3000 פוס און וואָס איז באלד געוואָרען דיא הויפּטשטאָדט פון ווענעצועלא צוליעב איהר זיכערערע פּאָזיציע געגען אטאקעס פון ענגלישע, פראַנצויזישע און האָלענדישע פּיראַטען, וועלכע זיינען אַלץ געפעהרליכער געוואָרען פאר דיא שפּאַנישע שיפען און אטלאַנטישע פּאָרטען אין דער נייער וועלט, וויא אויך צוליעב דיא זעלטענע פּרוכטבארקייט פון דער אומגעגענד. פון דעסטוועגען איז עס אין 1595 גע־לונגען א באנדע פּיראַטען אָדער, וויא מען האָט זיי געוועהנליך גערופען, בוקאַ־

נירען אונטער דער קאָמאַנדע פון אַן ענגלישען קאַפּיטאַן צו דערגרייכען ביז צו דיא בערג דאָרטען און צו בערויבען אויף קאראקאס.

דיא בעפעלקערונג פון ווענעצועלא איז אַ בעזאָנדערס געמישטע. דער פּראָצענט פון ווייסע, מייסטענס פון שפּאַנישער אָבשטאַמונג, איז אַ זעהר קליינער. דער פּראָצענט פון אינדיאַנער און פון נעגער, אַריינגערעכענט זייערע מישונגען, איז בעדייטענד גרעסער אין ווענעצועלא, וויא אין קאָלאָמביא. דיא מאַיאָריטעט בעשטעהט פון מעסטיזאָס. מען רעכענט, אַז דיא קרעאָלען בילדען העכסטענס אַ צעהנטעל פון דער ווענעצועלער בעפעלקערונג און אַז דיא איבעריגע זיינען געמישטע פון פערשיעדענע ראַסען. צווישען דיא מעסטיזאָס פון ווענעצועלא פערנעהמען דיא איינוואָהנער פון דיא סטעפּעס, דיא ליאַנעראָס, אַ בעזונדערן פּלאַץ. זיי צייכנען זיך אויס אַלס רייטער און יעגער און בעשעפ־טיגען זיך מיט פיהצוכט. זיי זיינען עהנליך צו דיא קאָזאַקען פון דיא רוסישע סטעפּעס, צו די קאַובאָיס פון טעקסעס און פון נאָרד־אַמעריקאַנישע פּרעירים, און צו דיא גאַוטשאָס פון דיא אַרגענטינער פּאַמפּאַסען. דיא שפּאַנישע אַוואַנטורים־טען און דיא קרעאָלען האָבען זיך ביסלעכווייז אַליין ווייטער צושפּרייט איבער דיא פלאַכע געגענדען און ליאַנאָס אין דעם טהאָל פון אָרינאָקאָ, וואו עס האָבען זיך וואונדערשנעל פערמעהרט דיא פערד און בהמות, וואָס מען האָט אימ־פּאָרטירט פון שפּאַניען און וואָס מען האָט איבערגעלאָזען זיך פיטערן פריי. ריזיגע סטאַדעס פלעגען זיך אַרומשלעפּען איבער דיא ליאַנאָס פון ווענעצועלא אזוי וויא איבער דיא פּאַמפּאַסען פון אַרגענטינאַ. דיא ליאַנעראָס פלעגען זיך יאָגען נאָך דיזע סטאַדעס אויף זייערע פלינקע פערד און האָבען געפיהרט אַ האַלב ווילדען לעבען.

דיא שפּאַנישע רעגירונג האָט זיך נאָך ווענינער געקימערט וועגען דיזע יעגער, פון וועלכע זיא האָט קיין איינקונפט ניט געקענט ציהען, וויא וועגען דיא איינוואָהנער אין דיא שטעדט אויף דיא פּלאַטאָס און אין דיא פּאָרטען. דיא ליאַנעראָס זיינען אַליין מעהר פערגרעבט געוואָרען. קיין איינציגער פון זיי האָט געקענט לעזען. דיא שפּאַנישע רעגירונג האָט איבערהויפּט געהאַלטען, אַז בילדונג איז ניט נויטיג פאַר איהרע אונטערטהאַנען אין דער נייער וועלט. ערשט צו ענדע פון 17טען יאָהרהונדערט איז געעפענט געוואָרען אַ גלח׳שע שול אין דער הויפּטשטאָדט קאראקאס. ווען דיא שטאָדט מערידאַ האָט גע־שיקט נאָך מאַדריד אַ ביטע צו עפענען דאָרטען אַן עהנליכע שול, האָט דיא רעגירונג עס ענטזאַגט מיט דיא ווערטער: "זיין קאַטאָלישע מאַיעסטעט האַלט ניט פאַר צוועקמעסיג, אַז בילדונג זאָל ווערען אַלגעמיין אין אַמעריקא"... עס זיינען פּאַריבער אַנדערהאַלב יאָהרהונדערט פון שפּאַנישער הערשאַפט אָהן איין איינציגע פאָלקסשולע אין ווענעצועלא!

זיין קאַטאָלישע מאַיעסטעט האָט אָבער שטאַרק געזאָרגט, אַז דיא קאַ־

לאָניעס זאָלען וואָס מעהר און שנעלער אָנפילען זיין קאַסע. דיא שטייערלאַסט איז געוואָרען אַלײן דריקענדער. אין ווענעצועלאַ זיינען איינגעפיהרט געוואָרען רעגירונגס־מאָנאָפּאָלען אויף טאַבאַק, זאַלץ און אנדערע אַרטיקלען. דער האַנדעל מיט אַנדערע לענדער איז פערבאָטען געוואָרען אין ווענעצועלאַ, אזוי וויא אין אַלע אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס. דיא בעריהמטע קאַדיקס קאָמ־פּאַניע האָט אויך געהאַט אַ מאָנאָפּאָל אויף אַלע אימפּאָרטירטע ארטיקלען אין ווענעצועלאַ. מען פלעגט צוערשט בריינגען סחורות פון שפּאַניען, אייגענטליך נור פון דעם פּאָרט קאַדיקס, נאָך דעם איסטמוס פון פּאַנאַמאַ, און פון דאָר־טען פלעגט מען זיי פּאַנאַנדערשיקען אויף ברעג־שיפען צו אַלע קאָלאָניעס פון זיד־אַמעריקאַ. עס איז איבעריג צו זאָגען, אַז דער רעזולטאַט פון אַזאַ משונה׳־דיגער עקאָנאָמישער סיסטעם איז געווען פון איין זייט, דאָס אַלע אימפּאָר־טירטע אַרטיקלען האָבען געקאָסט צו טהייער, און פון דער אַנדער זייט, דאָס שמוגלעריי איז געוואָרען זעהר פערשפּרייטעט. אין דער קאָנטראַבאַנדע האָבען זיך בעטהייליגט בעזאָנדערס ענגלישע, פראַנצויזישע און האָלענדישע פּיראַ־טען־שיפען. דיא בוקאַנירען זיינען געווען ים־רויבער און אויך קאָנטראַבאַנדיס־טען. צו ענדע פון 17טען יאהרהונדערט זיינען זיי געווען בעזאָנדערס צאָהל־רייך און שטאַרק. אַ געוויסע צייט האָבען זיי פּאַראַליזירט דעם פערקעהר פון שפּאַניען מיט איהרע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט. אין 1654 האָבען פראַנ־צויזישע בוקאַנירען אַטאַקירט דעם ווענעצועלער פּאָרט קומאַנאַ; אין 1669 האָט דער בעריהמטער ענגלישער פּיראַטען־קאַפּיטאַן מאָרגאַן בערויבט מאַראַקאַיבאָ; אין 1679 איז קאַראַקאַס גופא איינגענומען און בערויבט גע־וואָרען פון אַ פראַנצויזישער באַנדע ים־רויבער.

אין 18טען יאָהרהונדערט, ווען דיא שפּאַנישע רעגירונג האָט זיך ענדליך אַרומגעזעהען, וויא זיא רואינירט איהר גאַנצע קאָלאָניאַלע אימפּעריע מיט איהר עקאָנאָמישער סיסטעם, האָט זיא איבערגעגעבען דעם האַנדעל מיט ווענע־צועלאַ צו אַ גרויסער פּריוואַט קאָמפּאַניע אויף געוויסע בעדינגונגען. דיזע קאָמפּאַניע האָט געטראָגען דעם נאָמען גויפּוזקאָאַ און האָט געהאַט בעזאָנדערס דעם צוועק צו פערגרעסערען דעם האַנדעל מיט פעל אין דיא ליאַנאָס. אָבער עס האָבען זיך אָנגעפאַנגען רייסערייען צווישען דיא אַגענטען פון דיזער קאָמ־פּאַניע מיט דיא קליינע היימישע הענדלער, מיט דיא גוטסבעזיצער און מיט דיא ליאַנעראָס. דיזע רייסערייען האָבען געפיהרט צו אַן אויפשטאַנד אין 1749 אונטער דער קאָמאַנדע פון אַ קרעאָל מיט׳ן נאָמען לעאָן. ער האָט צוזאַמענגע־קליבען אַ מחנה פון 6000 מאַן און האָט געסטראַשעט צו בעפאַלען קאַראַקאַס, אויב דיא רעגירונג וועט ניט אָבשאַפען דיא גויפּוזקאָאַ קאָמפּאַניע. דער גענע־ראַל־גובערנאַטאָר פון ווענעצועלאַ האָט פערשפּראָכען אויסצופיהרען דיזען פערלאַנג; אָבער וויא נור דיא רעבעלען זיינען זיך צוגאַנגען, האָט ער פער־

געסען אָן זיין צוזאָג. ערשט אין 1778 האָט דיא שפּאַנישע רעגירונג אָבגעשאַפט אויך דעם מאָנאָפּאָל פון דיזער קאָמפּאַניע און האָט געעפענט דיא פּאָרטען פאר האַנדעלס־שיפען פון אַנדערע נאַציאָנען.

דאָס איז שוין געווען אַרום דער צייט פון דער גרויסער פראַנצויזישער רע־וואָלוציאָן, וועלכע האָט איבערגעקעהרט אַ וועלט אויך אין אַמעריקאַ, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דיא געשיכטען פון מעקסיקאָ, פּערו א. ז. וו. דיזע רעוואָלוציאָן האָט געפונען איהר ערשטען אָפּקלאַנג אין דער לאַטיינישער אַמע־ריקאַ גראַדע אויף דעם באָדען פון ווענעצועלאַ. דאָס איז אָבער געקומען ניט דורך דעם, וואָס דיא איינוואָהנער פון דיזער קאָלאָניע זיינען געשטאַנען העכ־כער אין בילדונג אָדער וואָס זיי האָבען מעהר געליטען פון די שפּאַנישע בעאַמטע, וויא דיא איינוואָהנער פון דיא אַנדערע קאָלאָניעס, נור דורך דעם, וואָס דיא ווענעצועלער פּאָרטען זיינען געווען נעהענטער צו דיא ענגלישע, פראַנצויזישע און האָלענדישע קאָלאָניעס אין וועסט־אינדיען און האָבען געהאַט מעהר און עפטער פערקעהר מיט שיפען פון דיא פּאָרטגעשריטענע אייראָפּעאישע נאַ־ציאָנען, און טהיילווייז אויך, מעג מען זאָגען, דורך אַ צופאַל. דער צופאַל איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס דיא שפּאַנישע רעגירונג האָט גראַדע פערשיקט נאָך לאַ גואַירא (דאָס איז דער נעהענטסטער פּאָרט פאר קאַראַקאַס) דיא פיה־רער פון אַ רעפּובליקאַנישער פערשווערונג, וועלכע איז ענטדעקט געוואָרען אין שפּאַניען אין 1796 (דיזע פערשווערונג איז אָרגאַניזירט געוואָרען פון שפּאַ־נישע פּרייהייטס־קעמפּפער אונטער דעם איינפלוס פון דיא פראַנצויזישע רע־וואָלוציאָנערען). דיזע ערשטע שפּאַנישע רעפּובליקאַנער האָט מען געהאַלטען פערשפּאַרט אין דער פעסטונג פון לאַ גואַירא; אָבער מען האָט ניט פערוועהרט דיא קרעאָלען פון דיזען פּאָרט און פון קאַראַקאַס זיי צו בעזוכען. דער רעזול־טאַט פון דיזע וויזיטען איז געווען וואָס איינינע פון דיזע קרעאָלען זיינען אויך אָנגעשטעקט געוואָרען מיט רעוואָלוציאָנערע געדאַנקען. דיא זריעה פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן איז אַזוי איינגעפּלאַנצט געוואָרען אויף דעם באָדען פון ווענעצועלאַ נאָך פאר דעם אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט.

אונטער דעם איינפלוס פון דיא פערשיקטע שפּאַנישע רעפּובליקאַנער איז אויך אָרגאַניזירט געוואָרען אַ רעפּובליקאַנישע פערשווערונג פון קרעאָלען אין קאַראַקאַס; אָבער דיא שפּיאָנען פון דעם גענעראַל־גובערנאַטאָר האָבען איהר בעצייטענס ענטדעקט, און דער סוף דערפון איז געווען, וואָס איינער פון דיא הויפּטפיהרער האָט דערפאַר בעצאָהלט אין 1798 מיט זיין לעבען אויפ'ן עשאַפאָט און וואָס איינינע יונגע קרעאָלען זיינען אַרעסטירט געוואָרען. אַנדערע האָבען זיך געראַטעוועט דורך פלוכט נאָך טרינידאַד, דזשאַמאַיקאַ, קוראַסאַאָ און אַנדערע ענגלישע און האָלענדישע אינזלען אין וועסט־אינדיען.

צווישען דיא ערשטע פּרייהייטס־קעמפּפער אין ווענעצועלאַ, און מען מעג

אויף זאָגען, אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ, פערנעהמט דעם ערשטען פּלאַץ פראַנ־ציסקאָ מיראַנדאַ, א קרעאָל פון קאַראַקאַס. ער האָט געקעמפּפט אין דער אמע־ריקאַנער רעוואָלוציאָן אונטער דזשאָרדזש וואַשינגטאָן און האָט זיך נאַכהער אויסגעצייכענט אין דיא בעריהמטע שלאַכטען פון דיא פראַנצויזישע רעוואָלו־ציאָנערע אַרמעען אין וואַלמי (פראַנקרייך) און זשעמאַפּ (בעלגיען) אין 1792. ער האָט אויסגעאַרבייט א פּלאַן צו לאַנדען אַן אַרמעע אין איינעם פון דיא פּאָרטען ניט ווייט פון קאַראַקאַס. אום אויסצופיהרען דיזען פּלאַן איז ער אוועק נאָך ניו יאָרק, וואו ער האָט געקראָגען דריי שיפען מיט געוועהר און אויך מיט אַמעריקאַנער אוואַנטוריסטען אָדער פיליבוסטערס אין 1806. איהם איז אָבער דאַן ניט געלונגען צו לאַנדען אין ווענעצועלאַ. דיא שפּאַנישע רעגי־רונג האָט זיך דערוואוסט פון דיזער עקספּעדיציע בעצייטענס און האָט אַרויסגעשיקט שיפען איהר צו פאַנגען. אין א ים־שלאַכט ניט ווייט פון דיא ברעגען פון ווענעצועלאַ האָבען דיא שפּאַניער געזיעגט, און 60 פון מיראַנדאַ׳ס פיליבוסטערס זיינען געפאַנגען געוואָרען. צעהן פון דיזע אַמעריקאַנער אוואַנ־טוריסטען זיינען פעראורטהיילט געוואָרען צום טויט פון א מיליטערישען גע־ריכט און דערשאָסען געוואָרען אין דעם פּאָרט פּוערטאָ קאַבעלאָ, וואו זייערע נעמען בלייבען אויסגעקריצט אויף א מאָנומענט, וואָס מען האָט דאָרטען ניט לאַנג צוריק געשטעלט צו זייער אַנדענקען.

פאַר מיראַנדאַ׳ס קאָפּ האָט דער גענעראַל גובערנאַטאָר אָנגעבאָטען דרייסיג טויזענד דאָלאַר; אָבער ער האָט זיך גערעטעט אין דזשאַמאַיקא, וואו ער האָט מיט דער הילפע פון דיא ענגלישע בעאַמטע אָרגאַניזירט אַן עקספּעדיציע פון א פינף הונדערט אוואַנטוריסטען פון פערשיעדענע נאַציאָנען. דיזעס מאָל איז איהם ניט נור געלונגען צו לאַנדען, זאָנדערן אויך צו פאַנגען דעם אַלטען און וויכטיגען ווענעצועלער פּאָרט קאָראָ. אָבער דיא בעפעלקערונג דאָרטען און אין דער אומגעגענד איז געווען גלייכגילטיג און זאָגאַר פיינדליך צו דיא רע־וואָלוציאָנערען, זאָ דאָס מיראַנדאַ איז געצוואונגען געווען אָבצוטרעטען.

צו דיזער צייט איז שוין אָבער פּאָרגעקומען אַזאַ פּאָליטישע איבערקעה־רענים אין שפּאַניען גופא, וויא דיא אַרונטערזעצונג פון דעם בורבאָנישען קעניג פערדינאַנד דעם זיעבעטען אויף דעם בעפעהל פון דעם גרויסען נאַפּאָלעאָן. ווען פראַנצויזישע קאָמיסאַרען זיינען אָנגעקומען אין 1808 אין ווענעצועלאַ מיט דער נאַכריכט, אז יאָזעף, נאַפּאָלעאָן׳ס א ברודער, איז געוואָרען קעניג פון שפּאַ־ניען אויף פערדינאַנד׳ס פּלאַץ, און האָבען פערלאַנגט א שבועה פון טרייהייט צום נייעם קעניג, האָט דער גענעראַל גובערנאַטאָר אין קאַראַקאַס ניט געוואוסט, וואָס צו ענטפערן און צו טהאָן, און ער האָט צוזאַמענגערופען דיא אַנגע־זעהענסטע בירגער, אום אויסצוהערען זייערע מיינונגען. דיזע בירגער האָבען

איינשטימיג ענטשידען געגען דעם נייעם קעניג, אזוי וויא דאס האט פּאסירט אין אלע אנדערע שפּאנישע קאלאניעס, און האבען ארגאניזירט א כונטא.

* * *

דאס איז געװען דער אנפאנג פון דער בעװעגונג פאר א זעלבסטשטענדיגע רעפּובליק. אין אפּריל 1810, װען דער גענעראל־גובערנאטאר האט װיעדער צוזאמענגערופען אן אסיפה פון די אנגעזעהענסטע בירגער, אום אויסצוהערען בעריכטען איבער די פּאסירונגען אין שפּאניען, האט מען שוין פון איהם פערלאנגט, אז ער זאל רעזיגנירען און איבערגעבען די פערװאלטונג פון דער גאנצער קאלאניע אין די הענד פון די מיטגליעדער פון א רעװאלוציאנערער כונטא, װעלכע איז עטאבלירט געװארען אין קאראקאס. די אגענטען, װאס דיזע כונטא האט ארויסגעשיקט איבערן לאנד, זיינען אבער ניט אויפגענומען געװארען פריינדליך אין איניגע ערטער, דארונטער אויך אין קארא און מאראקאיבא, װאס עס האט ארויסגערופען דארטען דעם ערשטען בירגער־קריעג. די כונטא פון קאראקאס האט זיך איבערהויפּט געפונען אין א גרויסער פערלעגענהייט. איהרע פיהרער האבען ניט געװאוסט, װיא צו האנדלען געגענאיבער זייער מוטערלאנד. זיי האבען זיך געפונען צװישען עטליכע פייערן מיט אמאל. שליסליך האבען זיי, אונטער דעם איינפלוס פון מיראנדא, בעשלאסען ארויסצוטרעטען אפען מיט אן ערקלערונג פון אונאבהענגיגקייט. אין 1811 איז צוזאמענגערופען געװארען א קאנגרעס, װאס האט ארויסגעלאזען א פּראקלאמאציאן פון אונאבהענגיגקייט און האט אויך אנגענומען א בעזאנדערס ראדיקאלע קאנסטיטוציאן.

װענעצועלא איז אזוי געװארען די ערשטע אונאבהענגיגע רעפּובליק אין זיד־אמעריקא. אבער דיזע ערקלערונג האט ערשט געפיהרט ניט נור צו א קאמפּף מיט די שפּאניער, זאנדערן אויך מיט די לאיאלע און קאנסערװאטיװע קרעאלען, װעלכע זיינען אונטערגעהעצט געװארען פון די גלחים. אין קארא און אין אנדערע פּלעצער, װעלכע האבען געװאלט בלייבען טריי צו שפּאניען, האט מען ארגאניזירט באנדעס צו פעריאגען די רעפּובליקאנישע כונטא פון קאראקאס. די רעװאלוציאנערע קרעפטע, װאס מיראנדא האט צוזאמענגעקליבען, זיינען בעזיגט געװארען פון זייערע געגנער אונטער דער קאמאנדע פון דעם שפּאנישען גענעראל מאנטעװערדע אין 1812.

דערצו נאך האט עס גראדע אין דיזען יאהר פּאסירט אזא שרעקליכע ערד־ציטערניס אין די מייסטע געבירגיגע פּראװינצען, װאו די ליבעראלען האבען געפיהרט די גרענדע, אז אין קאראקאס אליין זיינען אומגעקומען צװעלף טויזענד פּערזאן. אין די מייסטע לאיאליסטישע פּראװינצען איז אבער גראדע קיין ערדציטערניס ניט געװען, און די גלחים האבען זיך בענוצט דערמיט,

אום צו שרעקען דיא פערגרעבטע, אבערגלויביגע מאסען, אז דאס האט גאָט געשטראפט דיא זינדיגע רעוואָלוציאָנערען. דיא לאָיאַליסטען און קלעריקאַלען זיינען דורך דיזען בייזען שפּיעל פון דער נאַטור שטאַרקער געוואָרען, און גענע־ראל מאָנטעווערדע האט איינגענומען פּיעלע וויכטיגע שטעדט אויפ׳ן וועג נאָך קאַראַקאַס. דיא רעפּובליקאַנישע כונטאַ אין קאַראַקאַס האט דאַן אויסגעקלי־בען פראַנציסקאָ מיראַנדאַ פאַר דעם דיקטאַטאָר, אָבער דיא אַרמעע פון 5000 מאַן, וועלכע איהם איז געלונגען צוזאַמענצוקלייבען, האט פערלאָרען דעם רעוואָלוציאָנערען מוטה (אַ טהייל איז זאָגאַר אַריבער אויף דער זייט פון דיא לאָיאַליסטען), און מאָנטעווערדע איז אַריין מיט טריאומף אין קאַראַקאַס.

צווישען דיא יונגע אָפיצירען, וועלכע זיינען געבליבען פעסט אויף דער זייט פון דיא בעזיעגטע רעפּובליקאַנער און אויף וועלכע מיראַנדאַ האט געלייגט גרויסע האָפנונגען, איז געווען סימאָן באָליוואַר. דיזער ליבעראַטאָר פון זיד־אַמעריקאַ איז געבאָרען געוואָרען אין קאַראַקאַס אין 1783 און האט געהערט צו דער אַריסטאָקראַטיע פון ווענעצועלאַ. צו דריי יאָהר איז ער געבליבען אַ יתום, אָבער אַ רייכער יורש. ער האט געקראָגען אַן אויסגעצייכענטע און אויך ליבע־ראַלע ערציהונג פאַר זיין צייט. מען האט איהם געשיקט נאָך מאַדריד צו ענדיגען זיינע שטודיען. דאָרטען האט ער פערבראַכט עטליכע יאָהר און האט חתונה געהאַט מיט אַן אַדעליגער פרייליין, ווען ער איז אַלט געווען בלויז 18 יאָהר. ער האט אויך אַרומגערייזט איבער אַנדערע אייראָפּעאישע לענדער און האט בייגעוואָהנט רעוואָלוציאָנערע סצענען אין פּאַריז. אין 1809, אויף איינער פון זיינע רייזען פון אייראָפּאַ צוריק נאָך זיין געבורטסלאַנד, האט ער אויך בעזוכט יונייטעד סטייטס, אום צו בעטראַכטען וויא אַזוי אַ רעפּובליקאַנישע רעגירונג פיהרט זיך. דעם נעכסטען יאָהר איז ער שוין אַרויסגעטראָטען אַלס אַ רעוואָלוציאָנערער קעמפּפער אין זיין געבורטס־שטאָדט. ער איז געווען איי־נער פון דיא יעניגע, וואָס האבען זיך גלייך אויסגעשפּראָכען פאַר אַן אונאַב־העננגיגע רעפּובליק.

ווען מאָנטעווערדע האט פעריאָגט דיא רעפּובליקאַנישע כונטאַ פון קאַ־ראַקאַס, איז באָליוואַר אַנטלאָפען פון ווענעצועלאַ צוזאַמען מיט אַנדערע רע־וואָלוציאָנערען. ער איז אַ געוויסע צייט געבליבען אויף דעם אינזעל קוראַסאַאָ, וואָס געפינט זיך לעבען דיא ברעגען פון ווענעצועלאַ, נור געהערט צו האָלאַנד. וויא נור ער האט דערהערט, אַז אין ניי־גראַנאַדאַ האט אויפגעפלאַקערט ד׳ער רע־וואָלוציאָנערער קאַמפּף, האט ער אָנגעבאָטען זיין שווערד דער כונטאַ אין קאַרטאַגענאַ, וויא דאס איז שוין איבערגעגעבען געוואָרען אין דער געשיכטע פון קאָלאָמביאַ. נאָך זיינע העלדענטהאַטען אין ניי־גראַנאַדאַ האט ער זיך אַ לאָז געטאָהן איבער דיא בערג און טהאָלען נאָך ווענעצועלאַ אום צו פיהרען ווידער דעם קאַמפּף מיט דיא שפּאַניער און לאָיאַליסטען אונטער דער קאָמאַנדע פון

גענעראל מאָנטעווערדע. ווען ער איז צוגעקומען צו דער שטאָדט מערידא אין דעם וועסטליכען טהייל פון ווענעצועלא, איז זיין "אַרמעע" בעשטאַנען בלויז פון 500 מאַן, אָבער באַלד זיינען צו איהם צוגעשטאַנען פאַטריאָטען פון פיעלע ערטער, זאָ דאָס ער האָט טאַקע געקענט אויספיהרען זיין זעהר געוואַגטען פּלאַן. נאָך עטליכע צוזאַמענשטויסען מיט דיא לאָיאַליסטען איז איהם אויך געלונגען צו בעזיעגען גענעראל מאָנטעווערדע אליין, וועלכער האָט זיך געמוזט אָב־

סימאָן באָליוואר, דער ליבעראַטאָר פון זיד־אמעריקא.

טראָגען פון קאראַקאַס נאָך פוערטאָ קאבעלאָ אונטער דעם שוץ פון שפּאַנישע שיפען און וואַרטען אויף פערשטערקונגען פון שפּאַניען. באָליוואר איז דאַן (דעם 4טען אָוגוסט 1813) אריין מיט גדולה אין זיין געבורטס־שטאָדט, וואו ער איז אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס בעגייסטערונג. אין דער זעלבער צייט האָט אַן אַנדער העלד פון דער רעוואָלוציאָן אין ווענעצועלא, א יונגער קרעאָל מיט'ן נאָמען מאַריניאָ, פערכאַפּט אייניגע וויכטיגע פונקטען ביי דעם

טייך ארינאקא און האט בעזיעגט דיא שפאניער און איינינגע לאיאלע ליאנעראס אין דעם אסטליכען טהייל פון ווענעצועלא.

אבער אנשטאט צו קעמפפען ווייטער צוזאמען געגען דעם געמיינשאפט־ליכען שונא האבען דיזע צוויי רעוואלוציאנערע גענעראלען אנגעפאנגען ארומ־צורייסען זיך וועגען דיא פארם פון דער רעגירונג. יעדער פון זיי איז געווען דיקטאטאר אין זיין טהייל פון ווענעצועלא; אבער באליוואר האט ניט נור געוואלט בלייבען דער איינציגער דיקטאטאר פון גאנץ ווענעצועלא, זאנדערן אויך פון קאלאמביא, עקוואדאר און גאנץ זיד־אמעריקא, וויא מיר ווייסען עס שוין פון פריהערע קאפיטלעך. עס וואלט אויסגעבראכען א קריעג צווישען דיא אנהענגער פון באליוואר און דיא אנהענגער פון מארינא, ווען עס וואלטען ניט אנגעקומען פערשטערקונגען פון שפאניען און ווען דיא לאיאליסטען וואלטען ניט צוזאמענגעקליבען זייערע קרעפטע צו אטאקירען דיא רעוואלוציאנערען פון פערשיעדענע זייטען.

דאס ערגסטע פאר די רעוואלוציאנערען איז דאן געווען, וואס די ליאנעראס זיינען אריבער אויף דער זייט פון דיא שפאניער צוליעב א שוידערליכע גרויזאמקייט פון איינעם פון באליוואר'ס אדיוטאנטען. נאך א שלאכט מיט איי־ניגע פון דיזע ווילדע רייטער אונטער דער קאמאנדע פון זייער בעריהמטען פיהרער באוועס, ווען דיא רעוואלוציאנערן האבען געזיעגט, האט דער קאמאנדיר פון דער רעוואלוציאנערער מחנה געהייסען אויסשלאכטען ניט נור אלע געפאנ־גענע ליאנעראס, זאנדערן אויך אלע איינוואהנער פון דער שטאדט קאלאבאזא, ווייל איינינגע פון דיזע איינוואהנער האבען געהאלפען דיא לאיאליסטען. דאס גיט אונז א ביישפיעל, וויא פיעל בלוט עס איז פערגאסען געווארען אין דיזע בירגער־קריעגען.

אן אנדער ביישפיעל, נאך א שרעקליכערען, ליפערט באליוואר אליין. ווען ער איז אלץ מעהר צוריקגעשטויסען געווארן פון שפאניער און לאיאליסטען, זא דאס ער האט זיך געקענט האלטען מיט זיין נידערשלאגענער ארמעע בלויז אין קאראקאס און אין דיא ארומיגע טהאלען, איז ער געווארען אזוי ווילד פון פער־צווייפלונג און צארן, אז ער האט געהייסען אויסשלאכטען דיא 860 שפאניער, וועלכע זיינען געהאלטען געווען אין געפאנגעשאפט אין דעם פארט לא גואירא! נאכהער, ווען דיא ליאנעראס אונטער דער קאמאנדע פון זייער פעהיגען פיה־רער באוועס זיינען צוגעקומען צו דיא בעפעסטיגונגען לעבען קאראקאס, און דער קאמאנדיר פון דיא רעוואלוציאנערען האט דערזעהען, אז ער וועט ניט אויסהאלטען דיא אטאקע פון דיזע ווילדע רייטער און וועט מוזען צוריקטרעטען, האט ער געהייסען זיינע סאלדאטען אנטלויפען אזוי שנעל וויא פיס וועלען זיי טראגען, און אליין האט ער ארייגעווארפען א ברענענדע שוועבעלע אין דעם פולווער מאגאזין דארטען גראדע אין דעם מאמענט, ווען דיא לאיאליסטען

האבען זיך אריינגעריסען אין דער געביידע. אין דער עקספלאזיאן איז ער אומ־געקומען צוזאמען מיט 800 פון דיא לאיאליסטען.

דיא ענטשיידענדע שלאכט צווישען דיא רעוואלוציאנערען און דיא לאיא־ליסטען איז פארגעקומען אין יוני 1814. דיא רעוואלוציאנערען זיינען בעזיעגט געווארען נאכדעם וויא א העלפט פון זיי זיינען געבליבען טויט אויף דעם שלאכטפעלד. באליוואר האט זיך קוים גערעטעט. ער איז אנטלאפען נאך קאראקאס, וואו ער האט אין איילענים צוזאמענגעקליבען אזוי פיעל געלד און ציערונג, וויא פיעל ער האט נור געפונען אונטער דער האנד, און האט זיך א לאז געטאהן צוזאמען מיט אנדערע רעוואלוציאנערען צו דיא מזרח'דיגע גע־גענדען. לעבען א שטאדט מיט'ן נאמען אראגוא זיינען זיי אבער ווידער בע־זיעגט געווארען. דאן האט זיך באליוואר אבגעטראגען צום פארט בארצעלאנא מיט דער אבזיכט צו ארגאניזירען אן עקספעדיציע אויף שיפען צו דער מינדונג פון ארינאקא. אבער דיא רעוואלוציאנערען, וועלכע האבען איהם ערשט מיט א יאהר פריהער, נאך זיין זיעג איבער גענעראל מאנטעווערדע, בעעהרט מיט'ן טיטול "ליבעראטאר", האבען ניט נור אויסגעקליבען אן אנדער קאמאנדיר, זאנ־דערן האבען איהם זאגאר ערקלערט פאר א פעררעטהער.

דיזער גרויסער מאן האט אבער ניט פערלארען זיין וווירקליך העלדישען מוטה נאך אזעלכע שרעקליכע נידערלאגעס און ביטערע ערפאהרונגען. ער האט דאן פערלאזען ווענעצועלא, אבער ער האט זיך באלד בעוויזען מיט א טהייל פון זיינע ווענעצועלער סאלדאטען אין ניי־גראנאדא, וואו ער האט פארט־געזעצט דעם קאמפף געגען דיא שפאנישע הערשאפט (זעה דיא געשיכטע פון קאלאמביא).

אין 1815, ווען פערדינאנד דער זיעבעטער האט זיך שוין געהאלטען אזוי פעסט אויף דעם שפאנישען טראן, נאך נאפאלעאן'ס נידערלאגע ביי וואַ־טערלאא און נאך דעם וויענער קאנגרעס, אז ער האט זיך ערלויבט אבצושאפען דיא קאנסטיטוציאן פון 1812 און צו ערקלערן זיך פאר אן אבסאלוטען מאנארך, האט דיא שפאנישע רעגירונג בעשלאסען צו שיקען א שטארקע ארמעע, אום צו אונטערדריקען דיא אויפשטאנדען אין דיא ערטער, וואו דיא רעוואלוציא־נערען האבען זיך נאך וויא עס איז געהאלטען, נעמליך אין ניי־גראנאדא און אין ארגענטינע. ווען מארשאל מארילא האט צוערשט געלאנדעט אין א ווענע־צועלער פארט מיט זיין ארמעע פון 10,000 שפאנישע וועטעראנען, זיינען צו איהם צוגעשטאנען א מחנה פון ליאנעראס, וועלכע האבען זיך גאר קיין רעכנונג ניט אבגעגעבען, ווארום זיי שטיצען דיא שפאנישע הערשאפט געגען זייערע ברידער. דיא שפאנישע אפיצירען האבען אבער געקוקט מיט פעראכטונג אויף דיזע שווארצליכע און האלב־ווילדע מענשען, און מארשאל מארילא האט עטאב־

לירט אַזאַ מיליטערישע אָרדנונג, אַז אַפילו דיא הייסע לאָיאַליסטען זיינען אויפגעבראַכט געוואָרען.

דער רעזולטאַט דערפון איז געווען, אַז אַ סך ליאַנעראָס און אַנדערע לאָיאַליסטען האָבען זיך צוריקגעצויגען, ווען מאָרילאָ האָט אָנגעפאַנגען זיין מאַרש נאָך ניי־גראַנאַדאַ. פון דער אַנדער זייט האָבען דיא רעוואָלוציאָנערען זיך צושפּרייט אין פערשיעדענע טהיילען פון לאַנד אין קליינע קריעגערישע באַנדעס, זאָגענאַנטע גערילאַס (אַ שפּאַניש וואָרט וואָס בעדייטעט: קליינער קריעג), און האָבען געקעמפּפט געגען דיא שפּאַניער, וואו נור זיי האָבען עס געקענט. צווישען דיא קאָמאַנדירען פון דיא גערילאַס האָט זיך בעזאָנדערס אויסגעצייכענט אַ יונגער ליאַנעראָ מיט'ן נאָמען כאָזע פּאַעז, וואָס האָט ניט געקענט לעזען און שרייבען, נור איז בעגאַבט געווען פון דער נאַטור מיט גבורה, קוראַזש און אויך מיליטערישע פעהיגקייטען. ביי איין אַטאַקע אויף דיא שפּאַניער האָט זיך פּאַעז אַזוי אויסגעצייכענט מיט אַ באַנדע פון 500 רעוואָלוציאָנערען, אַז אַנדערע גערילאַ־פיהרער האָבען געקראָגען מעהר מוטה צו פיהרען ווייטער דעם קאַמפּף, וואָס עס האָט ווידער בעוואָגען באָליוואַר'ן צוריקצוקעהרען זיך נאָך ווענעצועלאַ.

צו ענדע פון 1816, ווען דעם ליבעראַטאָר איז געלונגען צו לאַנדען אין באַרצעלאָנאַ, איז ער אויסגעקליבען געוואָרען פון דיא פיהרער פון דיא פערשיעדענע גערילאַ־קאָמפּאַניעס אַלס דער הויפּט־קאָמאַנדיר. ווען מאַרשאַל מאָרילאָ האָט דערהערט, אַז דיא רעוואָלוציאָנערען אין ווענעצועלאַ זיינען ווידער שטאַרקער געוואָרען, האָט ער בעשלאָסען צו מאַרשירען צוריק פון ניי־גראַנאַדאַ נאָך ווענעצועלאַ מיט אַ פערהעלטניסמעסיג שטאַרקער אַרמעע. אין פערלויף פון דריי יאָהר האָבען זיך דאַן געצויגען שלאַכטען כמעט אָהן אַן אויפהער. דאָ האָבען געזיעגט דיא פּאַטריאָטען, דאָ דיא שפּאַניער מיט דיא לאָיאַליסטען. דיא ליאַנעראָס, וועלכע זיינען אָנפאַנגס געווען אַ גרויסע שטיצע פאַר שפּאַניען, זיינען ביסלעכווייז אַריבערגעגאַנגען, אונטער דעם איינפלוס פון פּאַעז און אַנדערע פיהרער, אויף דער זייט פון דיא רעוואָלוציאָנערען. דיא הילפע פון דיזע מוטהיגע רייטער איז געווען זעהר וויכטיג פאַר באָליוואַר'ן; אָבער דיא ביטערע ערפאַהרונג האָט איהם געצייגט, אַז געגען רעגעלע שפּאַנישע סאָלדאַטען אונטער דער קאָמאַנדע פון געשולטע אָפיצירען קען מען ניט געווינען מיט דיא רויהע היימישע סאָלדאַטען, אפילו ניט מיט דיא ליאַנעראָס. דער ליבעראַטאָר האָט דאַרום גענומען דינגען אויסגעדיענטע אייראָפּעאישע סאָלדאַטען, בעזאָנדערס ענגלישע, וועלכע האָבען זיך געפונען אין דיא ענגלישע פּאָסעסיעס אין וועסט־אינדיען. נאָך דיא נאַפּאָלעאָנישע מלחמות זיינען טויזענדע וועטעראַנען געבליבען, זאָ צו זאָגען, אָהן אַ קנעלונג, און זיי האָבען זיך ניט געלאָזט לאַנג בעטען צו נעהמען אַנטהייל אין דיא שלאַכטען פון דיא רעוואָלו־

ציאָנערען געגען שפּאַניען אין זיד־אַמעריקאַ, ווען נור מען האָט זיי דערפאַר גוט געצאָהלט. באָליוואַר האָט אָנגעבאָטען 80 דאָלאַר פאַר יעדען איינעם, ווען ער וועט זיך נור פערשרייבען, און האָט פערשפּראָכען אַ בעלוינונג פון 500 דאָלאַר, ווען דיא מלחמה וועט זיך ענדיגען. אויף דיזע בעדינגונגען האָט ער געקראָגען עטליכע הונדערט ענגלישע און אירלענדישע סאָלדאַטען, וועלכע זיינען געווען דיא גרעסטע הילפע פאַר איהם און פאַר דעם רעוואָלוציאָנערען קאַמפּף בכלל אין זיד־אַמעריקאַ.

מיט אַ מחנה פון 2000 ווענעצועלער און 500 ענגלענדער האָט זיך באָליוואַר אַ לאָז געטאָהן אין 1819 צו דיא בערג, וועלכע ציהען זיך צו ניי־גראַנאַדאַ, אום צו העלפען דיא רעוואָלוציאָנערען אין באָגאָטאַ (זעה דיא געשיכטע פון קאָ־לאָמביאַ). דאָס איז געווען אַ זעהר ריזיקאַלישע אונטערנעהמונג, נור זיא האָט זיך גליקליכערווייזע געענדיגט צו גונסטען פון דיא רעוואָלוציאָנערען. אין דער שלאַכט לעבען באָיאַקאַ ניט ווייט פון פּלאַטאָ פון באָגאָטאַ האָט באָליוואַר'ס אַרמעע בעזיעגט דיא שפּאַנישע אַרמעע. דיזע שלאַכט איז געווען דיא וויכ־טיגסטע נאָך איהרע רעזולטאַטען פאַר דעם בעפרייאונגס־קאַמפּף אין דיא נאָרד־ליכע געגענדען פון זיד־אַמעריקאַ, ספּעציעל אין קאָלאָמביאַ און ווענעצועלאַ. באָליוואַר איז דאַן געוואָרען דער דיקטאַטאָר אין ניי־גראַנאַדאַ, וועלכע ער האָט אין אַ קורצער צייט אַרום פערבונדען מיט ווענעצועלאַ און עקוואַדאָר אין איין רעפּובליק אונטער דעם נאָמען קאָלאָמביאַ, מיט דער האָפנונג צו ווערען נאָכ־הער דער הערשער איבער גאַנץ זיד־אַמעריקאַ.

אין דער צייט, ווען באָליוואַר האָט געקלעטערט מיט זיין קליינער אַרמעע איבער דיא אַנדעסען אין קאָלאָמביאַ, אום וואָס שנעלער צו דערגרייכען ביז באָגאָטאַ, האָבען איהם דיא רעוואָלוציאָנערען אין ווענעצועלאַ פערדאַמט פשוט אַלס פעררעטהער, פאַר וואָס ער האָט פערלאָזען זיין פאָטערלאַנד אָהן דער ערלויבניס פון קאָנגרעס. אָבער וויא נור עס איז אָנגעקומען אין קאַראַקאַס דיא פרעהליכע בשורה וועגען באָליוואַר'ס גרויסען זיעג ביי באָיאַקאַ, האָט מען איהם ווידער ערקלערט פאַר דעם ליבעראַטאָר. דעם נעכסטען יאָהר האָט ער אָרגאַני־זירט אַ שטאַרקערע אַרמעע געגען דיא שפּאַניער. ווען ער האָט געקראָגען אַ טוייזענד אירלענדער פאַר אַ בעשטימטען געהאַלט, האָט ער אַרויסגעשיקט אָב־טהיילונגען געגען דיא שפּאַניער אין פערשיעדענע פונקטען. מאַרשאַל מאָרילאָ האָט אין 1820 ניט געקענט פיעל אויפטאָהן געגען דיא רעוואָלוציאָנערען, וועל־כע האָבען אויפגעהויבען דיא קעפּ נאָך באָליוואַר'ס ערפאָלגען. ער האָט גע־וואַרט אויף פערשטערקונגען פון שפּאַניען, אָבער ער האָט זיי ניט געקראָגען צוליעב אַן איבערקעהרעניס אין מאַדריד (דיא ערפאָלגרייכע רעוואָלוציאָן אין 1820 געגען דעם אַבסאָלוטיזם פון פערדינאַנד דעם זיעבעטען). דיא נייע ליבע־ראַלע רעגירונג אין שפּאַניען האָט גאַר בעשלאָסען צו שיקען פריעדענס־קאָמיסאַ־

רען, אום צו קומען צו אן אויסגלייך מיט דיא רעוואלטירטע קאלאניעס. אין נאוועמבער 1820 איז עס דארום געקומען צו א וואפענשטילשטאנד אין פערלויף פון זעקס מאנאט ביז דיא פריעדענס־קאמיסארען וועלען אנקומען. מארשאל מארילא האט דאן רעזיגנירט און איז אוועקגעפאהרען נאך שפאניען, איבערלאזענדיג גענעראל לא טארע אויף זיין פלאץ.

באליוואר האט אויסגענוצט דיזען וואפענשטילשטאנד צו ארגאניזירען אזא שטארקע ארמעע, אז זיא זאל קענען זיך מעסטען מיט דיא בעסטע שפאנישע סאלדאטען. זיינע אדיוטאנטען האבען זיך איבערהויפט ניט געקימערט וועגען דעם וואפענשטילשטאנד און האבען געזוכט צו פערכאפען וואס מעהר פארטען און שטעדט. אין פריהלינג 1821, ווען דער וואפענשטילשטאנד האט זיך געענדיגט אפיציעל, האט באליוואר געהאט אונטער זיין קאמאנדע א צוואנציג טויזענד מאן, וועלכע זיינען צוטהיילט געווען אין פינף קארפוסען אין פערשיעדענע געגענדען פון לאנד. ער אליין צוזאמען מיט פאעז'ן האט זיך א לאז געטאהן מיט אן ארמעע פון 9000 מאן צו אטאקירען דיא שפאניער אונטער דער קאמאנדע פון גענעראל לא טארע אין דער געגענד צווישען קאראקאס און וואלענציא. אין אן ארט מיט'ן נאמען קאראבאבא איז אין יוני 1821 פארגעקומען א וויכטיגע שלאכט, וועלכע האט זיך געענדיגט מיט א גרויסען זיעג פון דיא רעוואלוציאנערען, א דאנק דער הילפע פון דיא געדונגענע טויזענד ענגלישע און אירלענדישע וועטעראנען, וועלכע האבען אטאקירט מיט זייערע באיאנעטען דיא שפאניער. באליוואר איז דאן וויעדער אריין מיט טריאומף אין קאראקאס, דיזעס מאל טאקע אלס דער ווירקליכער ליבעראטאר פון זיין געבורטסלאנד. נאך זייער נידערלאגע ביי קאראבאבא האבען שוין דיא שפאניער געקענט זיך האלטען נור אין א פאאר פארטען. דאס לאנד איז פאקטיש געווען אונאבהענגיג. אין 1823, ווען דיא פאטריאטען האבען גענומען מיט שטורם פוערטא קאבעלא, וואו דיא שפאניער האבען זיך צוזאמענגעקליבען, איז שוין דיא לאנגע מלחמה פאר דיא אפשאפונג פון דער שפאנישער הערשאפט אין ווענעצועלא געווען אין גאנצען צו ענדע.

צווייטער קאפיטעל.

דיקטאַטורען און בירגער־קריעגען

נור אין 1822 האָט שוין דער ליבעראַטאָר פערלאָזען ווענעצועלאַ, וואו דיא רעוואָלוציאָן האָט געזיעגט, און איז אַוועק נאָך עקוואַדאָר און פּערו, וואו ער האָט דערלאַנגט צוזאַמען מיט דעם אַרגענטינער גענעראַל סאַן מאַרטין דיא לעצטע קלעפּ דער שפּאַנישער הערשאַפט אין זיד־אַמעריקאַ (זעה דיא געשיכטע פון פּערו). אַלס הויפּט־קאָמאַנדיר אין ווענעצועלאַ איז דאַן געבליבען פּאַעז, וועלכער איז געקומען גלייך אין קאָנפליקטען מיט דיא שטאָדט־פערוואַלטונגען און האָט אָנגעפאַנגען צו פיהרען זיך וויא אַ דיקטאַטאָר. אויסער דיא געוועהנליכע אינערליכע רייסערייען צווישען דיא צענטראַליסטען און פעדעראַליסטען, וויא אויך צווישען דיא ליבעראַלען און קאָנסערוואַטאָרס, צווישען דיא אַנטי־קלעריקאַלען און דיא פערטהיידיגער פון דער קאַטוילישער קירכע, רייסערייען, וועלכע האָבען זיך ווידערהאָלט גלייכצייטיג אין אַלע ניי־געבאַקענע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען צוליעב דיא זעלבע אורזאַכען, וועלכע זיינען שוין ער־קלערט געוואָרען אין פאָריגע קאַפּיטלעך פון דיזען בוך, זיינען אין ווענע־צועלאַ אויך פאָרגעקומען שטרייטען צוליעב דעם פערבאַנד מיט ניי־גראַנאַדאַ און בכלל צוליעב באָליוואַר׳ס שטרעבונג צו שאַפען אַ ריזיגע אימפּעריע אונטער זיין הערשאַפט.

אין 1826, ווען דיא פעדעראַליסטען זיינען אַלײן שטאַרקער געוואָרען און גענעראַל פּאַעז איז צוגעשטאַנען צו זיי אָפען געגען באָליוואַר׳ס צענטראַליסטי־שע פּאַרטיי, איז דער ליבעראַטאָר געקומען אין אײלענים פון פּערו, אום ווײ־טער אָנצוהאַלטען דעם פערבאַנד פון ווענעצועלאַ מיט ניי־גראַנאַדאַ. ער האָט אויפגעלעזט דעם קאָנגרעס, וואו זיינע געגנער האָבען געהאַט דיא מאַיאָריטעט, און האָט זיך אָפען ערקלערט פאַר אַ דיקטאַטאָר. אין דער זעלבער צייט האָט ער געשוואָרען, אַז זיינע געגנער טראַכטען אויף איהם אויס בלבולים און אַז ער מיינט גאָר ניט צו ווערען אַ קייזער, נור ער שטרעבט צו עטאַבלירען אַ גרויסע און שטאַרקע רעפּובליק. אַלע זיינע טענות, אָניטערנגונגען און אויך פער־פּאָלגונגען האָבען אָבער ניט אָבגעהאַלטען דעם שטייגענדען שטראָם פון פעדע־

ראַליזם אין ווענעצועלאַ, ניי־גראַנאַדאַ, עקוואַדאָר א. ז. וו. דיא צאָהל פון אונ־צופריעדענע מיט דעם קאָלאָמביאַנער פערבאַנד און מיט דעם ליבעראַטאָר'ס דיקטאַטור איז אַזוי שנעל געשטיעגען, דאָס צו ענדע פון 1829 האָט מען אויף אַן אסיפה פון אַ טויזענד פון דיאָ אָנגעזעהענסטע בירגער, דאַרונטער אויך אַ סך גענעראַלען און אָפיצירען, וואָס איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אין קאַראַקאַס, דיא געבורטסשטאָדט פון דעם ליבעראַטאָר, בעשלאָסען ניט נור אַרויס־צוטרעטען פון דיזען פערבאַנד, זאָנדערן אויך איבערצוגעבען דיא רעגירונג פון ווענעצועלאַ אין דיא הענד פון גענעראַל פּאַעז.

באָליוואר האָט דאַן צוזאַמענגעקליבען אַן אַרמעע אין ניי־גראַנאַדאַ צו צווינגען דיא ווענעצועלער אריינצוטרעטען צוריק אין דעם קאָלאָמביאַנער פער־באַנד, אָבער עס האָט זיך אויסגעלאָזען, אַז זיינע סאָלדאַטען האָבען מורא געהאַט אָדער ניט געוואָלט אַטאַקירען דיא אַרמעע, וועלכע האָט זיך בעפעס־טיגט אין אַ שטאַרקער פּאָזיציע לעבען גרענעץ אונטער דער קאָמאַנדע פון גע־נעראַל פּאַעז. דאָס האָט אַזוי געווירקט אויף דעם ליבעראַטאָר, אַז ניט נור האָט ער רעזיגנירט אויפריכטיג, טאַקע מיט דער אַבזיכט ניט צו זיין מעהר פּרעזידענט, זאָנדערן ער האָט זיך ווירקליך צוריקגעצויגען אַזאַ נידערשלאָגע־נער, אויסגעמאַטערטער, מיט אַ וועהטאָג אין הארצען, אַז עטליכע מאָנאַט שפּעטער איז ער געשטאָרבען.

פאַר'ן טויט האָט ער אָנגעשריבען מיט אַ ווירקליך פּראָפעטישען בליק אויף דער צוקונפט פון דיא ניי־געשאַפענע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען: „אונזערע קאָנסטיטוציאָנען זיינען ביכער, אונזערע געזעצע — פּאַפּיער, אונזערע וואַה־לען — שלאַכטען, און דאָס לעבען גופא איז אַ פּייניגונג. מיר וועלען קומען צו אַזאַ צושטאַנד, אַז קיין אויסלענדישע נאַציאָן וועט ניט זוכען אונז צו עראָבערן, און מיר וועלען רעגיערט ווערען פון קליינע טיראַנען". עס קען זיין, אַז טאַקע דעריבער, וואָס ער האָט פּאָראויסגעזעהען דיא פּראָנונסיאַמענטאָס, רעוואָלוציאָנען און קאָנטער־רעוואָלוציאָנען פון אַמביציעזע גענעראַלען צו פער־כאַפּען דיא רעגיערונגס־מאַכט, וויא דיא שרעקליכע פּראַקטיקע האָט עס געצייגט אין דער גאַנצער לאַטיינישער אַמעריקאַ, האָט ער עס געשטרעבט צו עטאַב־לירען אַ שטאַרקע צענטראַליסטישע רעגירונג און צו האַלטען מיט אַ מיליטע־רישער מאַכט אַלע בעפרייטע שפּאַנישע קאָלאָניעס צוזאַמען.

קליינע טיראַנען האָבען אויך רעגירט אין ווענעצועלאַ, אָבער זייער צאָהל איז גראַדע געווען קלענער וויא אין דיא מייסטע אַנדערע זיד־אַמעריקאַנער רעפּובליקען. נאָך פאַר דעם טויט פון דעם ליבעראַטאָר, וועמעס אַנ־דענקען עס ווערט פערעהרט אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ, איז אין מאַי 1830 צו־זאַמענגערופען געוואָרען אַ קאָנגרעס, וואָס האָט אויסגעקליבען גענעראַל פּאַעז

פאַר פרעזידענט און האָט אָנגעקינדיגט דער רעגיערונג אין באָגאָטאַ, אַז ווענע־צועלאַ האַלט זיך פאַר א פאָלשטענדיג אונאַבהענגיגע רעפּובליק. נאָך באָליוואַר׳ס טויט, ווען דיא רעגירונג פון ניי־גראַנאַדאַ האָט פאַקטיש אַנערקענט דיא אונ־אַבהענגיגקייט פון ווענעצועלאַ, איז גענעראַל פּאַעז געבליבען דיקטאַטאָר ביז 1846. אין פערלויף פון דיזע פופצעהן יאָהר זיינען פאָרגעקומען עטליכע אויפ־שטאַנדען, אָבער פּאַעז האָט אַלין טריאומפירט. דיעזער אונוויסענדער ליאַ־נעראָ האָט אויך אַרויסגעוויזען מערקווירדיגע אַדמיניסטראַטיווע און דיפּלאָמאַ־טישע פעהיגקייטען. ער איז ווייט ניט געווען אַ גרויזאַמער דיקטאַטאָר. ווען עס פלעגט זיך ענדיגען דער געזעצליכער טערמין פון זיין פּרעזידענטשאַפט, פלעגט ער זאָגאַר פריינדליך אָבטרעטען זיין פּלאַץ צו געזעצליך־ערוועהלטע נאָכ־פאָלגער, אָבער ער פלעגט זיי נאָמינירען און אין דער פּראַקטיקע בלייבען דער דיקטאַטאָר. דיא יונגע רעפּובליק האָט דערוויילע געקענט זיך אָברוהען און מאַכען פאָרטשריטע.

אין 1846 האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד פון דיא פאַרביגע (מייס־טענס געמישטע פון ווייסע און אינדיאַנער מיט נעגערס) געגען דיא קרעאָלען. גענעראַל פּאַעז איז דאַן ווידער אויסגעקליבען געוואָרען אַלס דיקטאַטאָר, אָבער ווען ער האָט אונטערדריקט דיזען אויפשטאַנד, האָט ער צוגעשטימט, אַז גענע־ראַל מאָנאַגאַס, וועלכער האָט זיך אויך אויסגעצייכענט אין דעם בעפרייאונגס־קאַמפּף געגען שפּאַניען, זאָל ווערען פּרעזידענט. נאָכהער אָבער, ווען מאָנאַ־גאַס, וועלכער איז אונטערשטיצט געווען אָנפאַנגס פון דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי, האָט געוואָלט דורכפיהרען ליבעראַלע רעפאָרמען, האָט פּאַעז צו־זאַמענגעקליבען אַן אַרמעע, אום איהם אַרונטערצוזעצען. נור דיזעם מאָל האָט דער אַלטער דיקטאַטאָר פערלאָרען און האָט געמוזט אויסוואַנדערן.

ביז 1858 איז גענעראַל מאָנאַגאַס געבליבען דיקטאַטאָר. ער האָט זיך אַרויסגעצייגט פאַר א טרייען פעדעראַליסט. דיא צענטראַליסטען האָבען עט־ליכע מאָל אַרויסגערופען אויפשטאַנדען געגען איהם, אָבער זיי זיינען ניט געווען אין שטאַנד איהם אַרונטערצוזעצען. דיא וויכטיגסטע פון דיא רעפאָרמען אונ־טער זיין דיקטאַטור איז געווען דיא אָבשאַפונג פון שקלאַווערייי אין 1854.

דיא קאָנסטיטוציאָן, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען אין דער צייט פון דער דיקטאַטור פון גענעראַל מאָנאַגאַס, איז געווען אַזאַ פעדעראַליסטישע, אַז עס האָט ניט פיעל געפעהלט, דאָס ווענעצועלאַ זאָל צושפּאַלטען ווערען אין עטליכע רעפּובליקען. דורך דעם זיינען אויך אַרויסגעקומען שוועריגקייטען וועגען דיא שטייער פאַר דיא צענטראַלע רעגירונג און פאַר דיא פּראָווינצען און שטעדט. מיט דיזע שוועריגקייטען האָבען זיך בענוצט אין 1858 דיא צענטראַ־ליסטען, וועלכע זיינען געווען אונטערשטיצט פון דיא אַריסטאָקראַטישע גוטס־

בעזיצער און פון דיא גלהים, אום אַרויסצורופען אַ רעוואָלוציאָן אין קאַראַקאַס. גענעראַל פּאַעז איז דאַן געקומען פון אויסלאַנד צו העלפען דיא צענטראַליסטען און איז פון דאָס נייע געוואָרען דיקטאַטאָר. אָבער אויך איהם איז ניט געלונגען צו עטאַבלירען אַ צענטראַליסטישע רעגירונג. דער קאַמפּף צווישען דיא פערשיעדענע פּאַרטייען און אַמביציעזע פיהרער האָט זיך געצויגען ביז 1864, ווען גענעראַל פּאַעז האָט געמוזט אָבטרעטען דיא דיקטאַטור צו גענעראַל פּאַלקאָן מיט זיין אַדיוטאַנט, דעם בעריהמטען גענעראַל גוזמאַן בלאַנקאָ, וועלכע האָבען געהערט צו דער פעדעראַליסטישער פּאַרטיי.

אונטער דער דיקטאַטור פון גענעראַל פּאַלקאָן איז ווענעצועלאַ צוטהיילט געוואָרען אין צוואַנציג האַלב־אונאַבהענגיגע שטאַאַטען. דער טערמין פון אַ פּרעזידענט איז פערקירצט געוואָרען אויף צוויי יאָהר און דיא פּרעסע האָט געקראָגען אַבסאָלוטע פרייהייט. אין יעדען פון דיא ניי־געשאַפענע שטאַאַטען זיינען באַלד אויפגעקומען אייגענע דיקטאַטאָרס מיט אייגענע אַנטי־דיקטאַטאָרס, און דיא לאַגע איז געוואָרען אַלץ ערגער. אין 1868 האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד אונטער דער לייטונג פון דעם עקס־דיקטאַטאָר מאָנאַגאַס, וואָס האָט זיך געענדיגט דערמיט, אַז גענעראַל פּאַלקאָן האָט געמוזט זיך אָבטראָגען נאָך אויסלאַנד. נור דעם נעכסטען יאָהר איז דיא רעגירונגס־מאַכט אריינגעפאַלען אין דיא הענד פון אַזאַ דיקטאַטאָר, וואָס האָט בעוויזען דעם קונץ צו הערשען גאַנצע צוואַנציג יאָהר.

דאָס איז געווען גוזמאַן בלאַנקאָ, וועלכער האָט געזיעגט אַלס דער פיהרער פון דער פעדעראַליסטישער פּאַרטיי, נור וועלכער האָט פּראַקטיש צענטראַליזירט דיא גאַנצע מאַכט אין זיינע שטאַרקע הענד. ער האָט ניט געענדערט דיא פּונקטען פון דער קאָנסטיטוציאָן, נור ער האָט זיי אויך ניט אויסגעפיהרט, ווען ער האָט ניט געוואָלט. ער האָט אפילו איבערגעלאָזען דעם פּונקט וועגען דיא וואַהלען פון אַ פּרעזידענט יעדע צוויי יאָהר. נור ער האָט פערזיכערט זיין דיקטאַטור אַזוי: ווען עס האָט זיך געענדיגט זיין אייגענער טערמין פון צוויי יאָהר, האָט ער שוין געהאַט אָנגעגרייט אַזאַ שטעל־פערטרעטער, וואָס האָט געמוזט טאַנצען נאָך זיין פייפעל. דער קאָנגרעס פלעגט אויסוועהלען דעם יעניגען, וועמען ער פלעגט נאָמינירען. און וויא נור דער טערמין פון זיין געהאָרכזאַמען שטעל־פערטרעטער פלעגט זיך ענדיגען, פלעגט ער "זיך לאָזען אויסוועהלען" פון דאָס נייע. אין דיא האַלב־אונאַבהענגיגע שטאַאַטען האָט ער אויפגעפּאַסט, אַז נור זיינע אַנהענגער זאָלען אויסגעוועהלט ווערען און פיהרען דיא גרענדע. מען מוז אָבער צוגעבען, אַז ער איז געווען אַ פעהיגער אַדמיניסטראַטאָר און אַז דאָס לאַנד האָט טאַקע אָבגערוהט און אויך זיך ענטוויקעלט אונטער זיין לאַנגער דיקטאַטור. אונטער זיין הערשאַפט זיינען אויך

אויפגעבויט געוואָרען עטליכע אייזענבאַהן־ליניעס. ער האָט זעהר פיעל אויפ־

א ווענעצועלער סאָלדאַט אין 1870.

געטאָהן צו מאכען קאַראַקאַס פאר איינע פון דיא שעהנסטע און בעסט־געבויטע

שטעדט אין זיד־אמעריקא. אקערבוי, פיה־פיטערונג און האנדעל האָבען אויפ־געבליהט.

אָבער דיא צאָהל פון זיינע פאָליטישע שונאים און פון אונצופריעדענע מיט זיין לאנגער דיקטאטור, ספּעציעל מיט דער שטייגענדער לאסט פון דיא שטייער, איז אויך אלין געוואקסען. אין 1889 האָט אין קאראקאס אויסגעבראָכען אַן אויפשטאנד, וועלכער האָט געפיהרט צו א נייעם פערוויסטענדען בירגער־קריעג און האָט זיך געענדיגט דערמיט, וואָס גוצמאן בלאנקאָ האָט אויך געמוזט אויסוואנדערען נאָך דעם שטייגער פון דיא דורכגעפאלענע דיקטאטאָרס, וועלכע בלייבען מיט גאנצע ביינער און אָנגערויבטע מיליאָנען. (בלאנקאָ האָט צייט גע־האט אָנצוזאמלען בעזאָנדערס גרויסע סומען אין אייראָפּעאישע באנקען, אום צו קענען לעבען א גוטען טאָג, ווען עס וועט קומען א סוף צו זיין דיקטאטור).

אלס פּראָוויזאָרישער פּרעזידענט איז דאן אויסגעוועהלט געוואָרען א גע־נעראל מיט'ן נאָמען פּאלאסיאָס; אָבער ווען דיא קאָנסטיטוציאָן איז געענדערט געוואָרען אין מאנכע פונקטען, דארונטער אויך אז דער טערמין פון א פּרע־זידענט זאָל פערלענגערט ווערען אויף פיער יאָהר, און ער האָט אָנגעצויגען דיא סטרונעס, אז ער זאָל ווייטער בלייבען פּרעזידענט, האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאנד געגען איהם אין 1891. דיזער אויפשטאנד האָט זיך, נאָך איי־ניגע שלאכטען, געענדיגט דערמיט, וואָס פּאלאסיאָס מיט זיינע אדיוטאנטען האָבען געמוזט אנטלויפען נאָך אויסלאנד, אום צו רעטען זייערע לעבענס, און וואָס גענעראל קרעספּאָ איז געוואָרען דיקטאטאָר.

אונטער דער אדמיניסטראציאָן פון גענעראל קרעספּאָ, וועלכער האָט זיך געפיהרט אויף בלאנקאָ'ס שטייגער, איז עס געקומען צו אזא שטרייט צווישען ווענעצועלא און ענגלאנד וועגען דיא גרענעצען פון גוויאנא (דער ענגלישער טהייל פון גוויאנא גרענעצט זיך אין מערב־זייט מיט ווענעצועלא), אז פּרע־זידענט קליוולענד פון יונייטעד סטייטס האָט געפונען פאר נויטיג אָנצונעהמען זיך פאר דיזע שוואכע רעפּובליק געגען דיא מעכטיגסטע אימפּעריע אין נאָמען פון דער מאָנראָו דאָקטרין. דיזער בעריהמט געוואָרענער שטרייט האָט זיך אָנגעפאנגען דערמיט, וואָס ווענעצועלער בעאמטע האָבען ארעסטירט צוויי ענג־לישע פּאָליציי־אָפיציערען מיט עטליכע סאלדאטען אין א געוויסער געגענד אויף דער קלאגע, אז דיא ענגלענדער ווילען פערוואלטען א טעריטאָריע, וועלכע געהערט צו ווענעצועלא. אָבוואָהל דיא ווענעצועלער רעגיערונג האָט געהייסען פריי לאָזען דיא ארעסטירטע ענגלענדער, האָט דיא ענגלישע רעגיערונג דאָך פערלאנגט שאדענערזאץ. גענעראל קרעספּאָ האָט דאן אפּעלירט דורך זיין דיפּלאָמאטישען פערטרעטער אין וואשינגטאָן צו פּרעזידענט קליוולענד אויף דעם גרונד, דאָס ענגלאנד האנדעלט געגען דיא מאָנראָו־דאָקטרין. פּרעזידענט קליוולענד האָט אנערקענט דיא קלאגע פון ווענעצועלא געגען ענגלאנד פאר א

ריכטיגע, און דעם 18טען דעצעמבער 1895 האָט ער אין אַ מעסעדזש צום קאָנגרעס אין וואשינגטאָן ערקלערט, אַז אויב דיא ענגלישע רעגיערונג וועט זיך ענטזאגען איבערצוגעבען דעם גרענעץ־שטרייט מיט ווענעצועלא צו אַ שיעדס־געריכט און וועט געברויכען איהר מיליטערישע מאַכט געגען ווענעצועלא, וועט עס דיא רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס בעטראַכטען אַלס אַ casus belli (דאָס מיינט: אַ גרונד פאַר אַ מלחמה).

דאַן האָט זיך עס אָנגעפאַנגען אַ דיפּלאָמאַטישער סכסוך צווישען ענגלאַנד און יונייטעד סטייטס וועגען ווענעצועלא. איין צייט האָט מען געמיינט, אַז עס וועט טאַקע אויסברעכען אַ מלחמה צווישען זיי; אָבער שליסליך האָט דיא ענגלישע רעגיערונג איינגעשטימט אין 1899 צו שליכטען איהר גרענעץ־מחלקה מיט ווענעצועלא דורך אַ שיעדס־געריכט און אָנצונעהמען אַ קליינע בעלוינונג פאַר דיא אַרעסטירטע פּאָליציסטען.

אין דיזער צייט איז אָבער פאָרגעקומען אין ווענעצועלא אַ נייע איבער־קעהרענים. אין 1898 האָט דער דיקטאַטאָר קרעספאָ אויסגעפיהרט, אַז סעניאָר אַנדראַדע, וועלכער איז געווען זיין דיפּלאָמאַטישער פערטרעטער אין וואַשינג־טאָן אין דער צייט פון דעם סכסוך צווישען ענגלאַנד און יונייטעד סטייטס, זאָל אויסגעוועהלט ווערען פאַר פּרעזידענט. זיין אַבזיכט איז געווען צו קאָמאַנ־דירען וויי־טער הינטער אַנדראַדע'ס רוקען. אָבער דיא אָפּאָזיציאָן האָט אָנ־געפאַנגען אַ רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט זיך געענדיגט דערמיט, וואָס גענעראַל קרעספאָ איז שטערבליך פערוואונדעט געוואָרען אין איינער פון דיא שלאַכטען און וואָס אַנדראַדע האָט געמוזט אָבטרעטען דעם פּלאַץ אין 1900 צו אַ נייעם דיקטאַטאָר אין דער פּערזאָן פון גענעראַל טשיפּריאַנאָ קאַסטראָ, וועלכער האָט זיך באַלד בעריהמט געמאַכט מיט זיין קאַמפּף געגען, מעג מען זאָגען, דיא גאַנצע וועלט. ניט נור האָט קאַסטראָ זיך ענטזאגט צו צאָהלען דיא חובות און דעם שאַדענערזאַץ, וואָס דיא רעגיערונגען פון ענגלאַנד, פראַנקרייך, אי־טאַליען, דייטשלאַנד און אויך יונייטעד סטייטס האָבען פערלאַנגט פאַר זייערע בירגער, וועלכע האָבען געליטען דורך דיא אָפטע רעוואָלוציאָנען און קאָנטער־רעוואָלוציאָנען, זאָנדערן ער האָט נאָך אָנגעפאַנגען צו פערפאָלגען פערשיעדענע אויסלענדישע קאָמפּאַניעס און ספּעקולאַנטען, וועלכע האָבען אַרויסגעקראָגען זעהר וויכטיגע קאָנצעסיעס ביי דיא פריהערע דיקטאַטאָרס.

דיזע האַנדלונגען האָבען געפיהרט אין 1903 דערצו, אַז ענגלישע, דייטשע און איטאַליענישע קריעגס־שיפען האָבען בלאָקירט דיא פּאָרטען פון ווענעצועלא, אום צו צווינגען איהם נאָכצוגעבען זייערע פינאַנציעלע פאָדערונגען. ער האָט דאַן אַפּעלירט צו דער רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס זיך אַריינצומישען אין נאָמען פון דער מאָנראָו דאָקטרין. זיין ביטע איז אָבער פערוואָרפען געוואָרען

אין וואַשינגטאָן, ווייל ער האָט פּונקט **אַזוי** שלעכט און קאַפּריזנע **בעהאַנדעלט** אַמעריקאַנער אונטערנעהמער און פינאַנסיסטען, וויא אויראָפּעאישע.

דער שטרייט איז דאַן איבערגעגעבען געוואָרען מיט דער צושטימונג פון אַלע צדדים צום אינטערנאַציאָנאַלען טריבונאַל אין האַאג, וועלכער האָט ענט־שיעדען אין 1906, אַז ווענעצועלאַ דאַרף צאָהלען געוויסע סומען שאַדענערזאַץ צו דיא רעגיערונגען פון ענגלאַנד, דייטשלאַנד, איטאַליען א. ז. וו.

דערמיט האָבען זיך אָבער ניט געענדיגט דיא אַטאַקעס פון דיקטאַטאָר קאַסטראָ אויף אויסלענדישע קאָמפּאַניעס און קאַפּיטאַליסטען. ער האָט אַלץ בעהויפּטעט, אַז ער קעמפּפט פאַר דיא אינטערעסען פון זיין פאָטערלאַנד געגען דיא פערכאַפּונגען און עקספּלואַטאַציעס פון אויסלענדישע ספּעקולאַנטען און אינטריגאַנטען. אין 1907 האָט ער זיך ענטזאַגט צו צאָהלען חובות צו בעל־גישע קרעדיטאָרען און אויך צו געוויסע אַמעריקאַנער קאַפּיטאַליסטען. דעם נעכסטען יאָהר האָט ער גאָר אַרויסגעיאָגט דעם האָלענדישען געזאַנדטען אויף דעם גרונד, דאָס אויף דעם האָלענדישען אינזעל קוראַסאַאָ ווערען געמאַכט פערשווערונגען און מען אָרגאַניזירט אַן עקספּעדיציע געגען זיין רעגיערונג. דיא האָלענדישע רעגיערונג האָט געענטפערט אויף אַזאַ ווילדען אַקט מיט קריעגס־שיפען, וועלכע האָבען בלאָקירט דיא ווענעצועלער פאָרטען און פער־ניכטעט דיא ווענעצועלער פלאָטע.

אין פערלויף פון אַכט יאָהר האָט דיזער זאָנדערבאַרער מאַן אָנגעהאַלטען זיין דיקטאַטור. צום טראָץ פון אַלע זיינע צאָהלרייכע אינלענדישע שונאים און פון דיא רעגיערונגען פון אַלע האַנדעלס־נאַציאָנען. עס איז שווער צו זאָגען, אויב ער וואָלט זיך אַזוי ווייטער געקענט האַלטען, ווען ער וואָלט ניט געפונען פאַר נויטיג אין 1910 אַוועקצופאָהרען נאָך אויראָפּאַ. ער האָט ערקלערט, אַז ער מוז פאָהרען מאַכען אַ כירורגישע אָפּעראַציאָן, אום צו רעטען זיין לעבען, און האָט איבערגעלאָזען אויף זיין פּלאַץ דעם וויצע־פּרעזידענט כואן גאָמעז, אויף וועמעס טרייהייט ער האָט בעזאָנדערס געהאָפט.

אָבער אין דער צייט, ווען אַ שיף האָט געפיהרט קאַסטראָ׳ן נאָך פראַנק־רייך, האָט גאָמעז געמאַכט אַ פּראָנונסיאַמענטאָ. קאַסטראָ׳ס וויכטיגסטע אַנהענגער זיינען אַרעסטירט געוואָרען, און גאָמעז איז ערקלערט געוואָרען פון דיא פערשווערער פאַר דעם פּרעזידענט. דיזע רעוואָלוציאָן איז דורכגעפיהרט געוואָרען אָהן בלוט־פערגיסונגען, אָבער קאַסטראָ, וועלכער האָט נאַטירליך פייערדיג פּראָטעסטירט געגען דיזען פעררעטה, איז געקומען אין אָנפאַנג פון 1913 צוריק פון אויראָפּאַ געזונד און פריש פאַר אַ נייע רעוואָלוציאָן. צו דער צייט, ווען דיזע געשיכטע ווערט געשלאָסען (מערץ 1914), זיצט נאָך גאָמעז אויף׳ן פּרעזידענטען־שטוהל אין קאַראַקאַס, און קאַסטראָ זוכט אַלץ צו ווערען ווידער דיקטאַטאָר.

ארגענטינע
Argentine

ערשטער קאפּיטעל.

דיא שפּאַנישע בעזעצונגען און הערשאַפט אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען

אין 1516 האָט דיא שפּאנישע רעגיערונג געשיקט אַן עקספּעדיציע אונטער דער קאָמאַנדע פון כואַן דיאַז דע סאָליס צו זוכען אַ זיד־וועסטליכען וועג נאָך אינדיען. דיזער קאַפּיטאַן איז פאָרבייגעפאָהרען דיא ברעגען פון בראַזיליען, וועלכע זיינען שוין ענטדעקט געוואָרען פון דעם פּאָרטוגעזישען קאַפּיטאַן פּעדראָ קאבראַל מיט זעכצעהן יאָהר פריהער, ביז ער איז צוגעקומען צו דער זעהר ברייטער מינדונג פון אַ טייך, וואָס האָט געקראָגען דעם נאָמען ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ (זילבער־טייך). אָנפאַנגס האָט ער געמיינט, אַז ער האָט טאַקע דער־גרייכט דעם זידליכען ענד פון דיזען לאַנד און אז ער האָט שוין ענטדעקט דעם פיעל געזוכטען נייען ים־וועג נאָך אינדיען. אָבער וואָס ווייטער ער איז געשוואומען, האָט ער אויסגעפונען, אַז דאָס וואַסער ווערט אַלץ ווענינער גע־זאַלצען, וואָס עס האָט איהם נאַטירליך געפיהרט צום שלוס, אַז ער שווימט גאָר אויף אַ ברייטען טייך.

דיזע רייזע איז אָבער געקומען צו אַ שנעלען סוף דורך דעם טראַגישען טויט פון קאַפּיטאַן דע סאָליס. אין איין אָרט ביי דיא נאָרדליכע ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ, וואו ער האָט געלאַנדעט מיט עטליכע בעגלייטער, איז ער פּלוצלונג בעפאַלען און געטויטעט געוואָרען פון אַ באַנדע ווילדע אינדיאַנער. דיא עקס־פּעדיציע האָט זיך דאַן צוריקגעקעהרט נאָך שפּאַניען. ווען דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג איז געוואָהר געוואָרען, אַז שפּאַניער האָבען געלאַנדעט אין דער נאַכ־באַרשאַפט פון בראַזיליען, האָט זיא פּראָטעסטירט אויף דעם גרונד פון דעם אָבמאַך פון טאָרדעסילאַס*) אין 1494, נאָך וועלכען דיא ניי־ענטדעקטע לענדער 370 ליג (אַזאַ אַלטע מאָס אונגעפעהר דריי ענגלישע מייל) צו מערב פון דיא קאַפּ ווערדע אינזלען האָבען געהערט צו איהר. אָבער אָבגעזעהען דערפון, וואָס ניט נור דיא געגענדען אַרום לאַ פּלאַטאַ, וועלכע זיינען געבליבען שפּאַנישע קאָלאָניעס אונטער דיא נעמען אַרגענטינאַ און אורוגוואַי, זאָנדערן אפילו כמעט גאַנץ בראַזיליען געפינען זיך פיעל ווייטער צו מערב פון דיא דאָזיגע אינזלען, זאָ

*) זעה וועגען דעם דיא איינלייטונג אין דיזען בוך.

דאָס זיי האָבען טאַקע געהערט צו שפּאַניען, האָט פּאָרטוגאַל דאַן סאַי וויא סאַי קיין זאַך ניט געטהאָן צו פערנעהמען און בעפעסטיגען אירגענד וועלכען פּאָרט אין דיזע געגענדען.

דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט זיך אין יענער צייט איבערהויפּט גאַנץ ווייניג געקימערט וועגען דיא פּראָטעסטען פון פּאָרטוגאַל. שפּאַניען איז דאָך געוועזען אין 16טען יאָהרהונדערט דיא גרעסטע און שטאַרקסטע מלוכה אין אייראָפּאַ. אין 1519 האָט זיא יעדענפאַלס געשיקט אַ נייע עקספּעדיציע נאָך זיד־אַמעריקאַ צו זוכען אַלץ דעם זיד־וועסטליכען וועג נאָך אינדיען. דיזעס מאָל איז דער קאַפּיטאַן פון דער שפּאַנישער עקספּעדיציע געוועזען אַ פּאָרטוגעזער, דער בעריהמטער פערנאַנדאָ מאַגעלאַן, וועלכער האָט טאַקע ענטדעקט דעם דאָזיגען וועג און דערצו נאָך געמאַכט דיא ערשטע רייזע אַרום דער ערד. ער איז אַריינגעטראָטען אין שפּאַנישען דיענסט, ווייל ער האָט ניט געפונען גענוג שטיצע פאַר זיינע פּלענער אין זיין פאָטערלאַנד. אין אָנפאַנג פון 1520, ווען ער האָט דערגרייכט לאַ פּלאַטאַ, האָט ער אויך אויסגעפאָרשט דיא געגענד, טאָמער וועט איהם דאָך געלינגען צו געפינען אַ וועג צו אָסט־אינדיען. נאָכהער האָט ער זיך אַ לאָז געטהאָן אַלץ ווייטער צום זיד, ביז ער האָט דערגרייכט אין אָקטאָבער פון דיזען יאָהר דעם וואַסער־וועג, וואָס טראָגט זיין נאָמען און וואָס פערבינדעט דעם אַטלאַנטישען מיט דעם פּאַסיפישען אָקעאַן (זעה איינלייטונג צו דער געשיכטע פון יונייטעד סטייטס אין דיזען בוך).

דיזער וועג איז אָבער ווייניג בענוצט געוואָרען ספּעציעל דעריבער, ווייל ער איז זעהר אַ געפעהרליכער פאַר זעגעל־שיפען. דאָרטען בלאָזען כמעט שטענדיג צו שטאַרקע ווינטען. מאַגעלאַן האָט געהאַט מזל, וואָס ער איז דורכגעשוואומען דאָרטען אָהן שום פערלוסט. דיא אַנדערע ים־פאָהרער, וואָס האָבען פּרובירט דיזען וועג, זיינען ניט געוועזען אַזוי גליקליך. זיי האָבען כמעט אַלע געליטען שיפּברוך צווישען דיא שאַרפע פעלזען אין דער צייט פון שטורמס. ערשט נאָך דער ערפינדונג פון דאַמפּף־שיפען האָט דיזער ים־וועג אָנגעפאַנגען צו דיענען פאַר קאָמערציעלע צוועקען. דער פערקעהר צווישען שפּאַניען און איהרע קאָלאָניעס אויף דעם פּאַסיפישען אָקעאַן איז דאַרום אַלץ געפיהרט געוואָרען דורך דעם איסטמוס פון פּאַנאַמאַ.

דער ערשטער פערזוך אַריינצודרינגען טיעפער אין לאַנד דורך ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ מיט דעם צוועק צו גרינדען אַ קאָלאָניע איז געמאַכט געוואָרען אין 1526, ווען דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט געשיקט אַן עקספּעדיציע אונטער דער קאָמאַנדע פון סעבאַסטיאַן קאַבאָט, וועלכער האָט פריהער אַנטהייל גענומען אין דער בעריהמטער רייזע פון זיין פאָטער ביי דיא ברעגען פון נאָרד־אַמעריקאַ אונטער דעם ענגלישען פלאַג. אין 1519 האָט ער פערלאָזען דעם ענגלישען קעניג און איז אַריינגעטראָטען אין דיענסט ביי דעם שפּאַנישען קעניג,

וועלכער איז צוגלייך געווען דער קייזער פון דייטשלאַנד אונטער דעם נאָמען קאַרל דער פינפטער. איינע פון דיא אויפגאַבען פון זיין עקספּעדיציע איז געווען צו בעשטימען דורך אַסטראָנאָמישע בעאָבאַכטונגען דיא גענויע גרענעץ־ליניע, לויט דעם אָבמאַך פון טאָרדעסילאַס, צווישען דיא פּאָסעסיעס פון שפּאַניען און פון פּאָרטוגאַל אין זיד־אַמעריקאַ. נור ווען ער איז אַריינגעשוואומען אין לאַ פּלאַטאַ, האָט ער זיך דערוואוסט פון דיא אינדיאַנער אין איין אָרט, אַז אין דער נאַכבאַרשאַפט געפינען זיך זילבער־מינען און אַז וויט־וויט אין מיטען לאַנד געפינט זיך אַ גרויסע און רייכע מלוכה. דאָס האָבען דיא אינדיאַנער געמיינט דיא אינקאַ־אימפּעריע אין פּערו. דיזע אינדיאַנער האָבען אויך געטראָגען זילבער־ציערונגען, וועלכע זיי האָבען געקראָגען פון דיא זילבער־מינען אין באָליוויאַ און פּערו דורך פערשיעדענע הענד. אָבוואָהל דיא אינקאַס האָבען זיך קיין מאָל ניט אַרונטערגעלאָזען פון דיא הויכע פּלאַטאָס אויף דיא אַנדעסען ביז צו דיא ערטער אין דיא טראָפּישע מזרח־געגענדען וואו עס פאַנגען אָן צו פליסען דיא טייכען, וועלכע פאַלען אַריין אין אַמאַזאָן און אין לאַ פּלאַטאַ, דאָך האָט עקזיסטירט אַ געוויסער פערקעהר צווישען דיא ווילדע אינדיאַנער דאָרטען און דיא פּערואַנער. וועגען דיא עקזיסטענץ פון דער אינקאַ־אימפּעריע האָט מען געהערט אין דער אינדיאַנער וועלט אַזוי וויט צום נאָרד וויא פּאַנאַמאַ (זעה דיא געשיכטע פון צענטראַל־אַמעריקאַ) און אַזוי וויט צום זיד, וויא דיא אַטלאַנטישע ברעגען פון ארגענטינאַ.

ווען קאַבאָט און דיא אַוואַנטוריסטען, וועלכע האָבען איהם בעגלייטעט, האָבען דערהערט פון זילבער־מינען, האָבען זיי גלייך בעשלאָסען צו זוכען אַזוי לאַנג ביז זיי וועלען געפינען דאָס זילבער־לאַנד. דריי יאָהר האָבען זיי פערבראַכט אין אַזאַ זוכענעס. איין טהייל פון דיא אַוואַנטוריסטען האָט זיך אַוועקגעלאָזען אויף דעם טייך אורוגוואַי; אָבער דיא אינדיאַנער פון דעם שטאַם טשאַרואַס האָבען זיי געצוואונגען אָבצוטרעטען צוריק און אויך געטויטעט זייער קאַפּיטאַן. קאַבאָט אַליין, מיט דעם גרעסערען טהייל פון דיא אַוואַנטוריסטען, איז אַריינגעשוואומען אין דעם טייך פּאַראַנאַ און האָט אין דעם אָרט, וואו עס געפינט זיך היינט דיא שטאָדט סאַנטאַ פע, געגרינדעט אַ קאָלאָניע אונטער דעם נאָמען סאַן עספּיריטו (הייליגער גייסט). נאָכהער האָט ער פּאָרטגעזעצט ווייטער זיין רייזע איבער פּאַראַנאַ ביז ער איז צוריקגעקומען צום פלאַץ אַפּיפּע, וואו שטיינער און אַ שנעלער שטראָם האָבען איהם איבערגעהאַקט דעם וועג. אויף זייערע רייזען האָבען דיא שפּאַניער צוזאַמענגעקליבען זילבער־ציערונגען, וועלכע דיא אינדיאַנער האָבען געטראָגען, און דאָס אַוועקגעשיקט נאָך שפּאַניען מיט אַ בעריכט איבער זייערע ענטדעקונגען. צוליעב דיזע שטיקלעך זילבער האָט עס דער ברייטער טייך, אין וועלכען עס פאַלען אַריין דיא גרויסע טייכען פּאַראַנאַ און אורוגוואַי, געקראָגען דעם נאָמען ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ. דערפון

שטאַמט אויך דער נאָמען ארגענטינא (פון דעם לאַטייניש ווערט אַרגענטום, וואָס בעדייטעט זילבער).

אָבער קיין זילבער־מינען האָבען דיזע אַוואַנטוריסטען ניט געפונען. דיא געגענדען פון לאַ פּלאַטאַ זיינען רייך אין פרוכטבארע פעלדער, אָבער ניט אין מינעראַלען. ערשט ווייטער צו מערב־זייט, וואו עס פאַנגען זיך אָן דיא אַנדעסען, געפינען זיך ערטער, וואָס זיינען רייך אין פערשיעדענע מעטאַלען. ווען קאַבאָט איז, נאָך לאַנגע אומזיסטע זוכענעסען און אויך צוזאַמענשטויסען מיט ווילדע אינדיאַנער, צוגעשוואומען צוריק צו סאַן עספּיריטו, האָט ער אויסגעפונען, אַז דיא אינדיאַנער האָבען אַלעס צושטערט דאָרטען און אויסגעשלאַכטעט דיא עטליכע שפּאַנישע סאַלדאַטען אין דעם פאָרט. דיזער אונגליק האָט אַזוי ענט־מוטהיגט דיא אַוואַנטוריסטען, אַז זיי האָבען בעשלאָסען צו פאָהרען צוריק נאָך שפּאַניען.

אין 1530 האָט קאַבאָט זיך געווענדעט צו קאַרל דעם פינפטען מיט אַ ביטע צו געבען איהם דיא נויטיגע מיטעל פאַר אַ נייע עקספּעדיציע נאָך לאַ פּלאַטאַ. זיין פּלאַן איז געווען צו קומען אין פערבינדונגען מיט פּערו דורך דעם טייך בערמעכאָ, וועלכער איז אַ צופלוס פון פּאַראַנאַ און וועלכער פאַנגט זיך אָן אין דיא בערג לעבען באָליוויאַ. אָבער דער קעניג איז דאַן געווען פערנומען מיט דער מלחמה, וועלכע ער האָט געהאַט צו פיהרען מיט דעם פראַנצויזישען קעניג, און ער האָט איבערגעלאָזען דיא ווייטערע עקספּעדיציעס צו דיא רייכע גראַנדעס (הויכע אַריסטאָקראַטען). צוויי יאָהר שפּעטער איז דיא עראָבערונג פון פּערו אויסגעפיהרט געוואָרען פון אַוואַנטוריסטען, וועלכע זיינען געקומען אונטער דער קאָמאַנדע פון פראַנציסקאָ פּיזאַרא אויף שיפען פון פּאַנאַמאַ (זעה דיא געשיכטע פון פּערו).

וויא נור מען האָט געקראָגען צו וויסען אין שפּאַניען וועגען דיזע עראָבערונג, וועלכע האָט אויפגערודערט דיא גאַנצע אייראָפּעאי־שע וועלט אין העכסטען גראַד, כמעט אַזוי וויא קאָלאָמבוס'עס ענטדעקונג פון אַמעריקאַ, איז קאַרל דער פינפטער בעלאַגערט געוואָרען פון אַדעליגע, וועלכע האָבען געבעטען ערלויבנים צו קעמפפען אין דער נייער וועלט פאַר דיא שפּאַנישע הערשאַפט. איינער פון זיי, אַ גראַנדע מיט'ן נאָמען פּעדראָ דע מענדאָזאַ, האָט געקראָגען ביים קעניג דיא פּריווילעגיע צו פערנעהמען אַ טערי־טאָריע פון 200 ליג ביי דיא ברעגען פון אַטלאַנטישען אָקעאַן צום זיד פון דיא פּאָרטוגעזישע פּאָסעסיעס אין בראַזיליען (דיא קעניגע האָבען דאַן ניט גע־זשאַלעוועט ריזיגע שטיקער לאַנד, ניט וויסענדיג וויא גרויס דיא ניי־ענטדעקטע געגענדען זיינען). אויף זיין אייגענער רעכנונג האָט ער אָרגאַניזירט אַן עקס־פּעדיציע פון 2500 מאַן. דאָס איז געווען דיא גרעסטע און רייכסטע פון דיא עקספּעדיציעס וואָס זיינען געשיקט געוואָרען נאָך דער נייער וועלט. אין יאַ־

נואר 1535 איז מענדאָזא אָנגעקומען אין לא פּלאטא און אין אַן אָרט ביי דיא זידליכע ברעגען פון דיזען ברייטען טייך האָט ער געגרינדעט א קאָלאָניע, וועלכע האָט געקראָגען דעם נאָמען בוענאָס ערעס (בעדייטעט: גוטע לופט). נאָכהער האָט ער נאָכגעפאָלגט קאבאָט'ס וועג איבער דעם טייך פּאראנא און ניט ווייט פון דעם צערשטערטען פאָרט סאַן עספּיריטו האָט ער אויפגעבויט א פאָרט מיט'ן נאָמען קאָרפּוס קריסטי.

אָבער דיא אינדיאנער אין דער נאכבארשאפט פון בוענאָס ערעס זיינען געווען פייערדיגע קריעגער. זיי האָבען געהאסט מיט זייער ווילדען צאָרן דיא ווייסע און געטהאָן אלעס פון זייער זייט צו פערניכטען דיא אונגעבעטענע געסט. זיי האָבען געלעבט אין קליינע גרופּען אין אזא ווילדען צושטאנד, אז ווען זיי וואָלטען אפילו געווען פריינדליך צו דיא שפּאניער, וואָלטען זיי אויך ניט גע־קענט שאפען גענוג שפּייז פאר אזוי פיעל נייע מייל'ער. ווען דיא פּראָוויזיע וואָס דיא שפּאניער האָבען מיטגעבראכט, איז אויסגעגאנגען, האָבען אלע געלי־טען הונגער. אין פערלויף פון א יאָהר זיינען פון קראנקהייטען, הונגער און צוזאמענשטויסען מיט אינדיאנער אומגעקומען פיער־פינפטעלך פון דיא אוואנטוריסטען. דיא איבעריגע האָבען זיך קוים דערשלעפּט ביז צום פאָרט קאָרפּוס קריסטי, וואו זיי האָבען זיך בעפעסטיגט געגען דיא אטאקעס פון אינדיאנער. מענדאָזא, וועלכער איז אליין אויך קראנק געוואָרען, האָט ארויסגעשיקט פון דיזען פאָרט קליינע עקספּעדיציעס צו דערגרייכען ביז פּערו; אָבער דאָס איז זיי ניט געלונגען. בלויז איינע פון דיזע קליינע עקספּעדיציעס אונטער דער קאָמאנדע פון דאָמינגאָס איראלא האָט עפּעס אויסגעפיהרט. אין דעם אָרט, וואו דער טייך פּילקאָמאיא פאלט אריין אין דעם טייך פּאראגוואי, האָבען זיי אין 1536 געלייגט דעם פונדאמענט פון א בעזעצונג, וועלכע זיי האָבען א נאָמען געגעבען אסונסיאָן לכבוד דעם דאָזיגען קאטאָלישען יום טוב און וועלכע האָט געהאט דעם מזל צו ווערען דיא ערשטע שטענדיגע שפּאנישע קאָלאָניע אין מיטען לאנד פון זיד־אמעריקא. אַן אנדערע פון דיזע עקספּעדי־ציעס האָט וואהרשיינליך נאָך לאנגע שלעפּעניסען און גרויסע מאטערניסען דערגרייכט טאקע ביז דיא בערג פון באָליוויא, לויט דיא בעריכטען פון איניגע אינדיאנער, אָבער קיינער פון זיי האָט ניט דערלעבט צוריקצוקומען.

פון מענדאָזא'ס גרויסער עקספּעדיציע זיינען אזוי געבליבען בלויז עטליכע אוואנטוריסטען, וועלכע האָבען זיך צוזאמענגעקליבען אין אסונסיאָן, וואָס איז געוואָרען די הויפּט־שטאָדט פון פּאראגוואי, און האָבען אויסגעקליבען איינשטי־מיג זייער פיהרער איראלא פאר דעם גענעראל־קאפּיטאן אין 1538. דער שרעק־ליכער סוף פון מענדאָזא'ס עקספּעדיציע האָט אָבער ניט אָבגעשראָקען אנדערע אוואנטוריסטען צו מאכען נייע פערזוכען צו עראָבערען און קאָלאָניזירען דיא גענענדען, וואו עס געפינען זיך היינט דיא רעפּובליקען ארגענטינא, פּאראגוואי

און אורוגוואי. אין 1540 האָט קאַבעזאַ דע וואַקאַ, אַ גראַנדע און אַ בעוואוס־טער קאָנקוויסטאַדאָר, געקראָגען אַ קעניגליכע ערלויבניס צו קאָלאָניזירען דיא געגענדען אַרום לאַ פּלאַטאַ און צו זוכען אַ נייע עלדאָראַדאָ. ער האָט פון דאָס נייע געגרינדעט אַ קאָלאָניע אין דעם אָרט, וואו עס שטעהט היינט בוענאָס ערעס, דיא גרעסטע שטאָדט פון זיד־אַמעריקאַ און דער גרעסטער פּאָרט פון דער נייער וועלט נאָך ניו יאָרק.

דיזער צווייטער פּערזוך איז אָבער געווען נאָך וועניגער ערפאָלגרייך פון דעם ערשטען. קאַבעזאַ דע וואַקאַ האָט זיך געאיילט צו דערגרייכען אַסונסיאָן. איין טהייל פון זיינע אַוואַנטוריסטען האָט ער געשיקט אויף שיפען איבער לאַ פּלאַטאַ און פּאַראַנאַ און מיט אַן אַנדער טהייל האָט ער זיך אַ לאָז געטהאָן איבער דער יבשה פון דעם פּאָרט סאַנטאַ קאַטאַרינאַ ביי דיא ברעגען פון בראַ־זיליען נאָך אַסונסיאָן. דאָס איז איהם געלונגען, טראָץ פערשיעדענע מאַטער־ניסען אויף'ן וועג, וואָס האָט זיך געצויגען אַ טויזענד מייל דורך טראָפּישע וועלדער, איבער בערג, טהאָלען און זומפּען. נור ער איז באַלד געקומען אין אַ צוזאַמענשטויס מיט איראַלאַ, וועלכער איז געשטיצט געווען פון אַלע קאָלאָ־ניסטען, און דער סוף איז געווען, אַז זיי האָבען איהם אַרעסטירט און אַרויפגע־זעצט אויף אַ שיף, וועלכע האָט איהם אַוועקגעפיהרט נאָך שפּאַניען. דיא בע־זעצונג אין בוענאָס ערעס איז אין 1543 ווידער צושטערט געוואָרען פון דיא ווילדע אינדיאַנער.

נאָך דיזען דורכפאַל זיינען פּאָריבער אַ יאָהר פערציג ביז עס איז געלונגען דיא שפּאַניער צו עטאַבלירען אַ קאָלאָניע ביי דיא ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ. דיא גרינדער זיינען שוין אָבער ניט געווען געבאָרענע שפּאַניער, נור קרעאָלען, וועלכע זיינען געבאָרען און אויפגעוואַקסען געוואָרען אין פּאַראַגוואי און וועלכע האָבען אַלץ מעהר אָנגעפאַנגען צו פיהרען אַ לעבען פון יעגער אויף דיא טאַבונעס פערד און סטאַדעס בהמות, וואָס האָבען זיך פערמעהרט מיט אַ וואונדערבאַרער שנעל־קייט פון דיא עטליכע פּאָרען, וועלכע מענדאָזאַ האָט מיטגעבראַכט צוזאַמען מיט דיא קאָלאָניסטען. אין אַ קורצער צייט האָבען זיך צושפּרייט איבער דיא פּאַמפּאַסען, וויא מען רופט דיא סטעפּעס פון אַרגענטינאַ, מיליאָנען פערד, אָקסען, שעפּסען, ציעגען א. ז. וו. דיא אַרגענטינער נאַציאָן האָט זיך אָנגע־פאַנגען פון דיא קרעאָלען און מעסטיזאָס, וועלכע האָבען געקראָגען דעם נאָמען גאַוטשאָ און וועלכע האָבען דעם גרעסטען טהייל פון זייער לעבען פערבראַכט רייטענדיג אויף פערד, אַזוי וויא דיא קאַו־באָיס אין ווילדען וועסט פון יונייטעד סטייטס. אין דיא סטאַדעס ווילדע בהמות האָבען דיזע קאָזאַקען פון דיא פּאַמ־פּאַסען, דיזע אַרגענטינער קאַו־באָיס, שטענדיג געהאַט אונטער דיא הענד אַן אונערשעפּפליכען זאַפּאַס פון שפּייז.

אונטער דער פיהרונג פון אַן אַוואַנטוריסט מיט'ן נאָמען כואַן דע גאַראַי,

וועלכער האָט אַנטהייל גענומען אין דער עראָבערונג פון פערו, האָבען זיך אַ באַנדע קרעאָלען אַ לאָז געטהאָן פון אַסונסיאָן אַרונטער מיט דיא טייכען פּאַ־ראַגוואַי און פּאַראַנאַ ביז דעם אָרט, וואו עס זיינען געבליבען סמנים פון דיא ערשטע בעזעצונגען סאַן עספּיריטו און קאָרפּוס קריסטי און וואו זיי האָביען געגרינדעט סאַנטאַ פע, דיא ערשטע פון דיא שטעדט אויף דער טעריטאָריע פון דער אַרגענטינער רעפּובליק. ווען דיא בעזעצונג אין סאַנטאַ פע איז שטאַרקער געוואָרען און האָט געקענט אויסהאַלטען דיא אַטאַקעס פון דיא אַרומיגע אינ־דיאַנער, האָט גאַראַי צוזאַמענגעקליבען אַ נייע באַנדע קרעאָלען אום צו גרינדען אויך אַ קאָלאָניע ביי דיא ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ. אין 1580 איז איהם טאַקע געלונגען, נאָך אַ זיעגרייכער שלאַכט מיט דיא אינדיאַנער, צו לייגען דעם פונ־דאַמענט פון בוענאָס ערעס. אום דיזע קאָלאָניע זאָל קענען עקזיסטירען אָהן אירגענד וועלכע הילפע פון שפּאַניען, האָט דיזער זעהר פעהיגער און ענערגישער אָנפיהרער אַרויסגעשיקט פון סאַנטאַ פע עטליכע הונדערט פאַמיליעס פון דיא פריינדליכע אינדיאַנער־שטאַמען צוזאַמען מיט אַ טויזענד פערד, עטליכע הונ־דערט קיה, שעפּסען א. ז. וו. אונטער דעם שוץ פון גאַוטשאָס, וועלכע האָבען געהאַט דיא אויפגאַבע צו פערטרייבען דיא ווילדע אינדיאַנער אויף׳ן וועג. אויף שיפען האָט ער געשיקט פון סאַנטאַ פע תבואות, געוועהר, אינסטרומענטען און אַנדערע זאַכען, וועלכע זיינען נויטיג געווען פאַר דיא גרינדונג פון אַ קאָלאָ־ניע אין יענע צייטען. דיא וויכטיגסטע אורזאַכע, וואַרום גראַדע דער אָרט בוענאָס ערעס איז אויסגעקליבען געוואָרען פון מענדאָזאַ, דע וואַקאַ און גאַראַי פאַר דיא ערשטע בעזעצונג ביי דיא ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ, איז געווען, וואָס דאָרט געפינט זיך אַ קליינער טייכעל מיט׳ן נאָמען ריאַטשיעלאָ, וועלכער האָט געקענט דיענען אַלס האַפען פאַר קליינע שיפלעך.

גראַדע אין דעם זעלבען יאָהר, ווען סאַנטאַ פע איז געגרינדעט געוואָרען, זיינען שפּאַניער צוגעקומען פון פערו צו אַן אָרט, וואו עס געפינט זיך דיא אַרגענטינער שטאָדט קאָרדאָבאַ, וועלכע זיי האָבען דאַן געגרינדעט. דיא שווערד־העלדען אין פערו האָבען ניט געקענט בלייבען רוהיג אויף איין אָרט. זיי האָבען אַלץ געזוכט נייע עלדאָראַדאָס און האָבען אַלץ געוואָלט זיך אויס־צייכנען מיט נייע העלדענטהאַטען. אין 1553 האָבען אייניגע אַוואַנטוריסטען זיך אַרונטערגעלאָזען פון דיא אַנדעסען אין פערו ביז צו דיא געגענדען פון אַרגענטינע, וואו עס געפינט זיך היינט דיא שטאָדט סאַנטיאַגאָ דעל עסטעוואָ. אין 1559 האָט אַן עקספּעדיציע, וועלכע איז אַרויס פון טשילי אונטער דער קאָמאַנדע פון גאַרסיאַ דע מענדאָזאַ, דורכגעקרייצט דיא אַנדעסען ביז צו דער געגענד, וועלכע בילדעט היינט דיא אַרגענטינער פּראָווינץ וואָס טראָגט זיין נאָמען און וואָס ציהט זיך ביי דיא גרענעצען פון טשילי.

אַזוי זיינען געשאַפען געוואָרען אין דער צווייטער העלפט פון 16טען יאָהר־

הונדערט עטליכע צענטראַל־פּונקטען פון שפּאַנישע הערשאַפט אין דיא זידליכע אַטלאַנטישע געגענדען פון זיד־אַמעריקאַ.

אין דעם יאָהר פון דער גרינדונג פון בוענאָס ערעס, וואו גאַראַי האָט איינגע־פיהרט אַ קאַבילדאָ אָדער שטאָדט־פערוואַלטונג נאָך דעם היימישען שפּאַנישען מוסטער, האָט שפּאַניען דערגרייכט דיא העכסטע שטופע פון איהר מאַכט, ווייל דאַן איז פּאָרטוגאַל מיט אַלע איהרע קאָלאָניעס אין אַזיען (איסט־אינדיען), אַפריקאַ און אַמעריקאַ געוואָרען אַ טהייל פון דער שפּאַנישער אימפּעריע. דער שפּאַנישער קעניג האָט אַזוי געהערשט איבער אַלע עקען וועלט. דער פּאַסיפי־שער אָקעאַן איז געווען דאַן וויא אַ שפּאַנישע אָזערע, ווייל אַלע בעקאַנטע וועגען צו איהם זיינען געווען אין שפּאַנישע הענד (ספּעציעל דער פּאַנאַמאַ־וועג און דער מאַגעלאַן־וועג). אָבער אין 1616 האָט דער האָלענדישער קאַפּיטאַן שאָוטען געפונען אַ נייעם וועג צום פּאַסיפישען אָקעאַן, נעמליך דעם וועג אַרום קעיפּ האָרן (דער ווייטעסטער זידליכער פּונקט פון דער נייער וועלט) אויף דעם גרויסען אינזעל, וואָס טראָגט דעם נאָמען טיערא דעל פועגאָ (פייערלאַנד), אָבוואָהל דאָרטען איז זעהר קאַלט. דיזען אָפענען וועג אויףביידע אָקעאַנען, וועלכע טרעפען זיך, זאָ צו זאָגען, צוזאַמען ביי קעיפּ האָרן, האָט שוין שפּאַניען ניט געקענט קאָנטראָלירען. ער איז ניט געווען אַזוי געפעהרליך פאַר זעגעל־שיפען, וויא דער וועג וואָס מאַגעלאַן האָט ענטדעקט מיט קנאַפּע הונדערט יאָהר פריהער. האָלענדישע, ענגלישע און פראַנצויזישע שיפען האָבען שוין געקענט צוקומען צו טשילי, פּערו און בכלל צו דיא לענדער ביי דיא ברעגען פון פּאַסיפי־שען אָקעאַן און פיהרען דאָרטען אַזאַ האַנדעל, וויא דאָס איז נור מעגליך געווען אונטער דיא אומשטענדען.

דאָס איז געווען אַ קאָנטראַבאַנדע־האַנדעל. מיר ווייסען שוין פון פריהערע קאַפּיטלען, אַז דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט פערבאָטען יעדען האַנדעל פון איהרע קאָלאָניעס מיט דער אויסערער וועלט. דיא שפּאַנישע קעניגע האָבען געקוקט אויף אַמעריקאַ, וויא אויף זייער פּריוואַט־אייגענטהום. זיי האָבען דאַרום געזוכט נור צו מאַכען פּראָפּיטען פאַר זיך. דערביי האָבען זיי פערגעסען אָן דיא אינטערעסען ניט נור פון דיא קאָלאָניעס, זאָנדערן פון שפּאַניען גופא. דער האַנדעל מיט דיא קאָלאָניעס איז איבערגעגעבען געוואָרען צו איין פּריווילעגירטער קאָמפּאַניע, צו דער קאָמפּאַניע פון קאַדיקס. נור דיא שיפען פון דיזער קאָמפּאַניע האָבען געמעגט טראַנספּאָרטירען סחורות צווישען שפּאַניען און אַמעריקאַ. דער מאַרשרוט פון דיא שיפען איז געווען פון קאַדיקס ביז דעם פּאָרט נאָמברע דע דיאָס אויף דעם איסטמוס פון פּאַנאַמאַ. פון דיזען פּאָרט פלעגט מען נאָכהער פּאַנאַנדערשיקען סחורות נאָך אַלע קאָלאָניעס, אפילו אַזעלכע וואָס האָבען געהאַט פּאָרטען ביי דיא ברעגען פון אַטלאַנטישען אָקעאַן. עס פערשטעהט זיך, אַז אַלע אימפּאָרטירטע אַרטיקלען זיינען געווען בראַנד־טהייער

און אַז צוליעב דעם האָט מען געקענט מאַכען אויסגעצייכענטע געשעפטען דורך קאָנטראַבאַנדע.

וויא רואינירענד און פּשוט אונזיניג אַזאַ האַנדעלס־סיסטעם איז געוועזען וואַרפט זיך בעזאָנדערס אין דיא אויגען, ווען מען בעטראַכט אַרגענטינאַ און איבערהויפּט דיא לענדער ביי דיא טייכען, וואָס פאַלען אַריין אין לאַ פּלאַטאַ. אַזאַ אַטלאַנטישער פּאָרט וויא בוענאָס ערעס האָט גאָר ניט געטאָרט האָבען דירעקטע האַנדעלס־פערבינדונגען מיט אירגענד וועלכע אַנדערע פּאָרטען, אפילו ניט מיט קאַדיקס. אַנשטאָט צו עפענען אַזאַ נאַטירליכען האַנדעלס־וועג, וויא דורך לאַ פּלאַטאַ און איהרע צופלוסען ביז פּערו, אַ וועג אויף וועלכען סעבאַסטיאַן קאַבאָט און אַנדערע ערשטע רייזענדע דאָרטען האָבען אָנגעצייגט דער שפּאַנישער רעגיערונג, האָט מען ניט נור אָנגעהאַלטען דעם קינסטליכען וועג פון דער קאַדיקסער מאָנאָפּאָל־קאָמפּאַניע, זאָנדערן מען האָט זאָגאַר עטאַבלירט אין קאָרדאָבאַ אַ קאָסטאָם־הויז (טאַמאָזשנע, צאָלהויז), וואו מען פלעגט צווינגען צו צאָהלען 50 פּראָצענט פאַר יעדע זאַך, וואָס פלעגט געשיקט ווערען פון פּערו נאָך אַרגענטינאַ אָדער פערקעהרט. דיא פּראָטעסטען פון דיא קאָלאָניסטען האָבען גאַנץ ווייניג געווירקט אויף דער רעגיערונג אין מאַדריד. קוים מיט צרות האָבען דיא איינוואָהנער פון בוענאָס אַרעס אַרויסגעקראָגען אין 1618 דיא ערלויבניס אין מאַדריד אַרויסצושיקען איין מאָל אַ יאָהר צוויי שיפען מיט זייערע פּראָדוקטען. וועגען דיא קאָלאָניעס אין אַרגענטינאַ, אורוגוואַי און פּאַראַגוואַי האָט זיך דיא שפּאַנישע רעגיערונג געקימערט פיעל ווייניגער וויא וועגען דיא אַנדערע, ווייל זיא האָט פון זיי אפילו ניט ערוואַרטעט צו קריעגען דיא עדעלע מעטאַלען, אויף וועלכע זיא האָט ספּעציעל אויסגעקוקט. דיא מאָנאָפּאָליסטען פון קאַדיקס האָבען אָבער שטענדיג זיך געשראָקען, אַז דורך דיזע אַטלאַנטישע קאָלאָניעס וועלען ענגלישע און האָלענדישע שיפען קענען פיהרען קאָנטראַבאַנדע אויך מיט דיא פּאַסיפישע קאָלאָניעס, און זיי האָבען דאַרום גאַנץ שטאַרק געזאָרגט, אַז דער וועג דורך לאַ פּלאַטאַ זאָל צוגעשלאָסען ווערען. דיא וויכטיגסטע האַנדעלס־פּראָדוקטען פון אַרגענטינאַ זיינען דאַן געוועזען, וויא אויך אין שפּעטערע צייטען, פעל און פערד־האָאָר. דיא מאַדרידער רעגיערונג וואָלט אייגענטליך ניט געשטערט דיזען האַנדעל, וואָס איז געוועזען פון דער גרעסטער וויכטיגקייט פאַר דיא גאַוטשאָס און פאַר דער ווייטערער ענטוויקלונג פון דיא לאַ פּלאַטאַ קאָלאָניעס, ווען זיא וואָלט ניט מורא געהאַט, אַז מען וועט אַריינשמוגלען אין דיזע אַרטיקלען פּעקלעך מיט גאָלד און זילבער פון פּערו, באָליוויאַ און טשילי, זאָ דאָס זיא וועט ניט נור פערלירען איהר חלק (דער קעניג פלעגט קריעגען אַ פינפטעל פון אַלע עדעלע מעטאַלען, וועלכע מען פלעגט בעקומען פון דיא מינען אין דיא קאָלאָניעס), זאָנדערן אַז אַנדערע רעגיערונגען, אפילו איהרע ביטערסטע שונאים, וועלען בעקומען דיזען רייכטהום. דיא קעניגע

און מיניסטאָרען פון שפּאַניען און פון אַלע אייראָפּעאישע לענדער האָבען אין יענע צייטען שטאַרק געגלויבט, אַז רייכטהום בעשטעהט נור אין גאָלד און אין זילבער. דיא שפּאַנישע רעגיערונג, וועלכע האָט אַלץ מורא געהאַט, טאָמער וועט אַן אונציע פון דיא ערעלע מעטאַלען אַריינפּאַלען דורך שמוגלעריי אין דיא הענד פון איהרע שונאים, האָט זיך גאָר ניט אַרומגעזעהן, וויא זיי, דיא ערעלע מעטאַלען, זיינען אַלץ מעהר אַרויסגערונען פון איהרע הענד דורך איהר משונה'־דיגע האַנדעלס־סיסטעם און האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען דורך פערשיעדענע האַנדעלס־וועגען אין אַנדערע אייראָפּעאישע לענדער, ספּעציעל אין האָלאַנד, ענגלאַנד און פראַנקרייך.

דיא פּאָרטוגעזער, וועלכע האָבען זיך אַלץ ווייטער צושפּרייט איבער דיא ריזיגע געגענדען, וועלכע געהערען צו בראַזיליען, האָבען געקענט פיהרען אַ געהיימען האַנדעל מיט אַרגענטינאַ פיעל לייכטער פאַר דיא ענגלענדער און האָלענדער, ווייל זיי זיינען געווען נאָהענטע שכנים. אין 1680 האָבען דיא פּאָרטוגעזער עטאַבלירט אַ האַנדעלס־פּונקט אין אַ פּאָרט, וואָס האָט געקראָגען דעם נאָמען קאָלאָניאַ און וואָס האָט זיך געפונען אויף דעם נאָרדליכען ברעג פון לאַ פּלאַטאַ פּונקט געגענאיבער בוענאָס ערעס. דאָס איז היינט אַ פּאָרט פון דער רעפּובליק אורוגוואַי. פון דיזען פּאָרט פלעגט מען אַריבערשמוגלען סחורות דירעקט נאָך בוענאָס ערעס אָדער נאָך אַנדערע שפּאַנישע בעזעצונגען אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. דיא אַריבערגעשמוגעלטע אַרטיקלען פלעגען דערגרייכען דורך געוויסע יבשה־וועגען אפילו ביז לימאַ.

אין 1715 האָט ענגלאַנד אַרויסגעקראָגען ביי שפּאַניען נאָך דעם בעריהמ־טען טראַקטאַט פון אוטרעכט אַן ערלויבנים צוצושטעלען נעגער־שקלאַווען פאַר דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט. דיזע שקלאַווען־שיפען פלעגען זיך אָבער אויך בעשעפטיגען מיט קאָנטראַבאַנדע, בעזאָנדערס אין בוענאָס ערעס. אַלע אָנשטרענגונגען פון דיא שפּאַנישע בעאַמטע צו מאַכען אַ סוף פון דיזער שמוגלעריי האָבען ניט געהאָלפען, און אין 1739 האָט צוליעב דעם זאַגאַר אויס־געבראָכען אַ קריעג צווישען שפּאַניען און ענגלאַנד. נאָך דיזען קריעג האָט ענגלאַנד פערלאָרען דיא שענדליכע פּריווילעגיע צו אימפּאָרטירען שוואַרצע שקלאַווען אין דיא שפּאַנישע קאָלאָניע.

ערשט אין 1776 איז דיזע רואינירענדע האַנדעלס־סיסטעם אין גאַנצען אָבגעשאַפט געוואָרען, און אויך בוענאָס ערעס און אַנדערע פּאָרטען איז דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען זיינען געעפענט געוואָרען פאַר דעם האַנדעל פון אַלע נאַציאָנען. צו דער צייט האָט דיא שפּאַנישע רעגיערונג אויך בעשלאָסען צו עטאַבלירען אַ וויצע־קעניגטהום אין בוענאָס ערעס. אין דיזען וויצע־קעניגטהום זיינען אַריינגערעכענט געוואָרען דיא טעריטאָריעס פון אַרגענטינאַ, אורוגוואַי, פּאַראַגוואַי און באָליוויאַ. דער ערשטער וויצע־קעניג פון בוענאָס ערעס, דאָן

פעדרא דע צעבאלאס, האט מיטגעבראכט א שטארקע מיליטערישע מהנה צו פעריאגען דיא פארטוגעזער פון זייער קאנטראבאנדע־פארט קאלאניא, וואס עס איז איהם אויך געלונגען און וואס עס האט ענטשיעדען דעם שיקזאל פון אורוגוואי אלס א שפאנישע קאלאניע.

דיא זעלבע רעגיערונגס־סיסטעם איז איינגעפיהרט געווארען אין ארגענטינא אזוי וויא אין דיא אנדערע שפאנישע קאלאניעס. בוענאס ערעס האט גראדע געהאט דעם מזל, דאס נאך דעם טויט פון איהר גרינדער גאראי (ער איז פלוצלונג בעפאלען און געטויטעט געווארען פון ווילדע אינדיאנער) איז דער אנפיהרער געווארען א יונגער און זעהר פעהיגער קרעאל מיט׳ן נאמען הערנאנדאריאס סאאוועדרא, וועלכער איז געבארען געווארען פון שפאנישע עלטערן אין אסונסיאן אין 1561. ער האט געפיהרט א שווערען און ביטערען קאמפף מיט דיא אינדיאנער און האט זעהר פיעל בייגעטראגען צו דער ענטוויקלונג פון דיא יונגע קאלאניעס אין דיא לא פלאטא געגענדען. פאר זיינע גוטע לייסטונגען האט איהם דיא שפאנישע רעגיערונג געמאכט זאגאר פאר דעם גובערנאטאר פון בוענאס ערעס. טראץ דעם וואס ער האט אליין געקעמפפט מיט דיא אינדיאנער און געזוכט זיי צו אונטערווארפען אונטער דער הערשאפט פון דיא שפאניער, איז ער אבער געווען זעהר שטארק געגען זייער פערשקלאוואונג און בכלל געגען דיא סיסטעם פון ״רעפארטימיענטאס״ אדער ״ענקאמיענדאס״ (זעה וועגען דיא דאזיגע סיסטעם דיא געשיכטען פון מעקסיקא און פערו).

אין 1610, ווען דיא שפאנישע רעגיערונג האט ארויסגעלאזען געזעצע געגען דיא וויטערע פערשקלאוואונג פון אינדיאנער, האט דיזער מערקווירדיגער קרעאל זעהר ענערגיש זיי דורכגעפיהרט. פון דער אנדער זייט האט ער אויך געזוכט צו בעשיצען דיא אינטערעסען פון דיא קרעאלען, מעסטיזאס און בכלל פון דיא געבארענע אין לאנד געגען דיא שפאנישע אריסטאקראטען און בעאמטע. געוועהנליך האבען דיא געבארענע שפאניער ניט דערלאזען, אז דיא קרעאלען זאלען פערנעהמען וויכטיגע רעגיערונגס־שטעלען, בפרט נאך דעם אמט פון א גובערנאטאר. נור הערנאנדאריאס סאאוועדרא איז אין פיעלע פרטים געווען אן אויסנאהמע פון כלל. אונטער זיין פערוואלטונג האבען טאקע דיא קאלאניעס אין לא פלאטא געמאכט זעהר שנעלע פארטשריטע. דער פערקעהר צווישען דיזע קאלאניעס און דיא וויטע אינלענדישע קאלאניעס, וויא קארדאבא, טוקומאן און סאנטיאגא דעל עסטעווא ביי דיא מזרח׳דיגע זייטען פון דיא אנדעסען, איז אויך אליין גרעסער געווארען.

ער האט אבער אויך, אלס שילער פון א גלה׳שע שול אין א קלויסטער פון אסונסיאן, געהאלפען דיא יעזואיטען צו פערשפרייטען זייער הערשאפט איבער דיא אינדיאנער אליין וויטער אין דיא לא פלאטא געגענדען. מיט דיא אויפטהואונגען פון דיא יעזואיטען דארטען וועלען מיר זיך פערנעהמען אין שפעטערע

קאפיטלעך, בעזאָנדערס אין דער געשיכטע פון פאראגוואי, אין וועלכער זיי האָבען געשפיעלט דיא גרעסטע ראָלע. עס איז זיכער, אז אין ערגעץ האָבען דיזע גלהים ניט דערגרייכט צו אזא פּאָליטישע מאכט, וויא אין דיא געגענדען צווישען דיא טייכען אורוגוואי, פאראנא און פאראגוואי. אָבער אין 1767 האָט דיא שפּאנישע רעגיערונג געפאָלגט דעם ביישפּיעל פון פּאָרטוגאל, וועלכע האָט דאן בעזאָנדערס געקעמפּפט געגען דיא יעזואיטען, און אויך פון פראנקרייך און האָט בעפוילען ארויסצוציאָגען דיא יעזואיטען פון איהרע פּאָסעסיעס, וואו זיי האָבען ערוואָרבען אונשעצבארע רייכטהימער. איינע פון דיא טעריטאָריעס פון ארגענטינא ווערט גערופען מיסיאָנעס. דער נאָמען קומט פון דיא מיסיאָנען, וואָס דיא יעזואיטען האָבען דאָרטען עטאבלירט אום צו קאָמאנדעווען איבער דיא פערשקלאַווטע אינדיאַנער.

ארום דער צייט, ווען בוענאָס ערעס איז געוואָרען דיא הויפּט־שטאָדט פון א וויצע־קעניגטהום, האָבען זיך דאָרטען געפונען א צוואנציג טויזענד נפשות; אָבער דיא בעפעלקערונג איז שנעל געוואקסען דורך דיא פערגרעסערונג פון האנדעל נאָך דער אָבשאפונג פון דיא בעשרענקונגען און מאָנאָפּאָלען פון דער שפּאנישער רעגיערונג. דיזע שטאָדט האָט געמוזט וואקסען אלס דער בעסטער פּאָרט פאר ריזיגע פרוכטבארע געגענדען און פאר א גרויסע סיסטעם פון טייכען, וואָס דרינגען אריין זעהר ווייט צום נאָרד אויף דעם קאָנטינענט פון זיד־אמעריקא.

צווייטער קאפיטעל.

דער קאמפף געגען ענגלאנד און דיא רעוואלוציאנערע בעוועגונג

צוזאמען מיט דער פערמעהרונג פון דער בעפעלקערונג און מיט דער אויפבליהונג פון האנדעל אין דער צווייטער העלפט פון 18טען יאהרהונדערט איז אין בוענאס ערעס אויך געשטיגען דער גייסט פון פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט. אין דיזען גרעסטען פארט פון זיד־אמעריקא, וואו שיפען פון אלע לענדער פלעגען זיך אלײן מעהר צוזאמענטרעפען, איז דיא גייסטיגע ענטוויקלונג, נאטירליך, אויך אנגעגאנגען שנעלער וויא אין דיא אנדערע שפאנישע קאלאניעס. דארום האבען עס דיא דונערען פון דער פראנצויזישער רעוואלוציאן געפונען א פיעל הילכיגערען און שטארקערען אבקלאנג אין בוענאס ערעס וויא אין אלע אנדערע ערטער פון דער לאטייניישער אמעריקא. דארום האט אויך דיא בעוועגונג פאר דיא אבשאפונג פון דער שפאנישער הערשאפט געפונען דארט איהר גרעסטען און שטארקסטען צענטער.

נור גראדע האט עס געטראפען, אז מיט א יאהר פיער פאר דער גרינדונג פון דער ערשטער רעוואלוציאנערער כונטא אין בוענאס ערעס האבען דיא איינוואהנער דארטען ארויסגעצייגט בעזאנדערע טרייהייט צו זייער מוטערלאנד. דאס איז געווען אין 1806, ווען שפאניען איז אריינגעשלעפט געווארען פון נאפאלעאן'ען אין זיין קאמפף מיט ענגלאנד. דורך דיא זיעגען פון ענגלאנד אויפ'ן ים האט אויך דער האנדעל צווישען שפאניען מיט איהרע קאלאניעס זעהר פיעל געליטען. נאפאלעאן אליין איז געווען הילפלאז געגען דיא ענגלישע קריעגס־שיפען. מיט איהר איבערמאכט אויפ'ן ים האט זיך דיא ענגלישע רעגיערונג בענוצט צו פערכאפען נייע קאלאניעס, בעזאנדערס אין דיא לענדער מיט א מעסיגען קלימאט. אין 1805 האט ענגלאנד פערכאפט דיא האלענדישע קאלאניע קאפשטאדט און אנדערע געגענדען פון זיד־אפריקא, וואו זיא איז געבליבען דיא הערשערין און וואו זיא האט מיט קנאפע הונדערט יאהר שפעטער אויך צושטערט דיא בורען־רעפובליקען טראנסוואאל און אראנזש.

דעם נעכסטען יאָהר האָט זיא געשיקט א פלאָטע מיט 1500 סאָלדאטען צו פערנעהמען דיא לא פלאטא געגענדען, אויף וועלכע זיא האָט שוין לאנג גע־וואָרפען אן אויג.

ווען דיא ענגלישע סאָלדאטען האָבען געלאנדעט אין פאָרט פון בוענאָס ערעס, האָט דער וויצע־קעניג זיך אָבגעטראָגען אָהן שום ווידערשטאנד. עס קען זיין, אז דיא ענגלענדער וואָלטען טאקע אויסגעפיהרט זייער צוועק צו בע־הערשען דיזע פראכטפאָלע געגענדען, וואָס זיינען אזוי גוט פאר אויראָפּעער, אויב עס וואָלט זיך דאן ניט געפונען אין בוענאָס ערעס א זעהר פעהיגער אין ענערגישער פראנצויזישער אָפיציער מיט'ן נאָמען זשאק דע ליניע, וועלכע איז אריינגעטראָטען אין שפאנישען דיענסט. ער האָט שנעל צוזאמענגעקליבען אין מאָנטעווידעאָ (היינט דער גרעסטער פאָרט און דיא הויפּט־שטאָדט פון אורוגוואי ביי דיא ברעגען פון לא פלאטא) ארום א טויזענד שפאנישע סאָלדאטען מיט עטליכע קאנאָנען און האָט אויך אויפגעמונטערט דיא מיליץ פון בוענאָס ערעס צו קעמפּפען ענערגיש געגען דיא אויסלענדישע פיינד, וועלכע זיינען אויך ערקלערט געוואָרען פאר אפיקורסים פון דיא קאטאָלישע גלחים צוליעב זייער פראָטעסטאנטיזם. ווען ליניע איז צוגעקומען צו בוענאָס ערעס מיט זיין מחנה, זיינען פון אלע זייטען צוגעשטאנען צו איהם וואָלאָנטירען. דער קליינער ענגלישער גארניזאָן אין בוענאָס ערעס איז ארומגערינגעלט געוואָרען און איז געצוואונגען געווען נאָך א קורצען קאמפּף אין דיא גאסען זיך אונטערצוגעבען. אין דעם נאציאָנאלען מוזעאום פון ארגענטינא צייגט מען מיט שטאָלץ דיא ענגלישע פלאגען, וועלכע דיא פאטריאָטישע בירגער אונטער דער קאָמאנדע פון א פראנצויז האָבען דאן צוגענומען ביי דיא בעזיעגטע ענגלישע סאָלדאטען.

דיזער דורכפאל האָט אָבער אויפגערייצט דיא ענגלישע רעגיערונג צו מאכען א נייע פּראָבע צו פערכאפּען בוענאָס ערעס, וואָס עס האָט אויך גע־מיינט דיא לא פלאטא געגענדען. אין 1807 האָט זיא שוין געשיקט אן ארמעע פון 8000 מאן, אום איינצונעהמען בוענאָס ערעס. אָבער דיא איינוואָהנער וועלכע האָבען געקראָגען מוטה נאָך זייער זיעג איבער ענגלישע סאָלדאטען, האָבען זיך בעוואפענט און געמאכט גרויסע פאָרבערייטונגען צו בעשיצען זייער שטאָדט געגען דיא נייע ענגלישע באטאליאָנען. זייער פאטריאָטיזם האָט אויפגעפלאמט, און זייער שטאָלץ, דאָס זיי זיינען אליין, אָהן שום הילפע פון שפאניען, געווען אים שטאנד צו. פיהרען א שלאכט מיט רעגעלע ענגלישע סאָלדאטען, איז אויך אלץ גרעסער געוואָרען. נאָך יענעם זיעג האָבען דיא בירגער פון בוענאָס ערעס צוזאמענגערופען אן אסיפה און אויסגעקליבען א קאָ־בילדאָ (שטאָדט־ראטה), וואָס האָט ארונטערגעזעצט דעם וויצע־קעניג פון זיין אמט פאר זיין פייגע פלטה נאָך דער לאנדונג פון דיא ענגלענדער. נאָכהער, ווען עס איז אָנגעקומען דיא ארמעע פון 8000 ענגלישע סאָלדאטען, האָבען דיא

בירגער זיך ווידער פערזאמעלט און האבען אויסגעקליבען דעם פראנצויזישען אפיציער ליניע פאר דעם-הויפט-קאמאנדיר.

די בעוואפענטע ארגענטינער האבען ניט געקענט איבערהאקען דעם וועג דער ענגלישער ארמעע, ווען זיא האט געלאנדעט און זיך א לאז געטהאן צו בוענאס ערעס, נור אין שטאדט, אין די שמאלע גאסען, וועלכע זיינען פערבאריקאדירט געווארען, האבען די ענגלענדער געקראגען אזא פייערדיגע אויפנאהמע, אז א פערטעל פון זייער געפאלען טויט און די איבריגע זיינען געצוואונגען געווען צו קאפיטולירען. אפילו פרויען און קינדער האבען אנטהייל גענומען אין דיזען פאטריאטישען קאמפף. זיי האבען געהאלפען די מענער אנלאדען די ביקסען און האבען אויך געווארפען שטיינער און ציעגעל פון די דעכער אויף די ענגלישע סאלדאטען. צוויי טעג האבען געדויערט דיזע שלאכטען אין די גאסען. דער ענגלישער גענעראל האט אויף קיין פאל ניט געקענט איינגעהמען די פעסטונג, וועלכע די בירגער האבען ארומגע־רינגעלט מיט גראבענס און באריקאדען, און ער האט דארום געמוזט זיך אונ־טערגעבען. גענעראל ליניע האט ערלויבט די ענגלענדער אבצופאהרען פון בוענאס ערעס מיט דער בעדינגונג, אז זיי זאלען אויך זיך צוריקציהען פון מאנטעווידעא, וועלכע זיי האבען פריהער איינגענומען מיט אן ארמעע פון 4000 מאן.

נאך דיזער צווייטער נידערלאגע האט שוין די ענגלישע רעגירונג מעהר ניט געשיקט נייע ארמעען נאך לא פלאטא. זיא איז דאן צו שטארק פערנומען געווען מיט אנדערע מלחמות. נאפאלעאן האט דערגרייכט ארום דיזער צייט די העכסטע שטופע פון זיין גדולה. אויך גאנץ שפאניען איז געלעגען אונטער זיינע פיס. ענגלאנד האט געמוזט מאכען די גרעסטע אנשטרענגונגען צו בע־קעמפפען נאפאלעאן'ס איבערמאכט אין איירפא. צו גלייכער צייט האט אבער די ענגלישע רעגירונג איינגעזעהן, אז עס איז איבערהויפט א זעהר שווערע און קאסטבארע אויפגאבע צו עראבערען די לא פלאטא געגענדען מיט זייער הויפט־שטאדט בוענאס ערעס.

וויא אונבעדייטענד עס שיינט פון ערשטען בליק דער זיעג פון די אר־גענטינער איבער עטליכע טויזענד ענגלישע סאלדאטען, זיינען אבער די רע־זולטאטען דערפון געווען פון זעהר גרויסער וויכטיגקייט ניט נור פאר זיד־אמעריקא, זאנדערן אויך, מעג מען זאגען, פאר די גאנצע וועלט. ווען עס וואלט דאן געלונגען די ענגלענדער צו פערבלייבען אין בוענאס ערעס, וואלט די פאליטישע קארטע פון זיד־אמעריקא גאנץ אנדערס אויסגעזעהן וויא היינט. די לא פלאטא געגענדען, וועלכע זיינען אין אנפאנג פון 19טען יאהרהונדערט געווען בעזעצט פון העכסטענס 200,000 קרעאלען, שפאניער און אנדערע איי־ראפעער, וואלטען אין א קורצער צייט אומגעוואנדעלט געווארען אין ענגלישע

קאָלאָניעס, אַזוי וויא דאָס האָט פּאַסירט מיט דיא האָלענדישע פּאָסעסיעס אין זיד־אַפריקאַ. דיא זיד־אַמעריקאַנישע געגענדען מיט אַ מעסיגען קלימאַט וואָלטען זיך געפונען אין ענגלישע הענד צוזאַמען מיט דעם מאַגעלאַן וואַסער־וועג און מיט דעם אינזעל פייערלאַנד, וואָס בעהערשען דעם זיד־וועסטליכען וועג צווישען דיא צוויי גרעסטע אָקעאַנען. דיא ענגלישע קולטור וואָלט פערנומען דעם פּלאַץ פון דער שפּאַנישער ניט נור אין אַרגענטינאַ און אורוגוואַי, זאָנדערן אויך אין אַ בעדייטענדען טהייל פון טשילי.

פון דער אַנדער זייט האָט דער דאָזיגער זיעג פון דיא אַרגענטינער אויך געפיהרט צו אַ שטאַרקער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג געגען שפּאַניען. דיא קרעאָלען האָבען זיך אַרומגעזעהן אַז זיי קענען זיך אין גאַנצען בעגעהן אָהן דעם שוץ פון זייער מוטערלאַנד, וויא באַלד זיי האָבען געקענט פערהיטען זייער געבורטסלאַנד אפילו געגען אַן ענגלישע אַרמעע. דיא אַרגענטינער קרעאָלען, וועלכע האָבען שטענדיג געקוקט מיט אייפערזיכטיגע און פיינדליכע אויגען אויף דיא שפּאַניער און וועלכע האָבען געוואָלט אַליין פיהרען דיא גרענדע און פערנעהמען דיא רעגיערונגס־פּלעצער, וויא דאָס איז געווען דער פאַל אין אַלע אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס, האָבען דאַן אָנגעפאַנגען צו רופען דיא שפּאַנישע בעאַמטע און אַלע שפּאַניש־געבאָרענע מיט דעם פערעכטליכען נאָמען "גאָטהען" און זיך אַליין און בכלל אַלע געבאָרענע אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען האָבען זיי אָנגעפאַנגען צו רופען "אַרגענטינער".

ווען עס זיינען אָנגעקומען נאַכריכטען, אַז נאַפּאָלעאָן האָט פעריאָגט דעם קעניג פערדינאַנד דעם זיעבעטען און אַרויפגעזעצט אויף'ן שפּאַנישען טראָן זיין ברודער יאָזעף, האָבען דיא איינוואָהנער פון בוענאָס ערעס זיך ענטזאַגט צו אַנערקענען דעם נייען קעניג. מיר וויסען פון פריהערע קאַפּיטלעך, אַז אין אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס האָט מען ניט געוואָלט אַנערקענען נאַפּאָלעאָן'ס ברודער אַלס קעניג פון שפּאַניען און אַז מען האָט גלייך אָרגאַניזירט אייגענע פּראָוויזאָרישע רעגיערונגען, דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַס, וועלכע האָבען געטריעבען צו אַ קאַמפּף פאַר פּאָלשטענדיגע אונאַבהענגיגקייט. מיר וויסען אויך, אַז עס האָבען זיך גלייך אָנגעפאַנגען שטרייטען צווישען דיא יעניגע, וועלכע האָבען געוואָלט בלייבען טריי צו זייער מוטערלאַנד און האָבען געבילדעט דיא לאָיאַליסטישע פּאַרטיי (זיא איז מייסטענס בעשטאַנען פון שפּאַנישע בעאַמטע, געבאָרענע שפּאַניער, גרויסע גוטסבעזיצער, גלחים און סתם קאָנסערוואַטאָרס), און דיא יעניגע, וועלכע האָבען געבילדעט דיא רעוואָלוציאָנערע אָדער פּאַטריאָטישע פּאַרטיי (זיא איז מייסטענס בעשטאַנען פון קרעאָלען און מעסטיזאָס).

דער וויצע־קעניג אין בוענאָס ערעס איז דאַן געווען דער פראַנצויזישער אָפיציער ליניע, וועמען דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט אַזוי בעלוינט פאַר זיין

קאמפף געגען דיא ענגלענדער. ער האָט געהאלטען מיט דיא קרעאָלען, וועלכע האָבען אויך געהאט צוטרויען צו איהם; אָבער דיא שפּאַנישע כונטא, וועלכע איז אָרגאַניזירט געוואָרען אין סעווילא און וועלכע איז ארויסגעטראָטען פאר דעם געזעצליכען קעניג פערדינאַנד דעם זיעבעטען און האָט געוואָלט רעגיערען אין זיין נאָמען אויך איבער דיא קאָלאָניעס, האָט געקוקט אויף איהם מיט פערדאכט אלס א פראנצויז און האָט דארום געשיקט אין 1809 אויף זיין פּלאַץ איינעם פון איהרע מיטגליעדער מיט'ן נאָמען באלטהאזאר דע סיסנעראָס. אָנפאנגס האָט דיזער נייער וויצע־קעניג געוואונען פּאָפּולאַריטעט אין דיא לא פּלאַטא געגענדען מיט זיין בעפעהל וועגען פרייען האַנדעל מיט דער גאַנצער וועלט; אָבער נאָכהער, ווען ער האָט גענומען שטיצען אָפען דיא לאָיאַליסטען און האָט אויך געשיקט א טויזענד סאָלדאַטען צו אונטערדריקען אַן אויפשטאַנד פון קרעאָלען אין דער שטאָדט טשארקאס (יעצט געהערט זיא צו דער רעפּובליק באָליוויא), האָט אויסגעבראָכען אין בוענאָס ערעס א רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט זיך באלד געענדיגט מיט דער עטאַבלירונג פון א פּראָוויזאָרישער רעגיערונג און מיט דער ארונטערזעצונג פון דעם וויצע־קעניג.

דאָס האָט פּאַסירט דעם 25טען מאי 1810. פון דיזען טאָג ווערט עס גערעכענט דער אָנפאַנג פון דער אַרגענטינער רעפּובליק. ער ווערט דאָרטען געפייערט אלס דער נאציאָנאלער יום טוב. דאַן אָבער האָט עס נאָך אָפיציעל געהייסען, אַז דיא כונטא אין בוענאָס ערעס רעגיערט אין נאָמען פון דעם לעגיטימען (געזעצליכען) קעניג פערדינאַנד דעם זיעבעטען, אָבער פאקטיש איז דאָס געווען אַן אונאבהענגיגע רעגיערונג. דיא וויכטיגסטע פיהרער, וויא מאנועל בעלגראַנאָ, מאריאנאָ מאָרענאָ, האָבען פון אָנפאַנג אָן געשטרעבט צו עטאַבלירען אַן אונאבהענגיגע רעפּובליק. זיי האָבען אויך אָרגאַניזירט אַן ארמעע צו פער־נעהמען דיא שטעדט, וואו דיא בעפעלקערונגען זיינען נאָך ניט געווען אַזוי ענטשיעדען געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט בכלל, און צו אונטערשטיצען דיא פּאַטריאָטען אין דיא שטעדט, וואו עס האָבען אויסגעבראָכען אויפשטאַנדען.

א שרעקליכער בירגער־קריעג האָט זיך דאַן אָנגעפאַנגען. דיא לאָיאַליסטען און רעוואָלוציאָנערען האָבען נידערגעשאָסען דיא געפאַנגענע מיט א ווילדער גרויזאמקייט. זייערע שלאַכטען זיינען געווען שרעקליך בלוטיגע. אונטער דער קאָמאנדע פון מאנועל בעלגראַנאָ איז אַן עקספּעדיציע ארויסגעשיקט געוואָרען פון בוענאָס ערעס אויפצוהייבען דיא קרעאָלען פון פּאראגוואי געגען שפּאַניען; אָבער אין א שלאַכט לעבען אסונסיאָן זיינען דיא רעוואָלוציאָנערען בעזיעגט געוואָרען. אַן אַנדער עקספּעדיציע איז ארויסגעשיקט געוואָרען פון בוענאָס ערעס אין אָנפאַנג פון 1811 נאָך אורוגוואי, ספּעציעל אום ארויסצורייסען פון שפּאַנישע הענד דעם פּאָרט מאָנטעווידעאָ, וואו דער פּריאָגטער וויצע־קעניג האָט זיך בעפעסטיגט. דיא שפּאַנישע שיפען, וועלכע האָבען זיך צוזאמענגע־

קליבען אין מאָנטעווידעאָ, האָבען בלאָקירט דעם אַריינפאָהר אין ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ. אַ מחנה גאַוטשאָס, וועלכע האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען אין ענטרע ריאָס (דאָס איז דיא פּראָוויניץ צווישען דיא טייכען פּאַראַנאַ און אורוגוואַי, דיא אַרגענטינישע מעסאָפּאָטאַמיע אָדער ארם נהרים), זיינען צוגע־קומען צו דער געגענד אַרום מאָנטעווידעאָ און האָבען בעלאַגערט דיא פעסטונג דאָרטען. נור זיי האָבען געמוזט אָבטרעטען, ווען עס זיינען אָנגעקומען נאַכ־ריכטען, אַז דער וויצע־קעניג פון פּערו האָט צוזאַמענגעקליבען אַ שטאַרקע אַרמעע און האָט בעזיעגט אַלע רעוואָלוציאָנערע מחנות אין פּערו, באָליוויאַ, טשילי א. ז. וו. (זעה דיא געשיכטע פון פּערו).

דיא שפּאַנישע אָדער לאָיאַליסטישע פּאַרטיי איז דאַרום שטאַרקער גע־וואָרען אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ. אין בוענאָס ערעס גופא האָבען דיא לאָיאַ־ליסטען געמאַכט אַ פערשווערונג אין 1812 צו פערכאַפּען דיא רעגיערונג; נור דאָס איז זיי ניט געלונגען, און 38 פון זייערע פיהרער, מייסטענס רייכע קויפ־לייטע, זיינען דערפאַר פעראורטהיילט געוואָרען צום טויט און הינגעריכטעט געוואָרען. עס האָט דאַן ניט פיעל געפעהלט, אַז דיא זיעגרייכע שפּאַנישע אַרמעע זאָל צוקומען פון פּערו און באָליוויאַ ביז צו בוענאָס ערעס. אָבער דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ פון בוענאָס ערעס האָט ניט פערלאָרען דעם מוטה אפילו אין דיזע טרויעריגסטע יאָהרען פאַר דיא קעמפּפער געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט. זיא האָט אויך געשיקט אַן אַרמעע צו העלפען דיא פּאַטריאָטען אין דיא נאָרדליכע פּראָווינצען לעבען דיא גרענעצען פון באָליוויאַ. אַלס קאָ־מאַנדיר פון דיזער אַרמעע איז ווידער אויסגעוועהלט געוואָרען מאַנועל בעל־גראַנאָ, אַ קרעאָל פון בוענאָס ערעס, וועלכער איז ערצויגען געוואָרען אין שפּאַניען און איז בעאיינפלוסט געוואָרען פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן. ער האָט קיין מיליטערישע שולע ניט דורכגעמאַכט און האָט וואהרשיינליך גאָר ניט געדענקט פון אַ מיליטערישער קאַריערע בשעת ער האָט שטודירט אין דער אַלטער וועלט, נור ווען עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דער בעפרייאונגס־קאַמפּף האָט ער גענומען קאָמאַנדעווען און האָט געלערנט דיא קריעגס־קונסט פון דער פּראַק־טיקע, וויא דאָס האָט פּאַסירט מיט אַ סך אַנדערע רעוואָלוציאָנערע גענעראַלען אין פערשיעדענע לענדער און אין פערשיעדענע צייטען.

מיט דער הילפע פון דיא גאַוטשאָס, וועלכע זיינען געבאָרענע קאַ־וואַלעריסטען, האָט בעלגראַנאָ געהאַט דעם מזל צו בעזיעגען אַן אָבטהיילונג פון רעגעלמעסיגע שפּאַנישע סאָלדאַטען לעבען דער שטאָדט טוקומאַן און דורך דעם אָבהאַלטען דיא שפּאַניער פון זייער וויטערען מאַרש דורך באָליוויאַ און דיא נאָרד־וועסטליכע פּראָווינצען פון אַרגענטינע, אום צו דערגרייכען ביז בו־ענאָס ערעס. אונטער דיא אומשטענדען, ווען דיא שפּאַניער צוזאַמען מיט דיא לאָיאַליסטען האָבען טריאומפירט אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ און האָבען בע־

זיעגט אַלע רעוואָלוציאָנערע אַרמעען, האָט דער זיעג פון דיא אַרגענטינער פּאַטריאָטען אונטער בעלגראַנאָ'ס קאָמאַנדע געהאַט אַ זעהר גרויסע בעדייטונג. דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ אין בוענאָס ערעס איז דאַן געוואָרען דער צענטער פון דעם בעפרייאונגס־קאַמפּף פאַר אַלע שפּאַניש־שפּרעכענדע קאָלאָניעס אין זיד־אַמעריקאַ. דער וויצע קעניג פון פּערו האָט שוין ניט געהאַט גענוג סאָל־דאַטען צו שיקען אַ נייע אַרמעע פון באָליוויאַ נאָך בוענאָס ערעס. דער פער־

גענעראַל כאָזע דע סאַן מארטין

לוסט פון דיא שפּאַניער אין דער שלאַכט מיט דיא אַרגענטינער לעבען טוקומאַן איז געוועזן אונטער דיא דאַמאָלסדיגע אומשטענדען אַן אונגעהייער גרויסער. דיא רעוואָלוציאָנערען אין אַרגענטינאַ, בעזאָנדערס אין בוענאָס ערעס, האָבען זיך נאָך בעלגראַנאָ'ס זיעג ניט נור אויפגעהערט צו שרעקען פאַר אַ שפּאַנישע אַטאַקע אויף דער יבשה, זאָנדערן האָבען נאָך געשיקט אַ מחנה צו בעלאַגערען מאָנטעווידעאָ און האָבען אויך געמאַכט פאָרבערייטונגען צו אַטאַקירען דיא שפּאַניער אין באָליוויאַ.

צו דער צייט איז שוין אַרויסגעטראָטען דער גרעסטער גענעראַל פון זיד־אַמעריקאַ, כאָזע דע סאַן מאַרטין, וועלכער איז צוריקגעקומען פון אייראָפּאַ צו־זאַמען מיט אַ פּאָאַר אַנדערע קרעאָלען, וואָס האָבען אַנטהייל גענומען אַלס אָפיציערען אין שלאַכטען געגען דעם גרויסען נאַפּאָלעאָן. אין דער געשיכטע פון פּערו איז איבערגעגעבען געוואָרען אין קורצען דיא לעבענס־בעשרייבונג פון דיזען אַרגענטינער גענעראַל און וואָס ער האָט אויפגעטהאָן אין דעם קאַמפּף געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט אין זיד־אַמעריקאַ. זיין נאָמען איז פערבונדען מיט דיא געשיכטען פון אַלע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען, ווייל אַ דאַנק זיין בעריהמטען מאַרש איבער דיא אַנדעסען־בערג פון אַרגענטינאַ נאָך טשילי און זיין זיעג איבער דיא שפּאַניער ביי טשאַקאַבוקאָ אין 1817, איז עס געלונגען צו מאַכען אַ סוף פון דער שפּאַנישער הערשאַפט. נור בעזאָנדערס איז ער, נאַ־טירליך, פערבונדען מיט דער געשיכטע פון זיין געבורטס־לאַנד.

צו ענדע פון 1813, ווען בעלגראַנאָ, וועלכער האָט אויך געקראָגען דיא קאָמאַנדע איבער דער רעוואָלוציאָנערער אַרמעע, וואָס האָט זיך אַ לאָז געטהאָן צו שטיצען דיא פּאַטריאָטען אין באָליוויאַ, האָט ערליטען צוויי ביטערע ני־דערלאַגען איינע נאָך דער אַנדערער אין צוזאַמענשטויסען מיט אַ שפּאַנישער אַרמעע, ווייל זיינע סאָלדאַטען, מייסטענס גאַוטשאָס, זיינען ניט געוואָהנט געוועזען צו פיהרען קריעג אויף הויכע בערגלענדער, האָט דיא כונטאַ פון בוענאָס ערעס אַנפערטרויט דיא קאָמאַנדע איבער דיא רעוואָלוציאָנערע קרעפטע צו גענעראַל סאַן מאַרטין. ער האָט זיך גלייך אַ נעהם געטהאָן מיט זיין גאַנצער ענערגיע צו שאַפען עטליכע באַטאַליאָנען, וואָס זאָלען זיין אַזוי דיסציפּלינירט און געשולט אין דער קריעגס־קונסט וויא רעגעלע אייראָפּעאישע סאָלדאַטען. סאַן מאַרטין איז געוועזען אַ מיליטעריסט, וואָס האָט זיך ניט געמישט אין פּאָליטי־שע אינטריגעס און פּאַרטיי־שטרייטען. דערמיט איז ער געוועזען אַ זעלטענע אויס־נאַהמע צווישען אַלע קרעאָלען. זיין אויפגאַבע איז געווען צו ברעכען דיא שפּאַנישע מאַכט ניט נור אין זיין געבורטס־לאַנד אַרגענטינאַ, זאָנדערן אויך אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ. ער האָט גלייך איינגעזעהן, ווען ער האָט זיך צוריק־געקעהרט פון אייראָפּאַ נאָך בוענאָס ערעס אין 1812, אַז דער וועג צו אונ־אָבהענגיגקייט מוז פיהרען דורך אַ רעוואָלוציאָנערע עראָבערונג פון פּערו. בעלגראַנאָ'ס דורכפאַל אין באָליוויאַ האָט איהם געפיהרט צום שלוס, אַז מען מוז זוכען אַן אַנדער פּלאַן וויא צו אַטאַקירען דיא שפּאַניער אין דעם צענטער פון זייער מאַכט — אין פּערו. דיזער פּלאַן איז געווען, וויא מיר ווייסען עס שוין פון דיא געשיכטען פון פּערו, באָליוויאַ און טשילי, צו אָרגאַניזירען אַ גוט־דיסציפּלינירטע און גוט־בעוואַפנעטע אַרמעע אין דיא געבירגיגע אַרגענטינער פּראָווינצען. דיזע אַרמעע איז בעשטאַנען פון דיא באַטאַליאָנען, וועלכע ער האָט צוערשט מושטירט אין בוענאָס ערעס, פון גאַוטשאָס און פון עטליכע

באטאליאָנען נעגערס, וועלכע זיינען בעפרייט געוואָרען פון שקלאווערייי און וועלכע דיא כונטא פון בוענאָס ערעס האָט געשיקט מיטצוהעלפען אין דעם בעפרייאונגס־קאמפף, וויא אויך פון טשיליאַנער רעוואָלוציאָנערען אונטער דער קאָמאַנדע פון אָ׳היגגינס (זעה דיא געשיכטע פון טשילי). אין פערלויף פון דריי יאָהר האָט סאַן מארטין אונערמידליך געארבייט און געקליבען קרעפטע נעגען דיא שפאַניער אין טשילי. זיין גאַנצע ארמעע האָט, נאָך אלע זיינע אָנ־שטרענגונגען, געצעהלט ניט מעהר פון 4000 מאַן, אָבער יעדער איינער פון זיי איז געוועזען ניט נור אַ מוטהיגער קעמפפער פאַר פרייהייט, זאָנדערן אויך אַ גוטער סאָלדאט. דיא רעזולטאטען האָבען באלד בעוויזען, וויא ריכטיג סאַן מארטין האָט אלעס אויסגערעכענט און וואָס פאַר אַ גוט־דיסציפלינירטע אר־מעע ער האָט שליסליך געשאפען.

אין אָנפאַנג פון 1817, ווען דיא דורכגאַנגען צווישען דיא אַנדעסען, וועלכע טהיילען אָב דיא ארגענטינער פּראָווינץ מענדאָזא פון דיא צענטראלע פּראָווינ־צען פון טשילי, זיינען פריי געוואָרען פון שנעע (דאָרטען איז זומער ווען אין דיא נאָרד־לענדער איזווינטער), האָט סאַן מארטין אָנגעפאַנגען זיין מארש איבער דיא הויכע בערג, אַ מארש וועלכער איז דורכגעפיהרט געוואָרען ערפאָלג־רייך וויא ער האָט עס אויסגערעכענט. לעבען טשאַקאַבוקאָ האָט זיך דיזע רעוואָלוציאָנערע ארמעע צוזאַמענגעשטויסען מיט אַ שפאַנישער ארמעע פון 2000 מאַן און האָט געוואונען דיא שלאַכט נאָך אַ פערלוסט פון בלויז 132 טויטע און פערוואונדעטע. אויף מאָרגען נאָך דיזער שלאַכט האָט דער שפאַ־נישער גובערנאַטאָר פון טשילי זיך אָבגעטראָגען פון דער הויפּט־שטאָדט סאַנט־יאַגאָ נאָך דעם פּאָרט וואלפּאַראיזאָ, און טשילי איז ערקלערט געוואָרען אלס אַן אונאָבהענגיגע רעפּובליק.

דיא ווייטערע מיליטערישע אויפטהואונגען פון גענעראל סאַן מארטין זיינען פאָרגעקומען אין טשילי און פערו און זיינען שוין ניט געוועזען דירעקט פערבונדען מיט דער געשיכטע פון ארגענטינאַ. אין דער צייט, ווען ער האָט דורכגעפיהרט זיין פּלאַן צו פערטרייבען דיא שפאַניער אויך פון פערו, האָבען זיך אין בוענאָס ערעס אָנגעפאַנגען אַזעלכע פארטיי־רייסערייען, וועלכע האָבען געפיהרט צו אַ שרעקליכען בירגער־קריעג. דיא רעוואָלוציאָנערע פיהרער האָבען זיך ארומגעטראָגען מיט פערשיעדענע פּאָליטישע פּלענער. אייניגע האָבען געוואָלט עטאַבלירען אַ מאָנארכיע, אַנדערע האָבען פאָרגעשלאָגען צו אַנער־קענען אַ פּראָטעקטאראַט פון ענגלאַנד, דריטע האָבען געפּלאַנעוועט אריבער־צוברייננען אַ פּרינץ פון דער פּאָרטוגעזישער קעניגליכער פאמיליע, וועלכע האָט דאַן געמוזט זיך בעזעצען אין בראַזיליען. אין 1813 האָט דיא כונטא פון בוענאָס ערעס געשיקט צוויי געזאַנדטע (איינער פון זיי איז געוועזען מאַנועל בעלגראַנאָ) נאָך שפּאַניען, אום צו קומען צו אַ פערשטענדיגונג מיט דער מאַד־

רידער רעגיערונג וועגען אַ פּלאַן, אַז אַרגענטינאַ זאָל קריגען אַטאָנאָמיע אָדער זאָל ווערען אַ מלוכה מיט אַ מיטגליעד פון דער קעניגליכער שפּאַנישער פאַמיליע אַלס קרוין־טרעגער. דיא מאַדרידער רעגיערונג האָט אָבער דערפון ניט געוואָלט הערען און האָט פערלאַנגט ניט אַנדערס, אַז דיא קאָלאָניעס זאָלען זיך אונ־טערגעבען.

נור אין 1816 זיינען זיך צוזאַמענגעקומען אין דער שטאָדט טוקומאַן פערטרעטער פון דיא מייסטע פּראָווינצען, וועלכע זיינען געווען אריינגערעכענט אין דעם וויצע־קעניגטהום פון בוענאָס ערעס, און האָבען אָנגענומען אַן ער־קלערונג פון אונאַבהענגיגקייט און אויסגעקליבען דאָן מארטין פועירעדאָן פאַר דעם הויפּט פון דער רעפּובליק. אַלס הויפּט־שטאָדט איז אַנערקענט געוואָרען בוענאָס ערעס, אָבער אַנדערע פּראָווינצען האָבען מורא געהאַט פאַר דער אויבערמאַכט פון דיזער שטאָדט, און דאָס האָט געפיהרט צו לאַנגע און בלוטיגע שטרייטען. נאָך דעם קאָנגרעס פון טוקומאַן איז שוין קיין רעדע ניט געווען וועגען אירגענד וועלכע אַנדערע רעגיערונגס־פאָרמע אויסער אַ רעפּובליקאַנישע אין אַלע אַרגענטינער פּראָווינצען, אָדער וויא מען האָט זיי דאַן אָפיציעל גע־רופען: "דיא פעראייניגטע פּראָווינצען פון לאַ פּלאַטאַ". אָבער דיזע פּראָווינ־צען זיינען געווען צו ווייט איינע פון די אַנדערע און זייערע איינוואָהנער זיינען געווען צו פיעל אָבגעזונדערט און האָבען געהאַט שטאַרקע סעפּאַראַטיסטישע שטרעבונגען. באָליוויאַ, פאַראַגוואַי און אורוגוואַי האָבען זיך באַלד אין גאַנצען אָבגעריסען פון פערבאַנד און זיינען געוואָרען אונאַבהענגיגע רעפּובליקען, וועה־רענד דיא אַנדערע פּראָווינצען, וועלכע זיינען שליסליך פערבליבען טהיילען פון דער גרויסער אַרגענטינער רעפּובליק, האָבען געקעמפּפט צווישען זיך און אַלע צוזאַמען געגען בוענאָס ערעס.

עס איז ניט איבערטריבען צו זאָגען, אַז קיינע פון דיא רעפּובליקען, וועלכע זיינען אויפגעקומען אויף דעם פּלאַץ פון דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט, האָט ניט דורכגעמאַכט אין דעם ערשטען האַלבען יאָהרהונדערט פון איהר אונאַבהענגיגקייט אַזוי פיעל שלאַכטען וויא אַרגענטינאַ. ביז 1860, ווען עס איז אָנגענומען געוואָרען דיא קאָנסטיטוציאָן, וועלכע פערבלייבט עד היום אין קראַפט מיט ווייניגע צוזעצונגען און ענדערונגען, און ווען בוענאָס ערעס האָט געמוזט אַנערקענט ווערען פון אַלע אַנדערע פּראָווינצען פאַר דיא הויפּט־שטאָדט, האָט דער בירגער־קריעג טאַקע ניט אויפגעהערט אין אַרגענטינאַ. דער קאַמפּף איז געפיהרט געוואָרען, וויא אין דיא מייסטע אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען, צווישען דיא צענטראַליסטען און פעדעראַליסטען, נור אַזוי וויא דיא פּראָווינצען פון דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען זיינען געווען בעזאָנדערס אייפערזיכטיג איינע אויף דיא אַנדערע און זיי האָבען זיך אַלע געשראָקען פאַר דיא אויבערמאַכט פון בוענאָס

ערעס, איז דאָרטען דיזער קאַמפּף געווען פיעל שטאַרקער, ביטערער און פייער־דיגער וויא אַנדערסוואו.

דער איינציגער פון דיא אַרגענטינער גענעראַלען און פיהרער, וואָס האָט קיין אַנטהייל ניט גענומען אין דיזען בירגער־קריעג, איז געווען סאַן מאַרטין. ווען דיזער מערקווירדיגער מאַן האָט געענדיגט זיין אויפגאַבע צו פערטרייבען דיא שפּאַניער פון פּערו, דיא אויפגאַבע פון זיין לעבען, און האָט זיך צוריקגע־קעהרט אין זיין געבורטס־לאַנד, האָט ער בעשלאָסען צו עמיגרירען נאָך אייראָפּאַ. ער האָט געזעהן, אַז זאָ לאַנג ער וועט בלייבען אין אַרגענטינאַ, וועט מען איהם ניט צו רוהע לאָזען פון פערשיעדענע זייטען. זיינע פריינד און פיינד וועלען־אַלץ זוכען איהם אַריינצושלעפּען אין זייערע שטרייטען און שלאַכ־טען, און דאָס האָט ער געוואָלט אויסמיידען. יעדענפאַלס, וואָס פאַר גרינדע ער האָט ניט געהאַט צו פערלאָזען זיין פאָטערלאַנד (ער האָט עס ניט אויסגע־זאָגט און איז בכלל געווען אַ גרויסער שווייגער), איז עס זיכער, אַז ער האָט דער־מיט זיך אויפגעאָפּפערט און געמאַכט אַ קורצען סוף פון זיין גלענצענדער קאַריערע. ער האָט געענדיגט זיינע יאָהרען אין פראַנקרייך. ער האָט געלעבט אין פּאַריז אין אַרמוטה און פערגעסענהייט. ער איז געשטיצט געוואָרען פינאַנ־ציעל גראַדע פון אַ גרויסמוטהיגען שפּאַניער. זיינע לאַנדסלייט האָבען אָן איהם גאָר פערגעסען אין פערלויף פון דיא דרייסיג יאָהר, וועלכע ער האָט פער־בראַכט אין איינזאַמקייט און נויט. זיי האָבען איהם ניט פערשטאַנען בשעת ער האָט אָרגאַניזירט דיא אַרמעען, מיט וועלכע ער האָט געבראָכען דיא שפּאַ־נישע הערשאַפט אין גאַנץ זיד־אַמעריקאַ, און זיי האָבען אויך ניט געקענט אָב־שאַצען דיא גרויסע בעדייטונג פון זיין מיליטערישער טהעטיגקייט פאַר זייער איינענע אונאַבהענגיגקייט. צו אַלע זיינע צרות און וועהטאָגען אין דיא עלטערע יאָהרען איז ער נאָך בלינד געוואָרען. ער איז געשטאָרבען פון האַרץ־קראַנקהייט אין 1850, ווען ער איז אַלט געווען 72 יאָהר. דיא היינטיגע דורות אין זיד־אַמעריקאַ אַנערקענען זיין גרויסקייט. פיעלע רעכענען איהם פאַר דעם גרעסטען העלד פון דעם בעפרייאונגס־קאַמפּף אין זיד־אַמעריקאַ און שטע־לען איהם העכער אפילו פאַר דעם ליבעראַטאָר באָליוואַר. צו זיין אַנדענקען זיינען געשטעלט געוואָרען מאָנומענטען אין אַרגענטינאַ, טשילי און פּערו.

דריטער קאפּיטעל.

שפּאַלטונגען און בירגער קריעג

אין יאַנואַר 1825, אונגעפעהר אַ מאָנאַט נאָך דער בעריהמטער שלאַכט ביי איאַקוטשאָ און פּערו, ווען דיא לעצטע שפּאַנישע כחות אין זיד־אַמעריקאַ זיינען אויסגעגאַנגען (זעה דיא געשיכטע פון פּערו), האָט זיך אין בוענאָס ערעס געעפענט אַ קאָנגרעס פון דיא פערטרעטער פון דיא אַרגענטינער פּראָווינצען, אום אויסצואַרבייטען אַ נאַציאָנאַלע קאָנסטיטוציאָן און צו עטאַבלירען אַ פער־איינינגטע רעפּובליק. דאָס איז געווען אַ זעהר שווערע אויפגאַבע. מיר ווייסען שוין פון פאָריגען קאַפּיטעל, אַז דער צוזאַמענהאַנג צווישען דיזע פּראָווינצען איז געווען אַ זעהר שוואַכער, אַז זיי האָבען אַלע זיך געשראָקען פאַר דיא פּראָווינץ בוענאָס ערעס, וועלכע איז געווען רייכער און אויך שטאַרקער פאַר זיי, און אַז דער קאַמפּף צווישען דיא צענטראַליסטען און פעדעראַליסטען איז געווען אַ בעזאָנדערס ביטערער און בלוטיגער.

וועהרענד דעם קאַמפּף געגען דיא שפּאַניער זיינען דיזע פּראָווינצען געווען פּאַקטיש אונאַבהענגיגע רעפּובליקען. אין יעדערער פון זיי זיינען אויפגעקומען מיליטערישע קאָמאַנדירען, וועלכע האָבען גענומען פיהרען דיא ראָלע פון דיק־טאַטאָרס. זייער אַלגעמיינער נאָמען איז געווען "קאַודילאָס". זיי האָבען מייסטענס געהאַט אונטער זייער קאָמאַנדע אַ געוויסע צאָהל גאַוטשאָס און האָבען געקעמפּפט געגען דיא רעוואָלוציאָנערע כונטאַ פון בוענאָס ערעס, וועלכע האָט געשטרעבט צו בעהערשען אַלע פּראָווינצען, וואָס זיינען געווען אַריינגע־רעכענט אין דעם וויצע־קעניגטהום פון בוענאָס ערעס.

דער גרעסטער און שטאַרקסטער פון דיזע קאַודילאָס איז געווען כאָזע אַרטיגאַס. ער איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר פון געוויסע געגענדען, וועלכע זיינען שפּעטער פערטהיילט געוואָרען צווישען אורוגוואַי און אַרגענטינאַ. ער ווערט גערעכענט פאַר דעם גרינדער פון אורוגוואַי אַלס אַ בעזונדערע רעפּוב־ליק. אַ געוויסע צייט האָט ער אויסגעהאַלטען אַלע אַטאַקעס פון דיא אַרמעען, וואָס זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען פון בוענאָס ערעס געגען איהם. ער האָט שליסליך אויסגעפיהרט אַז דיא פּראָווינצען ענטרע ריאָס, קאָריענטעס און

סאנטא פע, וויא אויך אורוגוואי, האָבען זיך אָבגעזאָגט פון א פערבאנד מיט בוענאָס ערעס אין 1818. דיא שטרעבונגען צו פּאָליטיישער אָבזונדערונג, צו אָטאָנאָמיע און געגען צענטראַליזאַציאָן זיינען געווען אזוי שטארק, אז איינינע פון דיא פּראָווינצען זיינען צושפּאָלטען געוואָרען אין עטליכע קלענערע, וועלכע האָבען אויך אָנגעפאנגען צו פיהרען א קאמפּף איינע געגען די אַנדערע אונטער דער קאָמאַנדע פון זייערע קאודילאָס. פון דער אַלטער גרויסער פּראָווינץ קויאָ, וואו סאן מארטין האָט אָרגאַניזירט זיין ארמעע געגען דיא שפּאַניער, זיינען געוואָרען דריי נייע, וועלכע פערבלייבען עד היום אונטער זייערע נעמען מענדאָזאָ, סאן לואיז און סאן כואן. דיא טעריטאָריע פון דער אַלטער פּראָווינץ בוענאָס ערעס איז צוטהיילט געוואָרען אין פיער קלענערע, נעמליך אין סאנטא פע, קאָריענטעס, ענטרע ריאָס און דיא יעצטיגע פּראָווינץ בוענאָס ערעס, אויסער דיא טעריטאָריע פון דער רעפּובליק אורוגוואי.

דיא רייסערייען און צוזאַמענשטויסען צווישען דיא קאודילאָס, דיא שלאַכטען צווישען דיא אַרמעען פון בוענאָס ערעס און דיא גאַוטשאָס פון דיא אַנדערע פּראָווינצען האָבען אָבער שנעל געפיהרט צו אַזאַ אַנארכיע, אז מען האָט אָנגעפאַנגען צו פערלאַנגען א פערבאַנד און אַן אַלגעמיינע קאָנסטיטוציאָן. דיא בעוועגונג פאר א פעדעראַציאָן פון דיא פּראָווינצען האָט עס געפיהרט צו דער צוזאַמענרופונג פון דעם קאָנגרעס אין 1825.

לאַנג און פייערדיג זיינען געווען דיא דעבאַטען אויף דיזען קאָנגרעס. אויסער דעם קאמפּף צווישען דיא פערטרעטער פון בוענאָס ערעס, וועלכע האָבען געוואָלט האָבען דיא אויבערהאַנד, און דיא פערטרעטער פון אַלע אַנדערע פּראָווינצען, וועלכע האָבען פערלאַנגט גלייכבערעכטיגונג און אָטאָנאָמיע, האָט אויך אויסגעבראָכען א קאמפּף צווישען דיא פעדעראַליסטען, וועלכע האָבען געוואָלט אָרגאַניזירען דיא אַרגענטינער רעפּובליק נאָך דעם פעדעראַטיווען מוסטער פון דיא פעראייניגטע שטאַאַטען פון נאָרד־אַמעריקאַ, און דיא צענטראַליסטען, וועלכע האָבען געקראָגען דעם נאָמען יוניטאַריסטען און וועלכע האָבען געוואָלט אָרגאַניזירען דיא ארגענטינער רעפּובליק נאָך דעם צענטראַליסטישען מוסטער פון דער פראַנצויזישער רעפּובליק.

שליסליך האָבען געוואונען דיא יוניטאַריסטען, און ריוואַדאַוויאַ, זייער גרעסטער און פעהיגסטער אָנפיהרער, וועלכער איז אויך געווען איינער פון דיא ערשטע קעמפּפער געגען שפּאַניען און א לייטענדער מיטגליעד פון דער ערשטער רעוואָלוציאָנערער כונטאַ אין בוענאָס ערעס, איז אויסגעוועהלט געוואָרען פאר דעם פּרעזידענט פון דיא פעראייניגטע אַרגענטינער פּראָווינצען אין 1826. דיא קאָנסטיטוציאָן איז אויך צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען אין א צענטראַליסטישען גייסט, וויא ווייט דאָס האָט זיך נור געלאָזען אונטער דיא דאַמאָלסדיגע בעדינגונגען אין דיא פּראָווינצען. דיזער זעהר פעהיגער מאַן האָט דורכגעפיהרט

געזעצע, וועלכע זיינען געווען זעהר נויטיג און ניצליך פאר׳ן גאנצען לאנד. ער האט אויך געגרינדעט די אוניווערזיטעט פון בוענאס ערעס, האספיטעלער, אנשטאלטען, שולען.

נור זיין אדמיניסטראציאן איז פון איין זייט געשטערט געווארען דורך די ביטערע אפאזיציאן פון די פעדעראליסטען, וועלכע האבען געפונען אין בוענאס ערעס גופא א זעהר פעהיגען פיהרער אין דער פערזאן פון מאנועל דארעגא, און פון דער אנדער זייט דורך א מלחמה מיט בראזיליען צוליעב אורוגוואי. צו דער צייט איז בראזיליען געווארען אן אונאבהענגיגע אימפעריע מיט דאם פעדרא, דעם קרוינפרינץ פון פארטוגאל, אלס קייזער (זעה די גע־שיכטע פון בראזיליען). אורוגוואי איז אריינגעפאלען אין פארטוגעזישע הענד אין 1817, ווייל איהר דיקטאטאר ארטיגאס האט געוואלט פערכאפען א געגענד, וועלכע די בראזיליאנער האבען געהאלטען פאר זייערע. נור אין 1825 האט אויסגעבראכען אן אויפשטאנד אין איינינגע ערטער פון אורוגוואי געגען די הערשאפט פון בראזיליען. די ארגענטינער, וועלכע האבען געקוקט אויף אור־רוגוואי וויא אויף זייערע א פראווינץ און האבען איבערהויפט ניט געוואלט צולאזען די פארטוגעזער, ריכטיגער גערעדט, די בראזיליאנער, אלס שכנים לעבען די ברעגען פון ריא דע לא פלאטא, האבען אויפגענומען מיט גרויס פריידע די נאכריכט וועגען דיזען אויפשטאנד, און גאוטשאס האבען זיך א לאז געטהאן פון אלע זייטען צו העלפען זייערע אורוגוואיער ברידער אין זייער קאמפף געגען א פרעמדע הערשאפט. דער קאנגרעס אין בוענאס ערעס האט דאן אפען ערקלערט, אז אורוגוואי האט זיך צוריק פערבונדען מיט דער ארגענ־טינער רעפובליק. אלס אנטווארט דערויף האט דאם פעדרא דער ערשטער ער־קלערט קריעג צו ארגענטינא.

דיזע מלחמה האט זיך געצויגען ארום צוויי יאהר און האט שליסליך גע־פיהרט דערצו, אז אורוגוואי זאל בלייבען אן אונאבהענגיגע שפאניש־שפרעכענדע רעפובליק. די ארגענטינער זיינען געווען זיעגרייך אויף דער יבשה, אבער די בראזיליאנער זיינען געווען שטארקער אויף׳ן ים און האבען ניט נור אנגעהאלטען מאנטעווידעא און די אנדערע אורוגוואיער פארטען, זאנדערן האבען אויך בלאקירט די פארטען פון ארגענטינא. איינינגע ענגלישע און אמעריקאנישע קאפיטאנען פון פיראטען־שיפען זיינען דאן געקומען צו הילפע די ארגענטינער און האבען זעהר פיעל געשטערט דעם האנדעל פון בראזיליען. דער אירלענ־דישער אדמיראל וויליאם בראון, וועלכער האט זיך בעריהמט געמאכט אין דער צייט פון דעם קאמפף געגען שפאניען אלס קאמאנדיר פון דער ארגענטינער פלאטע, האט זיך אויך אויסגעצייכענט אין דיזען קאמפף געגען בראזיליען. איהם איז געלונגען צו צושטערען א גרויסען טהייל פון דער בראזיליאנער פלאטע אין א שלאכט.

צו ענדע פון 1826 האָט דיא אַרגענטינער רעגיערונג צוזאַמענגעקליבען אַן אַרמעע פון 8000 מאַן צו בעפאַלען דיא בראַזיליאַנער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ סול, וועלכע גרענעצט זיך מיט אורוגוואַי. אין אַן אָרט מיט'ן נאָמען איטוזאַינגאָ איז עס אין פעברואַר 1827 געקומען צו אַ שלאַכט צווישען דיזע אַרגענטינער אַרמעע אונטער דער קאָמאַנדע פון זייער בעסטען גענעראַל אַלוועאַר, וועלכער האָט געשפּיעלט אַ זעהר גרויסע ראָלע אין דעם קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט (ער איז געווען אַ חבר פון סאַן מאַרטין און האָט אויך שטודירט אין שפּאַניען און גענומען אַנטהייל אין דיא נאַפּאָלעאָנישע מלחמות), און אַ בראַזיליאַנער אַרמעע. דיזע שלאַכט האָט זיך געענדיגט מיט אַ גרויסער נידערלאַגע פאַר דיא בראַזיליאַנער, וועלכע האָבען שוין נאָכדעם ניט געקענט אָנפאַנגען אַ נייע אַטאַקע אויף אורוגוואַי.

נור דיא אינערליכע לאַגע פון אַרגענטינאַ איז געווען אַזאַ טרויעריגע און געפעהרליכע דורך דיא אונאויפהערליכע צוזאַמענשטויסען צווישען דיא יוניטאַריסטען און פעדעראַליסטען אַז פּרעזידענט ריוואַדאַוויאַ האָט בעשלאָסען צו מאַכען אַ סוף פון דיזער מלחמה, וועלכע איז געווען זעהר קאָסטבאַר און האָט נאָך אַלע זיעגען ניט געפיהרט צו ניצליכע רעזולטאַטען פאַר דיא אַרגענטינער רעפּובליק. ער האָט דאַרום געהייסען זיין געזאַנדטען אונטערשרייבען אַ פריעדענס־אָבמאַך, נאָך וועלכען אורוגוואַי האָט געזאָלט בלייבען אַ טהייל פון דער בראַזיליאַנער אימפּעריע. זיינע געגנער האָבען איהם דערפאַר ערקלערט פשוט פאַר אַ פעררעטהער. אַ שטורם מיט פּראָטעסטען האָט אויסגעבראָכען געגען דיזען אָבמאַך אין בוענאָס ערעס, און אָבוואָהל ריוואַדאַוויאַ האָט זיך אָבגעטרייסעלט פון דיזען אָבמאַך און געוואָרפען דיא גאַנצע שולד אויף זיין געזאַנדטען, האָט ער דאָך געמוזט רעזיגנירען און אָבטרעטען פּלאַץ צום פעדעראַליסטישען פיהרער דאָרעגאָ. אָבער דיא דורכפיהרונג פון דער פּראָגראַם פון דיא פעדעראַליסטען האָט אַזוי צושפּאָלטען דיא אַרגענטינער רעפּובליק, אַז דאָרעגאָ איז אייגענטליך געווען דער פּרעזידענט בלויז פון דער פּראָווינץ בוענאָס ערעס. דיא אַנדערע פּראָווינצען האָבען זיך געהאַט זייערע דיקטאַטאָרס, און דער בירגער־קריעג האָט זיך בעזאָנדערס צופלאַקערט.

ווען פריעדען איז געשלאָסען געוואָרען אין 1828 צווישען בראַזיליען און אַרגענטינאַ דורך דיא פערמיטלונג פון ענגלאַנד מיט דער בעדינגונג, אַז אורוגוואַי זאָל ווערען אַן אונאַבהענגיגע רעפּובליק, איז דיא יוניטאַריסטישע פּאַרטיי פערשטאַרקט געוואָרען פון דיא אָפיציערען פון דער אַרמעע, וועלכע האָט זיך צוריקגעקעהרט פון אורוגוואַי. דיזע אַרמעע איז בכלל געווען אונצופריעדען מיט דאָרעגאָ'ר הערשאַפט אין בוענאָס ערעס. אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל לאַוואַלע, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אין דער שלאַכט מיט דיא בראַזיליאַנער ביי איטוזאַינגאָ, האָבען דיא יוניטאַריסטען געמאַכט אַ פּראָנונסיאַ־

מענטא. דארעגא האט זיך גערעטעט דורך פליטה, אבער זיינע געגנער האבען איהם געפאנגען און דערשאסען אהן שום געריכטליכע צערעמאניעס אויף דעם בעפעהל פון גענעראל לאוואלע.

דער בירגער־קריעג איז דאן נאך שרעקליכער און בלוטיגער געווארען. געפאנגענע פלעגען נידערגעשאסען ווערען מיט א ווילדער רציחה. אלע פראווינצען זיינען פערווילדעט און פערוויסטעט געווארען דורך דיא שלאכטען צווישען דיא פעדעראליסטען און יוניטאריסטען וויא אויך צווישען דיא קאודילאס פון דיא פראווינצען. אלס הויפט־פיהרער פון דיא פעדעראליסטען איז דאן געווארען א זעהר מערקווירדיגער מאן מיט'ן נאמען כואן ראזאס, וועלכער האט בעוויזען דעם קונץ צו הערשען גאנצע צוואנציג יאהר אין בוענאס ערעס. ער איז אנפאנגס געווארען דער פיהרער פון דיא גאוטשאס אין דער פראווינץ בוענאס ערעס, וועלכע זיינען געווארען פעדעראליסטען, ווייל זיי האבען ניט געוואלט בעהערשט ווערען פון דיא יוניטאריסטען אין דער שטאדט בוענאס ערעס. צום קאמפף צווישען בוענאס ערעס מיט דיא אנדערע פראווינצען איז נאך צוגעקומען דער קאמפף אין בוענאס ערעס גופא. א געוויסע צייט האט דיא שטאדט בוענאס ערעס געהאט צו קעמפפען מיט גאנץ ארגענטינא.

מיט א מחנה גאוטשאס איז עס דיזען ענערגישען פעדעראליסטישען פיהרער געלונגען צו בעזיעגען אין 1829 דיא בעסטע באטאליאנען, וואס גענעראל לאוואלע האט געקענט צוזאמענקלייבען אין בוענאס ערעס. נאך דיזען זיעג האט ראזאס פערכאפט דיא רעגיערונג פון בוענאס ערעס. ביסלעכווייז האט ער אלץ ווייטער פערשפרייט זיין דיקטאטור איבער'ן לאנד. דיא יוניטאריסטען האט ער פערפאלגט מיט א ווילדער גרויזאמקייט. אין דער פראווינץ קויא, וואו דער פעדעראליסטישער קאודילא קווירא[ג]א איז בעזיעגט געווארען פון גענעראל לא פאז, וועלכער איז געווארען דער יוניטאריסטישער דיקטאטאר פון דער פראווינץ קארדאבא, האט ראזאס ארייגעשיקט א שטארקע ארמעע, וועלכע האט געהאלפען דיא פעדעראליסטען צו פערניכטען דיא יוניטאריסטישע ארמעע. ארגענטינער היסטאריקער רעכענען, אז איבער צוואנציג טויזענד יוניטאריסטען זיינען געפאלען אין די שלאכטען דארטען. א גאנץ קליינע צאהל פון גענעראל לא פאז'עס יוניטאריסטישע ארמעע האט זיך גערעטעט דורך פליטה נאך באליוויא.

ראזאס האט רעגיערט מיט אן אייזערנער האנד ניט נור אין בוענאס ערעס, זאנדערן אויך אין אייניגע אנדערע פראווינצען, טראץ דעם וואס ער איז ארויסגעטראטען אלס דער פיהרער פון דיא פעדעראליסטען. ער האט געזוכט צו עטאבלירען אין דיא פראווינצען אזעלכע גובערנאטארען, וואס זאלען איהם פאלגען. זיינע אנהענגער האט ער בעלוינט מיט דיא בעסטע שטעלען און זיינע געגנער זיינען קיין מאל ניט זיכער געוועזען מיט זייערע פערמעגענס (ער פלעגט אויף קאנפיסצירען דיא גיטער פון דיא יוניטאריסטען) און לעבענס. מען האט

איהם נאַטירליך געהאַסט, אָבער מען האָט פאַר איהם געציטערט און מען האָט אויך אַנערקענט זיינע פעהיגקייטען. אין 1835 איז ער אָפיציעל געוואָרען דער דיקטאַטאָר אונטער דעם טיטול גענעראַל־גובערנאַטאָר און האָט אָנגעהאַלטען זיין הערשאַפט ביז 1852.

אויסער שלאַכטען מיט דיא יוניטאַריסטען און מיט איינינע קאַודילאָס אין דיא פראָווינצען האָט ראָזאַס נאָך געהאַט צוזאַמענשטויסען מיט פראַנקרייך און ענגלאַנד, וועלכע האָבען פערלאַנגט שויץ און שאַדענערזאַץ פאַר זייערע בירגער (דיא אויסלענדער האָבען נאַטירליך געליטען דורך דעם בירגער־קריעג). ער האָט זיך ענערגיש ענטזאַגט נאָכצוגעבען דיא פאָרדערונגען פון דיזע גרויס־מעכטע. זיי האָבען דערפאַר בלאָקירט דעם פאָרט בוענאָס ערעס אין 1838. דיא יוניטאַריסטען, וועלכע האָבען געזוכט רעטונג אויסערהאַלב אַרגענטינאַ, ספּעציעל אין אורוגוואַי, האָבען אָנגעפאַנגען אַ נייעם אויפשטאַנד אין 1839 אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל לאַוואַלע. אָבער זיי זיינען ווידער בע־זיעגט געוואָרען, און גענעראַל לאַוואַלע איז שליסליך געפאַנגען און דערשאָסען געוואָרען אין 1841. דיא פעדעראַליסטען האָבען זיך אַזוי אָבגערעכענט מיט איהם פאַר דיא ערמאָרדונג פון דאָרעגאָ מיט 13 יאָהר פריהער.

אין 1845 איז בוענאָס ערעס ווידער בלאָקירט געוואָרען פון פראַנצויזישע און ענגלישע קריעגס־שיפען. דיזעס מאָל זיינען דיזע צוויי גרויסמעכטע אַרויס־געטראָטען געגען דעם דיקטאַטאָר ראָזאַס, ווייל ער האָט ניט נור געשיקט סאָלדאַטען צו העלפען זיינע אַדיוטאַנטען אָריבע און אורקוויזאַ צו בעלאַגערען מאָנטעווידעאָ, דיא הויפּט־שטאָדט פון אורוגוואַי, זאָנדערן האָט אויך ניט גע־לאָזען אויסלענדישע שיפען אַריינקומען אין דיא טייכען אורוגוואַי און פאַראַנאַ. זיין צוועק איז געווען אָבצושליסען אורוגוואַי און אויך דיא פראָווינץ ענטרע ריאָס פון אַ פערקעהר מיט דער אויסערער וועלט און ספּעציעל ניט צו דערלאָזען, אַז דיא יוניטאַריסטען און אַלע זיינע געגנער, וועלכע האָבען ניט אויפגעהערט צו רעבעלירען און צו אָרגאַניזירען בעוואַפענטע מחנות, זאָלען קענען בע־קומען געוועהר פון אויסלאַנד. ענגלאַנד און פראַנקרייך האָבען אָבער געפאָר־דערט פרייען צוטריט פאַר זייערע האַנדעלס־שיפען אין דיא טייכען פון דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען און זיי האָבען שליסליך געצוואונגען דעם אַרגענטינער דיקטאַטאָר אין 1849 נאָכצוגעבען, אַז אורוגוואַי זאָל בלייבען אַן אונאָבהענגיגע רעפּובליק און אַז דער טייך פאַראַנאַ זאָל בלייבען אָפען פאַר דיא האַנדעלס־שיפען פון אַלע נאַציאָנען.

ארום דיזער צייט האָבען זיך אַלץ מעהר און שטאַרקער צוזאַמענגעצויגען דיא שטורם־וואָלקענס פון דער רעבעליאָן געגען זיין דיקטאַטור. דיא צאָהל פון דיא אונצופריעדענע איז מיט יעדען יאָהר געוואַקסען אפילו אין בוענאָס ערעס גופא, ווייל ער האָט איינגעפיהרט אַ סאָלדאַטסקע הערשאַפט. אין אורוגוואַי

און אין טשילי האָבען זיך צוזאַמענגעקליבען אַ סך עמיגראַנטען וואָס האָבען נור אויסגעקוקט אויף אַ געלעגענהייט צו ברעכען דיזע דיקטאַטור, וועלכע איז געוואָרען פּשוט אונערטרעגליך. צווישען דיזע עמיגראַנטען האָבען זיך געפֿונען דיא בעסטע פֿאָרשטעהער פֿון דער אַרגענטינער אינטעליגענץ, וועלכע האָבען נאָכהער געשפּיעלט וויכטיגע ראָלען אין דער געשיכטע פֿון דער רעפּובליק.

אָבער ערשט ווען גענעראַל אורקוויזאַ, וועלכער איז געוועזן דיא רעכטע האַנד פֿון ראָזאַס און איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר פֿון ענטרע ריאָס, איז אַרויסגעטראָטען געגען דעם טיראַן פֿון בוענאָס ערעס, האָבען דיא רעוואָלוציאָנערען געקענט רעכענען אויף אַ זיעג. דיא ערשטע אַטאַקעס פֿון גענעראַל אורקוויזאַ זיינען אָבער צוריקגעשטויסען געוואָרען פֿון דיא אַרמעען, וועלכע ראָזאַס האָט אַרויסגעשיקט פֿון בוענאָס ערעס. דאָס האָט איהם געצוואונגען צו שליסען אַ בונד מיט בראַזיליען און אויך מיט דער ליבעראַלער פּאַרטיי פֿון אורוגוואַי, וועלכע האָט סימפּאַטיזירט מיט דיא רעוואָלוציאָנערען.

אַן אַרמעע פֿון 24,000 מאַן איז אין 1851 צוזאַמענגעקליבען געוואָרען אין מאָנטעווידעאָ. דיא געגנער פֿון דעם טיראַן פֿון בוענאָס ערעס זיינען צוגעשטאַנען פֿון אַלע זייטען צו דער אַרמעע, וועלכע גענעראַל אורקוויזאַ האָט אָרגאַניזירט. אַ בראַזיליאַנער פֿלאָטע איז אַריינגעשוואומען אין דעם טייך אורוגוואַי צו בעשיצען דעם אַריבערפֿאָהר פֿון דיזער אַרמעע, דיא גרעסטע וואָס איז ביז יענער צייט צוזאַמענגעקליבען געוואָרען אין זיד־אַמעריקאַ, איבער דיזען טייך. ראָזאַס האָט אָרגאַניזירט אַן אַרמעע אין בוענאָס ערעס, וועלכע איז בעשטאַנען פֿון אַ 25,000 מאַן. ביידע אַרמעען האָבען זיך צוזאַמענגעטראָפֿען דעם 3טען פֿעברואַר 1852 אין מאָנטע קאַזעראָס, אַ מייל צעהן פֿון בוענאָס ערעס, און דיא שלאַכט האָט זיך שנעל געענדיגט מיט אַ נידערלאַגע פֿאַר דעם דיקטאַטאָר. אַ גרויסער טהייל פֿון זיין אַרמעע האָט איהם פֿערלאָזען אויף׳ן שלאַכטפֿעלד, און פֿיעלע פֿון זיינע הויפּט־אָפֿיציערען האָבען איהם פֿערראַטהען. ער איז אַנטלאָפֿען און האָט זיך בעהאַלטען אין ענגלישען אַמבאַסאַד, פֿון וואַנען מען האָט איהם אַוועקגעפֿיהרט אויף אַן ענגלישער קריעגס־שיף נאָך אייראָפּאַ. אַזוי האָט זיך געענדיגט ראָזאַס׳עס לאַנגע הערשאַפֿט.

גענעראַל אורקוויזאַ האָט דאַן פֿערנומען דעם פּלאַץ פֿון דעם פֿעריאָגטען דיקטאַטאָר. ער האָט אָבער געזוכט צו עטאַבלירען אַ קאָנסטיטוציאָנעלע רעפּובליק און האָט ניט געוואָלט שפּיעלען דיא ראָלע פֿון אַ דיקטאַטאָר. וויא נור ער איז געוואָרען דער הויפּט פֿון דער פּראָוויזאָרישער רעגיערונג אין בוענאָס ערעס, האָט ער צוזאַמענגערופֿען דיא גובערנאַטאָרס פֿון אַלע פּראָווינצען, אום זיך צו בעראַטהען מיט זיי און צו קומען צו אַ פֿערשטענדיגונג מכח דיא פּאָליטישע אָרגאַניזאַציאָן פֿון גאַנצען לאַנד. זיי האָבען בעשלאָסען צוזאַמענצורופֿען אַ קאָנגרעס, וואָס זאָל אויסאַרבייטען אַ נאַציאָנאַלע קאָנסטיטוציאָן. אום בוע־

נאָס ערעס זאָל ניט האָבען אַ צו גרויסע דעה, האָט מען אָבגעמאַכט, אַז יעדע פראָווינץ זאָל האָבען אַ גלייכע שטימע, ניט אַכטענדיג אויף דער גרויס פון איהר טעריטאָריע און בעפעלקערונג, און אַז דיא זיצונגען פון דיזען קאָנגרעס זאָלען געהאַלטען ווערען אין דער שטאָדט סאַנטאַ פע.

אַלע פראָווינצען האָבען געוואָלט וואָס ענגער און פעסטער זיך צוזאַמענשליסען, מיט אויסנאַהמע נור פון בוענאָס ערעס, וועלכע האָט ניט אַנדערש געוואָלט פיהרען דיא רעדעל. דורך דעם לאַנגען בירגער־קריעג און דיא שטענדיגע רייסערייען צווישען דיא יוניטאַריסטען און פעדעראַליסטען האָבען אַלע פראָווינצען זעהר פיעל געליטען; אָבער בוענאָס ערעס איז דאָך פיעל שנעלער געוואַקסען אין בעפעלקערונג פאַר אַלע אַנדערע. מאַנכע פראָווינצען זיינען גאָר פערוויסטעט געוואָרען. אונטער דער לאַנגער דיקטאַטור פון ראָזאַס איז דיא בעפעלקערונג פון בוענאָס ערעס דאָך פערדאָפּעלט געוואָרען. ער האָט ספּעציעל געזאָרגט פאַר זיין הויפּט־שטאָדט, דעם צענטער פון זיין מאַכט, און האָט אויפגעפּאַסט, אַז עס זאָל הערשען דאָרטען רוהע און אַז דער האַנדעלס־פערקעהר זאָל וואָס וועניגער געשטערט ווערען. אויף דעם פּלאַץ פון דיא עטליכע יוניטאַריסטישע פיהרער, וועלכע האָבען געמוזט אַנטלויפען נאָך אורוגוואַי און טשילי, זיינען אָנגעקומען טויזענדע פון דיא אינגלענדישע פראָווינצען, וויא אויך פון אייראָפּאַ. דיא פראָווינץ בוענאָס ערעס איז אויך היינט דיא גרעסטע אין שטח (זיא פערנעהמט אַרום 118 טויזענד סקווער מייל) און זיא צעהלט אַ פערטעל פון דער גאַנצער בעפעלקערונג פון אַרגענטינאַ. נאָך גרעסער און שטאַרקער אין פערגלייך מיט אַלע אַנדערע פראָווינצען איז בוענאָס ערעס געוועזען אין מיטען פון לעצטען יאָהרהונדערט. וואָס אַנבעלאַנגט צו דער שטאָדט בוענאָס ערעס צעהלט זיא היינט אַ פינפטעל פון דער אַרגענטינער בעפעלקערונג, און צום סוף פון ראָזאַס'עס הערשאַפט האָט זיא געצעהלט זאָגאַר נאָהענט פון אַ דריטעל פון דער בעפעלקערונג פון גאַנץ אַרגענטינאַ.

עס איז דאַרום געוועזען נאַטירליך, אַז דיא פראָווינצען, וועלכע האָבען געוואָלט אָנהאַלטען זייער אָטאָנאָמיע, זאָלען זיך שרעקען פאַר דיא אויבערמאַכט פון בוענאָס ערעס און אַז דיא פיהרער פון דיזער שטאָדט זאָלען שטרעבען צו אויבערהערשאַפט. דיא קאַודילאָס האָבען דאַרום געפאָדערט, אַז אַלע פראָווינצען זאָלען האָבען אַ גלייכע שטימע אין דעם נאַציאָנאַלען קאָנגרעס, אָבער דיא פיהרער פון בוענאָס ערעס האָבען עס בשום אופן ניט געוואָלט נאָכגעבען. דיזע פיהרער האָבען אויך געפאָדערט, אַז דיא הויפּט־שטאָדט פון דער אַרגענטינער רעפּובליק זאָל זיין נור בוענאָס ערעס. זיי האָבען ניט איינגעזעהן, אַז סאַי וויא סאַי וועט דיזע שטאָדט מוזען פערנעהמען דעם ערשטען פּלאַץ אין דער רעפּובליק, וואָס פאַר אַ פעדעראַליסטישע קאָנסטיטוציאָן מען זאָל ניט פערפאַסען. זיא איז דאָך שטענדיג געוועזען דער צענטער פון האַנדעל און אויך פון

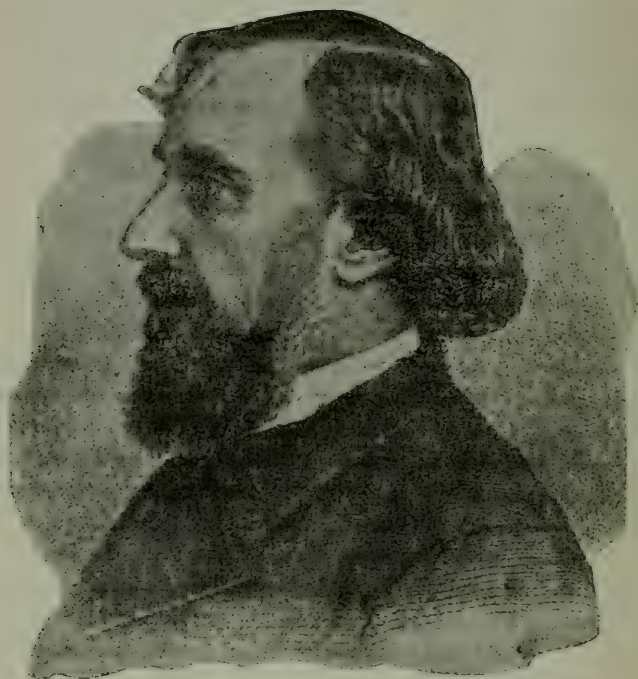
בילדונג און קולטור אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. אין פּראָפּאָרציע צו דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג פון לאַנד איז בוענאָס ערעס אַן אויסנאהמע צווישען דיא הויפּט־שטעדט פון אַלע אַנדערע לענדער. ווען מען נעהמט אין אַנבע־טראַכט דיא טעריטאָריע פון אַרגענטינאַ, וועלכע איז איבער פינף מאָל גרעסער פאַר דיא דייטשע אימפּעריע און וועלכע צעהלט היינט, נאָך דעם ריזענען עמי־גראַציאָנס־שטראָם אין דיא לעצטע פאָר צעהנדליג יאָהר, אַרום 6 מיליאָן נפשות, ווערט מען ערשטוינט, אַז דאָרטען האָט גאָר געקענט אויפקומען איין שטאָדט מיט אַ פינפטעל פון דער גאַנצער בעפעלקערונג.

נור דיא פיהרער פון בוענאָס ערעס האָבען ניט געוואָלט הערען פון קיינע קאָמפּראָמיסען, און ווען דער קאָנגרעס האָט בעשטימט, אַז סאַנטאַ פּע זאָל ווערען דיא הויפּט־שטאָדט פון דיזע פעראייניגטע פּראָווינצען, האָבען זיי זיך ענטזאַגט דאָס צו אַנערקענען און האָבען זיך גאָר אָבגעריסען פון פערבאַנד.

אַרגענטינאַ איז דאַן צושפּאָלטען געוואָרען אין צוויי טהיילען: דיא פּראָ־ווינץ בוענאָס ערעס אונטער דער פּרעזידענט־שאַפט פון דאָקטאָר אַבליגאַדאָ און אַלע אַנדערע פּראָווינצען אונטער דער פּרעזידענט־שאַפט פון גענעראַל אורקוויזאַ, וועלכער איז אויסגעוועהלט געוואָרען פון קאָנגרעס לויט דיא פאָרשריפטען פון דער פעדעראַטיווער קאָנסטיטוציאָן און וועלכער האָט אויסגעקליבען פּאַראַנאַ פאַר דיא הויפּט־שטאָדט (דיזע שטאָדט פון דער פּראָווינץ ענטרע ריאָס צעהלט היינט בלויז אַרום 30,000 איינוואָהנער). ביז 1859 האָבען דיזע צוויי רע־פּובליקען געדולדעט איינע דיא אַנדערע.ביידע האָבען שנעל פּראָגרעסירט און זיינען געוואַקסען אין בעפעלקערונג. אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון פּרעזידענט אורקוויזאַ האָבען דיא פּראָווינצען, ספּעציעל ענטרע ריאָס און קאָ־ריענטע, געמאַכט וואונדערבאַרע פאָרטשריטע. דיא פרייהייט פון שיף־פער־קעהר אויף דיא טייכען פּאַראַנאַ און אורוגוואַי האָט אונגעהייער פיעל בייגע־טראָגען צו דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג פון דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. עמי־גראַנטען פון אייראָפּעאישע לענדער האָבען אויך אָנגעפאַנגען צו בעזעצען זיך אין דיא פּראָווינצען ענטרע ריאָס, סאַנטאַ פּע און קאָריענטע. דיא שטאָדט ראָזאַריאָ אין דער פּראָווינץ סאַנטאַ פּע ביי דיא ברעגען פון טייך פּאַראַנאַ איז שנעל געוואָרען אַ וויכטיגער פּאָרט, דער גרעסטער נאָך בוענאָס ערעס.

אָבער בוענאָס ערעס האָט זיך פון דעסטוועגען אָפיציעל ניט ערקלערט פאַר אַ גאַנץ בעזונדערע רעפּובליק און האָט אייגענטליך נור געוואַרט אויף אַ געלעגענהייט צו קריעגען דיא אויבערמאַכט אין לאַנד. וואָס מעהר דיא פּראָ־ווינצען האָבען פּראָגרעסירט, אַלץ מעהר האָבען דיא פיהרער פון בוענאָס ערעס, דיא זאָ־גענאַנטע פּאָרטעניאָס, איינגעזעהען דיא נוצען פון אַ פעראייניגונג. אין 1859 האָבען זיי בעשלאָסען צו שיקען אַן אַרמעע, אום צו פעריאָגען פון פּאַראַנאַ פּרעזידענט אורקוויזאַ מיט זיין רעגיערונג. אָבער זייער אַרמעע,

וועלכע האָט זיך געפונען אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל באַרטאָלאָמע מיטרע, איז בעזיעגט געוואָרען פון גענעראַל אורקוויזאַ'ס אַרמעע, און דער רע־זולטאַט דערפון איז געווען, אַז בוענאָס ערעס האָט געמוזט אַריינטרעטען אין דעם פערבאַנד און אַנערקענען דיא פעדעראַטיווע קאָנסטיטוציאָן פון 1853 און אויך אַז פּאַראַנאַ זאָל ווערען דיא הויפּט־שטאָדט פון דיא פעראייניגטע פּראָ־ווינצען פון אַרגענטינאַ.

באַרטאָלאָמע מיטרע

צו דיזער צייט האָט אורקוויזאַ'ס קאָנסטיטוציאָנעלער טערמין אַלס פּרעזי־דענט זיך געענדיגט. אויף זיין פּלאַץ איז ערוועהלט געוואָרען דאָקטאָר סאַנטיאַגאָ דערקווי, וועלכער איז באַלד געקומען אין אַ צוזאַמענשטויס מיט בוענאָס ערעס צוליעב דעם, וואָס ער האָט זיך אַריינגעמישט אין דיא אינערליכע אַנגעלעגענ־הייטען פון דער פּראָווינץ סאַן כואַן, וואו דער גובערנאַטאָר איז ערמאָרדעט געוואָרען פון זיינע געגנער. דיזער צוזאַמענשטויס האָט זיך שוין געענדיגט

מיט אַ טריאומף פאַר בוענאָס ערעס. אין דער שלאַכט ביי פאַוואָן אין סעפּ־טעמבער 1861 האָט גענעראַל מיטרע, וועלכער איז געווען גובערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס, בעזיעגט דיא פעדעראַלע אַרמעע, און דר. דערקווי האָט געמוזט רעזיגנירען.

אָבער דיזער גענעראַל איז אויך געווען אַ פעהיגער און ליבעראַלער שטאַאטסמאַן. ער האָט זיך אויסגעצייכענט אין דעם קאַמפּף געגען דעם טיראַן ראָזאַס און האָט זיך שפּעטער אויך ערוואָרבען אַ נאָמען מיט זיינע זעהר וויכ־טיגע און גרינדליכע ווערק איבער דער געשיכטע פון אַרגענטינע. ווען ער איז געוואָרען דער פּרעזידענט פון אַלע פּראָווינצען און האָט עטאַבלירט דיא אַלגע־מיינע רעגיערונג אין בוענאָס ערעס, האָט ער ניט נור געזוכט צו פערבלייבען אין דיא גרענעצען פון דער פעדעראַטיווער קאָנסטיטוציאָן פון 1853, וועלכע ער האָט ניט געענדערט, זאָנדערן צו לעבען בשלום מיט דיא קאַודילאָס און בכלל וואָס וועניגער זיך צו מישען אין דיא אינערליכע פּראָווינציעלע אַנגעלע־גענהייטען.

בעזאָנדערס האָט ער געזוכט ניט איינצורייסען זיך מיט גענעראַל אורקווי־זאַ, וועלכער איז געבליבען דער דיקטאַטאָרישער גובערנאַטאָר פון זיין פּראָווינץ ענטרע ריאָס, ווען ער האָט אויפגעהערט צו זיין פּרעזידענט פון דיא פעראייניג־טע פּראָווינצען. פון זיין זייט האָט אורקוויזאַ געדולדעט דיא אויבערמאַכט פון בוענאָס ערעס, זאָ לאַנג מען האָט איהם געלאָזען קאָמאַנדעווען אין זיין פּראָווינץ. דיא אַנדערע קאַודילאָס האָבען געפאָלגט זיין ביישפּיעל, און דאָס לאַנד האָט ענדליך דערלעבט אַ צייט אָהן בירגער־קריעג, אַ צייט פון רוהע.

פיערטער קאפּיטעל.

דיא בערוהיגונג און אויפבליהונג פון לאַנד

אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון באַרטאָלאָמע מיטרע האָבען אַלע טהייל־לען פון אַרגענטינע געמאַכט אונגעהייער גרויסע פאָרטשריטע. עס האָט זיך אָנגעהויבען דאָרטען, מעג מען זאָגען, אַ נייעס לעבען. דיא פראָווינצען זיינען וואונדערבאַר שנעל געוואַקסען אין בעפעלקערונג און אין רייכטהום. אָבער אין 1865 איז אַרגענטינע ניט ווילענדיג אַריינגעשלעפּט געוואָרען אין אַ מלחמה, וועלכע האָט איהר זעהר טהייער געקאָסט. דאָס איז געווען דיא מלחמה, וועלכע פראַנציסקאָ לאָפּעז, דער זאָנדערבאַרער דיקטאַטאָר פון פּאַראַגוואַי, האָט אָנ־געפאַנגען גלייכצייטיג מיט בראַזיליען און מיט אַרגענטינע און וועלכע האָט זיך געענדיגט מיט זיין טויט און מיט אַ שרעקליכער רואינע פאַר פּאַראַגוואַי, וויא מיר וועלען עס זעהן, ווען מיר וועלען קומען צו דער געשיכטע פון דיזער רעפּובליק.

אין דער צייט ווען מיטרע האָט געפיהרט אין פערבינדונג מיט בראַזיליען דיא לאַנגע און שווערע מלחמה מיט דעם פּאַראַגוואַיער דיקטאַטאָר, האָבען אויסגעבראָכען אונרוהען אין איינגע אַרגענטינער פראָווינצען, וועלכע האָבען זיך געוואָלט בענוצען מיט דיזער געלעגענהייט צו ברעכען דיא אויבערמאַכט פון בוענאָס ערעס. דאָס האָט געצוואונגען פּרעזידענט מיטרע צוריקצוקעהרען זיך, אום צו אונטערדריקען דעם אויפשטאַנד. אַזוי וויא גענעראַל אורקוויזאַ האָט זיך ענטזאַגט אַרויסצוטרעטען געגען פּרעזידענט מיטרע, איז דיזער אויפ־שטאַנד געווען אַ זעהר שוואַכער.

פּרעזידענט מיטרע האָט פריעדליך און געזעצליך אָבגעטראָטען זיין פּלאַץ צו דר. סאַרמיענטאָ, ווען זיין טערמין האָט זיך געענדיגט אין 1868. דיא וואַהל פון דר. סאַרמיענטאָ, וועלכער איז בעקאַנט אין דער געשיכטע פון אַרגענ־טינע אונטער דעם נאָמען "שולמייסטער פּרעזידענט", ווייל ער האָט זעהר פיעל געזאָרגט פאַר פאָלקס־בילדונג, איז געווען אַ בעזאָנדערס פרייע, פריעדליכע און עהרליכע. ער האָט אויך פערדיענט דעם צוטרויען פון פאָלק צו איהם. אונטער זיין ליבעראַלער אַדמיניסטראַציאָן האָט דאָס לאַנד ווייטער פּראָגרעסירט מיט

אַ וואונדערבאַרער שנעלקייט. מען האָט אויסגערעכענט, אַז קיין לאַנד אין דער וועלט, אפילו ניט דיא פעראייניגטע שטאַאטען פון נאָרד־אַמעריקאַ, איז אַזוי שנעל געוואַקסען אין בעפעלקערונג, אין רייכטהום און אין האַנדעל, וויא אַרגענ־טינע אין דער צווייטער העלפט פון 19טען יאָהרהונדערט. אין דיא ערשטע 45 יאָהר נאָך דער רעוואָלוציאָן געגען שפּאַניען איז דיא בעפעלקערונג פון דיא אַרגענטינער פּראָווינצען בלויז פערדאָפּעלט געוואָרען, ווערהענד אין דיא נעב־סטע 45 יאָהר איז זיא געשטיגען אויף 450 פּראָצענט. אין 1869 האָט דיא שטאָדט בוענאָס ערעס געהאַט 180,000 איינוואָהנער און מיט דרייסיג יאָהר שפּעטער 850,000. דיזער אויסעראָרדענטליכער וואוקס איז געקומען ספּעציעל דורך דעם אַלץ שטייגענדען שטראָם פון איינוואַנדערער.

אָבער עס זיינען אַלץ געבליבען נאָכוועהעניסען פון דעם בירגער־קריעג. אין 1870 האָט אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד אין דער פּראָווינץ ענטרע ריאָס אונטער דער פיהרונג פון דעם קאַודילאָ לאָפּעץ כאָרדאַן, וועלכער האָט גע־וואָלט פערנעהמען דעם פּלאַץ פון דעם גובערנאַטאָר אורקוויזאַ. דיא רעבעלען האָבען געפאַנגען דיזען אַלטען קאַודילאָ און עקס־פּרעזידענט און האָבען איהם ערמאָרדעט. דיא לעגיסלאַטור פון דער פּראָווינץ האָט דאַן אויס שרעק פאַר דיא רעבעלען ערוועהלט דעם קאַודילאָ לאָפּעץ כאָרדאַן פאַר דעם גובערנאַטאָר. אָבער פּרעזידענט סאַרמיענטאָ האָט ניט נור זיך ענטזאַגט צו אַנערקענען אַזאַ אויסוואַהל, זאָנדערן האָט אויך געשיקט אַן אַרמעע צו אונטערדריקען דיא רע־בעליאָן. דיזער פּראָווינציעלער בירגער־קריעג האָט געדויערט אַרום אַ יאָהר און איז געווען אַ זעהר קאָסטבאַרער און בלוטיגער. ענדליך זיינען דיא רעבע־לען פעריאָגט און פערניכטעט געוואָרען, און לאָפּעץ כאָרדאַן האָט זיך גערעטעט דורך פליטה נאָך אויסלאַנד. צום אַנדענקען פון גענעראַל אורקוויזאַ האָט מען אין 1901 געשטעלט אַ מאָנומענט אין זיין אַלטער הויפּט־שטאָדט פּאַראַנאַ.

אין 1874, ווען סאַרמיענטאָ'ס טערמין האָט זיך געענדיגט, האָט זיך צו־פלאַקערט דער אַלטער קאַמפּף צווישען דיא פיהרער פון דיא פּראָווינצען און דיא פּאָרטעניאָס פון בוענאָס ערעס. ווען דר. ניקאָלאַס אַוועלאַנעדאַ, דער קאַנ־דידאַט פון דיא פּראָווינצען, איז אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר פּרעזידענט, האָ־בען דיא פיהרער פון בוענאָס ערעס, וועלכע האָבען אַרויסגעשטעלט דעם עקס־פּרעזידענט מיטרע אַלס זייער קאַנדידאַט, פּראָטעסטירט, אַז דיא וואַהלען זיי־נען ניט אָנגעגאַנגען עהרליך, און האָבען איהם געוואָלט אַרונטערזעצען מיט געוואַלט. דאָס האָט געפיהרט צו אַ נייעם בירגער־קריעג, וועלכער האָט זיך אָבער גליקליכערווייזע געענדיגט שנעל. אין דיא צוויי שלאַכטען, וועלכע זיינען געפאָכטען געוואָרען צווישען דיא אַנהענגער פון פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ און פון עקס־פּרעזידענט מיטרע, זיינען דיא לעצטע בעזיעגט געוואָרען און האָבען זיך אונטערגעגעבען.

אין דיזע שלאכטען האָט זיך בעזאָנדערס אויסגעצייכענט גענעראַל ראָקאַ, דער קאָמאַנדיר פון דער פעדעראַלער אַרמעע, וועלכער איז געוואָרען צוערשט קריעגס־מיניסטער אין אַוועלאַנעדאַ'ס קאַבינעט און נאַכהער פּרעזידענט און דיקטאַטאָר. דיזער גענעראַל האָט זיך אויך אויסגעצייכענט אין דער עראָבערונג פון דיא ריעזיגע געגענדען, וועלכע האָבען געטראָגען דעם אַלגעמיינעם נאָמען פּאַטאַגאָניע און וועלכע זיינען געוועזען בעזעצט פון זעהר שטאַרקע, הויכע און קריעגערישע אינדיאַנער. דיא גרענעצען פון אַרגענטינע זיינען דורך זיינע זיעגען איבער דיא אינדיאַנער פּעריטפּרייטעט געוואָרען ביז צו דיא ברעגען פון דעם מאַגעלאַן וואַסער־וועג. נייע געגענדען, וואָס פערנעהמען עטליכע הונ־דערט טויזענד סקווער מייל, זיינען געעפענט געוואָרען פאַר דיא גאַוטשאָס און אייראָפּעער אין 1878. דיא פיהרער פון בוענאָס ערעס האָבען פערלאַנגט גאַנץ פּאַטאַגאָניע אַלס אַ טהייל פון זייער פּראָווינץ, אָבער דיא פיהרער פון דיא אַנדערע פּראָווינצען און אויך פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ האָבען עס ניט געוואָלט דערלאָזען, ווייל דאַן וואָלט דיא פּראָווינץ בוענאָס ערעס געוועזען אַזוי גרויס, וויא אַלע אַנדערע 13 פּראָווינצען צוזאַמען. מען איז שליסליך געקומען צו אַ קאָמפּראָמיס, אַז דיא פּראָווינץ בוענאָס ערעס זאָל בעקומען 63,000 סקווער מייל פון דיא געגענדען, וועלכע מען האָט צוגענומען ביי דיא אינדיאַנער, און אַז פּאַטאַגאָניע זאָל צוטהיילט ווערען אין טעריטאָריעס אונטער דער פּערוואַל־טונג פון דער פעדעראַלער רעגיערונג.

אין 1880, ווען עס איז געקומען דיא צייט פון וואַהלען פאַר אַ פּרעזידענט, האָט זיך ווידער פּערשאַרפט דער אַלטער שטרייט צווישען דיא פּראָווינצען און בוענאָס ערעס. פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ און זיין פּאַרטיי האָבען בעשטימט, אַז גענעראַל ראָקאַ זאָל ווערען דער הויפּט פון דער פעדעראַלער רעגיערונג. זיי האָבען אָנגעווענדעט דיא גאַנצע רעגיערונגס־מאַשין דורך דיא גובערנאַ־טאָרס, אַרמעע און פּאָליציי אויסצופיהרען זייער בעשלוס. דיא פּאַרטיי פון בוענאָס ערעס, דיא פּאָרטעניאָס, דיא אַנהענגער פון עקס־פּרעזידענט מיטרע, האָבען אַרויסגעשטעלט דר. טעבעדאָר אַלס זייער קאַנדידאַט. דיזע פּאַרטיי האָט בעשלאָסען צו קעמפּפען מיט געוועהר אין דיא הענד געגען דיא וואַהל פון גענעראַל ראָקאַ. דיא בעפעלקערונג פון דער שטאָדט בוענאָס ערעס, וועלכע האָט שוין דאַן דערגרייכט ביז 700,000 נפשות, איז געוועזען געגען דיא פעדע־ראַלע רעגיערונג און האָט מיט ענטהוזיאַזם געשטיצט דיא פאָדערונגען פון מיט־רע'ס פּאַרטיי. זיי האָבען געוואָלט, אַז זייער שטאָדט זאָל פיהרען דיא גאַנצע רעפּובליק. גרויסע פּראָטעסט־מיטינגען געגען פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ און זיין רעגיערונג זיינען אָבגעהאַלטען געוואָרען אין שטאָדט, און דיא מיליץ צו־זאַמען מיט דער פּאָליציי האָבען פּאַראַדירט איבער דיא גאַסען און געדראָהט צו פּעריאָגען דיא רעגיערונג, וועלכע האָט פון איהר זייט אויסגעשטעלט אַרטי־

לעריע אין אייניגע פּונקטען און האָט צוזאַמענגעקליבען סאָלדאַטען פון דיא פּראָווינצען.

פון ביידע זייטען האָט מען אָבער געוואָלט אויסמיידען בלוט־פערגיסונגען און קומען צו אַן אויסגלייך. פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ האָט געהייסען זיינע סאָלדאַטען אַרויסמאַרשירען פון שטאָדט, האָפענדיג דערמיט איינצושטילען דיא רעבעלירענדע איינוואָהנער. דיא אונטערהאַנדלונגען צווישען דיא אָנפיהרער פון ביידע פּאַרטייען און אַרמעען האָבען אָבער ניט געפיהרט צו אַ פריעדליכען אָבמאַך. אין יוני 1880 האָט פּרעזידענט אַוועלאַנעדאַ געפונען פאַר נויטיג צו פערלאָזען בוענאָס ערעס צוזאַמען מיט אַלע זיינע מיניסטאָרען. דיא פּאָרטעניאָס האָבען עס אָנגענומען פאַר אַ קריעגס־ערקלערונג און האָבען גלייך בעשלאָסען צו אָרגאַניזירען אַן אַרמעע פון 25,000 מאַן. אַרגענטינע איז דאַן צוטהיילט געוועזען אין צוויי פּאַרטייען: פון איין זייט דער פערבאַנד פון צוועלף פּראָווינצען, דיא זאָ־גענאַנטע "קאָרדאָבאַ ליגע", און פון דער אַנדער זייט דער פערבאַנד פון דער שטאָדט און פּראָווינץ בוענאָס ערעס מיט דער פּראָווינץ קאָריענטעס. דיא אַרמעע פון דיא צוועלף פּראָווינצען, דיא פעדעראַלע אַרמעע אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל ראָקאַ, איז געוועזען בעסער בעוואַפענט און דיסציפּלינירט פאַר דער אַרמעע פון בוענאָס ערעס. זיא איז אויך געוועזען געשטיצט פון דיא קריעגס־שיפען, וועלכע האָבען בלאָקירט דעם פּאָרט פון בוענאָס ערעס און ניט דערלאָזען אַריינפיהרען פון אויסלאַנד געוועהר, אין וועלכע דיא פּאָרטעניאָס האָבען זיך בעזאָנדערס גענויטיגט.

נאָך עטליכע צוזאַמענשטויסען און נאָך אַ שלאַכט לעבען בוענאָס ערעס, וועלכע האָט זיך געצויגען צוויי טעג, האָט דיא פעדעראַלע אַרמעע געזיעגט. גענעראַל ראָקאַ איז אריין אין בוענאָס ערעס אַלס טריאומפאַטאָר און איז נאָכהער ערוועהלט געוואָרען אַלס פּרעזידענט. דיא בעזיעגטע פּאַרטיי האָט זיך געפיהלט צו שוואַך אַרויסצושטעלען איהר קאַנדידאַט געגען דיזען ענערגישען און פעהיגען גענעראַל, וועלכער האָט באַלד בעוויזען, אַז ער איז אויך אַ גוטער אַדמיניסטראַטאָר. דער וויכטיגסטער רעזולטאַט פון דעם זיעג פון דיא פּראָווינצען איז געווען, וואָס דיא שטאָדט בוענאָס ערעס איז אָבגעטהיילט געוואָרען פון דער פּראָווינץ בוענאָס ערעס און איז ערקלערט געוואָרען פאַר דיא פעדעראַלע הויפּט־שטאָדט. דיזע ענדערונג האָט געפיהרט ניט נור צו אַ שנעלען סוף פון דיא לאַנגע בלוטיגע שטרייטען צווישען דיא פּראָווינציאַלען און דיא פּאָרטעניאָס, זאָנדערן אויך צו אַן ענגערער פערבינדונג פון אַלע פּראָווינצען און צו אַ פערשטאַרקונג פון דער גאַנצער רעפּובליק.

אָהן איהר הויפּט־שטאָדט האָט דיא פּראָווינץ בוענאָס ערעס אויפגעהערט צו שרעקען דיא אַנדערע פּראָווינצען מיט איהר אויבערמאַכט. אין דער שטאָדט בוענאָס ערעס, אַלס דער צענטער פון דער אַלגעמיינער רעגיערונג, האָבען זיך

די פערטרעטער פון די פּראָווינצען אָנגעהויבען צו פּיהלען וויא ביי זיך אין דער היים. די פּראָווינצען האָבען אָנגעהאַלטען זייער אַלטע אָטאָנאָמיע, אָבער זיי האָבען שוין געקוקט אויף בוענאָס ערעס מיט שטאָלץ וויא אויף זייער אַלגעמיינע הויפּט־שטאָדט, דעם צענטער פון האַנדעל, אינדוסטריע און קולטור פון דער אַרגענטינער נאַציאָן. זיי האָבען זיך אַזוי אַלץ ענגער און פריינדלי־כער פערבונדען אין איין פעדעראַציאָן. אין 1884 איז די רעגיערונג פון דער פּראָווינץ בוענאָס ערעס אַריבערגעפיהרט געוואָרען אין דער שטאָדט לאַ פּלאַטאַ, ניט ווייט צום זיד פון דער שטאָדט בוענאָס ערעס. דאָס איז אויסגעפיהרט געוואָרען אָהן שום שטערונגען, און די פעדעראַטיווע אָרגאַניזאַציאָן פון דער אַרגענטינער רעפּובליק איז דורך דעם נאָך מעהר בעפעסטיגט געוואָרען.

אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון פּרעזידענט ראָקאַ האָט די רעפּובליק געמאַכט ווייטערע פאָרטשריטע אויף אַלע וועגען. די געשעפטען האָבען אויפ־געבליהט, דער אויסלענדישער האַנדעל איז געשטיגען פון 1875 ביז 1885 אויף 75 פּראָצענט. אין דערזעלבער צייט זיינען דריי מאָל אַזוי פיעל אייזענבאַהנען אויפגעבויט געוואָרען וויא אין די פריהערע יאָהרען. די איינקינפטע פון דער רעגיערונג האָבען זיך אויך פערגרעסערט אויף 60 פּראָצענט; אָבער נאָך העכער האָבען זיך געהויבען די אויסגאַבען, און דאָס האָט געפיהרט צו אַ פינאַנציעלען קריזיס. די פינאַנסען פון אַרגענטינע זיינען די גאַנצע צייט געווען אין אַ שלעכטען צושטאַנד, טראָץ די אונגעהייערע ענטוויקלונג פון האַנדעל. דער לאַנגער בירגער־קריעג האָט נאַטירליך געפאָדערט ריזיגע אויס־גאַבען אויף געוועהר. מען האָט געזוכט צו דעקען די שטייגענדע אויסגאַבען דורך אויסלענדישע הלואות און דורך דרוקען מאַסען אַסיגנאַציעס, וועלכע זיי־נען נאַטירליך אַלץ מעהר געפאַלען אין פּרייז.

ווען ראָזאַס איז געוואָרען דיקטאַטאָר, איז דער פּאַפּיערענער דאָלאַר ווערטה געווען בלויז 15 סענט אין גאָלד. אין 1846 איז מען געווען צופריעדען צו קריעגען 4 סענט פאַר אַ פּאַפּירענעם דאָלאַר. אונטער מיטרע'ס אַדמיניסטראַ־ציאָן אין 1866 האָט מען געצוואונגען צו רעכענען אַ פּאַפּירענעם דאָלאַר פאַר 25 סענט אין גאָלד. אָבער אונטער סאַרמיענטאָ'ס אַדמיניסטראַציאָן, ווען עס זיינען געמאַכט געוואָרען זעהר גרויסע אויסגאַבען, איז דער קורס פון פּאַפּיער־געלד נאָך ניעדריגער געפאַלען. פּרעזידענט ראָקאַ האָט אויך געוואָלט רעפאָר־מירען די פינאַנסען און פעסטשטעלען דעם קורס פון פּאַפּיער־געלד; אָבער דאָס איז איהם ניט געלונגען. דער רעזולטאַט איז גאָר געווען, אַז דער פי־נאַנציעלער קריזיס איז גרעסער געוואָרען און אַז דער עולם איז געוואָרען אַלץ מעהר אונצופריעדען מיט זיין רעגיערונג, וועלכע איז פאַקטיש געווען אַ דיק־טאַטור, אָבוואָהל ער האָט געזוכט זיך צו האַלטען אין די גרענעצען פון דער

קאָנסטיטוציאָן און צו לעבען בשלום מיט דיא גובערנאַטאָרען און פיהרער אין דיא פּראָווינצען.

אין 1886, ווען זיין טערמין האָט זיך געענדיגט, האָט גענעראַל ראָקאַ אויסגעפיהרט, אַז זיין שוואָגער, דר. מיגועל כוארעץ סעלמאַן, זאָל ווערען פּרע־זידענט. באַלד האָבען זיך אָבער אָנגעהויבען פּאָליטישע אונרוהען. סעלמאַן איז געווען אַ שוואַכער מאַן, אַ ווערקצייג אין דיא הענד פון דער הערשענדער פּאַרטיי. ער האָט געמאַכט הלואות און אויסגאַבען כמעט גאָר אָהן אַ רעכנונג. מען האָט צופיעל ספּעקולירט און מען האָט אויך געשווינדעלט אויף וואָס דיא וועלט שטעהט. אַלע וואַרנונגען וועגען דיא ביטערע רעזולטאַטען פון אַזעלכע פינאַנציעלע פיהרונגען האָבען ווייניג געווירקט אויף דעם פּרעזידענט מיט דער באַנדע ספּעקולאַנטען און שווינדלער, וועלכע האָבען איהם אַרומגערינגעלט און געזוכט צו מאַכען וואָס שנעלער מיליאָנען אויף דער רעכנונג פון פּאָלק. סעלמאַן האָט אפילו ניט געפאָלגט דעם ראטה פון גענעראַל ראָקאַ אויפצוהערען דיא צו גרויסע אויסגאַבען אויף אייזענבאַהנען און פערשיעדענע קהל׳שע אונטערנעה־מונגען. פון 1885 ביז 1891 זיינען דיא אויסלענדישע חובות כמעט פערדריי־פאַכט געוואָרען דורך הלואות, פאַר וועלכע מען האָט געמוזט צאָהלען אַלץ העכערע פּראָצענטען.

אין 1889 איז ענדליך געקומען דער קריזיס, וועלכער האָט געפיהרט פּשוט צו באַנקראָט. דיא רעגיערונג האָט ניט געהאַט מיט וואָס צו צאָהלען איהרע דרינגענדסטע אויסגאַבען, און פיעלע באַנקען זיינען צוגעשלאָסען געוואָרען. דאַן האָט זיך געגרינדעט דיא זאָ־גענאַנטע "יוניאָן סיוויקאַ", אַ פעראיין פון פיהרער אין בוענאָס ערעס, וועלכע האָבען אָנגעפאַנגען צו זאַמלען קרעפטע פאַר אַן אויפשטאַנד. גרויסע פּראָטעסט־מיטינגען געגען דיא פעדעראַלע רעגיערונג זיינען אָבגעהאַלטען געוואָרען אין בוענאָס ערעס און אויך אין אַנדערע שטעדט, וואו רעוואָלוציאָנערע קלובען זיינען געשאַפען געוואָרען. מיליאָנען פלוגבלע־טער און פּראָקלאַמאַציעס זיינען פערשפּרייט געוואָרען איבער׳ן גאַנצען לאַנד צו ערקלערען דיא אורזאַכען פון דעם שרעקליכען פינאַנציעלען קריזיס און צו שילדערען דיא שווינדעל און גנבות פון פּרעזידענט סעלמאַן׳ס רעגיערונג.

אין יולי 1890 האָט זיך אָנגעפאַנגען אַן אויפשטאַנד אין בוענאָס ערעס אונטער דער לייטונג פון דיא מיטגליעדער פון דער "יוניאָן סיוויקאַ". באַרי־קאַדען זיינען שנעל אויפגעבויט געוואָרען אין דיא וויכטיגסטע גאַסען און פּלע־צער. צו דיא רעוואָלוציאָנערען זיינען אויך צוגעשטאַנען איינציגע באַטאַליאָנען פון דער רעגיערונגס־אַרמעע, אויף וועלכער פּרעזידענט סעלמאַן האָט געלייגט זיינע גרעסטע האָפנונגען. דיא קאָמאַנדירען פון דיא קריעגס־שיפען זיינען אויך אַרויסגעטראָטען געגען דיא רעגיערונג און האָבען זאָגאַר אָנגעפאַנגען צו באָמבאַרדירען דיא רעגיערונגס־געביידעס. אָבער דיא קאַפּיטאַנען פון אויס־

לענדישע שיפען, וועלכע האָבען זיך געפונען אין פּאָרט, האָבען זיך אַריינגעמיישט און האָבען געפאָדערט, אַז דיזע באָמבאַרדירונג זאָל אויפהערען אויף דעם גרונד, דאָס אויך אויסלענדער און בכלל זייטיגע מענשען ליידען דערפון. ווען פּרעזידענט סעלמאַן האָט זיך ארומגעזעהן, אַז ער קען זיך ניט פערלאָזען אויף דער פעדעראַלער אַרמעע און אַז דיא עפענטליכע מיינונג איז זעהר שטאַרק געגען איהם אַליין און געגען זיינע מיניסטאָרען, האָט ער געפאָלגט דעם ראַטה פון גענעראַל ראָקאַ צו רעזיגנירען. זיין פּלאַץ איז דאַן פערנומען געוואָרען פון דעם וויצע-פּרעזידענט, דר. קאַרלאָס פּעליגריני, וועלכער איז געווען קריעגס-מיניסטער אין דיא קאַבינעטען פון דיא פּרעזידענטען אַוועלאַנעדאַ און ראָקאַ, און דיא איינוואָהנער פון בוענאָס ערעס האָבען אויפגענומען דיזע ענדערונג מיט גרויס פריידע און געפייערט זייער זיעג גאַנצע דריי טעג.

דיא פינאַנציעלע שוויריגקייטען זיינען אָבער געווען אַזעלכע גרויסע, אַז טראָץ אַלע זיינע גוטע אַבזיכטען און אָנשטרענגונגען, האָט פּרעזידענט פּעליג-ריני ניט געקענט פיעל אויפטהאָן. דער קורס פון דער אונגעהייערער מאַסע אַסיגנאַציעס איז אַלץ ניעדריגער געפאַלען. דורך דעם האָט שליסליך אויך באַנקראָטירט דיא בעריהמטע לאָנדאָנער פינאַנץ-פירמע באַרינג בראָטהערס, וועלכע זיינען געווען פינאַנציעלע אַגענטען פון דער אַרגענטינער רעגיערונג. דיזער באַנקראָט האָט געפיהרט צו קראַכען אין דער גאַנצער האַנדעלס-וועלט. דיא גרעסטע באַנקען אין בוענאָס ערעס, אפילו דיא נאַציאָנאַל-באַנק, האָבען געמוזט צושליסען זייערע טהירען אין פריהלינג פון 1891. פּאָליטיש האָט זיך דיא פיעל-געפּרופטע רעפּובליק גראַדע אָנגעהויבען צו בערוהיגען, ווייל דיא פיהרער פון דיא קעמפּפענדע פּאַרטייען, אפילו דיא גענעראַלען ראָקאַ און מיט-רע, האָבען זיך פעראייניגט צו שטיצען פּעליגריני'ס רעגיערונג און איינצושטי-לען דיא פּראָווינצען. אום צו פערשטאַרקען דיזע רעגיערונג האָט גענעראַל ראָקאַ זאָגאַר איינגעוויליגט צו פערנעהמען דעם פּאָסט פון מיניסטער פון אינ-לענדישע אַנגעלעגענהייטען.

ווען עס איז געקומען אין 1892 צו וועהלען אַ נייעם פּרעזידענט, האָט גענעראַל ראָקאַ אַרויסגעוויזען זאָגאַר אַזוי פיעל גרויסמוטה און פּאַטריאָטיזם צו שטיצען דיא קאַנדידאַטור פון זיין אַלטען געגנער און פיהרער פון דיא פּאָרטעניאָס, דעם אונז שוין בעקאַנטען גענעראַל מיטרע. אָבער דיא פּראָ-ווינציאַלען זיינען ענטשיעדען אַרויסגעטראָטען געגען גענעראַל מיטרע און האָ-בען פערלאַנגט ניט אַנדערש, אַז זייער פיהרער, גענעראַל ראָקאַ, זאָל ווידער ווערען פּרעזידענט. עס וואָלט ווידער געקומען צו אַ בירגער-קריעג — אין דער פּראָווינץ קאָרדאָבאַ האָט זיך שוין אָנגעפאַנגען אַן אויפשטאַנד און אין בוענאָס ערעס האָט מען געמאַכט אַן אַטענטאַט אויף גענעראַל ראָקאַ'ס לעבען — וועןביידע פיהרער וואָלטען ניט אָבגעמאַכט צווישען זיך אין דיא אינטערע-

סען פון פריעדען און פון דער גאנצער רעפובליק צוריקצוציהען זיך פון פאליטישען שלאכטפעלד און העלפען אויסקלייבען פאר פרעזידענט דר. סאענין פעניא, וועלכער האט געוואונען א גרויסען ישם אלס א מיטגליעד פון העכסטען געריכט און וועלכער האט זיך פריהער כמעט גאר ניט געמיישט אין דיא פארטייי שטרייטען.

ווען דיזער קאמפראמיס־קאנדידאט איז ערוועהלט געווארען, האבען דיא ראדיקאלען, וועלכע זיינען דערמיט גאר ניט צופריעדען געווען, ניט נור געזוכט צו שטערען דיא רעגיערונג אין קאנגרעס, זאנדערן האבען זאגאר אנגעפאנגען צו מאכען פארבערייטונגען צו אן אויפשטאנד. אונרוהען זיינען פארגעקומען אין איינינגע פראווינצען, בעזאנדערס אין דער פראווינץ סאנטא פע, וואו דר. אלעם, דער פיהרער פון דער ראדיקאלער פארטיי, האט ארגאניזירט אן ארמעע און האט פערכאפט דיא שטאדט ראזאריא. דיזע רעבעליאן איז אפילו שנעל אונטערדריקט געווארען; אבער אזוי וויא דער קאנגרעס האט דאך ניט געהאט גענוג צוטרויען צו דער רעגיערונג, איז פרעזידענט פעניא שליסליך געצוואונגען געווען צו רעזיגנירען אין יאנואר 1895. זיין טערמין איז געענדיגט געווארען פון דעם וויצע־פרעזידענט דר. כאזע אוריבורו, וועלכער א ז געווען א געניטער דיפלאמאט און האט זיך אויסגעצייכענט אין אויסלענדישע אנגעלעגענהייטען, ספעציעל אין דיא גרענעץ־שטרייטען, וועלכע האבען זיך דאן געצויגען מיט בראזיליען און טשילי.

אין 1898, ווען עס איז געקומען דער טערמין פאר א נייעם פרעזידענט, האט מען פון אלע זייטען פערלאנגט, אז גענעראל ראקא זאל ערוועהלט ווערען. דאס איז געשעהן אהן אפאזיציאן, ווייל מען האט דאן מורא געהאט פאר א מלחמה מיט טשילי און מען האט גערעכענט, אז ער איז דער פאסענדער פיהרער און פעהיגסטער גענעראל. דאס פאלק האט זיך טאקע ניט גענארט אין איהם. ער האט אנגעשטרענגט אלע זיינע כחות אויסצומיידען א מלחמה. איינער פון זיינע ערשטע אקטען אלס פרעזידענט איז געווען צוזאמענצוטרעפען זיך מיט'ן פרעזידענט פון טשילי און צו קומען צו א פריעדליכען אויסגלייך וועגען זייערע גרענעצען. מיר ווייסען שוין פון דער געשיכטע פון טשילי, אז ביידע רעפובליקען, וועלכע האבען יאהרען לאנג געמאכט גרויסע פארבערייטונגען צו א מלחמה, האבען זיך צולעצט פערלאזען אויף שיעדס־געריכטען און לעבען זייט דאן בשלום.

פרעזידענט ראקא האט אויך דורכגעפיהרט רעפארמען אין דער אדמיניסטראציאן, אין דער וואהל־סיסטעם, אין דיא געריכטען און אין פינאנצען. וויא א געניטער קאפיטאן האט ער דורכגעפיהרט אונבעשעדיגט דיא שיף פון דער רעפובליק לעבען שטיינערדיגע ברעגען אין דער צייט פון שטורמווינדען און האט איהר געאנקערט אין א זיכערען האפען. ער האט ניט נור געענדיגט אין

1904 דעם געזעצליכען טערמין רוהיג און פריעדליך, זאָנדערן האָט אויך אָהן שטערונגען איבערגעגעבען זיין אַמט צו דר. מאַנועל קווינטאַנאַ, וועלכער איז געזעצליך אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר פּרעזידענט מיט זיין צושטימונג.

די אַרגענטינער רעפּובליק מאַכט אַלץ ווייטערע און גרעסערע פאָרטשריטע. זי שטייגט אין בעפעלקערונג, רייכטהום, האַנדעל, אינדוסטרי און אויך אין פּאָ־ליטישער ענטוויקלונג. דיא צייטען פון בירגער־קריעג זיינען שוין פאָריבער. פּאָליטישע שטרייטען ווערען שוין ניט געפיהרט מיט געוועהר אין דיא הענד, נור אין קאָנגרעס, אין דער פּרעסע און אויף פערזאַמלונגען, וויא אין אַלטע קאָנסטיטוציאָנעלע לענדער.

דעם 25טען מאַי 1910 איז מיט גרויסע פּאַראַדען און מיט פּאַטריאָטישע בעגייסטערונג געפייערט געוואָרען אין גאַנצען לאַנד דער הונדערט־יעהריגער יובילעאום פון דער רעפּובליק. דיא 14 פּראָווינצען און דיא 10 טעריטאָריעס, פון וועלכע עס בעשטעהט יעצט דיא אַרגענטינער רעפּובליק, זיינען שוין פעסט פערבונדען און בילדען איין נאַציאָן, דיא זעהר ענערגישע און פאָרטשריטליכע ארגענטינער נאַציאָן, וועלכע וואַקסט זעהר שנעל דורך מאַסען עמיגראַנטען פון אַלע אייראָפּעאישע לענדער, ספּעציעל פון איטאַליען און שפּאַניען. דיא אינ־דיאַנער און מעסטיזאָס זיינען שוין פון לאַנג אַ מינאָריטעט אין אַרגענטינע. דיא גרויסע מאַיאָריטעט פון דער בעפעלקערונג איז אַ ווייסע, וואָס שטאַמט מייסטענס פון דיא ראָמאַנישע אָדער לאַטיינישע לענדער אין אייראָפּאַ. דיא הערשענדע שפּראַך בלייבט אַ שפּאַנישע, טראָץ דעם וואָס דיא מייסטע איינ־וואַנדערער זיינען דיא לעצטע צייטען איטאַליענער, נור דיא קולטור דאָרטען איז יעדענפאַלס אַ לאַטיינישע. דיא צענטערס פון בילדונג און קולטור זיינען בוענאָס ערעס און קאָרדאָבאַ, וואו עס געפינען זיך אוניווערזיטעטען, און אויך סאַנטאַ פע, לאַ פּלאַטאַ, פּאַראַנאַ, ראָזאַריאָ, וואו עס געפינען זיך פאַקולטעטען פון יוריספּרודענץ און מעדיצין און אויך הויכע טעכנישע, קאָמערציעלע און קונסט־שולען. דיא פאָלקס־בילדונג ווערט אַלץ ווייטער פערשפּרייט איבער'ן לאַנד. דיא צאָהל פון אַנאַלפאַבעטען (וואָס קענען ניט שרייבען און לעזען) ווערט אַלץ קלענער. אין 1910 האָבען זיך געפונען 1,200,212 שילער אין דיא 5321 פאָלקס־שולען.

אידישע איינוואַנדערער און קאָלאָניעס

זייט 1891 ציהט זיך אויך אַ אידישער עמיגראַציאָנס־שטראָם נאָך אַרגענ־טינע. בוענאָס ערעס איז שנעל געוואָרען דער גרעסטער אידישער צענטער אין זיד־אַמעריקאַ. מיט יעדען יאָהר וואַקסט דאָרט דיא אידישע בעפעלקערונג. מען דאַרף ניט זיין אַ נביא פאָרויסצוזאָגען, אַז מיט דער צייט וועט דיא הויפּט־שטאָדט פון אַרגענטינע ווערען דיא נעכסטע גרעסטע אידישע שטאָדט נאָך ניו יאָרק. דיא אידען האָבען דיא בעסטע אויסזיכטען צו פערשפּרייטען זיך אין גאַנץ אַרגענטינע.

דערוויילע איז אַרגענטינע דיא איינציגע שפּאַניש־שפּרעכענדע מדינה מיט אַ בעדייטענדער אידישער בעפעלקערונג. אין אַלע אַנדערע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען, בראַזיליען אריינגערעכענט, געפינען זיך נור אין דיא גרעסערע שטעדט איינצעלנע אידען. אַרגענטינע איז אַן אויסנאַהמע פון כלל אויך דער־מיט, וואָס אַ גרויסער טהייל, אונגעפעהר אַ דריטעל פון איהר אידישער בע־פעלקערונג, בעשטעהט פון קאָלאָניסטען, טאַקע אמת'ע קאָלאָניסטען, וועלכע פערנעהמען זיך מיט אַקערבוי און פיהצוכט. לויט דיא פאָלקס־צעהלונג פון 1910 האָבען זיך אין דיא 9 אידישע קאָלאָניעס דאָרטען געפונען 3777 פאַמי־ליען, וועלכע האָבען געצעהלט 21,115 נפשות. אזוי וויא דיזע קאָלאָניעס מאַ־כען דיא לעצטע יאָהרען מערקווירדיג גרויסע פאָרטשריטע, וואַקסט דאָרטען דיא בעפעלקערונג אַלין שנעלער. עס קען שוין היינט קיין צווייפעל ניט זיין, אַז דיזע קאָלאָניעס וועלען פערבלייבען צענטערס פון אידישער קאָלאָניזאַציאָן.

וויא בעוואוסט, זיינען דיזע קאָלאָניעס געגרינדעט געוואָרען פון באַראָן דע הירש, וועלכער האָט אויך געשאַפען דיא דזשואיש קאָלאָניזיישאָן אַסאָסיאיי־שאָן, דיא בעריהמטע יק"א, מיט אַ קאַפּיטאַל פון 9 מיליאָן פונט סטערלינג אין 1892. נאָך דעם טויט פון דיזען גרויסען פילאַנטראָפּ אין 1896 איז דיזעס קאַפּיטאַל פאַר אידישע קאָלאָניזאַציאָן און בכלל פאַר שטיצען פערפאָלגטע אי־דען פערגרעסערט געוואָרען ביז עלף מיליאָן פונט סטערלינג (אונגעפעהר 55 מיליאָן דאָלאַר). דיא וויכטיגסטע רעזולטאַטען פון דיזער קאָלאָניזאַציאָנס־אַרבייט צייגען זיך דערוויילע אַרויס אין אַרגענטינע. דיא אידישע קאָלאָניעס געפינען זיך אין דיא פּראָווינצען בוענאָס ערעס, ענטרע ריאָס און סאַנטאַ פע.

זייערע נעמען זיינען: מאָאיזוויל, קלאַרא, סאַן אַנטאָניאָ, סאַנטאַ איזאַבעל, לוסיענוויל, מאַוריציאָ, באַראָן דע הירש, נאַרסים לעווען (נאָך דעם נאָמען פון דעם אַלטען פּרעזידענט און איינעם פון דיא ערשטע גרינדער פון דער אַליאַנס איזראַעליט אוניווערסעל אָדער הברה כל ישראל חברים) און דאָרא.

דיא רייכסטע פון דיזע קאָלאָניעס איז מאַוריציאָ אין דער פּראָווינץ בוענאָס ערעס. אין 1910 האָבען דאָרטען זיך געפונען 613 פאַמיליען מיט 3097 נפשות. דיא קאָלאָניסטען האָבען דאַן געהאַט פערזעעט דאָרטען 24,518 העקטאַר (אין ארגענטיניען איז איינגעפיהרט געוואָרען דיא מעטרישע מאָס וויא אין אַלע אַנדערע לאַטיינישע לענדער; אַ העקטאַר איז אונגעפעהר 2 און אַ האַלב ענגלישע אַקער), מייסטענס מיט ווייץ, האָבער און לוצערן אָדער אַלפאַלפאַ. זיי האָבען דאַן פערמאָגט צוזאַמען 15,668 קיה און אָקסען און איבער 7000 פערד, עזלען און מויל־עזלען. אין אַלע 9 קאָלאָניעס זיינען אין 1910 קולטיווירט געוואָרען 205,097 העקטאַר, כמעט אַ העלפט פון דעם לאַנד וואָס דיא יק"א האָט געהאַט איינגעקויפט אין ארגענטינע, און דיא צאָהל פון בהמות האָט דערגרייכט ביז 60,000 (דאַרונטער 23,300 קיה) און פון פערד און מויל־עזלען ביז 61,000.

דיא קאָלאָניסטען קויפען אַליין מעהר אויס זייערע חלקים לאַנד ביי דער יק"א, ווייל זייער עקאָנאָמישע לאַגע פערבעסערט זיך שנעל. דיא פּרייזען פון לאַנד ווערען אַלץ העכער, ווייל דיא בעפעלקערונג פערמעהרט זיך זעהר שנעל אַרום און אַרום, בעזאָנדערס טאַקע אין דיא ערטער, וואו דיא מייסטע אידישע בעזעצונגען געפינען זיך, און אויך ווייל עס ווערען דאָרטען געבויט אַלץ מעהר אייזענבאַהנען. דיא אידישע קאָלאָניעס פּראָגרעסירען אין אַלגעמיינען צוזאַמען מיט גאַנץ אַרגענטינאַ, וועלכע איז שוין געוואָרען אַזאַ מקום מנוחה פאַר אידישע איינוואַנדערער אין זיד־אַמעריקאַ, וויא יונייטעד סטייטס אין נאָרד־אַמעריקאַ.

אורוגוואי

Uruguay

דיא געשיכטע פון אורוגוואי

צו דער צייט ווען דיא שפּאַניער האָבען ענטדעקט ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ, וויא דאָס איז בעשריעבען אין דער געשיכטע פון אַרגענטינע, זיינען דיא נאָרד־ליכע ברעגען פון דיזען טייך, וועלכע געהערען צו דער רעפּובליק אורוגוואַי, גע־ווען בעזעצט פון בעזאָנדערס קריעגערישע שטאַמען מיט דעם אַלגעמיינען נאָמען טשאַרוא. אין קיין אַנדער טהייל פון דער נייער וועלט, אַראוקאַניאַ אין טשילי און פּאַטאַגאָניאַ אין אַרגענטינע אריינגערעכענט, האָבען דיא שפּאַניער ניט גע־האַט צו פיהרען אַזאַ לאַנגען קאַמפּף מיט דיא איינגעבאָרענע, וויא גראַדע אויף דיא סטעפּעס פון אורוגוואַי. עס האָט גענומען גאַנצע צוויי יאָהרהונדערטע ביז דיא שפּאַניער האָבען געקענט אָנהאַלטען אַ קאָלאָניע דאָרטען. עס זיינען פּאָריבער הונדערט און פופציג יאָהר נאָך דער גרינדונג פון בוענאָס ערעס, און דיא שפּאַניער צוזאַמען מיט דיא אַרגענטינער גאַוטשאָס האָבען אַלץ ניט גע־קענט פּעריאָגען דיא מוטהיגע אינדיאַנער, וועלכע האָבען זיך צושפּרייט אויף דער אורוגוואַיער זייט פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ.

דיא פּאַמפּאַסען (סטעפּעס) פון אורוגוואַי זיינען אַלץ געבליבען אָבגעשני־טען פאַר אויראָפּעער, וועלכע האָבען זיך אַהין געריסען פון צוויי זייטען, פון בראַזיליען אין נאָרד און פון אַרגענטינע אין זיד, ביז עס איז געגרינדעט גע־וואָרען אין 1726 מאָנטעווידעאָ, וועלכע איז געוואָרען דיא הויפּט־שטאָדט און דער הויפּט־פּאָרט פון אורוגוואַי. דיא טשאַרואס האָבען אויף קיין פאַל ניט גע־וואַלט לאָזען דיא ווייסע זיך בעזעצען אויף זייער לאַנד. זיי האָבען ערמאָרדעט דעם ענטדעקער פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ. כואַן דע סאָליס, ווען ער האָט געלאַנדעט מיט עטליכע בעגלייטער אין אַן אָרט לעבען דעם אורוגוואַיער פּאָרט קאָלאָניאַ, וואָס געפינט זיך אַנטקעגען בוענאָס ערעס (וועגען דיא רייזען און עראָבערונגען פון דיא שפּאַניער אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען זעה דעם ערשטען קאַפּיטעל פון דער געשיכטע פון אַרגענטינע). אין זייערע צוזאַמענשטויסען מיט דיא שפּאַניער, וועלכע האָבען אַלץ געזוכט צו בעפעסטיגען זיך ערגעץ־וואו אויף דעם נאָרדליכען ברעג פון לאַ פּלאַטאַ, האָבען דיזע אינדיאַנער שטאַמען געלערנט דיא אויראָפּעאישע קריעגס־קונסט. מיט דיא פערד און אָקסען, וועלכע האָבען זיך מיט אַ וואונדערליכער שנעלקייט פערמעהרט אויף דיא פּאַמפּאַסען פון דיא

עטליכע פּאָר, וואָס דיא ערשטע שפּאַניער קאָלאָניסטען אין אַרגענטינע האָבען מיטגעבראַכט און איבערגעלאָזען זיך פּיטערן אָהן שום אויפּפּאַסונג, האָבען זיך דיא טשאַרואַס בענוצט פּונקט וויא דיא אַרגענטינער קרעאָלען און גאַוטשאָס. זיי זיינען געוואָרען אויסגעצייכענטע רייטער און יעגער.

אין 1573 האָבען דיא שפּאַניער אָרגאַניזירט אין בוענאָס ערעס אַן עקספּעדיציע פון 350 גוט־בעוואָפּענטע אַוואַנטוריסטען מיט דעם צוועק צו עטאַבלירען אַ קאָלאָניע אויף דער אורוגוואַיער זייט פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ. פּיזאַראָ האָט איינגענומען דיא ריזיגע פּערואַנער אימפּעריע מיט אַ קלענערע צאָהל שווערד־העלדען; אָבער דיא טשאַרואַס האָבען ניט נור אויסגעהאַלטען דיא שפּאַנישע אַטאַקע, זאָנדערן האָבען אויך אויסגעשלאַכטעט אַ דריטעל פון דיא אָנגרייפער. דיא איבריגע האָבען זיך קוים געראַטעוועט אויף אַן אינזעל. דרייסיג יאָהר שפּעטער האָבען דיא קרעאָלען פון בוענאָס ערעס און פון פּאַראַגוואַי געמאַכט אַ נייע פּראָבע צו בעזעצען זיך אין דיא געגענדען, וואָס האָבען צוערשט געקראָגען דעם נאָמען באַנדאַ אָריענטאַלע (דאָס לאַנד צו מזרח זייט פון דעם טייך אורוגוואַי) און נאָכהער אורוגוואַי. אַרום 500 מאַן פון דיא אַרגענטינער געגענדען האָבען זיך אַריינגעריסען אַהין אונטער דער קאָמאַנדע פון הערנאַנדאַריאַס סאַאַוועדראַ, דעם גובערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס, אָבער זעהר ווייניג פון זיי האָבען זיך צוריקגעקעהרט. דיא טשאַרואַס האָבען פּשוט פערניכטעט דיא אָנגרייפער אין אַ שלאַכט. אין דיא נעכסטע פופציג יאָהר האָבען דיא שפּאַניער דריי מאָל פּרובירט איינצונעהמען דיא אינדיאַנער שטאַמען אין אורוגוואַי, אָבער דאָס איז זיי ניט געלונגען.

דיא טשאַרואַס האָבען זיך אייגענטליך קיין מאָל ניט אונטערגעגעבען צו דיא שפּאַניער. ווען זיי זיינען אין אָנפאַנג פון 18טען יאָהרהונדערט שליסליך בעזיעגט און צוריקגעשטויסען געוואָרען פון דיא ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ, האָבען זיי זיך צושפּרייט אין מיטען לאַנד ביז צו דיא גרענעצען פון בראַזיליען, וואו זיי האָבען נאָך אַ לענגערע צייט אָנגעהאַלטען זייער אונאַבהענגיגקייט. דיא נידערלאַגען, וועלכע דיא שפּאַניער האָבען געהאַט אין אורוגוואַי, האָבען אויך געפיהרט דערצו, אַז דיא האַנדעלס־שיפען פון אַלע אייראָפּעאישע לענדער האָבען גאָר מורא געהאַט צוצוקומען צו דיא נאָרדליכע ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ. דיא איינציגע ווייסע, וואָס האָבען געוואַגט אין 17טען יאָהרהונדערט אַריינצודרינגען אין דיא אינערליכע געגענדען פון אורוגוואַי זיינען געווען דיא יעזואַיטען, וועלכע האָבען צוערשט געגרינדעט דיא מיסיאָן מיט'ן נאָמען סאָריאַנאַ אין 1650 אויף אַן אינזעל אין דעם טייך אורוגוואַי. דיא קריעגערישע טשאַרואַס האָבען פון זיך געיאָגט אויך דיא יעזואיטישע מיסיאָנערען, אָבער אַנדערע אינדיאַנער שטאַמען האָבען זיך געלאָזט אַליין מעהר טויפען, און דורך דעם זיינען נאָכהער געעפענט געוואָרען וועגען פאַר פּאָרטוגעזישע און שפּאַנישע קאָלאָניס־

טען. איינינע פון דיא וועניגער קריעגערישע שטאַמען האָבען זיך אויף אָנגע־פאַנגען צו מישען מיט דיא קרעאָלען, זאָ דאָס עס איז ענטשטאַנען אַ קלאַס מעסטיזאָס אויף אין אורוגוואי. אַנדערע אינדיאַנער שטאַמען האָבען אָנגעהוי־בען צו פיהרען האַנדעל מיט דיא ווייסע, וועלכע האָבען דארום אויף געקענט זיך עטאַבלירען דאָרטען אין געוויסע פונקטען.

צו ענדע פון 17טען יאָהרהונדערט האָט זיך אויף אָנגעפאַנגען אַ קאַמפּף צווישען דיא שפּאַניער און פּאָרטוגעזער צוליעב דיא פּאָסעסיע פון אורוגוואי. דיא פּאָרטוגעזער זיינען אַהין צוגעקומען פון זייערע בעזעצונגען אין בראַזיליען. אין 1680 האָט דער גובערנאַטאָר פון ריאָ דע זשאַנעיראָ ארויסגעשיקט עטליכע שיפען מיט סאָלדאַטען צו פערנעהמען אַ פונקט ביי דיא נאָרדליכע ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ אין נאָמען פון דעם קעניג פון פּאָרטוגאַל. זיי האָבען געלאַנדעט אין אַ האַפען גראַדע געגענאיבער בוענאָס ערעס און האָבען דאָרטען געגרינדעט דיא שטאָדט, וועלכע טראָגט עד היום דעם נאָמען קאָלאָניאַ. פּאָרטוגאַל האָט פערלאַנגט אויף דעם גרונד פון דעם אָבמאַך פון טאָרדעסילאַס דיא געגענדען צום זיד־וועסט ביז צו דער מינדונג פון אורוגוואי, וועהרענד שפּאַניען האָט פערלאַנגט אויף דעם גרונד פון דעם זעלבען אָבמאַך דיא געגענדען צום נאָרד־אָסט ביז צו דער בראַזיליאַנער פּראָווינץ סאַאון פּאַאולאָ. אָבער אַזוי וויא דיא טשאַרואַס האָבען דאָרטען קיינע אויראָפּעער ניט צוגעלאָזען, איז דער דאָזיגער גרענעץ־שטרייט געבליבען אַ פּאַפּיערענער ביז דיא פּאָרטוגעזער האָבען אויס־געפיהרט דעם פּלאַן צו בעפעסטיגען זיך אין קאָלאָניאַ.

דיא איינוואָהנער פון בוענאָס ערעס האָבען גלייך בעשלאָסען, גאָר ניט וואַרטענדיג אויף בעפעהלען פון מאַדריד, צו פערטריבען דיא פּאָרטוגעזער פון אַזאַ נאָהענטער נאַכבאַרשאַפט. אַ מחנה פון 250 קרעאָלען און 3000 פריינד־ליכע אינדיאַנער זיינען פּלוצלונג בעפאַלען דיא פּאָרטוגעזער, וועלכע זיינען גע־ווען פערנומען מיט בעפעסטיגען זייער פּלאַץ געגען דיא ערוואַרטעטע אַטאַקעס פון דיא טשאַרואַס. דער קאָמאַנדיר פון דיא פּאָרטוגעזער האָט אָנפאַנגס צו־ריקגעשטויסען דיא אַטאַקע פון דיא שפּאַניער, אָבער ער האָט שליסליך געמוזט זיך אונטערגעבען. דיא שפּאַניער האָבען גלייך צושטערט אַלעס וואָס דיא פּאָרטוגעזער האָבען געהאַט צייט אויפצובויען אין קאָלאָניאַ. דיא פּאָרטוגעזי־שע רעגיערונג האָט פּראָטעסטירט געגען אַזאַ האַנדלונג אין אַ צייט פון פריעדען און האָט ערקלערט, אַז זיא האָט אַ רעכט געהאַט צו גרינדען אַ קאָלאָניע דאָר־טען, ווייל דיא געגענדען ביי דיא נאָרדליכע ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ זיינען גאָר ניט פערנומען געוואָרען פון דיא שפּאַניער און זיינען דארום געבליבען אַ פרייע טעריטאָריע. דיא שפּאַנישע רעגיערונג, וועלכע האָט דאַן ניט געוואָלט איינ־רייסען מיט פּאָרטוגאַל און האָט זיך אויף וועניג געקימערט וועגען סטעפּעס און פּלאַכע געגענדען, וואו מען האָט גאָר ניט געקענט ערוואַרטען צו געפינען דיא

ערעלע מעטאַלען, האָט צוגעגעבען, אַז דער גובערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס האָט ניט ריכטיג געהאַנדעלט, אָבער זיא האָט דערביי ערקלערט, אַז דיא נאָרדליכע ברעגען פון לאַ פלאַטאַ געהערען דאָך צו איהר.

דיא פאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט נאָכדעם ווייעדער געשיקט שיפען מיט סאָלדאַטען צו פערנעהמען קאָלאָניא. אין 1683 האָבען דיא פאָרטוגעזער ארומ־גערינגעלט דיזען פאָרט מיט אַ גראָבען און מיט ווענט געגען דיא אַטאַקעס פון דיא טשאַרואַס. דיזער פאָרט איז גלייך געוואָרען אַ צענטער פאַר קאָנטראַבאַנ־דיסטען. פון דאָרטען איז עס לייכט געווען אַריינצושמוגלען סחורות אין בוע־נאָס ערעס, פון וואַנען מען פלעגט זיי שוין טראַנספאָרטירען נאָך דיא אַנדערע שפּאַנישע קאָלאָניעס, אַפילו אַזוי ווייט וויא פערו און לימאַ גופא. דיזער פאָרטוגעזער פאָרט איז געוואַקסען שנעל נור אַ דאַנק דעם קאָנטראַבאַנדע־האַנ־דעל מיט דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס.

אין 1705, אין דער צייט פון אַ מלחמה צווישען שפּאַניען און פאָרטוגאַל, האָט דער גובערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס געשיקט אַן עקספעדיציע, וועלכע האָט איינגענומען קאָלאָניא. דיא שפּאַניער האָבען אָבער ווייעדער געמוזט צו־ריק אָבטרעטען דיזען פאָרט צו דיא פאָרטוגעזער אַ יאָהר דריי נאָך דעם בע־ריהמטען פריעדענס־אָבמאַך פון אוטרעכט אין 1713. אין דיזער צייט אָבער האָבען דיא שפּאַניער זיך אַרומגעזעהן, אַז זיי קענען שוין גרינדען אַן אייגענע קאָלאָניע ביי דיא נאָרדליכע ברעגען פון לאַ פלאַטאַ, ניט אַכטענדיג אויף דיא טשאַרואַס און אַנדערע ווילדע אינדיאַנער. דורך דעם האַנדעל מיט פעל און פערדישע האָאָר פון איין זייט און דורך דיא מיסיאָנערסקע טהעטיגקייט פון דיא יעזואיטען פון דער אַנדער זייט זיינען אפילו דיא טשאַרואַס מילדער גע־וואָרען. דאַרום האָבען דיא שפּאַניער בעשלאָסען צו פּרובירען בעזעצען זיך אין אַן אַנדער פאָרט פון אורוגוואַי. זיי האָבען אויסגעקליבען איינעם פון דיא בעסטע פאָרטען דאָרטען, נעמליך מאָנטעווידעאָ. אין 1723, ווען מען האָט זיך דערוואוסט אין בוענאָס ערעס, אַז פאָרטוגעזער האָבען געלאַנדעט אין דיזען פאָרט, אום צו גרינדען אַ נייע קאָלאָניע, האָט דער גובערנאַטאָר געשיקט אַ מחנה צו פעריאָגען זיי, וואָס עס איז איהם געלונגען אויסצופיהרען אויף זיין אייגענער פעראַנטוואָרטליכקייט. נאַכהער האָט דיזער גובערנאַטאָר אַריבערגע־שיקט אַהין עטליכע פאַמיליען פון בוענאָס ערעס, און אַזוי איז ערשט מיט 214 יאָהר נאָך דער ענטדעקונג פון ריאָ דע לאַ פלאַטאַ געגרינדעט געוואָרען אַ שפּאַ־נישע קאָלאָניע ביי דיא נאָרדליכע ברעגען פון דיזען טייך.

דיא גרינדונג פון מאָנטעווידעאָ, אַ 100 מייל צו מזרח זייט פון דעם פאָרט קאָלאָניא, איז געווען דער אָנפאַנג פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין אורוגוואַי. אַ יאָהר פיער שפּעטער איז אויך געגרינדעט געוואָרען פון דיא שפּאַניער דע־צווייטער וויכטיגסטער פאָרט פון אורוגוואַי מיט'ן נאָמען מאַלדאָנאַדאָ. זיין

דערזעלבער צייט האָבען דיא קרעאָלען פון דער אַרגענטינער פּראָווינץ סאַנטאַ פע זיך אַריינגעריסען אין דיא געגענדען צום מזרח פון טייך פּאַראַנאַ נאָך אַ זיעג איבער דיא טשאַרואַס דאָרטען און האָבען אַלין ווייטער זיך צושפּרייט איבער ענטרע ריאָס און באַנדאַ אָריענטאַלע.

אַ קורצע צייט נאָכדעם וויא דיא שפּאַניער האָבען זיך בעזעצט און בע־פעסטיגט אין מאָנטעווידעאָ, האָבען דיא פּאָרטוגעזער געשיקט אַן עקספּעדיציע צו פעריאָגען זיי פון דאָרטען. אָבער דאָס איז דיא פּאָרטוגעזער ניט געלונגען און זיי האָבען דאַן זיך אַוועקגעלאָזען אויף זייערע שיפען ווייטער צו מזרח און צפון ביי דיא ברעגען פון אורוגוואי, אום צו לאַנדען ערגעץ אין אַן אַנדער גוטען האַפען. דיזע ברעגען זיינען זעהר אָרים אין גוטע און זיכערע האַפענס. אפילו מאָנטעווידעאָ איז ניט גענוג טיעף פאַר גרויסע דאַמפּף־שיפען. אַ זיכערען האַ־פען האָבען דיא פּאָרטוגעזער ערשט געפונען אַזוי וויט צום נאָרד ביי דיא ברעגען פון אַטלאַנטישען אָקעאַן, וויא ריאָ גראַנדע דאָ סול, וואו זיי האָבען אין 1735 אויפגעבויט אַ פעסטונג און געגרינדעט אַ שטאָדט. דיזע געגענד איז געוואָרען דער זידליכער גרענעץ פון בראַזיליען.

אַזוי איז עס נור דער פּאָרט קאָלאָניאַ געבליבען אין דער ערשטער העלפט פון 18טען יאָהרהונדערט דיא איינציגע פּאָרטוגעזישע פּאָסעסיע אין אורוגוואי. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט אָבער געזוכט אַ וועג וויא אַזוי אויך פּטור צו ווערען פון דיא פּאָרטוגעזער אין קאָלאָניאַ, וואָס איז געווען וויא אַ דאָרן אין די אויגען פון די איינוואָהנער פון בוענאָס ערעס. אין 1750 האָט שפּאַניען אָנגע־נומען אַ פאָרשלאַג אויסצובייטען דיזען פּאָרט אויף אַ גאַנצע געגענד אין מיטען לאַנד ביי דיא ברעגען פון טייך אורוגוואי, דיא געגענד, וואו דיא יעזואיטען האָ־בען קאָמאַנדעוועט איבער בעקעהרטע אינדיאַנער שטאַמען און וואָס האָט גע־טראָגען דעם נאָמען "זיעבען מיסיאָנען". דיא פּאָרטוגעזער, וועלכע האָבען דאַן געיאָגט דיא יעזואיטען, און בעזאָנדערס דיא קאָלאָניסטען פון דער בראַזיליאַנער פּראָווינץ סאַאון פּאַאולאָ, וועלכע האָבען געמאַכט אַ תל פון אַלע יעזואיטישע מיסיאָנען אויף זייער וועג, וויא מיר וועלען עס זעהן אין דער געשיכטע פון בראַזיליען, האָבען זיך אַ לאָז געטהאָן אין דיזער טעריטאָריע, וואו זיי האָבען צושטערט דיא יעזואיטישע מיסיאָנען און אינדיאַ־נער דערפער. דיא יעזואיטען האָבען דאַן געמאַכט אַזעלכע גוואַלדען געגען דיא פערפאָלגונגען פון דיא פּאָרטוגעזער אין דיא "זיעבען מיסיאָנען", אַז דיא שפּאַ־נישע רעגיערונג האָט געמוזט נאָכגעבען דיא פאָדערונג וועגען אָבשאַפען דעם דאָזיגען אָבמאַך מיט פּאָרטוגאַל.

קאָלאָניאַ איז אַזוי ווייטער פערבליבען אין פּאָרטוגעזישע הענד. נור אין 1762, ווען שפּאַניען און פּאָרטוגאַל האָבען ווידער געפיהרט אַ מלחמה, האָט דער גובערנאַטאָר פון בוענאָס ערעס געשטורמט דיזען פּאָרט מיט אַ מחנה פון

קנאַפּע 4000 מאַן און האָט געצוואונגען דיא פּאָרטוגעזער זיך אונטערצוגעבען נאָך אַ ביטערען קאַמפּף. נור דעם נעכסטען יאָהר האָט דיא שפּאַניישע רעגיערונג נאָך אַמאָל צוריקגעגעבען קאָלאָניאַ צו פּאָרטוגאַל. אָבער אין 1777, ווען דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען זיינען געוואָרען אַ וויצע־קעניגטהום מיט בוענאָס ערעס אַלס דיא הויפּט־שטאָדט, האָט דער וויצע־קעניג פּעדראָ דע צעבאַלאָס מיטגע־פיהרט אַ גרויסע פלאָטע מיט אַ גרויסער אַרמעע, אום אין גאַנצען צו פעריאָגען דיא פּאָרטוגעזער פון אורוגוואַי. דאָס איז איהם געלונגען. דיא פּאָרטוגעזער האָבען ניט געהאַט גענוג קרעפטע זיך צו ווערען געגען דיא שטאַרקע שפּאַנישע אַרמעע, וועלכע האָט צוערשט איינגענומען קאָלאָניאַ און נאַכהער זיך אַ לאָז געטהאָן זיי צו פעריאָגען אויך פון דער בראַזיליאַנער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ־סול.

נור אויף דעם בעפעהל פון דער מאַדרידער רעגיערונג האָט דער וויצע־קעניג געמוזט אויפהערען זיין מאַרש געגען דיא פּאָרטוגעזער אין בראַזיליען, און נאָך אַן אָבמאַך צווישען ביידע מלוכות, דער אָבמאַך פון אילדעפאָנסאָ, איז עס געבליבען, אַז יעדע פון זיי זאָל אָנהאַלטען דיא טעריטאָריעס, וועלכע זיינען פערנומען געווען צו דער צייט פון זייערע בירגער. קאָלאָניאַ איז אַזוי געוואָרען אַ שפּאַנישע פּאָסעסיע כמעט נאָך אַ גאַנצען יאָהרהונדערט פון פּאָרטוגעזישער הערשאַפט דאָרטען. כמעט דיא גאַנצע טעריטאָריע פון דער היינטיגער אורוגוואַי איז דאַן איבערגעגאַנגען צו שפּאַניען, און דיא געגענד פון ריאָ גראַנדע דאָ סול איז פערבליבען אין פּאָרטוגעזישע הענד.

אין דיא נעכסטע פופציג יאָהר נאָך דעם אָבמאַך פון אילדעפאָנסאָ איז אורוגוואַי אייגענטליך געווען אַ טהייל פון אַרגענטינע. מאָנטעווידעאָ איז גע־וואָרען דיא שטאַרקסטע שפּאַנישע פעסטונג ביי דיא ברעגען פון אַטלאַנטישען אָקעאַן. דאָרטען האָט זיך געפונען אַ בעזונדערער מיליטערישער גובערנאַטאָר. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט אַלץ מעהר בעפעסטיגט דיזען פּאָרט, אום צו קאָנטראָלירען דעם אַריינפאָהר אין לאַ פּלאַטאַ. דאָס איז געוואָרען דער צענטער פון דיא שפּאַניער און פון לאָיאַליסטען אין דער צייט פון דער רעוואָלוציאָן. אויסער דיא אָפיציערען פון דעם גאַרניזאָן אין דער פעסטונג און דיא בעאַמטע פון דער פּראָווינץ אורוגוואַי האָבען זיך אין מאָנטעווידעאָ געפונען אַ סך אַריס־טאָקראַטישע פאַמיליען אויך פון בוענאָס ערעס. ווייטער אין לאַנד, אויף דיא פּאַמפּאַסען, האָבען זיך אַלץ צושפּרייט דיא גאַוטשאָס פון ענטרע ריאָס און פון אַנדערע אַרגענטינער פּראָווינצען.

אורוגוואַי איז דיא קלענסטע פון אַלע זיד־אַמעריקאַנישע רעפּובליקען אין שטח (איהר טעריטאָריע איז פון דעסטוועגען איבער צוויי מאָל גרעסער פאַר דיא טעריטאָריע אין פּאָרטוגאַל), אָבער דערפאַר דיא געדיכטעסטע אין בע־פעלקערונג, ווייל איהרע פרוכטבאַרע פעלדער און זעהר געזונדער קלימאַט ציהען

צו א סך איינוואנדערער טראָץ אַלע אונרוהען און רעוואָלוציאָנען, וועלכע האָבען נאָך דאָרטען אַלץ ניט אויפגעהערט אין גאנצען. דיא בעפעלקערונג פון מאָנטע־ווידעאָ האָט זיך בעזאָנדערס שנעל פערמעהרט. דיא מייסטע פון דיא אויסלענ־דער אין אורוגוואי זיינען איטאַליענער, וועלכע וואנדערען אין אַלץ גרעסערע צאָהלען אין אַלע לאַ פּלאטאַ געגענדען. נאכהער פאָלגען דיא שפּאניער, ענג־לענדער, פראנצויזען און דייטשען. אין דיא נאָרדליכע טהיילען פון אורוגוואי, לעבען דיא גרענעצען פון ריאָ גראנדע דאָ סול, געפינען זיך אויך א סך בראזיליאַ־נער. אין אַלגעמיינען זיינען דיא אורוגוואַיער עהנליך צו דיא אַרגענטינער, נור זיי זיינען אביסעל מעהר געמישט מיט דיא אינדיאנער שטאַמען.

אין 1806, ווען אַן ענגלישע אַרמעע האָט געפאנגען בוענאָס ערעס (זעה דיא געשיכטע פון אַרגענטינע), זיינען פיעלע שפּאנישע אָפּיציערען און בעאַמטע אַנטלאָפען נאָך מאָנטעווידעאָ, פון וואנען עס זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען רעגעלע שפּאנישע סאָלדאטען און וואָלאָנטירען צו העלפען דיא קרעאָלען און גאַוטשאָס פון בוענאָס ערעס צו פעריאָגען דיא פרעמדע. דעם נעכסטען יאָהר האָט דיא ענגלישע רעגיערונג, וועלכע האָט געוואָלט פערכאפּען דיזע פרוכטבארע געגענדען פון זיד־אַמעריקאַ מיט אַ מעסיגען קלימאַט אַזוי וויא זיא האָט עס אויסגעפיהרט אין זיד־אפריקאַ, וואו זיא האָט צוערשט איינגענומען קאַפּ־שטאַט (קעיפּ אָוו גוד האָופּ אויף ענגליש), געשיקט אַ שטארקע עקספּעדיציע צו פערנעהמען מאָנטעווידעאָ גופא. דאָס איז געלונגען דיא ענגלענדער נאָך אַ באָמבארדירונג אין פערלויף פון אַכט טעג און נאָכדעם וויא דיא שפּאניער האָ־בען פערלאָרען אַ העלפט פון דעם גארניזאָן.

אָבער ניט לאַנג זיינען דיא ענגלענדער פערבליבען אין מאָנטעווידעאָ. זיי האָבען געמוזט אָבטרעטען נאָכדעם וויא זייער צווייטער פערזוך איינצונעהמען בוענאָס ערעס איז דורכגעפאַלען, וויא דאָס איז בעשריעבען אויבען אין דער געשיכטע פון אַרגענטינע. אַלע געגענדען אַרום ריאָ דע לאַ פּלאטאַ זיינען אַזוי געבליבען אין שפּאנישע הענד אַ דאנק דעם מוטהיגען ווידערשטאַנד פון דיא אַרגענטינער קרעאָלען געגען דיא פּאָרטוגעזער און ענגלענדער. מאָנטעווידעאָ האָט גראַדע אויפגעלעבט אַלס אַ האנדעלס־פּאָרט אין דער קורצער צייט, ווען דיא ענגלענדער האָבען דאָרטען געהערשט און איינגעפיהרט פריי־האנדעל.

* * *

אָבער דיא טעג פון דער שפּאנישער הערשאַפט זיינען שוין דאַן געווען געצעהלטע אין אורוגוואי אַזוי וויא אין אַרגענטינע און אין אַלע אַנדערע שפּאַ־נישע קאָלאָניעס. ווען עס איז בעקאַנט געוואָרען אין מאָנטעווידעאָ, אַז נאַפּאָ־לעאָן האָט אַרויפגעזעצט אויף'ן שפּאנישען טהראָן זיין ברודער יאָזעף באָנאַ־פּאַרטע און אַז אין סעווילאַ איז געגרינדעט געוואָרען אַ כונטאַ אָדער פּראָוויזאָ־רישע רעגיערונג פון שפּאנישע פּאַטריאָטען, האָט דער גובערנאַטאָר עליאָ גלייך

געשווארען טרייהייט צו דיזער כונטא. אונטער דעם איינפלוס פון דיזען גור־בערנאטאר זיינען דיא איינוואהנער פון מאנטעווידעא געבליבען געטריי צו זייער מוטערלאנד אפילו נאך דעם וויא בוענאס ערעס האט פעריאגט דעם וויצע־קעניג און אנגעפאנגען א קאמפף פאר אונאבהענגיגקייט. ער האט ניט נור שנעל אונטערדריקט אין מאנטעווידעא א קליינעם אויפשטאנד פון דיא קרעאלען, וועלכע האבען סימפאטיזירט מיט זייערע ברידער אין בוענאס ערעס, זאנדערן ער האט ערקלערט קריעג צו דיא רעוואלוציאנערען אין ארגענטינע און האט גענומען ארעסטירען רעכטס און לינקס דיא אורוגוואיער, וועלכע ער האט פער־דעכטיגט אין אונטרייהייט צו דער שפאנישער קרוין.

דיא רעוואלוציאנערען פון מאנטעווידעא האבען זיך געראטעוועט דורך פליטה אין בוענאס ערעס, וואו זיי זיינען צוגעשטאנען צו דער ארמעע, וועלכע דיא רעוואלוציאנערע כונטא האט ארויסגעשיקט אין 1811 אונטער דער קאמאנדע פון גענעראל בעלגראנא צו פעריאגען דעם גובערנאטאר עליא מיט זיינע סאל־דאטען. צווישען דיזע אנטלאפענע האט זיך אויך געפונען כאזע ארטיגאס, וועלכער ווערט גערעכענט פאר דעם גרינדער פון דער אורוגוואיער רעפובליק. ער איז געבארען געווארען אין מאנטעווידעא, נור האט פון קינדווייז אן געפיהרט א לעבען פון א גאוטשא און איז נאכהער געווארען דער אנפיהרער פון דיא גאוטשאס אין דער פראווינץ באנדא אריענטאלע.

נאך א זיעגרייכער שלאכט מיט דיא שפאניער אין א פלאץ מיט'ן נאמען לאס פיעדראס, אין וועלכער ארטיגאס האט זיך בעזאנדערס אויסגעצייכענט, איז דיא רעוואלוציאנערע ארמעע צוגעקומען צו מאנטעווידעא. נור דיא פעס־טונג דארטען האבען זיי ניט געקענט איננעהמען, און דיא בעלאגערונג, וועלכע זיי האבען אנגעפאנגען, האבען זיי געמוזט אויפגעבען, ווייל פון איין זייט האבען דאן דיא שפאניער געוואונען א וויכטיגע שלאכט אין באליוויא און האבען זיך געקליבען צו מארשירען פון דארטען נאך בוענאס ערעס (זעה דיא געשיכטע פון פערו און באליוויא) און פון דער אנדער זייט איז א פארטוגעזישע ארמעע ארויסגעשיקט געווארען פון בראזיליען צו פערנעהמען מאנטעווידעא און גאנץ אורוגוואי. דיא כונטא פון בוענאס ערעס האט זיך גענויטיגט אין אלע איהרע קרעפטע צו בעשיצען זיך אליין און האט דארום צוריקגערופען איהרע סאלדאטען פון אורוגוואי.

אבער אין 1812, ווען דיא ענגלישע רעגיערונג האט געצוואונגען דעם קע־ניג פון פארטוגאל צוריקצוציהען זיינע סאלדאטען פון אורוגוואי, האט דיא רע־וואלוציאנערע רעגיערונג פון בוענאס ערעס ווידער געשיקט אן ארמעע צו פאנגען מאנטעווידעא. נור עס האבען זיך באלד אנגעפאנגען אזעלכע רייסע־רייען צווישען דיא פיהרער, אז ארטיגאס האט זיך אין גאנצען צוריקגעצויגען אין 1814 און האט איבערגעלאזען דיא ארגענטינער אונטער דער קאמאנדע פון

זייער געניטען גענעראַל אַלוועאַר איינצונעהמען מאָנטעווידעאָ, וואָס עס איז אויך געשעהען דעם זעלבען יאָהר.

דיא אינערליכע רייסערייען זיינען אַרויסגערופען געוואָרען דורך דעם, וואָס בוענאָס ערעס האָט געוואָלט בעהערשען אַלע אַנדערע פּראָווינצען, דאַרונטער אויך דיא באַנדאַ אָריענטאַלע. אַרטיגאַס איז געוואָרען דער וויכטיגסטער קעמפּפער געגען דיא צענטראַליסטען פון בוענאָס ערעס. דער ביטערער קאַמפּף צווישען דיא פעדעראַליסטען און צענטראַליסטען, וועלכער האָט געפיהרט צו אַ לאַנגען בירגער־קריעג אין אַרגענטינע, וויא מיר וויסען עס פון דיא פריהערע קאַפּיטלעך, האָט זיך אויך צופלאַקערט אין אורוגוואי. גענעראַל אַרטיגאַס האָט צוזאַמענגעקליבען זיינע גאַוטשאָס און איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר ניט נור פון דער באַנדאַ אָריענטאַלע, זאָנדערן אויך פון אַ גרויסען טהייל פון דער אַרגענטינער מעסאָפּאָטאַמיע (אַזוי רופט מען דיא געגענד צווישען דיא טייכען אורוגוואי און פּאַראַנאַ, ספּעציעל דיא פּראָווינצען ענטרע ריאָס און קאָריענטעס). ער איז געווען דער שטאַרקסטער און גרעסטער פון דיא "קאַודילאָס", וויא מען האָט גערופען דיא גובערנאַטאָרס פון דיא פּראָווינצען, וועלכע האָבען געוואָלט אָנהאַלטען זייער אָטאָנאָמיע און זיין גלייכע יחסנים מיט בוענאָס ערעס. ווען דיא פיהרער פון דער כונטאַ פון בוענאָס ערעס האָבען אַרויסגעשיקט אַן אַרמעע געגען איהם, האָט ער צוזאַמענגעקליבען אַ מחנה גאַוטשאָס און האָט איהר צוריקגעשטויסען. דיא פעדעראַליסטען זיינען דורך דעם געוואָרען שטאַרקער און האָבען געצוואונגען דיא כונטאַ פון בוענאָס ערעס צוריקצוציהען איהרע סאָלדאַטען פון מאָנטעווידעאָ.

אָבער אין 1815, ווען גענעראַל אַרטיגאַס האָט געפיהרט דיא גרענדע אין אורוגוואי און אויך אין ענטרע ריאָס, איז ער געקומען אין אַ צוזאַמענשטויס מיט בראַזיליען. ער איז נעמליך בעפאַלען דיא טעריטאָריע פון דיא "זיעבען מיסיאָנען", וועלכע דיא פּאָרטוגעזער האָבען מיט אַ יאָהר פערצעהן פריהער פערנומען, און דערפאַר האָט דער קעניג פון פּאָרטוגאַל געשיקט אַ שטאַרקע אַרמעע, וועלכע האָט ניט נור בעזיעגט דיא גאַוטשאָס וואָס אַרטיגאַס און אַנדערע קאַודילאָס האָבען צוזאַמענגעקליבען, זאָנדערן האָט אויך איינגענומען מאָנטעווידעאָ אין 1817. גאַנץ אורוגוואי איז אַזוי אַריינגעפאַלען אין דיא הענד פון דיא פּאָרטוגעזער. אַרטיגאַס און אַנדערע פיהרער פון דיא גאַוטשאָס, וועלכע האָבען געקעמפּפט עטליכע יאָהר געגען דיא פּאָרטוגעזער, האָבען געמוזט אַלץ ווייטער צוריקציהען זיך פון אורוגוואי. אין 1821, נאָכדעם וויא אַרטיגאַס איז אַוועק מיט עטליכע פון זיינע טרייעסטע אָנהענגער נאָך פּאַראַגוואי, וואו ער איז געשטאָרבען אין אַלטער פון 86 יאָהר, האָט אַ קאָנגרעס אין מאָנטעווידעאָ ערקלערט, אַז אורוגוואי איז אַ טהייל פון בראַזיליען.

נור דיא הערשאַפט פון פּאָרטוגאַל האָט דאָרטען ניט לאַנג אָנגעהאַלטען.

צו דיזער צייט האָט זיך בראַזיליען אָבגעריסען פון פּאָרטוגאַל, וויא מיר וועלען עס שפּעטער זעהן. דיא שפּאַניישע קרעאָלען האָבען נור געוואַרט אויף אַ גע־לעגענהייט אָנצופאַנגען אַן איינשטאַנד געגען דיא פּרעמדע הערשער. דיזע גע־לעגענהייט האָבען זיי געקראָגען אין 1825, ווען דיא ארגענטינער רעגיערונג, וועלכע האָט געקוקט מיט אייפערזיכטיגע און פיינדליכע אויגען אויף דיא פּאָר־טוגעזער און בראַזיליאַנער אין אורוגוואַי און האָט געוואָלט בעהערשען דיא געגענ־דען בייביידע ברעגען פון לאַ פּלאַטאַ, האָט אָפען ערקלערט, אַז אורוגוואַי גע־הערט צו איהר. דיזע ערקלערונג האָט געפיהרט צו אַ מלחמה צווישען אַרגענ־טינע און בראַזיליען, וועלכע האָט זיך געענדיגט (זעה דיא געשיכטע פון אַר־גענטינע) מיט דער גרינדונג פון אַן אונאַבהענגיגער רעפּובליק אין אורוגוואַי אין 1830.

גענעראַל ריווערא, איינער פון גענעראַל אַרטיגאַס'עס לייטענאַנטען, וועלכער האָט זיך בעזאָנדערס אויסגעצייכענט אין דעם קאַמפּף געגען דיא בראַזיליאַנער, איז געוואָרען דער ערשטער פּרעזידענט פון אורוגוואַי. זיינע געגנער האָבען איהם אָבער ניט געלאָזען רוהיג זיצען אויף'ן פּרעזידענטען־שטול. אין 1832 האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ בירגער־קריעג נאָך דעם אַרגענטינישען מוסטער. דיא געשיכטע פון דער קליינער רעפּובליק איז דאַן צוזאַמענגעפלאָכטען געוואָרען מיט דער געשיכטע פון איהר גרויסער שכנה, וועלכע האָט איהר געזוכט איינ־צושלינגען. ראָזאַס, דער בעריהמטער דיקטאַטאָר פון בוענאָס ערעס, האָט אויך געפיהרט דיא רעדעל אין אורוגוואַי דורך איהר צווייטען פּרעזידענט, גענעראַל אָריבע, וועלכער האָט סימפּאַטיזירט מיט דיא פעדעראַליסטען, ווייל זיין געגנער גענעראַל ריווערא האָט זיך געשטיצט אויף דיא יוניטאַריסטען.

דאַן זיינען עס אויפגעקומען דיא זאָ־גענאַנטע "בלאַנקאָס" און "קאָלאָ־ראַדאָס" אין אורוגוואַי. דאָס זיינען נעמען פון פּאַרטייען, וועלכע זוכען צו פער־כאַפּען דאָרטען דיא רעגיערונג אין זייערע הענד. אין זייערע פּרינציפּען און פּראָגראַמען אונטערשיידען זיי זיך זעהר ווענינ. אָנפאַנגס האָבען דיא בלאַנ־קאָס געבילדעט דיא קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי און דיא קאָלאָראַדאָס — דיא ליבעראַלע פּאַרטיי; אָבער שפּעטער איז געוואָרען אַ צומישעניש אין זייערע פּראָגראַמען. דיא פיהרער האָבען צוליעב זייערע פּערזענליכע אַמביציעס ניט זעלטען געביטען זייערע פּאָליטישע פאַרבען. צו דער צייט, ווען ראָזאַס האָט געהערשט אין בוענאָס ערעס, האָבען דיא בלאַנקאָס געהערשט אין מאָנטעווידעאָ. ווען ראָזאַס האָט שליסליך געמוזט זיך אָבטראָגען נאָך אייראָפּאַ (זעה דיא גע־שיכטע פון אַרגענטינע), האָבען דיא קאָלאָראַדאָס פערכאַפּט דיא רעגיערונג פון אורוגוואַי אין זייערע הענד.

אין דעם קאַמפּף פון דיא קאָלאָראַדאָס געגען דיא בלאַנקאָס און געגען

דעם ארגענטינער טיראן ראזאס האט אויך אנטהייל גענומען דער וועלט־בע־ריהמטער גאריבאלדי. דער צוקינפטיגער בעפרייער פון איטאליען איז געווא־רען א וויכטיגער פיהרער פון דיא קאלאראדאס אין 1835.

גענעראל אריבע, דער פיהרער פון דיא בלאנקאס, וועלכער האט געוואלט, אז אורוגוואי זאל ווערען א פראווינץ פון דער ארגענטינער רעפובליק, איז אין 1851 פעריאגט געווארען, און גענעראל ווענאנסיא פלארעס, איינער פון דיא פעהיגסטע פיהרער פון דיא קאלאראדאס, איז געווארען דער דיקטאטאר.

דיא בלאנקאס האבען אבער קאנספירירט און געמאכט א פראנונסיאמענ־טא, וואס עס האט געפיהרט צו א נייען בירגער־קריעג. דא האבען דיא בלאנ־קאס פערכאפט דיא רעגיערונג און דארט — דיא קאלאראדאס. אין 1868 איז גענעראל פלארעס, וועלכער איז דאן ווידער געווען דיקטאטאר, ערמארדעט געווארען אין מאנטעווידעא, וואס עס האט געפיהרט צו בעזאנדערס בלוטיגע שלאכטען צווישען ביידע פארטייען.

ערשט אין 1875, ווען גענעראל לאטארע, א פיהרער פון דיא קאלאראדאס, איז געווארען דיקטאטאר, האט זיך דאס לאנד אנגעפאנגען אביסעל צו בערו־היגען. ער האט געזוכט איינצופיהרען עקאנאמיעס אין דער רעגיערונג און האט ענערגיש אויסגעראטעט דיא באנדיטען און דיא מערדער, וועלכע האבען זיך פערמעהרט אין דער צייט פון דעם כמעט אונאויפהערליכען בירגער־קריעג. מיט אן אייזערנער האנד האט ער אויך אונטערדריקט דיא קאנספיראציעס און אויפשטאנדען פון דיא בלאנקאס, אבער דאס האט איהם אזוי דערעסען, אז אין 1880 האט ער רעזיגנירט און פערלאזען דאס לאנד.

זייט דאן האבען זיך דארטען אומגעביטען א דוצענד פרעזידענטען און דיק־טאטארס און עס זיינען פארגעקומען נאך מעהר אויפשטאנדען, פראנונסיאמענ־טאס און רעוואלוציאנען. מען מעג זאגען, אז עס איז דארטען נאך ניט פאריבער א יאהר אהן פאליטיישע שטורמען. דער וויכטיגסטער פון דיא אורוגוואיער פרעזידענטען אין דיא לעצטע דרייסיג יאהר איז געווען כואן קועסטאס. ער האט פערנומען אלס פארזיצענדער פון סענאט, לויט דיא פארשריפטען פון דער קאנסטיטוציאן, דעם פלאץ פון פרעזידענט בארדא, א קאלאראדא, וועלכער איז ערמארדעט געווארען אין 1897, ווען ער איז ארויס פון דער קאטהעדראל קירכע אין מאנטעווידעא נאך א גאטעסדיענסט. אנפאנגס האט קועסטאס, וועלכער האט אויך געהערט צו דער קאלאראדא פארטיי, געזוכט צו קומען צו א פריעדלי־כען אויסגלייך מיט דיא בלאנקאס און האט ערקלערט אן אלגעמיינע אמניסטיע. ער האט אויך רעפארמירט דיא וואהל־סיסטעם, אום דיא מאסען פון פאלק זאלען קענען נעהמען מעהר אנטהייל. ווען ער האט געזעהען, אז ניט נור דיא פיהרער פון דיא בלאנקאס, זאנדערן אויך פון זיין פארטיי טרעטען ארויס געגען זיינע

רעפאָרמען און סטראַשען מיט אַ רעוואָלוציאָן, האָט ער דעם נעכסטען יאָהר אויפגעלעזט דעם קאָנגרעס און זיך ערקלערט פאַר אַ דיקטאַטאָר. ער האָט עס אָבער געטהאָן, אום איינצופיהרען מעהר אָרדנונג אין לאַנד און אויך צו רעאָרגאַניזירען דיא פינאַנצען, אַז מען זאָל קענען צאָהלען דיא אויסלענדישע חובות.

אין 1899, ווען עס איז געקומען דער געזעצליכער טערמין פאַר דיא וואַהלען פון אַ נייעם פרעזידענט, האָט ער ערקלערט, אַז ער וועט אויפפאַסען, דאָס דיא וואַהלען זאָלען זיין פרייע, און אַז ער וועט ניט שטערען דיא בלאַנקאָס. ער האָט געהאַלטען וואָרט און איז דאָך ערוועהלט געוואָרען, אָבוואָהל דיא בלאַנקאָס האָבען געוואונען אַ סך נייע פלעצער אין קאָנגרעס.

אונטער דער אַדמיניסטראַציאָן פון פרעזידענט קועסטאַס האָט דיא קליינע רעפובליק געמאַכט גרויסע פאָרטשריטע אין האַנדעל. דיא בעפעלקערונג איז שנעל געוואַקסען, בעזאָנדערס דורך אייראָפּעאישע איינוואַנדערונג. דיא פרוכטבאַרע פעלדער און דער פיינער קלימאַט (אויף דעם ערד־קוגעל געפינען זיך וועניג געגענדען מיט אַזאַ געזונדען קלימאַט וויא אורוגוואי) האָבען צוגעצויגען איינוואַנדערער ניט נור פון אייראָפּאַ, מייסטענס פון איטאַליען און שפּאַניען, זאָנדערן אויך פון אַרגענטינע און בראַזיליען. טראָץ דיא שטענדיגע אונרוהען און רעוואָלוציאָנען איז אורוגוואַי דאָך אַלץ מעהר בעזעצט געוואָרען. דאָס ערקלערט זיך דערמיט, וואָס אין דיזע רעוואָלוציאָנען האָבען זיך דיא קאָלאָניסטען און אפילו דיא גאַוטשאָס ניט בעטהייליגט. דיא שטרייטען און שלאַכטען צווישען דיא בלאַנקאָס און קאָלאָראַדאָס. זיינען געפיהרט געוואָרען צווישען דיא קרעאָלען, וועלכע האָבען געזוכט צו פערכאַפּען דיא רעגיערונגס־פלעצער און האָבען זיך איבערהויפּט אָבגעגעבען מיט פּאָליטיק.

אַזוי איז עס אויך מעהר אָדער ווייניגער געווען אין אַרגענטינע און אין אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפובליקען. זאָנסט וואָלטען זיי פּשוט אונטערגעגאַנגען און פערוויסטעט געוואָרען. ניט זעלטען זיינען דיא פּראָנונסיאַמענטאָס און זאָ־גענאַנטע רעוואָלוציאָנען געווען בלוטלאָזע. ביסלעכווייז האָבען זיך בערוהיגט אויך די קרעאָלען וועלכע האָבען ניט געקענט דולדען זייערע פּאָליטישע געגנער ביים רעגיערונגס־רודער און ניט געקענט און ניט געוואָלט זיך פיהרען קאָנסטיטוציאָנעל. אפילו דיא בלאַנקאָס און קאָלאָראַדאָס געברויכען שוין אַלץ מעהר אין זייערע שטרייטען דיא פעדערען אַנשטאָדט שווערדען. זייער פּאַרטייקאַמפּף פיהרען זיי אַלץ מעהר מיט שריפט און וואָרט.

ווען קועסטאַס האָט געענדיגט זיין טערמין אין 1903 און סעניאָר כּאָזע באַטל איז אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר פרעזידענט, האָבען דיא בלאַנקאָס זיך ווידער גענומען צו געוועהר, און עס האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ נייער בירגערקריעג ; אָבער דאָס האָט ניט לאַנג געדויערט. ביי דיא נעכסטע וואַהלען האָט

זיך ווידער אנגעפאנגען א רעוואלוציאן, אבער ווידער האט זיא זיך שנעל געענדיגט. דיזע רעוואלוציאנען האבען שוין גאנץ ווייניג געשטערט דעם האנדעל, וועלכער וואקסט אלץ שנעלער. מאנטעווידעא איז געווארען א זעהר גרויסער האנדעלס-צענטער און קאנקורירט אלץ מעהר מיט בוענאס ערעס.

דיזע קליינע רעפובליק, וועלכע איז געבליבען אונאבהענגיג, ווייל איהרע צוויי שטארקע שכנות, בראזיליען און ארגענטינע, האבען געשטערט איינע דיא אנדערע איהר איינצושלינגען, האט א זעהר גרויסע צוקונפט צוליעב איהר פרוכטבארען באדען און פראכטפאלען קלימאט.

פּאראַגוואַי

Paraguay

ערשטער קאפיטעל.

דיא אינדיאַנער און דיא יעזואיטישע רעפּובליק

אונטער דעם נאָמען פּאַראַגוואַי זיינען אָנפאַנגס אריינגערעכענט געוואָרען טהיילען פון בראַזיליען, אורוגוואַי און אַרגענטינע. היינט, נאָך דיא אָבמאַכען מיט בראַזיליען, אַרגענטינע און באָליוויאַ וועגען איהרע גרענעצען, ליעגט דיא טעריטאָריע פון דיזער רעפּובליק מעהרסטענטהיילס צווישען דיא טייכען פּאַראַנאַ און פּאַראַגוואַי. דאָס איז אַן אינלענדישע רעפּובליק, אַזוי וויא באָליוויאַ, אָבער זיא האָט קיין מאָל גאָר ניט געהאַט אַ פּאָרט ביים ים. איהר וואַסער־וועג צום ים איז נור דורך דעם טייך פּאַראַנאַ, וואָס ענדיגט זיך דורך אַרגענטינישע טעריטאָריע אין לאַ פּלאַטאַ. זיא האָט אָבער היינט אַ פּרייען האַנדעלס־וועג דורך דיזען גרויסען און ברייטען טייך, אין וועלכען עס קענען אריינקומען ים־שיפען גאַנץ ווייט אַרויף צום נאָרד, לויט אָבמאַכען מיט אַרגענטינע און בראַזיליען, גאַראַנטירט פון ענגלאַנד און פראַנקרייך אין נאָמען פון אַלע האַנדעלס־נאַציאָנען.

דיזע רעפּובליק אונטערשיידעט זיך פון אַלע אַנדערע אין זיד־אַמעריקאַ בעזאָנדערס דערמיט, וואָס כמעט איהר גאַנצע בעפעלקערונג בעשטעהט עד היום פון אינדיאַנער, וועלכע האַלטען אָן זייער שפּראַך און זייערע מנהגים אַזוי וויא פאַר דיא שפּאַנישע ערָאָבערונג. דיא אייראָפּעאישע ציוויליזאַציאָן האָט נאָך גאַנץ וועניג אַריינגעדרונגען ביז יעצט אין דיזע פערוואָרפענע ווינקעלעך פון זיד־אַמעריקאַ. דיא אינדיאַנער, וועלכע געהערען צו דיא זעהר פריעדליכע שטאַמען מיט דעם אַלגעמיינעם נאָמען גואַראַני און וועלכע זיינען געווען פערשפּרייטעט אין איינינע טהיילען פון בראַזיליען, פערשטעהען געוועהנליך גאָר ניט שפּאַניש. דיא שפּראַך פון דיא גואַראַנים ווערט אויך געברויכט אין פיעלע ערטער אַרום פּאַראַגוואַי.

דאָס איז בעזאָנדערס אויפפאַלענד, ווען מען נעהמט אין בעטראַכט, אַז אַסונסיאָן, דיא הויפּט־שטאָדט פון דיזער רעפּובליק, איז געווען דיא ערשע שפּאַנישע קאָלאָניע אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. אום ניט צו ווידערהאָלען זיך, וועלען מיר אָנווייזען דעם לעזער אויף דעם ערשטען קאַפּיטעל פון דער גע־

שיכטע פון ארגענטינע, וואו עס איז געשילדערט, וויא אזוי דיא ענטדעקונג פון ריא דע לא פלאטא מיט איהרע גרעסטע צופלוסען איז געמאכט געווארען און וויא אזוי עס האט פאסירט, אז אסונסיאן, ווייט ארויף ביי דיא ברעגען פון טייך פאראגוואי איז געגרינדעט געווארען פון שפאנישע אוואנטוריסטען אין 1536, לאנג פריהער פאר בוענאס ערעס. דארטען, אין דער פרוכטבארער און פראכטפאלער געגענד ארום אסונסיאן און איבערהויפט צווישען פאראגוואי און פאראנא האבען דיא אויסגעמאטערטע שפאנישע וואנדערער, דיא אונגעפעהר 600 לעבעדיגגעבליבענע מיטגליעדער פון מענדאזא'ס גרויסע עקספעדיציע נאך ארגענטינע, געפונען אזעלכע אינדיאנער, וועלכע האבען זיך כמעט גאר ניט געוועהרט געגען דיא ווייסע הערשער. דיא גואראנים זיינען ווארהשיינליך געוועזען דיא פריעדליכסטע און געדולדיגסטע פון אלע רויט־הויטיגע שטאמען. זיי האבען געבויט הייזער, בעארבייטעט פעלדער און געטהאן אלעס, וואס דיא שפאניער האבען זיי געהייסען. זיי זיינען געוועזען פונקט פערקעהרט, וויא דיא טשארואס אין אורוגוואי און אין ארגענטינע, וואס האבען ניט אויפגעהערט צו קעמפפען מיט א ווילדען מוטה געגען אלע ווייסע, וויא דאס איז איבערגעגעבען אין דער געשיכטע פון אורוגוואי.

נור אזוי וויא צווישען דיזע אוואנטוריסטען און קאלאניסטען האבען זיך כמעט גאר קיין ווייסע פרויען ניט געפונען, האבען זיי זיך גענומען אינדיאנער פרויען. דיא צאהל פון קרעאלען איז אזוי פון אנפאנג אן געוועזען א גאנץ קליינע. דיא מעסטיזאס אבער האבען זיך געהאלטען פאר יחסנים און זאגאר פאר אמת'ע ווייסע. זיי האבען שטאלצירט מיט זייער אבשטאמונג פון דיא שפאנישע קאוואליערען און האבען קאמאנדעוועט איבער דיא געדולדיגע אינדיאנער. אזוי וויא זעהר ווייניג איינוואנדערער פון אייראפא פלעגען אהין קומען — אויך היינט עמיגרירט מען זעהר ווייניג נאך פאראגוואי — פליסט גאנץ ווייניג שפאנישע בלוט אין דיא אדערען פון דיא פאראגוואיער. דיא שפאניער, קרעאלען און מעסטיזאס האבען זיך אלץ מעהר צוזאמענגעמישט מיט דיא גואראנים און אויך גענומען געברויכען דיא שפראך פון דיזע אינדיאנער.

אסונסיאן איז געווארען א צענטער פאר שפאניער צו פערשפרייטען זייער הערשאפט איבער דיא לא פלאטא געגענדען. א יאהר פערציג נאך דער גרינדונג פון דיזער שטאדט האבען דיא שפאניער און קרעאלען שוין געקענט גרינדען דיא קאלאניע סאנטא פע ביי דיא אונטערשטע ברעגען פון פאראנא און בוענאס ערעס ביי דיא ברעגען פון לא פלאטא (זעה דיא געשיכטע פון ארגענטינע). אין דיזער צייט איז פאראגוואי אויך געווארען א צענטער פון יעזואיטען. דיא שטילע און געהארכזאמע גואראנים האבען זיך אויך געוואלט שנעל בעקעהרען צום קריסטענטהום. דיא יעזואיטען זיינען אנפאנגס (דיזער בעריהמטער קאטאלישער ארדען איז געגרינדעט געווארען פון דעם שפאניער לאיאלא אין 1534

צו בעקעמפפען דיא לוטעראנער און בכלל דיא פראטעסטאנטען) געווען דורכ־געדרונגען מיט א פאנאטישען גלויבען און בעזעעלט מיט א הייסען בעגעהר צו בעקעהרען ווילדע פעלקער צום קריסטענטהום. אין פאראגוואי האבען זיי געפו־נען דעם בעסטען און זיכערסטען באדען פאר זייער מיסיאנערסקע טהעטיגקייט. אין בראזיליען, וואו זיי האבען געגרינדעט זייערע מיסיאנען אזוי פריה וויא 1550, האבען זיי געהאט אויסצוהאלטען דיא אטאקעס פון דיא פארטוגעזער קאלאניסטען אין סאאון פאולא, די "פאוליסטאס" ווי מען רופט זיי אין קורצען, אבער אין דיא געגענדען פון פאראגוואי האבען זיי ניט נור קיינע שטערונגען ניט געהאט, זאנדערן האבען אויך געקענט איינפיהרען זאגאר זייערע א רעפובליק.

דיא ביטערע פיינדשאפט פון דיא פארטוגעזער אין בראזיליען צו דיא יע־זואיטען האט זיך אנגעפאנגען דורך דעם, וואס דיא יעזואיטען האבען געוואלט זיך אננעהמען פאר דיא אינדיאנער און ניט דערלאזען זיי צו פערשקלאווען; אבער אויסגעלאזען האט עס זיך, אז דיא יעזואיטישע מיסיאנערען האבען אליין אומגעוואנדעלט זייערע בעקעהרטע אינדיאנער אין בלינדע שקלאווען. אין 1586 האבען זיי געגרינדעט א שולע אין אסונסיאן, פון וואנען זיי האבען אנגעפאנגען צו וואנדערען איבער'ן לאנד, אום צו פערשפרייטען קריסטענטהום צווישען דיא אינדיאנער. זיי האבען אויסגעלערנט דיא גואראני שפראך און האבען געזוכט צו געווינען דיא אינדיאנער ניט נור מיט זיסע רייד, זאנדערן אויך מיט פרע־זענטען. זיי האבען פון אנפאנג אן געזוכט צו ווערען דיא איינציגע לעהרער און וועגפיהרער פון דיא געהארכזאמע גואראני־שטאמען, און דאס איז זיי אזוי געלונגען, אז דיא אינדיאנער האבען זיך א ריהר ניט געטהאן אהן זייער ער־לויבנים.

וואס מעהר דיא יעזואיטען האבען אריינגענומען אין זייערע הענד דיא אינדיאנער, וועלכע זיי האבען געזוכט צו האלטען אין דערפער אונטער זייער השגחה, אלץ שטארקער איז אויך געוואקסען דיא אונצופריעדענהייט פון דיא קרעאלען און פון שפאנישע קאלאניסטען, וועלכע זיינען דורך דעם געשטערט געווען אין זייערע שטרעבונגען און פלענער צו האלטען דיא איינגעבארענע אין שקלאווערייה. וויא ווייט דיא קאלאניסטען האבען עס נור געקענט, האבען זיי דארום געיאגט אלץ ווייטער דיא יעזואיטישע מיסיאנערען. נור צו דער צייט האט זיך אויך פארטוגאל געפונען אונטער דער הערשאפט פון דיא שפאנישע קעניגע, וועלכע האבען געשטיצט דעם גאנצען יעזואיטישען ארדען. אין 1608, ווען דיא פיהרער פון דיזען ארדען האבען פערקלאגט פאר דעם קעניג פיליפ דעם דריטען דיא קאלאניסטען און אויך דיא בעאמטע אין דיא געגענדען צווישען דיא טייכען פאראגוואי און פאראנא, אז מען שטערט זיי אין זייער מיסיאנערס־קער ארבייט, האט ער זיי געגעבען א ספעציעלע ערלויבנים צו גרינדען דארטען מיסיאנען. זיי זיינען דאן פערקראכען אין אזעלכע ווילדערניסען און פערוואר־

פענע ווינקעלעך, אַז עס איז פּשוט אַ וואונדער, וויא אַזוי זיי האָבען אַהין געפונען אַ וועג. דער גרעסטער טהייל פון דיזע ערטער געהערט יעצט צו בראַזיליען, נור אין דיא 60 יאָהר (פון 1580 ביז 1640), וואָס דיא קרוין פון פּאָרטוגאַל איז איבערגעגאַנגען צו דיא שפּאַנישע קעניגע, האָט מען זיך וועניג געקימערט וועגען דיא גרענעצען פון פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס אין בראַזיליען און פון דיא שפּאַנישע קאָלאָניעס אין דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען. דיא יעזואיטען האָבען אַלץ ווייטער געגרינדעט מיסיאָנען און אַלץ מעהר אַריינגענומען אין זייערע הענד דיא אינ־דיאַנער. בעזאָנדערס האָבען זיי איינגעפיהרט זייער ממשלה אין דער געגענד, וועלכע האָט געטראָגען דעם נאָמען גואַיראַ צוליעב דעם גרויסען וואַסער־פּאַל מיט דיזען נאָמען אויף דעם טייך פּאַראַנאַ. דאָס איז אַ געגענד, צו וועלכער עס איז אויך היינט זעהר שווער צוצוקומען, בעזאָנדערס פון בראַזיליען. אַ טהייל פון דיזער פערוואָרפענער געגענד האָט געקראָגען דעם נאָמען "זיעבען מיסיאָנען" און אַן אָנדענקען אָן דעם איז היינט דיא אַרגענטינישע טעריטאָריע, וואָס ווערט גערופען "מיסיאָנעס" און וואָס שניידט זיך אַריין וויא אַ פינגער צווישען בראַ־זיליען און פּאַראַגוואַי.

אָט אין דער געגענד פון גואַיראַ האָבען דיא יעזואיטען גערעכענט, אַז זיי וועלען זיין געזיכערט געגען דיא אַטאַקעס פון דיא קאָלאָניסטען, ספּעציעל דיא פּאַוליסטאַס, און וועלען קענען איינפיהרען זייער אייגענע אָרדנונג. דיא יעזו־איטישע מיסיאָנערען האָט עס גענומען אַרום פינף מאָנאַט צו דערגרייכען אַהין פון אַסונסיאָן. דאָך האָבען זיי דאָרטען אין אַ קורצער צייט, אונגעפעהר אין 10 יאָהר, צוזאַמענגעבראַכט אין זייערע מיסיאָנען, ריכטיגער גערעדט דערפער, אַרום פערציג טויזענד אינדיאַנער, וועלכע זיי האָבען בעהערשט און געטריעבען צו דער אַרבייט אויף דיא פעלדער. זיי האָבען געוואָלט גרינדען דאָרטען אַ טהעאָ־קראַטישען שטאַאַט און האָבען יעדענפאַלס איינגעפיהרט אַ מין קאָמוניזם, וועל־כער איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס דיא אינדיאַנער האָבען געאַרבייט בשותפות און געקראָגען דיא לעבענסמיטעל פון קהל'שע מאַגאַזינען נאָך דיא פּאָרשריפטען פון זייערע "געטליכע פּאָטערס". דיזע אינדיאַנער האָבען זיך געלאָזט פיהרען פון דיא יעזואיטען וויא קינדער, מען מעג זאָגאַר זאָגען, וויא אַ סטאַדע שעפּסען. יעדער שריט זייערער איז געווען שטרענג רעגולירט פון זייערע יעזואיטישע וועג־ווייזער און אויפּפּאַסער, וועלכע האָבען זיך אַריינגעמישט אפילו אין זייערע אינ־טימסטע, פאַמיליען־אַנגעלעגענהייטען. קיינער האָט ניט געטאָרט הייראַטהען אָהן דער גוטהייסונג פון דיא דאָזיגע "געטליכע פּאָטערס".

אין פערלויף פון אַ יאָהר צוואַנציג האָבען דיא יעזואיטען אַריינגעצויגען אַלץ מעהר אינדיאַנער אין זייערע בעריהמטע מיסיאָנען, וועלכע זיי האָבען גע־גרינדעט אַלץ ווייטער צו מזרח און צו דרום פון גואַיראַ. זיי האָבען אַזוי אַלץ ענגער געמאַכט דעם פּלאַץ אפילו פאַר דיא קרעאָלען אַרום אַסונסיאָן. נור אין

1629 האבען זיך אנגעפאנגען דיא ביטערע אטאקעס פון דיא פארטוגעזער, וועלכע זיינען ענדליך אויך אהין צוגעקומען פון זייערע ערשטע קאלאניעס אין דער גרויסער און וויכטיגער פראווינץ סאאון פאולא. דיזע קאלאניסטען, דיא ענערגיישע פאוליסטאס, האבען געהאסט דיא יעזואיטען צוליעב עקאנאמישע און אויך פאליטישע מאטיוען. ערשטענס האבען זיי, וויא אויך דיא שפאנישע קאלאניסטען און קרעאלען אין פאראגוואי און בכלל אין דיא געגענדען פון ריא דע לא פלאטא, געליטען דורך דעם, וואס דיא יעזואיטען האבען אליין צוזאמענגעבראכט דיא אינדיאנער אין זייערע מיסיאנען, וועלכע זיינען פאקטיש געוועז שקלאווען־קאלאניעס אום רייכער צו מאכען דעם בעריהמטען ארדען, און צווייטענס האבען זיי, אלס פארטוגעזער, ניט געוואלט לאזען דיא שפאניער זיך ווייטער פערשפרייטען דארטען. דיא יעזואיטען, וועלכע האבען קאמאנדעוועט איבער דיא אינדיאנער און פערנומען אלין גרעסערע געגענדען מיט זייערע מיסיאנען אין דיא אינטערעסען פון זייער ארדען, זיינען ניט דוקא אלע געוועזען שפאניער. צווישען זיי האבען זיך געפונען אויך פארטוגעזער, האלענדער, פראנצויזען א. ז. וו. אבער פאר דיא פאוליסטאס איז עס גענוג געווען, אז דיזע מיסיאנערען האבען זיך געפונען אונטער דעם ספעציעלען שוץ פון דיא שפאנישע קעניגע און אז זיי פלעגען אליין קומען פון אסונסיאן און בכלל פון דיא שפאנישע קאלאניעס אין דיא לא פלאטא געגענדען, אום זיי דערפאר ביטער צו האסען און צו פערפאלגען.

דארום האבען דיא פאוליסטאס פשוט צושטערט און פערברענט דיא יעזואיטישע מיסיאנען, ווען נור זיי פלעגען אהין צוקומען. ווען זיי פלעגען פערברענען דיא קירכען און דיא הייזער אין א מיסיאן, פלעגען זיי מיטשלעפען דיא אינדיאנער אלס שקלאווען. אין א צייט פון דריי יאהר האבען דיא פאוליסטאס חרוב געמאכט אלע מיסיאנען אין גואירא. דיא אינדיאנער וואס האבען פרובירט זיך וועהרען, זיינען אויסגעשלאכטעט געווארען. דיא וואס האבען זיך ניט געקענט רעטען צוזאמען מיט דיא יעזואיטען אויף שיפלעך, זיינען געווארען שקלאווען פון דיא פארטוגעזער קאלאניסטען. דיא גאנצע גואירא געגענד איז פון דאמאלס אן געווארען א טהייל פון בראזיליען.

ווען דיא יעזואיטען האבען זיך געווענדעט נאך הילפע צום גובערנאטאר פון פאראגוואי אין אסונסיאן, האט ער זיי ענטזאגט. דיא שפאנישע קאלאניסטען האבען אויך פיינט געהאט דיא יעזואיטיישע מיסיאנערען און זיינען אין הארצען געווען צופריעדען, וואס דיא פאוליסטאס מאכען אזא קורצען סוף פון דיזע מיסיאנערען. ווען זיי וואלטען געוועז צאהלרייכער אין פאראגוואי, וואלטען זיי אליין נאכגעפאלגט דעם גרויזאמען בייישפיעל פון דיא פאוליסטאס. דער גובערנאטאר אין אסונסיאן האט געהאלטען מיט דיא וועלטליכע שפאניער און קרעאלען דארטען. צו דער צייט זיינען דיא געגענדען ביי דיא טייכען פאראגוואי און פאראנא געווען צוגערעכענט צום וויצע־קעניגטהום פון פערו. דאס איז געווען

אזוי ווייט פון דעם צענטער פון דער שפּאַנישער הערשאַפט אין לימאַ, אַז דיזע געגענדען און איבערהויפּט אַלע קאָלאָניעס צו מזרח־זייט פון דיא אַנדעסען־בערג האָבען זיך געקענט ערלויבען אַ סך פרייהייטען און האַנדלען אפילו די־רעקט געגען דיא בעפעהלען פון דער מאַדרידער רעגיערונג.

נאָך דער צערשטערונג פון זייערע מיסיאָנען אין גואירא האָבען דיא יע־זואיטען צוזאַמענגעקליבען אַזוי פיעל אינדיאַנער, וויא פיעל זיי האָבען נור גע־קענט, און האָבען זיך אַריבערגעפּעקעלט אין דיא זיד־אָסטליכע געגענדען, ספּע־ציעל אין דער טעריטאָריע צווישען דיא טייכען פּאַראַנאַ און אורוגוואַי, דיא שוין אויבען־דערמאָנטע טעריטאָריע פון "זיעבען מיסיאָנען". דאָרטען האָבען זיי קאָנצענטרירט זייערע קרעפטע. אום ניט צו זיין אַזוי הילפלאָז געגען דיא אַטאַקעס פון דיא פּאַוליסטאַס, וועלכע האָבען געסטראַשעט אַריינצורייסען זיך אויך אין פּאַראַגוואַי און דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען, וועלכע האָבען פון אָנפאַנג אָן געהערט צו שפּאַניען, האָבען דיא יעזואיטען בעוואַפּענט זייערע אינדיאַנער און זיי אויסמושטירט נאָך דער אייראָפּעאישער קריעגס־קונסט. אונטער דער קאָמאַנדע פון דיא יעזואיטען זיינען דיא אינדיאַנער געוואָרען אויסגעצייכענטע סאָלדאַטען. דיא מיסיאָנען האָבען דאַרום געקענט אויסהאַלטען דיא אַטאַקעס פון דיא פּאָרטוגעזער, וויא אויך פון דיא שפּאַנישע קרעאָלען, און זיך פער־שפּרייטען און ענטוויקלען אַלץ מעהר.

דער מעכטיגער אָרדען פון דיא יעזואיטען האָט אויסגעפיהרט, אַז דער גו־בערנאַטאָר פון פּאַראַגוואַי, וועלכער האָט זיך ענטזאַגט צו בעשיצען דיא מיסיאָ־נען אין גואירא געגען דיא פּאַוליסטאַס, זאָל אַרונטערגעזעצט ווערען פון קעניג. דיזער אָרדען האָט געהאַט זיינע פריינד און פערטרעטער אין אַלע קעניגליכע הויפען. ער האָט אויך געהאַט אַ גרויסען איינפלוס אויף דיא רעגיערונגען אין אַלע קאַטוילישע לענדער. אָבער דער נייער גובערנאַטאָר האָט דאָך אונטער־שטיצט דיא קרעאָלען אין אַסונסיאָן געגען דיא יעזואיטען, וועלכע האָבען גע־וואָלט פּאָליטיש בעהערשען גאַנץ פּאַראַגוואַי. ער האָט אַרויסגעלאָזען אַ בע־פעהל, אַז דיא מיסיאָנען דאָרטען זאָלען זיין אונטער דער פּאָליטישער אויפזיכט פון דער רעגיערונג, אָבער דיא יעזואיטען האָבען איהם ניט געפאָלגט און אויך אויסגעפיהרט דורך זייערע פערטרעטער אין קעניגליכען הויף פון מאַדריד, אַז דער גובערנאַטאָר זאָל צוריקגערופען זיין בעפעהל.

טראָץ דעם ווידערשטאַנד פון דיא קרעאָלען, פון דיא לאָקאַלע בעאַמטע, פון דיא גובערנאַטאָרען און אויך פון אַנדערע גלחים, ספּעציעל פון דיא פראַנ־ציסקאַנער, וועלכע האָבען בעגלייטעט פראַנציסקאָ פּיזאַראָ און אַלע שפּאַנישע עראָבערער, זיינען געוועזען די ערשטע צו פערשפּרייטען קריסטענטהום צווישען אינ־דיאַנער און זיינען דאַרום געוועזען זעהר אייפערזיכטיג אויף דיא מערקווירדיג שנעלע און גרויסע ערפאָלגען פון זייערע נייע קאָנקורענטען — האָבען דיא יע־

זואיטען זיך אזוי איינגעווארצעלט און בעפעסטיגט, אז זיי זיינען פאקטיש געווען אונאבהענגיג אין זייער טעריטאריע. ווען זייער ביטערער געגנער, דער פראנ־ציסקאנער גלה קארדענאס, וועלכער איז געווארען ביסקופ פון פאראגוואי און וועלכער האט געהאט א גרויסען איינפלוס אויף דיא קרעאלען (ער איז אליין אויך געווען א קרעאל), האט זיי ארויסגעיאגט פון זייערע קירכען און שולען אין אסונסיאן און ארויסגעלאזען א בעפעהל, אז זיי זאלען פערלאזען פאראגוואי, האבען זיי אפעלירט צום וויצע־קעניג אין לימא, וועלכער איז געווען אויף זייער זייט און האבען אויך מיט זייערע אינדיאנער סאלדאטען פעריאגט דיא מחנה קרעאלען וואס דיזער ביסקופ האט ארויסגעשיקט אין 1649 צו אטאקירען זייערע מיסיאנען.

אין דיא נעכסטע הונדערט און צוואנציג יאהר זיינען דיא יעזואיטען געווען פאקטיש דיא אונבעשרענקטע הערשער איבער א צוויי הונדערט טויזענד אינ־דיאנער אין א גרויסער טעריטאריע. דאס איז געווען זייער מלוכה, וואס איז געווארען בעריהמט אונטער דעם נאמען ״דיא יעזואיטישע רעפובליק אין פא־ראגוואי״. ביז 1728 האט עס אפיציעל געהייסען, אז דיא יעזואיטישע מיסיא־נען געפינען זיך אונטער דער אויפזיכט פון דעם גובערנאטאר אין אסונסיאן, אבער פאקטיש זיינען זיי געווען רעגיערט פון דעם עלטסטען פון דעם ארדען. דיא קרעאלען פון פאראגוואי זיינען אליין שוואכער און אויך פוילער געווארען אין דיזען לאנד, וואו מען דארף זעהר ווענינ ארבייטען צו ערנעהרען זיך; זיי האבען זיך אויך אלין מעהר צומישט מיט דיא אינדיאנער, זא דאס דיא יעזואיטען הא־בען געקענט פערשפרייטען זייער ממשלה אלין ווייטער און שטארקער.

אין 1728 איז דיא דאזיגע יעזואיטישע רעפובליק אפיציעל געווארען פער־בונדען מיט דער פערוואלטונג פון בוענאס ערעס. דאס איז געווען זעהר בעקוועם און ניצליך פאר דיא מיסיאנען. זייערע געשעפטליכע פערבינדונגען מיט דער אויסערער וועלט זיינען סיי וויא סיי געווען דורך דיא טייכען פאראנא און אור־רוגוואי ארונטער ביז דיא לא פלאטא פארטען, בעזאנדערס נאטירליך בוענאס ערעס. דיא קרעאלען אין בוענאס ערעס האבען געהאט אנדערע און וויכטיגערע עסקים, וויא צו פערנעהמען זיך מיט דיא יעזואיטען און נאכקוקען, וואס עס טהוט זיך אין דיא ווייטע מיסיאנען. דיא טעריטאריע פון דער יעזואיטישער רעפובליק האט זיך געפונען צו ווייט פון בוענאס ערעס און פון דיא אנדערע שטעדט אין דיא ארגענטינער פראווינצען. דיא גובערנאטארען פון בוענאס ערעס האבען דארום זיך גאר ניט געמיישט אין דיא אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון דיא מיסיאנען, וואו דיא אינדיאנער פלעגען שקלאווען אין גאט׳ס נאמען פאר דיא ״הייליגע פאטערס״, וועלכע האבען געלעבט בוכשטעבליך וויא טערקישע סולטאנען. יעדע מינוט פון דעם אינדיאנער׳ס לעבען האט געהערט צו דיא יע־זואיטען. ער האט געמוזט אויפשטעהן, עסען, געהן צו דער ארבייט, שלאפען

א. ז. וו. אין בעשטימטע שטונדען לויט דיא פארשריפטען פון זיינע "געטליכע לעהרער", וועלכע פלעגען צונעהמען אלע פראדוקטען פון זיין ארבייט און איהם נור געבען אזוי פיעל, אז ער זאל קענען דערהאלטען דיא נשמה אין גוף. דער זא־גענאנטער קאמוניזם פון דער יעזואיטישער רעפובליק איז נור איינגעפיהרט געווארען צו שאפען וואס מעהר רייכטהום פאר דיא גלחים און זייער ארדען. דיא בעקעהרטע אינדיאנער האבען בלינד געפאלגט און זיינען געווארען צוגעבונדען צו זייערע לעהרער, וועלכע האבען זיי בעשיצט געגען דיא ווילדע שטאמען און דיא קרעאלען. זיי זיינען געוועזען צופריעדען, וואס זיי זיינען שטענדיג געזיכערט געוועזען מיט שפייז און וואהנונג.

אבער אין דער צווייטער העלפט פון 18טען יאהרהונדערט איז געקומען א סוף צו דיעזער מערקווירדיגער רעפובליק און בכלל צו דער גוואלדיגער מאכט פון דעם יעזואיטישען ארדען אין דער וועלט. ביטערע צייטען האבען זיך אנגעפאנגען פאר דיא מיטגליעדער פון דיזער מעכטיגער ארגאניזאציאן, וועלכע האט צו זיך קיין גלייכען ניט געהאט אין דער וועלט און וועט אויך קיין מאל ניט האבען. פון אלע זייטען האט מען זיי אנגעפאנגען צו פערפאלגען און צו יאגען. דיא ערשטע שטארקע אטאקעס אויף זיי האבען זיך גראדע אנגעפאנגען אין דיא לענדער, וואו זיי האבען בעזאנדערס געהערשט, אין שפאניען און אין פארטוגאל, און דיזע אטאקעס זיינען ארויסגערופען געווארען אין 1753 צוליעב דיא טעריטאריע פון דער יעזואיטישער רעפובליק, דיא זא־גענאנטע "זיעבען מיסיאנען". ווען שפאניען און פארטוגאל האבען אין 1750 בעשלאסען אויסצוטוישען דיא "זיעבען מיסיאנען" אויף דעם פארט קאלאניא (זעה דיא געשיכטע פון אורוגוואי), האבען דיא יעזואיטען ניט נור פראטעסטירט געגען דעם, זאנדערן האבען אויך געהייסען דיא אינדיאנער, וועלכע זיי האבען אויסגעמושטירט פאר סאלדאטען, צו וועהרען זיך מיט געוועהר אין דיא הענד געגען דיא ארמעע, וואס דיא פארטוגעזער האבען ארויסגעשיקט פון בראזיליען צו פערנעהמען דיא "זיעבען מיסיאנען". דער בעריהמטער הויפט־מיניסטער פון פארטוגאל, מארקיז פאמבאל, וועלכער האט געהאסט זיינע לעהרער (ער איז געוועזען א שילער פון א יעזואיטישער שולע) און האט אלין געזוכט צו ברעכען זייער געפעהרליכע מאכט, האט זיך בענוצט מיט דיזער געלעגענהייט, אום זיך אבצורעכענען מיט זיי. צוערשט האט ער געהייסען, אז מען זאל קאנפיסקירען זייערע סחורות, און נאכהער, ווען דער קעניג איז פערוואונדעט געווארען (אין דיזען אטענטאט זיינען דיא יעזואיטען פערמישט געוועזען), האט ער אין 1759 ארויסגעלאזען דעם בעריהמטען בעפעהל, אז מען זאל ארויסיאגען אלע יעזואיטען פון פארטוגאל און פון אלע איהרע קאלאניעס.

דיזער בעפעהל איז שנעל און ענערגיש אויסגעפיהרט געווארען. פראנקרייך האט געפאלגט דיזען ביישפיעל אין 1764 און שפאניען אין 1767. דער בעפעהל

פון שפאנישען קעניג צו פעריאָגען דיא יעזואיטען פון אלע שפאנישע קאָלאָניעס איז געווען א טויטקלאפ פאר דיא יעזואיטישע רעפובליק אין פאראגוואי. דיא אינדיאנער, וועלכע זיינען געווען גוט בעוואפענט און דיסציפלינירט, וואָלטען געווים געקעמפפט מיט לייב און לעבען פאר זייערע לעהרער און "ברויטגעבער", אָבער דיא יעזואיטען האָבען מורא געהאט פאר דיא רעזולטאטען פון אזא אויפ־שטאנד פאר זייער אָרדען אין דער גאנצער וועלט. דער האס געגען זיי איז איבעראל געווען אזוי גרויס און ביטער, אז מען וואָלט זיך מיט זיי בלוטיג אָבגע־רעכענט פאר אן אויפשטאנד פון זייערע בלינדע אינסטרומענטען, דיא פער־שקלאווטע און פערבלענדעטע אינדיאנער.

דיא יעזואיטען האָבען דארום אָבגעטראָטען זייערע פלעצער צו גלחים פון אנדערע אָרדענס און צו שפאנישע בעאמטע אויך אין דיא "זיעבען מיסיאָנען". דיא 250 טויזענד אינדיאנער, וואָס האָבען זיך דאן דאָרטען געפונען, זיינען אָבער ניט לאנג פערבליבען אין דיזער געגענד. זיי האָבען ניט געקענט פער־טראָגען דיא אונטערדריקונגען און גרויזאמקייטען פון דיא שפאנישע בעאמטע און זיינען זיך אין פערצווייפלונג צולאָפען אין דיא ארומיגע געגענדען.

צווייטער קאַפּיטעל.

דיא אויסערגעוועהנליכע דיקטאַטורען

נאָך דער צערשטערונג פון דער יעזואיטישער רעפּובליק, וועלכע פערנעהמט אַ בעזונדערען פּלאַץ אין דער געשיכטע ניט נור פון זיד־אַמעריקאַ, זאָנדערן אויך פון דער גאַנצער וועלט — אַזאַ מין געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציאָן האָט געוויס אין ערגעץ ניט עקזיסטירט און ניט געקענט עקזיסטירען אויסערהאַלב פּאַראַגוואַי מיט איהרע געהאָרכזאַמע גואַראַני שטאַמען — זיינען קיינע בעמערקענסווערטהע ענדערונגען ניט פאָרגעקומען אין דיזע פערוואָרפענע ערטער ביז עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דיא רעוואָלוציאָן געגען שפּאַניען. דיא קרעאָלען פון אַסונסיאָן זיינען ניט געשטאַנען פיעל העכער פאַר דיא אינדיאַנער און האָבען ניט געקעמפפט געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט. ווען דיא קליינע רעוואָלוציאָנערע אַרמעע, וועלכע איז אַרויסגעשיקט געוואָרען אין 1810 פון בוענאָס ערעס אונטער דער קאָמאַנדע פון מאַנועל בעלגראַנאָ צו פערנעהמען דיא פּראָווינצען ענטרע ריאָס און קאָריענטעס און אויך צו אַטאַקירען דעם גובערנאַטאָר פון פּאַראַגוואַי, איז צוגעקומען אין אָנפאַנג פון 1811 צו דער אומגעגענד פון אַסונסיאָן, זיינען מחנות פּאַראַגוואַיער אַרויס צו פעריאָגען דיא רעוואָלוציאָנערען. דאָס איז זיי געלונגען. דיא פּאַראַגוואַיער האָבען אין זייער אונוויסענהייט און אָבגעזונדערטקייט פון דער אויסערער וועלט איבערהויפּט געהאַסט דיא ענערגישע קרעאָלען און גאַוטשאָס פון אַרגענטינע. דאַרום איז אַ פרייוויליגער פערבאַנד פון פּאַראַגוואַי מיט בוענאָס ערעס געוועזען פּשוט אונמעגליך. מיט געוואַלט אָבער האָבען דיא אַרגענטינער דאַן ניט געקענט איינעהמען פּאַראַגוואַי, זאָ דאָס דיזער פערוואָרפּענער ווינקעל אין מיטען פון זיד־אַמעריקאַ איז שליסליך געבליבען אַ בעזונדערע רעפּובליק.

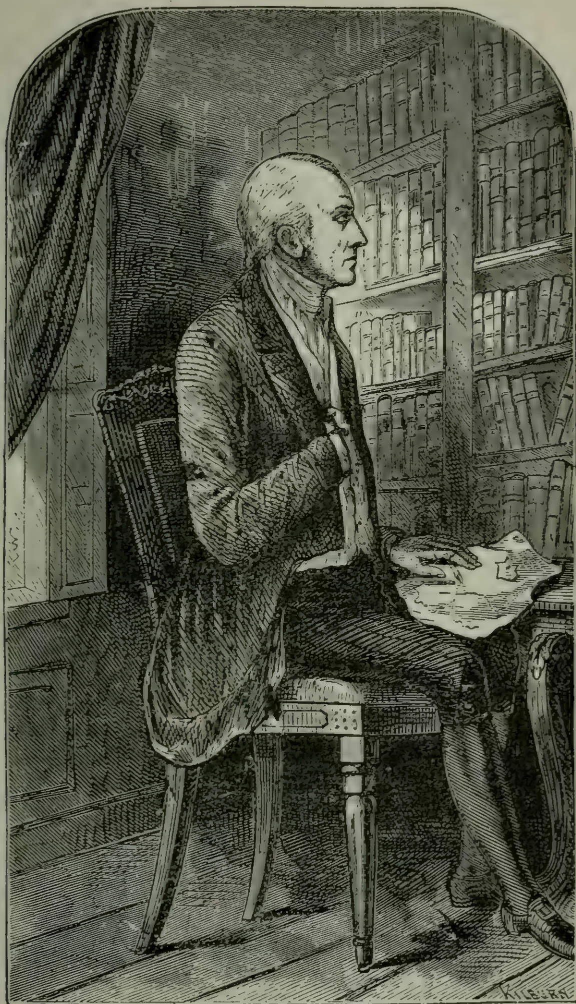
דיא עקספּעדיציע פון דיא אַרגענטינער רעוואָלוציאָנערען נאָך פּאַראַגוואַי האָט אָבער דאָך אויפגערודערט דיא שלעפעריגע קרעאָלען פון אַסונסיאָן. דיא פרייהייטס־קעמפּפער פון בוענאָס ערעס, וועלכע דיא פּאַראַגוואַיער האָבען געפאַנגען נאָך זייער זיעג איבער בעלגראַנאָ'ס קליינע אַרמעע, האָבען געווירקט אויף דיא מוחות פון דיא יונגע און אינטעליגענטערע קרעאָלען פון אַסונסיאָן.

אונטער זייער איינפלוס האט זיך אויך אין פאראגוואי אנגעפאנגען א בעווע־גונג פאר זעלבסט־פערוואלטונג און זאגאר אונאבהענגיגקייט. דיא פאראג־וואיער קרעאלען האבען זיך דאן אויך ארומגעזעהן, אז זיי קענען זיך בעגעהן אהן דיא גובערנאטארען און אנדערע בעאמטע, וועלכע דיא קעניגליכע רעגיע־רונג פון מאדריד פלעגט זיי צושיקען דירעקט פון שפאניען. אזוי וויא שפאניען איז דאן געבליבען וויא א שיף אהן א רודער צוליעב דעם, וואס נאפאלעאן האט געמאכט זיין ברודער יאזעף פאר דעם קעניג אין מאדריד, איז עס אויך לייכט געווען ארונטערצוזעצען דעם פאראגוואיער גובערנאטאר און בילדען א פראווי־זארישע רעגיערונג אין אסונסיאן.

דיזע פאליטישע איבערקעהרעניס האט דארטען פאסירט אין צוויי מאנאט ארום נאך דעם וויא בעלגראנא מיט זיינע ארגענטינער סאלדאטען זיינען גע־פאנגען געווארען. א טראפען בלוט איז דערביי ניט פערגאסען געווארען. דער גובערנאטאר האט זיך צוריקגעצויגען אהן שום ווידערשטאנד, און דער הויפט־פיהרער פון דער מיליץ, א געבארענער פאראגוואיער מיט'ן נאמען יעגראס, איז געווארען דער פרעזידענט פון דער כונטא אדער פראוויזארישער רעגיערונג. אבער עס האט זיך באלד ארויסגעוויזען, אז דער אמת'ער פיהרער פון דער נייער רעגיערונג איז דער סעקרעטער פון דער כונטא, דר. פראנסיא, אן אדוואקאט, וועלכער האט זיך ערווארבען א גרויסען נאמען אלס געלעהרטער, פעהיגער און עהרליכער מאן. אלע האבען געהאט גרויס רעספעקט פאר איהם, און דיא אינ־דיאנער האבען איהם געליעבט דערפאר, וואס ער האט שטענדיג פערטהיידיגט זייערע אינטערעסען אין דיא געריכטען. ער האט שנעל ארייגענומען דיא גאנצע מאכט אין זיינע הענד און אין 1814 האט ער אויסגעפיהרט, אז מען זאל איהם אויסקלייבען פאר פרעזידענט אויף דריי יאהר. ווען דיזער טערמין האט זיך געענדיגט, האט ער זיך ערקלערט פאר דיקטאטאר אהן שום טערמין.

דיזער מערקווירדיגסטער פון אלע דיקטאטארס אין אלע שפאניש־שפרע־כענדע רעפובליקען, א זעלטענע פיגור אויך אין דער וועלט־געשיכטע, איז גע־בליבען דער אונבעשרענקטער הערשער פון פאראגוואי ביז זיין טויט אין 1840, ווען ער איז אלט געווען 83 יאהר. עס איז שווער צו געפינען אין דער וועלט־געשיכטע נאך אזא פאל, וויא איין מענש האט אהן שום בעשרענקונגען רע־גיערט איבער א פאלק א פערטעל יאהרהונדערט כסדר און איז געבליבען ניט נור געאכטעט און געליעבט פון דיא מאסען, זאנדערן איינפאך פערגעטערט פון זיי. אזא פאל איז טאקע נור מעגליך געווען אין א לאנד וויא פאראגוואי, וואו דיא בעפעלקערונג איז אין פערלויף פון קנאפע 300 יאהר אויסגעמושטירט גע־ווארען בלינד צו פאלגען דיא בעפעהלען פון דיא קרעאלען און יעזואיטען. טהייל־ווייז האט טאקע דר. פראנסיא, וועלכער האט שטודירט אין א סעמינאריע פון קארדאווא אין ארגענטינע און איז דארטען נאכהער געווען א קורצע צייט פרא־

פעסאָר, נאָכגעפאָלגט דעם ביישפיעל פון דיא יעזואיטישע מיסיאָנערען. אזוי

דר. כאזע ראדריגעז גאספאר פראנסיא

וויא צוויי־דריטעל פון דעם לאנד האָט געהערט צו דער רעגיערונג, האָט ער

דאָרטען געלאָזט דיא אינדיאַנער אַרבייטען אויף דיא פעלדער און פיטערען בהמות נאָך דער זאָ־גענאַנטער קאָמוניסטישער סיסטעם פון דיא יעזואיטען אין דיא "זיעבען מיסיאָנען".

אין דערזעלבער צייט אָבער האָט דר. פראַנסיא ניט נור געהאַסט דיא יע־זואיטען, זאָנדערן אויך אַלע גלחים און דיא גאַנצע קריסטליכע רעליגיאָן. מען רעכענט, אַז ער האָט געשטאַמט פון פראַנצויזען, נור דאָס איז זיכער, אַז ער איז געווען דורכגעדרונגען מיט דיא פרינציפען פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן. זיין גאַנצען לעבען האָט ער ניט אויפגעהערט צו שטודירען, בעזאָנדערס דיא ווערק פון דיא פראַנצויזישע פילאָזאָפען און שריפטשטעלער, וויא מאָנטעסקיו, וואָלטער, רוסאָ, דידעראָ, קאָנדאָרסע א. ז. וו. ער האָט אָב־געשאַפט דיא אינקוויזיציאָן, פערשלאָסען דיא סעמינאַריע פון דיא גלחים, פער־באָטען צו צאָהלען מעשר צו דיא גלחים און האָט בכלל ערנידריגט און פער־פאָלגט דיא גייסטליכע. ער איז געווען אַ פריידענקער.

זיין דיקטאַטור האָט ער אָנגעהאַלטען מיט דער הילפע פון דיא אינדיאַנער, וועלכע ער האָט געוואָלט פיהרען אין זיינע דרכים. דיא קליינע צאָהל קרעאָלען און שפאַניער, וועלכע זיינען נאַטירליך געווען אונצופריעדען מיט זיין אונ־ענדליכער דיקטאַטור, האָט ער פערפאָלגט ביטער און גרויזאַם, טאַקע וויא אַ בלוטיגער טיראַן. אום צו האַלטען מעהר און שטאַרקער אין צוים דיא גאַנצע בעפעלקערונג, האָט ער געזוכט אָבצושניידען וואָס מעהר דעם פערקעהר מיט דער אויסערער וועלט. אויסלענדער האָבען ניט געטאָרט אַריינקומען אין פאַראַגוואי אָהן אַ ספּעציעלער ערלויבניס, און ווען ער פלעגט זיי אַריינלאָזען, פלעגט ער זיי שוין ניט וועלען אַרויסלאָזען. ניט ער האָט געשיקט, ניט ער האָט אויפ־גענומען געזאַנדטע און קאָנסולען. אויסלענדישע שיפען האָבען ניט געטאָרט זיך בעוויזען אויף דעם פאַראַגוואי טייך. ער האָט בעשטימט נור איין פאָרט ביי דיא ברעגען פון פאַראַנאַ פאַר אויסלענדישע שיפען. דער גאַנצער האַנ־דעל מיט אויסלאַנד איז געפיהרט געוואָרען דורך זיינע אַגענטען. זיין צוועק איז דערביי אויך געווען צו ענטוויקלען דיא היימישע אינדוסטריען און צו בליי־בען וואָס מעהר אונאַבהענגיג עקאָנאָמיש פון זיינע מעכטיגע שכנות, בראַזי־ליען און ארגענטינע.

אין זיין פריוואַט לעבען האָט ער זיך געפיהרט וויא אַ פילאָזאָף. זיינע בעסטע פריינד זיינען געווען זיינע ביכער. ער איז געבליבען אַן אַלטער בחור און האָט קיינע קינדער ניט איבערגעלאָזען. וואָס עלטער ער איז געוואָרען, אַליץ זאָנדערבאַרער, גרויזאַמער און טיראַנישער איז ער געוואָרען. מען רעכענט, אַז ער איז צולעצט איינפאַך משוגע געוואָרען. ער האָט יעדענפאַלס געהאַנדעלט, וויא איינער וואָס ליידעט פון דער מאַניאַ פון פערפאָלגונג. אויס פורכט פאַר ערמאָרדונג פלעגט ער אָפט בייטען זיינע וואָהנונגען. קיינער האָט ניט גע־

וואוסט אין וועלכען צימער ער האָט זיך געלייגט שלאָפען. אין דיא מאָמענטען, ווען עס פלעגט אויף איהם אָנפאַלען אַ מרא שחורה, איז ער געווען שרעקליך בלוט־דורשטיג. ער פלעגט דאַן הייסען היגריכטען געפאַנגענע און פערדעב־טיגטע גאָר אָהן שום דין ומשפט. דיא קרעאָלען, בעזאָנדערס דיא רייכערע, האָבען געציטערט צו בעגעגנען איהם. זיי זיינען געווען אין שטענדיגע לעבענס־געפאַהר. מען האָט געציטערט פאַר זיין שאָטען. אין דער צייט ווען ער איז געווען דיקטאַטאָר, האָט מען מורא געהאַט צו דערמאָנען זיין נאָמען און מען האָט איהם גערופען "על סופרעמאָ" (דער העכסטער), און נאָך זיין טויט האָט מען איהם גערופען "על דעפונטאָ" (דער פערשטאָרבענער). ווען ער איז גע־שטאָרבען, האָבען זיך אין דיא תפיסות געפונען איבער 700 קרעאָלען, וועלכע זיינען אויף זיין בעפעהל אַרעסטירט געוואָרען צוליעב פּאָליטישע אורזאַכען.

זאָ לאַנג דיזער אויסעראָרדענטליכער מאַן האָט געלעבט, האָט גאָר ניט געקענט זיין דיא רעדע פון אַן אויפשטאַנד אין פּאַראַגוואַי. עקאָנאָמיש האָט דאָס לאַנד נאַטירליך געמאַכט פאָרטשריטע אונטער זיין שטרענגער השגחה. וועהרענד אין אַרגענטינע, אורוגוואַי און אין אַלע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּוב־ליקען זיינען דיא ערשטע עטליכע צעהנדליג יאָהר נאָך דער אָבשאַפונג פון דער שפּאַנישער הערשאַפט פאַרגעקומען אויפשטאַנדען, פּראָנונסיאַמענטאָס און שלאַכטען, וויא מיר וועיסען עס פון פריהערע קאַפּיטלעך, האָט אין פּאַראַגוואַי געהערשט פּאָלשטענדיגע פּאָליטישע רוהע אונטער דר. פראַנסיאַ'ס 25־יעהריגע דיקטאַטור. דיא בעפעלקערונג האָט זיך זעהר שנעל פערמעהרט אין דיזער פריעדליכער צייט.

ווען דר. פראַנסיאַ איז געשטאָרבען נאָך אַ קורצער קראַנקהייט, האָט זיין סעקרעטער דאָס געוואָלט האַלטען אין סעקרעט און דערווייל פערכאַפּען דיא רעגיערונג אין זיינע הענד. ער האָט אַרויסגעלאָזען בעפעהלען אין דעם נאָמען פון דעם טויטען דיקטאַטאָר. נור דיא אָפיציערען האָבען זיך ענטזאַגט איהם צו פאָלגען, וויא נור מען האָט זיך דערוואוסט, אַז דער "על סופרעמאָ" איז געוואָרען "על דעפונטאָ". דער אָרימער סעקרעטער איז איינגעשפּאַרט געוואָ־רען אין אַ געפענגניס, וואו ער האָט זיך אויפגעהאַנגען, אום אויסצומיידען אַן עפענטליכע היגריכטונג. אין פערלויף פון עטליכע מאָנאַטען האָט געהערשט אַנאַרכיע. דיא אָפיציערען האָבען זיך אַמוזירט מיט אַרויפזעצען און אַרונטער־זעצען אַזעלכע, וואָס האָבען געהאַט דיא אַמביציע צו ווערען דיקטאַטאָרס.

ענדליך איז געבליבען, אַז מען זאָל צוזאַמענרופען אַ קאָנגרעס, וואָס זאָל אויסקלייבען אַ פּרעזידענט. דיא קרעאָלען האָבען נאַטירליך געפיהרט דיא רעדעל אויף דיזען קאָנגרעס. אום זיך צו פערהיטען אין דער צוקונפט געגען אַ דיקטאַטאָר, איז ביי זיי געבליבען אויסצוקלייבען צוויי רעגיערער אויף אַ קורצען טערמין מיט דעם טיטול קאָנסול. איינער פון דיזע קאָנסולען איז געווען

קארלאָס אנטאָניאָ לאָפּעז, אַן אַדוואָקאַט, וועלכער האָט געפיהרט דעם לעבען פון אַ גאַוטשאָ אויף זיינע גיטער, אום אויסצומיידען דיא אויפמערקזאַמקייט פון דר. פראַנסיאַ. ער איז געוועזן דער פעהיגסטער און געבילדעטסטער פיהרער אין דעם קאָנגרעס און ער האָט שנעל פערכאַפּט דעם רעגיערונגס־רודער אין זיינע הענד. אין 1844 האָט ער דורכגעמאַכט דיא צערעמאָניע פון צוזאַמענרופען אַ קאָנגרעס, אום אויסצוקלייבען נייע קאָנסולען. אָבער ער האָט אויפגעפּאַסט, אַז דיא מיטגליעדער זאָלען נור זיין אַזעלכע, וועלכע ער האָט געוואָלט האָבען, און אַז זיי זאָלען איהם ערוועהלען פאַר פּרעזידענט. דאָס האָבען זיי טאַקע געטהאָן און דערצו נאָך אויף אַ טערמין פון צעהן יאָהר, וואָס עס האָט פּאַקטיש געמיינט אַ דיקטאַטור אויף זיין גאַנצען לעבען, וויא עס האָט זיך טאַקע אויסגעלאָזען. ער האָט געהערשט ביז זיין טויט אין 1862 אַזוי אונבעשרענקט וויא דר. פראַנסיאַ, נור ער איז ניט געוועזן אַזוי משוגע און טיראַניש.

פון איין זייט האָט ער געזוכט צו ענטוויקלען דיא היימישע אינדוסטריען און פון דער אַנדער זייט אויך עפענען דיא טהירען פאַר אויסלענדער. ער האָט ערלויבט אויסלענדישע שיפען צו שווימען איבער דעם פּאַראַגוואַי טייך אַזוי ווייט אַרויף צום נאָרד וויא אַסונסיאָן, וועלכע ער האָט געוואָלט מאַכען פאַר דעם איינציגען פּאָרט אין לאַנד. נור אין דיזער צייט איז ער געקומען אין אַ קאָנפליקט מיט דר. ראָזאַס, דעם דיקטאַטאָר פון אַרגענטינע, וועלכער האָט געהאַט דיא אַמביציע צו בעהערשען אַלע לאַ פּלאַטאַ געגענדען (זעה דיא געשיכטע פון אַרגענטינע) און האָט פערבאָטען אַריינצולאָזען אין פּאַראַנאַ טייך אירגענד וועלכע שיפען אויסער אַרגענטינישע. אַזוי וויא פּאַראַגוואַי האָט ניט קיין אַנדער וואַסער־וועג צום ים, ווי נור דורך דעם דאָזיגען טייך, האָט לאָפּעז ניט נור געשטיצט ראָזאַס׳עס געגנער אין קאָריענטעס, ענטרע ריאָס און אורוגוואַי, זאָנדערן האָט אויך ערקלערט קריעג אין 1849 געגען בוענאָס ערעס. נור דיא פּאַראַגוואַיער אַרמעע, וועלכע איז אַרויסגעשיקט געוואָרען אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם דיקטאַטאָר׳ס עלטעסטען זוהן פראַנציסקאָ, וועלכער איז דאַן אַלט געוועזן אַ יאָהר אַכצעהן, האָט ניט געהאַט צו פיהרען שלאַכטען, ווייל עס איז באַלד געקומען אַ סוף צו ראָזאַס׳עס דיקטאַטור אין בוענאָס ערעס גופא. לויט אַן אָבמאַך צווישען אַרגענטינע און בראַזיליען איז פּאַראַנאַ געעפענט געוואָרען פאַר דיא שיפען פון אַלע נאַציאָנען. לאָפּעז אָבער האָט ניט געוואָלט לאָזען פרעמדע שיפען איבער דעם פּאַראַגוואַי טייך ווייטער צום נאָרד וויא אַסונסיאָן. אַזוי וויא דער אויבערשטער טהייל פון דיזען טייך פליסט דורך בראַזיליאַנער לאַנד, האָט דיא רעגיערונג פון בראַזיליען אָנפאַנגס פּראָטעסטירט געגען דעם און נאָכהער געשיקט אַ פלאָטע צו צווינגען דעם דיקטאַטאָר נאָכצוגעבען.

דאָס האָט געטריבען דיזען דיקטאַטאָר און זיינע דריי זיהן, וועלכע ער האָט געמאַכט פאַר דיא הויפּט־קאָמאַנדירען פון זיינע אַרמעען און שיפען, צו

פערגרעסערען אַלץ מעהר און שנעלער זיין מיליטערישע מאַכט. זיין עלטערער זוהן פראַנציסקאָ, וועלכער האָט אַ יאָהר אנדערטהאַלבען ארומגערייזט איבער אוירָאפּאַ אַלס אַמבאַסאַדאָר פון פּאַראַגוואַי, האָט אָנגעפאַנגען צו טרוימען וועגען עראָבערונגען און וועגען גרינדען אַן אימפּעריע אין זיד־אַמעריקאַ. ער און זיינע ברידער און שוועסטער האָבען זיך געפיהרט אַזוי וויא פּרינצען און פּרינצעסינען. זיי האָבען געלעבט אין גרעסטען לוקסוס און האָבען זיך אַלע אויסגעצייכענט מיט אויסגעלאַסענהייט און גרויזאַמקייט.

פּראַנציסקאָ לאָפּעץ

ווען זייער פאָטער איז געשטאָרבען אין 1862, האָט פראַנציסקאָ געצייגט אַ טעסטאַמענט, אין וועלכען ער איז ערקלערט געוואָרען פאַר דעם וויצע־פּרעזידענט. אַזוי וויא ער האָט געזוכט צו לעבען גוט מיט דיא אָפיציערען און סאָלדאַטען, האָט ער אָהן שום שטערונגען פערכאַפּט דיא רעגיערונג אין זיינע הענד. נאַכהער האָט ער אויך דורכגעמאַכט דיא צערעמאָניע פון צוזאַמענרופען אַ קאָנגרעס אין אַסונסיאָן, אום אויסצוקלייבען אַ נייעם פּרעזידענט. דיזע צע־

רעמאָניע האָט זיך געענדיגט דערמיט, וואָס ער איז ערקלערט געוואָרען פּרע־זידענט אויף זיין גאַנצען לעבען אַזוי וויא דר. פראַנסיאַ און זיין פאָטער.

נור זיין דיקטאַטור האָט זיך געענדיגט מיט אַזאַ שרעקליכער טראַגעדיע, וואָס האָט צו זיך קיין גלייכען ניט אין דער געשיכטע פון דער נייער צייט. ווייעדער בלייבט צו זאָגען, אַז זאָ עטוואָס האָט נור געקענט פּאַסירען אין פּאַראַגוואַי, וואו דאָס פאָלק איז פון דור דורות צוגעוועהנט געוואָרען צו בלינדער געהאָרכזאַמקייט. אָהן דער יעזואיטישער רעפּובליק וואָלטען ניט מעגליך געווען אַזעלכע אונערהערטע דיקטאַטורען אפילו אין זיד־אַמעריקאַ. זיין הערשאַפט האָט פראַנציסקאָ לאָפּעז אָנגעפאַנגען וויא אַן אַזיאַטישער טיראַן. ניט נור האָט ער פעריאָגט, איינגעשפּאַרט און אויך היינגעריכטעט דיא ראַטהגעבער פון זיין פאָטער און פּראָמינענטע בירגער, זאָנדערן אויך זיינע ברידער און אפילו שוועסטער. קיין מאָל האָט ער ניט געצייגט אירגענד װעלכען מיטלייד צו דיא אָרימע אינדיאַנער, וועלכע זיינען געקראָכען אין פייער אויף זיין בעפעהל. זיין אַמביציע צו ווערען אַ מין נאַפּאָלעאָן האָט איהם ניט געלאָזט רוהען. זיין גאַנצע ענערגיע האָט ער אָנגעווענדעט צו פערגרעסערען און צו פערשטאַר־קען זיין אַרמעע, אום צו פערכאַפּען טעריטאָריע אפילו ביי בראַזיליען און אַר־גענטינע.

אין בוענאָס ערעס און ריאָ דע דזשאַנעירא האָט מען זיך אויסגעלאַכט פון זיינע פּרעטענזיעס צו שפּיעלען דיא ראָלע פון אַ נאַפּאָלעאָן אין זיד־אַמעריקאַ. מען האָט אויף איהם געקוקט וויא אויף אַ משוגענעם נאַר. צו יענער צייט האָבען זיך אין גאַנץ פּאַראַגוואַי געפונען אַרום אַ מיליאָן און אַ פערטעל נפשות. אָהן פאָרטען, אָהן אינדוסטריען, אָהן אייגענע מיטעל צו שאַפען געוועהר, וואָס פאַר אַ ווערדע האָט אַזאַ לאַנד געקענט האָבען געגען אַזעלכע ריזיגע רעפּובליקען וויא בראַזיליען און אַרגענטינע? אָבער דיא ווירקליכקייט האָט איבערטראָ־פען אַלע רעכנונגען און ערוואַרטונגען. קיינער האָט זיך ניט פאָרגעשטעלט און גאָר ניט געקענט פאָרשטעלען, וויא גרויס עס איז געווען דיא מאַכט פון פראַנ־ציסקאָ לאָפּעז דורך דעם, וואָס דיא אינדיאַנער האָבען בלינד אויסגעפיהרט זיין מינדעסטען בעפעהל. ער האָט אָבער געוואוסט, אַז ער קען צוזאַמענטריי־בען אַן אַרמעע, וועלכע זאָל ענטהאַלטען כמעט אַלע זכרים און אפילו אויך פרויען. ער האָט זיך דאַרום ניט געקימערט וועגען סאָלדאַטען, נור וועגען גע־וועהר, וועלכע עס איז איהם ניט לייכט געווען צו קריעגען אפילו פאַר הויכע פרייזען, ווייל דיא וועגען צו זיין לאַנד זיינען געווען און ווערען קאָנטראָלירט פון אַרגענטינע און בראַזיליען. ביסלעכווייז אָבער און שטילערהייט האָבען זיין פאָטער און נאָכהער ער צוזאַמענגעקליבען ניט נור אַ סך ביקסען, זאָנדערן אויך עטליכע הונדערט קאַנאָנען מיט אַלע נויטיגע אַמוניציאָן. אין געוויסע סטראַטעגישע פונקטען האָבען זיי אויך געלאָזט אויפבויען שטאַרקע פעסטונגען.

אויסער דעם האָט פראַנציסקאָ לאָפּעז זעהר פיעל גערעכענט דאַרויף, וואָס עס איז זעהר שווער צוצוקומען צו פּאַראַגוואַי דורך יבשה־וועגען און וואָס דיא גאַנצע בעפעלקערונג האָט געקענט אויסקומען אָהן שום האַנדעל און פערקעהר מיט דער אויסערער וועלט. פון זיין הויפּט־שטאָדט איז איהם פיעל לייכטער געווען צו בעפאַלען דיא אַרומיגע וועניג־בעזעצטע פּראָווינצען פון בראַזיליען און אַרגענטינע, וויא פאַר דיא אַרמעען פון דיזע רעפּובליקען אַריינצורייסען זיך אין פּאַראַגוואַי.

זיין ערשטער אַרויסטריט אין דער ראָלע פון אַ נאַפּאָלעאָן איז געווען אין 1863, ווען ער האָט געוואָלט זיך אַריינמישען אין דיא אינערליכע אַנגעלעגענהייטען פון אורוגוואַי און האָט פערלאַנגט, אַז בראַזיליען און אַרגענטינע זאָלען ניט האַנדלען דאָרטען אייגענהעטיג. אורוגוואַי האָט דאַן דורכגעמאַכט איינע פון איהרע צאָהלרייכע רעוואָלוציאָנען. דיא רעגיערונגען פון ארגענטינע און בראַזיליען האָבען געשטיצט דיא רעוואָלוציאָן פון גענעראַל פלאָרעס, דעם פיהרער פון דיא קאָלאָראַדאָס (זעה דיא געשיכטע פון אורוגוואַי), און לאָפּעז האָט געלאָזט וויסען, אַז ער איז דערמיט ניט צופריעדען און אַז פּאַראַגוואַי האָט אויך עפּעס אַ דעה אין אַזעלכע זאַכען. זיינע פּרעטענזיעס האָבען אַרויסגערופען אַ געלעכטער אין דער וועלט; אָבער ער האָט באַלד צוזאַמענגעקליבען אַ מחנה פון 64 טויזענד מאַן. אַזאַ גרויסע אַרמעע האָט דאַן קיין אַנדערע רעפּובליק אין זיד־אַמעריקאַ ניט געהאַט. אמת, זיא איז געווען בעוואַפענט מיט אַלטע ביקסען און איז בעשטאַנען כמעט אויסשליסליך פון אינפאַנטעריע, אָבער מען האָט פון דעסטוועגען אויך געמוזט אַרויסשטעלען געגען איהר גרויסע אַרמעען.

אין 1864, ווען בראַזיליען האָט געשיקט אַן אַרמעע צו העלפען גענעראַל פלאָרעס אין אורוגוואַי, האָט לאָפּעז געענטפערט דאַרויף דערמיט, וואָס ער האָט פערכאַפּט אַ בראַזיליאַנער שיף, וועלכע איז פאַרבייגעשוואומען אַסונסיאָן אויף איהר וועג איבער דעם פּאַראַגוואַי טייך נאָך דיא בראַזיליאַנער פּראָווינץ מאַטאָ גראָסאָ, און נאָכהער האָט ער זיך אַריינגעריסען מיט אַ טהייל פון זיין אַרמעע אין דיזער פּראָווינץ. דאָס איז געווען דער אָנפאַנג פון דער מלחמה, וועלכע לאָפּעז האָט געפיהרט אין פערלויף פון 5 יאָהר ניט נור מיט בראַזיליען, זאָנדערן אויך מיט אַרגענטינע און אורוגוואַי. אַזוי וויא אין מאַטאָ גראָסאָ, וואו עס האָבען זיך געפונען זעהר וועניג בראַזיליאַנער סאָלדאַטען, האָט ער געהאַט אַ לייכטען זיעג, האָט ער אויך געוואָלט זיך אַריינרייסען אין אורוגוואַי און אין ריאָ גראַנדע דאָ סול, וועלכע איז איינע פון דיא וויכטיגסטע בראַזיליאַנער פּראָווינצען, איידער דיא בראַזיליאַנער רעגיערונג וועט צייט האָבען צו שיקען אַהין פערשטערקונגען. אום אָבער צו דערגרייכען אַהין, האָט ער געהאַט צו מאַרשירען דורך דיא אַרגענטינער פּראָווינץ קאָריענטעס. ער האָט זיך דאַרום געווענדעט צו דער רעגיערונג אין בוענאָס ערעס נאָך ערלויבניס אַריבער־

צוקרייצען דיזע פראווינץ, אבער זיא האט עס ענטזאגט, און דאן האט ער איהר ערקלערט קריעג און האט אריינגעשיקט א מחנה פון 25 טויזענד מאן צו פער־כאפען קאריענטעס.

אזוי איז עס ארגענטינע אריינגעשלעפט געווארען אין דיזער מלחמה, וואס א ווילדער דיקטאטאר האט פערפיהרט צוליעב א משוגענע אמביציע און וואס האט אלע צדדים געקאסט שרעקליך טהייער. דיא האפנונגען פון דיזען דיקטא־טאר צו דערגרייכען ביז צו אורוגוואי און פון דארטען צום ים זיינען אבער צוקלאפט געווארען נאך דעם ערשטען צוזאמענשטויס מיט א בראזיליאנער פלא־טע אויף דעם טייך פאראנא אין 1865. ער איז דאן געבליבען אהן שיפען און האט זיך געמוזט פערלאזען נור אויף זיין ארמיעע אין זיין קאמפף געגען דיא צוויי גרעסטע און שטארקסטע רעפובליקען פון זיד־אמעריקא מיט אמאל, צו וועלכע עס איז נאך צוגעשטאנען אורוגוואי אונטער דער דיקטאטור פון גע־נעראל פלארעס.

ערשט אין 1866 האבען דיא דריי פערבונדענע רעפובליקען געקענט צו־זאמענקלייבען אן ארמיעע פון פערציג טויזענד מאן, אום צו אטאקירען דעם פא־ראגוואיער דיקטאטאר אויף זיין אייגענעם גרונד. אונטער דעם שוץ פון א גרויסער בראזיליאנער פלאטע מיט 125 קאנאנען האט דיזע ארמיעע געקענט אריבערפאהרען דעם טייך פאראנא און פערנעהמען געוויסע סטראטעגישע פונק־טען אין פאראגוואי. לאפעז האט געשיקט א טהייל פון זיינע סאלדאטען אי־בערצוהאקען זיינע שונאים דעם וועג, אבער דאס איז איהם ניט געלונגען. ער האט געקראגען איין נידערלאגע נאך דער אנדערער. נאך יעדער שלאכט זיינען טויזענדע פון זיינע אינדיאנער סאלדאטען געבליבען ליעגען טויט, אבער ער האט זיך אלין ניט אונטערגעגעבען און האט אלין ווייטער געטריעבען דיא אונ־גליקליכע אין קריעג. דיא בראזיליאנער און ארגענטינער האבען אויך געהאט זעהר שווערע פערלוסטען. דיא שלאכטען זיינען געווען שרעקליך בלוטיגע, ווייל דיא אינדיאנער האבען געקעמפפט מיט א ווילדער פערצווייפלונג ביז דעם לעצטען אטהעם. אבער דיא פערבונדענע דריי רעפובליקען האבען געקענט קריעגען ניט נור גענוג געוועהר, זאנדערן אויך פערשטערקונגען, וועהרענד דיא קרעפטע פון דעם פאראגוואיער דיקטאטאר זיינען אלין שנעלער אויסגעגאנגען נאך יעדען ווייטערען צוזאמענשטויס. ער האט געמוזט אלין מעהר יאגען אין קריעג יונגע אינדיאנער, אפילו אינגלעך פון 14 און 12 יאהר. פרויען האבען געמוזט מיטהעלפען דורך שלעפען זאכען אנשטאט בהמות. ווען זיי פלעגען באלען אויסגעמאטערטע און אויסגעהונגערטע, פלעגט מען זיי לאזען ליעגען ביז זיי פלעגען אויסגעהען. צו אלע צרות האט נאך דארטען אויסגעבראכען כאלערא, וועלכע האט אויך אנגעמאכט א חורבן אין דיא בראזיליאנער און אר־גענטינער ארמיען.

דיא שוואכע און קראנקע פלעגט דער אונמענשליכער דיקטאטאר הייסען אויסשלאכטען, אום צו קענען שנעלער מארשירען. ווען ער פלעגט מוזען אב־טרעטען פון אן ארט נאך א נידערלאגע, פלעגט ער הייסען פערברענען אין דער אומגעגענד אלע דערפער, אלע וואהנונגען און אויסשלאכטען אלע בהמות, וועלכע מען האט ניט געקענט מיטנעהמען. ער האט אזוי אלין מעהר חרוב געמאכט דיא בעסטע געגענדען פון פאראגוואי. וויא גרויס עס איז געוועזן דער פערלוסט פון פאראגוואי אין בעפעלקערונג צייגען פאלגענדע ציפער: פון דעם מיליאן מיט א פיערטעל נפשות פאר דיזען קריעג זיינען געבליבען בלויז 28,746 מענער, 106,254 פרויען און 86,079 קינדער. דאס איז געוועזן פשוט א פערטיליגונג פון א פאלק. עס גלויבט זיך ניט, אז איין מענש זאל קענען אומבריינגען אין פערלויף פון פינף יאהר א גאנצען מיליאן אנדערע (ניט רעכנענדיג דיא אונ־געהייערע פערלוסטען פון דיא בראזיליאנער און ארגענטינער, פערלוסטען אין צעהנדליגע טויזענדע סאלדאטען); אבער דאס זיינען אונבעשטרייטבארע פאקטען.

דיא קרעאלען, וועלכע דער בלוטיגער טיראן האט ניט געקענט אריינטריי־בען אין זיינע מחנות, האט ער געזוכט אויסצוראטען מיט אלע מיטעל. ער האט געהייסען ארעסטירען און פייניגען יעדען ווייסען. אפילו זיין מוטער האט ער געהייסען פייניגען! זיינע ברידער און שוועסטער מיט זייערע מענער זיינען ערמארדעט געווארען אויף זיין בעפעהל. וואס גרעסער עס זיינען געווען זיינע פערלוסטען אויף דיא שלאכטפעלדער, אלין ווילדער און בלוטיגער איז ער גע־ווארען.

ענדליך איז ער אין יאהר 1870 אליין אריינגעפאלען אין דיא הענד פון דיא בראזיליאנער, וועלכע האבען זיך נאך איהם נאכגעיאגט מאנאטען לאנג אין דיא וועלדער און אויף בערג אין דיא ווילדעסטע ערטער פון פאראגוואי, וואו ער האט נאך אלין געהאט ארום זיך עטליכע הונדערט אינדיאנער סאלדא־טען. ער וואלט וואהרשיינליך ניט טרוקען אבגעשניטען פון דיא זיעגער, נור ער האט זיי פערשפארט צו משפט'ן איהם, ווייל ער איז דערשאסען געווארען פון אן איינפאכען סאלדאט, ווען ער האט פרובירט זיך דורכרייסען און אנט־לויפען.

אט אזוי האט זיך געענדיגט דיא דריטע דיקטאטור אין דיזער אינדיאנער רעפובליק אין פערלויף פון דיא 60 יאהר פון איהר אונאבהענגיגקייט. אבער זייט 1870 האט זיא גליקליכערווייזע ווייניגער פאר דיא אנדערע לאטיינישע רעפובליקען געליטען פון דיקטאטארס און בירגער־קריעג. דיא ערשטע 6 יאהר נאך דעם טויט פון דעם טייוועלשען טיראן לאפעז האט זיך פאראגוואי געפונען פאקטיש אונטער דעם פראטעקטאראט פון בראזיליען, וועלכע האט געהאלטען

איהרע סאָלדאטען אין אסונסיאָן און האָט זיך געקליבען איינצווישליסען איהר אלס פראָווינץ. נור ארגענטינע האָט עס ניט דערלאָזען, אום בראזיליען זאָל ניט ווערען צו שטארק. דארום איז פאראגוואי געבליבען אַן אונאבהענגיגע רעפובליק אזוי וויא אורוגוואי. דאָס לאנד קומט ביסלעכווייז צו זיך און לעבט אויף. די גואראנים פערנעהמען זיך אזוי וויא פריהער מיט אקערבוי און פיה־פיטערונג און פערמעהרען זיך; אָבער די גאנצע רעפובליק צעהלט אונ־געפעהר א העלפט פון דער בעפעלקערונג, וועלכע זיא האָט געהאט פאר דער פערוויסטענדער מלחמה מיט א האלבען יאָהרהונדערט צוריק.

בּראַזיליען

Brazil

ערשטער קאפיטעל.

דיא ענטדעקונג און דיא ערשטע פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס

דעם 3טען מאַי 1500 זיינען עטליכע שיפען צוגעקומען צו אונבעקאנטע ברעגען. דיא שיפען זיינען געווען פּאָרטוגעזישע אונטער דער קאָמאנדע פון פּעדראָ אַלוואַרעץ קאבראַל, און דיא ברעגען זיינען אַ טהייל פון בראַזיליען. דאָס האָט פּאַסירט צופעליג. דיזע שיפען זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען פון ליסבאָן מיט אַ וואָכען זעקס פריהער נאָך אינדיען אויף דעם וועג אַרום אַפריקאַ, אויף וועלכען וואַסקאָ דאַ גאַמאַ האָט געררייזט מיט צוויי יאָהר פריהער, אום צו פערנעהמען דאָרטען פּאָרטען. נור דורך שטורמווינדען זיינען זיי אַראָב פון זייער וועג ביי דיא וועסטליכע ברעגען פון אַפריקאַ און זיינען גאָר פער־שלעפּט געוואָרען צו דיא אָסטליכע ברעגען פון זיד־אַמעריקאַ. דיזער צופאַל, וועלכער האָט געפיהרט צו דער עטאַבלירונג פון פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט און צו דער גרינדונג פון בראַזיליען, צייגט, אַז אַמעריקאַ וואָלט סיי וויא סיי ענטדעקט געוואָרען אין אכט יאָהר אַרום נאָך קאָלומבוס׳עס ערשטע רייזע.

עס איז דאַן פּשוט געקומען דיא צייט צו מאַכען אַלץ ווייטערע רייזען איבער׳ן ים און צו ענטדעקען נייע לענדער. דער מערקווירדיגער צופאַל מיט קאבראַל׳ס שיפען איז אייגענטליך געווען דער רעזולטאַט פון אַ לאַנגער רייהע פון רייזען פון פּאָרטוגעזער איבער דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן זייט דעם אָנפאַנג פון 15טען יאָהרהונדערט. איין ערפאָלגרייכע רייזע האָט געפיהרט צו אַן אַנדערער. דיא פּאָרטוגעזער זיינען געווען דיא פּיאָנערען אין דיזע געוואַגטע ים־רייזען. זיי האָבען אויך אויסגעבעסערט דיא אינסטרומענטען, אָהן וועלכע עס וואָלט גאָר ניט מעגליך געווען צו מאַכען אַזעלכע ווייטע רייזען. נאָך זיי האָבען שוין געפאָלגט דיא שפּאַניער, דיא ענגלענדער, דיא פראַנצויזען און דיא האָלענדער.

אַ בליק אויף אַ גלאָבוס צייגט, אַז דיא ברעגען פון דער אַלטער וועלט זיינען אַם נעהענטסטען צו דיא ברעגען פון דער נייער וועלט צווישען סענעגאַל אין וועסט־אַפריקאַ און בראַזיליען אין זיד־אַמעריקאַ. ווען דיזע ברעגען וואָלטען

געוועזן בעפעלקערט מיט ציוויליזירטע פעלקער, וואלט דער ים צווישען זיי שוין לאנג אריבערגעקרייצט געווארען פון שיפען. דאס וואס עס האט פאסירט מיט פארטוגעזישע שיפען, וואלט אויך געקענט טרעפען מיט אנדערע שיפען אין דער צייט פון געוויסע שטורם־ווינטען. יעדענפאלס האט קאבראל, וועלכער האט געמיינט, אז ער האט ענטדעקט אן אינזעל, ערקלערט דיא אונבעקאנטע געגענד פאר א טהייל פון דער פארטוגעזישער מלוכה. ער האט דארטען פערבראכט צעהן טעג, אום אויסצוגעפינען ביי דיא ווילדע אינדיאנער, אויב זיי ווייסען וואו עס געפינט זיך גאלד און זילבער (דיא פארטוגעזער האבען צוערשט געפרעגט דיא אינדיאנער וועגען עדעלע מעטאלען אזוי וויא דיא שפאניער). נאכהער האט ער געשיקט איינע פון זיינע שיפען נאך ליסבאן צו ברענגען דיא פרעהליכע בשורה וועגען דיא נייע ענטדעקונג, און אליין איז ער אוועק נאך אינדיען לויט דיא אינסטרוקציאנען, וואס ער האט געקראגען פון וואסקא דא גאמא גופא פאר זיין אבּרייזע פון דער פארטוגעזישער הויפט־שטאדט.

דער טאג פון קאבראל'ס לאנדונג ווערט געפייערט אין בראזיליען אלס א נאציאנאלער יום טוב. אבער דיא קאלאניזירונג דארטען האט זיך אנגעפאנגען א יאהר דרייסיג שפעטער. וויא נור עס איז אנגעקומען דיא נאכריכט וועגען דיזע ענטדעקונג, האט דיא פארטוגעזישע רעגירונג גלייך ארויסגעשיקט דריי שיפען אונטער דער קאמאנדע פון דעם בעריהמטען פלארענטינער ים־פאהרער אמעריגא וועספוטשי, אום אויסצופארשען דיא נייע לענדער. בראזיליען איז אייגענטליך ענטדעקט געווארען פון שפאניער מיט א יאהר פריהער פאר קאבראל'ן. דאס איז געשעהן אין 1499, ווען ווינסענט פינזאן, קאלומבוס'עס אן אדיוטאנט, איז פארבייגעשוואומען דיא ברעגען פון זיד־אמעריקא ביז דער מינדונג פון דעם אמאזאן טייך. נאר אזוי וויא דיא שפאניער האבען דארטען קיין קאלאניע ניט געגרינדעט און מען האט אויך ניט געוואוסט גענוי דיא ערטער, וועלכע זיי האבען בעשריבען, האט דער קעניג פון פארטוגאל פערלאנגט דיזע ערטער אין נאמען פון קאבראל'ס ענטדעקונג, וועלכע איז יעדענפאלס פריהער פאר דיא שפאנישע בעקאנט געמאכט געווארען אין אייראפא.

אין פערלויף פון א האלב יאהר איז אמעריגא וועספוטשי פארבייגעשוואומען ארום 2000 מייל ביי די אטלאנטישע ברעגען פון זיד־אמעריקא אלץ ווייטער צום זיד, ביז ער איז צוגעקומען צום טייך לא פלאטא. ער האט פערצייכענט און געגעבען נעמען דיא טייכען און האפענס, וואו ער האט זיך אבגעשטעלט, אום אויסצוגעפינען עפּעס ביי דיא אינדיאנער וועגען גאלד און זילבער און אויך וועגען מלוכות. איינער פון דיזע נעמען זיינען פערבליבען ביז'ן היינטיגען טאג, דארונטער אויך דער נאמען פון דער בראזיליאנער הויפט־שטאדט. זיא ווערט גערופען ריא דע זשאנעריא, ווייל גראדע דעם ערשטען יאנואר 1501 איז ער אריינגעקומען אין איהר פראכטפאלען האפען.

אָבער אַזוי וויא ער האָט נור געטראָפּען ווילדע אינדיאַנער שטאַממען, האָט ער זיך צוריקגעקעהרט. דיא איינציגע ווערטהפאָלע זאַך וואָס ער האָט דאָרטען געפונען, איז אַ רויטע פאַרב האָלין, וואָס האָט געטראָגען אין מיטעלאַלטער דעם נאָמען בראַזיל־האָלין און וואָס מען האָט דאַן אָלין מעהר געפאָדערט צו פאַר־בען שטאָפּען. צוליעב דיזע האָלין האָט עס דיא געגענד, וואו מען האָט אַזעלכע בוימער געפונען, געקראָגען דעם נאָמען בראַזיליען. דיא פּאָרטוגעזישע רעגיע־רונג, וועלכע האָט דאַן אָנגעפאַנגען אַריינצוקריעגען דיא ערדעלע מעטאַלען פון איהרע מינען אין אפריקאַ און דורך דעם האַנדעל מיט אָסט־אינדיען, האָט זיך גאַניץ ווענינ געקימערט וועגען אַ לאַנד, וואָס איז בעזעצט בלויז פון ווילדע. זיא האָט אָנפאַנגס אַליין גאָר ניט געטהאָן צו גרינדען דאָרטען קאָלאָניעס, אָבער זיא האָט דאָך געשטערט אַנדערע זיך צו בעזעצען אין אירגענד וועלכען אָרט ביי דיא ברעגען.

דיא בעריכטען וועגען גאַנצע וועלדער מיט בראַזיל־בוימער האָבען אָבער גלייך צוגעצויגען קאַפּיטאַנען פון קליינע האַנדעלס־שיפען און אַוואַנטוריסטען צו פאָהרען אַהין האַקען דיזע טהייערע בוימער. דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט ערקלערט אַז דער האַנדעל מיט דיזע האָלין איז איהר מאָנאָפּאָל, אָבער דיא פּיראַטען און אַוואַנטוריסטען פון אַנדערע לענדער, בעזאָנדערס פון פראַנק־רייך, האָבען ניט געקוקט דערויף און פלעגען מאַכען זעהר גוטע געשעפטען דערמיט. דיא פראַנצויזען האָבען אויך געזוכט צו עטאַבלירען זיך אין געוויסע האַפענס, וואו זיי פלעגען קומען אין געוויסע צייטען פון יאָהר האַקען דיא בראַזיל־בוימער און וואו זיי האָבען געזוכט צוצוציהען אויף זייער זייט דיא אינ־דיאַנער. דאָס האָט אונטערגעיאָגט דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג צו גרינדען קאָלאָניעס און צו בויען קליינע פעסטונגען אין געוויסע פונקטען.

עס זיינען אַזוי אַוועק אַ יאָהר דרייסיג ביז פּאָרטוגעזער האָבען זיך טאַקע אַ נעהם געטהאָן צו עטאַבלירען קאָלאָניעס אין בראַזיליען. נאָך אַ לענגערע צייט האָט עס גענומען ביז מען האָט אויסגעפונען, אַז דאָס איז איינע פון דיא פרוכטבאַרסטע און רייכסטע לענדער אין דער וועלט. אַמעריגאָ וועספּוטשי האָט שוין איבערגעגעבען, אַז דיא געגענדען דאָרטען האָבען אויך אַ זעהר אַנגע־נעהמען קלימאַט טראָץ דעם וואָס זיי זיינען טראָפּישע. ער האָט זיך אויסגע־דריקט, אַז אויב דער גן עדן געפינט זיך ערגעץ אויף דער ערד, איז עס גיכער ביי דיא ברעגען פון בראַזיליען, וויא אין אירגענד וועלכען אַנדערען אָרט. אָבער מען האָט דאַן געזוכט און הויך געשעצט נור אַזעלכע ערטער, וואָס האָבען גלייך געקענט צושטעלען גאָלד און זילבער, און אַזאַ אָרט איז בראַזיליען ניט געווען, אָבוואָהל זיא איז אויך זעהר רייך אין גאָלד, זילבער און דיאַמאַנטען. מען האָט אָבער ענטדעקט דאָרטען דיא ערדעלע מעטאַלען אַ צייט נאָך דיא גרינדונגען פון דיא קאָלאָניעס, וועלכע זיינען טאַקע בעשטאַנען צוערשט פון אַקערבויער.

דער הויפּט־רייכטהום פון בראַזיליען איז בעשטאַנען און בעשטעהט אויך היינט אין איהרע וועלדער און בכלל אין פלאַנצען.

דיא ערשטע אייראָפּעער, וועלכע האָבען אָנגעפאַנגען צו בעזעצען זיך אין בראַזיליען, זיינען געווען דעזערטירען, אַנטלאָפענע פערברעכער און זוכער פון בראַזיל־בוימער. זיי האָבען זיך צומישט מיט דיא אינדיאַנער, איבער וועלכע זיי האָבען נאַטירליך קאָמאַנדעוועט. פּאָרטוגעזישע שיפען, וועלכע פלעגען פאָהרען נאָך אָסט־אינדיען, האָבען ניט איין מאָל זיך אָבגעשטעלט אין דיא פּראַכטפאָלע האַפענס פון בראַזיליען, און אייניגע פון דיא מאַטראָסען האָבען זיך בענוצט מיט דער געלעגענהייט צו פערבלייבען דאָרטען און זוכען עלדאָ־ראַדאָס. וועגען דיזע דעזערטירען און אַוואַנטוריסטען ווערען דערצעהלט ראָ־מאַנטישע געשיכטען. אַ פּאָאָר פון זיי האָבען געוואַנדערט צוזאַמען מיט אינ־דיאַנער זעהר ווייט אין לאַנד מיט דער האָפנונג צו ענטדעקען גאָלד־מינען. איינער פון זיי מיט'ן נאָמען אַלעקאָ גאַרסיא, וועלכער האָט געלאַנדעט מיט נאָך דריי פּאָרטוגעזער אין 1526 אין אַ האַפען פון דעם יעצטיגען בראַזיליאַנער שטאַאַט סאַנטאַ קאַטארינאַ, האָט צוזאַמענגעקליבען אַ מחנה אינדיאַנער, מיט וועלכע ער האָט מאַרשירט אַלץ ווייטער צו מערב ביז ער איז צוגעקומען צו דיא גרענצען, וועלכע האָבען זיך געפונען אונטער דער אויבערהערשאַפט פון דיא אינקאַס. צוריק איז ער אָבער ניט געקומען פון דאָרטען. עס איז יעדענ־פאַלס זיכער, אַז ווען דיא שפּאַניער האָבען דערגרייכט דורך לאַ פּלאַטאַ און פּאַראַנאַ ביז פּאַראַגוואַי אונטער דער קאָמאַנדע פון סעבאַסטיאַן קאַבאָט (זעה דעם ערשטען קאַפּיטעל פון דער געשיכטע פון ארגענטינע), האָבען שוין דיא אינדיאַנער דאָרטען געהערט פון ווייסע מענשען און פון פייערשיסענדע גע־וועהר. דאָס האָט נור געקענט פּאַסירען דורך זייער צוזאַמענטרעף מיט דיא אַוואַנטוריסטען, וועלכע זיינען פערקראָכען אַהין פון דיא בראַזיליאַנער האַפענס.

ווען דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט דערהערט פון דער שפּאַנישער עקספּעדיציע אין לאַ פּלאַטאַ, האָט זיא בעשלאָסען ניט נור צו קאָלאָניזירען דיא שוין־ענטדעקטע געגענדען אין בראַזיליען, זאָנדערן אויך צו פערנעהמען געגענדען ווייטער צום זיד און צו גרינדען אַ קאָלאָניע ביי דיא ברעגען פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ, אום דערמיט צו פערשטאַרקען איהרע פּרעטענזיעס דאָרטען אויף דעם גרונד פון דעם טאָרדעסילאַס אָבמאַך (זעה דיא געשיכטע פון ארגענ־טינע). זיא האָט אָנגענומען דעם פּלאַן, וואָס איז שוין פריהער אויספּרובירט געוואָרען מיט ערפאָלג אויף דיא אינזלען מאַדעירא און אַזאָרעס, נעמליך צו שענקען גרויסע שטיקער לאַנד צו אַדעליגע מיט דער בעדינגונג, אַז זיי זאָלען דאָרטען עטאַבלירען קאָלאָניעס אויף זייער אייגענער רעכנונג. דאָס איז געווען אַ מין פעאָדאַלע סיסטעם.

דיא רעגיערונג האָט דערביי גאָר ניט ריזיקירט צו פערלירען. זיא האָט

זיך אויך ניט געמישט אין דיא אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון דיא קאָלאָניעס וואָס האָבען זיך געפונען אונטער דער אונבעגרענצטער מאַכט פון זייערע אדעליגע אייגענטהימער, וועלכע האָבען געטראָגען דעם נאָמען גענעראַל־קאַפּיטאַנען. יעדערער פון זיי האָט געקראָגען אַ טראַקט לאַנד פופציג ליג (דאָס איז אַן אַלטע אייראָפּעאישע מאָס, אונגעפעהר 3 ענגלישע מייל לאַנג) ביי דיא ברעגען פון ים. וועגען דעם הינטערלאַנד האָט מען זיך גאָר ניט געקימערט. מען האָט אפילו ניט געוואוסט וויא ווייט דיא געגענדען ציהען זיך פון דיא אַטלאַנטישע ברעגען צו מערב. דאָס איז געוועזן נאָך פאַר דיא ענטדעקונג פון פּערו. עס איז אין יענע צייטען בכלל ניט געוועזן זעהר וויכטיג, וויא פיעל לאַנד איינער האָט פּערצייכענט אויף'ן פּאַפּיער אין דער נייער וועלט. דאָס וויכטיגסטע איז געוועזן צו נעהמען פּאָסעסיע פון אַ געוויסער געגענד, וואָס עס האָט נאַטירליך נור געקענט אויסגעפיהרט ווערען דורך דיא עטאַבלירונג פון קאָלאָניעס.

דער ערשטער פון אַזעלכע גענעראַל־קאַפּיטאַנען איז געוועזן אַ רייכער אדעלמאַן און בעוואוסטער ים־פאָהרער, דאָן מארטים אַפּאָנזאָ דע סוזאַ, וועלכער איז אָבגעפאָהרען אין 1531 מיט אַ 400 מאַן אויף 5 שיפען צו עטאַבלירען אַ קאָלאָניע אין אַ פּאַסענדען אָרט. ער האָט אויך געקראָגען אַ בעפעהל פון קעניג צו פּעריאָגען דיא פראַנצויזען און אַלע פרעמדע, וועלכע ער וועט נור געפינען ביי דיא בראַזיליאַנער ברעגען. ווען ער איז צוגעקומען צו אַ האַפען ניט ווייט פון דער היינטיגער שטאָדט פּערנאַמבוקאָ, האָט ער געפאַנגען דריי פראַנצויזישע שיפען, וועלכע זיינען געוועזן אָנגעלאָדען מיט בראַזיל־האָלץ. צוויי פון זיינע שיפען האָט ער געשיקט אויסצופאָרשען דיא ברעגען צום נאָרד פון קאַפּ סענט ראָק (דאָס איז דער ווייטעסטער פּונקט פון זיד־אַמעריקאַ אין מזרח־זייט), און אַליין איז ער אָבגעפאָהרען מיט דיא איבריגע שיפען אַרונטער צום זיד מיט דער אַבזיכט צו גרינדען אַ קאָלאָניע ערגעץ ביי דיא ברעגען פון ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ. נור ווען ער איז צוגעשוואומען אַזוי ווייט צום זיד וויא דיא היינטיגע בראַזיליאַנער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ סול און זיין גרעסטע שיף מיט דיא מייסטע פּראָוויזיאָן איז דאָרטען אונטערגעגאַנגען, האָט ער בעשלאָסען צו פּערקירעוועון צוריק צום נאָרד. לעבען אַן אינזעל, וואָס ער האָט אַ נאָמען געגעבען סאַאון ווינסענט לכבוד אַ קאַטוילישען הייליגען, האָט ער זיך שליסליך אָבגעשטעלט. דאָרטען איז עס אין יאַנואַר 1532 געגרינדעט געוואָרען דיא ערשטע פּאָרטוגעזישע קאָלאָניע אין בראַזיליען. דיזער אינזעל ליעגט ניט ווייט פון סאַנטאָס, דעם גרויסען קאַפע פּאָרט פון דעם שטאַאט סאַאון פּאולאָ, וואָס איז געוואָרען דער פונדאַמענט פון דער הערשאַפט פון פּאָרטוגאַל איבער כמעט אַ העלפט פון זיד־אַמעריקאַ.

דער שנעלער ערפאָלג פון דיזער קאָלאָניע האָט אויפגעמונטערט אַנדערע אדעליגע צו פאָלגען דעם ביישפּיעל פון דע סוזאַ. דיא רעגיערונג האָט דאַן

בעשלאָסען צו צוטהיילען דיא ברעגען פון בראַזיליען אין חלקים צו 50 ליג צווישען אַזעלכע אַדעליגע, וועלכע האָבען זיך פערפּליכטעט צו קאָלאָניזירען זייער לאַנד אויף זייער אייגענער רעכנונג. אין 1534 איז אַזוי בראַזיליען צו־טהיילט געוואָרען צווישען אַ דוצענד גענעראַל־קאַפּיטאַנען פון דיא ברעגען ביי דער מינדונג פון אַמאַזאָן טייך ביז צום אינזעל סאַנטאַ קאַטאַרינאַ, וואו דיא טאָרדעסילאַס ליניע האָט זיך געזאָלט ענדיגען נאָך דיא דאַמאָלסדיגע געאָגראַ־פישע קענטניסע. איינער פון דיזע גענעראַל־קאַפּיטאַנען איז געווען דע סוזאַ'ס אַ ברודער, וועלכער האָט אויסגעקליבען צוויי בעזונדערע ערטער, וואו ער האָט געגרינדעט צוויי קאָלאָניעס, איינע ניט ווייט פון סאַאָן ווינסענט און דיא אַנדערע ניט ווייט פון פערנאַמבוקאָ, וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1535 פון אַ גענעראַל־קאַפּיטאַן מיט'ן נאָמען פערעיראַ דואַרטע קאָעלהאָ.

בלויז פיער פון דיא קאָלאָניעס, וועלכע דיא גענעראַל־קאַפּיטאַנען האָבען עטאַבלירט נאָך פיעל מאַטערניסען און אָפּפער, וויא אויך נאָך בלוטיגע צו־זאַמענשטויסען מיט אינדיאַנער, ביי דיא ברעגען פון בראַזיליען, האָבען זיך גלייך פעסט איינגעוואָרצעלט און שנעל אַרויסגעלאָזען פון זיך אַ סך צווייגען. דאָס זיינען געוועזען סאַאָן ווינסענט (היינט אַ קליינע שטאָדט פון דער גרויסער פּראָווינץ סאַאָן פּאַולאָ), פערנאַמבוקאָ, באַהיאַ און ריאָ דע זשאַנעיראָ. דיא פּאָרטוגעזישע בעזעצונגען האָבען זיך אָנגעפאַנגען צו פערשפּרייטען וויא נור מען האָט אויסגעפונען, אַז בראַזיליען איז אויסגעצייכענט פאַר צוקער־פּלאַנטאַ־ציעס. ספּעציעל זיינען געוואַקסען דיא קאָלאָניעס אין פערנאַמבוקאָ דורך דיא קולטיווירונג פון דיא צוקער־רעהרען, וועלכע איניגע פּאָרטוגעזער האָבען אימ־פּאָרטירט אַהין פון מאַדעיראַ און קאַפּ ווערדע אינזלען (ליעגען לעבען וועסט אַפריקאַ) אין 1525. אין 16טען יאָהרהונדערט איז בראַזיליען געוואָרען דאָס צוקער־לאַנד פאַר אייראָפּאַ.

אָבער אין דיא ערטער אַרום פערנאַמבוקאָ האָבען דיא פּאָרטוגעזער אויך געהאַט מעהר שטערונגען און שוויריגקייטען. דיא אינדיאַנער־שטאַמען זיינען דאָרטען געוועזען אַזוי קריעגעריש וויא ווילד. זיי האָבען מוטהיג געקעמפּפט פאַר זייער ווילדע פרייהייט. דערצו נאָך זיינען זיי אונטערגעהעצט געוואָרען פון פראַנצויזישע אַוואַנטוריסטען און הענדלער, וועלכע האָבען געוואָלט עטאַב־לירען דאָרטען זייערע צוקער־פּלאַנטאַציעס. פערנאַמבוקאָ איז געלעגען אויף דעם וועג פון דיא שיפען פון אַלע אייראָפּעאישע האַנדעלס־נאַציאָנען נאָך זיד־אַמעריקאַ. דער געוועהנליכער וועג פאַר דיא זעגעל־שיפען פון אייראָפּאַ נאָך זיד־אַמעריקאַ איז געווען צוערשט אַרונטער צום זיד ביז דיא אינזלען מאַדעיראַ, אַזאָרעס און קאַפּ ווערדע און פון דאָרטען איבער דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן ביז צו דיא נעהענטסטע ברעגען פון בראַזיליען, נעמליך: פערנאַמבוקאָ. פראַנצויזישע קאַפּיטאַנען, הענדלער און בכלל פּיראַטען האָבען געוואָלט צושטערען דיא

פּאָרטוגעזישע בעזעצונגען דאָרטען מיט דער הילפע פון אייניגע אינדיאַנער־שטאַמען, אָבער שליסליך האָבען זיי גאָר ניט געוואונען דורך דעם, ווייל זיי זיינען ניט געשטיצט געווען פון זייער רעגיערונג, ווערענד דיא פּאָרטוגעזישע גענעראַל־קאַפּיטאַנען האָבען ניט נור געהאַט מעהר מיטעל און קרעפטע, זאָנדערן זיינען אויך געשטיצט געווען פון זייער קעניג.

דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס אין פּערנאַמבוקאָ און אין באַהיאַ זיינען זעהר שנעל פערמעהרט געוואָרען, ווען מען האָט אָנגעפאַנגען צו ברענגען שקלאַווען פון אַפריקאַ. דער פּראַכטפאָלער פּאָרט פון באַהיאַ איז געוואָרען דער גרעסטער צענטער פאר דעם שקלאַווען־האַנדעל אין דער נייער וועלט. דאָס איז געווען דער נעהענטסטער און זיכערסטער פּאָרט פאר דיא שקלאַווען־שיפען, וועלכע פלעגען ברענגען דיא אונגליקליכע נעגער פון סענעגאַל, גווינעאַ און בכלל וועסט־אַפריקאַ. פון דאָרטען פלעגט מען דיא שקלאַווען פונאַנדערשיקען אין אַנדערע קאָלאָניעס.

דיא בראַזיליאַנער אינדיאַנער האָבען ניט געטויגט צו שווערע און בעזאָנדערס צו שטענדיגע אַרבייט אויף די פּלאַנטאַציעס, אַזוי וויא עס האָבען ניט געטויגט דיא אינדיאַנער פון דיא אַנדערע טהיילען פון דער נייער וועלט, מיט אויסנאַהמע נור פון דיא האַלב־ציוויליזירטע שטאַמען אין פּערו און אין מעקסיקאָ. וויא פיעל אינדיאַנער עס האָבען זיך געפונען אין דיא געגענדען, וועלכע געהערען היינט צו דער בראַזיליאַנער רעפּובליק, דאָס קען מען ניט וויסען בעשטימט. מייסטענס האָבען זיי זיך אַרומגעשלעפּט אין ערטער ניט ווייט פון דיא ברעגען פון ים. זיי האָבען זיך אַלע געפונען אויף אַ זעהר נידריגער קולטור־שטופע. אייניגע פון דיזע שטאַמען, וויא דיא באָטאַקודאָס, האָבען געהערט צו די ווילדעסטע מענשען אויף דער ערד. זיי שלעפּען זיך נאָך עד היום אַרום מוטער־נאַקעטע אין דיא סילוואַסען (דיא וועלדער־געגענדען) פון אַמאַזאָן אַזוי וויא ווילדע חיות. מאַנכע שטאַמען זיינען געווען מענשען־פרעסענדע. אין דיא פערוואָרפענסטע ווינקעלעך פון בראַזיליען, וואָס זיינען נאָך ניט בעטראָטען געוואָרען פון וועיסע, געפינען זיך אויך היינט קאַניבאַלען.

דיא פּאָרטגעשריטענסטע אינדיאַנער אין בראַזיליען זיינען געווען דיא אַראַוואַקס, טופּיס און גואַראַניס. זיי האָבען שוין געלעבט אין אַרומגעצאַמטע פלעצער, וויא אויף דער בייליעגענדער צייכנונג, און האָבען קולטיווירט פעלדער, געשפּונען בוימוואָל און געטראָגען קליידער (ריכטיגער גערעדט, ניט אַרומגעגאַנגען מוטער־נאַקעט וויא פיעלע אַנדערע שטאַמען). דיא זידליכע טהיילען פון בראַזיליען, וויא אויך פּאַראַגוואַי, אַ טהייל פון אורוגוואַי און אַ טהייל פון באָליוויאַ זיינען געווען מייסטענס בעזעצט פון דיא טופּי־גואַראַני שטאַמען, וועלכע זיינען מייסטענס אויך געווען פריעדליכע. וויא פריעדליך און אונטערטעניג דיא גואַראַניס זיינען געווען, ווייסען מיר שוין פון דער געשיכטע פון

פּאַראַגוואַי. דיא שפּראַך פון דיא גואַראַניס איז אָנגענומען געוועזן אין דיא צענטראַלע טהיילען פון זיד־אַמעריקאַ און איז נאָך היינט פערשפּרייט אין פּאַראַגוואַי און אין געגענדען אַרום.

נור צו דער אַרבייט אויף פּלאַנטאַציעס האָבען דיא אַקערבויער פון דיא טופּי און גואַראַני שטאַמען ניט געטויגט, אָבוואָהל זיי האָבען אויסגעזעהן זעהר געזונד און קרעפטיג. דיא פּאָרטוגעזער, דיא שפּאַניער און אַנדערע אייראָפּעער האָבען ניט געקענט פערשטעהן, וואָרום אפילו דיא קרעפטיגסטע אינדיאַנער פלעגען ניט אויסהאַלטען אַנשטרענגונגען ביי דער אַרבייט וויא אַ געוועהנליכער אייראָפּעער. ווען דיא פּאָרטוגעזער האָבען גענומען טרייבען צו דער אַרבייט און צו פערשקלאַווען דיא אינדיאַנער, אָבוואָהל נאָך דיא גע־

אַ דאָרף פון טופּי־אינדיאַנער

שריבענע געזעצע פון פּאָרטוגאַל איז עס פון אָנפאַנג אָן פערבאָטען געוואָרען, האָבען אייניגע שטאַמען זיך געוועהרט, אַנדערע זיינען זיך צולאָפען אין דיא וועלדער און דריטע האָבען זיך אונטערגעגעבען און געגאַנגען אַזוי לאַנג אין יאָך, וויא לאַנג זייערע כחות האָבען עס אויסגעהאַלטען.

דיא צאָהל פון אינדיאַנער איז יעדענפאַלס אַלץ קלענער געוואָרען אין דיא ערטער לעבען דיא ברעגען פון ים. דיא פּאָרטוגעזער האָבען דאַרום פון איין זייט געבראַכט אַלץ מעהר נעגער פון וועסט־אפריקאַ און פון דער אַנדער זייט זיך געיאָגט אַלץ ווייטער און טיעפער אין דיא ווייטעסטע געגענדען פון זיד־אַמעריקאַ נאָך אינדיאַנער, וועלכע זיינען פערקראָכען אַלץ ווייטער אין דיא וועלדער פון אַמאַזאָן טהאָל, וואו עס איז עד היום זיי שווער צו געפינען. נאָך

דער פאָלקס־צעהלונג אין 1890 האָבען זיך אין גאַנץ בראזיליען געפונען 1,295,796 אינדיאַנער, ניט רעכענענדיג אַזעלכע, וועלכע שלעפּען זיך אַרום אין דיא סילוואַסען מוטער־נאַקעטע און וועלכע מען האָט נאָך אַלץ קיין מעגליכ־קייט ניט צו צעהלען. היסטאָרישע באַרשער נעהמען אָן, אַז צו דער צייט פון דיא ערשטע פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס האָבען זיך אין בראזיליען ניט געפונען מעהר אינדיאַנער וויא היינט.

צווישען דיא פּאָרטוגעזער, נעגער און אינדיאַנער זיינען פאָרגעקומען דיא גאַנצע צייט בלוט־מישונגען. ביז דיא לעצטע פּאָאָר צעהנדליג יאָהר פון 19טען יאָהרהונדערט זיינען דיא איינוואַנדערער אין בראזיליען געווען כמעט אויס־שליסליך פּאָרטוגעזער. היינט וואַנדערען אַהין מייסטענס איטאַליענער און אויך אַ סך דייטשען, ספּעציעל אין דיא זידליכע פּראָווינצען, וואו דיא קלימאַ־טישע בעדינגונגען זיינען זעהר גינסטיג פאַר אַלע אייראָפּעער. דיא פּאָרטוגע־זער, וויא דיא שפּאַניער און בכלל דיא לאַטיינישע אָדער ראָמאַנישע פעלקער, האָבען קיין מאָל ניט געהאַט אַזאַ אַנטיפּאַטיע צו בלוט־מישונגען מיט נעגער און אינדיאַנער, בכלל מיט ניט־ווייסע מענשען, וויא דיא ענגלענדער און טהייל־ווייז אויך דיא דייטשען. אין בראזיליען איז קיין מאָל ניט איינגעפיהרט געוואָרען אַזאַ אָבשיידונג פון שוואַרצע און ווייסע, אַזאַ "קאָלאָר לאַין (פאַרב־ליניע)", וויא אין יונייטעד סטייטס און איבערהויפּט אין ענגליש־שפּרעכענדע לענדער. דיא בעפעלקערונג פון בראזיליען איז אַ בעזאָנדערס געמישטע. מען קען ניט זאָגען, אַז ווייסע, עכטע ווייסע, האַלטען זיך גאָר ניט פאַר יחסנים אויף דאָרטען. מעסטיזאָס רעכענען זיך איבערהויפּט אַריין צווישען ווייסע. אָבער אין פּאָליטישען לעבען און אפילו אין פאַמיליען־אַנגעלעגענהייטען שפּיעלען דיא הויט־פאַרבען אַן אונבעדייטענדע ראָלע אין דער בראזיליאַנער רעפּובליק.

דיא שוואַרצע און בכלל דיא פאַרביגע בילדען עד היום דיא מעהרהייט אין דיא נאָרדליכע שטאַאַטען פון בראזיליען. וואָס נעהענטער צום אַמאַזאָן טייך, וואָס פאַלט אַריין אין אַטלאַנטישען אָקעאַן ניט ווייט פון עקוואַטאָר, אַלץ מעהר אינדיאַנער און נעגער און בכלל פאַרביגע געפינען זיך דאָרטען. וואָס ווייטער צום זיד פון עקוואַטאָר און נעהענטער צו דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען, אַלץ גרעסער ווערען דיא צאָהלען פון דיא ווייסע דורך איינוואַנדערונג פון אייראָפּאַ. אין דער אַלטער פּראָווינץ סאַאון פּאַולאָ, וואו דער ערשטער גענע־ראַל־קאַפּיטאַן דע סוזאַ האָט געגרינדעט דיא ערשטע גרויסע קאָלאָניע סאַאון ווינסענט, איז דיא צאָהל פון פּאָרטוגעזישע קאָלאָניסטען בעזאָנדערס שנעל גע־וואַקסען. דיזע ערטער זיינען געווען און בלייבען דיא בעסטע פאַר אייראָפּעער טראָץ דעם וואָס זיי ליעגען אין דיא טראָפּיקס. אויף דיא בערג, וועלכע הייבען זיך אָן דאָרטען נאָהענט ביי דיא ברעגען פון ים און ציהען זיך ווייט אין מערב ביז פּאַראַגוואַי, איז עס אפילו אין דיא זומער־מאָנאַטען ניט זעהר הייס. אַזאַ

ריעזיגע טעריטאָריע, וויא דיא בראַזיליאַנער רעפּובּליק פּערנעהמט (זיא איז דאָך גרעסער אין שטח פאַר יונייטעד סטייטס אָהן אַלאַסקאַ), מוז האָבּען פּער־שיעדענע קלימאַטען, אָבוואָהל זיא ליעגט כמעט אין גאַנצען צווישען דיא טראָפּיקס. דער אונטערשיעד אין קלימאַט קומט פון דער הויכקייט פון דיא געגענדען. אויף העכערע פּלאַטאָס איז עס קאַלט אפילו אונטער דעם סאַמע עקוואַטאָר. אין דעם ריזיגען טהאָל פון אַמאַזאָן מיט זיינע הונדערטע צופלוסען קענען טאַקע ווייסע ניט עקזיסטירען. אין דעם שטאַאט אַמאַזאָנאַס, וואָס פּערנעהמט אונגעפעהר אַ פערטעל פון גאַנץ בראַזיליען, געפינען זיך היינט אַרום אַ פערטעל מיליאָן נפשות (און דאָס כמעט אויסשליסליך אינדיאַנער), וועהרענד למשל, אין דעם שטאַאט סעאַראַ, וואָס ליעגט ניט ווייטער צום זיד פון עקוואַ־טאָר לעבען שטאַאט אַמאַזאָנאַס און וואָס פערנעהמט אַרום 40 טויזענד סקווער מייל (דאָס איז אונגעפעהר 19 מאָל וועניגער פאַר אַמאַזאָנאַס), איז דיא בעפעלקערונג נאָהענט פון 900 טויזענד נור דעריבער, ווייל עס ציהען זיך דאָרטען צימליך הויכע בערג־געגענדען.

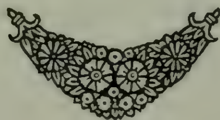
פון דיא פּלאַטאָס אָדער האָכלענדער פון סאַאון פּאַולאָ האָבּען זיך דיא פּאָרטוגעזער אַליין ווייטער גערוקט אין מיטען לאַנד און האָבּען דערגרייכט ביז צו דיא אַנדעסען־בערג אין מערב־זייט אין זייערע עקספּעדיציעס צו פאַנגען אינדיאַנער־שקלאַווען. זיי האָבּען אַזוי פערשפּרייט דיא הערשאַפט פון פּאָר־טוגאַל אַליין ווייטער אין זיד־אַמעריקאַ. אויף זייערע האָכלענדער האָבּען דיזע קאָלאָניסטען זיך געפיהרט אַזוי וויא זיי האָבּען עס אַליין געוואָלט. זייער פּער־קעהר מיט זייער מוטערלאַנד איז געוועזען אַ זעהר קליינער פון אָנפאַנג אָן. ביס־לעכווייז איז דאָרטען אויפגעקומען אַ גאַנץ אַנדער טיפּ פון אַ פּאָרטוגעזער וויא אין פּאָרטוגאַל גופא. זיי האָבּען געקראָגען דעם נאָמען פּאוליסטאַס און זיי האָבּען געשפּיעלט און, מען מעג זאָגען, זיי שפּיעלען אויך היינט דיא גרעסטע ראָלע אין בראַזיליען.

אין אַלגעמיינען האָבּען זיך דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט אונטערשיידעט פון דיא שפּאַנישע דערמיט, וואָס זיי זיינען געוועזען פון אָנפאַנג אָן אַגריקולטורעלע און קאָמערציעלע. אפילו דיא אַדעליגע שווערד־העלדען, וועלכע זיינען אַריבערגעקומען אין בראַזיליען אַלס בעגלייטער פון דיא גענעראַל־קאַפּיטאַנען, האָבּען זיך אַ נעהם געטהאָן צו צוקער־פּלאַנטאַציעס און בכלל צום האַנדעל מיט דיא פּראָדוקטען פון דיא טראָפּישע געגענדען. דאָס האָט זיי פערשאַפט אין אַ קורצער צייט מעהר רייכטהום, וויא דיא גאָלד און זילבער מינען, וועלכע דיא שפּאַניער האָבּען געפונען אין דער אינקאַ־אימפּעריע. דאָס האָט אויך געפיהרט צו אַ פּערמעהרונג פון אמת׳ע קאָלאָניסטען, פּשוט׳ע אַקערבויער, וועלכע האָבּען אַליין מעהר אויסגעוואַנדערט פון פּאָרטוגאַל.

אין דערזעלבער צייט, ווען דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט געשיקט

קאָלאָניסטען, וויא אויך פרויען, מייסטענס יתומות, נאָך בראַזיליען, זיינען אָנ־געקומען יעזואיטען צו פערשפרייטען דיא קריסטליכע רעליגיאָן צווישען דיא איינגעבאָרענע. דער קעניג יאָהאַן דער דריטער האָט זעהר שטאַרק געשטיצט דעם יעזואיטישען אָרדען, וועלכער האָט דאַן געהאַט דיא בעסטע, דיא פעהיג־סטע און אויך, מעג מען זאָגען, דיא אָפּפער־וויליגסטע מיסיאָנערען. אין 1549, ווען דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט אויסגעפונען, אַז דיא סיסטעם פון גע־נעראַל־קאַפּיטאַנסטוועס טויג שוין ווייטער ניט, און האָט געשיקט איינעם פון דער גרויסער אַדעליגער פאַמיליע סוזאַ אַלס גענעראַל־גובערנאַטאָר מיט 6 שיפען, אויף וועלכע עס האָבען זיך געפונען אַרום אַ טויזענד פערזאָנען, זיינען אויך אָנגעקומען עטליכע יעזואיטען אונטער דער קאָמאַנדע פון זייער עלטסטען מיט'ן נאָמען נאָברעגאַ, וועלכער האָט געגרינדעט דיא ערשטע מיסיאָן אין בראַ־זיליען. שנעל האָבען זיך אויך צושפרייט דיא יעזואיטישע מיסיאָנערען איבער דיא אינלענדישע געגענדען דאָרטען. זיי האָבען געאַרבייט אונערמידליך צו בעקעהרען דיא אינדיאַנער צום קריסטענטהום און צו גרינדען ניט נור קירכען און שולען אויך פאַר דיא ווייסע קאָלאָניסטען און מעסטיזאָס, זאָגדערן צוזאַ־מענצוקלייבען וואָס מעהר אינדיאַנער אַקערבויער אין דיא דערפער, גענאַנט מיסיאָנען, אונטער זייער השגחה.

דורך דעם זיינען דיא יעזואיטען אין אַ גאַנץ קורצער צייט געקומען אין קאָנפליקט מיט דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניסטען, ספּעציעל מיט דיא ענערגישע פּאַוליסטאַס, וועלכע האָבען זיך גענויטיגט אין אינדיאַנער שקלאַווען, וויא דאָס איז שוין געשילדערט אין דער בעשרייבונג פון דער בעריהמטער יעזואיטישער רעפּובליק אין פּאַראַגוואַי (זעה דיא געשיכטע פון דיזער רעפּובליק) און וויא דאָס וועט אויך איבערגעגעבען ווערען אין אַ ווייטערען קאַפּיטעל.

צוויטער קאַפּיטעל.

דער קאַמפּף מיט פּראַנצויזען און האָלענדער

אונגעפעהר הונדערט יאָהר, פון דער צווייטער העלפט פון 16טען ביז צו ענדע פון דער ערשטער העלפט פון 17טען יאָהרהונדערט, האָבען דיא פּאָרטוּגעזער געהאַט צו פיהרען אין בראַזיליען אַ קאַמפּף ניט נור מיט אינדיאַנער, זאָנדערן אויך מיט פראַנצויזען און האָלענדער. מיר ווייסען שוין פון פאָריגען קאַפּיטעל, אַז פראַנצויזישע שיפס־קאַפּיטאַנען און ענדלער האָבען אָנגעפאַנגען צו פיהרען אַ האַנדעל מיט בראַזיל־האָלץ, וויא נור עס איז בעקאַנט געוואָרען, אַז מען קען דאָס לייכט בעקומען אין בראַזיליען. זיי איז אָבער אַלץ ניט געלונגען צו עטאַבלירען דאָרטען אַ פעסטע און שטענדיגע קאָלאָניע, ווייל זיי זיינען גאָר ניט געשטיצט געוועזען פון זייער רעגיערונג אָדער אפילו פון אַ גרויסער פראַנצויזישער האַנדעלס־קאָמפּאַניע.

נור אַרום דעם מיטען פון 16טען יאָהרהונדערט, ווען דער רעליגיעזער קאַמפּף צווישען דיא קאַטאָליקען און פּראָטעסטאַנטען, דיא בעריהמטע הוגענאָטען, אין פראַנקרייך איז אַלץ ביטערער און ווילדער געוואָרען, האָט אַדמיראַל קאָליני, איינער פון דיא גרעסטע פיהרער פון דיא הוגענאָטען, אָנגענומען דעם פּלאַן פון אַ פראַנצויזישען קאַפּיטאַן און אַוואַנטוריסט מיט'ן נאָמען ניקאָלאַס דע ווילגאַניאָן, וועלכער האָט אין זיינע רייזען אויך בעזוכט בראַזיליען, צו גרינדען אַ קאָלאָניע פון הוגענאָטען אין זיד־אַמעריקאַ. דיא פערפאָלגטע הוגענאָטען האָבען איבערהויפּט געזוכט אַ מקום מנוחה אין דער נייער וועלט, און זייער פיהרער, בעזאָנדערס אַדמיראַל קאָליני, האָבען געמאַכט עטליכע פּראָבעס צו גרינדען קאָלאָניעס פאַר זייערע גלויבענס־גענאָסען. נאָך דער שרעקליכער נאַכט פון הייליגען באַרטהאָלאָמעוס (דעם 23טען אויגוסט 1572), ווען טויזענדע הוגענאָטען זיינען אויסגעשלאַכטעט געוואָרען פון קאַטאָליקען, צווישען דיזע אָפּפער פון רעליגיעזען פאַנאַטיזם אויך אַדמיראַל קאָליני, האָבען דיא לעבעדיגגעבליבענע גענומען אויסוואַנדערען נאָך פערשיעדענע לענדער.

אין 1558 איז ווילגאַניאָן אָריינגעשוואומען אין דעם פּראַכטפאָלען פּאָרט פון ריאָ דע זשאַנעיראָ, וואו ער האָט בעשלאָסען צו לאַנדען דיא פּראָטעסטאַנ־

טישע קאָלאָניסטען, וועלכע ער האָט מיטגעבראַכט. אזוי וויא ער אַליין איז ניט געווען אַ הוגענאָט און ער האָט אויך אָנגעפאַנגען צו פיהרען זיך טיראַניש, האָט עס אין אַ קורצער צייט געפיהרט דערצו, אַז אייניגע פון דיא קאָלאָניסטען האָבען זיך צוריקגעקעהרט נאָך פראַנקרייך און אַז ער אַליין האָט זיך אויך גע־מוזט צוריקקעהרען. דיא פראַנצויזישע קאָלאָניע אין ריאָ דע זשאַנעיראָ איז אַזוי גלייך פון אָנפאַנג אָבגעשוואַכט געוואָרען. ווען קאַפּיטאַן ווילגאַניאָן וואָלט זיך בעסער פערטראָגען מיט דיא הוגענאָטען, קען זיין, אַז ריאָ דע זשאַנעיראָ וואָלט געוואָרען דער צענטער פון דיא פראַנצויזישע און אויך פון אַנדערע פער־פאָלגטע פּראָטעסטאַנטען. ניט וועניגער פון צעהן טויזענד הוגענאָטען האָבען זיך שוין געקליבען אין וועג נאָך בראַזיליען צו בעזעצען זיך לעבען דיא ערשטע קאָלאָניע אין ריאָ דע זשאַנעיראָ איידער עס זיינען אָנגעקומען בעריכטען וועגען דיא טיראַנישע האַנדלונגען פון קאַפּיטאַן ווילגאַניאָן. זיי האָבען דאַן בעשלאָ־סען צו זוכען אַנדערע ערטער. ווען אַזוי פיעל הוגענאָטען וואָלטען זיך בעזעצט אין דער געגענד פון ריאָ דע זשאַנעיראָ, וואָלט שוין וואַהרשיינליך אַ גרויסער טהייל פון זיד־אַמעריקאַ געבליבען אין פראַנצויזישע הענד. דיא געשיכטע פון בראַזיליען וואָלט יעדענפאַלס אַנדערס געשריעבען געוואָרען וויא היינט.

דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט גלייך בעשלאָסען צו פעריאָגען דיא פראַנצויזען פון ריאָ דע זשאַנעיראָ. אַלס גובערנאַטאָר צו פערשטאַרקען דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס און צו פיהרען אַ קאַמפּף מיט דיא פראַנצויזען איז געשיקט געוואָרען אַ הויכער אַדעלמאַן און פעהיגער קאָמאַנדיר מיט'ן נאָמען מעם דאַ סאַ. ווען ער איז אָנגעקומען מיט אַ שטאַרקער עקספּעדיציע, האָט ער באַלד אויסגעפונען, אַז דיא צאָהל פון פראַנצויזען איז געווען אַ גאַנץ קליינע, נור זיי זיינען זעהר שטאַרק געשטיצט געווען פון דיא אינדיאַנער. אין אַ בע־ריכט צום קעניגליכען הויף אין ליסבאָן האָט דיזער גובערנאַטאָר געשריעבען: "דיא פראַנצויזען בעהאַנדלען ניט דיא איינגעבאָרענע אַזוי ווי מיר טהוען עס. זיי זיינען זעהר ליבעראַל און פריינדליך צו דיא אינדיאַנער און האַנדלען גערעכט. זיי זיינען דאַרום בעליעבט פון דיא אינדיאַנער. אַזוי וויא דיא איינגעבאָרענע זיינען צאָהלרייך און זיינען אויסגעלערנט געוואָרען פון דיא פראַנצויזען צו געברויכען אייראָפּעאישע געוועהר, דאַרום קענען דיא פראַנצויזען ווערען זעהר שטאַרק און געפעהרליך פאַר אונז אין אַ קורצער צייט".

דיא פריינדשאַפט פון דיא אינדיאַנער האָט אָבער שליסליך אַזוי וועניג געהאָלפען דיא הייפּעלעך פראַנצויזען געגען דיא פּאָרטוגעזער אין זיד־אַמעריקאַ, וויא געגען דיא ענגלענדער (אייגענטליך ניי־ענגלענדער) אין נאָרד־אַמעריקאַ. אָבער עס איז אַ מערקווירדיגער פאַקט, אַז דיא פראַנצויזען האָבען מעהר פון אַלע אַנדערע אייראָפּעער געקענט געווינען דעם צוטרויען און דיא פריינדשאַפט פון דיא אינדיאַנער. עס האָט גענומען אַ יאָהר צעהן ביז מעם דאַ סאַ האָט צו־

שטערט דיא פעסטונגען פון דיא פראַנצויזען און האָט עטאַבלירט אַ פּאָרטוגע־זישע קאָלאָניע אין ריאָ דע זשאַנעיראָ. אַזוי וויא דיא פראַנצויזישע רעגיערונג האָט זיך גאָר ניט געקימערט וועגען אַ קאָלאָניע פון הוגענאָטען, האָבען דיא פּאָרטוגעזער זיך געקענט פערשפּרייטען אַלײן ווייטער אויך אין דיזען טהייל פון בראַזיליען. ריאָ דע זשאַנעיראָ איז שנעל געוואָרען דער וויכטיגסטער פּאָרט פון זידליכע בראַזיליען און נאָכהער דיא הויפּט־שטאָדט פון גאַנץ בראַזיליען.

אין 1583 האָבען דיא פּאָרטוגעזער ווידער געהאַט צו פיהרען אַ קאַמפּף מיט פראַנצויזען, וועלכע האָבען עטאַבלירט אַ האַנדעלס־פּונקט מיט אינדיאַנער אין דעם פּאָרט פּאַראַהיבאַ צום נאָרד פון פערנאַמבוקאָ, וואו עס האָבען זיך שוין דאַן געפונען אַ 25 טויזענד איינוואָהנער אויף דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס פון דיא פּאָרטוגעזער. פּאַראַהיבאַ איז יעצט דיא הויפּט־שטאָדט פון אַ בראַ־זיליאַנער שטאַאט מיט דיזען נאָמען, וואו עס לעבען אַ האַלב מיליאָן נפשות, מייסטענס שוואַרצע. אין דיזען אָרט האָבען דיא פראַנצויזישע הענדלער אויך געוואונען אויף זייער זייט דיא אינדיאַנער, זאָ דאָס זיי האָבען געקענט זיך וועהרען אפילו געגען דעם בעריהמטען פּאָרטוגעזישען קאָמאַנדיר אַלבוקערק. נור דעם שווערסטען קאַמפּף מיט פראַנצויזישע קאָלאָניסטען האָבען דיא פּאָרטו־געזער געהאַט צו פיהרען אין דער געגענד פון יעצטיגען שטאַאט מאַראַנהאַאָ. אין 1612 האָט אַן אַדעליגער הוגענאָט מיט'ן נאָמען דאַניעל דע לאַ ריוואַרדיער גע־לאַנדעט מיט אַ גרויסער צאָהל קאָלאָניסטען און אַוואַנטוריסטען אויף דעם אינ־זעל מאַראַנהאַאָ, וואו זיי האָבען שנעל אויפגעבויט אַ פעסטונג. ווען דיא פּאָר־טוגעזער אין פערנאַמבוקאָ האָבען זיך דערוואוסט דערפון, האָבען זיי באַלד גע־שיקט אַ מחנה אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל אַלבוקערק צו פעריאָגען דיא פראַנצויזען. דאָס איז זיי געלונגען ערשט אין פיער יאָהר אַרום, ווען דיא פראַנצויזען, וועלכע האָבען שטאַרק געליטען פון דעם צו הייסען קלימאַט (מאַ־ראַנהאַאָ ליעגט גאַנץ נאָהענט פון עקוואַטאָר) און וועלכע זיינען אָבגעשניטען געוואָרען דורך דיא פּאָרטוגעזישע קרעפטען פון פערבינדונגען מיט זייערע אינ־דיאַנער פריינד, האָבען זיך געמוזט אונטערגעבען מיט דער בעדינגונג, אַז מען זאָל זיי געבען דיא מעגליכקייט צו פאָהרען צוריק אַהיים, וואָס עס איז אויס־געפיהרט געוואָרען.

אַזוי איז פון אַלע אָנשטרענגונגען און פערזוכען פון דיא פראַנצויזען צו גרינדען קאָלאָניעס אין בראַזיליען גאָר נישט געוואָרען, און דיא פּאָרטוגעזער האָבען זיך צושפּרייט אַלײן ווייטער צום נאָרד פון פערנאַמבוקאָ ביז צו דער מינ־דונג פון אַמאַזאָן טייך. נאָך זייער דורכפאַל אין מאַראַנהאַאָ האָבען דיא פראַנ־צויזען שוין מעהר ניט פּרובירט צו שיקען עקספּעדיציעס נאָך דיא געגענדען פון זיד־אַמעריקאַ, וועלכע דיא פּאָרטוגעזער האָבען ערקלערט פאַר זייערע אויף דעם גרונד פון קאַבראַל'ס ענטדעקונג און פון דעם טאָרדעסילאַס אָבמאַך. דיא

פראנצויזישע רעגיערונג האט דאן איבריגענס געהאט גענוג שוויריגקייטען צו קאלאניזירען ריזיגע געגענדען אין נארד־אמעריקא, וועלכע זיא האט ערקלערט פאר איהרע אויף דעם גרונד פון זשאק קארטיע'ס ענטדעקונג (זעה דיא געשיכטע פון קענעדע).

נור נאך דיא פראנצויזען זיינען געקומען דיא האלענדער, וועלכע האבען זיך צו ענדע פון 16טען יאהרהונדערט א לאז געטהאן צו פערכאפען קאלאניעס און צו פאנגען שיפען ביי דיא שפאניער און פארטוגעזער. דער גרויסער ער־פאלג פון דער האלענדישער אסט־אינדישער קאמפאניע, וועלכע האט אין פער־לויף פון עטליכע יאהר פערכאפט דיא בעסטע טהיילען פון דיא פארטוגעזישע פאסעסיעס אין זיד־אסט פון אזיען, האט געטריבען צו דער גרינדונג פון אן עהנליכער קאמפאניע פאר דעם האנדעל מיט וועסט־אינדיען. דאס איז געווארען א ריזיגע און מעכטיגע קאמפאניע, וועלכע האט בעזעסען איבער 800 שיפען און וועלכע איז אין שטאנד געווען צו שיקען בלויז נאך בראזיליען איבער 70,000 סאלדאטען. זיא איז געווען אונטערשטיצט און בעשיצט פון דער האלענדישער רעגיערונג, אבער זיא איז שטענדיג געווען א פריוואט־קאמפאניע וואס אנבע־לאנגט האנדעל און פראפיטען.

אין 1624 האט זיא ארויסגעשיקט א גרויסע פלאטע מיט א סך סאלדאטען און געוועהר צו פערכאפען דעם זעהר גוטען און וויכטיגען פארט באהיא. דאס איז איהר לייכט געלונגען. צו דער צייט האט זיך ניט נור בראזיליען, זאנדערן אויך פארטוגאל געפונען אונטער דער הערשאפט פון שפאנישע קעניגע. אין 1581 איז פיליפ דער צווייטער, דער אונבעשרענקטער הערשער פון דער גרעס־טער אימפעריע, אין וועלכער דיא זון איז טאקע קיינמאל ניט אונטערגעגאנגען, וויא ער פלעגט זיך בעריהמען, אויך געווארען דער יורש פון דעם טהראן פון פארטוגאל, ווען דער פארטוגעזישער קעניג סעבאסטיאן איז געפאלען טויט אין א שלאכט מיט דיא מורען לעבען דיא מאראקאנער שטאדט אל־קאסר אל־קעביר. דיא פארטוגעזער האבען זיך אנפאנגס ניט געוועהרט געגען דיא נייע קעניגע, אבער זיי האבען אנגעהאלטען אלע זייערע נאציאנאלע איינריכטונגען. דאס איז ניט געווען א הערשאפט פון דעם שפאנישען פאלק איבער דעם פארטוגעזישען פאלק, נור א צוזאמענפאארונג פון צוויי מלוכות אונטער דיא זעלבע קעניגע. אין דיא אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון פארטוגאל און פון איהרע קאלאניעס איז אייגענטליך גאר ניט געענדערט געווארען דורך דעם, וואס דער שפאנישער קעניג איז אויך גערעכענט געווען פאר דעם קעניג פון פארטוגאל, אבער אין דיא אויסווערטיגע אנגעלעגענהייטען האט דיזע דינאסטישע ענדערונג, אבוואהל זיא האט געדויערט ניט מעהר פון זעכציג יאהר, געהאט זעהר וויכטיגע רע־זולטאטען, ווייל דיא פראטעסטאנטישע לענדער, וועלכע האבען דאן געפיהרט

מלחמות מיט דיא קאטאָלישע און ספּעציעל מיט שפּאניען, האָבען אויך אטאַ־קירט דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס.

אין דיזע מלחמות, ספּעציעל אין דער צייט פון דעם דרייסיג־יעהריגען קריעג (פון 1618 ביז 1648), האָט זיך אַרויסגעוויזען דיא אינערליכע שוואַכ־קייט פון שפּאניען. דיא ענגלענדער, האָלענדער און פראַנצויזען האָבען איהר דערלאַנגט קלעפּ פון אַלע זייטען. דיא האָלענדער האָבען בעזאָנדערס אָנגע־שטרענגט זייערע קרעפטע צו פערכאַפּען די בראזיליאַנער געגענדען מיט די רייכע צוקער־פּלאַנטאַציעס. אזוי וויא דער שפּאנישער קעניג האָט דאַן געהאַט צו זאָרגען פאַר דיא בעשיצונג פון אַ סך וויכטיגערע פּאָסעסיעס זיינע, וויא ברא־זיליען, האָבען דיא האָלענדער נור געהאַט צו קעמפּפען דאָרטען מיט דיא פּאָר־טוגעזישע קאָלאָניסטען און קרעאָלען. ווען דער גובערנאַטאָר פון באהיא איז געפאַנגען געוואָרען פון דיא האָלענדער, זיינען זיך פיעלע פון דיא איינוואָהנער צולאָפען אין דיא בערג און וועלדער, וואו זיי האָבען אָנגעפאַנגען צו פיהרען אַ גערילאַ־קריעג (דאָס וואָרט "גערילאַ" איז אַ שפּאַניישעס, וואָס בעדייטעט "קליינער קריעג"). דיא האָלענדער האָבען זיך גלייך בעפעסטיגט אין באהיא אזוי, אַז זיא איז געוואָרען דיא שטאַרקסטע פעסטונג אין זיד־אמעריקאַ.

ווען מען האָט זיך דערוואוסט אין ליסבאָן און אין מאַדריד, אַז דיא האָ־לענדער האָבען פערכאַפּט דעם פּאָרט באהיא האָט מען דאָרטען בעשלאָ־סען צוזאַמענצוקלייבען אַזאַ מיליטערישע מאַכט, אַז מען זאָל זיי קענען שנעל פעריאָגען פון אַלע פּונקטען אין בראזיליען. פון פּאָרטוגאַל איז אַרויסגעשיקט געוואָרען אַן עקספּעדיציע פון 52 שיפען מיט 12 טויזענד גערודערנע סאָל־דאַטען, וועלכע מען האָט צוזאַמענגעשלעפּט פון אַלע אייראָפּעאישע לענדער. דיא האָלענדער האָבען טאַקע קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט וויא אונטערצוגעבען זיך, ווען דיזע שפּאַניש־פּאָרטוגעזישע עקספּעדיציע האָט זיך בעוויזען אין פּאָרט פון באהיא אין 1625. נור דיא האָלענדער האָבען ניט אויפגעגעבען זייער קאַמפּף געגען שפּאניען, וועלכע האָט דאַן בעהערשט גאַנץ צענטראַל (מעקסיקאָ אריינגערעכענט) און זיד־אמעריקאַ. ווען זיי האָבען געמוזט אָבטרעטען פון בראזיליען און בכלל פון דיא שפּאַניישע און פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס, האָבען זיי זיך אַ נעהם געטהאָן מיט מעהר ענערגיע צו אַטאַקירען שפּאַנישע שיפען און איבערהויפּט צו שטערען דעם האנדעל און פערקעהר פון שפּאַניען מיט איהרע קאָלאָניעס. פּיראַטען, וועלכע האָבען דאָן אויך געקראָגען דיא נעמען בוקאַנירען און פיליבוסטער, האָבען זיך אזוי פערמעהרט, אַז זיי זיינען געוואָרען אַ געפאַהר פאַר דעם וועלט־האנדעל בכלל און אַז דיא לענדער, פון וואַנען זיי זיינען מייסטענס געקומען, האָבען געמוזט אָנפאַנגען זיי צו פערפאָלגען און צו פאַנגען. פאַר שפּאַניען זיינען דיזע מוטהיגע ים־רויבער געוועזן אַ שרעקליכע אָנשיקענים. דיא ענגלישע, האָלענדיישע און פראַנצויזישע פּיראַטען פלעגען

מאַנכעסמאָל שטיצען איינע דיא אַנדערע אין זייערע אַטאַקעס אויף שפּאַניישע שיפען און פּאָרטען, ווייל זיי האָבען אַלע גלייך געהאַסט דיא שפּאַנישע רעגיערונג.

פּיעט העין, דער בעריהמטעסטער פון דיא האָלענדישע פּיראַטען אין 17טען יאָהרהונדערט, האָט אין 1627 זיך אַריינגעריסען אין באַהיאַ, ניט אַכטענדיג אויף דיא קאַנאָנען־שיסעריי פון דער פעסטונג ביים אַריינפאָהר אין האַפען, און האָט ניט נור געפאַנגען 26 פּאָרטוגעזישע האַנדעלס־שיפען, מייסטענס געלאָדען מיט צוקער, נור אויך געזונקען איינע פון די פּאָרטוגעזישע קריעגס־שיפען. דעם נעכסטען יאָהר האָט ער ערשטוינט דיא וועלט מיט אַזאַ גבורה, וויא צו פאַנגען אַ שפּאַניישע קריעגס־פלאָטע, וועלכע האָט געפיהרט זילבער פון מעקסיקאָ פאַר דיא שפּאַנישע קרוין. זייט ים־רויבעריי עקזיסטירט אויף דער וועלט — און זיא איז אַזוי אַלט וויא דער האַנדעל אויף׳ן ים — איז עס נאָך ניט געלונגען צו רויבען מיט אַמאָל אַזאַ רייכטהום, וויא דיזען פּיראַט.

אין 1630 האָט דיא האָלענדישע וועסט־אינדישע קאָמפּאַניע, וועלכע האָט געקענט צאָהלען זעהר הויכע דיווידענדען דורך פּיראַטעריי, טראָץ איהר דורכפאַל אין באַהיא, בעשלאָסען צו מאַכען אַ נייען פערזוך צו עטאַבלירען אַ קאָלאָניע אין בראַזיליען. דיזעס מאָל האָט זיא געשיקט אַ פלאָטע פון 50 שיפען מיט 7000 מאַן איינצונעהמען פערנאַמבוקאָ, וואָס עס איז איהר געלונגען נאָך אַ שווערען קאַמפּף מיט דיא פּאָרטוגעזיישע איינוואָהנער. וועלכע האָבען זיך צוריקגעצויגען אין דער אומגעגענד, וואו זיי האָבען זיך פערבונדען מיט דיא פריינדליכע אינדיאַנער און אויך מיט דיא שוואַרצע צו פיהרען אַ געריליאַ־קריעג אין דער ערוואַרטונג אויף פערשטערקונגען פון שפּאַניען און פּאָרטוגאַל. דיא האָלענדער האָבען פערכאַפּט אין פערנאַמבוקאָ צוקער און פערשיעדענע פּראָדוקטען, וואָס זיינען ווערטה געוועזען ביז צעהן מיליאָן דאָלאַר.

אַ פּאָאָר יאָהר האָט זיך געצויגען דער קאַמפּף צווישען דיא געריליאַ־באַנדעס און דיא האָלענדער, וועלכע האָבען אַליין געקראָגען פערשטערקונגען און האָבען זיך אויך געשטיצט אויף דיא אידען, ריכטיגער דיא מאַראַנאָס (אנוסים), וואָס האָבען געבילדעט אַ בעדייטענדען טהייל פון דער בעפעלקערונג אין פערנאַמבוקאָ און אין איניגע אַנדערע פּאָרטען פון בראַזיליען. דיא מאַראַנאָס האָבען געפּיינען מעהר זיכערהייט געגען דיא אינקוויזיציע אין דיא קאָלאָניעס. דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט אַ געוויסע צייט געשיקט יעהרליך צוויי שיפען מיט פערברעכער און אידען צו בעזעצען דיא ניי־געגרינדעטע קאָלאָניעס אין בראַזיליען. אַ סך אידען האָבען זיך יערענפאַלס בעטהייליגט אין דעם האַנדעל מיט צוקער, וואָס איז געוועזען דאַמאָלס דער וויכטיגסטער פּראָדוקט פון פערנאַמבוקאָ און פון באַהיאַ. עס פערשטעהט זיך, אַז דיזע אידען האָבען סימפּאַטיזירט מיט דיא פּראָטעסטאַנטען און ספּעציעל מיט דיא האָלענדער, וועלכע זיי־

נען דאַן געווען דיא איינציגע קריסטען צו פּראַקטיצירען טאָלעראַנץ צום אי־דישען גלויבען. דיא אידען און אפילו דיא מאַראַנאָס האָבען געפונען אַ מקום מנוחה אין האָלאַנד. זיי האָבען נאַטירליך נאָכגעפאָלגט דעם האָלענדישען פּלאַג און אויך געשטיצט דיא האָלענדער אין אַלע זייערע קאָלאָניאַלע אונטערנעה־מונגען און מלחמות.

אין דיא גרויסע האָלענדישע האַנדעלס־קאָמפּאַניעס, בעזאָנדערס אין דער וועסט־אינדישער, האָבען אַנטהייל גענומען אַ סך אידישע קויפלייטע. דיא אידישע דירעקטאָרען אין אַמסטערדאַם און ראָטערדאַם האָבען נאַטירליך גע־האַט פערבינדונגען מיט דיא פּאָרטוגעזישע אידען און מאַראַנאָס אין בראַזי־ליען. וויא פיעל דיא אידען האָבען נור געקענט שטיצען מיט געלד און העלפען מיט ראַטה און טהאַט דיא האָלענדער געגען זייערע שפּאַנישע און פּאָרטוגע־זישע פערפאָלגער און איבערהויפּט געגען דיא קאַטאָליקען מיט דיא אינקווי־זיציאָנען, האָבען זיי עס געטהאָן. דערפאַר האָבען זיי אָבער טהייער בעצאָהלט, ווען דיא האָלענדער האָבען נאָך אַ קאַמפּף, וואָס האָט געדויערט אַ פערטעל יאָהרהונדערט, געמוזט פערלאָזען בראַזיליען.

אונטער דער פערוואַלטונג פון גראַף יאָהאַן מאָריץ פון נאַססאַו־זיעגען, ווע־מען דיא דירעקטאָרען פון דער וועסט־אינדישער קאָמפּאַניע האָבען אויסגעקליבען פאַר דעם גובערנאַטאָר, האָבען דיא האָלענדער אַלץ ווייטער פערשפּרייט זייער הערשאַפט אין דיא געגענדען צום נאָרד און צום זיד פון פערנאַמבוקאָ. דאָס איז געווען אַ זעלטענער מענש. ער האָט געשטאַמט פון דער קעניגליכער האָ־לענדישער פאַמיליע, נור ער האָט זיך געפיהרט וויא אַ דעמאָקראַט. ער איז געווען אַ פעהיגער קריעגס־פיהרער און אויך אַ געלעהרטער מאַן, אַ ליעבהאָבער פון קונסט און אַן אמת'ער פריי־גייסט. ער האָט קיין שום אונטערשיעד ניט געמאַכט צווישען איד און קריסט, צווישען פּראָטעסטאַנט און קאַטאָליק. דער־מיט האָט ער ניט נור צוגעצויגען אידען און פּראָטעסטאַנטען אין פערנאַמבוקאָ, זאָנדערן האָט אויך אין אַ קורצער צייט געוואונען אויף זיין זייט אַ טהייל פון דער קאַטאָלישער בעפעלקערונג. פיעלע פון דיא פּאָרטוגעזער, וועלכע זיינען זיך צולאָפען, ווען דיא האָלענדער האָבען איינגענומען פערנאַמבוקאָ און דיא אַנדערע פּאָרטען אין דיזען טהייל פון בראַזיליען, ווייל זיי האָבען מורא געהאַט, אַז זיי וועלען פערפאָלגט ווערען פון דיא פּראָטעסטאַנטען, וויא זיי אַליין האָבען פערפאָלגט דיא פּראָטעסטאַנטען, האָבען זיך צוריקגעקעהרט און זיך גענומען צו זייערע פריהערע בעשעפטיגונגען, ווען זיי האָבען דערהערט און דערזעהן, וויא דער מערקווירדיגער האָלענדישער גובערנאַטאָר האָט אַרויסגעצייגט אַזאַ רעליגיעזע טאָלעראַנץ, וועלכע איז טאַקע געווען אַן אויסנאַהמע אין דער קריסט־ליכער וועלט. וואָס אַנבעלאַנגט אידען איז דער איינציגער אָרט אין דער נייער וועלט, וואו זיי האָבען אָפען געקענט דיענען צו גאָט און אפילו בויען

א סינאגאגע אין דער ערשטער העלפט פון 17טען יאהרהונדערט, געווען אין פערנאמבוקא אונטער דער מערקווירדיג ליבעראלער פערוואלטונג פון גראף יא־האן מאריץ.

דיא וועסט־אינדישע קאמפאניע, וועלכע האט אין אויג געהאט צו ציהען וואס מעהר פראפיטען פון איהרע קאלאניאלע אונטערנעהמונגען, איז אבער גאר ניט צופריעדען געווען מיט דיזער פערוואלטונג, אבוואהל ער האט אליין בעזיעגט דיא שפאניש־פארטוגעזישע פלאטען און ארמעען, וועלכע זיינען גע־שיקט געווארען צו פעריאגען דיא האלענדער, און האט אליין ווייטער פערנומען פארטען און געגענדען אין בראזיליען. מיט אויסנאהמע פון דער פעסטונג פון באהיא האבען דיא פארטוגעזער און שפאניער געמוזט אבטרעטען פון אלע פארטען צום נארד פון באהיא כמעט ביז דער מינדונג פון אמאזאן נאך דיא זיעגען פון דיא האלענדער אונטער דער קאמאנדע פון גראף יאהאן מאריץ, וועלכער האט געשטרעבט בעזאנדערס צו דער גרינדונג פון א האלענדישער אימפעריע אין בראזיליען.

עס קען זיין, אז דאס וואלט איהם געלונגען, ווען מען וואלט איהם געלאזען פיהרען וויא ער האט געוואלט. דיא דירעקטארען פון דער וועסט־אינדישער קאמ־פאניע האבען אבער פריהער פון אלץ פערלאנגט פראפיטען און זיי האבען פראטעסטירט, וואס ער האט געמאכט גרויסע אויסגאבען פאר דיא קאלאניע גופא. זיינע פאליטישע פלענער און אמביציעס האבען ניט געשטימט מיט דיא פינאנציעלע פלענער פון דיא דירעקטארען, וועלכע האבען איהם אנגעפאנגען צו פערדעכטיגען, דאס ער וויל אליין ווערען א הערשער אין בראזיליען. דיא קאלאניסטען און בכלל דיא פראטעסטאנטען, וועלכע זיינען אייגענטליך געווען אזוי אונטאלעראנט וויא דיא קאטאליקען, האבען איהם ערקלערט פאר אן אפיקורוס און האבען אליין פראטעסטירט, וואס ער האט ערלויבט די קאטאליקען צו פיהרען אפילו זייערע רעליגיעזע פראצעסיאנען אין דיא גאסען פונקט וויא אונטער דער הערשאפט פון שפאניען אדער פארטוגאל. ער איז געווען צו ליבעראל אפילו פאר דיא ליבעראלסטע לאנדסלייט זיינע. דיא פארטוגעזער און בראזיליאנער, וועלכע ער האט געוואלט וואס מעהר צוציהען מיט זיינע ליבעראלע רעפארמען, דארונטער אויך דיא איינפיהרונג פון א פארלאמענט אין דער קאלאניע (דאס איז געווען דיא ערשטע פארלאמענטארישע אסיפה אין דער נייער וועלט), האבען איהם אזוי ווענינ פערשטאנען, וויא דיא האלענדישע קאלאניסטען און הענדלער, וועלכע עס האט פערדראסען, ווארום זיי קריעגען ניט מעהר פריווילעגיעס.

אין פערלויף פון זיעבען יאָהר האָט גראַף יאָהאַן מאָריץ ענערגיש געקעמפפט געגען אַלע זיינע שונאים אין האָלאַנד און אין בראַזיליען, נור אין 1644, ווען ער האָט פערלאַנגט מיליטערישע פערשטערקונגען און דיא קאָמפּאַניע האָט זיך ענטזאַגט צו שיקען, האָט ער רעזיגנירט. דער גובערנאַטאָר, וואָס איז געשיקט געוואָרען אויף זיין פּלאַץ, האָט ניט בעזעסען זיינע מיליטערישע און אַדמיני־סטראַטיווע פעהיגקייטען, און דיא האָלענדישע פּאָסעסיעס זיינען דורך דעם באַלד שוואַכער געוואָרען.

דערצו נאָך איז אין פּאָרטוגאַל פּאָרגעקומען אַזאַ איבערקעהרעניס, וועלכע האָט געמוזט זעהר פיעל ווירקען געגען דיא האָלענדישע קאָלאָניעס אין בראַ־זיליען. דאָס איז געוועזען דיא רעוואָלוציאָן אין 1640 געגען דיא אויבערהערשאַפט פון דיא שפּאַנישע קעניגע. אויף דעם טהראָן פון פּאָרטוגאַל זיינען דאַן ארויף דיא פּרינצען פון דער בראַגאַנזאַ פאַמיליע, וועלכע האָבען נאַטירליך גע־זוכט צו געווינען צוריק גאַנץ בראַזיליען. זאָ לאַנג בראַזיליען איז גערעכענט געוועזען פאַר אַ טהייל פון דער שפּאַנישער קאָלאָניאַלער אימפּעריע, האָט זיא געליטען פון אַלע שפּאַנישע שונאים און האָט ניט געקענט קריעגען דיא נויטיגע מיליטערישע הילפע אפילו פון פּאָרטוגאַל. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט זיך, וויא מיר ווייסען עס שוין, ניט געמישט אין דיא אינערליכע אַנגעלעגענהייטען פון דיא בראַזיליאַנער קאָלאָניעס און האָט זעהר ווענינ זיך געקימערט וועגען זייער צוקונפט. אַזוי שנעל אָבער, וויא פּאָרטוגאַל איז געוואָרען אַ זעלבסטשטענדיגע מלוכה, האָט זיא גענומען זוכען מיטעל, וויא פּטור צו ווע־רען פון דיא האָלענדער אין דיא נאָרדליכע פּראָווינצען פון בראַזיליען. דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניסטען האָבען דאַן אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האָבען אָנ־געפאַנגען אַ ביטערען קאַמפּף געגען דיא האָלענדער. זיי האָבען זיך פערבונדען געגען זייער אַלגעמיינען אויסלענדישען שונא, און מען מעג זאָגען, אַז דאַן איז עס אויפגעקומען דיא בראַזיליאַנער נאַציאָן.

אונטער דער נאָמינעלער הערשאַפט פון דיא שפּאַנישע קעניגע האָבען דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניסטען פון דיא זידליכע בראַזיליאַנער פּראָווינצען, ספּע־ציעל דיא פּאַוליסטאַס, אָנגעפאַנגען צו טראַכטען גאָר וועגען גרינדען אַן אונ־אַבהענגיגען שטאַאט. זיי זיינען געוואַקסען אין צאָהל און אין רייכטהום. זיי האָבען ניט געליטען פון פרעמדע הערשער, וויא זייערע ברידער אין דיא נאָרד־ליכע פּראָווינצען, און זיי האָבען פערנומען אַלץ גרעסערע געגענדען אין מיטען פון זיד־אַמעריקאַ, ווען זיי פלעגען זיך יאָגען נאָך אינדיאַנער שקלאַווען. דערביי האָבען זיי גאָר ניט געהאַט אין זינען דיא גרענעצען פון דיא שפּאַנישע קאָ־

לאָניעס. אַזוי וויא דיא שפּאַנייִשע רעגיערונג האָט אַריינגערעכענט בראַזיליען אין איהרע פּאָסעסיעס, האָט זיא זיך ניט געקימערט וועגען דעם, וואָס דיא פּאַוליסטאַס האָבען פערנומען ריזיגע טעריטאָריעס אַלץ ווייטער אין מערב ביז דיא אַנדעסען־בערג. דער רעזולטאַט דערפון איז אָבער, וואָס דיא טעריטאָריע פון דער בראַזיליאַנער רעפּובליק פערנעהמט כמעט אַ העלפט פון גאַנץ זיד־אַמעריקאַ און גרענעצט זיך מיט אַלע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען דאָרטען אויסער מיט טשילי.

אפילו ווען פּאָרטוגאַל האָט זיך שוין אָבגעריסען פון שפּאַניען, האָבען דיא פּאַוליסטאַס אויסגעקליבען איינעם פון זייערע פיהרער, אַ געוויסען אַמאַדאָר בוענאָ, פאַר אַ קעניג; אָבער ער האָט זיך ענטזאַגט פון דיזער עהרע און האָט זיך בעהאַלטען אין אַ קלויסטער. דאַן האָבען זיי בעשלאָסען צו בלייבען טריי צו דער בראַגאַנזאַ דינאַסטיע. דיא איינוואָהנער פון ריאָ דע זשאַנעיראָ און פון באַהיאַ האָבען געפאָלגט זייער ביישפּיעל, און דיא וויכטיגסטע טהיילען פון בראַזיליען זיינען אַזוי געבליבען פערבונדען מיט זייער מוטערלאַנד.

אונטער דער לייטונג פון אַ פּאָרטוגעזישען צוקער־פּלאַנטאַטאָר מיט'ן נאָמען וויעיראַ האָט אין 1645, עטליכע מאָנאַט נאָך דער אָברייזע פון גראַף יאָהאַן מאָריץ, אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד געגען דיא האָלענדער אין פּערנאַמבוקאָ. פּאָרטוגאַל איז דאַן געווען צו שוואַך צו פיהרען אַ קריעג מיט האָלאַנד, אָבער דער פּאָרטוגעזישער גובערנאַטאָר אין באַהיאַ האָט אין דער שטיל געשטיצט דיא רעבעלען אַזוי פיעל, וויא פיעל ער האָט נור געקענט. פון באַהיאַ האָבען דיא קעמפּפער געגען האָלאַנד געקראָגען געוועהר און אויך פערשטערקונגען. דער אויפשטאַנד האָט זיך שנעל צושפּרייט איבער אַלע געגענדען, וועלכע דיא האָלענדער האָבען געהאַט פערכאַפּט. דיא אינדיאַנער האָבען געהאָלפען דיא פּאָרטוגעזער אין דיזען קאַמפּף, וועלכער איז געוואָרען אַ נאַציאָנאַלער און וועלכער האָט זיך געענדיגט נאָך פיעל שלאַכטען און שרעקליכע אויסשלאַכטונגען אין פערלויף פון צעהן יאָהר מיט אַ נידערלאַגע פאַר דיא האָלענדער. דיא וויכטיגסטע שלאַכט איז פּאָרגעקומען ביי דיא גואַראַראַפּעס בערג ניט ווייט פון פערנאַמבוקאָ אין 1648, ווען דיא האָלענדער האָבען פערלאָרען ביי זייער אַטאַקע איבער טויזענד סאָלדאַטען און האָבען געמוזט אָבטרעטען.

דער סוף פון דער האָלענדישער הערשאַפט אין דיא נאָרדליכע פּראָווינצען פון בראַזיליען איז געקומען אין 1655, ווען דיא בראַזיליאַנער פּאַטריאָטען האָבען געשטורמט דיא לעצטע האָלענדישע פעסטונג אין פּערנאַמבוקאָ און געצוואונגען דעם האָלענדישען גענעראַל צו קאַפּיטולירען. דאָס איז אויסגעפיהרט געוואָרען אָהן דיא דירעקטע אַריינמישונג פון סאָלדאַטען פון פּאָרטוגאַל. דיא בראַזיליאַנער האָבען מיט זייערע אייגענע קרעפטע געוואונען צוריק אַלעס, וואָס

דיא האָלענדער האָבען פערכאַפּט, נעמליך 4 פּראָווינצען מיט אַ דוצענד שטעדט אין 14 בעפּעסטיגטע פּלעצער. אָבער נור אין 1662 האָט האָלאַנד אָפּיציעל אַנערקענט דורך אַ טראַקטאַט מיט פּאָרטוגאַל, אַז גאַנץ בראַזיליען בלייבט אַ פּאָרטוגעזישע פּאָססעסיע.

איינער פון דיא רעזולטאַטען פון דיזער גרויסער ענדערונג אין בראַזיליען איז געווען, וואָס דיא אידען האָבען אויך געמוזט פערלאָזען פּערנאַמבוקאָ און אַנדערע בראַזיליאַנער שטעדט און פּראָווינצען נאָך דעם דורכפאַל פון דיא האָ־לענדער. דיא פּאָרטוגעזער האָבען געוואָלט זיך אָברעכענען מיט דיא אידען פאַר זייער פריינדשאַפט צו דיא האָלענדער. דער אַלטער רעליגיעזער האָס איז פער־שטאַרקט געוואָרען דורך פּאָליטישע שטרייטען. מען ווייס ניט און מען קען ניט וויסען, וויא פיעל אידען עס האָבען זיך אין מיטען פון 17טען יאָהרהונדערט געפונען אין בראַזיליען אונטער דעם שוץ פון האָלאַנד, נור זייער צאָהל, ווען מען זאָל אויך צורעכענען דיא מאַראַנאָס, האָט געמוזט זיין אַ בעדייטענדע, ספּעציעל אין פּערנאַמבוקאָ, ווייל זיי האָבען געבילדעט עטליכע געמיינדען אין אַנדערע האָלענדישע קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט, ווען זיי זיינען געצוואונ־גען געווען צו פערלאָזען בראַזיליען.

איינע פון אַזעלכע קאָלאָניעס איז געווען ניי־אַמסטערדאַם, וואָס האָט גע־קראָגען דעם נאָמען ניו יאָרק נאָכדעם ווי דיא ענגלענדער האָבען איהר פערכאַפּט, וויא מיר וויסען עס שוין פון דער געשיכטע פון יונייטעד סטייטס. אייניגע מאָנאַטען נאָכדעם וויא דיא לעצטע האָלענדישע סאָלדאַטען האָבען קאַפּיטו־לירט אין פּערנאַמבוקאָ, זיינען אָנגעקומען אין פּאָרט פון ניו־אַמסטערדאַם עט־ליכע אידישע פאַמיליען פון בראַזיליען. דאָס זיינען געווען, וויא ווייט מען וויים עס, דיא ערשטע אידען אין דיא טהיילען פון נאָרד־אַמעריקאַ, וועלכע גע־הערען יעצט צו יונייטעד סטייטס און קענעדע. ווען מען לעזט דיא געשיכטע פון אידען אין יונייטעד סטייטס, געפינט מען, אַז דיא ערשטע אידישע איינ־וואַנדערער זיינען געקומען ניט פון אייראָפּאַ, נור גראַדע פון בראַזיליען; אָבער ערשט ווען מען לעזט דיא געשיכטע פון בראַזיליען, זעהט מען דייטליך, וואַרום דאָס איז אַזוי געווען.

אַ טהייל פון דיא מאַראַנאָס זיינען אָבער פערבליבען אין בראַזיליען אונ־טער דער הערשאַפט פון פּאָרטוגאַל ביז דעם מיטען פון 18טען יאָהרהונדערט, ווען זיי האָבען זיך אין גאַנצען צומישט מיט דיא קאַטאָליקען. אין בראַזיליען גופא האָט אייגענטליך קיין מאָל ניט עקזיסטירט דיא אינקוויזיציאָן, נור דיא גלחים פלעגען אַוועקשיקען זייערע אָפּפער צו דער אינקוויזיציאָן אין ליסבאָן, וואו מען פלעגט זיי פּייניגען און פערברענען. דיא מאַראַנאָס פלעגט מען נאָכ־

שפּיאָנירען אויך אין דיא בראַזיליאַנער שטעדט, בעזאָנדערס צו ענדע פון 17טען יאָהרהונדערט, ווען דיא פּאָרטוגעזיישע רעגיערונג האָט פערשיקט א געוויסע צאָהל מאַראַנאָס פון פּאָרטוגעזיישע שטעדט נאָך בראַזיליען. עס איז פעסטגע־שטעלט, אַז אין 1723 און אין 1739 זיינען איינינגע מאַראַנאָס פון ריאָ דע זשאַנעיראָ פערברענט געוואָרען אויף אוטאָ־דאַ־פעס אין ליסבאָן, וואוהין מען האָט זיי געבראַכט אויף דעם בעפעהל פון דער אינקוויזיציאָן.

יעדענפאַלס האָבען שוין דיא אידען מעהר קיין ראָלע ניט געשפּיעלט אין דער געשיכטע פון בראַזיליען נאָך דער פעריאָגונג פון דיא האָלענדער.

דריטער קאפיטעל.

דיא קאָלאָניעס אין 18טען יאָהרהונדערט

נאָך דיא אויבען־בעשריעבענע פאַסירונגען, ווען דיא פּאָרטוגעזער, אייגענט־ליך קרעאָלען און מעסטיזאָס, זיינען געבליבען דיא בעלי־הבתים איבער דיא רי־זיגע טראָפּישע געגענדען פון בראַזיליען, האָט זיך דיא בעפעלקערונג דאָרטען זעהר שנעל פערמעהרט. דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג איז ניט געווען גענוג שטאַרק צו בעהערשען דיא קאָלאָניסטען און צו בעשרענקען זייער האַנדעל מיט דער אויסערער וועלט, וויא דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט עס געטהאָן אין איהרע פּאָסעסיעס. פון דער אַנדער זייט האָבען זיך דיא קאָלאָניסטען גע־פיהלט אונאַבהענגיג און פעהיג אַליין צו פערוואַלטען זייערע שטעדט נאָך זייערע זיעגען איבער דיא פראַנצויזען און האָלענדער. אין אַלע טהיילען פון בראַזיליען האָבען זיך דיא קאָלאָניעס ענטוויקעלט מערקווירדיג שנעל אַ דאַנק פון איין זייט דעם אויסווערטיגען פריעדען און פון דער אַנדער זייט דער פער־העלטניסמעסיגער פרייהייט פון האַנדעל און דער זעלבסטפערוואַלטונג פון דיא שטעדט. צו ענדע פון 17טען יאָהרהונדערט האָבען זיך שוין געפונען אין דיא בראַזיליאַנער קאָלאָניעס און שטעדט אַרום דריי־פערטעל מיליאָן נפשות.

אין דיזער צייט האָבען זיך אויך פערשפּרייט דיא יעזואיטישע מיסיאָנען. דיא פּאַוליסטאַס האָבען אָבער אַלין ווייטער געיאָגט דיא יעזואיטען אין מיטען לאַנד, צו דיא וועלדער אין דעם טהאָל פון אַמאַזאָן. דיא יעזואיטען זיינען אַזוי ביסלעכוויז צוגעקומען מיט זייערע מיסיאָנען, וועלכע זיינען געווען אינ־דיאַנער דערפער, וויא מיר ווייסען עס שוין פון פריהערע קאַפּיטלעך, ביז צו דיא שפּאַנישע מיסיאָנען און בעזעצונגען אין פּערו, באָליוויאַ און פּאַראַגוואַי. אין אייניגע געגענדען האָבען זיך דיא יעזואיטישע מיסיאָנען אַזוי פערמעהרט, אַז דאָס האָט געפיהרט אין יאָהר 1684 צו אַן אויפשטאַנד פון דיא קאָלאָניסטען אין מאַראַנהאַאָ און פּאַראַ. דער פיהרער פון דיזען אויפשטאַנד מיט'ן נאָמען מאַנאָעל בעקמאַן איז געפאַנגען און הינגעריכטעט געוואָרען, אָבער דיא פּאָר־טוגעזישע רעגיערונג האָט דאָך נאָכדעם אויפגעהערט צו שטיצען דיא יעזואי־טען אַזוי וויא אין אָנפאַנג.

איינע פון דיא נאַכוועהעניסען פון דער האָלענדריישער הערשאַפט אין פּער־נאַמבוקאָ איז געווען אַ קאַמפּף צווישען ווייסע און שוואַרצע. אַ געוויסע צאָהל נעגער זיינען זיך צולאָפען אין דיא וועלדער, וואו זיי האָבען אויפגעבויט דערפער און זיך בעפעסטיגט. אין דער צייט, ווען דיא פּאָרטוגעזער און האָלענדער האָבען געקעמפּפט וועגען אויבערהערשאַפט, איז דיא בעפעלקערונג שנעל געוואַקסען אין דיזע דערפער. פון אַלע זייטען זיינען אַהין געקומען צו לויפען שוואַרצע שקלאַווען, וועלכע האָבען געזוכט פרייהייט. אין זייערע דערפער האָבען זיי זיך געפיהרט וויא אין בעזונדערע רעפּובליקען. זיי האָבען זיך ענטזאָגט צו אַנערקענען דיא רעגיערונג און דיא אויבערמאַכט פון דיא ווייסע. דיא עקספּעדיציעס, וואָס דער גובערנאַטאָר פון פּערנאַמבוקאָ האָט אַרויסגעשיקט צו צערשטערען דיזע דערפער און צו פאַנגען אָדער אויסשלאַכטען דיא אַנטלאָפענע שקלאַווען, האָבען ווייט ניט דערגרייכט זייער ציעל. דיזע זאָנדערבאַרע נעגערישע רעפּובליקען האָבען עקזיסטירט אַ יאָהר פופציג ביז איינער פון דיא גרעסטע פיהרער פון דיא פּאַוליסטאַס, דאָמינגאָס כאָרזשע, וועלכער האָט זיך אַלץ געיאָגט נאָך אינדיאַנער און האָט צושטערט פיעלע יעזואיטישע מיסיאָנען, איז צוגעקומען צו דיא וועלדער און בערג, וואו דיא שוואַרצע מיאַטעזשניקעס געגען דיא ווייסע הערשער האָבען זיך אויפגעהאַלטען. ער האָט זיי ענדליך ארומגערינגעלט מיט זיינע באַנדעס און האָט זיי פּשוט פערטיליגט. אין 1697 האָט ער צוזאַמענגעקליבען אַ מחנה פון 7000 בראַזיליאַנער געגען אַ צעהנדליג טויזענד שווארצע, וועלכע האָבען זיך בעפעסטיגט אין אַן אָרט מיט'ן נאָמען פּאַלמאַרעס. דאָס איז געווען דער לעצטער ווידערשטאַנד פון דיא שוואַרצע אין בראַזיליען געגען דיא ווייסע. זעהר ווענינגע פון דיזע רעבעלען האָבען זיך געקענט רעטען דורך אַנטלויפען ווייטער אין דיא וועלדער. דיא ווייסע זיעגער האָבען געשאָכטען דיזע אונגליקליכע אָהן ערבאַרמען, אום אַרויפצוזאָגען מעהר שרעק אויף דיא שקלאַווען, וועלכע מען האָט אַלץ געבראַכט צו שלעפּען פון דיא פּאָרטוגעזישע פּאָסעסיעס אין אַפריקאַ. מען דאַרף אָבער ניט שליסען דערפון, אַז דיא פּאָרטוגעזער האָבען בעהאַנדעלט זייערע שקלאַווען אין בראַזיליען ערגער און גרויזאַמער, וויא דיא שפּאַניער, פראַנצויזען און ענגלענדער אין זייערע קאָלאָניעס. דיא בעציהונגען פון דיא קרעאָלען און מעסטיזאָס אין בראַזיליען צו זייערע שקלאַווען זיינען גראַדע געווען ווייכערע און בעסערע וויא פון דיא ענגלענדער און אמעריקאַנער צו זייערע שקלאַווען.

אין דערזעלבער צייט, ווען דיא פּאַוליסטאַס האָבען אַלץ געזוכט צו פאַנגען אינדיאַנער שקלאַווען אין דיא פערוואָרפענסטע ערטער פון בראַזיליען, האָבען זיי אויך געזוכט עלדאָראַדאָס. דאָס איז זיי געלונגען אין לעצטען פערטעל פון 17טען יאָהרהונדערט, ווען זיי זיינען צוגעקומען צו דיא געגענדען, וועלכע בילדען היינט דעם גרויסען שטאַאַט מינאַס זשעראַעס. דאָרטען איז טאַקע אין

1693 ענטדעקט געוואָרען אַן עלדאָראַדאָ. אין איינינע ערטער האָט זיך גאָלד, מעג מען זאָגען, פּשוט געוואַלגערט. דיא טעריטאָריע פון מינאַס זשעראַעס איז איינע פון דיא רייכסטע, אויב נים דיא רייכסטע אין מעטאַלען. אין דיא ערשטע 50 יאָהר נאָך דער ענטדעקונג פון דיזער עלדאָראַדאָ, האָט מען דאָרטען צוזאַמענגעקליבען זיעבען און אַ האַלב מיליאָן אונציעס גאָלד. מיט איינינע יאָהרען שפּעטער זיינען אין דעם זעלבען שטאַאַט ענטדעקט געוואָרען דיא בעריהמטע דיאַמאַנט-פעלדער לעבען אַן אָרט, וואָס האָט געקראָגען דעם נאָמען דיאַמאַנטינאַ.

דיזע ענטדעקונגען, וויא אויך פון זילבער, קופּער און פיעלע אַנדערע מעטאַלען און פערשיעדענע עדעלשטיינער, האָבען נאַטירליך צוגצויגען גליק-זוכער און אַוואַנטוריסטען פון פערשיעדענע ערטער, ספּעציעל פון פּאָרטוגאַל. מינאַס זשעראַעס, וועלכע איז ביז 1720 געווען אַ טהייל פון דער אַלטער פּראָווינץ סאַאון פּאַולאָ, איז דאַרום געוואָרען זעהר שנעל בעפעלקערט. היינט געפינען זיך אין דיזען שטאַאַט ביז פיער מיליאָן נפשות, פיעל מעהר וויא אין אירגענד וועלכען אַנדערען שטאַאַט פון דער בראַזיליאַנער רעפּובליק.

אַזוי וויא ריאָ דע זשאַנעירא איז געווען דער בעסטער פּאָרט פאַר דיא מינען-געגענדען, וועלכע זיינען אַליין מעהר און ווייטער ענטדעקט געוואָרען אין דיא מיטעלסטע טעריטאָריעס פון בראַזיליען צום נאָרד פון סאַאון פּאַולאָ און מינאַס זשעראַעס (דאָס זיינען היינט דיא שטאַאַטען גאָיאַז און מאַטאָ גראָסאָ), איז דיא בעפעלקערונג דאָרטען אַזוי שנעל געוואַקסען, וויא דער האַנדעל. דיא גאָלד-זוכער פלעגען פריהער לאַנדען אין ריאָ דע זשאַנעירא, און דיא עדעלע מעטאַלען און שטיינער פלעגען אויך שליסליך געבראַכט ווערען אַהין, אום אַוועקגעשיקט צו ווערען נאָך פּאָרטוגאַל.

אין אָנפאַנג פון 18טען יאָהרהונדערט איז פּאָרטוגאַל ארייגעשלעפּט געוואָרען אין דער מלחמה וועגען דיא שפּאַנישע ירושה, אַ מלחמה וועלכע איז אַרויסגערופען געוואָרען פון דעם פראַנצויזישען קעניג לודוויג דעם פערצעהנטען און וועלכע האָט זיך געענדיגט אין 1713 זעהר אונגליקליך פאַר פראַנקרייך. מיט דיזער מלחמה האָבען זיך פראַנצויזישע אַוואַנטוריסטען און פיראַטען בענוצט צו בעפאַלען און צו בערויבען ריאָ דע זשאַנעירא. דאַן איז ים-רויבעריי געווען אַ טהייל פון קריעגס-פיהרונג. עס איז געווען ערלויבט צו בעוואַפענען שיפען און זיי אַרויסשיקען צו בערויבען דיא האַנדעלס-שיפען און אויך דיא פּאָרטען פון דעם שונא. דער שנעל-שטייגענדער רייכטהום פון ריאָ דע זשאַנעיראָ האָט בעזאָנדערס אויפגערייצט דיא האַבזוכט פון פראַנצויזישע קאָרסערען אָדער פיראַטען. אונטער דער פיהרונג פון אַ קאַפּיטאַן מיט'ן נאָמען דיוקלערק זיינען אַ באַנדע פון אַ טויזענד פראַנצויזישע ים-סאָלדאַטען און פיראַטען צוגעקומען אין 1710 מיט שיפען צום האַפען פון ריאָ דע זשאַנעיראָ. ווען דיזער קאַפּיטאַן האָט אויסגעפונען, אַז זיינע שיפען זיינען ניט גענוג שטאַרק אריינ-

צורייסען זיך דורך דעם שמאָלען אַריינפאָהר אין פאָרט, האָט ער געלאַנדעט מיט זיין באַנדע אַ מייל 40 פון דער שטאָדט און האָט זיך אַ לאָז געטהאָן אהין דורך דיא וועלדער. ווען זיי זיינען צוגעקומען צו ריאָ דע זשאַנעיראָ אָהן שום ווי־דערשטאַנד פון דיא איינוואָהנער אויף׳ן וועג, האָבען זיי זיך אַ לאָז געטהאָן דורך דיא שמאָלע גאַסען צו פאַנגען דעם גובערנאַטאָר׳ס פּאַלאַץ און צו רויבען. דאָס איז זיי געלונגען, טראָץ דעם וואָס פון אַ באַרג האָט מען אויף זיי געשאָסען פון קאַנאָנען; אָבער אין דער צייט, ווען זיי האָבען פערנומען דעם גובערנאַ־טאָר׳ס פּאַלאַץ און האָבען געזוכט גאָלד און ווערטהפאָלע זאכען אין דיא הייזער, האָבען זיך דיא איינוואָהנער צוזאַמענגעקליבען הינטער דער שטאָדט און זיינען בעפאַלען פּלוצלונג דיא אַנגרייפער. דער סוף איז געווען אַ זעהר טרויעריגער פאַר דיזע פיראַטען. אפילו דיא פון זיי, וועלכע זיינען אַרומגערינגעלט גע־וואָרען אין פּאַלאַץ און האָבען זיך אונטערגעגעבען נאָך דיא מיליטערישע דינים, זיינען אויסגעשלאָכטעט געוואָרען פון דיא פּאָרטוגעזער מיט אַ ווילדער רציחה.

דיא איינוואָהנער פון ריאָ דע זשאַנעיראָ האָבען אָבער טהייער בעצאָהלט פאַר דיזע רציחה. דעם נעכסטען יאָהר איז אין דעם פראַנצויזישען פאָרט סענט מאַלאָ אָרגאַניזירט געוואָרען אַ גרויסע עקספּעדיציע אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם בעריהמטען אַדמיראַל דיוגעי־טרוען צו נעהמען ראַכע פון דיא פּאָר־טוגעזער אין בראַזיליען. רייכע קויפלייטע האָבען געשטיצט פינאַנציעל דיזע עקספּעדיציע אין דער ערוואַרטונג צו קריעגען כפל כפלים דורך פּיראַטעריי. ווען דיזער פעהיגסטער אַדמיראַל פון פראַנקרייך אין זיין צייט, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אויך ביי אַטאַקעס אויף ענגלישע שיפען, איז צוגעקומען צום פּאָרט פון ריאָ דע זשאַנעיראָ, האָט ער געהאַט אונטער זיין קאָמאַנדע 5000 געקליבענע סאָלדאַטען אויף 17 גרויסע און קליינע שיפען, וועלכע זיינען געווען בעוואַפענט מיט אַ סך קאַנאָנען. אָבוואָהל דיזע עקספּעדיציע איז אָרגאַניזירט געוואָרען אין געהיים, דאָך האָבען דיא פּאָרטוגעזער זיך דערוואוסט דערפון אין צייט און האָבען בעפעסטיגט דעם אַריינפאָהר אין פּאָרט און פערשטאַרקט דעם גאַרניזאָן. דאָס האָט זיי אָבער ווענינ געהאָלפען. דיא פראַנצויזען האָבען זיך אריינגעריסען אין פּאָרט כמעט אָהן פערלוסטען. נאַכהער האָבען זיי אויסגע־שטעלט זייערע קאַנאָנען אין געוויסע סטראַטעגישע פּונקטען און געשטורמט דיא שטאָדט. דער גובערנאַטאָר איז אַנטלאָפען אין שרעק און נאָך איהם דיא אַנדערע בעאַמטע און דיא אָנגעזעהענסטע בירגער. אַדמיראַל דיוגעי־טרוען איז אַזוי געוואָרען דער אויבערהאַר פון ריאָ דע זשאַנעיראָ, נור אַזוי וויא דער צוועק פון זיין עקספּעדיציע איז געווען ראַכע און ספּעציעל רויב, איז ער דאָרט ניט לאַנג פערבליבען. אויסער דעם וואָס דיא פראַנצויזישע סאָלדאַטען האָבען איינגעהענטיג גערויבט דאָרטען, איז דער גובערנאַטאָר געצוואונגען געווען צו בעצאָהלען אַ גרויסע קאָנטריבוציע מיט גאָלד און צוקער און אויסצוליפערען

אַלע לעבעדיג־געבליבענע געפאנגענע פון דיוקלערק'ס באנדע. מיט טריאומף און מיט אוצרות זיינען אַדמיראַל דיוגעי־טרוען'ס שיפען אַרויסגעפאָהרען פון ריאָ דע זשאַנעירא, אום צו אַטאַקירען און בערויבען אַנדערע בראַזיליאַנער פּאָרטען, ספּעציעל באַהיא. נור אַזוי וויא אויף'ן וועג האָט ער אין דער צייט פון אַ שטורם פערלאָרען צוויי פון זיינע בעסטע שיפען, האָט ער בעשלאָסען צוריקצוקעהרען זיך נאָך סענט מאַלאָ. טראָץ דעם פערלוסט פון דיזע שיפען, אויף וועלכע עס האָט זיך געפונען אַ בעדייטענדער טהייל פון דער קאָנטרי־בוציע, האָבען דאָך דיא קויפּלייטע פון סענט מאַלאָ געקראָגען פון דיזער פּי־ראַטעריי אַ פּראָפיט פון 92 פּראָצענט אויף זייער קאַפּיטאַל.

דאָס איז שוין געווען דיא לעצטע אַטאַקע פון ים־רויבער און אַוואַנטורים־טען אויף דיא בראַזיליאַנער פּאָרטען, וועלכע זיינען אַלץ גרעסער און רייכער געוואָרען דורך אַ פערמעהרונג פון דער בעפעלקערונג און אַ פערגרעסערונג פון פּראָדוקציאָן און האַנדעל. דיא פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס זיינען ניט נור שטאַרק געוואָרען צו בעשיצען זיך געגען אויסלענדישע אַטאַקעס, זאָנדערן זיינען אַליין אין שטאַנד געווען צו אַטאַקירען שפּאַנישע פּאָסעסיעס. דיא פּאַוליסטאַס האָ־בען זיך דערביי ווידער אויסגעצייכענט. זייערע באַנדעס זיינען דאָס אַלץ נעהענטער צוגעקומען צו פּאַראַגוואַי, אורוגוואַי און איבערהויפּט צו דיא לאַ פּלאַטאַ געגענדען, וועלכע האָבען געהערט צו שפּאַניען אויף דעם גרונד פון ענטדעקונג (זעה דעם אָנפאַנג פון דער געשיכטע פון אַרגענטינע) און פון דעם טאָרדעסילאַס אָבמאַך. נור דורך זייערע פערכאַפּונגען זיינען עס די טעריטאָריעס פון סאַנטאַ קאַטאַרינאַ און ריאָ גראַנדע דאָ סול געבליבען טהיילען פון בראַזי־ליען; זאָנסט וואָלטען דיזע פּראַכטפאָלע און רייכע געגענדען מיט אַ מעסיג־וואַרימען קלימאַט געבליבען טהיילען פון אַרגענטינע און פּאַראַגוואַי און איבער־הויפּט שפּאַניש־שפּרעכענדע.

אָבער וואָס מעהר גאָלד און דיאַמאַנטען מען האָט געפונען אין מינאַס זשעראַעס, אַלץ וועניגער איינוואָהנער זיינען פערבליבען אין סאַאון פּאַולאָ און אַלץ מעהר האָבען געליטען דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס און בכלל דיא אַקערבוי־קאָלאָניעס, ווייל פון אַלע זייטען און בעזאָנדערס פון סאַאון פּאַולאָ האָט מען זיך אַ לאָז געטהאָן זוכען גליק אין דער גרויסער עלדאָראַדאָ. דיא מינען־אינ־דוסטריע האָט מיט אַמאָל פערנומען דעם ערשטען פּלאַץ, און דיא אַגריקולטור, וועלכע איז געווען דער פונדאַמענט פון דיא ערשטע בראַזיליאַנער קאָלאָניעס און איז בכלל דער פונדאַמענט פון בראַזיליען, איז דאַן אַזוי פערנאַכלעסיגט געוואָרען, אַז וועסט־אינדיען האָט פערנומען דעם ערשטען פּלאַץ אויף דעם צוקער־מאַרקעט. אין 17טען יאָהרהונדערט פלעגט מען אין אייראָפּאַ בעקומען צוקער מייסטענס פון פּערנאַמבוקאָ און אַנדערע בראַזיליאַנער פּראָווינצען. אין

18טען יאהרהונדערט, נאך דיא ענטדעקונגען פון גאלד און דיאמאנטען אין מינאס זשעראעס, גאיאז און מאטא גראסא, האט מען אנגעהויבען אלין מעהר צו אימפארטירען צוקער פון די וועסט־אינדישע אינזלען. אויך טאבאק־פלאנטאציעס און פיה־פיטערונג האבען געליטען דורך דיא ווילדע יאגענעס נאך גאלד און דיאמאנטען־מינען.

אין פארטוגאל האט דער גאלד־שטראם פון דיא נייע־ענטדעקטע עלדאראדאס אין בראזיליען געפיהרט צו ווילדע ספעקולאציעס, גרויסע פערדארבענהייט און אויסצעהרענדען לוקסוס. דיא פארטוגעזישע רעגיערונג האט ערקלערט דיא דיאמאנטען־געגענדען פאר איהר אייגענטהום און האט געפאדערט צוויי־פינפטעל פון דעם גאלד, וואס מען האט דארט געפונען. זי האט בכלל שטרענג אויפגעפאסט, אז דיא ערלע מעטאלען און שטיינער זאלען אריינקומען אין איהר קאסע און יעדענפאלס אין איהר הויפט־שטאדט. נור דיזע לייכט און שנעלערוואָרבענע רייכטהימער זיינען איהר געווען אזוי ווענינ מזל'דיג, וויא דיא גאלד און זילבער פון פערו און מעקסיקא דער שפאנישער רעגיערונג. וואס מעהר גאלד דער קעניג האט אריינגעקראגען פון בראזיליען און בכלל פון דיא קאלאניעס, אלין גרעסער זיינען געווארען דיא אויסגאבען און פערשווענדונגען, וואס עס האט געפיהרט צו אלין נייע שטייער און מאנאפאלען, פון וועלכע דיא מאסען האבען נאטירליך אלין מעהר געליטען.

אין מיטען פון 18טען יאהרהונדערט, נאך דעם טויט פון קעניג יאהאן דעם פינפטען, האט זיך פארטוגאל געפונען אין א זעהר טרויעריגער לאגע דורך דיא שלעכטע עקאנאמישע און פאליטישע פיהרונגען פון דער רעגיערונג, טראץ דיא אונגעהייערע איינקינפטע פון דיא קאלאניעס. צום גליק פון דער פארטוגעזישער נאציאן, איז אבער דאן אלס הויפט־מיניסטער געווארען א מאן, וואס פערנעהמט א גרויסען פלאץ אין דער וועלט־געשיכטע דורך זיין מוטהיגען קאמפף געגען דיא יעזואיטען און פאר ליבעראלע רעפארמען. דאס איז דער בעריהמטער מארקיז דע פאמבאל, גענאנט דער גרויסער מארקיז, א פרייער דענקער און פעהיגער שטאאטסמאן. אין דיא 27 יאהר, וואס דער קעניג יאזעף דער ערשטער איז געווען דער קרוין־טרעגער, איז אבער דער אמת'ער רעגיערער געווען דיזער גרויסער און ענערגישער מאן, וואס ווערט גערעכענט פאר איינעם פון דיא גרעסטע און וויכטיגסטע פערשפרייטער פון דיא אידעען, וועלכע האבען צו ענדע פון 18טען יאהרהונדערט טריאומפירט דורך דיא גרויסע פראנצויזישע רעוואלוציאן. ער האט דורכגעפיהרט א סך וויכטיגע רעפארמען אין פארטוגאל גופא, אין בראזיליען און אין דיא אנדערע קאלאניעס. ער האט רעארגאניזירט דיא פינאנצען און געזוכט צו ענטוויקלען דיא אינדוסטריען און דעם

האנדעל. אויך האָט ער געזוכט צו פערשפרייטען מעהר בילדונג, וואָס עס האָט נאָך מעהר פערשארפט דעם קאמפף, דורך וועלכען ער האָט זיך אונשטערבליך געמאכט, נעמליך דעם קאמפף מיט דיא יעזואיטען, וועלכע זיינען געווען זעהר מעכטיג אין פּאָרטוגאל און בעזאָנדערס אין בראזיליען דורך זייערע בעריהמטע אינדיאנער מיסיאָנען און וועלכע זיינען געווען דיא ביטערסטע געגנער פון זיינע רעפאָרמען און בכלל פון ליבעראלע אידעען. ער האָט ניט נור מוטהיג און ענערגיש בעקעמפּפט דיא יעזואיטען, זאָנדערן ער האָט זיי אויך ארויסגע־יאָגט פון לאנד און קאָנפיסצירט זייערע גיטער. דערמיט האָט ער געציינט א וועג אנדערע רעגיערונגען, וועלכע האָבען אויך אָנגעפאנגען צו אונטערדריקען דיזען געפעהרליכען אָרדען. מיר ווייסען שוין פון פריהערע קאפּיטלעך (זעה דיא געשיכטע פון פאראגוואי), אז דיא שפּאנישע רעגיערונג האָט פעריאָגט דיא יעזואיטען אפילו פון זייערע בעריהמטע מיסיאָנען, וואו זיי האָבען קאָמאנדע־וועט איבער צעהנדליגע טויזענדע אינדיאנער (דיא זאָ־גענאנטע יעזואיטישע רעפּובליק).

מארקיז דע פּאָמבאל האָט ניט נור בעפוילען ארויסצויאָגען דיא יעזואיטען פון זייערע מיסיאָנען און אפילו שולען, זאָנדערן ער האָט אויך אָנגענומען מיטעל געגען דיא פערשקלאַוואונג פון אינדיאנער. זיין אטאקע אויף דיא יעזואיטען אין בראזיליען האָט זיך צוערשט אָנגעפאנגען אין דיא פּראָווינצען מאראנהאאָ און פּארא, וואוהין זיי זיינען פעריאָגט געוואָרען פון זייערע אלטע שונאים, דיא פּאוליסטאס, וויא מיר ווייסען עס שוין. נאכהער האָט ער גענומען זיי יאָגען פון אנדערע בראזיליאנער פּראָווינצען און אויך פון פּאָרטוגאל. אין דיא זידליכע געגענדען פון בראזיליען, ספּעציעל אין סאאון פּאולאָ, זיינען שוין דאן געווען זעהר ווייניג יעזואיטען. דיא פּאוליסטאס האָבען זיך אָבער בענוצט מיט פּאָמבאל׳ס בעפעהלען, אום צו צושטערען דיא יעזואיטישע מיסיאָנען אפילו אין דיא שפּאנישע געגענדען, בעזאָנדערס אין אורוגוואי.

אין 1777, ווען קעניג יאָזעף איז געשטאָרבען, איז באלד געקומען א סוף צו דער רעגיערונג פון דיזען גרויסען שטאאטסמאן. עס פערשטעהט זיך, אז אזא רעגיערער האָט געהאט א סך ביטערע שונאים. אונטער דער לייטונג פון דיא יעזואיטען, וועלכע האָבען איהם געהאסט וויא דעם טויט, האָבען זיך פער־איינינגט געגען איהם אלע רעאקציאָנערען. זיי האָבען נור געווארט אויף א געלעגענהייט צו ברעכען זיין מאכט, און דיזע געלעגענהייט איז געקומען נאָך דעם טויט פון דעם־קעניג, וועלכער האָט זיך געפונען פּאָלשטענדיג אונטער זיין איינפלוס. דיא רעאקציאָנערען האָבען שוין אָבער ניט געקענט אָבשאפען דיא

רעפארמען, וועלכע ער האט איינגעפיהרט, און טרייבען צוריק צו דער אלטער ארדנונג. דאס איז דאך שוין געווען נאך דער ערקלערונג פון דער אונאבהענגיג־קייט פון דיא פעראייניגטע שטאאטען פון נארד־אמעריקא און מיט א יאהר צוועלף פאר דער צערשטערונג פון דער באסטיליע. עס האבען זיך דאן גע־לאזט הערען אויך אין פארטוגאל דיא דונערען פאר דער גרויסער פראנצויזישער רעוואלוציאן.

אונטער פאמבאל׳ס רעגיערונג איז דיא בעפעלקערונג פון בראזיליען גע־שטיגען ביז צוויי מיליאן און א'ע פראווינצען האבען אויפגעלעבט. ריא דע זשאנעירא האט געצעהלט 50 טויזענד און באהיא 40 טויזענד נפשות. אין דער פראווינץ מינאס זשעראעס האבען זיך געפונען ארום 500 טויזענד איינ־וואהנער, מייסטענס אין דיא ערטער, וואו מען האט געפונען גאלד און דיא־מאנטען. אאורא פרעטא, דיא הויפט־שטאדט פון דיזע אונגעהייער רייכע מי־נעראל־געגענדען, איז געווארען א צענטער ניט נור פון אינדוסטריע און האנדעל, זאנדערן אויך פון בילדונג און אויפקלערונג. דיא גרעסטע פאעטען און שריפט־שטעלער פון בראזיליען זיינען גראדע אויפגעקומען אין דיזען נייען צענטער. דארטען האבען זיך אויך בעוויזען דיא ערשטע פרייהייטס־קעמפפער, דיא ער־שטע און בעסטע שילער פון דיא פראנצויזישע פילאזאפען און פריידענקער. אין 1785 האבען איינינע יונגע בראזיליאנער, וועלכע האבען שטודירט אין אוניווערזיטעט פון קאימברא אין פארטוגאל און האבען דארטען געלעזען דיא ווערק פון וואלטער און פון אנדערע פראנצויזישע פריידענקער, געמאכט א פער־שווערונג אין אאורא פרעטא, אום איינצופיהרען א רעפובליק אין בראזיליען. זיי האבען געטרוימט נאכצופאלגען דעם ביישפיעל פון דיא אמעריקאנער קאָ־לאניסטען, און איינער פון זיי האט געשריעבען צו טהאמאס דזשעפערסאן, וועל־כער איז דאן געווען דער געזאנדטער פון יונייטעד סטייטס אין פאריז, און ביי איהם געבעטען הילפע. דער גרויסער פערפאסער פון דער ערקלערונג פון אונ־אבהענגיגקייט האט זיי געענטפערט, אז זיי קענען נור ערווארטען הילפע פון פרעמדע, ווען׳ זיי אליין וועלען אנפאנגען א רעוואלוציאן.

דיזע פערשווערונג איז אבער באלד ענטדעקט געווארען, און דער הויפט־פיהרער, אן אפיציער, וואס האט געקראגען דיא צונעמענעס טיראדענטעס (מיינט: צייהן־ציהער), איז געהאנגען געווארען און דיא אנדערע זיינען פער־שיקט געווארען נאך אפריקא.

דאס איז געווען דער איינציגער פערזוך אין בראזיליען צו ענדע פון 18טען יאהרהונדערט אבצושאפען דיא הערשאפט פון פארטוגאל. דיא קאלאניעס האבען גראדע געמאכט גרויסע עקאנאמישע פארטשריטע, אבער אין בילדונג זיינען זיי געווען זעהר הינטערשטעליג. א גאנץ קליינע צאהל האבען געקענט

לעזען און שרייבען. דיא בראזיליאנער האָבען פערקעהרט כמעט אויסשליסליך מיט זייער מוטערלאנד. זיי זיינען דאן געווען כמעט אָבגעשלאָסען פון דער זייטיגער וועלט, זאָ דאָס אפילו דער וועלט־איבערקעהרענדער שטורם פון דער גרויסער פראנצויזישער רעוואָלוציאָן האָט זיי גאנץ ווענינ אָנגעריהרט ביז צו דער צייט פון דיא נאפּאָלעאָנישע מלחמות, וועלכע האָבען געמאכט אַן איבער־קעהרענעס אין פּאָרטוגאל גופא אזוי וויא אין שפּאניען. דיזע איבערקעהרענעס האָט געפיהרט צו דער עטאבלירונג פון אַן אימפּעריע אין בראזיליען, דיא איינ־ציגע אין דער נייער וועלט, וויא מיר וועלען עס זעהען אין נעכסטען קאפּיטעל

פיערטער קאפיטעל.

דיא מאָנאַרכיע און דאָם פּעדראָ דער ערשטער

צו ענדע פון 18טען יאָהרהונדערט, ווען אַלע קעניגע פון אויראָפּאַ האָבען זיך פערבונדען צו דערשטיקען אין בלוט דיא פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן, איז אויך יאָהאַן (פּאָרטוגעזיש אויסגעשפּראָכען: זשאָאון), דער רעגענט פון פּאָר־טוגאַל, צוגעטראָטען צו דיזען "הייליגען בונד". ער האָט זיך דערשראָקען פאַר דיא ליבעראַלע פּאַרטיי, וועלכע איז אָנגעשטעקט געוואָרען מיט דיא רעוואָלו־ציאָנערע אידעען פון פראַנקרייך, און אין 1793 האָט ער געשלאָסען אַ בונד מיט דעם שפּאַנישען קעניג געגען דיא פראַנצויזישע רעפּובליק און אויך געשיקט 5000 סאָלדאַטען צו שטיצען דיא שפּאַנישע אַרמעע און קריעגס־שיפען צו העל־פען דיא ענגלישע פלאָטע געגען פראַנקרייך אין מיטעללענדישען מעער.

אַזוי איז עס פּאָרטוגאַל אַריינגעשלעפּט געוואָרען אין אַ מלחמה מיט פראַנק־רייך, וועלכע האָט געפיהרט צו זעהר טרויעריגע רעזולטאַטען פאַר דיא פּאָר־טוגעזישע נאַציאָן און בעזאָנדערס פאַר דיא קעניגליכע פאַמיליע. עס האָט ניט פיעל געפעהלט, אַז פּאָרטוגאַל זאָל גאָר אויפהערען צו זיין אַן אונאַבהענגיגע מדינה. אין 1797 האָט דיא שפּאַנישע רעגיערונג, וועלכע האָט געשלאָסען פריעדען מיט דער פראַנצויזישער רעפּובליק און ערקלערט קריעג צו ענגלאַנד, אָבגעמאַכט אין געהיים מיט דעם פראַנצויזישען געזאַנדטען אין מאַדריד, אַז פּאָרטוגאַל זאָל צוטהיילט ווערען. דער רעגענט פון פּאָרטוגאַל האָט דאַן אַפּע־לירט צו ענגלאַנד נאָך הילפע, און דיא ענגלישע רעגיערונג האָט איהם געשיקט אַן אַרמעע פון 6000 מאַן און אויך אַ געוויסע סומע געלד. אָבער נאַפּאָלעאָן האָט זיך מיט איהם אָבגערעכענט אין 1801, ווען אַ פראַנצויזישע אַרמעע האָט זיך אַריינגעריסען אין פּאָרטוגאַל דורך שפּאַניען. דאָס יאָהאַן האָט געמוזט אונטערשרייבען נאַפּאָלעאָן'ס פּאָרדערונג צו פערשליסען אַלע פּאָרטוגעזישע פּאָרטען פאַר ענגלישע שיפען און דערצו נאָך זיך פערפליכטען צו צאָהלען אַ קאָנטריבוציע פון 20 מיליאָן פראַנק.

דיא פּאָרטוגעזישע רעגיערונג האָט זיך דאַן געפונען צווישען צוויי פייערען: דיא ענגלישע פלאָטען און דיא פראַנצויזישע אַרמעען. דיא עקאָנאָמישע און

פאָליטישע אינטערעסען פון פּאָרטוגאַל האָבען איהר געטריבען צו א פערבאַנד מיט ענגלאַנד; אָבער זיא האָט געציטערט פאַר נאַפּאָלעאָן'ס אַרמעען. אין 1806, ווען נאַפּאָלעאָן האָט אַרויסגעלאָזען זיין בעריהמטען בעפעהל צו אַלע רע־גיערונגען אין אייראָפּאַ, אַז זיי זאָלען ניט אַריינלאָזען אין זייערע פּאָרטען ענג־לישע שיפען, און דיא פּאָרטוגעזיישע רעגיערונג האָט זיך ענטזאַגט צו פאָלגען, האָט ער געשלאָסען אַ געהיימען אָבמאַך מיט שפּאַניען וועגען דיא צוטהיילונג פון פּאָרטוגאַל און האָט געשיקט אין 1807 אַן אַרמעע פון 30,000 פראַנצויזישע סאָלדאַטען מיט אַ טהייל פון דער שפּאַנישער אַרמעע אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל זשונאָ צו פערנעהמען ליסבאָן. אָבער בשעת נאַפּאָלעאָן'ס גענעראַל איז אַריין מיט זיין אַרמעע אין דער פּאָרטוגעזיישער הויפּט־שטאָדט, האָבען זיך שוין דער רעגענט מיט דער מישוגע'נער קעניגין, מיט דער גאַנצער קעניגליכער פאַמיליע, מיט דעם קעניגליכען הויף, מיט דיא העכסטע אַריסטאָקראַטישע פאַ־מיליעס, מיט דיא הויכע בעאַמטע, מיט גענעראַלען, אַדמיראַלען, אָפיציערען, צוזאַמען אַרום פופצעהן טויזענד פּערזאָן, וויא אויך מיט דיא גאָלד, זילבער, צירונג און פערשיעדענע טהייערע זאַכען, וואָס מען האָט געקענט צוזאַמענ־קלייבען אין איילענעס, געפונען אויף פּאָרטוגעזישע און ענגלישע שיפען, וועל־כען האָבען פערלאָזען דעם פּאָרט, אום צו מאַכען אַ רייזע נאָך בראַזיליען.

דיזע אַנטלאָפענע רעגיערונג מיט דיא קרוין־טרעגער און מיט דער קרוין, וועלכע מען האָט נאַטירליך ניט פערפעהלט מיטצונעהמען, איז צוערשט אָנגעקו־מען אין באַהיאַ, וואו דיא בעפעלקערונג האָט אויפגענומען דעם רעגענט מיט גרויס שמחה. דיא איינוואָהנער האָבען געגלויבט, אַז ער וועט אויסקלייבען באַהיאַ פאַר זיין הויפּט־שטאָדט. זיי האָבען איהם זעהר פיעל געבעטען דאָס צו טהאָן, אָבער זיינע ראַטהגעבער האָבען בעשלאָסען אויסצופיהרען ביז'ן סוף דעם פּלאַן פון דיזער אויסוואַנדערונג און מאַכען ריאָ דע זשאַנעיראָ פאַר דיא קעניגליכע הויפּט־שטאָדט. דיא איינוואָהנער פון ריאָ דע זשאַנעיראָ האָבען אויך אויפגענומען דיא קעניגליכע פאַמיליע מיט שמחה און האָבען זיך געריסען צו צייגען זייער טרייהייט צום רעגענט.

אַזוי איז געוועזען דער אָנפאַנג פון דער מאָנאַרכיע אין בראַזיליען. דער ערשטער און דער וויכטיגסטער אַקט פון דעם רעגענט איז געוועזען צו עפענען דיא בראַזיליאַנער פּאָרטען פאַר דעם האַנדעל מיט אַלע נאַציאָנען. דאָס האָט באַלד געפיהרט צו אַ גרויסער עקאָנאָמישער אויפלעבונג פון אַלע פראָווינצען, וועלכע זיינען שוין דאַמאָלס געוועזען אַכצעהן אין צאָהל, כמעט אַזוי וויא היינט (דיא בראַזיליאַנער רעפּובליק בעשטעהט פון צוואַנציג סטייטס און פון דעם פעדעראַל דיסטריקט מיט דער הויפּט־שטאָדט ריאָ דע זשאַנעיראָ). דער רע־גענט, וועלכער איז אָפיציעל געוואָרען קעניג אונטער דעם נאָמען יאָהאַן דער זעקסטער נאָך דעם טויט פון דער מישוגע'נער קעניגין מאַריאַ דיא ערשטע, האָט

אויך געלאזט אויסלענדער, ספעציעל ענגלענדער, צו עטאבלירען פאבריקען און עפענען געשעפטען אין לאנד. ער האט בכלל געהאנדעלט אין ריא דע זשאנעירא אזוי וויא ער וואלט זיך געפונען אין ליסבאן.

דאס איז געווען גאנץ נאטירליך. אזוי וויא פארטוגאל האט זיך געפונען אונטער דער קאמאנדע פון פראנצויזען, איז דיא בראזיליאנער הויפט־שטאדט געווארען דער צענטער פון דער פארטוגעזיישער מלוכה. עס וואלט דאך געווען פשוט א משוגעת ניט אריינצולאזען אויסלענדישע שיפען אין בראזיליאנער פאר־טען און אנצוהאלטען דארטען דיא אלטע מאנאפאלען און איינפיהרונגען צו גונסטען פון פארטוגעזיישע פארטען, וואו פרעמדע האבען געהערשט.

בראזיליען האט שוין צו יענער צייט געהאט איבערגעיאגט פארטוגאל אויך אין בעפעלקערונג. ניט רעכענענדיג דיאווילדע אינדיאנער, האבען זיך דארטען געפונען ארום דריי מיליאן נפשות, פון וועלכע א דריטעל זיינען געווען שווארצע שקלאווען און א דריטעל בעפרייטע נעגער און מולאטאס. דיא צאהל פון דיא ווייסע (מעסטיזאס אריינגערעכענט) אין אלע פראווינצען איז געווען ארום א האלבען מיליאן. אין פערלויף פון 19טען יאהרהונדערט איז דיא פרא־פארציע פון ווייסע געשטיגען ספעציעל דורך איינוואנדערונג פון אייראפא. דיזע איינוואנדערונג האט זיך אנגעפאנגען מיט דעם אריבערקומען פון דער קע־ניגליכער פאמיליע נאך ריא דע זשאנעירא.

דיא אייראפעאישע לענדער האבען ניט פרובירט אריינצומישען זיך אין דער רעגיערונג פון בראזיליען. זיי זיינען פערנומען געווען מיט זייערע אייגענע מלחמות. נאפאלעאן האט זיך גאר ניט געקימערט וועגען דעם פארטוגעזישען קעניג אין בראזיליען. ער וואלט ניט געקענט צוקומען אהין, ווען ער וואלט עס פרובירט, ווייל דיא זיעגרייכע ענגלישע פלאטע וואלט איבערגעהאקט דעם וועג זיינע שיפען. דיא בראזיליאנער האבען זיך גאר בענוצט מיט דער גע־לעגענהייט צו פערכאפען דיא פראנצויזישע קאלאניע אין גוויאנא. אן עקספע־דיציע, וואס איז ארויסגעשיקט געווארען פון פארא אין 1808, האט פערנומען קאיען, דיא הויפט־שטאדט פון דער פראנצויזישער גוויאנא; אבער נאך דעם וויענער קאנגרעס אין 1814 איז דיזע קאלאניע צוריקגעקעהרט געווארען צו פראנקרייך.

דיא קעניגליכע רעגיערונג פון בראזיליען האט זיך אויך געוואלט בענוצען מיט דיא רעוואלוציאנען, וועלכע האבען אויסגעבראכען אין אלע שפאנישע קא־לאניעס אין 1810, וויא מיר ווייסען עס שוין פון פריהער, אום צו פערכאפען געגענדען אין אורוגוואי און ארגענטינע; אבער דאס האט נור געפיהרט צו אומזיסטע בלוט־פערגיסונגען און אויסגאבען. דיא ארגענטינער צוזאמען מיט א טהייל פון דיא אורוגוואיער אונטער דער פיהרונג פון גענעראל ארטיגאס (זעה דיא געשיכטע פון אורוגוואי) האבען שליסליך צושטערט דיא אמביציעזע

פלענער פון דאם יאהאן צו פערשפרייטען דיא טעריטאריע פון בראזיליען ביז דיא ברעגען פון ריא דע לא פלאטא.

דיא אויסגאבען פון דער קעניגליכער רעגיערונג זיינען אלץ געוואקסען אין בראזיליען אזוי שנעל וויא אין פארטוגאל. דיא בראזיליאנער האבען אלץ מעהר אנגעהויבען צו פיהלען דיא לאסט פון דער אויפהאלטונג פון א קעניגליכער פאמיליע מיט א קלאס פון אריסטאקראטען און מיט א מאסע בעאמטע. דיא שטייער זיינען שנעל געשטיגען, אבער דיא קעניגליכע קאסע איז דאך געבליבען פוסט. דאס האט ארויסגערופען אלץ מעהר אונצופריעדענהייט און האט פער־שטארקט דיא בעוועגונג פאר אן אונאבהענגיגע רעפובליק. אין 1817 האט אויסגעבראכען אין פערנאמבוקא אן אויפשטאנד געגען דיא קעניגליכע רעגיע־רונג. ווען דער גובערנאטאר האט געוואלט ארעסטירען דיא פיהרער פון דיא מאסאנישע לאזשען און בכלל דיא יעניגע, וועלכע מען האט פערדעכטיגט אין א רעוואלוציאנערע פערשווערונג. דיא סאלדאטען, מייסטענס בראזיליאנער, וועלכע מען האט געשיקט צו אונטערדריקען דעם אויפשטאנד, זיינען צוגעשטא־נען צו דיא רעבעלען. דער גובערנאטאר איז דאן אנטלאפען, און דיא רעווא־לויצאנערען האבען ארונטערגעריסען דעם פארטוגעזישען פלאג, פראקלאמירט א קאנסטיטוציאן און ערוועהלט א פראוויזארישע רעגיערונג. וועלכע האט ארויס־געשיקט שלוחים אין דיא אנדערע פראווינצען אנצוקינדיגען וועגען דיא ער־פאלגרייכע רעוואלוציאן און אויפצומונטערען דעם עולם צו א קאמפף פאר א רעפובליק.

נור דיזע רעוואלוציאן איז שנעל אונטערדריקט געווארען. פון איין זייט האבען זיך דיא שקלאווען־האלטער, רייכע פלאנטאטארס און קויפלייטע, דער־שראקען פאר דיא ראדיקאלען, וועלכע האבען זיך געשניטען אויף דעם וועג פון דער גרויסער פראנצויזישער רעוואלוציאן; פון דער אנדער זייט האט א קעניג־ליכע פלאטע, וואס איז ארויסגעשיקט געווארען פון באהיא, בלאקירט דעם פארט פון פערנאמבוקא. דיא רעוואלוציאנערען האבען נאך דערצו קיין צייט געהאט צו בעקומען געוועהר, זא דאס זיי האבען זיך געמוזט אונטערגעבען, ווען דיא שטאדט איז ארומגערינגעלט געווארען פון דיא באטאליאנען, וועלכע זיינען געבליבען טריי צום קעניג. דיא געפאנגענע הויפט־פיהרער האט מען הינגע־ריכטעט נאך טויט־אורטהיילען פון א פעלד־געריכט, און א פאאר הונדערט רע־פובליקאנער זיינען אוועקגעפיהרט געווארען אויף שיפען נאך באהיא, וואו זיי זיינען געבליבען אין געפאנגענשאפט ביז 1820, ווען עס זיינען פארגעקומען פאליטישע איבערקעהרענעסען צוערשט אין פארטוגאל און נאכהער אין ברא־זיליען.

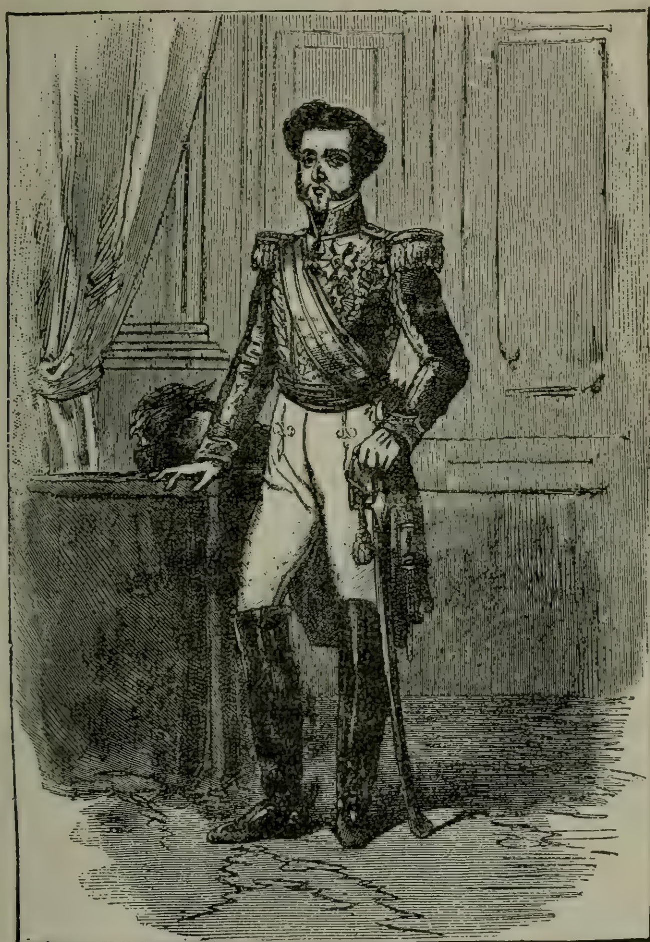
דיא זריעה פון דער פראנצויזישער רעוואלוציאן, וועלכע איז איינגעפלאנצט געווארען אויף דעם פירענעאישען האלב־אינזעל, איז אלץ געוואקסען ביז פער־

דינאנד, דער בורבאנישער קעניג פון שפאניען, איז געצוואונגען געווען צו אנער־קענען א ליבעראלע קאנסטיטוציאן אין 1820. דאס האט ווידער אויפגעמונטערט די פארטוגעזישע פרייהייטס־קעמפפער צו אן אויפשטאנד, וועלכער האט זיך אנ־געפאנגען צוערשט אין דער שטאדט פארטא, דעם צענטער פון ליבעראליזם אין פארטוגאל, און וועלכער האט שנעל זיך פערשפרייט אין ליסבאן, וואו עס איז עטאבלירט געווארען א רעוואלוציאנערע כונטא, וועלכע האט אדאפטירט דיא שפאנישע קאנסטיטוציאן און צוזאמענגערופען דיא קארטעסען (פארלא־מענט).

ווען עס זיינען אנגעקומען אין בראזיליען נאכריכטען וועגען דיזע איבער־קעהרענגעס אין פארטוגאל, איז דער עולם געשפרונגען פון שמחה. פון אלע זייטען האט מען גענומען פארדערען א קאנסטיטוציאן. אין פארא, פערנאמבו־קא און ריא גראנדע דא סול האבען דיא סאלדאטען געמאכט יד אחת מיט'ן פאלק, דיא קעניגליכע גובערנאטארען זיינען ארונטערגעזעצט געווארען און דיא שפאנישע קאנסטיטוציאן איז אנגענומען געווארען אזוי וויא אין פארטו־גאל. דאס זעלבע האט פאסירט אין באהיא מיט א פאאר מאנאט שפעטער.

ווען דער קעניג האט זיך ארומגעזעהן, אז זיין טהראן שאקעלט זיך אויף אפילו אין זיין בראזיליאנער הויפט־שטאדט, האט ער אנגעקינדיגט דורך א פרא־קלאמאציאן, אז ער וועט שיקען זיין עלטסטען זוהן דאם פעדרא צו פערהאנד־לען מיט דיא קארטעסען און אז ער וועט דערוויילע אננעהמען איינינע פונקטען פון דער קאנסטיטוציאן. נור דאס פאלק איז דערמיט ניט געווען צופריעדען און האט פערלאנגט ניט אנדערס, אז דער קעניג זאל גלייך צוזאגען, דאס ער וועט אנערקענען דיא קאנסטיטוציאן, וויא דיא פאלקס־פערטרעטער אין דיא קארטעסען וועלען איהר פערפאסען און אננעהמען. דעם 26טען פעברואר 1821 האבען זיך גרויסע מאסען צוזאמענגעקליבען אין דיא גאסען פון ריא דע זשא־נעירא צו צווינגען דעם קעניג נאכצוגעבען זייער פערלאנג וועגען א קאנסטי־טוציאן. ער האט זיך בעהאלטען אין איינעם פון זיינע פאלאצען, ציטערענדיג צו פערלירען ניט נור זיין קרוין, זאנדערן אויך זיין קאפ; נור זיין עלטסטער זוהן פעדרא, וועלכער האט געהאט מעהר שכל און מוטה פאר איהם, האט גע־שווארען אין נאמען פון דער גאנצער קעניגליכער פאמיליע, אז דיא ערווארטעטע ליבעראלע קאנסטיטוציאן וועט אנגענומען ווערען, און א מענגע האט זיך דאן א לאז געטהאן מיט פריידע־געשרייען צום קעניג'ס פאלאץ אויסצודריקען איהם דאנקבארקייט פון פאלק. מען האט דעם קעניג ארויסגעשלעפט, ארייגגעזעצט אין א קארעטע און ארומגעשלעפט אין טריאומף איבער דיא גאסען. ער האט אבער געמיינט, אז מען וויל איהם מאכען מיט א קאפ קירצער, וויא דעם פראנ־צויזישען קעניג לודוויג דעם זעכצעהנטען, און איז פון שרעק געפאלען פשוט אין אונמאכט.

דער פאַקטישער רעגיערער פון בראַזיליען איז דאַן געוואָרען דער קרוינ־פרינץ דאָם פעדראָ, וועלכער האָט אַלץ געזוכט צו צייגען, אַז ער איז אַ ליבעראַל.

דאָם פעדראָ דער ערשטער

ער איז געוועזן שעהן, עלעגאַנט, מוטהיג, אַמביציעז, אָבער אויך געוויסענלאָז, דעמאַגאָגיש און אונוויסענד (ער האָט אפילו זיין מוטערשפּראַך ניט געקענט שריי־

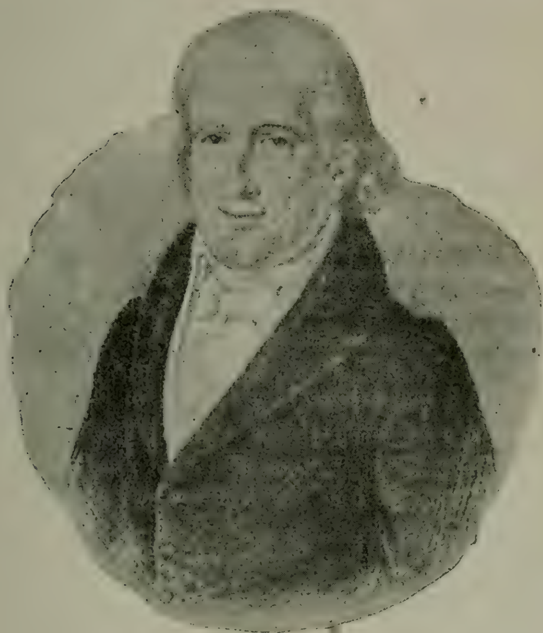
בען גראמאטיקאליש). מיט זיינע אויסערליכע מעלות האט ער שנעל צוגעצויגען צו זיך אלע קלאסען פון פאלק. ער האט אינטריגירט געגען זיין פאטער, ווענען ער האט פיינט געהאט. אום צו ווערען אויך אפיציעל דער אויבערהאר פון בראזיליען, האט ער צוגערעדט זיין פאטער אוועקצופאהרען נאך ליסבאן און עפענען דארטען דיא קארטעסען אלס קאנסטיטוציאנעלער מאנארך. פאר זיין אבריייזע האט דאם יאהאן געזאגט צו זיין קרוינפרינץ, ווענען ער האט גע־לאזען אלס רעגענט פון בראזיליען: "איך האב מורא אז בראזיליען וועט זיך אין א קורצער צייט ארום אבטהיילען פון פארטוגאל; אין אזא פאל זעה ארויף דיא קרוין אויף דיין קאפ, אנשטאט צו לאזען איהר פאר א פרעמדען".

דאס האט פאסירט פיעל שנעלער, ווי ער האט גערעכענט. צווישען דיא דע־פוטאטען פון פארטוגאל און פון בראזיליען האבען זיך גלייך אנגעפאנגען רייסע־רייען. ווען דיא בראזיליאנער דעפוטאטען זיינען אנגעקומען אין ליסבאן, האבען זיי געפונען, אז דיא קארטעסען זיינען ערעפענט געווארען און אז דיא פאר־טוגעזיישע דעפוטאטען האבען געהאנדעלט עפעס אזוי וויא בראזיליען וואלט געוועזען א קליינע און שוואכע קאלאניע. דאס האט זיי נאטירליך שטארק פער־דראסען און דאס איז געוועזען דער אנפאנג פון דער שפאלטונג, וועלכע האט שנעל געפיהרט צו דער גרינדונג פון דער בראזיליאנער אימפעריע אונטער דאם פעדרא. דיא פארטוגעזיישע מיטגליעדער פון דיא קארטעסען האבען געקוקט פון אויבען אראב אויף דיא בראזיליאנער. זיי האבען געהאלטען, אז זיי האבען א רעכט צו בעשטימען, וויא אזוי דיא קאלאניעס דארפען פערוואלטעט ווערען. זיי זיינען בכלל געוועזען צענטראליסטען.

אין דעצעמבער 1821, ווען מען האט געקראגען אין בראזיליען נאכריכטען וועגען אזעלכע צענטראליסטיישע בעשטימונגען פון דיא קארטעסען אין ליסבאן, וויא דיא אבשאפונג פון דיא פראווינציעלע כונטאס און פון דעם אפעלאציאנס־געריכט אין ריא דע זשאנעירא, וויא דער בעפעהל, אז דאם פעדרא זאל גלייך קומען נאך פארטוגאל, האט אויסגעבראכען א שטורם מיט פראטעסטען אין גאנצען לאנד. פון אלע זייטען האט מען אנגעפאנגען צו פארדערען אונאבהענ־גיגקייט. דעפוטאציאנען זיינען געשיקט געווארען צו דאם פעדרא, אז ער זאל ניט פאלגען דיא קארטעסען און זאל בלייבען צוזאמען מיט דעם בראזיליאנער פאלק. דיא אלטע פראווינץ סאאון פאולא איז ארויסגעטראטען פארויס אין דיזער בעוועגונג פאר אונאבהענגיגקייט. אונטער דער לייטונג פון דיא צוויי ברידער אנדראדא איז דארטען געגרינדעט געווארען א רעוואלוציאנערע כונטא מיט דעם צוועק אויפצומונטערען און צו שטיצען דאם פעדרא אין אן אפענעם קאמפף געגען דיא קארטעסען און איבערהויפט געגען פארטוגאל. איינער פון דיא אנדראדאס, זשאזע באניפאציא, א זעהר געבילדעטער און פעהיגער מאן, האט אפעלירט צום בראזיליאנער פאלק אין א פייערדיגען אויפרוף געגען דיא

דיקטאטאָרישע האנדלונגען פון דיא פּאָרטוגעזישע דעפוטאטען, און דאָס האָט אונטערגעיאָגט דיא בראזיליאנער פאטריאָטען אין ריאָ דע זשאנעירא און אין אנדערע גרעסערע שטעדט צו קעמפפען פאר אונאבהענגיגקייט.

ווען דאָס פעדרא האָט געזעהן, אז ער קען זיך פערלאָזען אויף דער שטיצע פון בראזיליאנער פאָלק, האָט ער אין יאנואר 1822 עפענטליך ערקלערט, אז ער וועט בלייבען אין בראזיליען. א נייע רעגיערונג איז דאן אויפגעקומען אין

זשאָזע באָניפאציא דע אנדראדא

ריאָ דע זשאנעירא, און זשאָזע באָניפאציאָ דע אנדראדא איז געוואָרען דער הויפט־מיניסטער. נור דיא פּאָרטוגעזישע גארניזאָנען אין אייניגע פּאָרטען, ספּעציעל אין באהיא און אין פערנאמבוקאָ, האָבען זיך ענטזאגט צו אנערקענען דיזע רעגיערונג, אָבער דיא איינוואָהנער האָבען געצוואונגען דיזע סאָלדאטען זיך אונטערצוגעבען. דאָס פעדראָ און זיינע ראטהגעבער האָבען געוואָרט מיט דער אָפענער ערקלערונג פון אונאבהענגיגקייט ביז דיא בראזיליאנער מיטגליע־דער פון דיא קאָרטעסען וועלען זיך צוריקציהען. מען האָט נאָך אלץ געהאָפט

אויף אן אויסגלייך, טאָמער וועלען דיא פּאָרטוגעזיישע דעפּוטאַטען קליגער ווערען און נאָכגעבען דיא פאָדערונגען פון דיא בראַזיליאַנער וועגען זעלבסט־פערוואַל־טונג. אָבער אַזוי וויא פון ליסבאָן האָט מען ארויסגעשיקט סאָלדאַטען צו בערשטאַרקען דעם פּאָרטוגעזישען גאַרניזאָן אין באַהיאַ און קריעגס־שיפען נאָך ריאָ דע זשאַנעירא, אום צו ברענגען מיט געוואַלט דעם קרוינפּרינץ דאָם פּעדראָ, האָט ער אָנגענומען דעם טיטול "איביגער פערטהיידיגער און בעשיצער פון בראזיל", וואָס עס האָט פּאַקטיש געמיינט קעניג, און איז אַוועק אין דער פּראָווינץ סאַאון פּאַולאָ, אום צו זיין זיכער געגען דיא פּאָרטוגעזישע שיפען און צו אָרגאַניזירען דאָרטען אַן אַרמעע. אין סאַאון פּאַולאָ איז דעם 7טען סעפּטעמבער 1822 פּאָרמעל ערקלערט געוואָרען דיא אונאַבהענגיגקייט פון בראַ־זיליען, און דעם נעכסטען מאָנאַט, ווען דאָם פּעדראָ איז צוריקגעקומען אין ריאָ דע זשאַנעירא, איז ער שוין פּראָקלאַמירט געוואָרען מיט גרויס ענטהוזיאַזם אלס דער "קאָנסטיטוציאָנעלער קייזער פון בראַזיליען".

דיא נייע קייזערליכע רעגיערונג אונטער דער לייטונג פון אַנדראַדאַ האָט גלייך אָנגענומען ענערגישע מיטעל צו פעריאָגען דיא פּאָרטוגעזישע גאַרניזאָנען פון באַהיאַ, מאַראַנהאָאָ, פּאַראַ און מאָנטעווידעאָ (אורוגוואַי), וואָס עס איז געלונגען אויסצופיהרען דעם נעכסטען יאָהר. אונטער דער קאָמאַנדע פון דעם בעריהמטען ענגלישען אַדמיראַל לאָרד קאָטשרעין האָט די בראַזיליאַנער פלאָטע אטאַקירט דיא פּאָרטוגעזיישע קריעגס־שיפען און געהאָלפען דיא פּאַטריאָטישע בראַזיליאַנער אַרמעע צו צווינגען דעם לעצטען פּאָרטוגעזישען גאַרניזאָן אין באַהיאַ זיך אונטערצוגעבען. צו ענדע פון 1823 איז שוין קיין איינציגער פּאָר־טוגעזיישער סאָלדאַט ניט פערבליבען אויף דעם באָדען פון בראַזיליען, וועלכע איז געוואָרען אַ בעזונדערע מלוכה.

אָבער באַלד האָט זיך אָנגעהויבען אַ רעפּובליקאַנישע בעוועגונג. דאָם פּעדראָ האָט קיין מאָל ניט געמיינט צו זיין אַ קאָנסטיטוציאָנעלער מאָנאַרך. דיא קאָנסטיטוציאָן, וועלכע איז פערפאַסט געוואָרען פון אַנדראַדאַ, איז געווען זעהר אַ ליבעראַלע, אָבער זיא איז געבליבען אַ פּאַפּיערענע. דאָם פּעדראָ האָט זיך געפיהרט וויא אַן אַבסאָלוטער קעניג און זיך געשטיצט מייסטענס אויף דער אַרמעע. ער האָט פעריאָגט דיא אַנדראַדאַס און אַנדערע ליבעראַלען און האָט אויסגעקליבען מיניסטאָרען עפּעס אַזוי וויא עס וואָלט גאָר ניט עקזיס־טירט אַ קאָנסטיטוציאָן מיט אַ קאָנגרעס. פון אַ פעראַנטוואָרטליכען מיניסטע־ריום לויט דיא פאָרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן האָט ער גאָר ניט געוואָלט וויסען.

דארום האָט שוין אין יולי 1824 אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד אין פּער־נאַמבוקאָ, וואו דער גייסט פון דער רעוואָלוציאָן פון 1817 איז נאָך ניט אָב־געשטאָרבען. דיא רעוואָלוציאָנערען דאָרטען האָבען געוואָלט גרינדען אַ פּע־

דעראַטיווע רעפּובליק פון דיא עקוואַטאָריעלע פּראָווינצען אונטער דעם נאָמען "קאָנפעדעראַציאָן פון עקוואַטאָר". אַלס מוסטער האָבען זיי אויסגעקליבען דיא קאָנפעדעראַציאָן פון קאָלאָמביאַ, ווענעצועלאַ און עקוואַדאָר, וואָס דער ליבעראַטאָר באָליוויאַר האָט געשאַפען (זעה דיא געשיכטע פון דיזע רעפּוב־ליקען). דיזע רעוואָלוציאָן איז אָבער שנעל אונטערדריקט געוואָרען, און דאָם פּעדראָ האָט בעוויזען, אַז ער קען אויך זיין אַ גרויזאַמער טיראַן. זיין מאַכט איז נאָכדעם גרעסער געוואָרען. אין 1825 האָט ער אויך אויסגעפיהרט, אַז פּאָרטוגאַל זאָל אַנערקענען דיא אונאַבהענגיגקייט פון בראַזיליען. מען האָט דערביי דורכגעמאַכט אַזאַ צערעמאָניע: דאָם יאָהאַן, וועלכער האָט געקעניגט אין פּאָרטוגאַל, האָט זיך אויך ערקלערט פאַר דעם קייזער פון בראַזיליען, נור גלייך נאָכדעם האָט ער זיך אָבגעזאָגט צו גונסטען פון זיין זוהן דאָם פּעדראָ, וועלכער איז שוין פאַקטיש געווען דער קייזער פון בראַזיליען.

נור אַזוי וויא דאָם פּעדראָ האָט זיך שטאַרק גענויטיגט אין געלד צו דעקען דיא אַלטע חובות, וועלכע זיינען פערגרעסערט געוואָרען דורך דעם רעפּובליקאַ־נישען אויפשטאַנד אין פּערנאַמבוקאָ, און צו פיהרען דיא מלחמה מיט אַרגענ־טינע צוליעב אורוגוואַי, האָט ער אין 1826 צוזאַמענגערופען אַ קאָנגרעס. ער האָט געמיינט צו געווינען דערמיט צוריק זיין פּאָפּולאַריטעט, אָבער ווען דיא רעפּוטאַטען זיינען זיך צוזאַמענגעקומען האָט זיך באַלד אַרויסגעצייגט, אַז זיי פיהלען זיך שטאַרקער פאַר דיא קייזערליכע רעגיערונג דורך דיא שטיצע פון פאָלק. זיי האָבען פערלאַנגט אַ פעראַנטוואָרטליכעס מיניסטעריום און האָבען עס אויך טהיילווייז אויסגעפיהרט. מען מעג זאָגען, אַז דאָס איז געווען דער ערשטער אמת'ער פּאַרלאַמענט אין בראַזיליען. דאָם פּעדראָ האָט זיך געלאָזט בויגען אין דער האָפנונג, אַז דער קאָנגרעס וועט נאָכגעבען זיינע פאָרדערונגען וועגען דיא פערגרעסערונג פון שטייער און וועגען בעוויליגען דיא סומען, אין וועלכע ער האָט זיך זעהר גענויטיגט, אָבער ווען ער האָט דערזעהן, אַז ער קען עס ניט אויספיהרען, האָט ער אין 1829 אויפגעלייזט דיזען קאָנגרעס. ער האָט גערעכענט, אַז אַ נייער קאָנגרעס וועט זיין מעהר געהאָרכזאַם; אָבער אויסגעלאָזען האָט עס זיך, אַז ניט נור האָט ער דערמיט אויפגערעגט געגען זיך אַלע קלאַסען, זאָנדערן אַז ער איז געצוואונגען געווען אין צוויי יאָהר אַרום צו רעזיגינירען צו גונסטען פון זיין פינף־יעהריגען זוהן, דעם קרוינפּרינץ פּעדראָ.

דיא ליבעראַלע אָדער קאָנסטיטוציאָנאַליסטישע פּאַרטיי אונטער דער ליי־טונג פון זעהר פעהיגע און ענערגישע פיהרער, וויא דער פּאַרלאַמענטאַריסט וואַסקאָנסעלאָס און דער פּובליציסט עוואַריסטאָ דע וועיגאַ, דער רעדאַקטאָר פון אַ מערקווירדיג איינפלוסרייכער צייטונג, איז אַלץ שטאַרקער געוואָרען. מיט אויסנאַהמע פון דיא געבאָרענע פּאָרטוגעזער, מייסטענס מיליטאַריסטען און בעאַמטע (דאָם פּעדראָ איז אַלץ געווען מעהר פּאָרטוגעזער וויא בראַזיליאַ־

נער און האט פערטהיילט דיא מייסטע רעגיערונגס־פלעצער צווישען דיא פאר־
טוגעזער, וואס עס האט נאטירליך פערדראסען דיא בראזיליאנער), זיינען דיא
איינוואהנער פון דיא מייסטע פראווינצען געווען געגען דיא קייזערליכע רע־
גיערונג. אין אנפאנג פון 1831, ווען דאם פעדרא האט געוואלט צייגען, אז ער
איז גאר אן אבזאלוטער מאנארך און האט אויסגעקליבען מיניסטארען צווישען
דיא רעאקציאנערען, האט אויסגעבראכען אן אויפשטאנד אין ריא דע זשאנעי־
רא. דיא רעוואלוציאן, וועלכע איז פארגעקומען אין פאריז אין יולי 1830 און
וועלכע האט געמאכט א סוף פון דער בורבאנען־דינאסטיע אין פראנקרייך, האט
געהאט א גרויסע ווירקונג אויף דיא בראזיליאנער אין זייער קאמפף פאר א
קאנסטיטוציאנעלע רעגיערונג. ווען דאם פעדרא האט דערזעהן, אז ער קען
זיך ניט פערלאזען אויף דיא סאלדאטען, האט ער ארויסגעלאזען א פראקלאמא־
ציאן, אז ער ענטזאגט זיך פון דער קרוין צו גונסטען פון זיין זוהן. גלייך נאכדעם
איז ער אבגעפאהרען אויף אן ענגלישע שיף נאך אייראפא.

פינפטער קאפיטעל.

דיא אימפעריע אונטער דאָם פעדראָ דעם צווייטען

אזוי האָט זיך געענדיגט דיא הערשאַפט פון דעם ערשטען בראַזיליאַנער קייזער. איינע פון דיא אורזאַכען, וועלכע האָבען איהם בעוואָגען צו רעזיגני־רען, איז געוועזען, וואָס ער האָט געוואָלט ווערען דער הערשער פון פּאָרטוגאַל, וואו ער האָט געלאָזען זיין איינגערען ברודער דאָם מיגעל אַלס רעגענט. דאָס איז איהם געלונגען אין 1834 נאָך אַ זעהר ביטערען קאַמפּף צווישען דיא רעאַק־ציאָנערען, וועלכע האָבען געשטיצט דעם אַבסאָלוטיסט מיגעל, און דיא ליבע־ראַלען, וועלכע האָבען געשטיצט דאָם פּעדראָ'ס טאָכטער און מיגעל'ס כלה, דיא צוקינפטיגע קעניגין. אין פערגלייך מיט זיין ברודער מיגעל איז דאָם פּעדראָ געוועזען זאָגאַר אַ ראַדיקאַל. אָבער אין עטליכע מאָנאַט אַרום נאָך זיין זיעג, ווען ער איז געוואָרען דער רעגענט פון פּאָרטוגאַל אין נאָמען פון זיין 15־יעהריגע טאָכטער מאַריאַ דיא צווייטע, איז ער געשטאָרבען.

אין בראַזיליען איז אין דערזעלבער צייט דער קאַמפּף געפיהרט געוואָרען צווישען דיא קאָנסערוואַטאָרען, וועלכע האָבען געוואָלט אָנהאַלטען דיא מאָ־נאַרכיע, און דיא ראַדיקאַלען, וועלכע האָבען געוואָלט איינפיהרען אַ רעפּובליק. כמעט אין אַלע פּראָווינצען האָבען זיך אָנגעפאַנגען בלוטיגע צוזאַמענשטויסען צווישען דיא אַנהענגער פון דיזע פּאַרטייען גלייך נאָך דער אָברייזע פון פּעדראָ דעם ערשטען. דער גלח פעיזשאָ, איינער פון דיא אַלטע דעמאָקראַטישע פיה־רער און יוסטיץ־מיניסטער, און אַנדערע צוויי מיניסטאָרען, וועלכע זיינען גע־וואָרען רעגענטען, האָבען ניט געקענט בערוהיגען דאָס לאַנד. ציוויל־קריעג האָט אויסגעבראָכען אין פּערנאַמבוקאָ, פּאַראַ א. ז. וו. אין איניגע פּראָווינצען, בעזאָנדערס אין סעאַראַ און אין מינאַס זשעראַעס, האָבען זיך געפונען אַ סך אַנהענגער פון דאָם פּעדראָ, וועלכע האָבען געפאָדערט, אַז ער זאָל צוריק־קומען. ערשט נאָך זיין טויט אין 1834 האָבען זיי זיך בערוהיגט.

צו דיא שטרייטען צווישען דיא מאָנאַרכיסטען און רעפּובליקאַנער זיינען צוגעקומען דיא שטרייטען צווישען צענטראַליסטען און פעדעראַליסטען. יעדע בראַזיליאַנער פּראָווינץ האָט געקעמפּפט פאַר איהר אָטאָנאָמיע אזוי וויא דיא

פּראָווינצען אין אַרגענטינע און אין אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען. בראַזיליען איז נור געווען אַן אויסנאַהמע אין דער לאַטיינישער אַמעריקאַ ספּע־ציעל דערמיט, וואָס זיא איז גאָר געוואָרען אַ מאָנאַרכיע, אָבער איהרע פּראָווינצען האָבען געוואָלט האָבען אַטאָנאָמיע אַזוי וויא אונטער אַ רעפּובליק. אום אויס־צומיידען ווייטערע שפּאַלטונגען, אויפשטאַנדען און בלוט־פערגיסונגען אין דיא פּראָווינצען, האָבען דיא פיהרער פון דיא פּאַרטייען געמאַכט אַ קאָמפּראָמיס און בעשלאָסען ווייטער אָנצוהאַלטען דיא מאָנאַרכישע פאָרם פון דער רעגיערונג.

דאָס פּעדראָ דער צווייטער אין 1835

צוערשט האָט מען אויסגעקליבען פאַר אַ רעגענט דיא פּרינצעסין זשאַנואַריאַ, דיא עלטסטע טאָכטער פון דאָם פּעדראָ דעם ערשטען, וועלכע איז דאַן אַלט געווען אַכצעהן יאָהר; אָבער אַ קורצע צייט נאָכדעם האָט מען אויסגעפונען, דאָס אַזוי וויא דיא אימפּעריע קען זיך געפינען אונטער דער הערשאַפט פון אַ מיידעל פון אַכצעהן יאָהר, וועט שוין גלייכער זיין אויסצוקלייבען פאַר אַ קייזער דעם קרוינפּרינץ, ווען ער איז אַלט געוואָרען פופצעהן יאָהר. דאָס איז אויסגעפיהרט געוואָרען דורך אַ בעשלוס פון קאָנגרעס אין 1840. דער 15־יעה־

ריגער קרוינפּרינץ איז געוואָרען קייזער פון בראַזיליען אונטער דעם נאָמען דאָם פּעדראָ דער צווייטער.

דיזער פּעדראָ האָט זיך בעריהמט געמאַכט אין דער גאַנצער וועלט אַלס אַ ליבעראַלער און געלערענטער מאַן. אונטער זיין הערשאַפט, וועלכע האָט געדויערט אַ האַלבען יאָהרהונדערט, האָט בראַזיליען געמאַכט גרויסע פאָרטשריטע אין אַגריקולטור, אין האַנדעל, אין בעפעלקערונג און אויך אין בילדונג. טראָץ דיא פּערזענליכע אויפשטאַנדען אין דיא פּראָווינצען און דיא מלחמות מיט אַרגענטינע, אורוגוואַי און פּאַראַגוואַי, איז דיא בעפעלקערונג געשטיגען פון פינף מיליאָן אין 1840 ביז צעהן מיליאָן אין 1870. אין 1889, ווען דאָם פּעדראָ דער צווייטער האָט אויך געמוזט פערלאָזען בראַזיליען און ווען דיא רעפּובליק איז פּראָקלאַמירט געוואָרען, איז שוין דיא בעפעלקערונג געשטיגען ביז פופצעהן מיליאָן.

דער אינגעלישער קייזער האָט גלייך אַרויסגעוויזען פעהיגקייטען צו רעגירען. ער איז גאָר ניט געווען געראָטען אין זיין פאָטער. ער איז געווען זעהר פלייסיג און פלעגט פשוט שלינגען ביכער. מען האָט איהם געגעבען אַ גוטע ערציהונג, וועלכע ער האָט אויסגעבעסערט דורך זיינע אייגענע שטודיען. ער האָט אָבער קיין געגענשטאַנד ניט געקענט גרינדליך. ער פלעגט פאָלגען אַלס שילער און פלעגט זיך אויך לאָזען פיהרען פון זיינע ראַטהגעבער און מיניסטאָרען, אָבער אַלין ביז אַ געוויסען גרענעץ, זאָ דאָס ער איז אויך געבליבען זעלבסטשטענדיג. זיינע מאַניערען זיינען געווען דעמאָקראַטיש. ער האָט געזוכט צו געווינען פּאָפּולאַריטעט אַלס דענקענדער מאַן און קאָנסטיטוציאָנעלער מאָנאַרך. דאַרום האָט ער עס געקענט פערבלייבען אַ האַלבען יאָהרהונדערט אויף אַ טהראָן, וואָס האָט זיך שטענדיג געשאָקעלט. ער איז אויך געווען אַ טרייער מאַן צו זיין פרוי און אַ גוטער פאָטער. זיין צייט פלעגט ער אָבגעבען צו שטאַאטסאַנגעלעגענהייטען און צו זיינע ביכער. ער פלעגט אויסמיידען צערעמאָניעס און האָט זיך ווייניג געקימערט וועגען עטיקעטע. נור צייטענווייז, ווען ער האָט עס געוואָלט אָדער געפונען פאַר נויטיג, אום צו צייגען, אַז ער איז דאָך קייזער, האָט ער געקענט האַנדלען וויא אַ דיקטאַטאָר און אַ דעספּאָט.

ער האָט זיך אויך אינטערעסירט מיט אַנדערע לענדער און האָט אַרומגערייזט איבער אייראָפּאַ און יונייטעד סטייטס. דריי מאָל האָט ער בעזוכט אייראָפּעאישע לענדער. אין זיין צייט איז ער געווען איינער פון דיא בעקאַנטעסטע און פּאָפּולערסטע מענשען אין דער וועלט.

עס האָט גענומען אַ יאָהר אַכט ביז גאַנץ בראַזיליען האָט אַנערקענט דיא נייע קייזערליכע רעגיערונג. דער שטענדיגער קאַמפּף צווישען דיא ליבעראַלע און קאָנסערוואַטיווע פּאַרטייען האָט ניט איין מאָל געפיהרט צו אויפשטאַנדען און בלוט־פערגיסונגען אין דיא פּראָווינצען. אין אייניגע פּראָווינצען, ספּעציעל

אין ריאָ גראַנדע דאָ סול, וועלכע גרענעצט זיך מיט אַרגענטינע און אורוגוואַי, האָט מען געקעמפפט געגען דיא מאָנארכיע און געוואָלט איינפיהרען זאָגאַר א בעזונדערע רעפובליק. דיא סעפּאַראַטיסטישע בעוועגונג אין ריאָ גראַנדע דאָ סול איז אונטערדריקט געוואָרען אין 1845 פון מאַרשאַל קאַקסיאַס, וועלכער האָט זיך אויסגעצייכענט אַלס קאָמאַנדיר און אויך אַלס שטאַאטסמאַן און וועלכער האָט געהאַט אַ גרויסען איינפלוס אויף דעם יונגען קייזער. אין אַנדערע פּראָווינצען, ספּעציעל אין מינאַס זשעראַעס, וועלכע איז די גאַנצע צייט געווען גענייגט צו אַ מאָנאַרכיע, האָבען דיא ליבעראַלען געמאַכט אַן אויבשטאַנד, אום צו בעפרייען דעם קייזער פון דיא קאָנסערוואַטיווע מיניסטאָרען, וועלכע האָבען געוואָלט דורכפיהרען אַ צענטראַליסטישע קאָנסטיטוציאָן. ביסלעכווייז האָבען דיא פּראָווינצען געוואונען אַלץ מעהר אָטאָנאָמיע און עס איז איינגעפיהרט געוואָרען אַ פּעדעראַלע רעגיערונגס־סיסטעם אונטער אַ קייזערטהום.

דאָם פּעדראָ דער צווייטער אין 1889

דיא וויכטיגסטע פּאַסירונגען אין דער צייט פון דאָם פּעדראָ דעם צווייטען'ס לאַנגע מלוכה זיינען: דיא מלחמה מיט אַרגענטינע אין 1852 ספּעציעל צוליעב דעם, וואָס איהר דיקטאַטאָר ראָזאַס האָט געוואָלט בעהערשען אויך אורוגוואַי און פערוועהרען בראַזיליאַנער שיפען צו שווימען איבער דיא טייכען פּאַראַנאַ, פּאַראַגוואַי און אורוגוואַי (זעה דיא געשיכטע פון אַרגענטינע); דיא לאַנגע און אויסצעהרענדע מלחמה מיט דעם ווילדען פּאַראַגוואַיער דיקטאַטאָר פראַנציסקאָ לאָפּעז (זעה דיא געשיכטע פון פּאַראַגוואַי), און דיא אָבשאַפונג פון דער נעגער־שקלאַווערייי.

דורך דיזע שקלאַווערייי, וועלכע האָט אָנגעהאַלטען אין בראַזיליען לענגער וויא אין אירגענד וועלכען אַנדערען לאַנד פון דער נייער וועלט, איז דאָם פּעדראָ'ס רעגיערונג געקומען אין אַ צוזאַמענשטויס מיט ענגלאַנד נאָך אין דיא פּערציגער יאָהרען. אין 1845 האָט דער ענגלישער פּאַרלאַמענט אָנגענומען דעם

זאָ־גענאַנטען אַבערדין אַקט, וואָס האָט ערלויבט ענגלישע קריעגס־שיפען צו פאַנגען שקלאַווען־שיפען אפילו אין פרעמדע וואַסערען. דערמיט האָט ענגלאַנד געציעלט ספּעציעל געגען בראַזיליען, וואָס איז דאַן געבליבען אייגענטליך דער איינציגער שקלאַווען־מאַרקעט. ביסלעכווייז איז דיא בעוועגונג פאַר דיא אָבשאַפונג פון שקלאַווערײ געוואָרען אַלץ שטאַרקער אין אַלע בראַזיליאַנער פּראָווינצען. דיא ליבעראַלען זיינען געוואָרען געשוואָרענע געגנער פון שקלאַווערײ. מען האָט געוואוסט, דאָס פּעדראָ האָט אויך געוואונשען, אַז שקלאַווערײ זאָל אָבגעשאַפט ווערען, אָבער ער האָט זיך ניט געפיהלט גענוג מוטהיג און שטאַרק דאָס אויסצופיהרען און האָט אַלץ געוואַרט אויף אַ גינסטיגע געלעגענהייט.

קרוינפּרינצעסין איזאַבעלאַ, דאָס פּעדראָ'ס טאָכטער.

אין 1848 האָט מען נאָך אימפּאָרטירט אַרום זעכציג טויזענד נעגער־שקלאַווען אין בראַזיליען. אָבער דיא ענגלישע קריעגס־שיפען האָבען געגנומען אויספיהרען אַלץ מעהר דעם אַבערדין אַקט, און דיא בראַזיליאַנער זעלבסט האָבען אָנגעפאַנגען אַלץ מעהר פּרייצולאָזען זייערע שקלאַווען, זאָ דאָס זייער צאָהל איז אַרונטער פון 2,500,000 אין 1853 (דאָס איז דאַן געוועזען אַרום 40 פּראָצענט פון דער גאַנצער בעפעלקערונג) ביז 1,584,000 אין 1873 (דאָס איז געוועזען בלויז 16 פּראָצענט פון דער גאַנצער בעפעלקערונג).

צו דער צייט, ווען אין דיא פעראייניגטע שטאַאטען פון נאָרד־אַמעריקאַ איז געפיהרט געוואָרען דער ריזיגער און שרעקליכער בירגער־קריעג, אום צו מאַכען אַ סוף פון דער נעגער־שקלאַווערײ, האָט עס אויך ניט ווייט געהאַלטען פון אַן עהנליכען בירגער־קריעג אין בראַזיליען. נור מיט דער הילפע פון קייזער האָבען דיא ליבעראַלען דורכגעפיהרט אין 1871, נאָך אַ ביטערען קאַמפּף אין קאָנגרעס, אַ קאָמפּראָמיס־געזעץ, וואָס וואָלט אין פערלויף פון איין דור בעפרייט אַלע פערשקלאַוטע. עס איז דאַן בעשטימט געוואָרען, אַז אַלע ניי־געבאָרענע קינדער פון שקלאַווען זאָלען ווערען פריי, ווען זיי וועלען ווערען 21 יאָהר אַלט, און אַז אַלע שקלאַווען אויף דיא גיטער פון שטאַאט און פון קייזער זאָלען גלייך בעפרייט ווערען. דאַן איז אויך געשאַפען געוואָרען אַ פאָנד אויסצוקויפען יעהר־

ליך א געוויסע צאהל שקלאווען ביי זייערע הערדען. דיא בעפרייאונג פון דיא שקלאווען איז צוגעגאנגען זעהר שנעל דורך דעם געזעץ פון 1871. אין 1887 איז שוין דיא צאהל פון שקלאווען געווען ארום דריי־פערטעל מיליאן, א העלפט וויא אין 1873.

אבער דיא ליבעראלען האבען ניט געוואלט לאנגווארטען און האבען אלץ העפטיגער און שטארקער פערלאנגט, אז מען זאל מיט איין מאל מאכען א סוף פון דער שקלאווערייי, וואס עס איז זיי געלונגען אויסצופיהרען אין 1888, ווען דאם פעדרא האט ארומגערייזט איבער אייראפא צום דריטען מאל און ווען זיין טאכטער איזאבעלא, דיא קרוינפרינצעסין, איז געווען דיא רעגענטין. דאס האט שרעקליך אויפגערעגט דיא מיטגליעדער פון דער קאנסערוואטיווער פארטיי און איבערהויפט דיא שקלאווען־האלטער, ווייל מען האט זיי קיין שום בעלוינונג ניט בעוויליגט פאר זייערע שקלאווען, זא דאס זיי האבען זיך ענטזאגט צו שטיצען דעם קייזער, ווען עס האט דעם נעכסטען יאהר אויסגעבראכען דיא מיליטער־הייש רעוואלוציאן, וועלכע האט זיך באלד געענדיגט מיט דער אבשאפונג פון דער אימפעריע און מיט דער עטאבלירונג פון א רעפובליק.

זעקסטער קאפּיטעל.

דיא רעפּובליק און דיא ערשטע פּרעזידענטען

צו ענדע פון 1888, ווען דאָם פּעדראָ האָט זיך צוריקגעקעהרט פון אייראָפּאַ, איז ער אויפגענומען געוואָרען מיט התלהבות. דאָס איז נור געווען אַן אויס־דרוק פון אַכטונג און ליעבע צו איהם אַליין, אָבער ניט צו זיין רעגיערונג. דיא רעפּובליקאַנישע פּאַרטיי איז אַלץ געוואַקסען, און דיא טעג פון דער אימפּעריע זיינען שוין געווען געצעהלטע. עס קען זיין, אַז ווען ער אַליין וואָלט טאַקע דאַמאָלס רעגירט, וואָלט ער געענדיגט זיינע יאָהרען אַלס קייזער אין זיין הויפּט־שטאָדט (געשטאָרבען איז ער גראַדע אין פּאַריז אין 1891, ווען ער איז אַלט געווען 66 יאָהר); אָבער ער האָט געליטען פון אַ קראַנקהייט, וועלכע האָט אַלץ מעהר אָבגעשוואַכט זיינע גייסטיגע פעהיגקייטען, און אויף'ן טהראָן איז פּאַקטיש געזעסען דיא קרוינפּרינצעסין איזאַבעלאַ, וועלכע איז גאָר ניט געווען פּאָפּולער. זיא האָט זיך געלאָזט אַלץ מעהר בעאיינפלוסען פון דיא גלחים, זאָ דאָס ניט נור אויסגעשפּראָכענע רעפּובליקאַנער, זאָנדערן אפילו מעסיגע ליבעראַלען האָ־בען בעשלאָסען, אַז זיא זאָל שוין ניט ווערען קייזערין.

דיא מאָנאַרכיע האָט זיך אייגענטליך געהאַלטען אַזוי לאַנג, ווייל דיא מאַ־סען פון פאָלק האָבען זיך צוגעוואָהנט צו דיזער רעגיערונגס־פאָרמע. זיא איז גערולדעט געווען פון איהרע נעגנער, ווייל פון איין זייט איז דאָם פּעדראָ געווען פּאָפּולער און פון דער אַנדער זייט איז דיא צאָהל אויסגעשפּראָכענע רעפּובלי־קאַנער געווען קליין אפילו אין דיא וויכטיגסטע שטעדט און פּאָרטען. אַן אמת־טרייע מאָנאַרכיסטישע פּאַרטיי, אַזאַ לאַיאַלע וויא אין דיא אייראָפּעאישע מאָ־נאַרכיעס, האָט אייגענטליך קיין מאָל ניט עקזיסטירט אין בראַזיליען.

דערמיט ערקלערט זיך, וואָרום דיא מיליטערישע רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט פּלוצלונג אויסגעבראָכען אין 1889 און האָט אין אַ פּאָאָר שטונדען אָב־געשאַפּט דיא מאָנאַרכיע, האָט ניט אַרויסגערופען קאָנטער־רעוואָלוציאָנען אפילו אין דיא פּראָווינצען, וועלכע זיינען גאָר ניט געווען רעפּובליקאַניש. עס האָט נור געצעהלט איין שטאַרקער רעפּובליקאַנישער שטוים דירעקט געגען טהראָן אין דער הויפּט־שטאָדט, אַז דיא גאַנצע אימפּעריאַליסטישע געביידע זאָל צופאַלען

וערען. דיזער שטוים איז געקומען דורך א מיליטערישע פערשווערונג אונטער דער לייטונג פון צוויי ענערגישע און פעהיגע גענעראלען, בענזשאמין קאנסטאנט און דעאדארא דא פאנסעקא. דער ערשטער איז געווען א פראפעסאר אין דער מיליטערישער אקאדעמיע פון ריא דע זשאנעירא און האט געהאט אן אויסער־ארדענטליך גרויסען איינפלוס אויף זיינע שילער. ער איז געווען א פייערדיגער רעפובליקאנער און האט געפרעדיגט דיא פרינציפען פון דער פראנצויזישער רעוואלוציאן. דיא יונגע אפיציערען האבען איהם פשוט פערגעטערט. זיין רעוואלוציאנערע פראפאגאנדע האט זעהר פיעל געווירקט אויף דיא געבילדעטע יוגענד בכלל און האט אלץ מעהר אונטערגעגראבען דעם פונדאמענט פון דער מאנאר־כיע. דיזער מערקווירדיגער מאן איז געווען, מעג מען זא־גען, דער גייסטיגער פאטער פון דער בראזיליאנער רעפוב־ליק. דער צווייטער גענעראל, דעאדארא דא פאנסעקא, האט געוואונען דעם צוטרויען פון דיא אפיצערען, ווייל ער האט געשטיצט זייערע פארדערונ־גען און איז דערפאר פערשיקט געווארען פון דער רעגיערונג אין א ווייטער פראווינץ.

גענעראל בענזשאמין קאנסטאנט

דעם 14טען נאוועמבער 1889, ווען מען האט זיך דערוואוסט, אז דיא רעגיערונג, וועלכע האט ענטדעקט דיא פערשווערונג פון דיא אפיציערען, וויל ארעסטירען דיא גענעראלען קאנ־סטאנט און פאנסעקא און אז זיא האט בעפוילען ארויסצושיקען פון דער הויפט־שטאדט דיא בריגאדע, אויף וועלכע דיא פערשווערער האבען זיך בעזאנדערס געשטיצט, האבען דיא רעוואלוציאנערע פיהרער בעשלאסען ארויסצוטרעטען מיט אלע זייערע כחות צו פעריאגען דיא קייזערליכע רעגיערונג און צו פראקלאמי־רען א רעפובליק. גענעראל קאנסטאנט האט צוזאמענגעקליבען דיא באטאליא־נען, וועלכע זיינען קאמאנדירט געווען פון זיינע טרייעסטע און בעסטע שילער, און האט זיי אויסגעשטעלט אויף דעם גרויסען פלאץ לעבען קריעגס־מיניסטע־ריום, און גענעראל דעאדארא דא פאנסעקא האט צוזאמענגעקליבען אנדערע באַ־טאליאנען, וועלכע האבען געשטיצט דיא רעפובליקאנער, און האט געשיקט איי־נעם פון זיינע אדיוטאנטען צום פרעמיער אורא פרעטא מיט א פארדערונג, אז

דיא רעגיערונג זאָל זיך גלייך אונטערגעבען. דיא מיניסטאָרען האָבען געמיינט, אַז דאָס איז נור אַ קליינע פערשווערונג פון אַ טהייל פון דער אַרמעע, און זיי האָבען אויפגעפאָרדערט זייער הויפּט־גענעראַל פלאָריאַנאָ פּעיקסאָטאָ צו רופען אַנדערע באַטאַליאָנען און פעריאָגען דיא מיאַטעזשניקעס. אָבער דיזער גענע־ראַל, וועלכער איז שפּעטער געוואָרען פּרעזידענט פון דער רעפּובליק, האָט זיך ענטזאַגט צו פאָלגען, און דיא רעגיערונג האָט דאַן קיין אַנדער ברירה ניט גע־האַט וויא אָבצוטרעטען דעם פּלאַץ צו דיא גענעראַלען קאָנסטאַנט און פאָנסעקאַ און צו אַנדערע בעוואוסטע פיהרער פון דער רעפּובליקאַנישער פּאַרטיי.

קיינער האָט זיך ניט אָנגענומען פאַר דיא קייזערליכע רעגיערונג, און דיזע מיליטערישע רעוואָלוציאָן איז דורכגעפיהרט געוואָרען אפילו אָהן אַ שאָס פּול־ווער. דיא איינוואָהנער האָבען גאָר ניט געוואוסט פון דיזער רעוואָלוציאָן ביז דיא רעפּובליקאַנישע באַטאַליאָנען האָבען אַרומגערינגעלט דעם קריעגס־מיניס־טעריום. ווען דאָם פּעדראָ, וועלכער האָט זיך בשעת מעשה געפונען אין אַ פּלאַץ אויף דיא בערג אַ מייל 25 פון ריאָ דע זשאַנעיראָ, האָט געקראָגען דורך דעם טעלעגראַף דיא נאַכריכט וועגען דעם אויפשטאַנד פון איינינע באַטאַליאָ־נען און איז געקומען אין איילענעס אין זיין הויפּט־שטאָדט, האָט ער שוין גע־פונען, אַז זיא ליעגט אין דיא הענד פון אַ נייער רעגיערונג, וועלכע איז בעשטאַ־נען פון דיא הויפּט־פיהרער פון דער רעוואָלוציאָן. זיי האָבען גלייך אַרויסגע־לאָזען אַ פּראָקלאַמאַציאָן צום פאָלק, אַז דיא אימפּעריע איז אָבגעשאַפט געוואָרען און אַז עס איז געגרינדעט געוואָרען אַ רעפּובליק אונטער דעם נאָמען דיא פער־איינינטע שטאַאטען פון בראַזיליען. אין דערזעלבער פּראָקלאַמאַציאָן האָבען זיי פערשפּראָכען צו רופען אַ קאָנגרעס, אום אָנצונעהמען אַ דעמאָקראַטישע קאָנ־סטיטוציאָן און אויסצוקלייבען אַ פּרעזידענט.

דאָם פּעדראָ, וועלכער האָט זיך אין גאַנצען פערלאָרען נאָך אַזאַ אונערוואַר־טעטע איבערקעהרענעס, איז אַרומגערינגעלט געוואָרען צוזאַמען מיט דער קרוינ־פּרינצעסין איזאַבעלאַ און מיט דער גאַנצער קייזערליכער פאַמיליע אין זיין פּאַ־לאַץ און איז געצוואונגען געוואָרען אָבצופאָהרען דעם נעכסטען טאָג אויף אַ קריעגס־שיף נאָך ליסבאָן.

אזוי האָט זיך געענדיגט דיא הערשאַפט פון דעם צווייטען דאָם פּעדראָ און אַזוי איז געפאַלען דיא אימפּעריע, וועלכע האָט אויסגעהאַלטען פערשיעדענע שטורמען אין פערלויף פון 67 יאָהר. דאָס איז געווען דיא ערשטע, דיא איינצי־גע און אויך דיא לעצטע אימפּעריע פון אייראָפּעער אין דער נייער וועלט.

דיא נייע רעפּובליקאַנישע רעגיערונג איז אָבער פאַקטיש געווען אַ מילי־טערישע דיקטאַטור. גענעראַל דעאָדאָראָ דאַ פאָנסעקאַ איז ערקלערט געוואָרען פאַר דעם פּרעזידענט און גענעראַל פלאָריאַנאָ פּעיקסאָטאָ פאַר דעם וויצע־פּרע־זידענט. אין פערלויף פון פערצעהן מאָנאַט האָבען זיי פעסט געהאַלטען דעם

רעגיערונגס־רודער אין זייערע שטארקע מיליטערישע הענד. דיא פריהערע פראָ־ווינצען זיינען אומגעוואנדעלט געוואָרען אין אָטאָנאָמיע עסטאדאָס (שטאאטען) נאָך דעם מוסטער פון דיא פעראייניגטע שטאאטען פון נאָרד־אמעריקא. א קאָנסטיטוציאָן איז אויך פערפאסט געוואָרען נאָך דעם זעלבען מוסטער. דיא קירכע איז אָבגעטהיילט געוואָרען פון שטאאט, וואָס עס איז געווען א זעהר ראדיקאלע רעפאָרמע אין אזא קאטוילישער מדינה וויא בראזיליען, און אויך ציוויל־הייראטהען זיינען אנערקענט געוואָרען.

דיא קאָנסטיטוציאָן, וואָס איז אויסגעארבייט געוואָרען זעהר זאָרגפעלטיג פון דיא בעסטע יוריסטען און שטאאטס־מענער אין לאנד, איז אין אָנפאנג פון 1891 פאָרגעלייגט געוואָרען פאר א קאָנגרעס, אין וועלכען עס זיינען געווען פער־טרעטער פון אלע עסטאדאָס. דיזע קאָנסטיטוציאָן איז דאן אָנגענומען געוואָ־רען און בלייבט אין קראפט ביז היינט צו טאָג. זיא אונטערשיידעט זיך פון דער קאָנסטיטוציאָן פון יונייטעד סטייטס אין אייניגע פונקטען, פון וועלכע דיא וויכטיגסטע זיינען, אז דיא ציוויל און קרימינאל געזעצע ווערען דאָרט דורכגעפיהרט אין קאָנגרעס פאר'ן גאנצען לאנד. דיא בראזיליאנער עסטאדאָס האָבען דערפאר אין אייניגע זאכען גרעסערע רעכטע פאר דיא אמעריקאנער סטייטס, ספעציעל דאָס רעכט ארויפצולעגען עקספאָרט־אָבצאָהלונגען אויף פער־שיעדענע פראָדוקטען. דער פרעזידענט ווערט אויסגעקליבען אויף פיער יאָהר, אָבער ער קען ניט ערוועהלט ווערען נאָך אמאָל גלייך וויא עס ענדיגט זיך זיין ערשטער טערמין (דאָס איז איינגעפיהרט געוואָרען כדי א פרעזידענט זאָל ניט קענען ווערען א דיקטאטאָר).

דיא גענעראלען פאָנסעקא און פעיקסאָטאָ זיינען ערוועהלט געוואָרען פון דיזען ערשטען רעפובליקאנישען קאָנגרעס פאר פרעזידענט און וויצע־פרעזידענט ביז דעם 15טען נאָוועמבער 1894 (דער 15טער נאָוועמבער ווערט געפייערט אלס דער טאָג פון דער עטאבלירונג פון דער רעפובליק). נור באלד נאָכדעם האָבען זיך אָנגעפאנגען רייסערייען צווישען דיא רעפובליקאנישע פיהרער. דער פרע־זידענט איז ניט נור בעשולדיגט געוואָרען אין דיקטאטאָרישע האנדלונגען, זאָנ־דערן אויך אין דעם, וואָס ער האָט געגעבען דיא בעסטע שטעלען און פעטסטע קאָנצעסיעס צו זיינע פערזענליכע פריינד און אגענטען. אָבוואָהל אלע טהיילען פון לאנד האָבען זעהר פיעל געוואונען אויך עקאָנאָמיש דורך דיא אָבשאפונג פון דער אימפעריע און אָבוואָהל דער האנדעל וויא אויך דיא אייראָפעאישע איינוואנדערונג, ספעציעל פון איטאליען, זיינען זעהר שנעל געשטיעגען, פון דעסטוועגען איז דיא אונצופריעדענהייט מיט דער נייער רעגיערונג אלץ טיעפער און שארפער געוואָרען. דיא אריסטאָקראטישע גוטס־בעזיצער, דיא רייכע פלאנ־טאטאָרס, דיא מיטגליעדער פון דער קאָנסערוואטיווער פארטיי, אלע דיא יע־ניגע וואָס האָבען געבענקט נאָך דער קייזערליכער רעגיערונג און וואָס

זיינען געבליבען אָהן דיא ערוואַרטעטע פעטע ביסענס, דיא פינאַנסיסטען און ספּעקולאַנטען וואָס האָבען ניט געקראָגען קאָנצעסיעס, וויא אויך סתם אוואַנ־טוריסטען און סעפּאַראַטיסטען, האָבען ארויסגערופען מהומות און אויפשטאַנ־דען אין דיא פּראָווינצען געגען דיא גובערנאַטאָרען, וועלכע האָבען געשטיצט דעם פּרעזידענט.

אין דער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ סול האָט זיך אָנגעפאַנגען אין 1891 אַ בעזאָנדערס שטאַרקע און געפעהרליכע רעבעליאָן אונטער דער פיהרונג פון אַ זעהר ענערגיישען און פעהיגען גאַוטשאָ מיט'ן נאָמען גומערסינדאָ סאַראַיוואַ. ווען פּרעזידענט פּאָנסעקאַ האָט אויסגעפונען, אַז ער קען זיך ניט שטיצען אויף דער מאַיאָריטעט אין קאָנגרעס אין זיין קאַמפּף געגען דיא רעבעלען אין דיא פּראָווינצען, האָט ער איהם אויפגעלייזט און זיך ערקלערט פאַר אַ דיקטאַטאָר. אָבער אַזוי וויא דיזער אַקט האָט אויך אַרויסגערופען אונצופריעדענהייט אין דער אַרמעע, וואָס אויף איהר אונטערשטיצונג האָט ער גערעכענט, האָט ער גאָר רעזיגנירט.

דער וויצע־פּרעזידענט פלאָריאַנאָ פּעיקסאָטאָ, וועלכער איז דאַן געוואָרען פּרעזידענט לויט דיא פּאַרשריפטען פון דער קאָנסטיטוציאָן, האָט אָבער פאָרט־געזעצט דיא פּאָליטיק פון גענעראַל פּאָנסעקאַ. ער האָט אונטערשטיצט דיא ראַדיקאַלע רעפּובליקאַנער, וואָס עס האָט אַלין מעהר אויפגערעגט דיא קאָנסער־וואַטיווע און אויך דיא מעסיגע ליבעראַלע פּאַרטייען. דיא רעבעליאָן אין ריאָ גראַנדע דאָ סול איז דאַרום אויפגעלעבט געוואָרען. ווען פּרעזידענט פּעיקסאָטאָ האָט געמוזט אַרויסשיקען דעם גרעסטען טהייל פון דער פעדעראַלער אַרמעע צו אונטערדריקען דיזע רעבעליאָן, האָבען זיך זיינע געגנער בענוצט דערמיט צו מאַכען אַן אויפשטאַנד אין ריאָ דע זשאַנעיראָ. דער אָנפיהרער פון דיזען אויפ־שטאַנד איז געווען אַדמיראַל מעלאָ, וועלכער האָט זיך געשטיצט אויף דיא פלאָ־טען־אָפיציערען און האָט בלאָקירט דעם פּאָרט. דיא פלאָטען־אָפיציערען האָבען געהערט צו דיא העכסטע אַריסטאָקראַטישע פאַמיליען אין בראַזיליען און זיי האָבען שטענדיג געקוקט מיט פעראַכטונג אויף דער אַרמעע, וועלכע איז רעקרו־טירט געוואָרען פון דיא "ניעדריגע" קלאַסען. אַזוי וויא גענעראַל פּעיקסאָטאָ האָט געשטאַמט פון "פּראָסטען" פּאָלק און האָט נאָך דערצו קוים געקענט לעזען, האָבען דיא פלאָטען־אָפיציערען איהם בעזאָנדערס פיינט געהאַט און האָבען אונ־טערשטיצט דיא פּאָרדערונג פון אַדמיראַל מעלאָ, אַז ער זאָל אויך רעזיגנירען וויא גענעראַל פּאָנסעקאַ. ער האָט זיך אָבער ענטשיעדען ענטזאַגט און האָט ער־קלערט, אַז ער וועט שוין ענדיגען דעם קאָנסטיטוציאָנעלען טערמין, וואָס זיינע געגנער זאָלען ניט טהאָן.

אין סעפּטעמבער 1893 האָט זיך אָנגעפאַנגען אין ריאָ דע זשאַנעיראָ אַ קאַמפּף צווישען דיא פלאָטע אונטער דער קאָמאַנדע פון אַדמיראַל מעלאָ און דיא

ארמעע אונטער דער קאָמאַנדע פון גענעראַל פּעיקסאָטאָ. ווען דיזער אדמיראַל האָט געסטראַשעט צו באָמבאַרדירען דיא שטאָדט, אויב פּרעזידענט פּעיקסאָטאָ וועט ניט רעזיגנירען, האָבען זיך דיא אויסלענדישע געזאַנדטע אריינגעמישט דאָס ניט צו דערלאָזען. זיי איז געלונגען צו רעטען דיזע פּראַכטפאָלע שטאָדט פון צושטערונג דורך א קאָמפּראָמיס, אז דער פּרעזידענט זאָל מעהר ניט אויס־שטעלען ארטילעריע אין דער שטאָדט גופא און אז דער אדמיראַל זאָל נור ציע־לען אין דיא פעסטונגען ארום פּאָרט. אזוי וויא דיא מאַנשאַפט אויף דיא שיפען האָט ניט געקענט קריעגען גענוג פּראָוויאַנט, איז אדמיראַל מעלאָ געצוואונגען געווען ארויסצורייסען זיך פון פּאָרט. ער איז דאַן אוועק צום זיד, וואו ער האָט גערעכענט אויף דער שטיצע פון דיא מאָנארכיסטען און גרויסע פּלאַנטאַטאָרס. ער האָט פערנומען דעם פּאָרט דעסטערא אין דעם שטאאט סאַנטא קאַטהארינאַ און האָט דאָרטען עטאַבלירט זיין הויפּט־קוואַרטיר און א פּראָוויזאָרישע רעגיע־רונג.

שליסליך האָט געזיעגט דיא פעדעראַלע רעגיערונג, ווען פּרעזידענט פּעיק־סאָטאָ האָט געקראָגען צו קויפען שיפען אין אייראָפּאַ און אין יונייטעד סטייטס. דיזע רעבעליאָן האָט זיך געצויגען א האַלב יאָהר. ווען אדמיראַל מעלאָ האָט גע־זעהן, אז ער קען זיך מעהר ניט האַלטען אפילו אויף׳ן ים, האָט ער זיך א לאָז געטהאָן מיט זיין עסקאַדרע נאָך בוענאָס ערעס, וואו ער האָט זיך אונטערגע־געבען צו דיא ארגענטינער בעאַמטע. דיא ארגענטינער רעגיערונג האָט גלייך אָבגעשיקט דיזע שיפען צו דער בראַזיליאַנער רעגיערונג, און דיזע גרויסע רעבע־ליאָן, וועלכע איז ביסלעכווייז געוואָרען אלץ מעהר מאָנארכיסטיש, איז נאָכדעם פאָרטגעזעצט געוואָרען ביז דעם מיטען פון 1895 בלויז אין דער פּראָווינץ ריאָ גראַנדע דאָ סול.

אום צו צייגען, אז ער האָט ניט געקעמפּפט פאַר זיינע פּערזענליכע אמבי־ציעס און אינטערעסען, נור פאַר דעם וואָהל און בעסטען פון דער רעפּובליק, פאַר א קאָנסטיטוציאָנעלע רעגיערונג, האָט גענעראַל פּעיקסאָטאָ זיך ענטזאגט ארויסצושטעלען זיין קאַנדידאַטור, ווען דער געזעצליכער טערמין האָט זיך גע־ענדיגט, און האָט מיטגעווירקט, אז דר. פּרודענטע מאָראַעס, איינער פון דיא פּע־היגסטע און בעסטע רעפּובליקאַנער פיהרער, זאָל ערוועהלט ווערען אלס פּרע־זידענט. דערמיט האָט ער בעפעסטיגט דיא רעפּובליק. בראַזיליען האָט אזוי פון אָנפאַנג אָן אויסגעמידען דעם טרויעריגען שיקזאַל פון אלע אנדערע לאַטיי־נישע רעפּובליקען מיט זייערע רעוואָלוציאָנען, קאָנטר־רעוואָלוציאָנען, פּראָנונ־סיאַמענטאָס און דיקטאַטורען. מען קען ניט זאָגען, אז נאָך דעם דורכפאַל פון דער פלאָטען־רעבעליאָן אונטער דער פיהרונג פון אדמיראַל מעלאָ זיינען שוין גאָר קיינע אנדערע רעבעליאָנען און אויפשטאַנדען ניט פאָרגעקומען אין פער־שיעדענע בראַזיליאַנער פּראָווינצען און אויך אין ריאָ דע זשאַנעיראָ, אָבער אלע

פּרעזידענטען זיינען קאָנסטיטוציאָנעל ערוועהלט געוואָרען און האָבען אויך קאָנ־סטיטוציאָנעל געענדיגט זייערע טערמינען. וואָס ווייטער געהט עס צו, נאַטיר־ליך, אַלץ רוהיגער און רעגעלמעסיגער, און דיזע ריזיגע און וואונדערבאר־רייכע רעפּובליק ענטוויקעלט זיך און וואַקסט אַלץ בעסער און שנעלער.

איינע פון דיא ערשטע און וויכטיגסטע אויפגאַבען פון פּרעזידענט מאָראַעס איז געווען צו געווינען אויף דיא קאָנסערוואַטיווע פיהרער און אריסטאָקראַטישע גוטס־בעזיצער אויף דער זייט פון דער רעפּובליק. ער האָט דארום געזוכט צו פּערטהיילען רעגיערונגס־פּלעצער אַזוי אונפּאַרטייאיש, וויא דאָס האָט זיך גע־לאָזען אונטער דיא אומשטענדען, און אויך וואָס וועניגער צו מישען זיך אין דיא אַלגעמיינע וואַהלען און אין דיא אינערליכע אַנגעלעגענהייטען פון דיא שטאַאטען. דאָס איז אָבער געווען אַ זעהר שווערע אויפגאַבע. דיא פּאַרטיי־שטרייטען זיינען געוועזען צו שאַרפע און ביטערע, און אייניגע שטאַאטען האָבען זיך אַלץ ניט געקענט בערוהיגען. דיא פינאַנציעלע שוויריגקייטען האָבען אויך געשטערט אויף יעדען שריט. דיא ראַדיקאַלען זיינען ניט געווען צופריעדען מיט דער מעסיגער פּאָליטיק פון דעם פּרעזידענט און האָבען געפּלאָנעוועט אַן אויפ־שטאַנד.

דערצו נאָך האָט פּרעזידענט מאָראַעס געמוזט שיקען אַ סך סאָלדאַטען און מאַכען גרויסע אויסגאַבען צו אונטערדריקען אַ פאַנאַטישע סעקטע, וועלכע איז בעקאַנט אונטער דעם נאָמען "קאָנסעלהעיראַ". דיזע סעקטע איז ענטשטאַנען דורך אַן אויסערגעוועהנליכען צופאַל. אַ יונגער מאַן פון פּערנאַמבוקאָ מיט'ן נאָמען אַנטאָניאָ מאַציעל, וועלכער האָט שפּעטער געקראָגען דיא צונעמענעס קאָנסעלהעיראָ, האָט התונה געהאַט געגען דעם ווילען פון זיין מוטער. אום פּטור צו ווערען פון דער שנור, וועלכע זיא האָט שרעקליך געהאַסט, איז דיא שוויגער געפּאַלען אויף דעם פּלאַן צו בעשולדיגען איהר, אַז זיא האָט אַ ליעבהאָבער, און זיך אַליין צו פערשטעלען פאַר דעם ליעבהאָבער. זיא האָט אויפגערייצט דיא אייפערזוכט פון איהר זוהן מיט אַן אויסגעטראַכטער מעשה, אַז זיין ווייבעל טרעפט זיך צוזאַמען מיט אַ ליעבהאָבער אין אַ געוויסען אָרט, וועלכען זיא האָט ענטדעקט דורך אַ צופאַל. נאַכהער האָט זיא אויסגעטראַכט אַ מעשה צו קענען אוועקשיקען דיא שנור אין דעם דאָזיגען אָרט, און אין דעם אַבענד ווען דיא שנור איז אַהין אוועק, האָט זיא זיך איבערגעטהאָן אין מענערשע קליידער. זיא איז אָנגעקומען אין דעם בעשטימטען אָרט גלייכצייטיג מיט איהר זוהן, וועלכער האָט אין ווילדער אייפערזוכט געמומען שיסען פון זיין רעוואָלווער און האָט גע־טויטעט זיין פרוי צוזאַמען מיט איהר "ליעבהאָבער". מען האָט איהם אַרעס־טירט און גע'משפּט, אָבער מען האָט איהם פּריינעלאָזען, ווען מען האָט אויסגע־פונען דיא איינצעלהייטען פון דיזער טראַגישער געשיכטע, וועלכע צייגט וויא דיאווירקליכקייט איבערטרעפט אַמאָל דיא פּאַנטאַזיע פון אַ ראָמאַנען־שרייבער.

זיין געוויסען האָט איהם אָבער אַזוי געפּלאַגט, אַז ער האָט בעשלאָסען אויסצוקויפען זיין זינד דורך מיסיאָנערסקע טהעטיגקייט צווישען דיא ווילדע אינדיאַנער־שטאַמען מיט'ן נאָמען זשאַגונסאָ אין דיא וועלדער פון אַמאַזאָנענטהאָל. אין אַ קורצער צייט איז ער געוואָרען דער אָנפיהרער פון דיזע אינדיאַנער. אין אַן אָרט מיט'ן נאָמען קאַנודאָס האָט קאָנסעלהעירא עטאַבלירט זיין "הויפּט־שטאָדט". ווען דער גובערנאַטאָר פון באַהיאַ האָט איהם געהייסען אַוועקגעהן פון דיזען אָרט, ווייל עס זיינען אָנגעקומען קלאַגען פון קאָלאָניסטען געגען דיזע אינדיאַנער, האָט ער זיך ענטזאַגט צו פאָלגען. דאַן האָט דער גובערנאַטאָר געשיקט זשאַנדאַרמען איהם צו פעריאָגען, אָבער זיי האָבען געטראָפען אַזאַ ווידערשטאַנד פון דיא אינדיאַנער, אַז זיי האָבען זיך קוים אָבגעטראָגען מיט גאַנצע ביינער. דאָס האָט שוין געצוואונגען דיא רעגיערונג צו שיקען סאָלדאַטען מיט אַרטילעריע געגען דיזע ווילדע און פאַנאַטישע סעקטאַנטען. ווען דיא ערשטע באַטאַליאָנען, צוזאַמען אָנדערטהאַלב טויזענד מאַן, זיינען בעזיעגט און פעריאָגט געוואָרען פון דיא אינדיאַנער, האָט דיא רעגיערונג געשיקט אַן אַרמעע פון 5000 מאַן, און ווען דיזע אַרמעע האָט אויך ניט געקענט בייקומען דיא סעקטאַנטען, איז דער קריעגס־מיניסטער אַליין אַוועק אַהין מיט אַן אַרמעע פון 13000 מאַן אין סעפּטעמבער 1897. ערשט דאַן איז עס געלונגען צו בעלאַגערן און צו פאַנגען קאָנסעלהעירא'ס הויפּט־שטאָדט קאַנודאָס נאָכדעם וויא ער איז געטויטעט געוואָרען אין דער אַטאַקע.

וויא אונבעדייטענד דיזער אויפשטאַנד איז ניט געווען פון אַ פּאָליטישען שטאַנדפּונקט, איז ער אָבער פון אַ פינאַנציעלען שטאַנדפּונקט געווען זעהר וויכטיג, ווייל דיא קאָסטען פון דיזע עקספּעדיציעס נאָך דיא ווילדע און פערוואָרפענע ערטער, וואו דיא סעקטאַנטען האָבען זיך אויפגעהאַלטען, זיינען געווען זעהר גרויסע. דיא רעגיערונגס־קאַסע איז נאָך יעדער עקספּעדיציע אַלץ לעדיגער געוואָרען, און פּרעזידענט מאָראַעס האָט ניט געקענט אויספיהרען זיינע פערשפּרעכונגען וועגען עקאָנאָמיעס. באַלד נאָך דער אונטערדריקונג פון קאָנסעלהעירא'ס אויפשטאַנד איז געמאַכט געוואָרען אין ריאָ דע זשאַנעירא אַן אַטענטאַט אויף דעם פּרעזידענט'ס לעבען. אין דער צייט, ווען דער פּרעזידענט צוזאַמען מיט דעם קריעגס־מיניסטער און גענעראַלען האָבען צוגעקוקט, וויא סאָלדאַטען לאַנדען, האָט אַ סאָלדאַט אויסגעשאָסען, ציעלענדיג אין דעם פּרעזידענט, אָבער טרעפענדיג אין דעם קריעגס־מיניסטער, וועלכער איז געפאַלען טויט אויף'ן אָרט. אַזוי וויא דיא אונטערזוכונג האָט בעוויזען, אַז אין דיזען אַטענטאַט זיינען פערמישט געווען פּראָמינענטע פּאָליטיקער, האָט דיא רעגיערונג ערקלערט בעלאַגערונגס־צושטאַנד. אָבער דיזער אַטענטאַט האָט ניט געפיהרט צו אונרוהען אין דיא שטאַאטען, און פּרעזידענט מאָראַעס האָט אָהן

ווייטערע שטערונגען געזעצליך געענדיגט זיין טערמין דעם 15טען נאָוועמבער 1898.

זיין פּלאַן איז פערנומען געוואָרען פון דר. קאַמפּאָס סאַלעס, וועמען ער האָט געשטיצט און וועלכער האָט באַלד בעוויזען, אז ער פערדיענט דעם הויכען אמט. דיזער פּרעזידענט, וועלכער האָט זיך פריהער אויסגעצייכענט אלס גובערנאַטאָר פון סאַאון פּאולאָ, האָט דורכגעפיהרט וויכטיגע פינאַנציעלע רעפאָרמען, האָט פערקלענערט דיא אויסגאַבען און פערגרעסערט דיא איינקנאַהמען. נור זיין וויכטיגסטע אויפטהואונג איז געווען, וואָס ער האָט געענדיגט פריעדליך און פיין וויכטיגע גרענעץ־שטרייטען ניט נור מיט דיא אַרומיגע רעפּובליקען, זאָנדערן אויך מיט דיא אייראָפּעאישע שכנים. בראַזיליען גרענעצט זיך מיט אַלע לענדער אין זיד־אַמעריקא, אויסער מיט טשילי, און אזוי וויא איהרע גרענעצען זיינען ניט גע־ווען גענוי בעשטימט, זיינען פאָר־געקומען שטרייטען און סכסוכים, וועלכע האָבען זיך געצויגען יאָה־רען און יאָהרען. דער לאַנגער סכסוך מיט פראַנקרייך וועגען דיא גרענעצען פון איהר קאָלאָ־ניע אין גוויאַנאַ איז אין 1899 איבערגעגעבען געוואָרען צו דער ענטשיידונג פון דעם פּרעזידענט פון דער שווייצאַרישער רעפּוב־ליק (דיא ענטשיידונג איז געווען צו גונסטען פון בראַזיליען אין 1900). דער סכסוך מיט ענג־

פּרעזידענט קאַמפּאָס סאַלעס

לאַנד וועגען דיא גרענעצען פון איהר קאָלאָניע אין גוויאַנאַ איז איבערגעגעבען געוואָרען צו דער ענטשיידונג פון דעם איטאַליענישען קעניג אין 1901. דיזער סכסוך איז געווען אַ זעהר פערפּלאָנטערטער, און דער איטאַליענישער קעניג האָט שליסליך ענטשיעדען אין 1904 מייסטענס צו גונסטען פון ענגלאַנד.

אין 1899 איז פּרעזידענט קאַמפּאָס סאַלעס געקומען צו אַ פערשטענדיגונג מיט אַרגענטינע, וואָס דורך דעם איז אויסגעמידען געוואָרען אַ מלחמה צווישען אַרגענטינע און טשילי, צוליעב זייערע גרענעץ־שטרייטען (זעה דיא געשיכטען פון דיזע ביידע רעפּובליקען). דער אַרגענטינישער פּרעזידענט ראָקאַ האָט יענעם יאָהר אָפיציעל בעזוכט ריאָ דע זשאַנעיראָ. דאָס איז געווען דער ערשטער וויזיט פון אַ פּרעזידענט פון אַן אַמעריקאַנישער רעפּובליק אין אַן אַנדער לאַנד. דער

נעכסטען יאָהר האָט פרעזידענט קאמפאָס סאַלעס בעזוכט בוענאָס ערעס, וואו ער איז פריינדליך און הערליך אויפגענומען געוואָרען. דאָס האָט געפיהרט צו ווייטערע פריינדליכע פערבינדונגען צווישען דיא דריי גרעסטע, שטאַרקסטע און פאָרטגעשריטענסטע רעפובליקען פון זיד־אמעריקא: בראַזיליען, ארגענטינע און טשילי, דיא זאָ־גענאַנטע ''A B C''

דיא פערהאַנדלונגען וועגען זייערע גרענעצען זיינען פאָרטגעזעצט געוואָרען אונטער דיא אַדמיניסטראַציאָנען פון דיא נעכסטע פרעזידענטען. דיזע סכסוכים זיינען געשליכטעט געוואָרען מייסטענס דורך שיעדס־געריכטען, זאָ דאָס עס וועט שוין מעהר ניט קומען צו ערנסטע שטרייטען צווישען דיזע רעפובליקען וועגען זייערע טעריטאָריעס. דאָס מיינט, אז זיי וועלען קענען לעבען פריעדליך און שנעל פראָגרעסירען אין דער צוקונפט אויף אַלע וועגען.

וועסט-אינדיען
אדער אנטילען

West Indies or Antilles

האיטי, סאו דאמינגא,
קובא

Haiti, San Domingo, Cuba

דיא רעפובליקען אין וועסט־אינדיען

דיא אַנטילען

דיא אינזלען, וואָס ליעגען אין דעם גרויסען בוזים פון אַטלאַנטישען אָקעאַן אין צענטראַל־אַמעריקאַ, האָבען געקראָגען פון קאָלומבוס'ען דעם נאָמען וועסט־אינדיען, ווייל ער האָט געמיינט, אַז זיי געפינען זיך ניט ווייט פון דיא ברעגען פון אינדיען. מען האָט זיי אויך אָנגעפאַנגען צו רופען אַנטילען, ווייל מען האָט געמיינט, אַז זיי געהערען צו דעם פאַבעלהאַפטען לאַנד אַנטילאַ (דער אורשפּרונג פון דער לעגענדע מכח אַן אינזעל אויף דעם אַטלאַנטישען אָקעאַן, וואָס מען האָט גערופען אַנטילאַ און אויך "אינזעל פון זיעבען שטעדט", איז זעהר אַ דונקעלער; מען רעכענט, אַז אַן אַלטע לעגענדע האָט מען צוזאַמענגע־פלאָכטען מיט איינעם פון דיא אַזאָר אינזלען).

צוזאַמען פערנעהמען דיזע אינזלען אַ שטח פון 100,000 סקווער מייל. זיי ציהען זיך וויא אַ לענגליכער בויגען פון דעם האַלב־אינזעל יוקאַטאַן (צענ־טראַל־אַמעריקאַ) אין נאָרד־וועסט ביז ווענעצועלאַ (זיד־אַמעריקאַ) אין זיד־אָסט (זעה דיא לאַנדקאַרטע אויף זייטע 221 אין דער געשיכטע פון מעקסיקאָ). דער ים צום נאָרד פון דיא וועסט־אינדיישע אינזלען ווערט גערופען: מעקסיקאַ־נער גאָלף, דער ים צום זיד פון דיזע אינזלען ווערט גערופען: קאַריבעאיישער ים (נאָך דעם נאָמען פון דיא אינדיאַנער־שטאַמען, דיא קאַריבען, וועלכע זיינען כמעט אין גאַנצען פערשוואונדען).

דיזער אַרכיפּעלאַג ווערט צוטהיילט אין דיא גרעסערע אַנטילען, וועלכע בעשטעהען פון דיא פיער גרויסע אינזלען קובאַ, האַיטי, דזשאַמעיקאַ און פּאָר־טאָריקאָ, און אין דיא קלענערע אַנטילען, וועלכע בעשטעהען פון אַ סך קליינע אינזלען. דיא באַהאַמאַ אינזלען, וועלכע ציהען זיך ניט ווייט פון דיא מזרח'די־גע ברעגען פון פלאָרידאַ אַרונטער כמעט ביז דיא נאָרדליכע ברעגען פון האַיטי, ווערען גערעכענט פאַר אַ בעזונדערען טהייל פון דיזען אַרכיפּעלאַג.

זייער בעפעלקערונג, וועלכע מען גערעכענט ווערען אַרום 8—9 מיליאָן

נפשות, בעשטעהט מייסטענס פון נעגער און מולאַטען, קינדער פון דיא גע־וועזענע שקלאַווען. אָבוואָהל דיא אינזלען האָבען געהערט און געהערען היינט אויך צו פערשיעדענע נאַציאָנען, דאָך אונטערשיידען זיך זייערע איינוואָהנער גאַנץ וועניג ניט נור פיזיש, ווייל זיי געהערען מייסטענס צו דער שוואַרצער ראַסע און ווייל דיא קלימאַטישע בעדינגונגען זיינען דיא זעלבע, זאָנדערן אויך גייסטיג, ווייל זייערע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אומשטענדען זיינען עהנ־ליכע. זייערע שפּראַכען זיינען מייסטענס דיא שפּאַנישע, נאַכהער דיא ענגלישע און פראַנצויזישע.

בלויז אויף צוויי פון דיזע אינזלען זיינען עטאַבלירט געוואָרען רעפּובלי־קען, נעמליך: אויף האיטי און קובאַ. דיזע צוויי אינזלען זיינען אָבער איבער פיער מאָל גרעסער פאַר אַלע איבריגע אַנטיל־אינזלען צוזאַמען, וועלכע פער־בלייבען קאָלאָניעס פון פאָלגענדע לענדער: ענגלאַנד (זיא האָט אויך דאָ דעם גרעסטען חלק: דיא באַהאַמאַ אינזלען, דזשאַמעיקאַ, טרינידאַר, דאָמיניקאַ און פיעלע קלענערע), יונייטעד סטייטס (פּאָרטאָ ריקאָ, וואָס פערנעהמט 3,606 סקווער מייל מיט אַ בעפעלקערונג פון 1,118,012 נאָך דער פאָלקסצעהלונג אין 1910), פראַנקרייך (גאַדעלופּ, מאַרטיניק און אַ פּאָאָר קלענערע), האָלאַנד (קוראַסאַאָ און עטליכע אַנדערע ניט ווייט פון דיא ברעגען פון ווענעצועלאַ), דענעמאַרק (סענט טהאָמאַס, סענט קרואַ און סענט דזשאָהן לעבען פּאָרטאָ ריקאָ).

אויף דעם גרונד פון קאָלומבוס'עס ענטדעקונג האָט שפּאַניען ערקלערט, אַז גאַנץ וועסט־אינדיען געהערט צו איהר. זיא האָט אויך געזוכט צו עטאַבלירען דאָרטען וואָס מעהר און וואָס שנעלער איהרע קאָלאָניעס. אָבער דיא ענג־לענדער, פראַנצויזען און האָלענדער, וועלכע האָבען זיך אויך אַ לאָז געטהאָן נאָך דער נייער וועלט, האָבען ניט געלאָזען דיא שפּאַניער צו רוה. וואָס מעהר עס איז בעקאַנט געוואָרען, וויא גרויס עס זיינען דיא נאַטירליכע רייכטהימער פון דיא אַנטילען, אַלץ מעהר לוסט האָבען אַוואַנטוריסטען און פּיראַטען פון אַלע לענדער געקראָגען צו זוכען דאָרטען גליק און צו פערכאַפּען דיא בעסטע ערטער. אין 16טען און ספּעציעל אין 17טען יאָהרהונדערט האָבען זיך דיזע פּיראַטען, וועלכע האָבען דאַן געקראָגען דיא נעמען בוקאַנירען און פיליבוסטער, בעזאָנדערס פערמעהרט אין וועסט־אינדיען, וואו עס איז זיי לייכטער געווען זיך צו בעהאַלטען און אויפצוהאַלטען אויף דיא פערשיעדענע אינזלען. ערשט אַרום דעם אָנפאַנג פון 18טען יאָהרהונדערט, נאַכדעם וויא שפּאַניען האָט זיך געמוזט אָבזאָגען פון איהרע פּרעטענזיעס אויף אַלע וועסט־אינדישע אינזלען, האָבען אויך דיא רעגיערונגען פון ענגלאַנד, פראַנקרייך און האָלאַנד זיך אַ נעהם געטהאָן ענערגיש צו פאַנגען דיא שיפען פון דיא בוקאַנירען און צו בעשיצען דיא קאָלאָניסטען און דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס.

דיא ענגלישע קאָלאָניסטען האָבען ניט געזוכט גאָלד, וויא דיא שפּאַניישע, נור האָבען אָנגעפאַנגען צו קולטיווירען טאַבאַק, בוימוואָל, אינדיגאָ און נאָכהער צוקער, וואָס איז געוואָרען און בלייבט אויך היינט דער וויכטיגסטער פּראָדוקט פון וועסט־אינדיען. אין 1625 איז געגרינדעט געוואָרען אַ פראַנצויזישע וועסט־אינדישע קאָמפּאַניע, וועלכע האָט עטאַבלירט אַ קאָלאָניע אויף דעם אינזעל סענט קריסטאָפער, פון וואַנען דיא שפּאַניער האָבען זיי פערטריבען אין פינף יאָהר ארום. דיא פראַנצויזען האָבען זיך אָבער באַלד צוריקגעקעהרט און האָבען אויך אָנגעפאַנגען צו עטאַבלירען קאָלאָניעס אויף אַנדערע אַנטיל־אינזלען.

אַרום דעם מיטען פון 17טען יאָהרהונדערט האָט מען אָנגעפאַנגען צו קול־טיווירען אַלץ מעהר דיא צוקער־רעהרען, פאַר וועלכע דער באָדען און קלימאַט פון וועסט־אינדיען זיינען צוגעמאָסטען. דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס האָבען צו־געשטעלט פיעל מעהר רייכטהום ווי דיא גאָלד און זילבער־מינען, נאָך וועלכע דיא שפּאַניער האָבען זיך געיאָגט. זיי האָבען אַלץ מעהר צוגעצויגען קאָלאָניסטען און קאָמערסאַנטען, וועלכע האָבען אין אַ קורצער צייט אָנגעזאַמעלט גרויסע פערמעגענס. אָבער וואָס מעהר צוקער־פּלאַנטאַציעס עס זיינען איינגעפיהרט געוואָרען, אַלץ מעהר שקלאַווען האָט מען געבראַכט פון וועסט־אַפריקאַ. דיא פּאָרטוגעזער זיינען געווען דיא ערשטע צו אימפּאָרטירען נעגער אַלס שקלאַ־ווען, און דיא ענגלענדער, האָלענדער און פראַנצויזען האָבען באַלד נאָכגע־פאָלגט, זאָ דאָס דיזער שרעקליכער האַנדעל איז אַלץ גרעסער געוואָרען.

אין 1655 האָבען דיא ענגלענדער געמאַכט אַ פערזוך צו פערנעהמען דעם אינזעל האַיטי, נור דאָס איז זיי ניט געלונגען. דאַן האָבען זיי זיך אַ לאָז גע־טהאָן נאָך דזשאַמעיקאַ, וואו זיי האָבען געלאַנדעט און זיך עטאַבלירט. דיזער פראַכטפאָלער אינזעל, דער גרעסטער נאָך קובאַ און האַיטי (פערנעהמט 4207 סקווער מייל און צעהלט אַרום 830 טויזענד נפשות), איז זייט דאַן פערבליבען אין ענגלישע הענד.

אין דער צווייטער העלפטע פון 17טען יאָהרהונדערט האָבען דיא רעגיע־רונגען פון ענגלאַנד און פראַנקרייך אָבגעמאַכט צו פערטהיילען צווישען זיך געוויסע וועסט־אינדישע אינזלען, אָבער אַזוי וויא מלחמות זיינען דאַמאָלס זעהר אָפט געפיהרט געוואָרען אין אייראָפּאַ, איז דיא חלוקה געבליבען אַ פאַ־פירענע, און דיא אינזלען זיינען אויך אָפט איבערגעגאַנגען פון איין האַנד אין אַן אַנדערע. מיר וועלען זיך אָבער ניט אָבשטעלען דאָ אויף דיא געשיכטען פון דיא אינזלען, וועלכע זיינען געבליבען קאָלאָניעס עד היום, און וועלען וואַר־פען אַ בליק אויף דיא געשיכטען פון דיא דריי היינטיגע וועסט־אינדישע רע־פּובליקען: האַיטי, סאַן דאָמינגאָ און קובאַ.

דיא רעפובליק האיטי

דיא עלטעסטע און מערקווירדיגסטע פון דיזע רעפובליקען איז האיטי, וועלכע פערנעהמט ארום א דריטעל פון דעם אינזעל מיט דעם זעלבען נאמען. זיא אונטערשיידעט זיך פון אלע אנדערע אין דער נייער וועלט ספעציעל דערמיט, וואס זיא איז אן אויסשליסליך נעגריישע. מען האסט דארטען דיא ווייסע און מען קוקט קרום אפילו אויף מולאטען. דיא עכטע שווארצע, טאקע אזוי וויא אין אפריקא, בילדען 90 פראצענט פון דער בעפעלקערונג. דיא איבריגע 10 פראצענט בעשטעהען פון מולאטען, וועלכע פערשווינדען אלץ מעהר, ווייל זיי צומישען זיך מיט דיא עכטע שווארצע. נאך אין א פאאר דורות ארום וועט דיזע רעפובליק זיין בעפעלקערט נור פון "ריינע" שווארצע, עכטע נעגער, ניט רעכענענדיג דיא עטליכע ווייסע אויסלענדער, וועלכע געפינען זיך דארטען צוליעב קאמערציעלע און דיפלאמאטישע אורזאכען.

און זיי פערמעהרען זיך שנעל, דיזע שטאלצע נעגער, דיא קינדער פון געוועזענע שקלאווען, אין דיזען ווינקעל פון דער ערד, וואו ווייסע קענען א קאפ ניט אויפהייבען, אבוואהל אין קיין אנדערער פון דיא רעפובליקען פון צענטראל און זיד־אמעריקא זיינען ניט פארגעקומען אזוי פיעל רעוואלוציאנען און בלוט־פערגיסונגען. דיזע שווארצע רעפובליק געפינט זיך, מעג מען זאגען, אין א צושטאנד פון שטענדיגער רעוואלוציאן. בלויז א פאאר פון איהרע צאהלרייכע דיקטאטארס, פון וועלכע איניגע האבען זיך אויך טיטולירט אימפעראטאר און קעניג, האבען געענדיגט מיט א נאטירליכען טויט אין זייער היים. דיא מייסטע זיינען ערמארדעט געווארען, געפאלען אין שלאכטען אדער געשטארבען אין אויסלאנד, ווען עס איז זיי געלונגען צו אנטלויפען מיט גאנצע ביינער.

דיא בעפעלקערונג פון דער רעפובליק האיטי איז דריי מאל אזוי גרויס, וויא דיא בעפעלקערונג פון איהר נעכסטער שכנה, דיא רעפובליק סאן דאמינגא, וועלכע פערנעהמט כמעט צוויי דריטעל פון דעם זעלבען אינזעל האיטי. איהר בעפעלקערונג איז באלד אזוי גרויס וויא דיא בעפעלקערונג פון קובא, וועלכע איז כמעט פיער און א האלב מאל גרעסער פאר איהר אין שטח. דיא פארשטעהער פון דער שווארצער ראסע נעהמען דאס אן פאר דעם בעסטען בעוויז, אז אונטער זייער אייגענער רעגיערונג פערמעהרען זיך דיא נעגער זעהר שנעל און האבען פאר זיך א גלענצענדע צוקונפט.

דיזע רעפובליק צייכענט זיך אויך אויס דערמיט, וואס איהר אפיציעלע שפראך איז דיא פראנצויזישע. זיא איז דיא איינציגע פראנצויזיש־שפרעכענדע רעפובליק אין דער נייער וועלט. דאס איז געקומען דורך דעם, וואס דיזער טהייל פון'ם אינזעל, אויף וועלכען קאלומבוס האט געגרינדעט דיא ערשטע שפא־

נישע קאָלאָניע נאָכדעם וויא ער האָט איהם אַ נאָמען געגעבען עספּאַניאָלאַ (בע־דייטעט: קליינע שפּאַניען), איז צו ענדע פון 17טען יאָהרהונדערט איבערגע־געבען געוואָרען צו פראַנקרייך נאָך דעם טראַקטאַט פון ריסוויק, מיט וועלכען עס האָט זיך געענדיגט אין 1697 דיא מלחמה פון פראַנקרייך געגען אַן אַליאַנץ פון דער דייטשער אימפּעריע, ענגלאַנד, שפּאַניען און האָלאַנד.

דיא פראַנצויזישע הערשאַפט האָט דאָרטען אָנגעהאַלטען אַרום הונדערט יאָהר, ביז דיא נאַפּאָלעאָנישע מלחמות. דיא ערשטע פראַנצויזען, וועלכע האָבען זיך בעזעצט אין דעם מזרח'דיגען טהייל פון עספּאַניאָלאַ, זיינען געוועזען פּיראַ־טען און שמוגלער. אין 1630, ווען דיא שפּאַניער האָבען פּעריאָגט אַ באַנדע פראַנצויזען און ענגלענדער פון זייער שמוגעל־נעסט אויף דעם וועסט־אינדי־שען אינזעל סענט קיטס, האָט זיא זיך אַריבערגעצויגען אויף דעם אינזעל טאָר־טוגאַ לעבען דיא נאָרדליכע ברעגען פון דעם אָסטליכען טהייל פון עספּאַניאָלאַ. דער דאָזיגער אינזעל איז געוואָרען דער נעסט פון דיא פּיראַטען, וועלכע זיינען עס בעריהמט געוואָרען אונטער דעם נאָמען בוקאַנירען. דיזער נאָמען שטאַמט פון אַן אינדיאַנער וואָרט צו בעצייכענען אַן אָרט, וואו מען רויכערט פלייש. אזוי האָט מען אין 16טען יאָהרהונדערט אָנגעפאַנגען צו רופען דיא אַוואַנטו־ריסטען, וועלכע פלעגען פיהרען אַ געיעג אויף דיא ווילדע אָקסען אום צו בע־קומען און פערקויפען דיא פעל. זיי זיינען שפּעטער מייסטענס געוואָרען פּי־ראַטען, קאָרסערען און פיליבוסטער.

דיא פראַנצויזישע בוקאַנירען פון טאָרטוגאַ, וועלכע זיינען אַלץ צאָהל־רייכער געוואָרען, האָבען זיך אַריבערגעכאַפּט אויף דיא ברעגען פון האַיטי, וואו זיי האָבען זיך עטאַבלירט אין איינינע פּונקטען, גאָר ניט קימערנדיג זיך וועגען דיא שפּאַנישע גובערנאַטאָרען אין עספּאַניאָלאַ.

דיא פראַנצויזישע רעגיערונג האָט זיך בענוצט מיט דיזע בעזעצונגען, אום צו פערלאַנגען דעם אָסטליכען טהייל פון עספּאַניאָלאַ, וואו עס זיינען אויך געקומען איינינע פראַנצויזישע קאָלאָניסטען, און דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט עס געמוזט נאָכגעבען, ווען עס איז געשלאָסען געוואָרען דער פריעדענס־אָבמאַך אין דער האָלענדישער שטעדטעל ריסוויק. דיא פראַנצויזען האָבען דאַן אַ נאָמען געגעבען דיזע נייע קאָלאָניע זייערע סען דאָמיניק (שפּאַניש: סאַנטאָ דאָמינגאָ). אין אַ קורצער צייט האָט דיזע קאָלאָניע אָנגעפאַנגען צו בליהען, ספּעציעל דורך דיא פערמעהרונג פון צוקער־פּלאַנטאַציעס און דיא אימפּאָרטאַ־ציאָן פון אַ סך שווארצע שקלאַווען.

דיא גרויסע פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן, וועלכע האָט אויפגערודערט אַלע פעלקער, האָט גלייך אויפגעמונטערט אויך דיא שקלאַווען אין סען דאָמיניק צו פערלאַנגען ניט נור פרייהייט, זאָנדערן גלייכע רעכטע מיט זייערע ווייסע הערען. צו ענדע פון 18טען יאָהרהונדערט איז דיא בעפעלקערונג פון סען

דאָמיניק בעשטאַנען פון אַ קליינער צאָהל פראַנצויזען (מייסטענס קרעאָלען), וועלכע זיינען געווען דיא לאַנד־בעזיצער און שקלאַווען־בעזיצער, פון אַ גרויסער צאָהל נעגער־שקלאַווען און פון אַ געוויסער צאָהל מולאַטען, וועלכע זיינען שוין מייסטענס געווען פריי. דיזע מולאַטען האָבען אָנגעפאַנגען צו פערלאַנגען אַלע בירגערליכע רעכטע, וויא נור מען האָט געקראָגען נאַכריכטען וועגען דיא צו־שטערונג פון דער באַסטיליע (דעם 14טען יולי 1789). זייער פערלאַנג איז ערפילט געוואָרען פון דעם נאַציאָנאַלען קאָנווענט (אַזוי האָט מען דאַן גערופען דעם פראַנצויזישען פּאַרלאַמענט) אין פּאַריז אין 1791.

דיא ווייסע האָבען אָבער אויפגעהויבען פייערדיגע פּראָטעסטען און האָבען געשיקט אַ פּעטיציע צו דער רעגיערונג געגען דיא גלייכבערעכטיגונג פון דיא מולאַטען. ווען דיא רעגיערונג האָט נאָכגעגעבען דעם פערלאַנג פון דיא פּלאַנ־טאַטאָרס, האָט באַלד אויסגעבראָכען אַן אויפשטאַנד פון דיא מולאַטען און אויך פון דיא נעגער, וועלכע האָבען גענומען פאָרדערען דיא אָבשאַפונג פון שקלאַ־ווערײַ. דיזער אויפשטאַנד האָט געפיהרט צו שוידערליכע רציחות און אויס־שלאַכטונגען פון ביידע זייטען. דיא אויפגערייצטע שקלאַווען האָבען גענומען ווילדע ראַכע פון זייערע הערען, וועלכע האָבען אָרגאַניזירט באַנדעס צו פער־טיליגען דיא רעבעלירענדע שקלאַווען.

דיא קאָמיסאַרען, וועלכע זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען פון פּאַריז צו אונטערזוכען דיא לאַגע אין דיזער קאָלאָניע, מיט דער פאָלמאַכט צו האַנדלען נאָך זייער פערשטאַנד, האָבען אין 1793 פּראָקלאַמירט אין נאָמען פון קאָנווענט דיא אָבשאַפונג פון דער שקלאַווערײַ, אָבער דאָס האָט שוין ניט אָבגעשטעלט דעם שרעקליכען ראַסען־קריעג. דיא געוועזענע שקלאַווען האָבען אָנגעפאַנגען צו קעמפּפען ניט נור פאַר גלייכע רעכטע מיט דיא ווייסע, זאָנדערן פאַר זעלבסט־פערוואַלטונג און זאָגאַר פאַר אַ זעלבסטשטענדיגע רעפּובליק.

אונטער דער קאָמאַנדע פון אַ נעגער מיט דעם עכט פראַנצויזישען נאָמען טוסען לואווערטיור (Toussaint l'Ouverture), וועלכער האָט אַרויסגעצייגט געניאַלע מיליטערישע פעהיגקייטען און האָט דערפאַר געקראָגען דיא צונעמענעס "דער שוואַרצער נאַפּאָלעאָן", האָבען דיא שווארצע ניט נור בעזיעגט דיא פראַנ־צויזען, זאָנדערן אויך פערטריעבען אין 1798 דיא ענגלישע סאָלדאַטען, וועלכע זיינען געשיקט געוואָרען אַרויסצורייסען דיזע רייכע קאָלאָניע פון פראַנצויזישע הענד.

אין 1795 האָט פראַנקרייך בעקומען דעם גאַנצען אינזעל האַיטי לויט אַן אָבמאַך מיט שפּאַניען, אָבער מיט אַכט יאָהר שפּעטער זיינען דיא פראַנ־צויזען געצוואונגען געווען צו געזעגנען זיך אפילו מיט זייער אַלטען טהייל און איבערצולאָזען דיא שוואַרצע צו זייער אייגענעם שיקזאַל.

דאָס האָט פּאַסירט נאָך אַ לאַנגען און פערצווייפעלטען קאַמפּף פון דיא

געוועזענע שקלאווען מיט א פראנצויזישער ארמעע פון 25,000 מאן, וואס נאפאלעאן האט ארויסגעשיקט אונטער דער קאמאנדע פון זיין שוואגער גענעראל לעקלער. אין 1801, ווען טוסען לואווערטיור איז פאקטיש געווארען דער דיקטאטאר פון האיטי, האט ער פערעפענטליכט א מין קאנסטיטוציאן, לויט וועלכער ער האט געזאלט ווערען דער לעבענסלענגליכער גובערנאטאר מיט דער צושטימונג פון דער פראנצויזישער רעגיערונג. נאפאלעאן, וועלכער איז דאן געווען דער ערשטער קאנסול פון פראנקרייך און האט זיך געקליבען צו פראקלאמירען זיך פאר א קייזער, האט ניט נור זיך ענטזאגט צו אנערקענען אזא קאנסטיטוציאן, זאנדערן האט בעשלאסען צו פעריאגען דעם שווארצען נאפאלעאן און זאגאר איינצופיהרען צוריק שקלאווערײ.

די שווארצע האבען אבער אזוי העלדיש געקעמפפט פאר זייער פרייהייט, אז גענעראל לעקלער האט געפונען פאר נויטיג פארצושלאגען געוויסע פריעדענס־בעדינגונגען. דער שווארצער נאפאלעאן האט געקראגען די בעסטע פערזיכערונגען און פערשפרעכונגען אין נאמען פון דער פראנצויזישער רעגיערונג, אויב ער וועט נור אוועקלעגען די וואפען. אבער אזוי שנעל וויא ער האט עס געטהאן, האט דער פראנצויזישער קאמאנדיר געבראכען זיינע שבועות און האט איהם אוועקגעשיקט אלס א געפאנגענעם נאך פראנקרייך, וואו ער איז געשטארבען אין א פעסטונג אין 1803.

דיזער פערראטה האט אבער נאך מעהר אויפגעהעצט די שווארצע צום קאמפף. אונטער דער קאמאנדע פון אן אנדער זעהר פעהיגען גענעראל זייערען מיט׳ן נאמען זשאן זשאק דעסאלין האבען זיי געברענט און געבראטען די ווייסע מיט אמת ווילדער רציחה. די פערבליבענע פראנצויזישע סאלדאטען זיינען געווען צו שוואך בייצוקומען די שווארצע מחנות, און נאפאלעאן האט געהאט גענוג פערדרעהעניסען און מלחמות אין דער אלטער וועלט, וואו דער קאמפף מיט אלע מלוכות און ספעציעל מיט ענגלאנד איז אלין גרעסער און שווערער געווארען. אונטער אזעלכע אומשטענדען האט דער פראנצויזישער קאמאנדיר אין האיטי ניט געקענט רעכענען אויף פערשטערקונגען פון פראנקרייך, און אזוי וויא אן ענגלישע פלאטע האט דארט זיך בעוויזען צו ענדע פון 1803, האט ער בעשלאסען צוריקצוקעהרען מיט זיין גאנצער ארמעע אהיים.

די געוועזענע שקלאווען האבען אויף דיזער ווייזע געוואונען זייער אונאבהענגיגקייט צוזאמען מיט זייער פרייהייט. אזוי שנעל וויא די פראנצויזישע סאלדאטען האבען פערלאזען דעם אינזעל, האבען די שווארצע ערקלערט דארטען אן אונאבהענגיגע רעפובליק אונטער דעם אורשפרונגליכען אינדיאנער נאמען האיטי (בעדייטעט: געבירגיג לאנד). גענעראל דעסאלין איז געווארען איהר ערשטער דיקטאטאר. זיין הערשאפט האט ער אנגעפאנגען מיט אן אויסשלאכטונג פון די ווייסע, וועלכע זיינען נאך פערבליבען. באלד נאכדעם

האָט ער זיך פּראָקלאַמירט אַלס קייזער און האָט זיך זאָגאַר געקרוינט מיט גרויסע צערעמאָניעס.

אָבער זיין גדולה האָט ניט לאַנג געדויערט. אין 1806 איז ער ערמאָרדעט געוואָרען פאַר זיין ווילדע און גרויליכע טיראַניי. נאָך זיין טויט האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ קאַמפּף צווישען דיא גענעראַלען, בעזאָנדערס צווישען איינעם מיט'ן נאָמען הענרי קריסטאָף, וועלכער האָט זיך עטאַבלירט אין דעם נאָרד־ליכען טהייל פון דער רעפּובליק, און איינעם מיט'ן נאָמען אַלעקסאַנדר פּעטיאָן, וועלכער האָט זיך עטאַבלירט אין דעם זידליכען טהייל.

דיא שפּאַניער האָבען זיך דערוויילע בענוצט מיט דער געלעגענהייט, וואָס דיא פראַנצויזען האָבען פערלאָזען דעם אינזעל, און האָבען צוריק פערנומען זייער פריהערען טהייל, וועלכען זיי האָבען דאַן גענומען רופען סאַן דאָמינגאָ.

גענעראַל קריסטאָף האָט זיך ערקלערט פאַר אַ קעניג אונטער דעם נאָמען הענרי דער ערשטער, אָבער ער איז שנעל אַרונטערגעזעצט געוואָרען פאַר זיינע ווילדע ר־יחות און האָט געענדיגט זיין לעבען דורך זעלבסטמאָרד. זיין הויפּט־געגנער, גענע־אַל פּעטיאָן, האָט זיך לענגער געהאַלטען אין זיין טהייל פון האַיטי. אין 1818 איז דאָרט אויפגעקומען אַ דיקטאַטאָר אין דער פּערזאָן פון אַ גענעראַל מיט'ן נאָמען זשאַן פּיער בואיע, וועלכע האָט בעוויזען דעם קונץ צו האַלטען דעם רעגיערונגס־רודער אין זיינע הענד כמעט אַ גאַנצען פיערטעל יאָהרהונדערט.

אין 1821, ווען אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס האָבען שליסליך געוואונען זייער אונאַבהענגיגקייט, ווי מיר וועלען עס פון פריהערע קאַפּיטלעך, האָט מען אין סאַן דאָמינגאָ, דעם שפּאַנישען טהייל פון דעם אינזעל האַיטי, אויך פּראָקלאַמירט אַ רעפּובליק. נור גענעראַל בואיע האָט זיך גלייך בענוצט דערמיט, אום צו בעפאַלען סאַן דאָמינגאָ און צו ווערען דיקטאַטאָר איבער דעם גאַנצען אינזעל. דאָס איז איהם געלונגען. ער איז געבליבען דער הערשער איבער דעם שפּאַניש־שפּרעכענדען און פראַנצויזיש־שפּרעכענדען טהיילען פון דעם אינזעל ביז 1843, אָבוואָהל זיי האָבען גאָר ניט געקענט שטימען צווישען זיך. דיזער פערבאַנד איז געווען אַ קינסטליכער, אַ מיליטערישער אונטער דער קאָמאַנדע פון אַ שטאַר־קען דיקטאַטאָר. אָבער באַלד נאָך דער רעוואָלוציאָן אין 1843, וועלכע האָט געמאַכט אַ סוף אויך פון דיזער אונגעוועהנליך לאַנגער דיקטאַטור, האָט זיך סאַן דאָמינגאָ אָבגעריסען און ווידער ערקלערט איהר אונאַבהענגיגקייט.

זייט דאַן האָבען זיך דיזע צוויי טהיילען פון דיזען אינזעל שוין מעהר ניט פערבונדען. האַיטי און סאַן דאָמינגאָ בלייבען בעזונדערע רעפּובליקען, און זייערע בעפעלקערונגען זיינען ווייט ניט פריינדליך, אָבוואָהל זיי פיהרען צווישען זיך ניט קיין מלחמות.

נאָך דער פעריאָגונג פון דעם דיקטאַטאָר בואיע האָט זיך געצויגען אַ

קאמפף צווישען פערשיעדענע גענעראלען ביז 1849, ווען איינער פון זיי מיט'ן נאָמען פאָסטען סולוק האָט זיך ערקלערט פאַר אַ קייזער. ער האָט אויסגע־האַלטען אַלע אַטאַקעס פון זיינע געגנער און האָט אונטערדריקט אַלע אויפ־שטאַנדען געגען זיין דיקטאַטור אין פערלויף פון 9 יאָהר.

ערשט אין 1858 איז עס געלונגען צו פעריאָגען אויך דיזען קייזער. דיא רעפּובּליק איז ווידער עטאַבּלירט געוואָרען, און אַ מולאַט מיט'ן נאָמען פאַבּר זשעפאַר איז געוואָרען פּרעזידענט. נור ער איז אויך, וויא געוועהנליך, געוואָ־רען דיקטאַטאָר. זיין דיקטאַטור האָט אָנגעהאַלטען ביז 1867, ווען ער איז געצוואונגען געוואָרען זיך אָבּצוטראָגען נאָך דזשאַמייקאַ. גענעראַל סילוועס־טער סאַלנאַוו, וועלכער האָט פערכאַפּט זשעפאַר'ס פּלאַץ, איז דערשאָסען גע־וואָרען אין צוויי יאָהר אַרום.

פון דיא נעכסטע פּרעזידענטען האָט בלויז איינער מיט'ן נאָמען סאַלאָמאָן געקענט אָנהאַלטען זיין דיקטאַטור אַ יאָהר צעהן. ווען ער איז פעריאָגט גע־וואָרען אין 1888, האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ שרעקליכער בירגער־קריעג צווישען דיא אַנהענגער פון דיא גענעראַלען לעזשיטים און היפּאָליט. דער לעצטער האָט געזיעגט און איז געבליבען דיקטאַטאָר ביז זיין נאַטירליכען טויט אין 1896, וואָס עס מעג גערעכענט ווערען פאַר אַ גרויסע אויסנאַהמע אין דיזער נעגער־רעפּובּליק. קיינער פון דיא ווייטערע פּרעזידענטען האָט ניט געענדיגט זיין געזעצליכען טערמין. דיא זאָ־גענאַנטע רעוואָלוציאָנען הערען דאָרטען ניט אויף. איין גענעראַל פעריאָגט דעם אַנדערען, און עס איז נאָך גאַנץ ווייט אפילו פון אַזאַ רוהע, וויא עס הערשט אין דיא אונרוהיגסטע פון דיא שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובּליקען.

אין 1910 איז דער אַלטער גרענעץ־שטרייט צווישען דיא רעפּובּליקען האיטי און סאַן דאָמינגאָ איבערגעגעבען געוואָרען צום אינטערנאַציאָנאַלען טרי־בונאַל אין האאַג. דעם נעכסטען יאָהר, ווען האיטי האָט זיך ענטזאַגט צו בע־צאָהלען דיא חובות, וועלכע דיא רעגיערונגען פון ענגלאַנד, פראַנקרייך, דייטש־לאַנד, איטאַליען און אויך פון יונייטעד סטייטס האָבען פערלאַנגט, האָבען זיך דאָרטען אָנגעפאַנגען גרויסע אונרוהען. דיא גרויסמעכטע האָבען דאַן געשיקט קריעגשיפען צו בעשיצען זייערע בירגער, וועלכע האָבען זיך געפונען אין לע־בענסגעפאַהר (דער פראַנצויזישער קאָנסול איז טאַקע פערוואונדעט געוואָרען). גענעראַל סימאָן, וועלכער איז געוואָרען פּרעזידענט אין 1908, איז אַרונטער־געזעצט געוואָרען פון גענעראַל פירמען, וועלכער האָט פערכאַפּט דיא הויפּט־שטאָדט פּאָרט־אָ־פּרענס. אָבער דיזער גענעראַל איז באַלד פעריאָגט געוואָרען פון גענעראַל לעקאָנט, וועלכער איז אַנערקענט געוואָרען פון דער רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס און וועלכער איז פערבליבען דיקטאַטאָר אונגעפעהר אַ יאָהר ביז ער איז אומגעקומען מיט אַ 300 דיענער און וועכטער אין זיין פּאַלאַץ,

וואָס איז פערברענט געוואָרען דורך אַן עקספּלאָזיאָן אין אַ פּולווער־מאַגאַזין דערביי. מען ווייס ניט בעשטימט, וויא אזוי דיזע עקספּלאָזיאָן האָט פּאַסירט, דורך אַ צופאַל אָדער דורך אַ פערשווערונג.

נאָך דיזער שרעקליכער פּאַסירונג האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ קאַמפּף פאַר דיא דיקטאַטור צווישען עטליכע גענעראַלען מיט אַמאָל, אַ קאַמפּף וואָס האָט זיך נאָך ניט געענדיגט אין גאַנצען צו דער צייט, ווען דיזע צייַלען ווערען גע־שריעבען (אין 1913).

פון דעסטוועגען געהט עס צום בעסערען אויך אין דיזער אמת שוואַרצער רעפּובליק. דיא פינאַנצען געפינען זיך אונטער דער אויפפּאַסונג פון אַן אַמע־ריקאַנער לויט אַן אָבמאַך מיט דער רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס. מען האָט דאָרטען אָנגענומען אַ געזעץ וועגען געצוואונגענע בילדונג אין פּאָלקס־שולען, און דיזער געזעץ ווערט אַלץ בעסער און שטרענגער דורכגעפיהרט. מען האָט אויך אויסגעבויט אַן אייזענבאַהן־ליניע און אָרגאַניזירט שיף־ליניעס פאַר דעם פערקעהר צווישען דיא וויכטיגסטע פּאָרטען. דיא רייכע נעגער שיקען זייערע קינדער שטודירען אין פראַנקרייך. דיא אָרימע אָבער, בעזאָנדערס דיא וואָס לעבען אין דיא דערפער און וועלדער, געפינען זיך נאָך אַלץ אויף אַזאַ ניעדריגער שטופע, וויא מיט הונדערט יאָהר צוריק. מאַנכע זיינען נאָך מעהר פערווילדעט געוואָרען זייט זייער אונאַבהענגיגקייט. דיא אָפיציעלע רעליגיאָן איז דיא קאַטאָלישע, אָבער דער אַפריקאַנער פעטישיזם, דער גראָבער געצענ־דיענסט וואָס טראָגט דעם נאָמען "וואודו", בלייבט נאָך פעסט איינגעוואָרצעלט.

דיא רעפּובליק סאַן דאָמינגאָ

צו דעם אויבענגעזאָגטען וועגען דעם טהייל פון דעם אינזעל האַיטי, וואָס טראָגט דעם נאָמען סאַן דאָמינגאָ, האָבען מיר דאָ ניט פיעל צוצוזעצען. מיר ווייסען שוין, אַז דיא ערשטע קאָלאָניע, וואָס קאָלומבוס האָט געגרינדעט, איז געוועזען אויף דיזען אינזעל. דיא הויפּטשטאָדט פון דיזער רעפּובליק מיט דעם זעלבען נאָמען איז דיא עלטעסטע קאָלאָניאַלע שטאָדט אין דער נייער וועלט. זיא איז געגרינדעט געוואָרען אין 1496 און בלייבט היינט דער בעסטער מוס־טער פון דער שפּאַנישער קאָלאָניאַלער ארכיטעקטור אין 16טען יאָהרהונדערט. אין דעם קאַטהעדראַל דאָרטען, וואָס איז אויפגעבויט געוואָרען אין 1512, האָט זיך געפונען קאָלומבוס'עס קבר פון 1542 ביז דיא פראַנצויזישע עראָבע־רונג אין 1795, ווען מען האָט איהם אַריבערגעפיהרט נאָך דעם קאַטהעדראַל אין האַוואַנאַ, פון וואַנען מען האָט איהם צוריקגעבראַכט אין 1898 (נאָך דער

בעפרייאונג פון קובאַ) אין זיין ערשטען רוהע־אָרט, אין דעם קאַטהעדראַל פון סעווילאַ, שפּאַניען. איינע פון דיא קוריאָזיטעטען אין דיזער ערשטער שפּאַ־ נישער קאָלאָניע, איז דיא קאַמער אין דער פעסטונג, וואו קאָלומבוס און זיין ברודער זיינען איינגעשפּאַרט געוואָרען אויף דעם בעפעהל פון באָבאַדילאַ, וועלכער האָט זיי נאַכהער אַזוּעקגעשיקט נאָך שפּאַניען געשמידט אין קייטען.

דיא מאַיאָריטעט פון דער בעפעלקערונג בעשטעהט פון מולאַטען פון שפּאַ־ נישען אורשפּרונג. עס געפינען זיך אויך אַ סך פול־בלוטיגע נעגער און אַ געוויסע צאָהל קרעאָלען. טראָץ דעם וואָס דיא וויסע זיינען אַ גאַנץ קליינע מינאָריטעט, האָבען זיי פון דעסטוועגען דעם גרעסטען איינפלוס. דערמיט אונטערשיידעט זיך בעזאָנדערס דיזע רעפּובליק פון איהר שכנה האַיטי, וואו וויסע האָבען גאָר קיין דעה ניט. דיא לאַנדשפּראַך איז געבליבען דיא שפּאַנישע, נור אין דיא פּאָרטען ווערט אויך געשפּראָכען פראַנצויזיש און ענגליש.

נאָך איהר אָבטהיילונג פון האַיטי אין 1843, ווען דיא לאַנגע דיקטאַטור פון גענעראַל בואיע איז געקומען צו אַן ענד, וויא מיר וויסען עס פון דער געשיכטע פון האַיטי, האָט דיא רעפּובליק סאַן דאָמינגאָ געהאַט פערהעלטניס־ מעסיג ווענינ איבערקעהרעניסען און דיקטאַטאָרס. דער מערקווירדיגסטער פון זיי איז געווען בואַנעווענטוראַ באַעץ, וועלכער האָט רעגירט כמעט אָהן אויפ־ הער ביז 1861. אין דיזען יאָהר האָט זיין שטאַרקסטער געגנער, גענעראַל פּעדראָ סאַנטאַנאַ, פערכאַפּט דיא רעגירונג און האָט מיט דער צושטימונג פון זיין פּאַרטיי גאָר ערקלערט, אַז סאַן דאָמינגאָ געהט איבער צוריק צו שפּאַ־ ניען. אָבער דיא שפּאַנישע הערשאַפט האָט דיזעס מאָל געדויערט ניט מעהר פון אַ יאָהר פיער. נאָך אַ רעוואָלוציאָן אין 1864 אונטער דער פיהרונג פון אַ גענעראַל מיט'ן נאָמען קאַבראַל האָבען דיא שפּאַניער זיך ווידער געזעגענט מיט עספּאַניאָלאַ, דיזעס מאָל שוין זיכער אויף שטענדיג.

באַעץ איז דאַן ווידער אויסגעקליבען געוואָרען פאַר דעם פּרעזידענט, אָבער אין אַ יאָהר אַרום איז ער אַרונטערגעזעצט געוואָרען פון קאַבראַל'ן, וועל־ כער האָט אין 1868 געמוזט צוריק אָבטרעטען דעם פּלאַץ צו באַעץ'ן. ביז 1873 איז באַעץ געבליעבען דיקטאַטאָר, און אין דיזער צייט איז עס געקומען צו פערהאַנדלונגען מיט דער וואַשינגטאָנער רעגירונג וועגען דעם, אַז סאַן דאָמינגאָ זאָל ווערען אַ טהייל פון יונייטעד סטייטס. גענעראַל גראַנט, וועלכער איז דאַן געווען פּרעזידענט פון יונייטעד סטייטס, האָט געשיקט אַ ספּעציעלען פּערטרעטער נאָך סאַן דאָמינגאָ און אין 1869 איז געשלאָסען געוואָרען אַן אָבמאַך, נאָך וועלכען דיזע קליינע רעפּובליק האָט געזאָלט אריינטרעטען אין דער גרויסער נאָרד־אַמעריקאַנער רעפּובליק. נאָר דיזער אָבמאַך, וועלכער איז ראַטיפיצירט געוואָרען פון דעם סענאַט פון סאַן דאָמינגאָ, איז פערוואָרפען געוואָרען פון יונייטעד סטייטס סענאַט. אין 1871 האָט פּרעזידענט גראַנט

געשיקט דריי קאָמיסאַרען צו געבען אַן אויספיהרליכען בעריכט איבער דער לאַגע אין סאַן דאָמינגאָ. זייער בעריכט איז געווען צו גונסטען פון אַנעקטירען דיזע רעפובליק, אָבער דערפון האָט זיך גאָר ניט אויסגעלאָזען.

אונטער דער פּרעזידענטשאַפט פון גענעראַל גאָנזאַלעז, וועלכער האָט פערנומען דעם אָרט פון דעם אַלטען דיקטאַטאָר באַעז, האָט געהערשט רוהע און אָרדנונג אין סאַן דאָמינגאָ. אָבער ווען זיין געזעצליכער טערמין האָט זיך געענדיגט (דער פּרעזידענט פון סאַן דאָמינגאָ ווערט אויסגעקליבען אויף 6 יאָהר), האָבען זיך אָנגעפאַנגען שטרייטען און אונרוהען, וועלכע האָבען זיך געענדיגט אין 1882 מיט דער אויסוואהל פון אַ זעהר פעהיגען נעגער מיט'ן פראַנצויזישען נאָמען הויראָ פאַר פּרעזידענט. דיזער נעגער איז געבליבען דיקטאַטאָר אין פערלויף פון 17 יאָהר און האָט זעהר פיעל אויפגעטהאָן פאַר דיא עקאָנאָמישע ענטוויקלונג פון לאַנד.

אין 1899 איז ער אָבער ערמאָרדעט געוואָרען, און זייט דאַן קען זיך קיינער ניט האַלטען דאָרטען לאַנג אַלס פּרעזידענט. ביז דעם אָנפאַנג פון 1913 האָבען זיך אין סאַן דאָמינגאָ געביטען ניט וועניגער פון זיעבען פּרעזידענטען. איינער פון זיי, ראַמאָן קאַסערעס, וועלכער איז אויסגעוועהלט געוואָרען אין 1908, איז ערמאָרדעט געוואָרען אין 1911. אין סעפּטעמבער 1912 האָט דיא וואַשינגטאָנער רעגיערונג געמוזט זיך אַריינמישען, ווען עס האָט דאָרטען אויסגעבראָכען אַ רעוואָלוציאָן געגען דעם רעגעלמעסיג ערוועהלטען פּרזידענט עלאַדיאָ וויקטאָריאָ, און בעשיצען דיא קאָסטאָם האוז (צאָלאַמט, טאַמאָזשנע) לויט דעם אָבמאַך פון 1907, נאָך וועלכען יונייטעד סטייטס האָט אַ רעכט צו קאָנטראָלירען דיא אָבצאָהלונגען אויף אימפּאָרטירטע ארטיקלען און איז פערענטוואָרטליך פאַר דיא רעגעלמעסיגע צאָהלונג פון אַלע אויסלענדיישע חובות פון סאַן דאָמינגאָ.

אונטער דער פינאַנציעלער פערוואַלטונג פון אַן אַמעריקאַנער בירגער און אונטער דער פּאַקטישער אויפזיכט פון דער וואַשינגטאָנער רעגיערונג וועט סאַן דאָמיגאָ, האָפט מען, מאַכען גרויסע פּאָרטשריטע. דער האַנדעלס־פערקעהר שטייגט דאָרט, דיא איינקינפטע וואַקסען און דיא חובות ווערען שנעל אויסגעצאָהלט.

דיא קובאַנער רעפובליק

צו ענדע פון 19טען יאָהרהונדערט האָט שפּאַניען אויף פערלאָרען איהרע לעצטע צוויי קאָלאָניעס אין דער נייער וועלט: קובאַ און פּאָרטאָ ריקאָ. מיר וויסען שוין פון דער געשיכטע פון יונייטעד סטייטס, וויא דאָס איז געשעהען.

דיזע קאָלאָניעס האָבען אָנגעפאַנגען צו קעמפּפען פאַר זייער אָטאָנאָמיע און אונאַבהענגיגקייט גלייכצייטיג מיט דיא אנדערע, אָבער זיי זיינען געווען צו שוואַך דאָס צו געווינען אָהן פרעמדע הילפע.

אונטער דער לאַנגער יםפאַנישער הערשאַפט האָט קובאַ בעזאָנדערס פיעל געליטען. דיזער פראַכטפאָלער און העכסט פרוכטבארער אינזעל, וואָס ווערט מיט רעכט גערופען "פערל פון דיא אנטילען", האָט צוגעצויגען אוואַנטורים־טען און אויך פלאַנטאַטאָרס אַ קורצע צייט נאָך קאָלומבוס'עס ענטדעקונג. פון דאָרטען זיינען עס אַרויס דיא עקספּעדיציעס נאָך יוקאַטאַן, מעקסיקאָ (אונ־טער הערנאַנדאָ קאָרטעז) און נאָך פלאָרידאַ. אין 1523 האָט מען אָנגעפאַנגען צו אימפּאָרטירען שוואַרצע שקלאַווען, וועלכע האָבען פערנומען דיא פלעצער פון דיא אינדיאַנער אין דיא מינען און אויף דיא פלאַנטאַציעס. דיא אינדיאַ־נער זיינען אויסגעשטאָרבען מיט אַזאַ שוידערליכער שנעלקייט אין קובאַ, וויא אין האיטי, ווען דיא שפּאַניער האָבען זיי געטריבען אין דיא מינען. דיא בע־ריהמטע קופער־מינען פון קאָברע האָט מען אָנגעפאַנגען צו עקספּלואַטירען אין 1524.

אין 1544 האָט מען אויף דעם בעפעהל פון דער מאַדרידער רעגיערונג עמאַנסיפּירט אין קובאַ אַלע אינדיאַנער, וועלכע זיינען געבליבען לעבען. אין האיטי אָבער איז שוין צו דער צייט ניט געבליבען וועמען צו בעפרייען פון דיא איינגעבאָרענע (מען רעכענט, אַז צו דער צייט פון קאָלומבוס'עס ערשטע רייזע האָבען זיך אין האיטי געפונען אַרום צוויי מיליאָן אינדיאַנער; וויא פיעל עס האָבען זיך דאַן געפונען אין קובאַ, ווייס מען גאָר ניט).

אין 16טען און 17טען יאָהרהונדערט האָבען דיא פּאָרטען און פלאַנטאַ־ציעס אין קובאַ צוגעצויגען פראַנצויזישע, ענגלישע און האָלענדישע בוקאַנירען. אין 1555 איז האַוואַנאַ בעפאַלען און בערויבט געוואָרען פון אַ באַנדע פראַנצוי־זישע בוקאַנירען. אַרום דעם מיטען פון 17טען יאָהרהונדערט, ווען ענגלאַנד האָט אַרויסגעריסען דעם אינזעל דזשאַמעיקאַ פון שפּאַנישע הענד, האָבען אַ דרייסיג טויזענד שפּאַניער אריבערגעצויגען פון דאָרטען נאָך קובאַ, ספּעציעל נאָך האַוואַנאַ, וואָס איז טאַקע געוואָרען דער "שליסעל פון וועסט־אינדיען", וויא דער שפּאַנישער קעניג האָט דיזען פּאָרט געגעבען דעם טיטול.

אין 1762 איז עס ענדליך דיא ענגלענדער געלונגען צו פערנעהמען האַוואַנאַ נאָך אַ לאַנגען און ביטערען ווידערשטאַנד פון דיא שפּאַניער אין דער פעסטונג ביי דעם אַריינפאָהר אין דיזען בעריהמטען פּאָרט. אָבער דעם נעכסטען יאָהר, נאָך דעם סוף פון דעם זיעבען־יעהריגען קריעג אין אייראָפּאַ, האָט ענגלאַנד צוריקגעקעהרט האַוואַנאַ צו שפּאַניען פאַר דעם האַלבאינזעל פלאָרידאַ. דיא קורצע הערשאַפט פון ענגלאַנד האָט אָבער געהאַט אַ זעהר וויכטיגע און דויע־רענדע בעדייטונג פאַר קובאַ דערמיט, וואָס דער האַוואַנער פּאָרט איז געעפענט

געוואָרען פאַר דעם וועלט־האַנדעל. דיא שפּאַניישע רעגיערונג האָט נאָכדעם אַליין געמוזט בעוויליגען געוויסע האַנדעלס־פּריווילעגיען און אָבשוואַכען אין האַוואַנאַ דיא אַלטע מאָנאָפּאָלען, וואָס עס האָט געפיהרט צו אַ פערמעהרונג פון פּלאַנטאַציעס (בעזאָנדערס פון צוקער) און פון שקלאַווען.

צו ענדע פון 18טען יאָהרהונדערט, ווען פראַנקרייך האָט צוגענומען ביי שפּאַניען אויף סאַן דאָמינגאָ, האָבען הונדערטע שפּאַניישע פאַמיליעס עמיגרירט פון דאָרטען נאָך קובאַ. נאַכהער, ווען אין האַיטי האָט זיך אָנגעפאַנגען דער שרעקליך בלוטיגער קאַמפּף פון דיא שוואַרצע געגען דיא ווייסע, האָבען אויך אַ סך פראַנצויזישע פאַמיליעס אַריבערגעצויגען זיך נאָך קובאַ, וועלכע האָט דערפון זעהר פיעל פּראָפּיטירט.

דיא בעסטע צייט וואָס קובאַ האָט געהאַט אונטער דער שפּאַניישער הערשאַפט איז געווען צו ענדע פון 18טען און אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערטע, ווען שפּאַניען איז געווען אָבגעשניטען פון איהרע קאָלאָניעס דורך דיא מלחמות, וואָס זיינען אַרויסגערופען געוואָרען דורך דיא גרויסע פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן. דיא גענעראַל־גובערנאַטאָרען זיינען דאַן גראַדע געווען ליבעראַלע און גוטע פערוואַלטער, ספּעציעל גענעראַל לאַס קאַזאַס און מאַרקיז סאָמערולאָס. קובאַ איז פאַקטיש געווען אונאַבהענגיג אין דער צייט פון דיא נאַפּאָלעאָנישע מלחמות, וועלכע האָבען זיך אָבגערופען מיט רעוואָלוציאָנען אין אַלע שפּאַנישע קאָלאָניעס, וויא מיר ווייסען עס פון פריהעריגע קאַפּיטעל. דער האַנדעלס־פערקעהר מיט אַנדערע לענדער איז אַלץ פרייער און גרעסער געוואָרען, דיא טאַבאַק־מאָנאָפּאָליע איז אָבגעשאַפט געוואָרען, און אַ גרויסע זעלבסט־פערוואַלטונג איז איינגעפיהרט געוואָרען אונטער דער שפּאַניישער קאָנסטיטוציע פון 1812.

נור אַרום 1825 האָט דיא שפּאַניישע רעגיערונג געגעבען צו פיעל מאַכט דיא גענעראַל־גובערנאַטאָרען, און דיא לאַגע אויף דעם אינזעל איז דורך דעם אַלץ ערגער געוואָרען. דיא אורזאַכע פון דיזער ענדערונג איז געווען, וואָס דיא סעפּאַראַטיסטישע בעוועגונג, וועלכע האָט זיך אָנגעפאַנגען אונטער דעם איינפלוס פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן, איז געוואָרען אַלץ שטאַרקער, וואָס קאָנספּיראַציעס זיינען אַלץ עפטער געמאַכט געוואָרען און וואָס מעקסיקאָ און אויך קאָלאָמביאַ האָבען געפּלאַנעוועט צו פערכאַפּען דעם אינזעל. דיא גענעראַל־גובערנאַטאָרען זיינען פאַקטיש געוואָרען דיקטאַטאָרען, אום צו קענען בעסער בעשיצען דעם אינזעל אויף געגען אויסלענדישע שונאים.

דיא טיראַנישע האַנדלונגען פון דיזע דיקטאַטאָרישע גובערנאַטאָרען האָבען אַלץ מעהר אויפגערעגט דיא איינוואָהנער. דיא אונצופריעדענהייט איז געוואַקסען מיט יעדען יאָהר. אין 1844 האָט דער גענעראַל־גובערנאַטאָר מיט'ן אירלענדישען נאָמען אָ'דאָנעל, וועלכער האָט בכלל געהאַנדעלט טיראַניש

און גרויזאם, אומגעבראכט א סך שווארצע, וועלכע מען האט פערדעכטיגט אין א פערשווערונג געגען דיא ווייסע. צו דיזער צייט האט דיא שפאנישע רעגיע־רונג געהאט אלץ מעהר אויפצופאסען אויף אויף פערשווערונגען פון ענגלענדער און אמעריקאנער. דיא ענגלישע רעגיערונג האט פערלאנגט דיא שטרענגע דורכ־פיהרונג פון דעם טראקטאט פון 1820, נאך וועלכען דיא שקלאווערייי אין קובא איז ערקלערט געווארען אונגעזעצליך. ארום דעם מיטען פון 19טען יאהרהונ־דערט, ווען דער קאמפף פאר דיא אבשאפונג פון דער שקלאווערייי איז געווארען אלץ שארפער און ביטערער אין יונייטעד סטייטס, האט זיך אנגעפאנגען אין דיא שקלאווערייי־שטאאטען א בעוועגונג צו פערנעהמען קובא. דער פלאן פון דיא אמעריקאנער שקלאווען־האלטער איז געווען צו פערכאפען אלע לענדער און אינזלען ארום דעם גאלף און מעקסיקא, אום דורך דעם צו פערשטארקען זייער מאכט געגען דיא נארדליכע אנטי־שקלאווערייי שטאאטען.

דיא פרעזידענטען פיערס און בוקענען (פון 1853 ביז 1861) האבען זעהר שטארק געוואלט אנעקטירען קובא. דיא רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס האט דאן פארגעשלאגען אבצוקויפען דעם אינזעל פאר א געוויסע סומע און האט אויך געגעבען שארפע אנצוהערעניס, אז אויב שפאניען וועט ניט נאכגעבען מיט גוטען, וועט מען נעהמען מיט געוואלט. צו דיזען צוועק זיינען ארויסגעשיקט געווארען עקספעדיציעס מיט אוואנטוריסטען פון ניו־ארליענס און פון אנדערע אמעריקאנער פארטען. דיזע פיליבוסטער־עקספעדיציעס זיינען אבער אלע דורכ־געפאלען. א בעזאנדערס טראגישען סוף האט געהאט דיא עקספעדיציע אונטער קאפיטאן קריטענדען אין 1851. צוזאמען מיט אנדערע 50 אמעריקאנער אוואנ־טוריסטען איז ער אריינגעפאלען אין דיא הענד פון דיא שפאניער, וועלכע האבען זיי אלעמען דערשאסען לויט דעם מיליטערישען געזעץ. דיא קובאנער פארטייי, וועלכע איז געווען צו גונסטען פון דער איבערהערשאפט פון יונייטעד סטייטס און אויך וועלכע דיא אמעריקאנער שקלאווען־האלטער און אוואנטוריסטען הא־בען גערעכענט, בשעת זיי האבען ארויסגעשיקט דיא פיליבוסטער־עקספעדיציעס, איז געווען צו שוואך.

נור אין דער צייט פון דעם בירגער־קריעג אין יונייטעד סטייטס האט מען נאטירליך אין גאנצען פערגעסען אן קובא און בכלל אן פלענער צו אנעקטירען פרעמדע לענדער אפילו מיט דער צושטימונג פון זייערע איינוואהנער. און יאהרעלאנג נאך דיזען בירגער־קריעג האבען דיא אמעריקאנער אויפגעהערט צו אינטערעסירען זיך מיט קובא. ערשט ווען דיא אויפשטאנדען דארטען זיינען געווארען אלץ גרעסער און שרעקליכער צו ענדע פון לעצטען יאהרהונדערט אין האבען אויך אלץ מעהר געשטערט דעם אמעריקאנער האנדעל אין וועסט־אינ־דיען, האט ווידער אויפגעלעבט א קובאנער פראגע אין יונייטעד סטייטס.

די רעוואלוציאנערע קובאנער בעוועגונג איז אלץ שטארקער געווארען אין די

לעצטע דריי צעהנדליג יאָהר פון 19טען יאָהרהונדערט. צו די אָפענע סעפּאַראַטיסטען, צו דיא קעמפּפער פאר אונאבהענגיגקייט, צו דיא רעוואָלוציאָנערען, זיינען צוגעשטאנען דיא רעפאָרמערס און זאָגאר מיטגליעדער פון דיא מעסיגע ליבעראלע פארטייען, וועלכע האָבען געהאָפט, אז אויף דיזען וועג וועט עס זיי געלינגען לייכטער און שנעלער צו צווינגען דיא שפאנישע רעגירונג נאָכצוגעבען דיא אלטע פאָרדערונגען וועגען אן ערלייכטערונג פון דער שטייערלאסט און וועגען אָטאָנאָמיע. אין דעם קאמפף פון דיא קובאנער געגען דיא שפאניער האָט דאן אויף דיא שקלאווערײ־פראגע געשפּיעלט א וויכטיגע ראָלע. דיא ווייסע האָבען געזוכט אריינצוציהען אין זייערע שטרייטען דיא שווארצע, וועלכע האָבען דאן געבילדעט ארום א העלפט פון דער גאנצער בעפעלקערונג. אָבוואָהל דיא שפאנישע רעגירונג האָט פערשפּראָכען אין 1820 אָבצושאפען דיא נעגערשקלאווערײ אין קובא, האָט זיא עס אָבער אויסגעפיהרט ערשט אין 1880.

א געוויסע צייט האָט דיא שפאנישע רעגירונג געזוכט צו פערגרעסערען דיא שווארצע בעפעלקערונג אויף דעם אינזעל, אום דערמיט אָבצושוואכען דיא קרעאָלען. דאָס איז געווען א פּאָליטיק, וועלכע האָט געקראָגען דעם נאָמען "אפריקאניזירונג". דיא שקלאווען זיינען געהעצט געוואָרען געגען זייערע הערען, און דאָס האָט געפיהרט צו שוידערליכע רציחות אין דער צייט פון דעם גרעסטען און שרעקליכסטען אויפשטאנד, וואָס האָט זיך געצויגען פון 1868 ביז 1878 און וואָס ווערט דארום גערופען "דער צעהן־יעהריגער". דיא בעפרייטע שקלאווען, מייסטענס מולאטען, האָבען געוועהנליך געהאָלפען דיא רעוואָלוציאָנערען, ווייל זיי האָבען געהאָפט ניט נור צו מאכען א סוף פון דער גאנצער שקלאווערײ דורך א זיעג איבער דיא שפאניער, זאָנדערן אויך צו געווינען פּאָלשטענדיגע פּאָליטישע גלייכהייט. דיא קובאנער קרעאָלען, וועלכע האָבען געקעמפּפט געגען דיא שפאנישע הערשאפט, זיינען געווען צוטהיילט אין צוויי הויפּט־פארטייען וועגען דיא שקלאווערײ: איינע וואָס האָט געפאָדערט, אז מען זאָל אלע שקלאווען גלייך פריילאָזען אָהן שום בעלוינונג צו זייערע הערען, און דיא אנדערע, וועלכע האָט געשטיצט דעם פאָרשלאג פון דיא מעסיגע ליבעראלען, אז מען זאָל דיא דאָזיגע בעפרייאונג דורכפיהרען שטופענווייז און בעלוינען דיא פּלאנטאטאָרס.

דער 10־יעהריגער אויפשטאנד האָט זיך אָנגעפאנגען צו ענדע פון 1868 אונטער דער פיהרונג פון א רייכען פּלאנטאטאָר מיט'ן נאָמען סעספּעדעס, ווען דיא האָפנונגען אויף וויכטיגע פּאָליטישע רעפאָרמען זיינען ניט ערפילט געוואָרען. אין דעם זעלבען יאָהר איז פאָרגעקומען א רעוואָלוציאָן אין שפאניען גופא. דיא קעניגין איזאבעלא דיא צווייטע איז ארונטערגעזעצט געוואָרען, און דיא רעגירונג איז אריינגעפאלען אין דיא הענד פון מארשאל סעראנאָ ביז דיא קאָרטעסען האָבען געהאט צו בעשטימען, ווער עס זאָל פערנעהמען דעם וואקאנ־

טען טראָן. דיא קובאַנער רעוואָלוציאָנערען, וועלכע האָבען פערלאָרען דיא האָפּ־נונג צו קריעגען ווען עס איז אָטאָנאָמיע פון אירגענד וועלכער שפּאַנייטער רע־גיערונג, האָבען זיך געוואָלט בענוצען מיט דיא אינערליכע אונרוהען אין שפּאַ־ניען, אום אָנצופאַנגען אַן אַלגעמיינען קאַמפּף פאַר אונאַבהענגיגקייט.

דיא קובאַנער זיינען אָבער געווען צו שוואַך אַראָבצושליידערען פון זיך דעם שפּאַנישען יאָך מיט אייגענע קרעפטע. דיא שפּאַנישע רעגיערונג האָט געשיקט געגוג סאָלדאטען צו אונטערדריקען יעדען אויפשטאַנד, אָבער דיא רע־וואָלוציאָנערען האָבען געפיהרט אַ גערילאַ־קריעג אין דיא וועלדער און בערג, וועלכע זיינען וויא געשאַפען אין קובאַ אַזוי וויא אין האיטי און דזשאַמעיקאַ פאַר אַזאַ מין קריעגספיהרונג. פון ביידע זייטען זיינען בעגאַנגען געוואָרען שוידערליכע רציחות. דיא שפּאַניער האָבען געהאַלטען אין זייערע הענד דיא שטעדט, און דיא רעבעלען האָבען געברענט דיא צוקער־פּלאַנטאַציעס און גע־שאָכטען זייערע געגנער, וואו נור זיי האָבען עס געקענט בעווייזען.

ווען ביידע זייטען זיינען אויסגעמאַטערט געוואָרען דורך דיזען לאַנגען אויפשטאַנד, איז עס געקומען צו אַ קאָמפּראָמיס אין 1878. דיא רעוואָלוציאָ־נערען האָבען אַוועקגעלייגט דיא געוועהר, ווען דיא מאַדרידער רעגיערונג האָט פערשפּראָכען אַלגעמיינע אַמניסטיע, קאָלאָניאַלע אָטאָנאָמיע און דיא גענצליכע אָבשאַפונג פון שקלאַווערייו.

אָבער פון איין זייט איז אַלין שטאַרקער געוואָרען דיא פּאַרטיי, וועלכע האָט בכלל ניט געוואָלט דולדען דיא אויבערהערשאַפט פון שפּאַניען און האָט געשטרעבט צו פאָלשטענדיגע אונאַבהענגיגקייט אָדער וועניגסטענס צו אָטאָנאָ־מיע אונטער דעם פלאַג פון יונייטעד סטייטס, און פון דער אַנדער זייט האָבען דיא גענעראַל־גובערנאַטאָרען אַלין געהאַנדעלט טיראַניש און האָבען ניט אויס־געפיהרט וויא געהעריג דיא פערשפּרעכונגען וועגען רעפאָרמען. ערשט אין 1886 איז ניט געבליבען קיין איינציגער שקלאַוו אין קובאַ, און פולע גלייכבע־רעכטיגונג האָבען דיא שווארצע געקראָגען ערשט אין 1893. וואָס אַנבעלאַנגט צו דיא פּאָליטישע רעפאָרמען, האָט מען פּראָקלאַמירט אין קובאַ דיא קאָנסטי־טוציאָן, וועלכע איז איינגעפיהרט געוואָרען אין שפּאַניען אין 1876; אָבער זיא האָט ניט בעפרידיגט און ניט געקענט בעפרידיגען דיא ראַדיקאַלען און אפילו דיא ליבעראַלען אין קובאַ.

דיא פיהרער פון דעם 10־יעהריגען אויפשטאַנד, בעזאָנדערס דיא גענע־ראַלען מאַקסימאָ גאָמעז, כאָזע מאַרטי, קאַליקסטאָ גאַרסיאַ, אַנטאָניאָ מאַסעאָ, האָבען דאַרום גענומען מאַכען פּאָרבערייטונגען צו אַ נייעם אויפשטאַנד. דער־ביי האָבען זיי שוין גערעכענט בעזאָנדערס פיעל אויף דער הילפע פון אַמערי־קאַנער, וועלכע האָבען אַלין מעהר אָנגעפאַנגען צו סימפּאַטיזירען מיט דיא קעמפּפער געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט דאָרטען. דיזער נייער אויפשטאַנד,

דער לעצטער געגען שפאניען אין קובא, האט אויסגעבראכען אין אנפאנג פון 1895, ווען דיא קאנסערוואטיווע מאיאריטעט פון דיא קארטעסען אין מאדריד האט פערווארפען א פארשלאג וועגען קובאנער אטאנאמיע. דער גענעראל־גובערנאטאר קאלעכא האט דאן ניט נור אבגעשאפט אלע קאנסטיטוציאנעלע גאראנטיעס אויף דעם אינזעל, זאנדערן האט אויך גענומען איינפיהרען דיא בארבארישע סיכטעם פון צוזאמענקלייבען אין לאגערען דיא טהיילען פון דער בעפעלקערונג, וועלכע האבען קיין אנטהייל ניט גענומען אין דעם אויפשטאנד. דער צוועק פון דיזער סיסטעם, וועלכע האט געטראגען דעם נאמען "רעקאנסענטראסיאן", איז געווען אבצושוואכען דיא רעבעלען און זיי צו פעריאגען אלין ווייטער אין דיא ווילדע געבירגיגע געגענדען.

דורך דעם האט אבער דיא גאנצע בעפעלקערונג שטארק געליטען. דיא רעקאנסענטראדאס, ד. ה. דיא יעניגע וואס זיינען צוזאמענגעטריבען געווארען פון דיא שפאנישע סאלדאטען אין אזעלכע לאגערען, האבען פשוט געליטען הונגער. אין יונייטעד סטייטס האט מען ניט נור גענומען זאמלען שפייז און קליידער פאר דיזע אונגליקליכע אפפער, זאנדערן אויך צו פארדערען אלין מעהר דיא בעפרייאונג פון קובאנער פאלק.

צו ענדע פון 1897 האט סאגאסטא, דער ליבעראלער שפאנישער פרעמיער, אנגעקינדיגט, אז קובא וועט קריעגען אטאנאמיע. דיא מאדרידער רעגיערונג האט זיך ענדליך ארומגעזעהן, אז אויב זיא וועט ניט בעפרידיגען דיא פאליטישע פארדערונגען פון דיא קובאנער, וועט זיא זיך מוזען געזעגענען מיט איהרע לעצטע קאלאניעס אין דער נייער וועלט. עס איז שוין אבער געווען צו שפעט. דיא פיהרער פון דעם אויפשטאנד האבען שוין ניט געוואלט וויסען פון קיינע אטאנאמיעס אונטער דעם שפאנישען פלאג. זיי האבען געקעמפפט פאר אונאבהענגיגקייט, פאר אן אייגענע רעפובליק. זיי האבען זיך געפיהלט שטארק מיט דער סימפאטיע פון דעם גאנצען אמעריקאנער פאלק, וואס האט אונטערגעיאגט דיא וואשינגטאנער רעגיערונג אונטער דער פרעזידענטשאפט פון וויליאם מעק קינלי אריינצומישען זיך מיליטעריש און צו מאכען א סוף פון דער שפאנישער הערשאפט.

פון דעסטוועגען וואלט עס נאך געקומען צו א נייעם קאמפראמיס צווישען דיא קובאנער און שפאניער און אפשר וואלט קובא אלין פערבליבען א שפאנישע קאלאניע, ווען עס וואלט גראדע ניט פאסירט אזא אויסערארדענטליכער אונגליקס־פאל, וויא דיא אויפרייסונג פון דער אמעריקאנער שלאכט־שיף "מעין" אין דעם האפען פון האוואנא דעם 15טען פעברואר 1898. ווער עס האט אויפגעריסען דיזע שיף, וועט שוין אפנים בלייבען אן אייביגע געהיימניס, נור דער רעזולטאט דערפון איז יעדענפאלס געווען א זעהר טרויעריגער פאר שפאניען. פון דער געשיכטע פון יונייטעד סטייטס וויסען מיר דאך, אז אונגעפעהר א

מאנאט נאך דיזער שוידערליכער עקספלאזיאן האט זיך אנגעפאנגען דיא שפאניש־אמעריקאנער מלחמה, וועלכע האט זיך געענדיגט ניט נור מיט דער בעפרייאונג פון קובא, זאנדערן אויך דערמיט, וואס שפאניען האט פערלארען אפילו פארטא ריקא און דיא פיליפינען אינזלען.

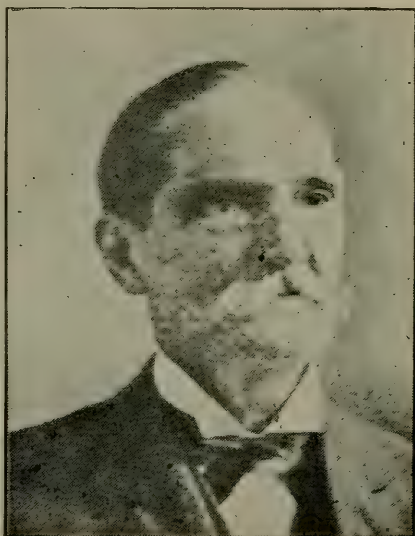
מיר וועלען זיך דא ניט פערנעהמען מיט א שילדערונג פון דיזער מלחמה, וועלכע האט אזוי בולט ארויסגעוויזען דיא שוואכקייט פון שפאניען און דיא מאכט פון יונייטעד סטייטס. שפאניען האט קיין אנדער ברירה ניט געהאט, וויא אנצונעהמען אלע אמעריקאנער בעדינגונגען, און דעם 1טען יאנואר 1899 האט איהר פלאג אויפגעהערט צו פלאטערען אויף אירגענד וועלכען פונקט פון דער נייער וועלט, וועלכע זיא האט בעהערשט אין 16טען יאהרהונדערט.

דיא קובאנער האבען אבער געהאט צו ווארטען קנאפע דריי יאהר אויף דער אונאבהענגיגקייט, פאר וועלכע זיי האבען אזוי לאנג געקעמפפט און אזוי פיעל בלוט פערגאסען. וויא גרויס עס איז געווען דער פערלוסט אין מענשען־לעבענס דורך דעם אויפשטאנד צייגען פאלגענדע ציפער: לויט דער פאלקס־צעהלונג אין 1887 איז דיא קובאנער בעפעלקערונג געווען 1,631,687; לויט דער פאלקס־צעהלונג אין 1899 איז זיא געווען 1,572,792. ניט רעכנענדיג דעם נאטירליכען צוואוואוקס איז דאס געווען אן אבסאלוטע פערקלענערונג פון 3.6 פראצענט אין פערלויף פון 12 יאהר. אזא פערקלענערונג האט נור געקענט זיין דער רעזולטאט פון שרעקליכע בלוט־פערגיסונגען אין פערלויף פון דיא דריי יאהר, וואס דיזער לעצטער אויפשטאנד האט זיך געצויגען. וויא שנעל דיא בעפעלקערונג וואקסט דארטען אונטער געוועהנליכע אומשטענדען, צייגט דיא פאלקס־צעהלונג אין 1907. זיא איז געשטיגען ביז 2,048,980 (דאס איז געווען א פערמעהרונג פון 30 פראצענט אין פערלויף פון אכט יאהר).

ביז דעם 20טען מאי 1902 האט זיך קובא געפונען אונטער דער מיליטעךרישער פערוואלטונג פון אמעריקאנער. דאס איז נויטיג געווען צוליעב פערשיעדענע אורזאכען, אויסערטיגע און אינערליכע. אין דיזער צייט איז אויסגעארבייט געווארען א קאנסטיטוציאן, וועלכע פערבלייבט אין קראפט עד היום און וועלכע וועט קיין מאל ניט קענען געענדערט ווערען אין וויכטיגע פונקטען אהן דער צושטימונג פון יונייטעד סטייטס. אין איהרע אינערליכע אנגעלעגענהייטען איז דיא קובאנער רעפובליק א זעלבסטשטענדיגע; אבער אין איהרע אויסערליכע אנגעלעגענהייטען איז זיא אונטער דעם פראטעקטאראט פון יונייטעד סטייטס לויט דעם זא־גענאנטען "פלאטט אמענדמענט" (נאך דעם נאמען פון דעם יונייטעד סטייטס סענאטאר, וועלכער האט איהם פערפאסט און פארגעשלאגען). אויף דעם גרונד פון דיזען אמענדמענט, וואס איז אריינגעשריבען געווארען אין דער קובאנער קאנסטיטוציאן, קען יונייטעד סטייטס אויך פערנעהמען מיליטעריש דעם אינזעל אונטער געוויסע אומשטענדען.

דער ערשטער קובאַנער קאָנגרעס איז ערעפענט געוואָרען דעם 5טען מאַי 1902, און דער ערשטער פּרעזידענט איז געווען טאָמאַס עסטראַדאַ פּאַלמאַ, וועלכער איז געשטאָרבען אין 1908 אין אַלטער פון 73 יאָהר. אָבער צוזאַמען מיט דער אונאַבהענגיגקייט האָט זיך אויך אין דיזער יונגער רעפּובליק אָנגעפאַנגען אַזאַ ביטערער פּאַרטיי־קאַמפּף, ווי אין אַלע אַנדערע שפּאַניש־שפּרעכענדע רעפּובליקען, וועו זיי האָבען ערוואָרבען אונאַבהענגיגקייט נאָך זייערע רעוואָלוציאָנען אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט. צו דיא שטענדיגע און געוועהנליכע שטרייטען צווישען דיא ליבעראַלע, קאָנסערוואַטיווע און קלעריקאַלע פּאַרטייען, זיינען אין קובאַ צוגעקומען שטרייטען צווישען דיא געבאָרענע ווייסע קובאַנער און דיא שפּאַניער, וועלכע זיינען פערבליבען אויף זייערע גיטער און ביי זייערע פריהערע בעשעפטיגונגען, וויא אויך צווישען דיא אַנהענגער פון אַן אונאַבהענגיגער רעפּובליק און דיא אַנהענגער פון אַ פעראייניגונג מיט יונייטעד סטייטס (דיא זאָ־גענאַנטע אַמעריקאַנער פּאַרטיי) און צווישען דיא ווייסע און שוואַרצע.

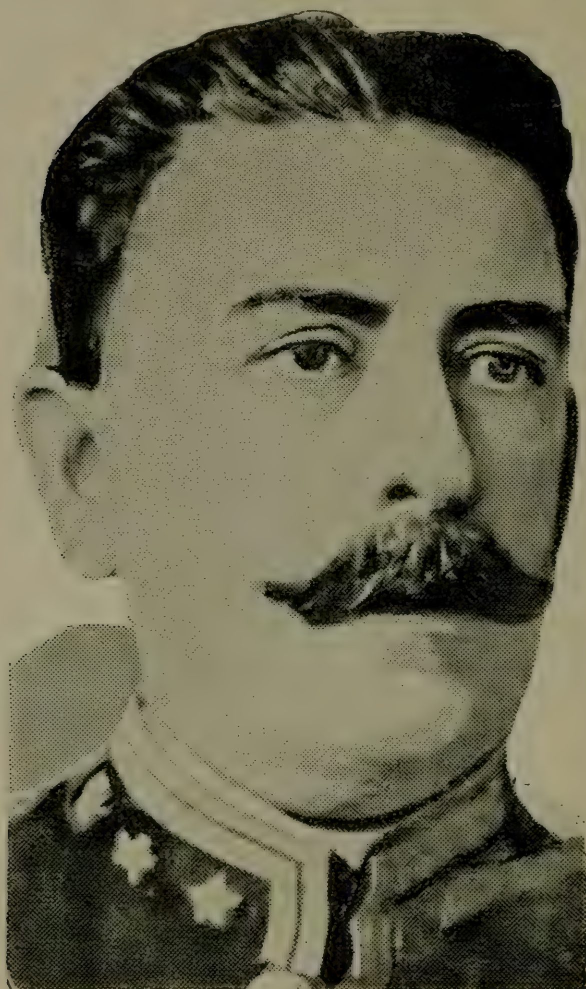
בעזאָנדערס געפעהרליך איז געוואָרען און בלייבט אויך היינט דער ראַסען־קאַמפּף. דיא שוואַרצע הערען ניט אויף צו בעקלאָגען זיך, דאָס מען בעהאַנדעלט זיי וויא שטיף־קינדער, טראָץ דעם וואָס זיי האָבען פערגאָסען זייער בלוט גלייך מיט דיא ווייסע און נאָך מעהר אין אַלע אויפשטאַנדען געגען דיא שפּאַנישע הערשאַפט. זיי ציינען אָן, אַז מען גיט זיי ניט רעגיערונגס־שטעלען אין פּראָפּאָרציע צו זייער צאָהל. דיא ווייסע לייקענען עס און זאָגען, אַז זיי קריעגען ניט מעהר וויא עס קומט זיי אַלס דיא מאַיאָריטעט פון דער בעפעלקערונג. דיא נעגער צוזאַמען מיט דיא מולאַטען בילדען אייגענטליך יעצט ניט מעהר וויא אַ דריטעל פון קובאַנער פאָלק. אפילו אין דעם אָסטליכען טהייל פון

פּרעזידענט טאָמאַס עסטראַדאַ פּאַלמאַ

קובאַ, אין דער פּראָווינץ אָריענטע, וואו זיי זיינען בעזאָנדערס צאָהלרייך און אויך בעזאָנדערס מוטהיג און זעלבסטשטענדיג אונטער דעם איינפלוס פון זייע־

רע נאָהענטע שכנים, דיא שטאָלצע נעגער פון דער רעפובליק האַיטי, זיינען דיא

פרעזידענט כאזע מיגעל גאמעז

שוואַרצע אין דער מינאָריטעט. נאָך דיא לעצטע סטאַטיסטישע רעכנונגען ביל־

דען דיא ווייסע ארום 70 פראָצענט פון דער בעפעלקערונג אין קובא (דארונטער 60 פראָצענט קרעאָלען און 10 פראָצענט אויסלענדיש־געבאָרענע). עס איז דא־רום גאנץ נאטירליך, אז דיא ווייסע זיינען דיא הערשער פון אינזעל; אָבער דיא שווארצע האָבען דאָך פולע פּאָליטישע גלייכבערעכטיגונג ניט נור אויף'ן פּאפּיער, זאָנדערן אויך אין דער פּראקטיקע.

אזא "קאָלאָר לאין (פארב־ליניע)" וויא אין יונייטעד סטייטס און בכלל אין דיא ענגליש־שפּרעכענדע לענדער צווישען ווייסע און פארביגע, האָט קיין מאָל ניט עקזיסטירט און עקזיסטירט אויך היינט ניט אין קובא. מיר ווייסען שוין פון פריהערע קאפּיטלען, אז אין דיא שפּאנישע קאָלאָניעס און איבער־הויפּט אין דיא קאָלאָניעס פון דיא ראָמאנישע אָדער לאטיינישע פעלקער זיי־נען שטענדיג אָנגעגאנגען בלוט־מישונגען צווישען דיא פערשיעדענע ראסען און אז דיא פּאָליטישע און אויך געזעלשאפטליכע גרענעצען צווישען ווייסע און שווארצע זיינען שנעל אָבגעמעקט געוואָרען נאָך דער אָבשאַפונג פון דער נעגער־שקלאווערייי. אין קובא זיינען דיא פארב־ליניעס נאָך שוואכער געווען, וויא אין אלע אנדערע שפּאנישע קאָלאָניעס, ווייל דאָרטען האָבען זיך שטענדיג גע־פונען זעהר פיעל ווייסע מענער אָהן פאמיליעס (אויך היינט איז דיא פּראָפּאָרציע פון מענער צו פרויען דאָרטען וויא 21 צו 19).

אָבער דיא שווארצע זיינען פון דעסטוועגען אליין ניט צופריעדען מיט זייער פּאָליטישער לאגע אין קובא און צייגען אויף ארויס דיזע אונצופריעדענהייט פון צייט צו צייט אין רעבעליאָנען און אין אונטערצינדונגען פון דיא צוקער־פּלאנ־טאציעס, וועלכע געהערען נאטירליך כמעט אויסשליסליך צו דיא ווייסע (אן אויפשטאנד פון נעגער אין דער פּראָווינץ אָריענטע האָט אויך אויסגעבראָכען אין 1912).

נור צו דער צייט פון דיא וואהלען פון א פּרעזידענט אויף דעם פּלאץ פון דעם אלטען פּאלמא איז דער קאמפּף צווישען דיא פערשיעדענע פּארטייען גע־וואָרען אזוי ביטער און געפעהרליך, אז דיא רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס האָט זיך געמוזט אריינמישען אויף דעם גרונד פון דעם "פּלאטט אמענדמענט". דיא ליבעראלען האָבען בעשולדיגט דיא קאָנסערוואטאָרס, וועלכע האָבען גע־פיהרט דיא גרענדע אונטער פּאלמא'ס פּרעזידענטשאפט, אין שווינדעל ביי דיא פאָרבערייטונגען צו דיא פּרעזידענט־וואהלען אין 1906, און וויא עס איז דער שטייגער אין לאטיינישע רעפּובליקען אונטער אזעלכע אומשטענדען, האָבען זיי אין יולי 1906 ארויסגעלאָזען א מאניפעסט, אין וועלכען זיי האָבען גערופען דאָס פּאָלק צו א רעוואָלוציאָן.

דיזער צורוף האָט באַלד געפונען אַן אָבקלאַנג אויף דעם גאַנצען אינזעל.

פרעזידענט מאריא מענאקאל

ניט אַכטענדיג אויף דיא וואַרנונגען פון דער וואַשינגטאָנער רעגיערונג, האָט

זיך טאַקע אָנגעפאנגען אן אויפשטאנד פון דיא ליבעראַלען און ראַדיקאַלען. דיא קובאנער רעגיערונג האָט אַפּעלירט נאָך הילפע צו יונייטעד סטייטס, און פּרעזידענט רוזוועלט האָט געשיקט צוויי שלוחים (איינער פון זיי איז געוועזן דער קריעגס־מיניסטער וויליאם טאַפט, וועלכער איז געוואָרען פּרעזידענט אין 1909) צו בעטראַכטען נעהענטער דיא לאַגע אין דער ניי־געבאָרענער רעפּובליק און צו האַנדלען אַלס פריעדענס־פערמיטלער.

ווען אַלע פערזוכען צו מאַכען אַ פּשרה צווישען דיא שטרייטענדע פּאַר־טייען זיינען דורכגעפאַלען, האָט זיך טאַקע יונייטעד סטייטס מיליטעריש אריינ־געמישט, אום ניט צו דערלאָזען צו שלאַכטען און צו האַלטען אָרדנונג אויף'ן אינזעל. ענדע סעפּטעמבער 1906 האָט פּרעזידענט פּאַלמאַ רעזיגנירט, און דער קאָנגרעס אין האַוואַנאַ איז געשלאָסען געוואָרען אָהן דיא אויסוואַהל פון אַ נייעם פּרעזידענט. דעם זעלבען טאָג האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ פּראָוויזאָרישע רעגיערונג אונטער דער אויפזיכט פון אַן אַמעריקאַנער מיליטערישען גובערנאטאָר מיט דער הילפע פון אַן אַמעריקאַנער אַרמיעע. פאָרמעל האָט עס געהייסען, אַז קובאַ בלייבט אַ רעפּובליק אונטער איהר אייגענעם פלאַג מיט איהר אייגענער קאָנסטי־טוציאָן, וועלכע דער אַמעריקאַנער גובערנאטאָר האָט געזוכט אָבצוהיטען, אָבער פאַקטיש איז דאָס געווען אַ פרעמדע הערשאַפט.

ערשט אין אָנפאַנג פון 1909, ווען גענעראַל כאָזע מיגעל גאָמעז, דער פיהרער פון איין טהייל פון דער ליבעראַלער פּאַרטיי (דיא מיגעליסטאָס) איז געוואָרען פּרעזידענט און אַלפרעדאָ זאַיאַס, דער פיהרער פון אַן אַנדער טהייל פון דער ליבעראַלער פּאַרטיי (די זאַיאַסיסטאָס), איז געוואָרען וויצע־פּרעזידענט, האָט דיא אַמעריקאַנער פּראָוויזאָרישע רעגיערונג אויפגעהערט. דיא רעגיערונג פון יונייטעד סטייטס האָט ווידער געהאַלטען איהר צוזאָג זיך צוריקצוציהען פון קובאַ, וויא נור אָרדנונג וועט דאָרטען עטאַבלירט ווערען. דערמיט האָט דיא גרויסע און מעכטיגע נאָרד־אַמעריקאַנישע רעפּובליק געציינט פאַר דיא גאַנצע וועלט, אַז זיא וויל טאַקע ניט בעהערשען פרעמדע נאַציאָנען און אויך ניט סתם כאַפּען פרעמדע לענדער.

קובאַ בלייבט היינט אַזוי זעלבסטשטענדיג אַלס אַ בעזונדערע רעפּובליק, וויא בשעת זיא איז געשאַפען געוואָרען אַ דאַנק דער הילפע פון יונייטעד סטייטס. דער ליבעראַלער פּרעזידענט גאָמעז האָט וויא עס איז געענדיגט זיין געזעצליכען טערמין אָהן אַ רעוואָלוציאָן, ווייל דיא קובאַנער האָבען בכלל שטאַרק מורא פאַר אַ נייער מיליטערישער אריינמישונג פון יונייטעד סטייטס, וועלכע איז אונ־פערמיידליך אין אַזאַ פאַל לויט דעם "פּלאַטט אַמענדמענט". אָבער דער דריי־

טער פרעזידענט, סעניאָר מאַריאָ מענאָקאַל, וועלכער איז געזעצליך ערוועהלט געוואָרען אין 1913, איז שוין אַ פיהרער פון דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי. ער איז אַן אינזשינער וואָס האָט שטודירט אין אַמעריקאַנער אוניווערזיטעטען און ער האָט געפונען חן אין דיא אויגען פון אַמעריקאַנער פאָלק און פון דער וואַשינגטאָנער רעגיערונג אונטער דער לייטונג פון דעם דעמאָקראַטישען פּרעזידענט וואודראָ ווילסאָן און פון זיין סעקרעטערי אָוו סטייט (מיניסטער פון אויסלענדישע אַנגעלעגענהייטען), דעם בעריהמטען דעמאָקראַטישען פיהרער וויליאַם ברייען.

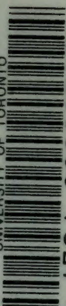
אלגעמיינער אינדעקס

צוזאמענגעשטעלט פון ז. שערעשעווסקי, סעקרעטער פון עדיוקיישאָנעל קאָמיטע פון ארב. רינג, לויט די אָנווייזונגען פון פערפאסער.

מ

ר

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00060767 1